Mötesbok: Individ- och familjenämnden (2025-06-18)

Individ- och familjenämnden

Datum: 2025-06-18

Plats: Kommunstyrelsens sammanträdesrum (KS)

Kommentar:

Dagordning

Tid: 18 juni 2025, kl 08:30-15:00

Plats: Kommunstyrelsens sammanträdesrum (KS)

Upprop

Beslut om justeringstid

Allmänna ärenden

140/25 Godkännande av dagordning 4

141/25 Anmälan av jäv 5

142/25 Ekonomirapport 6

143/25 Förslag till effektiviseringar för att uppnå en budget i balans - subventionering av taxiresor till och från korttidstillsyn 22

144/25 Lokalförsörjningsplan för individ- och familjenämnden 2025 46

145/25 Årlig uppföljning av systematiskt arbetsmiljöarbete och lika rättigheter och möjligheter 2024 74

146/25 Remiss - Utökad registerkontroll i utbildningsväsendet och en ny grund för avskiljande av studenter U2025/01126 110

147/25 Införande av planeringsverktyg Intraphone 365

148/25 Individ- och familjenämndens delegationsordning 2025 441

149/25 Insatser utan behovsprövning i enlighet med ny socialtjänstlag 489

150/25 Riktlinje för beslut gällandebostad och fördelning av lägenheter inom individ- och familjenämndens verksamhetsområden 2025 541

151/25 Riktlinje för Individ- och familjenämndens arbete med våld i nära relationer 2025 555

152/25 Information om ny verksamhet utan behovsprövning 569

153/25 Initiativärende - Förvaltningens beredning, beskrivning av arbetssätt för kommunala riktlinjer för LSS-insatser 570

154/25 Statistikrapporter ej verkställda beslut SoL individ- och familjenämnden 2025 574

155/25 Statistikrapporter ej verkställda beslut LSS individ- och familjenämnden 2025 584

156/25 Riskbedömning och handlingsplan myndighetsutövning 593

157/25 Granskning av Umeå kommuns arbete om handläggning av umgängesbegränsning enligt Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU- Yttrande till individ- och familjenämnden 2025-04-23 596

158/25 KPMG informerar om genomförd granskning på uppdrag av kommunrevisionen 639

159/25 Återrapportering om hantering av misstänkta missförhållanden 640

160/25 Återkoppling frånkurser och konferenser 641

161/25 Övriga frågor 642
162/25 Rapport fördjupad avtalsuppföljning 2024 643

Ärenden under handläggning (ej offentliga)

163/25 Anmälan av delegerade beslut/anmälningsärenden individ- och familjenämnden 2025 676
164/25 Socialdirektören informerar 775

Sekretessärenden

165/25 Upphandling HVB vuxna 776
166/25 Anmälan av ordförandebeslut 786
167/25 Beslut enligt LVU 787
168/25 Beslut enligt LVU 788
169/25 Beslut enligt FB 789
170/25 Beslut enligt FB 790

Denna behandling '140/25 Godkännande av dagordning' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '141/25 Anmälan av jäv' har inget tjänsteutlåtande.

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-06-03
Individ- och familjenämnden

Diarienr: IFN-2025/00003

Ekonomirapport maj individ- och familjenämnden 2025

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden godkänner ekonomirapporten.

Ärendebeskrivning
Sammanfattning
Individ- och familjenämndens resultat för perioden (-16,4 mnkr) förklaras av funktionshinderomsorg (-0,9 mnkr), gemensamma kostnader (-0,3 mnkr), ensamkommande barn (-1,2 mnkr), försörjningsstöd (+0,6 mnkr) samt individ- och familjeomsorg (-14,6 mnkr). Individ- och familjenämndens nettokostnader (758 mnkr har ökat med 1,7% (13 mnkr) i jämförelse med 2024. För att ha en budget i balans behövde nettokostnaderna minska med -0,5% % (-4 mnkr) vilket innebär en negativ budgetavvikelse på -16,4 mnkr

Gemensamma kostnader och affärsverksamhet
Individ- och familjenämndens gemensamma kostnader uppvisar ett mindre överskott på grund av högre personalkostnader än budgeterat på utredningsenheten.
Under året har ännu viten utdömts med 42 tkr för kontaktperson, 39 tkr för ledsagare samt 1386 tkr för ej tillhandahållen bostad.

Funktionshinderomsorg
Inom funktionshinderomsorgen beror resultatet (-0,9 mnkr) på flertalet verksamheter och generellt sett handlar det fortsatt om påverkan på verksamhetsområdet i form av minskning av timmar utförda inom hemtjänsten jämfört med budgeterat samt högre kostnader för LSS-boenden.
De HVB placeringar som kostnadsförs mot FO uppvisar ett underskott om -1,9mnkr.
Boendestöd och hemtjänst uppvisar ett kombinerat överskott om sammanlagt 18,3mnkr. Volymer inom boendestöd har fortsatt öka under året och är nu uppe i 314 individer jämfört med 198 i januari.

Tjänsteskrivelse

Dnr: IFN-2025/00003

Verksamheten har de senaste månaderna ökat med cirka 10% eller 23 individer per månad.

De verksamheter som har störst effekt är hemtjänsten och övriga insatser LSS.

- Hemtjänst **+12,7 mnkr**. Överskottet inom hemtjänsten fortsätter öka och sedan årsskiftet syns en minskning med 117 individer inom hemtjänst och 3 870 timmar. I dagsläget utnyttjas 67% av budgeterade timmar och timmarna fortsätter minska.

- Boendestöd **+5,6 mnkr.** En större minskning inom hemtjänsten syns i början av året och boendestödet som verksamhet har växt. Budgeten mellan dessa två verksamheter har försökt fördelas utifrån förväntningar och resultatet under året kommer att analyseras

- Övriga insatser LSS **+2,4 mnkr.** Nämnden fortsätter ha låga kostnader för ledsagare och kontaktpersoner men emottar mindre viten.

- LSS-boende **-19,7 mnkr**. LSS-boende uppvisar ett negativt resultat där LSS-boende kvarhåller de volymer som setts sen slutat av 2023. LSS-boenden fortsätter vara kostsamma för kommunen med en svårighet att få en kostnadsbild som motsvarar budget.
  Behovet av externa placeringar kommer från en avsaknad av lämpliga lokaler som kan möta upp brukares behov inom nämnden och det är inom dessa externa placeringar underskottet ligger. Underskottet beror till stor del på grund av avsaknad av budget för dessa platser.
  Den interna verkställigheten uppvisar per sista april ett mindre underskott.
- Personlig assistans LSS och SFB. **-2,9 mknr.** Ett underskott uppvisas inom detta område på grund av mer personalintensiva insatser samt att ersättning från FK ej täcker insatsbehov.

Individ- och familjeomsorg

Underskottet inom individ- och familjeomsorgen (-14,6 mnkr) beror dels på barn- och ungdomsvården (-11,9 mnkr) där behov av konsultstödda familjehem och av extern institutionsvård är fortsatt större än budget med extern institutionsvård fortsätter se prisökningar även om verksamheten lyckats minska antalet dygn och individer. Dygnsprisernas ökning som har

Tjänsteskrivelse

Dnr: IFN-2025/00003

pågått sen 2023 har fortsatt in i 2024 och nu när SiS ej längre subventioneras har kostnaderna för SiS-platser ökat kraftigt.

Inom vuxna missbruksvården är det ett underskott på (-13,2mnkr) där nämnden ser att öppna insatser i Umeå ökat och många av dessa insatser riktar sig mot tidigare kända individer som blivit äldre. Verksamheten ser att det är fler individer inom lokala verksamheter och placeringar som är billigare i snittdygnspris men volymerna är höga samt budgeten för denna verksamhetsgren låg vilket bidrar till underskottet.

Det stora överskottet under administration/ledning/utredning (+11,9 mnkr) beror till stor del av UVTS pengar samt vissa vakanser av personal.

Ensamkommande barn

Underskottet inom verksamheten för ensamkommande barn (-1,2 mnkr) beror på högre lokalkostnader än budgeterat samt placeringar av ensamkommande barn. Verksamheten har inför 2025 fått ännu en kommun att ansluta sig till samarbetet där Umeå tar över ansvaret för ensamkommande barn i utbyte mot den fasta ersättning kommuner får om 500 tkr.

Försörjningsstöd

Försörjningsstödets resultat för perioden är (+0,6 mnkr). Under början av 2025 har mängden hushåll legat i snitt på 830 hushåll med en viss ökning under året med 803 hushåll i april med ett snittbelopp om 9 403 kronor per hushåll.

Prognos

Prognosen efter maj förbättras något till -42 mnkr. Dygnspriserna för placeringar har fortsatt öka och den avskaffade subventioneringen av SiS platser fortsätter att belasta nämndens budget
Hemtjänst och boendestöds växande överskott hjälper till att i viss grad balansera ut kostnadsökningar på FO området men räcker inte till för att balansera ut kostnadsökningar på IFO området.
Verksamheten fortsätter jobba med tidigare beslutade effektiviseringar och drar under 2025 i gång vissa effektiviseringsåtgärder i större skala än tidigare pilotprojekt. Vissa förbättringar inom volymer och kostnadsbilder börjar synas men den höga osäkerhetsfaktorn kvarhåller prognosen på tidigare nivå.

Beslutsunderlag

Ekonomirapport maj 2025

Tjänsteskrivelse

Dnr: IFN-2025/00003

Beredningsansvarig
Ekonomichef Simon Blomberg

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Simon Blomberg
Ekonomichef

Ekonomisk utveckling 2025

Individ- och familjenämnden

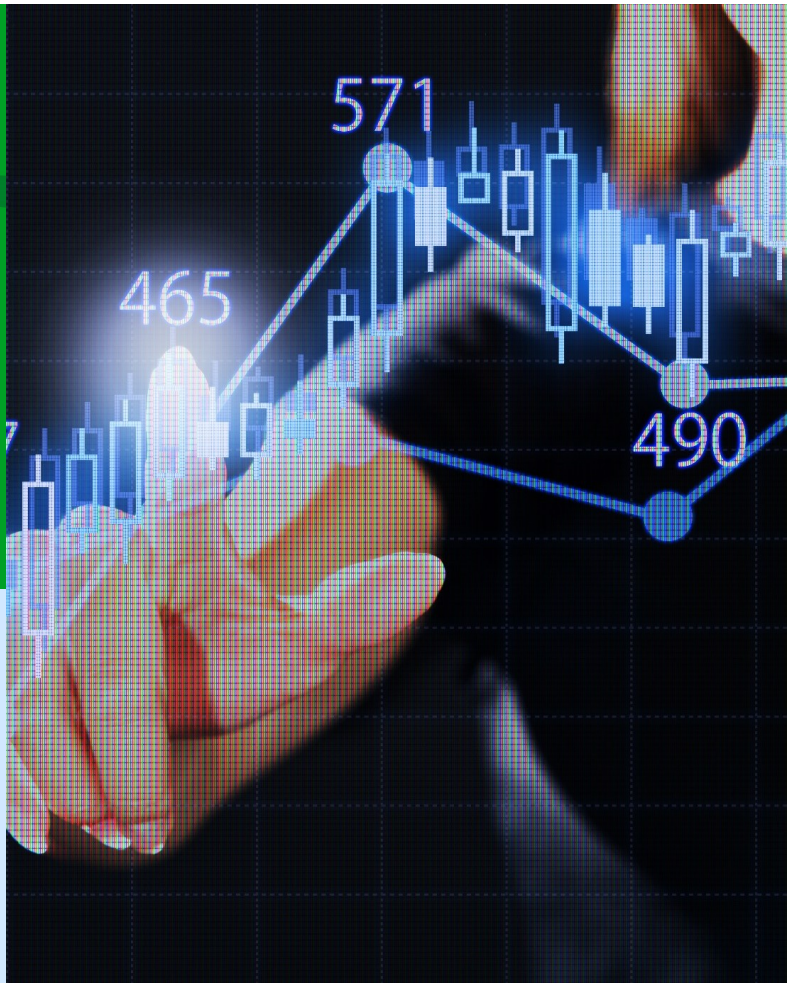

UMEÅ KOMMUN

Verksamhetens nettokostnadsutveckling 2025 (ack)

Individ- och familjenämnd

Ackumulerad nettokostnadsökning för perioden uppgår till 1,7%

För en budget i balans hade nettokostnaden behövt minska med 0,5% per sista maj.

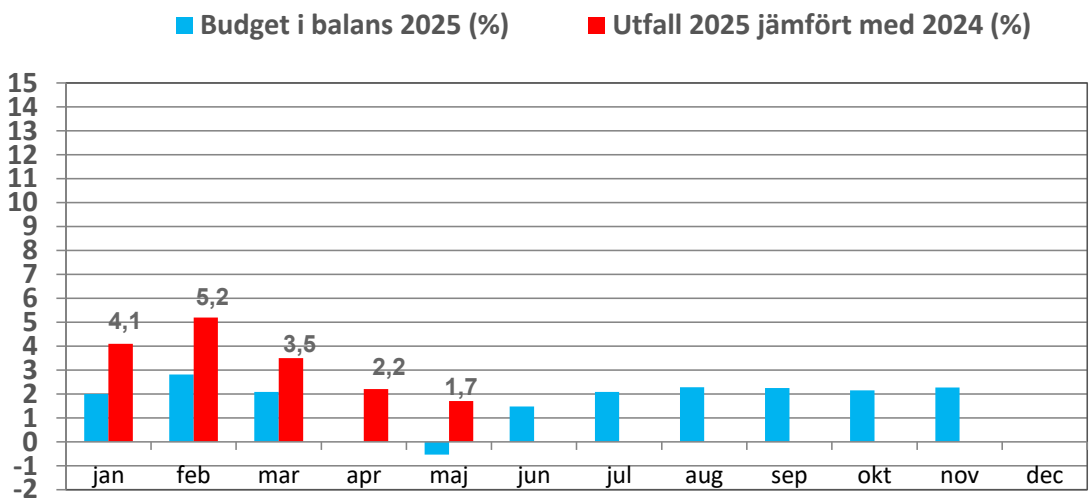

Ackumulerade värden	jan	feb	mar	apr	maj	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Budget 2025 (mnkr)	-147	-293	-439	-589	-741	-894	-1 026	-1 167	-1 318	-1 471	-1 623	-1 774
Utfall 2024 (mnkr)	-144	-285	-430	-589	-745	-881	-1 005	-1 141	-1289	-1 440	-1 587	-1 737
Budget i balans 2025 (%)	2,0%	2,8%	2,1%	0,0%	-0,5%	1,5	2,1%	2,3%	2,3%	2,2%	2,3%	2,1%
Utfall 2025 (mnkr)	-150	-300	-445	-602	-758							
Utfall 2025 jämfört med 2024 (%)	4,1	5,2%	3,5%	2,2%	1,7%							
Utfall 2024 jämfört med 2023 (%)	5,6	4,3%	6,2%	9,6%	8,6%	6,0%	5,6%	5,6%	5,5	5,1	4,7%	4,4%

Verksamhetens nettokostnader: verksamhetens intäkter och kostnader samt avskrivningar

UMEÅ KOMMUN

Ackumulerad budgetavvikelse 2025

Individ- och familjenämnden
Årets budgetavvikelse (-16,5 mnkr) innebär en förbättring med +18 mnkr) i jämförelse med samma period 2024 (-34,5 mnkr).

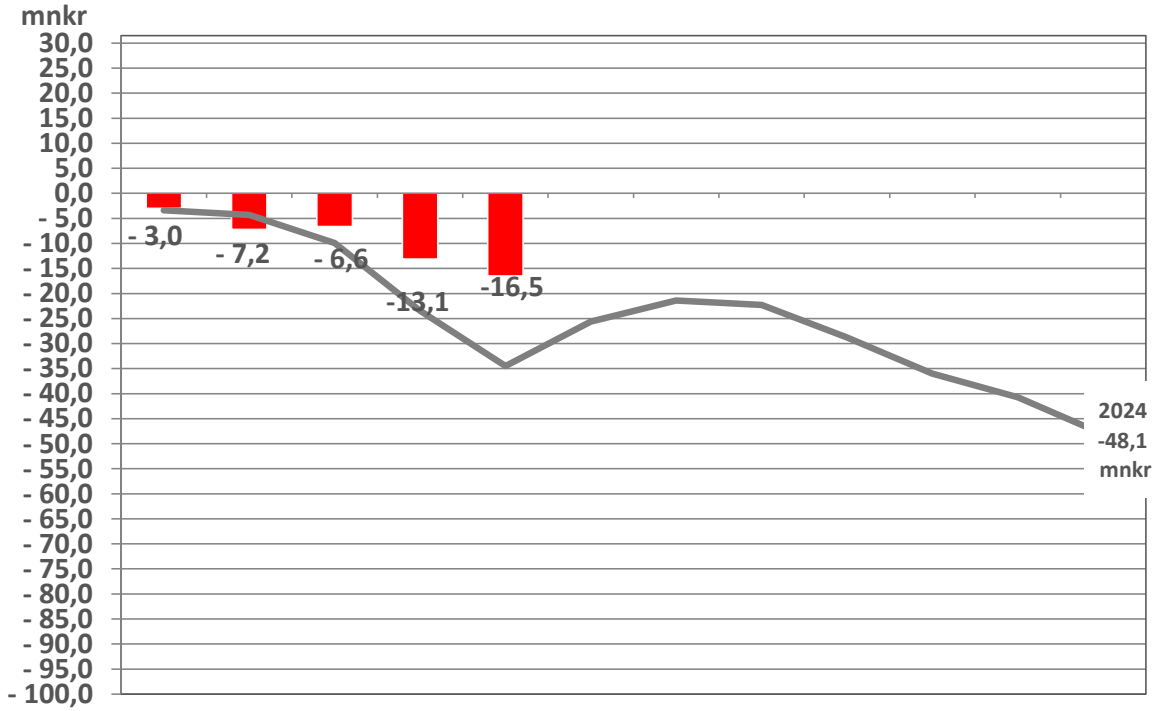

Månadsavvikelse (mnkr)	jan	feb	mar	apr	maj	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
2025	-3,0	-7,2	-6,6	-13,1	-16,5							
2024	-3,4	-4,3	-9,9	-23,4	-34,5	-25,6	-21,4	-22,9	-28,8	-36,0	-40,7	-48,1
2023	-4,5	-10,4	-12,2	-10,9	-25,4	-34,0	-34,9	-36,8	-46,0	-62,4	-76,2	-90,2

UMEÅ KOMMUN

Budgetavvikelse verksamhet 2025

Ack budgetavvikelse (mnkr)	jan	feb	mar	apr	maj	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	Prognos
1. Funktionshinderomsorg	-3,1	0,0	2,7	0,1	-0,9								0
2. Individ och familjeomsorg	-3,7	-6,3	-8,5	-12,9	-14,6								-37,5
3. Försörjningsstöd	0,4	0,3	0,5	0,7	0,6								5
4. Gemensamma kostnader	3,7	-0,7	-0,7	-0,6	-0,3								-5
Ack budgetavvikelse 2025 exkl EKB	**-2,7**	**-6,7**	**-6,0**	**-12,6**	**-15,2**								**-37,5**
Ack budgetavvikelse 2024 exkl EKB	**-3,2**	**-4,0**	**-9,6**	**-23,7**	**-34,1**	**-23,5**	**-18,7**	**-18,6**	**-23,9**	**-30,4**	**-34,6**	**-41,6**	
5. Ensamkommande barn	-0,3	-0,6	-0,6	-0,5	-1,2								-4,5
Ack budgetavvikelse 2025 inkl EKB	**-3,0**	**-7,2**	**-6,6**	**-13,1**	**-16,4**								**-42**
Ack budgetavvikelse 2024 inkl EKB	**-3,4**	**-4,3**	**-9,9**	**-23,8**	**-34,5**	**-25,6**	**-21,4**	**-22,3**	**-28,8**	**-36,0**	**-40,7**	**-48,1**	

UMEÅ KOMMUN

Budgetavvikelse Funktionshinderomsorg 2025 (ackumulerad)

Ackumulerat resultat (mnkr)	Jan	Feb	Mar	apr	maj	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1. Funktionshinderomsorg	**-3,1**	**0,0**	**2,7**	**0,1**	**-0,9**							
- Daglig verksamhet LSS	0	0,6	0,9	0,8	1,2							
- LSS-boende	-5,0	-7,2	-10,5	-15,8	-19,7							
Varav SoL	-0,1	-0,3	-0,6	-1,2	-1,9							
Varav mynd	-3,4	-5,7	-9,8	-13	-16,2							
Varav verkställighet	-1,5	-1,2	0,6	-0,2	-0,2							
Varav viten	0	0	-0,7	-1,4	-1,4							
- Hemtjänst i ordinärt boende	1,1	4,5	6,5	9,4	12,7							
- Boendestöd	2,0	3,1	4,1	4,9	5,6							
- Personlig assistans LSS	-1,3	-1,8	0,8	-0,7	-2,1							
- Personlig assistans SFB	-0,6	-0,6	-1,0	-0,6	-0,8							
- Övriga insatser LSS	0,6	1,5	1,8	2,3	2,4							
Ackumulerad budgetavvikelse 2025	**-3,1**	**0,0**	**2,7**	**0,1**	**-0,9**							
Ackumulerad budgetavvikelse 2024	**-0,8**	**0,6**	**-1,6**	**-11,6**	**-15,9**	**-3,2**	**-0,6**	**-0,7**	**-2,2**	**-7,6**	**-22,0**	**-23,8**

KOMMUN

Budgetavvikelse individ- och familjeomsorg 2025 (ackumulerad)

Ackumulerat resultat (mnkr)	jan	feb	mar	apr	maj	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
2. Individ och familjeomsorg	**-3,7**	**-6,3**	**-8,5**	**-12,9**	**-14,6**							
- Administration/ledning/utredning	3,3	6,2	9,3	11,9	14,7							
- Barn- och ungdomsvård	-3,5	-6,3	-8,8	-11,9	-14,5							
- Vuxna missbruksvård	-3,7	-6,4	-9,3	-13,2	-15,4							
- Öppen verksamhet ej bistånd	0,1	0,2	0,3	0,4	0,7							
Ackumulerad budgetavvikelse 2025	**-3,7**	**-6,3**	**-8,5**	**-12,9**	**-14,6**							
Ackumulerad budgetavvikelse 2024	**-3,7**	**-5,5**	**-9,2**	**-12,6**	**-18,2**	**-21,7**	**-24,1**	**-27,1**	**-31,9**	**-34,4**	**-25,4**	**-29,4**

UMEÅ KOMMUN

Antal dygn externt HVB

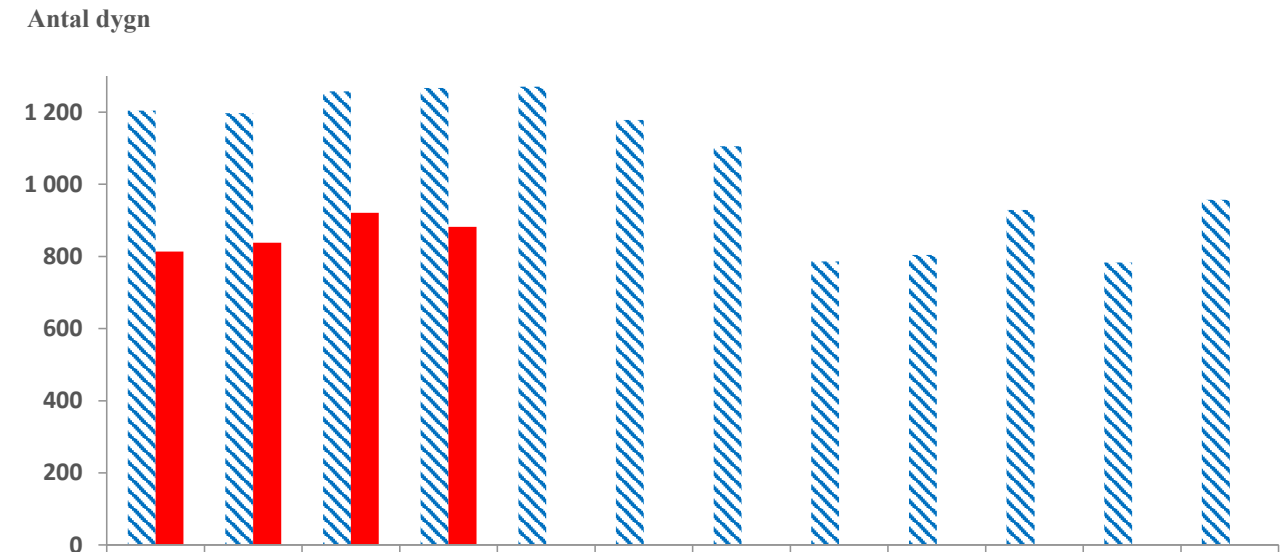

	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
2024	1 204	1 197	1 257	1 267	1 270	1 178	1 105	786	804	929	783	957
2025	813	838	921	882								

Snittkostnad/dygn HVB

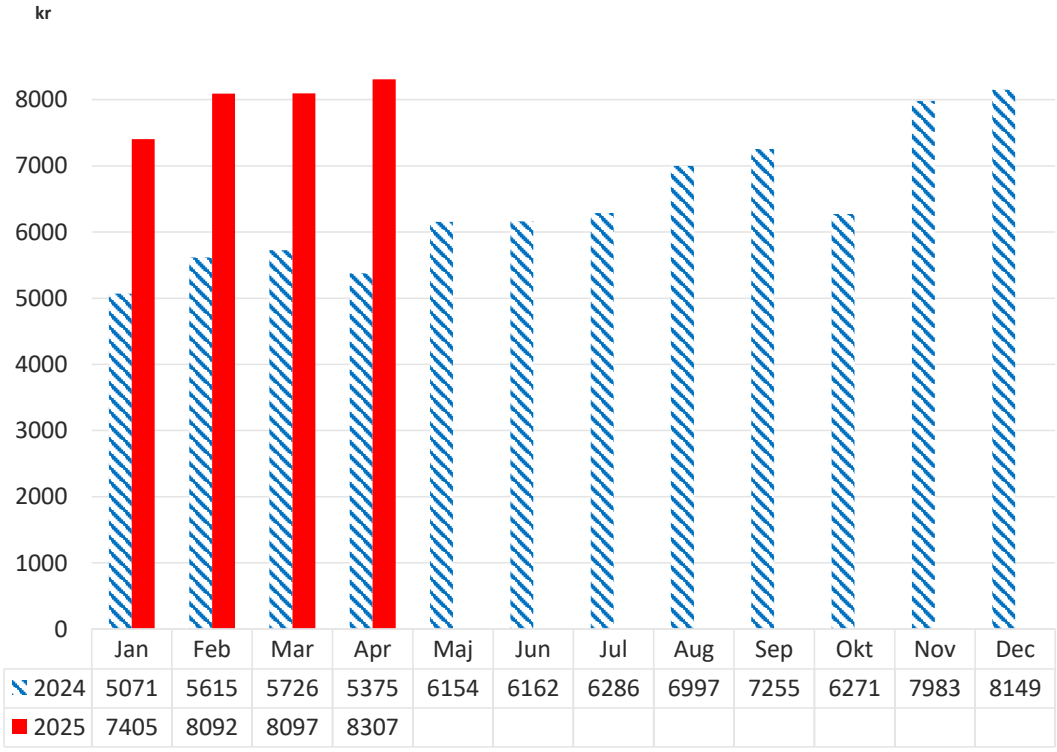

	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
2024	5071	5615	5726	5375	6154	6162	6286	6997	7255	6271	7983	8149
2025	7405	8092	8097	8307								

UMEÅ KOMMUN

Antal dygn SIS

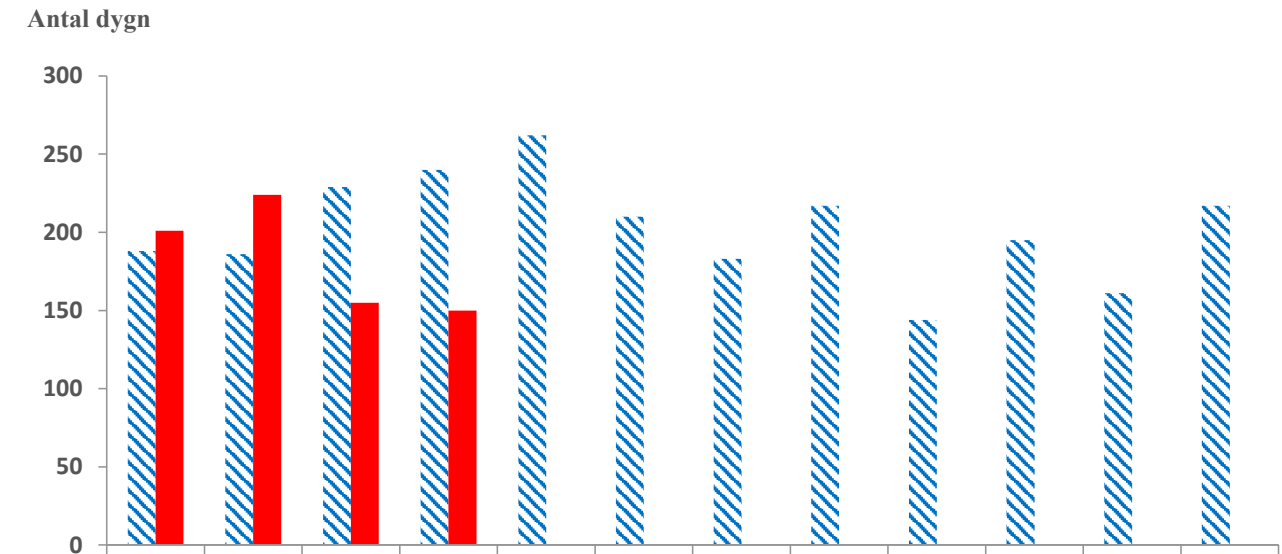

	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
2024	188	186	229	240	262	210	183	217	144	195	161	217
2025	201	224	155	150								

Snittkostnad/dygn SIS

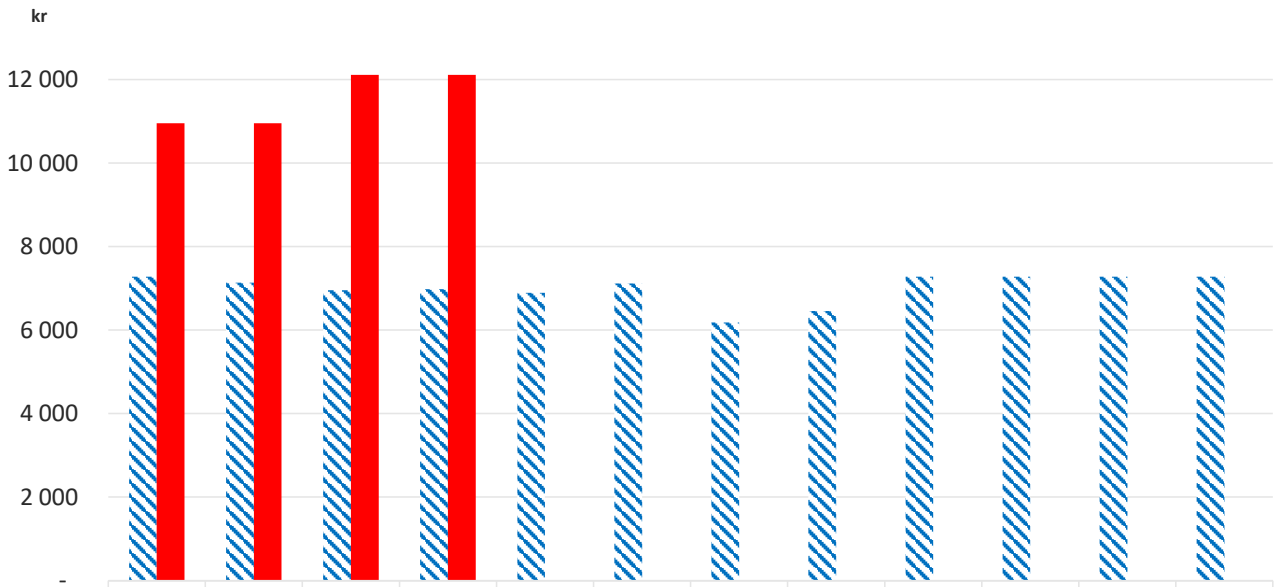

	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
2024	7 275	7 133	6 956	6 981	6 893	7 116	6 183	6 456	7 275	7 275	7 275	7 275
2025	10 950	10 950	12 110	12 110								

UMEÅ KOMMUN

Antal dygn externt HVB (vuxna)

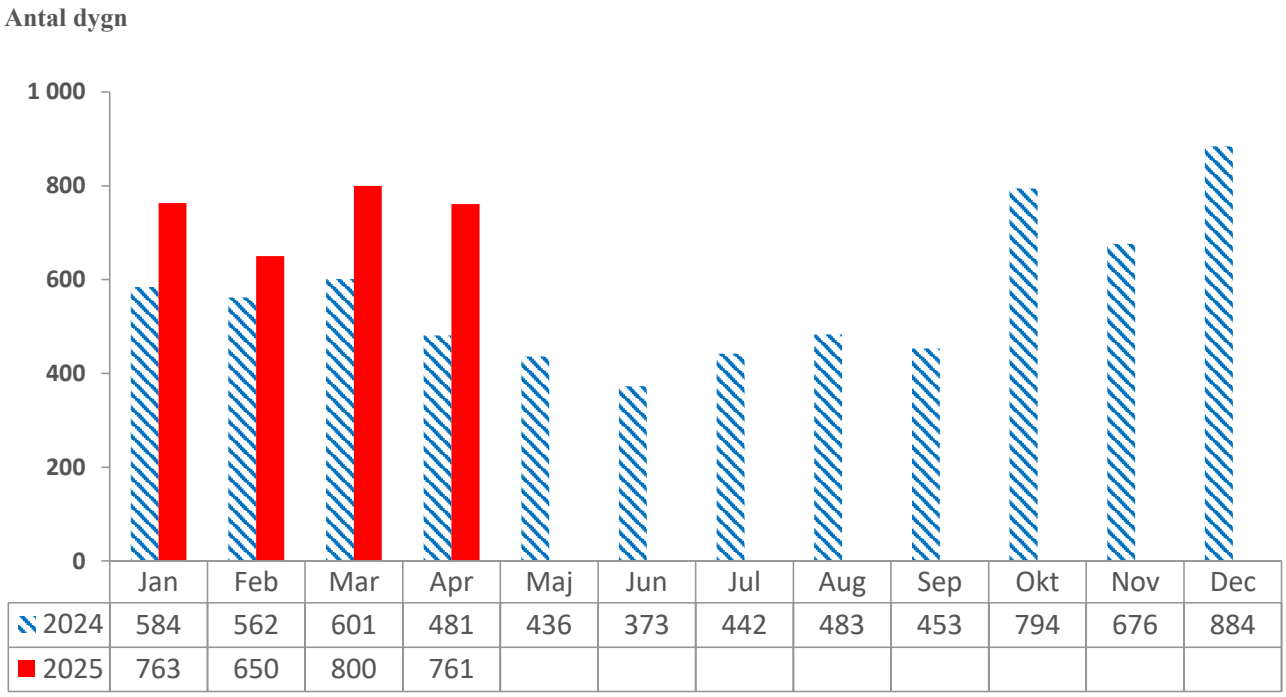

	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
2024	584	562	601	481	436	373	442	483	453	794	676	884
2025	763	650	800	761								

Snittkostnad/dygn HVB (vuxna)

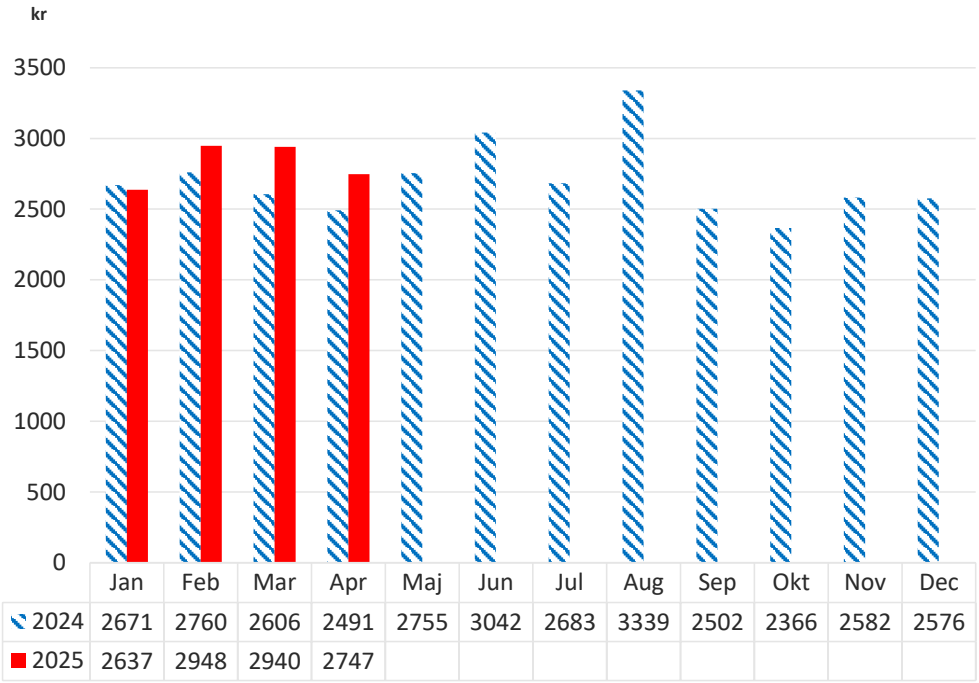

	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
2024	2671	2760	2606	2491	2755	3042	2683	3339	2502	2366	2582	2576
2025	2637	2948	2940	2747								

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-05-22

Individ- och familjenämndens arbetsutskott

Diarienr: IFN-2024/00208

Förslag till effektiviseringar för att uppnå en budget i balans - subventionering av taxiresor till och från LSS fritids

Förslag till beslut
Att nämnden beslutar att avskaffa den nuvarande subventioneringen av taxiresor till och från korttidstillsyn enligt LSS § 9:7, fortsättningsvis kallat LSS fritids.

Ärendebeskrivning
Nämnden subventionerar i dagsläget taxiresor till LSS fritids. Transport till LSS fritids ingår inte i insatsen LSS 9:7 och är heller inte en insats som är möjlig att ansöka om enligt LSS lagstiftningen. Individ- och familjenämnden tillhandahåller idag resor genom att bekosta, planera och ombesörja dessa taxiresor utan lagligt stöd.

Under 2024 har taxiresorna kostat individ- och familjenämnden cirka 1,5 miljoner kronor. Kostnaden för resorna har ökat de senaste fem åren på grund av ökat antal barn/unga vuxna med insats 9:7 som nyttjar resorna. Om individ- och familjenämnden avser att fortsätta erbjuda dessa resor kommer även kostnader för administrationen och trafikplanering att tillkomma framåt.

Vid beslut enligt förslag kommer resor till och från LSS fritids att se olika ut beroende på barn/unga vuxnas behov och förutsättningar. En del kommer använda sig utav kollektivtrafik, cykel, promenad, eller samåkning med vårdnadshavare. För dem som uppfyller lagens krav kan färdtjänst vara ett sätt att ta sig till och från LSS fritids.

Om den ekonomiska situationen för familjen utgör hinder för barn/den unge vuxne att ta sig till och från LSS fritids finns möjlighet att ansöka om ekonomiskt bistånd via försörjningsstöd. Myndighetsutövningen gör då en individuell prövning utifrån den enskildes situation.

Tjänsteskrivelse

Dnr: IFN-2024/00208

Samverkan har skett genom funktionshinderrådet och dialogträff med intresseorganisationer inom LSS 2024-11-13 och samverkansträff med intresseorganisationer inom LSS 2025-02-07.

Beslutsunderlag

Underlag subventionerade taxiresor till LSS fritids
Underlag- Enkel prövning av barnets bästa gällande subventionering av taxiresor LSS fritids
Sammanfattande omvärldsbevakning resor mellan hem och korttidstillsyn
Mötesanteckningar från dialogträff intresseorganisationer inom LSS 2024-11-13
Mötesanteckningar från samverkansmöte intresseorganisationer inom LSS 2025-02-07
Synpunkter från FUB på utredningen 2025-02-25

Beredningsansvariga

Biträdande verksamhetschef Marie Thomas
Verksamhetschef Malin Björkman

Beslutet ska skickas till

Biträdande verksamhetschef Marie Thomas
Verksamhetschef Malin Björkman
Kvalitetschef Ulrika Gustafsson

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Malin Björkman
Verksamhetschef

Förslag om att Individ och familjenämnden ska upphöra med att subventionera resor till och från LSS fritids.

Nuläge

Barn/unga vuxna över 13 år med beslut om korttidstillsyn enligt LSS §9:7, fortsättningsvis kallat LSS fritids, har idag möjlighet att åka taxi mellan LSS fritids och hemmet. För närvarande omfattar detta 44 barn/unga vuxna

Transport till LSS fritids ingår inte i insatsen LSS 9:7 och är heller inte en insats som är möjlig att ansöka om enligt LSS lagstiftningen. Individ- och familjenämnden tillhandahåller idag resor genom att bekosta, planera och ombesörja dessa taxiresor utan lagligt stöd.

Individ- och familjenämnden tillhandahåller och bekostar taxiresor:
- Från hemmet till LSS fritids
- Från LSS fritids till hemmet

Resor mellan skolan och LSS fritids bekostas idag av utbildningsförvaltningen, det är dock inte något som ingår i deras uppdrag och ansvar.

Bakgrund

Det finns inget dokumenterat beslut från individ- och familjenämnden att nämnden ska erbjuda resor till och från LSS fritids och hemmet. Detta har troligtvis uppkommit genom att förvaltningen under många år har ombesörjt transport för vissa enskilda, vilket sedermera har vuxit och nu omfattar alla barn/unga vuxna över 13 år med beslut om LSS fritids, utan behovsprövning.

Under 2024 har taxiresorna kostat individ- och familjenämnden cirka 1,5 miljoner kronor. Kostnaden för resorna har ökat de senaste fem åren på grund av ökat antal barn/unga vuxna med insats §9:7 som nyttjar resorna. Med anledningen av att taxiresorna är kostnadsfria för den enskilde och dennes familj finns risk att dessa resor nyttjas framför andra möjliga transportsätt såsom tex kollektivtrafik, färdtjänst, promenad eller samåkning med vårdnadshavare.

Andra beroenden

Utbildningsförvaltningen

Skolskjuts
En elev i kommunal anpassad grundskola har rätt till kostnadsfri skolskjuts om det behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållanden, elevens funktionsnedsättning eller någon annan särskild omständighet. Alla dessa förutsättningar prövas individuellt vid ansökan om skolskjuts.

Skolskjuts innebär resor mellan skolan och elevens hem, i anslutning till skolans början och slut. Enligt skollagen finns ingen skyldighet för kommunen att erbjuda skolskjuts till och från fritidshemsverksamhet. Skolskjuts kan erbjudas utöver lagens krav, men detta måste ske med beaktande av den kommunala likställighetsprincipen. Denna princip säkerställer rättvisa och jämlikhet i fördelningen av offentliga resurser och tjänster. Utbildningsförvaltningen planerar inte att införa taxi till och från fritids.

Administration av resor till och från fritids LSS

Stöd och omsorg har idag inget avtal med taxi för resor till och från LSS fritids. I nuläget hanteras resorna utifrån utbildningsförvaltningens upphandlade avtal och dessa resor utgör 25% av de totala antalet resor som utbildningsförvaltningen administrerar. Resor till och från LSS fritids är inte utbildningsförvaltningens uppdrag eller ansvar. Om individ- och familjenämnden avser att fortsätta tillhandahålla taxiresor till och från LSS fritids krävs en utredning på vilken laglig grund dessa taxiresor ska beviljas men också hur taxiresorna ska verkställas och administreras.

Utbildningsförvaltningen köper tjänster från Umeå Kommun företag (UKF) för att sköta administration och planering av resor till och från LSS fritids. Om individ- och familjenämnden avser att fortsätta erbjuda dessa resor, behöver förvaltningen antingen ombesörja administrationen och trafikplaneringen själva eller fortsätta köpa tjänster från UKF, vilket enligt uppgift från UKF inledningsvis kommer kosta 82 000 kr från hösten 2025, vilket endast avser administrativa kostnader. Kostnader för att upphandla taxiresor är en uppgift som inte är känd i nuläget.

Tekniska förvaltningen

Tekniska förvaltningen tar emot ansökningar och utreder möjlighet för medborgare att få färdtjänst. Barn/unga vuxna har rätt att ansöka om färdtjänst vid behov, baserat på väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller med kollektivtrafik.

Egenavgiften för färdtjänst följer länets kollektivtrafiktaxa med ett tillägg på 50 %, och avgiften varierar beroende på sträckans längd. För personer som är 19 år eller yngre är kostnaden halverad. Här är några prisexempel för åldersgruppen 19 år och yngre

- 0-7 km: 25,5 kr/resa
- 8-15 km: 34 kr/resa
- 38-45 km: 70,5 kr/resa
- 83-90 km: 124,5 kr/resa

Förslag till beslut

Individ- och familjenämnden upphör med att bekosta resor mellan hemmet och LSS fritids för barn/unga vuxna över 13 år. Beslutet grundar sig i att resor till och från LSS fritids inte ingår i nämndens ansvarsområde och inte heller ingår i insatsen 7:9.

Omvärldsbevakningen visar att 14 av 19 kommuner har valt att inte subventionera resorna alls. Två kommuner har beslut enligt 4.2 SOL, och endast i en kommun ingår det som en del

av LSS Insatsen, den kommunen har dock inte presenterat på vilken laglig grund transporten tillhandahålls.

Vid beslut enligt förslag kommer resor till och från LSS fritids att se olika ut beroende på barn/unga vuxnas behov och förutsättningar. En del kommer använda sig utav kollektivtrafik, cykel, promenad, eller samåkning med vårdnadshavare. För dem som uppfyller lagens krav kan färdtjänst vara ett sätt att ta sig till och från LSS fritids.

Om den ekonomiska situationen för familjen utgör hinder för barn/den unge vuxne att ta sig till och från LSS fritids finns möjlighet att ansöka om ekonomiskt bistånd via försörjningsstöd. Myndighetsutövningen gör då en individuell prövning utifrån den enskildes situation.

Barnkonsekvensanalys av förslaget

Se bifogat dokument

Omvärldsbevakning

Se bifogat dokument

Förslag till hantering av övergång

Förvaltningen behöver i god tid informera vårdnadshavare och barn/unga vuxna om beslutad förändring. Förvaltningen ska informera om möjlighet till stöd och hjälp från socialtjänsten och lämna information och vägledning om var man vänder sig för att ansöka om färdtjänst. Intentionen är att förändringen är verkställd vid årsskiftet 25/26.

UMEÅ KOMMUN

Underlag

Ansvarig: **Marie Thomas**	**Upprättad:** 2024-08-15
Deltagare: Louise Palmén barnrättsstrateg, Marie Thomas BVC, Annica Damm EC	**Reviderad: (uppdaterad)** 2025-05-19

Enkel prövning av barnets bästa gällande subventionering av taxiresor till och från LSS fritids

Enkel prövning av barnets bästa

En barnkonsekvensanalys ska göras när beslut ska fattas eller åtgärder vidtas som direkt eller indirekt påverkar barn. Syftet med barnkonsekvensanalysen är att säkerställa att barns rättigheter finns med i beslutsfattandet som rör verksamheten. En barnkonsekvensanalys innebär att göra en helhetsbedömning av vad som är den bästa möjliga lösningen för barnet/barnen som berörs av förslaget/åtgärden. Det finns två mallarna för barnkonsekvensanalyser, en enkel och en fördjupad. Mallarna ska användas inför beslut om förslag och åtgärder som rör verksamhetsförändringar, tillexempel inför skapandet av rutiner och handlingsplaner, vid verksamhetsåtgärder och fysiska förändringar som påverkar verksamheten.

En enklare prövning kan vara tillräcklig om åtgärder enbart påverkar barnet eller barnen i begränsad utsträckning eller i beslut där det är uppenbart vad som är barnets bästa. Enligt förvaltningslagen ska ärenden handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts. Det är därför viktigt att i ärenden där det kan finnas skyndsamhetskrav eller där det med hänsyn till ärendets karaktär behöver tas skyndsamt beslut finns det anledning att använda mallen för enkel prövning. En enklare prövning kan leda till beslut om att en fördjupad barnkonsekvensanalys behöver göras.

Artikel 3.1. i lagen (2018:1197) om FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) säger att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Ett barn är varje människa under 18 år (enligt artikel 1 i samma fal).

Frågeställning som ska prövas

Är det i enlighet med barnets bästa att Umeå kommun slutar subventionera resor till och från LSS fritids (LSS fritids enl §9:7).

Bakgrund och nulägesbeskrivning

I dagsläget får alla ungdomar som har LSS fritids innan och efter skolan sina resor från LSS fritids och hemmet subventionerade av Individ- och familjenämnden. Dessa resor klassas ej som skolresor utan benämns framgent som resor med LSS fritidsbil. Resor från hemmet till skolan och vice versa bekostas av skolan då detta klassas som skolskjuts.

Om kommunen avser sluta subventionera taxiresor till och från LSS fritids, skulle det innebära att barn/unga vuxna och deras vårdnadshavare bär ansvaret för transport. Detta i sin tur innebär att familjen själva behöver lösa transporten antingen via att ansöka om färdtjänst, skjuts i eget fordon eller nyttja kollektivtrafiken.

Förslaget gör gällande att individ- och familjenämnden avsäger sig ansvaret för administration samt kostnad för resorna. Det innebär att ungdomen/vårdnadshavare själva ordnar med transportalternativ likt för ungdomar utan funktionsnedsättning eller som har funktionsnedsättning men inte har LSS fritids.

Att fortsätta subventionera är både en ekonomisk fråga och en fråga om likställighetsprincipen enligt kommunallagen. Om kommunen erbjuder stöd eller resurser till vissa barn utan lagstöd, måste detta göras på ett sätt som är rättvist och likvärdigt för alla i liknande situationer. I barnkonsekvensanalysen kommer barnens perspektiv att lyftas fram och synliggöras, vilket sedan vägs samman med den ekonomiska aspekten.

Barn som berörs och påverkas

Beslutet berör ungdomar som går grundskola/gymnasium i ålder 13–21 och som är i behov av LSS fritids före- och /eller efter skoldagen samt deras vårdnadshavare.

Barnkonventionen och lagstiftning

Prövningen av beslutet gäller de artiklar och lagar som berör skolresor följer här nedan.

Förslaget till beslut som prövas omfattas av hela barnkonventionen, men de artiklar som står i direkt påverkan till beslutet är grundprinciperna för barnkonventionen:

- Alla barn och är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras (artikel 2)
- Barnets bästa (artikel 3)
- Barnets rätt till liv och utvecklig (artikel 6)
- Barnets rätt att uttrycka sina åsikter (artikel 12)

Grundprinciperna ska tolkas i förhållande till övriga artiklar som berör beslutet och får också sitt innehåll genom följande artiklar:

- Rätt till privatliv och familjeliv (artikel 16)
- Föräldrars ansvar för barnets utveckling (artikel 18)
- Rätten till utbildning (artiklarna 28 och 29)
- Rätten till social trygghet (artikel 26)
- Barn med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv som gör det möjligt för dem att delta aktivt i samhället (artikel 23)
- Rätten till fritid, lek och vila (artikel 31)

Nedan lagar reglerar skolskjuts däremot inte serviceresor.

- Skollagen (2010:800)
- 6 kapitlet 2 § föräldrabalken
- Förordning (SKOLFS 1991:3 m 9) om ersättning till vissa funktionshindrade elever m.fl. för resor.

Exkludering och/eller diskriminering (Artikel 2)

Ungdomar som nekas färdtjänst kan ha svårt att delta i LSS fritids innan skolan börjar, särskilt om vårdnadshavare inte kan skjutsa dem och kollektivtrafik bedöms som olämpligt. Utredaren ser inte detta som diskriminering, eftersom färdtjänst alt. ekonomiskt stöd kan sökas. Vårdnadshavare har tillsynsansvar för barn och ungdomar upp till 21 år, oavsett funktionsnedsättning. Barn med föräldrar som har svårt att tillgodose deras behov av rutiner och struktur kan påverkas negativt, och frågan om kompensatoriska åtgärder för dessa barn behöver övervägas. Familjer med pågående insatser från socialtjänsten kan vara särskilt hjälpta av dessa insatser.

Konsekvenser för något barns levnadsvillkor (Artikel 6)

Barnen har ej varit delaktiga i analysen då förslaget att sluta subventionera resorna är en övergripande förändring och förvaltningen finner det inte ligga i barnets bästa att involvera

dem i detta skede. Vi har dock bett personal nära barnen analysera konsekvenserna från deras perspektiv:

Tid:

- Det skulle kunna innebära längre dagar om föräldrar hämtar och lämnar före jobb, idag kan de tajma och möta upp hemma efter jobbet.
- Det skulle kunna innebära kortare dagar om föräldrar väljer att ex avstå LSS fritids på morgonen för att kunna nyttja skolskjutsen som är gratis.

Trygghet:

- Samma trygga personer som hämtar om föräldrar väljer att hämta/lämna, men används färdtjänst så blir det samma som med taxi att barnen träffar många olika personer.

Kostnad:

- Kan bli positivt för barnen om de får fler kortare dagar, om föräldrar avstår LSS fritids när det inte finns ett ”egentligt” behov pga kostnaden att betala själv utöver skolskjuts.
- Kan bli negativt för barnen om de har tydligt eget behov av LSS fritids men föräldrar avstår LSS fritids pga kostnader vid skjuts. Kan även bli negativt för ev. syskon.

Minskade övergångar:

- Fler skulle välja att inte nyttja morgon LSS fritids i och med att det inte är gratis med skjuts till LSS fritids, idag kommer många barn mellan 7.20 och 7.40 och är bara en kort stund på LSS fritids innan skolan startar (8.00 på Carlslund). Att behöva landa på LSS fritids i väntan på skolan först är utmanande för många barn när det är en så kort stund.

Självständighet:

- Andra barn i samma ålder blir inte, i samma omfattning, hämtade av föräldrar då de kan cykla eller åker buss.

Övriga konsekvenser:

- Verksamheten skulle troligt få mindre morgonbehov om LSS fritidsskjuts inte var gratis.
- Vårdnadshavare har ingen möjlighet att välja skola nära hemmet, vissa får åka väldigt långt genom stan

- Att av- och omboka skulle bli viktigare för vårdnadshavare om det inte var gratis, många sk. bomresor idag.

Analys och bedömning

Att sluta subventionera LSS fritidsbilsresor kan ha både positiva och negativa konsekvenser. På den positiva sidan innebär det ekonomiska besparingar för kommunen genom minskade kostnader för administration och subventionering av resor. Dessa resurser kan i stället omfördelas till ökade personalresurser i verksamheten. För ungdomarna kan det innebära ökad självständighet, då de som kan använda kollektivtrafik, cykla eller gå till skolan kan utveckla större självständighet och ansvarstagande. Det ger också möjlighet för ungdomarna att integreras mer i samhället genom att använda samma transportmedel som sina jämnåriga utan funktionsnedsättning. Beslutet kan också bidra till en mer rättvis och likvärdig behandling av alla barn i liknande situationer enligt kommunallagen, och undvika diskriminering genom att inte ge särskilda förmåner utan lagstöd.

På den negativa sidan kan det innebära ökad belastning på vårdnadshavare, som kan behöva ta på sig ansvaret för transport, vilket kan vara tidskrävande och logistiskt utmanande. Det finns också en risk att vårdnadshavare inte har möjlighet att ordna med transport, vilket kan påverka deras arbetsliv och vardag negativt. Ungdomar som är i behov av stöd i resorna kan behöva ansöka om färdtjänst, med risk för avslag. Om färdtjänst inte beviljas, kan det leda till att ungdomar inte kan vara på LSS fritids, vilket påverkar deras dagliga rutiner och stöd.

Ungdomar kan också få längre dagar på LSS fritids om vårdnadshavare måste ordna med hämtning och lämning, vilket kan leda till kortare återhämtningstid i hemmiljön och ökad trötthet samt minskad kvalitet på fritiden. Dessutom kan ungdomar som inte har rätt till färdtjänst och där vårdnadshavare inte kan ordna med transport missa LSS fritids på morgonen. Detta kan leda till att ungdomar istället tar skolskjuts direkt till skolan, vilket kan påverka deras möjlighet att få det stöd de behöver före skolstart.

Sammanfattning

Beslutet att sluta subventionera LSS fritidsbilsresor har både positiva och negativa konsekvenser. Ekonomiska besparingar och ökad självständighet för vissa ungdomar är positiva aspekter, medan ökad belastning på vårdnadshavare och risk för att ungdomar inte får det stöd de behöver är negativa aspekter. En noggrann bedömning av varje enskilt fall och eventuella kompensatoriska åtgärder kan behövas för att minimera de negativa konsekvenserna.

Slutsats

Är beslutet/åtgärden uppenbart i enlighet med barnets bästa?

Svårt att generalisera då behoven varierar. Beslutet bör baseras på likställighetsprincipen i kommunallagen.

Motivering till behov av fördjupad prövning (Barnkonsekvensanalys)?

Enligt förvaltningslagen ska ärenden handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts. Bedömning görs att ärendet är av sådan karaktär att beslutet ska genomföras skyndsamt och att tiden för att ta beslutet behöver prioriteras framför att genomföra en fördjupad barnkonsekvensanalys.

Sammanfattning omvärldsbevakning

Kommuner som erbjuder skjuts mellan hem och korttidstillsyn (LSS fritids):

1. **Piteå**: Skolan betalar för resan om barnet är beviljad skolskjuts. Korttidsverksamheten betalar annars för resorna mellan skola och verksamhet.

Kommuner som inte erbjuder skjuts mellan hem och korttidstillsyn:

1. **Luleå**: Vårdnadshavare eller företrädare ansvarar för resor till och från tillsynen, antingen själv eller genom färdtjänst.
2. **Skellefteå**: Vårdnadshavare eller företrädare ansvarar för resor till och från tillsynen, antingen själv eller genom färdtjänst.
3. **Sundsvall**: Vårdnadshavare eller företrädare ansvarar för resor till och från tillsynen, antingen själv eller genom färdtjänst.
4. **Örebro**: Hemfärd ordnas via färdtjänst/Taxikort som vårdnadshavare betalar för. Många blir hämtade av föräldrar på plats
5. **Lund**: Vårdnadshavare eller företrädare ansvarar för resor till och från tillsynen, antingen själv eller genom färdtjänst.
6. **Halmstad**: Vårdnadshavare eller företrädare ansvarar för resor till och från tillsynen, antingen själv eller genom färdtjänst. Om barnet bor hos kontaktfamilj finns möjlighet att ta hjälp av kontaktfamiljen om resorna är svåra att lösa när det är vistelse.
7. **Karlskoga**: Vårdnadshavare eller företrädare ansvarar för resor till och från tillsynen, antingen själv eller genom färdtjänst.
8. **Växjö**: Vårdnadshavare eller företrädare ansvarar för resor till och från tillsynen, antingen själv eller genom färdtjänst.
9. **Helsingborg**: Vårdnadshavare eller företrädare ansvarar för resor till och från tillsynen, antingen själv eller genom färdtjänst.
10. **Kalmar**: Vårdnadshavare eller företrädare ansvarar för resor till och från tillsynen, antingen själv eller genom färdtjänst.
11. **Kiruna**: Vårdnadshavare eller företrädare ansvarar för resor till och från tillsynen, antingen själv eller genom färdtjänst.
12. **Hjo**: Vårdnadshavare eller företrädare ansvarar för resor till och från tillsynen, antingen själv eller genom färdtjänst.

13. **Oxelösund**: Vårdnadshavare eller företrädare ansvarar för resor till och från tillsynen, antingen själv eller genom färdtjänst.
14. **Karlstad:** Vårdnadshavare eller företrädare ansvarar för resor till och från tillsynen, antingen själv eller genom färdtjänst.

Kommuner med speciallösningar:

1. **Södertälje**: Beslut enligt 4.2 SOL om särskilt turbundna resor.
2. **Huddinge**: Beslut enligt 4.2 om särskilt turbundna resor
3. **Örebro**: Har ett månadskort som kostar ca 800 kronor
4. **Göteborg**: Om barnet efter ansökan hos grundskoleförvaltningen inte bedöms ha rätt till skolskjuts, kan det i ett fåtal fall vara aktuellt att få sin rätt till resor mellan hemmet och fritidshem prövad enligt färdtjänstlagen. För detta krävs först ett färdtjänsttillstånd.

UMEÅ KOMMUN

Dialogträff med intresseorganisationer inom LSS

Datum: 2024-11-13

Närvarande:
Lena Renlund, ordförande FUB
Abbas Haghjo, FUB
Karolina Lundqvist, socialdirektör
Malin Björkman, verksamhetschef Funktionshinderomsorgen
Marie Thomas, biträdande verksamhetschef Ordinärt boende och sysselsättning
Simon Blomberg, ekonomichef
Maria Persson, administratör och sekreterare för mötet

Röd text är tillägg och förtydligande från representanterna från FUB.

Upphandling av bostäder enligt LSS 9:9 och LSS 9:8

FUB poängterade vikten av att inventera behoven hos brukarna som ska bo i dessa bostäder för att säkerställa att boendena utformas efter deras specifika behov. De uttryckte att nuvarande praxis ofta innebär att brukare placeras i boenden som sedan anpassas i efterhand, vilket inte är optimalt. FUB poängterade att det samtidigt behöver finnas en tanke för vem som kan komma att ta över boendet den dag då brukaren av olika orsaker inte längre bor kvar i sitt boende, så att man ändå kan göra en omställning av boende för att kunna passa nästa brukare.

FUB ~~föreslog~~ anser att funktionshinderrörelsens kompetens ~~bör~~ ska inkluderas i planeringen av brukarbostäder, utöver tillgänglighetsexperter. De underströk även betydelsen av både inom- och utomhusmiljön vid bostadsbyggande.

Verksamhetschefen föreslog att man vid upphandling av bostäder kan lägga till att man önskar ett samverkansperspektiv hos intresseorganisationerna. FUB poängterade också vikten av man inom hela kommunen behöver ha dialog och samverkan kring LSS-frågor. De

underströk att LSS inte bara handlar om vilka insatser en brukare har rätt till, utan om brukarens hela liv och livsmöjligheter, där alla kommunens nämnder berörs.

FUB godkände att socialnämnden går vidare med förslagen rörande upphandling av bostäder enligt LSS 9:9 och LSS 9:8. Hur går socialnämnden vidare med förslagen?

Avslutande av subventionerad skolbil till och från korttidstillsyn

LSS 9 § 7. korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov. FUB påminner om att fritidshemmet är för barn upp till 13 år. Korttidstillsyn är upp till 21 år.

FUB uttryckte oro över hur detta förslag skulle påverka familjerna negativt. FUB tror inte att kommunen skulle kunna spara 1,5 miljon på denna åtgärd eftersom de ~~tror~~ menar att familjerna kommer att behöva korta ner sina arbetstider för att ~~istället~~ få möjlighet att hämta sitt barn/sina barn från korttidstillsynen. De kan även vara så att barnen har olika korttidstillsyn. Det kommer att bli en stor försämring för familjerna och en liten besparing för Umeå kommun. De ~~trodde~~ framhäver även ~~också~~ att familjerna kommer att ansöka om tex. ledsagning och/eller färdtjänst istället, och menar på att dessa åtgärder kostar handläggningstid och tid för familjer i sin helhet.

FUB fann förslaget oacceptabelt och ville att frågan skulle återremitteras. De ansåg att förslaget strider mot LSS-lagstiftningens familjeperspektiv samt 5 § LSS (se även art. 19 FN:s Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning) och att det är osannolikt att kommunen skulle spara de förväntade 1,5 miljonerna. De efterlyste ett tydligare familjeperspektiv i frågan och ~~motsatte sig~~ anser att Tjänsteskrivelse 2024-08-26 och Underlag 2024-08-26 Enkel prövning av barnets bästa gällande korttidsvistelse i stället för fritids ska ses över eftersom det innehåller felaktigheter. ~~nämndens~~ ~~förslag~~.

FUB har nu haft ett dialogmöte och vi efterfrågar samverkan innan ärendet går upp igen för beslut enligt punkt 1. IFN Sammanträdesprotokoll 2024-09-25.

Övrigt

Representanter från Autism Västerbotten, Svenska Downföreningen Västerbotten, Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar och Riksförbundet Attention var också inbjudna till träffen men närvarande inte.

UMEÅ KOMMUN

Samverkansträff med intresseorganisationer inom LSS

Datum: 2025-02-07

Närvarande:

Lena Renlund, ordförande FUB
Abbas Haghjo, FUB
Karolina Lundqvist, socialdirektör
Malin Björkman, verksamhetschef Funktionshinderomsorgen
Marie Thomas, biträdande verksamhetschef Ordinärt boende och sysselsättning
Simon Blomberg, ekonomichef och sekreterare för mötet

Upphandling av bostäder enligt LSS 9:9 och LSS 9:8

FUB har inget emot att det byggs boenden eller upphandlas nya boenden. De stöttar förslaget utifrån perspektivet att få till en närhetsprincip när Umeå kommun inte klarar av att bygga boendeplatser efter behov. FUB tycker att det är okej med upphandlade boenden när det är kommunen som har översynsansvar. De har däremot synpunkter på barnkonsekvensanalysen. FUB betonar att det är LSS-lagstiftningens intentioner som ska ligga till grund för fattade beslut. FUB betonar vikten av att boenden matchas mot de personer som ska bo där. Uppfattningen är att FUB godkänner det övergripande förslaget om upphandlade platser men vill ta tillbaka frågan till intresseföreningen om dessa upphandlade platser även ska möta behov i den befintliga kön. Förutsatt att kommunens egen byggnation inte täcker behoven.

Avslutande av subventionerad skolbil till och från korttidstillsyn

FUB är helt emot förslaget. FUB menar att hela familjeperspektivet borde tas med i beaktandet och att det inte går att jämföra dessa individer med andra. De belyser att det är administrativt betungande att ansöka om färdtjänst och att det sedan är beslut som ska följas upp, vilket blir en ökad belastning för familjerna. FUB tycker att det är orealistiskt och naivt att individerna ska ansöka om det. De anser att om förslaget genomförs så kommer detta försvåra för föräldrar att planera i sin vardag. De betonar också att ansökan om färdtjänst skulle leda till ökade kostnader för både kommunen och familjerna.

FUB anser att färdtjänst fungerar dåligt och de tycker inte att konsekvenserna för familjerna inte belysts nog i underlaget. De anser att man innan man skrev förslaget borde haft enskilda dialoger med familjer om vilken konsekvens detta kommer få för dem. Verksamheten informerar om att man tittat på hur man ska kunna stötta enskilda hushåll i hur man ansöker om färdtjänst och hjälpa till att strukturera upp vardagen kring förändringen.

Det uppstår en bredare diskussion om vilka budgetramar Umeå kommun har och FUB anser att verksamheten bör få mer pengar för att slippa göra dessa besparingsåtgärder. De anser också att det borde tilldelas resurser till samverkan. De anser också att skolans ansvar bör ses över och att individerna skulle kunna få hjälp att busstränas.

FUB anser att de enskilda hushållens påverkan av beslutet bör belysas mer och vridas och vändas på. De anser också att det är för lite fokus på familjeperspektivet i barnkonsekvensanalysen och betonar att åldersgruppen detta gäller är personer mellan 12 – 21 år. De motsätter sig därmed förslaget helt.

Övrigt

Representanter från Autism Västerbotten, Svenska Downföreningen Västerbotten, Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar och Riksförbundet Attention var också inbjudna till träffen men närvarande inte.

Protokollet från samverkansmötet mejlades till deltagarna som var med mötet 2025-02-11, för möjlighet att inkomma med synpunkter på protokollet. 2025-02-25 inkom FUB med följande handlingar:

-Synpunkter på utredningen avseende Avslutande av subventionerad skolbil till och från korttidstillsyn.

-Synpunkter på barnkonsekvensanalysen avseende Upphandling LSS boendeplatser.

Förslag om att IFN ska sluta subventionera skolbil till korttidstillsyn.

En elev i kommunal anpassad grundskola har rätt till kostnadsfri skolskjuts om det behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållanden, elevens funktionsnedsättning eller någon annan särskild omständighet. När en elev ansöker om skolskjuts ska alla dessa förutsättningar prövas individuellt i det enskilda fallet. Vid bedömningen måste bland annat elevens ålder och allmänna mognad i trafiken samt vägsträckans trafikfarlighet beaktas.

Skolskjuts anordnas från en plats i anslutning till elevens hem till den plats där utbildningen bedrivs och tillbaka. Det är elevens hemkommun som ska se till att skolskjuts anordnas.

Skolskjuts innebär resor mellan den plats där utbildningen bedrivs och en plats i anslutning till elevens hem före och efter skoldagen. Resor mellan olika undervisningslokaler under skoldagen utgör inte skolskjuts. Bestämmelserna om skolskjuts är därför inte tillämpliga när skolan avgör om en elev kan ta sig själv till undervisningslokalen eller om eleven behöver få transport dit. [1]

Elever över 13 år har egentligen inte rätt att få skolskjuts till eller från fritidshem och idag jämställer Skolverket fritidshem med korttidstillsyn. Det innebär att barnen endast har skolskjuts om de åker direkt från hemmet till skolan och vice versa.

För elever i anpassad skola i Umeå gäller följande HT 2024:

1. Resor från hem till skola och vice versa anses som skolskjuts.
2. Resor till korttidstillsyn innan skolan räknas som skolskjuts (om korttidstillsynen ligger i samma byggnad).
3. Resor hem från korttidstillsyn efter skolan är inte skolskjuts utan bekostas i dagsläget genom subventionering av nämnden.
4. Resor mellan skolan och korttidstillsyn (om det ligger på olika platser) anses som skolskjuts om eleven åker skolbil till och från korttidstillsyn på morgonen resp. eftermiddagen. Det innebär att 2 resor av 4 på en dag räknas som skolskjuts och 2 resor gör det inte.

För att lösa transporterna runt ovan nämnda punkter;

3. hem från korttidstillsyn på eftermiddagarna.

[1] *9 kapitlet 15 b §, 10 kapitlet 32 §, 11 kapitlet 31 § och 18 kapitlet 30 § skollagen samt Skolinspektionens beslut 2018-05-18 dnr 41-2017:10970.*

4. resor utöver de två som ingår i skolskjuts för barn med avstånd mellan korttidstillsyn och skola.

erbjuder Umeå kommun i dagsläget ett alternativ som går utanför lagstiftning. Funktionshinderomsorgens verkställighet bedömer om ungdomen med funktionsnedsättning har rätt till skolbil mellan korttidstillsyn och hemmet om så är fallet subventioneras dessa resor.

Alla ungdomar som ansöker om skolbilsresor blir beviljade detta och utfallet blir i dagsläget en sammanlagd kostnad för Individ- och familjenämnden (IFN) på ca 1,5 miljoner per år. [2]

Hur centraliseringen av grundskolan påverkar IFN:s kostnader är svårberäknat då resans längd avgör kostnaden. Utredaren kan anta att elever som tidigare valt skola och korttidstillsyn nära hemmet nu får en ökad färdsträcka utifrån att både delar av Trågets-, samt Ostens korttidstillsyn i stället får placering på Carlslund. Däremot kommer antal resor per dag för dessa ungdomar minska i antal. Resan till Carlslundskolan bekostas av skolan medan IFN bekostar resa hem om ungdomen har korttidstillsyn efter skolan.

Kostnaderna för de subventionerade resorna har ökat de senaste 5 åren. Resorna har blivit dyrare och ungdomar som använder sig av skolbil fler. Utifrån subventioneringen och att ingen i princip får avslag, blir detta alternativ för vissa ungdomar ett attraktivt transportsätt i stället för att exempelvis promenera eller åka kommunalt.

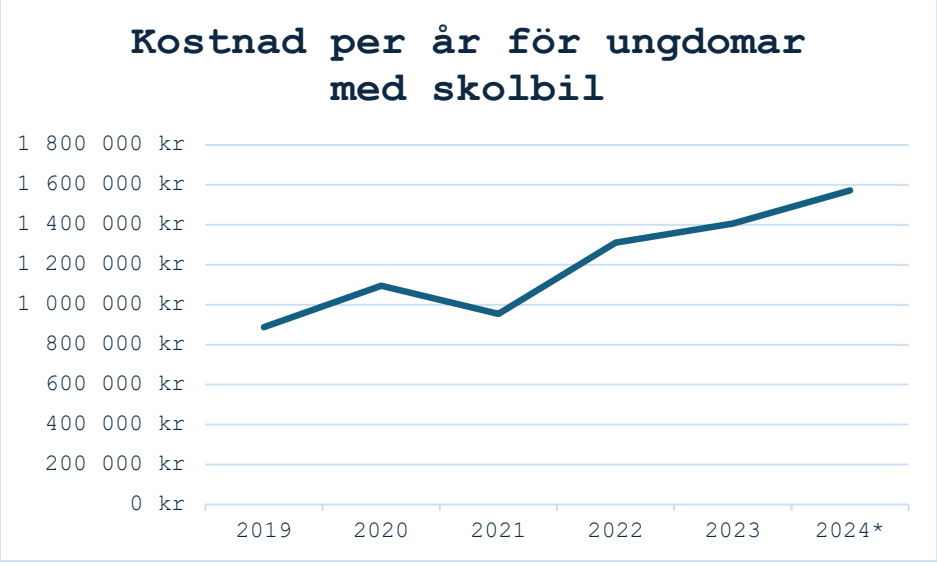

* Prognos för 2024 utifrån de första 6 månadernas utfall.

[2] *Beloppet baseras på faktureringsunderlag för januari-mars 2024 där genomsnittlig kostnad per månad hamnar på 121 230 kr*

Förslag till beslut

Individ och familjenämnden tar beslut om att sluta subventionera resor från korttidstillsyn och i stället lägga ansvaret på vårdnadshavare för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter.

Barn med funktionsnedsättning ska inte diskrimineras utifrån sin situation men Umeå kommun ska enligt kommunallagen sträva efter likvärdig behandling.

FUB Umeå motsätter sig starkt denna analys och resonemang. Likvärdig behandling !!!??? Resonemanget bryter mot hela LSS tankesätt att kunna leva som andra, utifrån sina villkor. Att jämföra ett barn med särskilda behov som likvärdig behandling är under all kritik. Art 4 p. 2, FN-konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning; att vidta alla ändamålsenliga lagstiftningsåtgärder, administrativa och andra åtgärder för att uppfylla de rättigheter som erkänns i denna konvention.

Barnkonsekvensanalys av förslaget

Om Kommunen skulle sluta subventionera dessa resor skulle ungdomen och dess vårdnadshavare bli tvungen att ta ansvaret för resan från korttidstillsyn till hemmet. Detta skulle innebära att vissa ungdomar som är i behov färdtjänst blir tvungna att ansöka om detta med risk att få avslag. Andra ungdomar skulle i stället bli skjutsade av vårdnadshavare eller ta sig med buss, cykel eller promenad till och från skolan.

Det finns två scenarios utifrån analysen och ett är att det finns en risk att ungdomen skulle få längre dagar på korttidstillsyn utifrån att vårdnadshavaren själv skulle ordna med logistik kring hämtning. Vilket skulle kunna leda till kortare återhämtning i hemmiljön. Antalet potentiellt drabbade ungdomar uppskattas till en handfull och vistelsetidens ökning begränsad utifrån ungdomens behov. Det andra scenariot är en möjlighet för ungdomen att träffa sina föräldrar mer samt att den för vissa påfrestande situationen kring taxiresorna minskar.

FUB Umeå: Märkliga konsekvensanalyser. Här pratar vi om barn med funktionsnedsättning av olika grader med olika behov och konsekvenser utifrån funktionsnedsättningen. Föräldrar har tillräckligt nog att hantera vardagen. Det är inte bara föräldrar; syskonen är en viktig målgrupp som kommer att drabbas av allt, bl. a. stress, kring detta förslag. Gäller inte Barnkonventionen dessa barn?

Förslag till hantering av övergång

Förslaget är att kommunen avsäger sig ansvar för skolbilsresorna och vårdnadshavarna få själva ta ansvar för resa till och från korttidstillsyn.

Detta skulle leda till en besparing för kommunen på ca 1,5 miljoner per år samt en mer jämställd hantering av elevresor inom Umeå kommun.

Beslutet är beroende av utbildningsförvaltningen.

FUB Umeå avfärda hela analysen och förslaget.

Skolungdomar som har en funktionsnedsättning och är över 12 år har rätt till korttidstillsyn utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lovdagar, studiedagar och sommarlov, men enligt förslaget inte rätt till skolbil. Det innebär att vårdnadshavaren ska ombesörja resa till och från korttidstillsyn varje vardag från 12 års ålder tills ungdomen går ut anpassad gymnasieskola vid ca 21 års ålder. Vilken annan vårdnadshavare har det ansvaret?

FUB Umeå anser att ett barn/ungdom ska ha rätt att åka skolbil även till och från korttidstillsynen. Det är svårt att använda en beviljad insats, korttidstillsyn, om transportproblemet inte är löst.

I förslaget står det ingenting om att ett barn/ungdom har rätt till skolbil till/från korttidstillsyn även på lovdagar, studiedagar och sommarlov. Vad gäller?

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

§ 78

Diarienr: IFN-2024/00208

Förslag till effektiviseringar för att uppnå en budget i balans - subventionering av taxiresor till och från korttidstillsyn

Beslut

Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar att låta ärendet gå utan eget yttrande.

Ärendebeskrivning

Nämnden subventionerar i dagsläget taxiresor till LSS fritids. Transport till LSS fritids ingår inte i insatsen LSS 9:7 och är heller inte en insats som är möjlig att ansöka om enligt LSS lagstiftningen. Individ- och familjenämnden tillhandahåller idag resor genom att bekosta, planera och ombesörja dessa taxiresor utan lagligt stöd.

Under 2024 har taxiresorna kostat individ- och familjenämnden cirka 1,5 miljoner kronor. Kostnaden för resorna har ökat de senaste fem åren på grund av ökat antal barn/unga vuxna med insats 9:7 som nyttjar resorna. Om individ- och familjenämnden avser att fortsätta erbjuda dessa resor kommer även kostnader för administrationen och trafikplanering att tillkomma framåt.

Vid beslut enligt förslag kommer resor till och från LSS fritids att se olika ut beroende på barn/unga vuxnas behov och förutsättningar. En del kommer använda sig utav kollektivtrafik, cykel, promenad, eller samåkning med vårdnadshavare. För dem som uppfyller lagens krav kan färdtjänst vara ett sätt att ta sig till och från LSS fritids.

Om den ekonomiska situationen för familjen utgör hinder för barn/den unge vuxne att ta sig till och från LSS fritids finns möjlighet att ansöka om

ekonomiskt bistånd via försörjningsstöd. Myndighetsutövningen gör då en individuell prövning utifrån den enskildes situation.

Samverkan har skett genom funktionshinderrådet och dialogträff med intresseorganisationer inom LSS 2024-11-13 och samverkansträff med intresseorganisationer inom LSS 2025-02-07.

Arbetsutskottets beslutsordning

Yrkande
Andreas Lundgren (S), Hanna Lundin-Jernberg (L), Igor Hell (M) och Andreas Sellstedt (V) yrkar att ärendet ska gå utan eget yttrande till individ- och familjenämnden.

Arbetsutskottets beslutsgång

Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar att låta ärendet gå utan eget yttrande.

Beslutsunderlag

Underlag subventionerade taxiresor till LSS fritids
Underlag- Enkel prövning av barnets bästa gällande subventionering av taxiresor LSS fritids
Sammanfattande omvärldsbevakning resor mellan hem och korttidstillsyn
Mötesanteckningar från dialogträff intresseorganisationer inom LSS 2024-11-13
Mötesanteckningar från samverkansmöte intresseorganisationer inom LSS 2025-02-07
Synpunkter från FUB på utredningen 2025-02-25

Beredningsansvariga

Biträdande verksamhetschef Marie Thomas
Verksamhetschef Malin Björkman

Beslutet ska skickas till
Biträdande verksamhetschef Marie Thomas
Verksamhetschef Malin Björkman
Kvalitetschef Ulrika Gustafsson

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse

2025-06-03

Individ- och familjenämnden

Diarienr: IFN-2025/00024

Lokalförsörjningsplan för individ- och familjenämnden 2025

Förslag till beslut

Individ- och familjenämnden godkänner informationen.

Ärendebeskrivning

Lokalförsörjningsrapporten beskriver nuläge och kommande utmaningar med lokaler och boenden inom nämndens ansvarsområden.

Kommande utmaningar är främst tillgång till ändamålsenliga kontorslokaler och LSS grupp- och serviceboenden. För LSS grupp- och serviceboenden finns en planering som kan medföra att kön blir hanterbar under 2026.

Beslutsunderlag

Lokalförsörjningsrapport IFN 2025

Beredningsansvarig

Strateg Johan Tovetjärn

Beslutet ska skickas till

Strateg Johan Tovetjärn

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Johan Tovetjärn
Strateg

Rapport lokalförsörjning Individ- och familjenämnden 2025

UMEÅ KOMMUN

Sammanfattning

Rapporten beskriver hur Stöd och omsorgsförvaltningen arbetar med lokalförsörjning. Nuläge, kommande budgetår och såväl nuvarande som framtida utmaningar beskrivs kortfattat.

En av dom större utmaningarna inom lokalförsörjningen är att kunna arbeta med mer framförhållning och träffsäkra prognoser för alla slags lokalbehov inom Stöd och omsorgsförvaltningen. Budget för såväl investeringar som förhyrningar kommer vara en starkt begränsande faktor kommande år och framåt, med risk för att Individ- och familjenämnden inte kan leverera på sitt grunduppdrag.

Övergripande arbete kring utveckling av processer, flöden och arbetssätt gällande lokaler inom Stöd och omsorgsförvaltningen pågår, för att förtydliga och förenkla för alla inblandade parter.

Gällande administrativa ytor syns ett stort kommande behov redan på 1 års sikt. Samtidigt måste nya arbetssätt och nyttjandegrad av befintliga ytor undersökas och utvecklas parallellt med att behov av nya lokaler utreds. Projektet kring Socialtjänstens hus nya entré är i full gång.

Gällande lokalförsörjning som rör brukare så pågår ett stort arbete kring vakans och kö till LSS-bostäder mellan förvaltningarna, vilket har resulterat i en ökad leverans av grupp- och servicebostäder. Projekt kring samlokaliserade gruppboenden i en tvåplanslösning är uppstartat med två projekt. Lokaler för ett SoL-boende är under utredning. Ett boende enligt LSS 9§8 levereras under 2025, och ytterligare ett är under projektering.

Innehållsförteckning

Sammanfattning 2
Inledning 5
Rollfördelning, struktur och process 5
Prognosarbete, vakanser och köer 5
Informationssatsning till verksamheter 6
Inventarier och reinvesteringar 6
Generella principer för investerings- och förhyrningsbudget 6
Generellt gällande administrativa ytor 7
Ljudkrav i kontorsmiljöer för socialt arbete 8
Administrativa ytor, i urval 8
Socialtjänstens hus 8
Jägarvägen 9
Rådhusesplanaden 9
Centrum mot våld 9
Familjecentralerna 9
Familjerådgivningen 10
Korttidsvistelse enligt LSS 9§6 10
Korttidstillsyn enligt LSS 9§7 10
Boendeformer enligt LSS 9§8 11
Boendeformer enligt LSS 9§9 11
Annan särskilt anpassad bostad 11
Vakanser och kö till bostäder enligt LSS 9§9 11
Individuella anpassningar i bostäder enligt LSS 9§9 12
Gruppboende och serviceboenden 12
Brandskydd i behovsprövade boenden 12
Planerade leveranser av gruppboenden och serviceboenden 13
Prognos 14
Daglig verksamhet enligt LSS 9§10 15
Övriga boendeformer, i urval 16
Sociala kontrakt 16
SoL-boende 16
HVB 17
Riksgymnasiet elevhem 17
Övriga lokaler, i urval 17
Skogsdungen 17

Boendestöds lokaler 17
Skyddat boende för våldsutsatta 17
Övrigt 18
Rumsfunktionsprogram 18
Detaljplaner 18
Utredningar kring enskilda fastigheter 18
Lokalfrågor i samverkansavtal med föreningar 19
Bilaga 1, Inventering av IFN kontorspersonal och kommande ökningar gjord 2024 21
Bilaga 2, Exempel på tertialsvis sammanställning av vakanser inom LSS 9§9 23
Bilaga 3, Prognos LSS 9§9 24

Inledning

Den här rapporten är en årlig sammanställning över lokalförsörjningsarbetet för Individ- och familjenämndens och Stöd och omsorgsförvaltningens verksamhetsområden och perspektiv. Den är i huvudsak framåtsyftande och beskriver kortfattat nuläget, kommande budgetår och framtida utmaningar på en övergripande nivå. Varje enskilt objekt redogörs inte för.

Rollfördelning, struktur och process

Under 2023 infördes rollen som lokalstrateg på Stöd och omsorgsförvaltningen, och parallellt med det genomgick rollen som lokalplanerare en förändring och ett förtydligande. Det övergripande uppdraget för båda rollerna är *att säkerställa att Stöd och omsorgsförvaltningen har effektiva, transparenta och säkra processer för att möjliggöra att förvaltningen vid varje given tidpunkt har tillgång till tillräcklig kapacitet av ändamålsenliga och effektiva lokaler.*

Lokalstrategen arbetar i huvudsak i ett mer strategiskt perspektiv med prognoser, utreda och utforma nya möjligheter, ett övergripande ansvar för processer och strukturfrågor kring lokalförsörjningen, och med komplexa frågor och principbeslut. Lokalstrategen är främst ett stöd till verksamhetschefer och deras biträdande verksamhetschefer. Lokalplaneraren arbetar med aktiviteter såsom logistik och lokalanpassningar under innevarande år, byggprojekt och renoveringar enligt fastställda standards, och till stor del med upphandling av inventarier. Lokalplaneraren är ett nära stöd till enhetscheferna.

Både rollen som strateg och lokalplanerare fortsätter att utvecklas för att möta upp de behov som finns hos Stöd och omsorgsförvaltningen. Fastighetsförvaltningen har dessutom stärkt upp med ytterligare fastighetsförvaltare för bland annat att ha kapacitet att hantera den mängd objekt och ärenden som Stöd och omsorgsförvaltningen har.

Genom ett fördjupat samarbete och en bättre samsyn mellan förvaltningarna ökas nu leveransen av ändamålsenliga lokaler. Rollen som strateg har ett uttalat ansvar för att följa upp och utveckla de olika processerna och flödena kring lokalförsörjning, vilket ytterligare ökar förutsättningarna för framgång.

Utmaningar i samarbetet mellan förvaltningarna finns, delvis på grund av olika tidsperspektiv och vad som är rimliga krav att ställa på varandra, och delvis på grund av brist på samsyn kring grundläggande förutsättningar som avtal, gränsdragningslistor och ansvarsfördelning gällande till exempel kostnader. Ett gemensamt arbete pågår för att försöka lösa dessa interna utmaningar.

Prognosarbete, vakanser och köer

Prognosarbetet för LSS 9§9 är relativt etablerat. I övriga delar har prognosarbetet varierat i framgång och är under utveckling. Nytt för 2024 var att förvaltningen tog ett helhetsgrepp även om administrativa ytor och påbörjade en prognos även för det. För att kugga in i den

kommungemensamma lokalförsörjningsprocessen behöver Stöd och omsorgsförvaltningen ha en framförhållning på minst 5 år.

Informationssatsning till verksamheter

Lokalstrateg och lokalplanerare har hållit i informationstillfällen om lokalförsörjning och tillhörande processer för enhetschefer och skyddsombud från förvaltningens alla områden, med ambitionen att förenkla och förtydliga arbetet med lokalfrågor för verksamheterna i allmänhet och enhetschefer i synnerhet.

Informationsträffarna erbjuds 1 gång per termin, främst riktat till nya chefer och skyddsombud. Efterfrågan på informationstillfällena har varit mycket låg under 2025, vilket kan tyda på att en viss mättnad nåtts.

Inventarier och reinvesteringar

Individ- och familjenämnden har en egen budgetram för inventarier för nya verksamheter, främst nyproduktion av gruppboenden, och en budgetram för reinvesteringar i befintliga verksamheter. Lokalplaneraren ansvarar för att inventera behov, planera och utföra åtgärder inom dessa budgetramar.

Generella principer för investerings- och förhyrningsbudget

Tekniska nämnden skiljer i sitt budgetarbete på investeringar och förhyrningar. Förenklat kan man säga att ett egenägt objekt är en investering, och även anpassningar, renoveringar och tillbyggnader blir en investering på sådana objekt. Ett objekt som ägs av en annan part, till exempel Bostaden AB, är en förhyrning och alltid en kostnad. Åtgärder, anpassningar och renoveringar i en förhyrning blir då också alltid kostnader.

Umeå kommuns fastighetspolicy styr mot ett ökat eget ägande och ett minskat förhyrande. Budgeten för förhyrningar kommer vara en begränsande faktor såväl 2026 som framåt. Trots en successiv övergång till att verksamheter finns i egenägda objekt, så kommer del av Individ- och familjenämndens och Stöd och omsorgsförvaltningens behov alltid behöva lösas i förhyrningar. Det gäller främst olika slags lägenheter i flerfamiljshus.

En särskilt stor utmaning finns i budgetprocessen och de begränsningar som blir av att budgeten för till exempel förhyrningar inte räcker till för att lösa behoven i rätt tid, eller att investeringsbudgeten stramas åt. Det finns då stor risk att Individ- och familjenämndens grunduppdrag omöjliggörs på grund av begränsningar i Tekniska nämndens medel.

Generellt gällande administrativa ytor

Med administrativa ytor avses här kontorsplatser, besöksrum och liknande. Personalytor insprängt i olika boendeformer (till exempel gruppboende, serviceboende eller korttidsboende) är inte inräknat.

Det finns ett stadigt ökande behov av kontorsplatser, vilket tidigare har varit svårt att prognosticera. Det finns en upplevelse av att Stöd och omsorgsförvaltningen är trångbodda i en del av dom administrativa ytorna, samtidigt som det finns en oklarhet i hur väl ytor faktiskt nyttjas i och med ett ökat flexibelt arbete med till exempel distansarbete. Ett större arbete med att se över hur vi arbetar i och nyttjar våra kontorsytor inom förvaltningen är inlett, i syfte att skapa en vägledning kring flexibla arbetsplatser och nyttjandegrad.

Stöd och omsorgsförvaltningen förhåller sig till de nyckeltal som Fastighetsförvaltningen använder, där ett generellt riktvärde är 17 kvm/person (alla biytor och delade ytor såsom mötesrum, toaletter, korridorer, med mera är inkluderade) och även de principer som gäller enligt till exempel AFS för fysisk arbetsmiljö. Avsteg från nyckeltal och allmänna principer behöver vara väl motiverade. Nyckeltal kan dock ibland missa att ta hänsyn till verksamhetsspecifika förutsättningar som till exempel behov av kombinerat kontor och behandlingsrum, vilket gör att nyckeltalen ofta behöver utmanas.

2024 gjordes en inventering av antalet kontorspersonal och en uppskattning av nettoökningen på 2, 5 respektive 10 års sikt (tabell 1).

	Läget 2024, antal personer	**2026, antal personer samt nettoökning från 2024**	**2029, antal personer samt nettoökning från 2024**	**2034, antal personer samt nettoökning från 2024**	**Felmarginal, antal personer**
Summa	607	663 Netto +56	739 Netto +132	819 Netto +212	*+/- 19 år 2-5, +/- 34 år 10.*

Tabell 1. Summering över ökning av kontorspersonal inom Stöd och omsorgsförvaltningen på 2, 5 respektive 10 års sikt, med utgångspunkt 2024.

Med kontorspersonal menas här till exempel administrativ personal, stödfunktioner/perspektiv, handläggare, socialsekreterare, chefer osv, som har sin huvudsakliga arbetsplats i en kontorsmiljö, ibland även kallat administrativa ytor. Boendestöd och personal på till exempel gruppboenden ingår inte.

Summeringen visar på en stor ökning av kontorspersonal. Allt annat lika, omsatt till ytor med nyckeltal 17 kvm/person, kan man se ett ökat behov av administrativa ytor enligt:

2026: ökning med ca 1071 kvm jämfört med 2024
2029: ökning med ca 2244 kvm jämfört med 2024
2034: ökning med ca 3604 kvm jämfört med 2024

Den planering som i dagsläget finns är Sofiehem 5:2 med ca 35 kontorsplatser under 2027, förutsatt att budget beviljas, samt en potentiell utökning med ca 35 kontorsplatser på

Socialtjänstens hus etapp 2 efter 2027. Utöver det finns i dagsläget ingen konkret planering för hur Tekniska nämnden och Fastighetsförvaltningen ska hantera den här ökningen.

Med nya arbetssätt som innefattar bland annat flexibla arbetsplatser och distansarbete, så kan det faktiska behovet av ytor påverkas något. Ytbehovet behöver då inte öka linjärt med ökningen av personal. Det är för tidigt att spekulera mer i det, eftersom förvaltningen än så länge inte fastställt några generella riktlinjer kring till exempel flexibla arbetssätt. Se bilaga 1 för mer underlag till summeringen.

Ljudkrav i kontorsmiljöer för socialt arbete

Generellt sett finns en utmaning med ljudkrav i redan befintliga kontorslokaler. Tidigare har inte tillräcklig hänsyn tagits till arbetets särart, som bland annat ställer krav på ljuddämpning för att säkerställa att sekretess eller enskildas integritet kan upprätthållas.

Arbetsgången för att åtgärda detta bör vara att man mäter ljuddämpningen innan åtgärder, genomför åtgärder, och mäter ljuddämpningen efter åtgärder. Mätningarna görs för att säkerställa att rätt nivå nås, och för att undvika subjektiva bedömningar. I redan befintliga lokaler kan det vara svårt att nå samma nivå som vid nyproduktion, därför kan mindre avsteg från kraven göras för att inte behöva göra en total ombyggnation. Riktvärde för ljuddämpning bör vara R´w 44 dB för att kunna upprätthålla sekretess och enskildas integritet (figur 1).

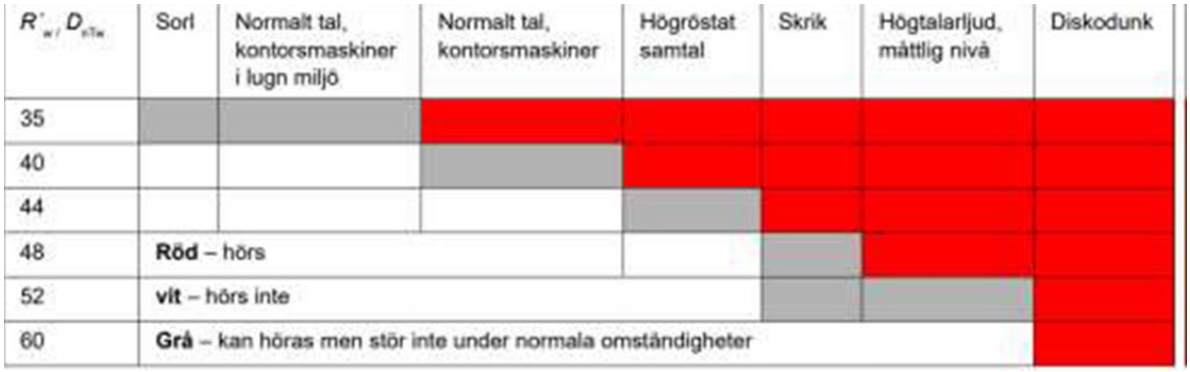

Figur 1 visar ljuddämpning i lokaler för till exempel tal och musik, inte stegljud. För att säkerställa att sekretess hålls i rum med normalt tal bör dämpningen vara R´w 44 dB, om det är högljudda samtal eller skrik höjs kraven avsevärt.

Administrativa ytor, i urval

Socialtjänstens hus

Socialtjänstens hus genomgår stora förändringar, uppdelat i två etapper. Etapp 1, som avser ny entré med skalskydd och säkra samtalsrum är finansierad och projektet uppstartat med beräknat tillträde 2027. Mycket fokus läggs på säkerhet, till exempel vandalsäkerhet,

skottsäkra glas i reception, ljudisolering för att undvika överhörning, och flyktvägar för personal för inrymning och utrymning.

Etapp 2 är inte finansierad, och avser åtgärder i gamla besöksrummen för att skapa ca 35 nya kontorsplatser, fler tysta rum och mer fikarumsutrymme. Finansiering för etapp två hanteras i Tekniska nämndens budget för 2026, med tänkt uppstart efter att nya entrén i etapp 1 står klar.

Personalgrupperna på Socialtjänstens hus rapporterar återkommande om arbetsmiljöproblem som delvis kan härröras till lokalernas utformning och hur lokalerna används. Utredning pågår kring nyttjandegrad och vilka åtgärder som är lämpliga eller behövs utifrån respektive enhets uppdrag och krav. Sett till nyckeltal bör lokalen inte vara för trång, därför behöver det analyseras djupare kring hur ytor disponeras och används. Budget för förhyrningar är en begränsande faktor kommande år och framåt.

Jägarvägen

Jägarvägen har delvis förtätats, och en utredning pågår kring nyttjandegrad och vilka åtgärder som är lämpliga eller behövs utifrån respektive enhets uppdrag och krav. Det kan komma att röra sig om ljuddämpning av kontor och fler mindre samtalsrum. I början av 2025 fick verksamheten tillgång till nya besöksrum för familjegrupper, viket ledde till att Skogsdungen kunde tömmas helt. Budget för förhyrningar är en begränsande faktor kommande år och framåt.

Rådhusesplanaden

Utredning är uppstartat kring nyttjandegrad och vilka åtgärder som är lämpliga eller behövs utifrån respektive enhets uppdrag och krav. Utredning pågår även kring problematik med överhörning. Budget för förhyrningar är en begränsande faktor kommande år och framåt.

Centrum mot våld

Centrum mot våld (CMV) är sedan flera år tillbaka något trångbodda. Förslag fanns kring 2018 på att flytta in i ett tilltänkt nybygge som skulle förhyras. Planerna på nybygget lades ner, och behovet av större lokaler för CMV blev inte hanterat. Frågan aktualiserades igen under 2024, och finns med i Individ- och familjenämndens yttrande kring Tekniska nämndens budget för förhyrningar 2026. Budget för förhyrningar är en begränsande faktor kommande år och framåt.

Familjecentralerna

Familjecentralen i Holmsund är renoverad och i drift igen. Flera av familjecentralerna har en del utmaningar med trångboddhet och överhörning, vilket åtgärdas fortlöpande. Budget för förhyrningar är en begränsande faktor kommande år och framåt.

Familjerådgivningen

Familjerådgivningens förra lokal på Renmarkstorget drabbades av branden ovanpå MVG-gallerian sommaren 2023. Under hösten 2024 flyttade Familjerådgivningen in i en ny lokal på Sveagatan. Den nya lokalen är väl anpassad för ändamålet, och medger en framtida expansion av verksamheten.

Korttidsvistelse enligt LSS 9§6

Korttidsvistelse bedrivs ofta som korttidsboende i olika slags lägenheter och lokaler som sällan är byggda för ändamålet från början, vilket ofta innebär stora anpassningar av lokalerna eller att verksamhetens kvalitet påverkas negativt. En stor utmaning med korttidsverksamheten är att sätta en relevant prognos och med framförhållning säkerställa att ändamålsenliga lokaler finns. I dagsläget finns ingen säkerställd prognos. Det finns extremt stora fluktuationer på behov av korttidsvistelse, särskilt inom målgruppen NPF, vilket gör prognosarbetet mycket osäkert. Nyttjandegraden av enskilda korttidsboenden kan därmed också variera kraftigt under verksamhetsåret.

Korttidsboendet på Älgvägen 7 är en förhyrning med rivningskontrakt med ej fastställt stoppdatum. Utredning pågår för att ersätta lokalen, och i det arbetet ingår att ta fram en framtidssäkrad behovs- och kravställning för korttidsboende, och i förlängningen även ett rumsfunktionsprogram. Ersättningslokal för Älgvägen och ytterligare ett korttidsboende finns med i förslaget till investeringsbudget, för att säkerställa tillgången till ändamålsenliga och väl anpassade lokaler.

Efterlevnad av brandskyddskrav utreds på samtliga korttidsboenden. I de flesta fall kan det vara aktuellt med verksamhetsklass Vk5b, precis som på gruppboenden enligt LSS 9§9, vilket bland annat innebär boendesprinkler.

Korttidstillsyn enligt LSS 9§7

Korttidstillsyn enligt LSS 9§7 är ännu ett område som kan vara svårt att sätta prognos på, vilket påverkar förutsättningarna att i god tid hitta bra lösningar på lokaler. Nyttjandegraden av befintliga lokaler kan variera kraftigt under ett läsår. En del av lokalerna samnyttjas med skolor, vilket ställer stora krav på samarbetsförmåga mellan inblandade parter.

Carlslundsskolan stod klar under 2024, och där integrerades korttidstillsyn med skolans verksamhet och fritids.

Dragonskolans korttidstillsyn fick nya lokaler under 2024, i närheten av Dragonskolan.

Arbetet med att ta fram träffsäker prognos och skapa framförhållning fortsätter.

Boendeformer enligt LSS 9§8

LSS 9§8 kan verkställas i familjehem eller i bostad med särskild service för barn och ungdomar. I dagsläget har Individ- och familjenämnden och Stöd och omsorgsförvaltningen två sådana boenden, båda två i lokaler som inte är ändamålsenliga. Den ena byggnaden ska rivas. En tidig prognos visar att vi inom närmsta åren bör vara redo med 5 platser för mindre barn och 5 platser för tonåringar.

Ett tidigare mindre gruppboende enligt LSS 9§9 byggs för närvarande om till boende enligt LSS 9§8, med tillträde under Q3 2025. Ett nyproducerat boende för barn och ungdomar enligt LSS 9§8 på Teg projekteras och beräknas vara inflyttningsklart Q2 2026. Utredning pågår för ytterligare ett nyproducerat boende på lämplig tomt inom centralorten, för att möta behoven i prognosen.

Boendeformer enligt LSS 9§9

Boendeformer enligt LSS 9§9 är hos Individ- och familjenämnden och Stöd och omsorgsförvaltningen: bostad med särskild service i form av gruppbostad eller servicebostad, och annan särskilt anpassad bostad.

Annan särskilt anpassad bostad

Annan särskilt anpassad bostad är en insats utan bemanning. Brukaren anvisas en grundanpassad lägenhet och får ett förstahandskontrakt med hyresvärden. Det finns oklarheter med hur Stöd och omsorgsförvaltningen ska utföra insatsen, och ett arbete görs för att förtydliga och förenkla arbetsgången. Problemområdena rör bland annat administrationen kring förmedling av lägenheter, kostnadsfördelning vid anpassningar och återställande, vad begreppet ”grundanpassning” innebär i praktiken, och ansvarsfrågor gällande tidigare utförda anpassningar. Arbete pågår med att tydliggöra och definiera en riktlinje som beskriver Stöd och omsorgsförvaltningens syn på vad som ingår i insatsen och vad ”viss grundanpassning” innebär. Riktlinjen implementeras hos LSS-handläggare och boendekonsulenter under 2025.

Insatsen är förhållandevis liten med ett 40-tal beslut, men kan ta mycket tid i anspråk då arbetssätt och förutsättningar är oklara.

Vakanser och kö till bostäder enligt LSS 9§9

Ett relativt nytt arbetssätt som redan gett resultat är en kvartalsvis avstämning mellan förvaltningarna gällande lägenheter inom LSS 9§9. Under 2025 ändrades intervallet till tertialvis uppföljning. Avstämningen tar upp vakanta objekt och köer, indelat i servicebostad, gruppbostad samt målgrupper. Arbetssättet har gett en bättre överblick över var och varför lägenheter står tomma och var behovet finns av fler lägenheter. Det ger signaler till respektive förvaltning om matchningsprocessen eller åtgärder (renovering med mera) på lägenheter

behöver skyndas på, och dessutom förtydligas och förklaras varför det finns ett stort behov av fler lägenheter samtidigt som det finns lediga lägenheter.

Utveckling av sammanställningen pågår för att även kunna följa utfallet av prognosen för LSS 9§9.

Se bilaga 2 för exempel på sammanställning.

Individuella anpassningar i bostäder enligt LSS 9§9

Individuella anpassningar i bostäder enligt LSS 9§9 har varit en utmaning för både Stöd och omsorgsförvaltningen och Fastighetsförvaltningen att hantera, eftersom det kan innebära stora kostnader för såväl anpassningarna som återställandet av lägenheter. Det har tidigare även funnits en vissosäkerhet kring vilka lagrum som reglerar anpassningar i bostäder enligt LSS 9§9, eftersom det sen 2018 inte har med Bostadsanpassning att göra och det regelverket inte är aktuellt att gå efter.

Stöd och omsorgsförvaltningen har förtydligat arbetsgång och flöde och även tagit fram vilka lagrum som styr anpassningar inom LSS 9§9, för att på sikt skapa samsyn mellan förvaltningarna kring hur vi tillsammans ska ta oss an individuella anpassningar och säkerställa att Tekniska nämnden har erforderligt budgetutrymme. Anpassningarna tar fortfarande tid att få utförda, och budgeten riskerar att inte räcka till, men det har skett vissa framsteg efter Stöd och omsorgsförvaltningens förtydligande.

Gruppboende och serviceboenden

Stöd och omsorgsförvaltningen har tillsammans med Fastighetsförvaltningen en arbetsgrupp för revision av befintliga gruppboenden, med den tidigare ambitionen att renovera och åtgärda ca 1 gruppboende per år. En kravlista finns som beskriver hur ett äldre gruppboende ska fungera och vara utformat för att fungera för verksamheten på lång sikt och därmed vara värt att bekosta ändringar i. Såväl brukarutrymmen som personalutrymmen är inkluderade i översynen. En del åtgärder är mycket små, till exempel att komplettera brukarlägenheter med litet kylskåp. Även brandskyddet ses över, särskilt med avseende på sprinkling, och takten på åtgärder är nu snarare 5 gruppboenden per år.

Brandskydd i behovsprövade boenden

Brandförsvaret har i egenskap av tillsynsmyndighet initierat en stor översyn av samtliga behovsprövade bostäder inom Stöd och omsorgsförvaltningen, för att säkerställa att rätt brandskydd finns. Man skiljer då på främst två verksamhetsklasser, Vk5b och Vk3a, där den tidigare bland annat kräver någon form av sprinklersystem. Även brandcellsgränser och liknande skiljer sig åt mellan verksamhetsklasserna. Gruppboenden tillhör Vk5b, och eventuella åtgärder kring sprinkling kommer att hanteras inom ramen för revision av gruppboenden (se föregående rubrik). Serviceboenden råder det viss osäkerhet och

tolkningsutrymme kring, men det bör vara Vk3a som är gällande, och därmed inte generellt krav på sprinkler.

Sprinkler är en dyr och omfattande installation, som dessutom ställer krav på dimension och tryck i vattenledningarna. Det är långt ifrån självklart att det går att sprinkla en redan befintlig byggnad. Konsekvenserna kan i förlängningen bli att Stöd och omsorgsförvaltningen blir tvungna att lämna ett fåtal gruppboenden som saknar möjlighet att nå rätt brandskydd. Användandet av mobila sprinklers kan bli aktuellt som en tillfällig lösning i enskilda fall, till exempel då en brukare i ett serviceboende på kort tid får ökade svårigheter med utrymning.

Planerade leveranser av gruppboenden och serviceboenden

Planerade leveranser av gruppboenden och serviceboenden är för 2025-2028 enligt tabell 2 (OBS, ändringar kan ske!).

Boendeform	Objekt	Platser	Prel inflytt
Gruppboende	Sandlådan 1	6	2025 Q3
Gruppboende	Komministern 4	6	2025 Q3
Gruppboende	Obbola 19:4	6	2025 Q3
Gruppboende	Ersmark 3:234 (Tillskapa 2 nya lgh)	2	2026
Gruppboende	Prydnadsbusken 1	12	2027
Gruppboende	Holmsund 2:42	12	2028
Gruppboende	Gimoplan (Gruppboende?)	6	2027/2028?
Gruppboende	Stenmogärdet	6 alt 12	2028
Gruppboende	Handlaren	6	2026/2027
Förstärkt Serviceboende	Malmen 27	12	2027
Serviceboende	Skärvstenen 3 (Mariehöjd Brf)	12	2025 Q3
Förstärkt Serviceboende	Socionomen 1	12	2026
Serviceboende	Sjöråvägen (etapp 1)	10	2026
Serviceboende	Sjöråvägen (etapp 2)	2	2027
Serviceboende	Guldskrinet	12	2027/2028?
Serviceboende	Pinnen/Struten	12	2027/2028?

Tabell 2 visar en preliminär planering över leverans av LSS 9§9 gruppbostad och servicebostad 2025-2028.

Anledningen till att det fortfarande under 2025 saknas planerad leverans av gruppboenden är att det tidigare har funnits utmaningar i hur Individ- och familjenämnden, Tekniska nämnden och respektive förvaltning har tolkat och förstått situationen kring vakanser och kö fram till och med 2023. Det finns även enstaka projekt som försenats.

Planeringen för gruppbostäder har varit att till och med 2028 få leverans av 2 st nyproducerade gruppboende á 5+1 platser per år, och ett serviceboende á 10 platser per år. Utökning av redan

befintliga boenden utreds fortlöpande. Utifrån prognosen kan fördelningen mellan nya gruppbostäder och servicebostäder komma att behöva revideras.

Gruppbostäder som är integrerade i flerfamiljshus är i enstaka fall en möjlig lösning där detaljplaner inte tillåter vanliga gruppboenden. Dock förutsätter det att det finns externa fastighetsägare som vill bygga på det sättet och att Tekniska nämnden har utrymme i budgeten för förhyrningar. Med nuvarande marknadsläge och konjunktur har mycket av nyproduktionen av bostäder bromsat in, vilket ytterligare försvårar lösningen med den typen av integrerade gruppboenden. Ett integrerat gruppboende, ”Handlaren”, är beställt med beräknad leverans 2026/2027.

Gällande samlokaliserade gruppboenden i tvåplanslösning finns ett beslut av Individ- och familjenämnden att påbörja en testperiod. En byggnad med samlokaliserade gruppboenden i tvåplanslösning är beställd med beräknad leverans 2027 (Prydnadsbusken 1), och ytterligare en byggnad är beställd med beräknad leverans under 2028 (Holmsund 2:42). En tredje och sista byggnad kommer att beställas under 2026, med leverans 2028 eller 2029 (eventuellt Stenmogärdet).

Ännu ett boende av typen ”förstärkt serviceboende” är beställt, med Melonen 3 (Tranbärsvägen 6 C) som referensobjekt. Beräknad leverans är preliminärt 2027. Ytterligare ett ”förstärkt serviceboende” planeras i lokalerna där före detta Skogsdungen (Socionomen 1) var.

Fastighetsförvaltningen och Stöd och omsorgsförvaltningen har, utifrån tidigare nämnda kvartalsavstämning, i ett gemensamt arbete tydligare åskådliggjort hur behovet av LSS-bostäder är fördelat på olika målgrupper och varför en del objekt är vakanta. Arbetet har resulterat i en samsyn kring var behovet av LSS-bostäder finns. Fastighetsförvaltningen arbetar nu aktivt med att försöka komma i kapp med leverans av LSS-servicebostäder där behovet är som störst. Det finns även en förståelse hos båda förvaltningarna om att servicebostäder företrädesvis ska vara integrerade i flerfamiljshus och därför av sådan typ att de inte lämpar sig för egenägda fastigheter utan måste hyras in, trots att det går emot den kommunövergripande Fastighetspolicyn. Förutsatt att de förhyrningar som Tekniska nämnden enligt budgetförslaget vill utöka med gällande servicebostäder, så finns en möjlighet att kön i början av 2026 kan vara på en acceptabel nivå. Fokus är fortfarande på att komma i kapp med den upparbetade kön.

Prognos

Prognosen visar på ett behov av ca 22 nya platser på LSS 9§9 grupp- och serviceboenden per år perioden 2025-2032 (figur 2). Fördelningen mellan gruppbostad och servicebostad är mycket osäker och behöver säkerställas. En tidigare uppskattning är att det behövs ca 65% gruppbostäder och 35% servicebostäder. Prognosen kan även behöva kompletteras med en ytterligare uppdelning i olika målgrupper. Uppdatering av arbetssätt kring prognos för grupp- och serviceboenden pågår för att noggrannare kunna jämföra prognos och utfall innevarande år.

2025 års prognos visar då på en liten minskning (ca 22 platser per år nu, jämfört med ca 28 platser per år enligt tidigare prognos, se bilaga 3 för jämförelse), som går att härleda till ett ökat utflöde. Inflödet ser relativt stabilt ut om man jämför den här prognosen med tidigare prognoser. Felkällorna är bland annat utflödet som består av avslutade beslut, samt de felkällor befolkningsprognosen i sig innehåller. Därför bör den här upplagan av prognosen tolkas med viss försiktighet, och leder inte i det här skedet till stora förändringar i planer på nya gruppboenden eller serviceboenden. Se bilaga 3 för mer detaljer.

Som förberedelse på att framtida prognoser kan visa på en nettominskning på längre sikt, så finns redan planering för vilka boenden som kan vara lämpliga att avveckla. Där har faktorer som fysisk arbetsmiljö, boendestandard, brandskydd och tillgänglighet och även om det är en förhyrning eller ett egenägt objekt.

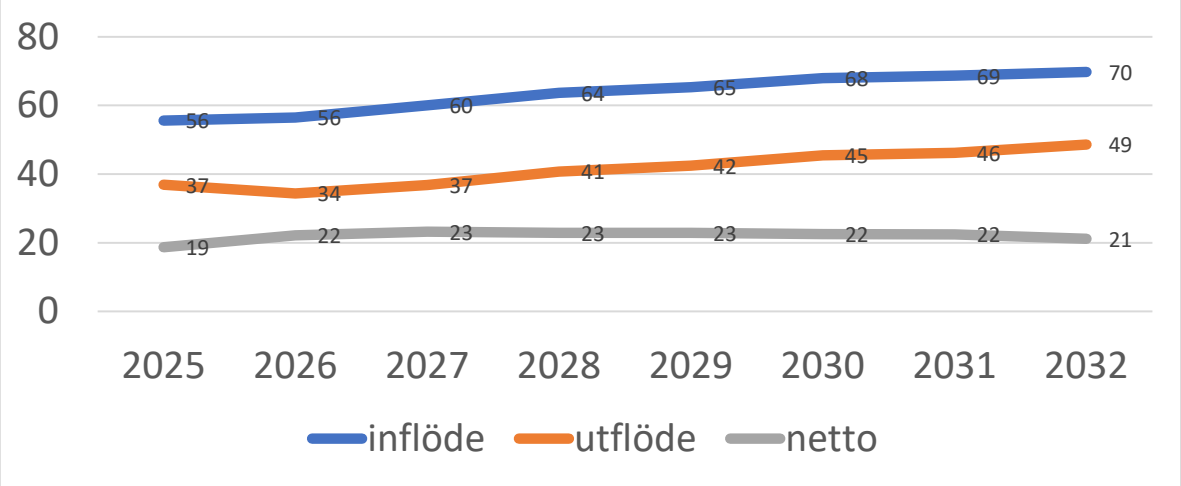

Figur 2. Prognos över nettoökningen inom LSS 9§9. Nettoökningen är totala andelen bifall minus antalet avslut. Nettoökningen är den parameter som styr behovet an nya LSS-boenden.

Daglig verksamhet enligt LSS 9§10

Rapport om KF tilläggsuppdrag gällande ändamålsenliga lokaler färdigställdes och avrapporterades i Tekniska nämnden, Individ- och familjenämnden och Kommunfullmäktige under 2023. Rapportens förslag om en större byggnad på Sofiehem 5:2 med samlokalisering av flera enheter daglig verksamhet fick finansiering redan under 2023, och projektet är uppstartat. Preliminär inflytt är under 2027.

I dagsläget är det fortfarande brist på lokaler för daglig verksamhet för att kunna verkställa beslut fullt ut och även ta emot prognosticerade nya beslut. Förvaltningarna arbetar tillsammans för att lösa de behov av lokaler till daglig verksamhet som inte kommer att rymmas i den stora nya byggnaden, eller som måste lösas innan den är färdigställd. Förutsatt att Tekniska nämnden har medel för förhyrningar, eller hittar andra rationella lösningar på lokaler, så finns en teoretisk möjlighet att alla dagliga verksamheter har ändamålsenliga lokaler 2027.

Under 2025 levereras lokaler till två nya dagliga verksamheter. Det är tillfälliga lokaler på Umebygden. När Sofiehem 5:2 står klar kommer dessa två nya enheter flyttas dit.

Utredning pågår kring ny lokal för ytterligare en ny verksamhet, med inriktning spår 1-2. Beräknad leverans från Fastighet är i slutet av 2025.

Prognosen för daglig verksamhet visar på en fortsatt stor nettoökning om ca 27 st brukare per år (tabell 3).

Prognos 2023-01-27	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**	**2031**	**2032**	**Totalt**
Skolans prognos	9	8	16	14	13	12	10	10	10	10	**112**
Ej via skolans prognos	20	21	21	21	21	21	21	21	21	21	**209**
Avslut (pension + utflytt)	-5	-4	-3	-5	-7	-4	-6	-6	-6	-6	**-52**
Prognostiserad förändring	**24**	**25**	**34**	**30**	**27**	**29**	**25**	**25**	**25**	**25**	**269**

Tabell 3. Prognos över nettoökning av brukare till daglig verksamhet.

Övriga boendeformer, i urval

Sociala kontrakt

Förmedling av lägenheter till sociala kontrakt sköts av Bosocial enhet, delvis utan direkt inblandning av Fastighetsförvaltningen. Bosocial enhet söker själva in lägenheter från externa fastighetsägare, tecknar avtal och hyr ut i andrahand till brukare. Fastighetsförvaltningen är bara delaktiga i de objekt de själva äger. Det finns osäkerheter i administrering av nuvarande bestånd, och även prognos och behov.

Den här typen av parallellsystem risker att vara ineffektivt och osäkert. Det finns en önskan från Stöd och omsorgsförvaltningen att Fastighetsförvaltningen tar över dom delar kring bostäder för sociala kontrakt som inte är socialt arbete, och dialog pågår.

Arbete pågår med att utreda hur boendemiljön på Hökvägen och Bondegatan ska förbättras och tryggas, för både de boende och grannar i området. I det arbetet undersöks bland annat om det går att koppla en insats till de boende, så att det finns en verksamhet som kan ta ett ansvar när det blir påtagliga störningar för grannar.

SoL-boende

Ett SoL-boende för upp till 30 brukare, med verksamhetsklass för brand Vk5b, är beställt och processen för att hitta lämplig lokal är igång. Det finns i dagsläget inget preliminärt inflyttningsdatum för ett SoL-boende.

HVB

Utredning av krav och förutsättningar för ett HVB-hem i egen regi pågår. Om det går att nyttja redan befintliga lokaler utan större ändringar så kan uppstart bli redan under 2026.

Riksgymnasiet elevhem

Verksamheten i Riksgymnasiets elevhem utförs av Stöd och omsorgsförvaltningen på uppdrag av Specialpedagogiska skolmyndigheten, och bedrivs i två olika lokaler. Underhållet i en av lokalerna är mycket eftersatt, samtidigt som prognosen på inflödet visar på en nedgång av kommande antal brukare. En dialog kring eventuell renovering pågår mellan inblandade parter. Dialog förs även kring möjligheten att minska fasta hyreskostnader men ändå vara beredd på ett större antal elever, dock är lägenheter och lokaler av den här typen extremt svåra att ta fram ”just in time”. Vill man vara beredd på större elevunderlag så kan man bli tvungen att vara beredd på att ibland stå med tomma platser.

Övriga lokaler, i urval

Skogsdungen

Före detta Skogsdungen på Kandidatvägen 34 är tömd på verksamhet och utreds för att ställas om till serviceboende enligt LSS 9§9. Preliminärt klart under slutet av 2026.

Boendestöds lokaler

Boendestöds lokaler är en framtida utmaning. Ofta är dom inhysta i lägenheter som på olika sätt anpassats för att vara verksamhetslokaler, men det blir sällan en fullgod lösning gällande till exempel ventilation och omklädningsrum.

Dela av boendestödet får nya lokaler på Matrisen på Teg, beräknad inflytt Q3 2025. Det är ett omfattande projekt där flera kommunala verksamheter ska samsas i en och samma fastighet.

Skyddat boende för våldsutsatta

I investeringsbudgeten har det under flera år funnits medel riktat till ett Skyddat boende för våldsutsatta kvinnor. Det är en kommunal angelägenhet att kommunen har tillgång till platser på skyddade boende, men det är inte säkert att det bäst förvaltas och driftsätts i kommunal regi. Den summa medel som fanns i investeringsplanen var dessutom alldeles för låg för nyproduktion av något slags boende, och det saknas underlag till en beskrivning av hur ett skyddat boende ska se ut och fungera. Det finns inte heller någon realistisk eller relevant tidsplan för när medlen skulle kunna användas. Därför utgick den ur investeringsbudgeten 2024. Om frågan blir aktuell igen görs ett omtag med konkreta och relevanta underlag till budgetprocessen.

Övrigt

Rumsfunktionsprogram

Rumsfunktionsprogram beskriver hur ett boende eller lokal ska fungera och användas, och innehåller även en del mer tekniska riktlinjer – till exempel krav på akustik, verksamhetsklass för brand, disponering av ytor, materialval, och så vidare. Rumsfunktionsprogrammen gäller inte retroaktivt, men är vägledande när äldre objekt renoveras eller revideras. Ett väl utformat rumsfunktionsprogram är ett viktigt underlag i lokalförsörjningsprocessen, och en utgångspunkt i hela produktionsförloppet av nya lokaler eller bostäder. Det hjälper Stöd och omsorgsförvaltningen att vara en tydlig och begriplig kravställare.

Sen tidigare finns ett rumsfunktionsprogram för gruppboende enligt LSS 9§9, det genomgick en större revision 2025.

Fler rumsfunktionsprogram är under framtagande under 2025:

- Korttidsboende enligt LSS 9§6
- Särskilt boende för barn och unga enligt LSS 9§8
- Serviceboende enligt LSS 9§9
- Dagligverksamhet enligt LSS 9§10

Detaljplaner

I framtagandet av översiktsplaner och detaljplaner är Stöd och omsorgsförvaltningen, tillsammans med Fastighetsförvaltningen, en aktiv part. Tidigare har det främst rört sig om LSS-boenden eftersom det är där behovet har varit kritiskt, men framöver kan det bli fråga om andra typer av boenden och lokaler. I detaljplanerna önskar Stöd och omsorgsförvaltningen att, där så är möjligt, det medges att gruppboenden kan byggas som tvåplansbyggnad. Det innebär inte per automatik att det sedan byggs gruppboenden i tvåplansbyggnader, bara att möjligheten finns i detaljplanen. Det finns en tomtbank med potentiella tomter för gruppboenden, som successivt fylls på för att möta behov enligt prognos.

Tomtmark för gruppboenden inom centralorten är en mycket begränsande faktor för att kunna skapa fler gruppboenden. Det kan finnas bättre möjligheter utanför centralorten, i de olika kommundelarna, men det kan medföra andra utmaningar att etablera verksamhet där så som till exempel kompetensförsörjning, logistik för brukare som ska till daglig verksamhet, och så vidare.

Utredningar kring enskilda fastigheter

Utredningar pågår kring ett antal olika fastigheter för att säkerställa att de används på bästa sätt, sett till såväl byggnadens potential och förutsättningar som verksamhetens innehåll och krav. Det kan till exempel handla om att frigöra lägenheter från andra ändamål för att i stället

skapa ett nytt LSS-serviceboende, att bygga på ett våningsplan på en befintlig byggnad, eller att komplettera en tomt med en byggnad till.

Lokalfrågor i samverkansavtal med föreningar

Individ- och familjenämnden/Stöd och omsorgsförvaltningen tillhandahåller ett antal olika lokaler till civilsamhället genom olika avtal, däribland IOP. Vid förlängning eller ändring av sådana avtal bör frågan om lokal utvärderas och omprövas. En stående rekommendation från lokalstrateg är att Individ- och familjenämnden inte ska stå för lokaler till icke kommunala verksamheter, utan att det i stället till exempel ges ett årligen indexuppräknat hyresbidrag till föreningarna för lokalkostnader, och föreningen får själva stå för sina hyresavtal. Det bevarar och stärker den organisatoriska integriteten (en förening i civilsamhället är inte och ska inte behandlas som en kommunal verksamhet, även om man ingår i ett IOP). Att varje juridisk person står för sina egna hyresavtal förenklar även avsevärt ansvarsförhållandena som följer av ett äkta hyresavtal, i stället för nuvarande ordning med juridiskt vaga formuleringar om upplåtelse inbakad i ett IOP.

Dessutom skulle det drastiskt minska risken att en enskild förening hamnar i kläm i de hårda prioriteringar som sker i Tekniska nämnden investerings- och förhyrningsbudget, där budgeten för förhyrningar är en starkt begränsande faktor och icke kommunal verksamhet riskerar att prioriteras bort. Individ- och familjenämnden har i dagsläget IOP med föreningar där vi av ovan nämnda skäl inte kan leverera det föreningen vill ha eller behöver sett till lokaler.

Rapport lokalförsörjning IFN 2025

Rapport lokalförsörjning Individ- och familjenämnden 2025

2025-06-09

Kontaktuppgifter:

Johan Tovetjärn, lokalstrateg Stöd och omsorgsförvaltningen, Umeå Kommun
johan.tovetjarn@umea.se

Erik Hawranek, lokalplanerare Stöd och omsorgsförvaltningen, Umeå Kommun
erik.hawranek@umea.se

Bilaga 1, Inventering av IFN kontorspersonal och kommande ökningar gjord 2024

Tabell 1 är en sammanställning av nuvarande (år 2024) antal kontorspersonal samt uppskattade ökningen inom 2 år, 5 år respektive 10 år. Även felmarginal är uppskattat. Det finns en hel del osäkerheter i 10 årsperspektivet, bland annat beroende på utfall av lagändringar och samhällsutvecklingen. Sammanställningen tar inte hänsyn till eventuella svårigheter att kompetensförsörja, det är totala antalet personer och nettoökningen som redovisas, inte omsättning av personal.

Med kontorspersonal menas här till exempel administrativ personal, stödfunktioner/perspektiv, handläggare, socialsekreterare, chefer osv, som har sin huvudsakliga arbetsplats i en kontorsmiljö. Boendestöd och personal på till exempel gruppboenden ingår inte.

Summeringen visar på en stor ökning av kontorspersonal. Allt annat lika, omsatt till ytor med nyckeltal 17 kvm/person, kan man se ett ökat behov av administrativa ytor enligt:

2026: ökning med ca 1071 kvm jämfört med nuläget (2024)
2029: ökning med ca 2244 kvm jämfört med nuläget (2024)
2034: ökning med ca 3604 kvm jämfört med nuläget (2024)

Med nya arbetssätt som innefattar bland annat flexibla arbetsplatser och distansarbete, så kan det faktiska behovet av ytor påverkas. Ytbehovet behöver då inte öka linjärt med ökningen av personal. Det är för tidigt att spekulera mer i det, eftersom förvaltningen än så länge inte fastställt några generella riktlinjer kring till exempel flexibla arbetssätt.

Sammanställningen ger en grov bild av en tänkt utveckling, men behöver brytas ner i hanterbara delar och problematiseras. När det gäller så här omfattande volymökningar så är framförhållningen avgörande, det är mycket svårt att lösa behov av den här digniteten på kort varsel och utan medel i budget. Önskvärt är en framförhållning på minst 5 år. Värt att notera är att perspektiven inte ökar i samma takt som kärnverksamheterna.

	Nuläge, antal personer	**2 år, a personer samt nettoökning från nuläge**	**5 år, antal personer samt nettoökning från nuläge**	**10 år, antal personer samt nettoökning från nuläge**	**Felmarginal, antal personer**	**Övrigt**
Kvalitet	25	31 Netto +6	31 Netto +6	31 Netto +6	+/- 2-3	
HR	42	42	42	42	*+/- 5 år 2-5* *+/- 5 år 10*	Automation kan medföra att administrationen inte behöver öka i samma takt som organisationen
Ekonomi	5	5	6 Netto +1	6 Netto +1	+/- 1	Kan tänkas att utökning behövs i takt med att nämndens verksamhet växer ekonomiskt men finns en osäkerhet.
FO	145	150 Netto +5	160 Netto +15	180 Netto +35	*+/- 5 år 2-5, +/- 10 år 10.*	
IFO	150	170 Netto +20	200 Netto +50	220 Netto +70	+/-10 år 10	Här har vi tagit hänsyn till Samsjuklighetsutredningen och digitala lösningar.
Mynd	240	265 Netto +25	300 Netto +60	340 Netto +100	+/- 5 år 2-5 +/- 5 år 10	Ev. samsjuklighet kommer att minska behov på myndighet, under en period. Införande samordning och tidiga insatser ökar behovet. Ej räknat in det ökade behovet av att ta emot studenter, projekt och utvecklingsroller. Det behovet kan kanske mötas med bättre samordning och samnyttjande av arbetsplatser.
Summa	607	663 Netto +56	739 Netto +132	819 Netto +212	*+/- 19 år 2-5,* *+/- 34 år 10.*	

Tabell 1. Sammanställning av kontorspersonal samt uppskattad prognos på 2, 5 och 10 års sikt, med nettoökningen i relation till 2024 redovisat. Summaradens felmarginal är en avrundad summering av respektive felmarginal.

Bilaga 2, Exempel på tertialsvis sammanställning av vakanser inom LSS 9§9

Fiktivt exempel på hur resultatet av den tertialsvisa sammanställningen av lägenheter inom LSS 9§9 kan se ut (figur 1). Inblandade funktioner i sammanställningen är lokalstrateg, lokalplanerare, boendekonsulenter och fastighetsförvaltare. Arbetet ger en samsyn på var behov finns och vilka objekt som är kritiska att åtgärda snabbt, eller objekt som av någon anledning inte ska stå som tillgängliga för uthyrning. Dessutom åskådliggör hur det kan finns lediga lägenheter samtidigt som det finns en kö.

I förläggningen kommer sammanställningen dessutom kunna ge en signal till respektive förvaltning om att något i de interna arbetssätten behöver ses över, till exempel att matchningsprocessen behöver finslipas eller att renoveringar tar för lång tid.

	Kö	Vakans	
Målgrupp A gruppboende	10	Totalt 5 lediga. 1 ledig med ej fullvärdigt kök, 1 ledig men svårmatchad och renovering krävs, 3 lediga utan annan notering.	
Målgrupp A serviceboende	25	Totalt 1 lediga. 1 ledig med planering men inväntar åtgärd.	
Målgrupp B gruppboende	8	Totalt 10 lediga. 1 svårmatchad pga anpassad för PWS, 4 lediga med planering, 1 ledig med planering ska renoveras först, 2 ledig med ej fullvärdigt kök, 1 ledig ska återställas först, 1 ledig ska anpassas först.	
Målgrupp B serviceboende	3	Totalt 8 lediga. 1 ledig men svårmatchad, 1 ledig och anvisad, 4 lediga utan planering eller behov av åtgärd, 2 lediga med planering.	
ASAB	1		
Övrigt (t ex demens)	3		
Summa	50	24 lediga lägenheter	

Figur 1. Fiktivt exempel på tertialsvis sammanställning av vakanser och kö inom LSS 9§9

Bilaga 3, Prognos LSS 9§9

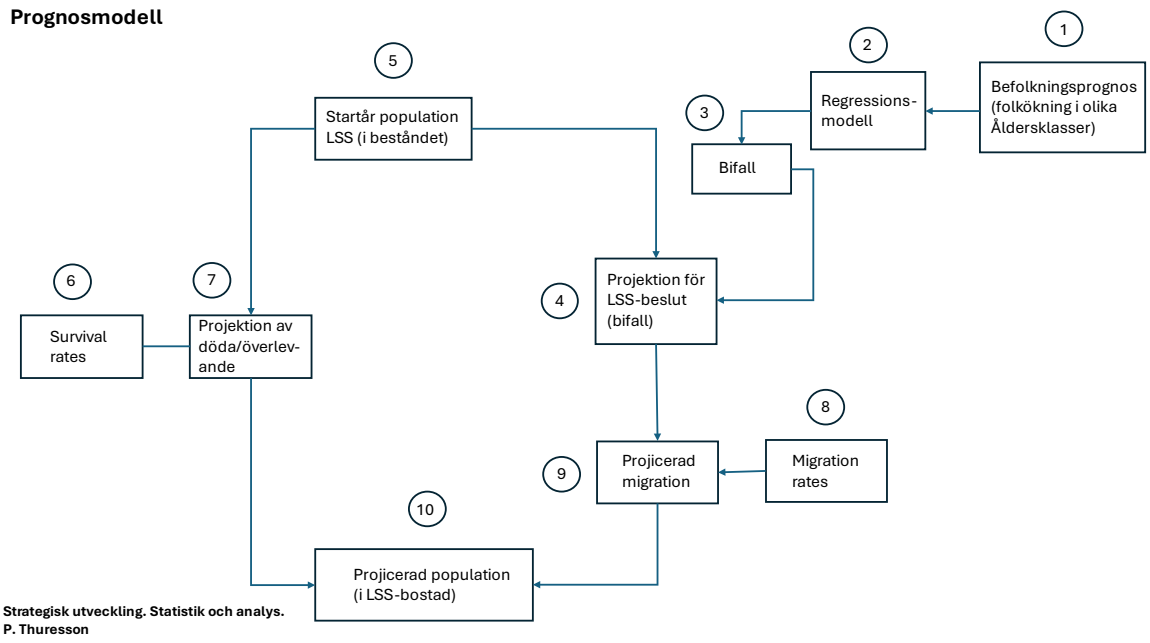

Modellens olika steg.

1. Umeå kommuns Befolkningsprognos.

2. Regressionsmodell. Utifrån åldersklasser; 1922 och 23-35. Residualdiagnostik.

3. Modelluppskattning av antalet bifallna beslut (LSS 9§9)

4. Antal bifall. Ingångsvärde i modellen för projektion av nettobedömning av LSS-bostäder.

5. Startår för befolkningen. Underlag från verksamhetssystem (Treserva eller motsvarande).

6. Antaganden om dödsrisker

7. Kvarvarande i beståndet efter att döda dragits bort.

8. Antaganden om utflyttningsrisker.

9. Kvarvarande i beståndet efter att utflyttade dragits bort.

10. Ny population (itereras n gånger/år).

Prognos, 2025

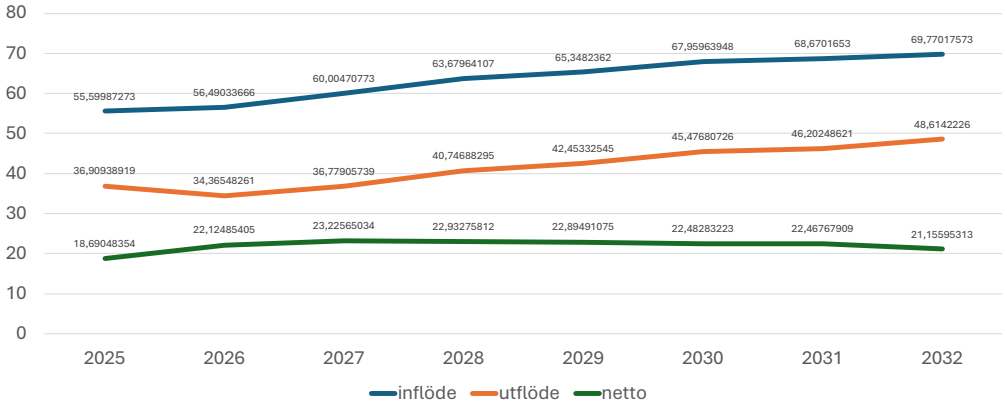

OBS! Antal avslut högre i årets modell

- Historik på utflöde (baseras på nedanstående info)

Hej Johan,

Här kommer avsluten. De fräscha data du pratar om gäller det också endast

År	Antal avslut LSS 9§9
2019	28
2020	34
2021	35
2022	36
2023	46
2024 tom 1 okt	30
Totalsumma	209

Tidigare prognos. År 2023 (eller 2024)

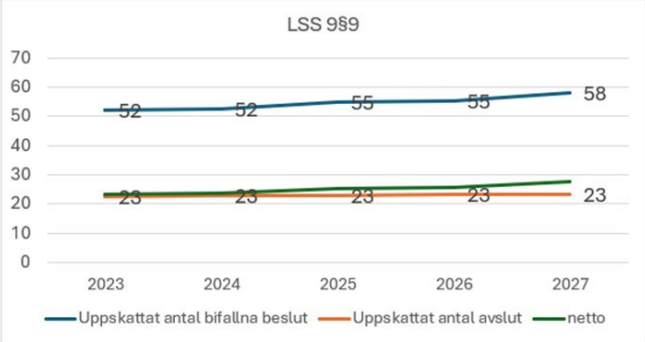

Prognos, 2024

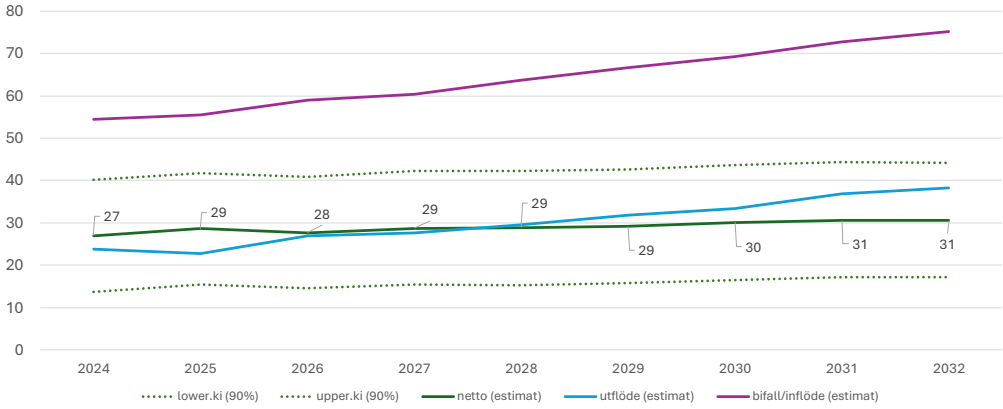

Felkällor

- antaganden om dödsrisker och utflyttningsrisker kan vara annorlunda än för populationen i övrigt.
- utflyttningsriskerna ej validerade. Kan behöva kalibreras. Om dessa felskattas kan behovet se större ut än vad det faktiskt är eller vice versa. Modellen är ny.
- bifall bygger bl.a. på befolkningsprognosdata som i sig innehåller osäkerheter.
- regressionsmodellen kan innehålla fel, exempelvis heteroskedasticitet, icke-linjaritet, multikollinearitet, autokorrelation. Detta bör dock inte vara fallet eftersom det har genomförts en modelldiagnostik.
- registerdata/uppg. beståndet, kan innehålla fel

Fördelningar, simulering.

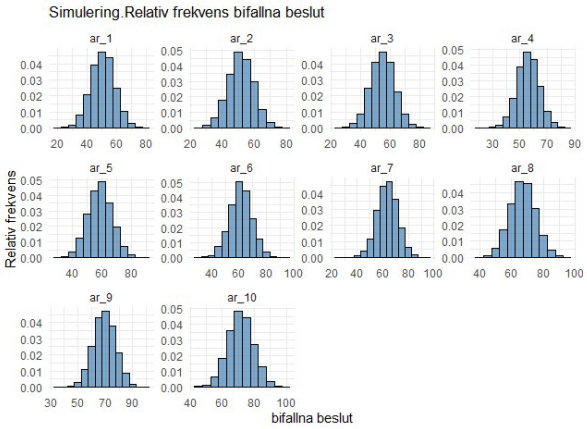

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-05-08

Individ- och familjenämndens arbetsutskott

Diarienr: IFN-2025/00039

Årlig uppföljning av systematiskt arbetsmiljöarbete och lika rättigheter och möjligheter 2024

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden godkänner socialdirektörens redovisning av årsbokslutet för systematiskt arbetsmiljöarbete och aktiva åtgärder för lika rättigheter och möjligheter 2024 samt framtagna förslag till prioriterade områden.

Ärendebeskrivning
Rapporten undersöker och utvärderar arbetsmiljöarbetet och främjandet av lika rättigheter och möjligheter under det gångna året. Syftet är att analysera framstegen som gjorts och identifiera eventuella brister eller områden som behöver förbättras.

Underlag i rapporten är resultat från medarbetarenkäten, arbetsmiljöstatistik, sjukfrånvaro, svarsresultat från enkät om Årlig uppföljning av SAM och lika rättigheter och möjligheter samt underlag och dialoger i fackliga samverkansforum.

Rapporten beskriver rekommendationer för kommande åtgärder och prioriteringar för att förbättra arbetsmiljön och främja lika rättigheter och möjligheter inom förvaltningen under det kommande året.

Beslutsunderlag
Rapport Årlig uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet och Lika rättigheter och möjligheter.
Bilaga 1. Svarsresultat - Årlig uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet och lika rättigheter och möjligheter
Bilaga 2. Handlingsplan - Årlig uppföljning av Systematiska arbetsmiljöarbetet och Aktiva åtgärder

Beredningsansvariga
HR-chef Annica Lundin

Beslutet ska skickas till
HR-chef Annica Lundin

Tjänsteskrivelse

Dnr: IFN-2025/00039

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Annica Lundin
HR-chef

Årlig uppföljning 2024

Systematiskt arbetsmiljöarbete och Aktiva åtgärder

Individ- och familjenämnden

UMEÅ KOMMUN

Sammanfattning av årlig uppföljning 2024

Rapporten undersöker och utvärderar arbetsmiljöarbetet och främjandet av lika rättigheter och möjligheter under det gångna året. Syftet är att analysera framstegen som gjorts och identifiera eventuella brister eller områden som behöver förbättras.

Underlag i rapporten är resultat från medarbetarenkäten, arbetsmiljöstatistik, sjukfrånvaro, svarsresultat från enkät om Årlig uppföljning av SAM och lika rättigheter och möjligheter samt även workshop med fackliga parter, huvudskyddsombud, verksamhetschefer och biträdande verksamhetschefer.

Rapporten beskriver rekommendationer för kommande åtgärder och prioriteringar för att förbättra arbetsmiljön och främja lika rättigheter och möjligheter inom förvaltningen under det kommande året.

Innehållsförteckning

Sammanfattning av årlig uppföljning 2024 2
Innehållsförteckning 3
Inledning 4
Årlig uppföljning 4
Samverkan 4
Året som varit 5
Arbetsmiljö 5
Lika rättigheter och möjligheter 6
Goda exempel 6
Arbetsmiljö 6
Lika rättigheter och möjligheter 7
Åtgärder framåt 7
Arbetsmiljö 7
Lika rättigheter och möjligheter 8
Prioriteringar arbetsmiljö 9
Prioriteringar aktiva åtgärder för lika rättigheter och möjligheter 9
Handlingsplan för systematiskt arbetsmiljöarbete och aktiva åtgärder 10
Bilagor 10

Årlig uppföljning 2024

Inledning

Umeå kommun strävar efter att vara en organisation som kännetecknas av den mångfald som finns i samhället. Arbetsplatser och arbeten ska vara öppna och tillgängliga för alla. Alla former av diskriminering, trakasserier, sexuella trakasserier, repressalier och kränkande särbehandling tar Umeå kommun bestämt avstånd från. Enligt diskrimineringslagens krav har arbetsgivaren ett ansvar för att arbeta förebyggande och främjande i syfte att motverka diskriminering, samt verka för att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsidentitet, könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Detta arbete kallas aktiva åtgärder.

Viktigt är också att medarbetare och chefer erbjuds en god arbetsmiljö där ingen kommer till skada eller får ohälsa på sin arbetsplats. Årligen följs det systematiska arbetsmiljöarbetet inom varje nämnds område för att säkerställa att:

- arbetsmiljöarbetet fungerar
- arbetsmiljöarbetet hålls levande genom att det blir en naturlig del av verksamheten på alla nivåer inom förvaltningen
- åtgärderna får effekt och att de leder till en bättre arbetsmiljö för alla medarbetare. Fokus ska vara att inga skillnader får förekomma mellan kvinnor och män
- nämnderna får en sammanställning av den årliga uppföljningen som ett underlag för att fullfölja sitt arbetsmiljöansvar (ge förutsättningar för förvaltningens arbetsmiljöarbete)

Årlig uppföljning

Både det systematiska arbetsmiljöarbetet och arbetet med aktiva åtgärder för att främja lika rättigheter och möjligheter ska årligen följas upp. Stöd och omsorgsförvaltningen har genomfört den årliga uppföljningen enligt rutinen ” Gemensamt processflöde för organisatorisk och social arbetsmiljö, årlig uppföljning av det systematiska arbetsmiljön och aktiva åtgärder”. Nämndens inrapporterade resultat för den årliga uppföljningen kan läsas i bilaga 1.

Samverkan

Svarsresultat visar att 57% av cheferna har svarat tillsammans med skyddsombud. Orsaker till att skyddsombud inte deltagit är främst att skyddsombud saknas, men också sjukdom eller annan frånvaro. Någon enstaka har uppgett att tidsbrist varit orsak.

I februari 2025 anordnades en workshop där ordinarie ledamöter i förvaltningens tre samverkansgrupper deltog. Det var fackliga parter, huvudskyddsombud, biträdande verksamhetschefer samt verksamhetschefer. Representanter från HR höll i workshopen. Vid workshopen fördes dialog kring goda exempel, utmaningar och prioriterade områden.

Årlig uppföljning 2024

Året som varit

Arbetsmiljö

Samtliga verksamheter arbetar med behålla-perspektivet. Myndighetsutövning har under året överanställt personal i syfte att förekomma kompetensförsörjningsbrist vid ledigheter och omsättning av personal, vilket bidrar till att minska risker för hög arbetsbelastning hos medarbetare. Under året har man även arbetat med OSA-mål och aktiviteter som berör exempelvis hot, våld och otillbörlig påverkan.

Inom funktionshinderområdet pågår olika aktiviteter både på enhets- och verksamhetsnivå. Arbeten pågår för att stärka trivsel och välmående på arbetsplatser utifrån friskfaktorer.

Ett prioriterat område som identifierats i Årlig uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet är att säkerställa att enhetschefer har rimlig arbetsbelastning och tillräckligt med tid för att kunna utöva ett närvarande ledarskap. Aktiviteter för att identifiera och analysera faktorer som bidrar till chefers höga arbetsbelastning samt att stärka och stödja chefer i att utveckla grupper och individer i medarbetarskapet har gjorts. Chefer har erbjudits seminarier inom arbetsmiljöområdet, t ex rehabiliteringsarbete, förebygga brister i anställningen, utreda arbetsmiljöhändelser, återhämtning på arbetsplatsen mm.

Den totala sjukfrånvaron inom nämndens verksamheter ligger på samma nivå som föregående år. En skillnad jämfört med föregående år är att kvinnors sjukfrånvaro har minskat något och männens ökat. Funktionshinderomsorgen har högre sjukfrånvaro än individ- och familjeomsorgen samt myndighetsutövningen. Inom funktionshinderomsorgen har sjukfrånvaron inom personlig assistans minskat jämfört med föregående år, medan ordinärt boende ökat.

I verksamheterna sker ett systematiskt arbetsmiljöarbete i samverkan med skyddsombud med bl a medarbetarenkät, handlingsplaner med OSA-mål samt löpande riskbedömningar. Återhämtning är för många ett prioriterat område och olika åtgärder i syfte att förebygga stress har vidtagits. Det har även varit grupputvecklingsinsatser som bl a syftar att stärka samarbetet och öka kommunikationen i arbetsgrupperna samt identifiera grupper som har risk för ohälsa och ge dessa tidigt stöd för att minska sjukfrånvaro, vilket är i linje med friskfaktorerna.

I många verksamheter är säkerhetsfrågor ett prioriterat område och flera har påbörjat digital utbildning i att förebygga hot och våld samt motverka otillåten påverkan. För att underlätta för cheferna att kartlägga risker för hot och våld, så har vägledning publicerats på intranätets arbetsmiljösidor och kommunicerats ut till chefer.

Skyddsombud i förvaltningen har under året erbjudits utbildningstillfällen i arbetsgång vid behov av förändringar i lokaler samt riskbedömningar vid hot och våld. Det har också varit workshops för chefer och skyddsombud som syftar till att de ska hitta former för samverkan på arbetsplatsnivå.

Årlig uppföljning 2024

Arbetet med att ta fram hållbara schemalösningar utifrån de skärpta dygnsviloreglerna har under året fortgått. Verksamheter med jour berörs extra mycket, vilket är ett förändringsarbete som utmanas av kompetensförsörjningssvårigheterna och det ekonomiska läget.

Lika rättigheter och möjligheter

Nämndens verksamheter har sedan ett antal år arbetssätt som ska stärka lika rättigheter och möjligheter, som exempel kan ges:

• Lönesättning vid nyanställning sker i dialog med HR samt i samband med löneöversyn arbetar chefer gemensamt, så att lönesättning ska vara objektiv utifrån ålder, kön och antal år i yrket.

• Vid rekryteringar så stöttar Stöd och omsorgs bemanningscentrum chefer i att ha sakliga kravspecifikationer och verkar för att personer oavsett exempelvis kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning ges möjlighet att söka lediga anställningar.

• Vid planering av kompetensutveckling så erbjuds fortbildning utifrån verksamhetens behov och medarbetares bakgrund.

• Flera verksamheter har under ett antal år arbetar för att tillmötesgå önskan om arbetstider för att kunna förena föräldraskap och förvärvsarbete.

I svarsrapporten utifrån den enkät som chefer fått svara på, framkommer att 6,5% har mål som rör lika rättigheter och möjligheter. Det är framförallt behov av åtgärder som rör kompetensutvecklande (36,8%) aktiviteter samt sociala arbetsförhållanden (31,6%).

Förvaltningens sjukfrånvarostatistik, som redovisas utifrån ålder och kön, visar att kvinnor har högre sjukfrånvaro än män och äldre medarbetare har högre sjukfrånvaro än yngre.

Goda exempel

Vid den workshop som hölls så framkom ett antal goda exempel, som redovisas nedan:

Arbetsmiljö

- Arbete med grupputveckling har skett, både på medarbetarnivå och i chefsgrupper.
- Riktat arbete mot sjukfrånvaron inom personlig assistans har varit lyckosam, där har man identifierat arbetsgrupper med hög sjukfrånvaro. Chef har fått stöd av HR i att identifiera problem

tillsammans med arbetsgrupper, åtgärder har tagits fram, i dialog både med chefer och medarbetare.

- Många verksamheter jobbar bra med det systematiska arbetsmiljöarbetet
- Både chefer och skyddsombud har fått möjlighet att delta i workshops med riktade ämnen.
- Säkerhetsarbetet har blivit bättre
- Fler skyddsombud inom flera verksamheter
- Piloten i samplanering inom särskilt boende, där ett stort fokus har varit att ha hög grad av delaktighet i förändringsarbetet

Lika rättigheter och möjligheter

- Anpassa utifrån föräldraskap, t ex arbetstider
- Vår löneprocess är genomarbetad och förankrad
- Basutbildning för funktionshinder, texta alla filmer, enklare grafik, mycket illustrationer, använder tolkar osv.
- Inte ställa personliga frågor vid rekrytering (t ex ensamstående)

Åtgärder framåt

Arbetsmiljö

• Både arbetsbelastning och återhämtning beskrivs som två områden som är utmaningar, som också kan ha koppling till varandra. Chefer har något sämre värde i medarbetarenkätens resultat än resterande förvaltning och är en utmaning i ett större sammanhang, då chefers arbetsmiljö påverkar medarbetares arbetsmiljö. I förlängningen påverkar det också kvaliteten i arbetet med brukare.

• Säkerhetsfrågorna är fortfarande en utmaning och medarbetare har ofta komplexa situationer att hantera. Under året har det tydliggjorts vad som behöver vara på plats före, under och efter incidenter och vilken arbetsgång arbetsgivaren ska ha för att arbeta systematiskt med säkerhetsfrågorna ur ett arbetsmiljöperspektiv. Arbetet behöver fortsättningsvis stärkas genom att säkerställa det systematiska arbetssättet.

• Kompetensförsörjningsutmaning, vilket leder svårigheter att rekrytera till flera olika befattningar. Många olika aktiviteter görs för att attrahera, rekrytera, utveckla och behålla, vilket är långsiktiga

arbeten. Många chefers arbetstid ägnas också åt att bemanna verksamheterna. Att det kan förekomma en negativ syn på arbete i våra verksamheter kan också utgöra ett hinder.

• Nya arbetstidsreglerna är en fortsatt utmaning. Det pågår intensivt arbete för att skapa scheman som fungerar både i verksamhet och utifrån arbetstidslagstiftning. Det saknas också funktioner i befintliga digitala systemen för att kunna möta nya behov som uppstått i och med det förändrade regelverket.

• Fortsatta utmaningar kopplat till lokaler, t ex att åtgärda brister som identifierats. Stöd och omsorg har gjort ett internt arbete för att säkerställa effektiva processer och rutiner som rör felanmälningar, lokalanpassningar och lokalbehov. Hinder kvarstår dock kopplat till effektiva arbetssätt gentemot Teknik- och fastighetsförvaltningen.

• Utmaning beskrivs också i att det är en stor och personaltät organisation, som gör att informationsöverföring och kommunikation går långsamt. Flera funktioner i organisationen efterfrågar resultat fort, vilket kan leda till att t ex goda arbetsmiljöåtgärder ”trycks ut” snabbt. Implementeringsplaner behöver därför läggas i högre uträckning.

• Verksamheten har för få datorer vilket försvårar arbetsmiljöarbetet.

• Att det inte finns skyddsombud i alla verksamheter, men finns inte sådant kan t e x arbetsmiljöteam vara ett alternativ för att skapa delaktighet från medarbetare.

• I det dagliga arbetet är det risk att arbete för att nå OSA målen blir bortprioriterade. Ramarna och strukturen finns för ett gott arbetsmiljöarbete och generellt finns kunskap hos cheferna om OSA mål, men det är en utmaning att i det dagliga arbetet frigöra den tid som skulle behövas för att arbeta med exempelvis uppföljning.

Lika rättigheter och möjligheter

Olika utmaningar i form av antingen hinder för lika rättigheter och möjligheter eller risker för diskriminering har vid workshop lyfts. Nedan anges några exempel inom områdena Arbetsförhållanden, Bestämmelser och praxis om löner och andra anställningsvillkor, Rekrytering och befordran, Utbildning och övrig kompetensutveckling samt Möjlighet att förena förvärvsarbete med föräldraskap

Exempel som nämndes vid workshopen var bland annat att bristande tillgänglighet i lokaler kan utgöra risker för diskriminering vid fysiska funktionshinder, kulturer på vissa arbetsplatser kan leda till att medarbetare upplever rädsla att ta upp upplevda problem, vissa brukare kan önska bara kvinnliga eller manlig personal och att digitala utbildningar kan också bli begränsande för medarbetare med till exempel funktionsnedsättning eller språkliga hinder. Vid workshopen lyftes även att okunskap kan vara en bidragande faktor till hinder för lika rättigheter och möjligheter.

Årlig uppföljning 2024

Prioriteringar arbetsmiljö

Flera utmaningar har identifierats, vilket har mynnat ut i fem prioriterade områden inom arbetsmiljö:

• Stärka det löpande arbetsmiljöarbetet. Området har varit prioriterat under flera år och vi kan se att arbetssätt har implementerats alltmer. Under 2025 är planen att systemstöd för systematiskt arbetsmiljöarbete ska vara implementerat i verksamheterna. Syftet med systemstödet är att samla dokumentationen i arbetsmiljöarbetet, vilket förhoppningsvis ger effekt att t ex skapa överblick. Verksamhetsanpassade checklistor har lagts in i systemstödet och det är möjligt att HR skickar ut påminnelser till chefer när aktiviteter enligt årshjulet ska utföras, t ex skyddsronder och för att undersöka arbetsmiljön utifrån specifikt perspektiv, t ex hot och våld.

• Säkerställa att arbetet med säkerhetsfrågor vid hot och våldssituationer samt missnöjda medborgare följs enligt fastställda rutiner och planeringar. Det kan t ex handla om att chefer och verksamheter använder framtagna checklistor för att undersöka och bedöma risker utifrån hot och våldssituationer samt att medarbetare ges möjlighet att ta del av upphandlade utbildningar.

• Säkerställa att enhetschefer har rimlig arbetsbelastning och tillräckligt med tid för att kunna utöva ett närvarande ledarskap. Att chefer har rimlig arbetsbelastning är angeläget, då en hög arbetsbelastning för chef kan påverka medarbetares arbetsmiljö, relationer på arbetsplatsen, risk för konflikter med mer. Detta påverkar i förlängningen även kvaliteten i arbetet med brukare.

• Ge tidigt stöd till arbetsplatser som har risk för ohälsa. En utmaning i verksamheterna är hög arbetsbelastning och bristande återhämtning. Att identifiera och stödja arbetsplatser som är i risk för att utveckla ohälsa på grund av arbetssituationen har visat sig vara ett framgångsrikt arbetssätt i kommuner och regioner, både för att stärka arbetsmiljön och för att behålla medarbetare. Detta är ett arbetssätt som Sveriges kommuner och regioner rekommenderar utifrån ett kompetensförsörjningsperspektiv.

• Tillhandahålla verktyg som kan användas för att minska risker för ohälsa som orsakas av för hög arbetsbelastning samt bristande återhämtning. Behov av att ta fram stödmaterial som kan vara ett stöd för chefer att arbeta med sitt ansvar utifrån föreskriften om organisatorisk och social arbetsmiljö.

Prioriteringar aktiva åtgärder för lika rättigheter och möjligheter

• Öka kunskapen, fördjupa och vidareutveckla arbetet med lika rättigheter och möjligheter. Kommunens utbildning ”En arbetsplats för alla”, finns tillgänglig för samtliga verksamheter och medarbetare att ta del av. Fortsatt behov har konstaterats, då det är många gånger är svårigheter att prioritera utbildningsinsatser i våra verksamheter. Förvaltningen har därför kvar ambitionsnivån att rikta utbildningsinsatsen till alla medarbetare. Att synliggöra vissa grupper i statistikarbetet fortsätter under 2025, bland annat genom att sjukfrånvaro redovisas på kön och ålder och per verksamhetsområde.

Handlingsplan för systematiskt arbetsmiljöarbete och aktiva åtgärder

Utifrån prioriteringar för det systematiska arbetsmiljöarbetet och aktiva åtgärder för lika rättigheter, samt utifrån Stöd och omsorgsförvaltningens risker och hinder inom arbetsmiljö och lika rättigheter och möjligheter som har framkommit inom Stöd och omsorg har en handlingsplan upprättats. Se bilaga 2.

Bilagor

Bilaga 1: Svarsresultat Årlig uppföljning av SAM och lika rättigheter och möjligheter IFN 2024

Bilaga 2: Handlingsplan systematiskt arbetsmiljöarbete och aktiva åtgärder

Årlig uppföljning 2024

Rapport Årlig uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet och lika rättigheter och möjligheter

2025-04-09

Kontaktuppgifter:

Annica Lundin, annica.lundin@umea.se

Mer information:

Foto: Maskot bildbyrå AB, Johnér

www.umea.se

Årlig uppföljning 2024

Stöd- och omsorgsförvaltningen
Storgatan 31A
901 84 Umeå
090-16-10 00
umea.kommun@umea.se
www.umea.se/kommun

Årlig uppföljning av SAM och lika rättigheter och möjligheter

Resultat för:
Individ- och familjenämnd

Antal svar: 93
Svarsfrekvens: 86,9%

Information

Den årliga uppföljningen genomförs för att undersöka hur du och dina medarbetare jobbar med arbetsmiljön och lika rättigheter och möjligheter utifrån de krav som ställs i arbetsmiljö- och diskrimineringslagen. Men även för att undersöka vilka förutsättningar som behövs för att du som chef ska kunna driva ett främjande och förebyggande arbete för friska och inkluderande arbetsplatser.

Resultatet är ett viktigt underlag för förvaltningens och nämndens arbete med att ta fram en övergripande handlingsplan med konkreta åtgärder för kommande år kopplat till arbetsmiljö och lika rättigheter och möjligheter.

Den Årliga uppföljningen är indelad i 8 ämnesområden:

- Policy och mål
- Fördelning av arbetsmiljöuppgifter
- Kultur och samverkan
- Lagefterlevnad
- Riskbedömningar och handlingsplaner
- Arbetsanpassning och stöd
- Åtgärder SAM
- Lika rättigheter och möjligheter

Resultat

I denna rapport presenteras resultatet i diagram för respektive påstående. Kommentarer och förslag på åtgärder samt övriga fritextfrågor presenteras i separata fritextrapporter. Observera att området Åtgärder SAM innehåller enbart fritextfrågor och presenteras därför inte i denna rapport.

UMEÅ KOMMUN

Deltagande skyddsombud

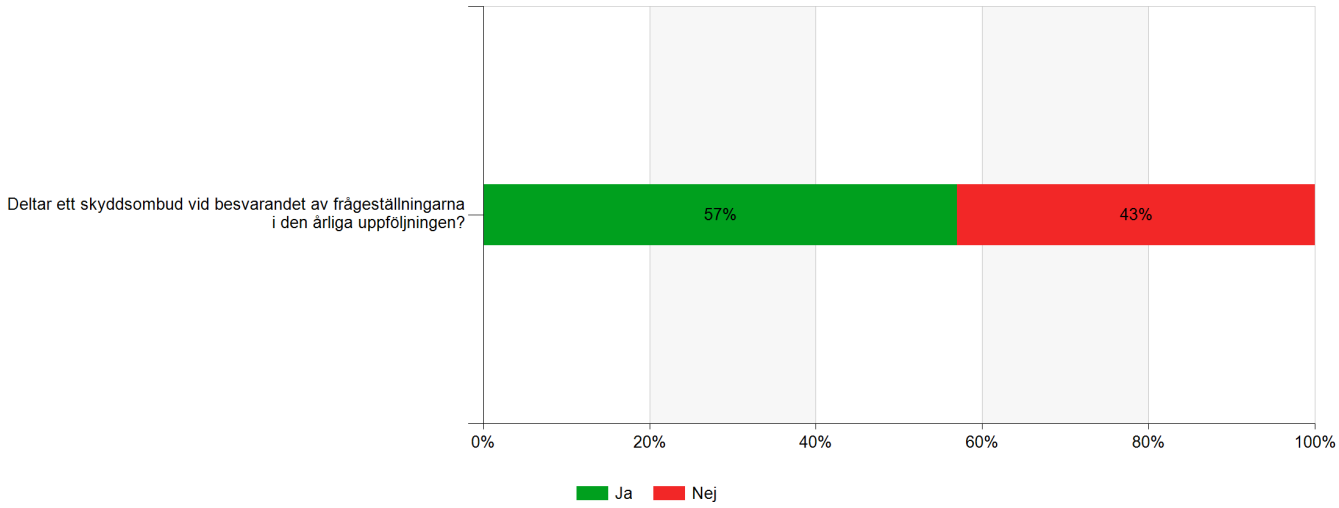

Policy och mål

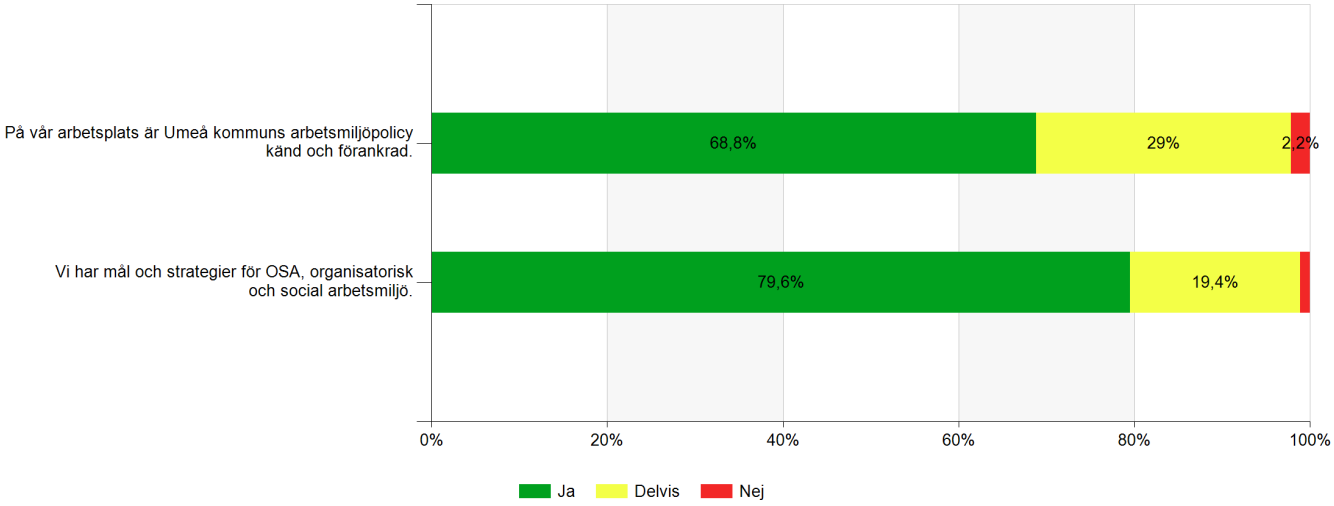

Policy och mål

Vårat OSA-mål handlar om:

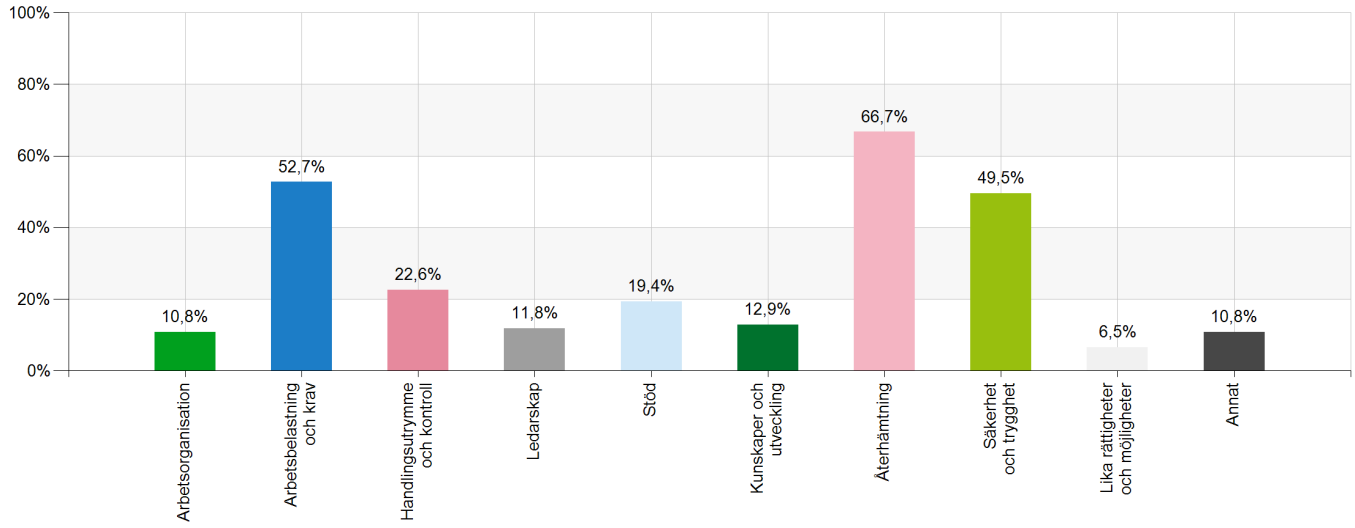

Fördelning av arbetsmiljöuppgifter

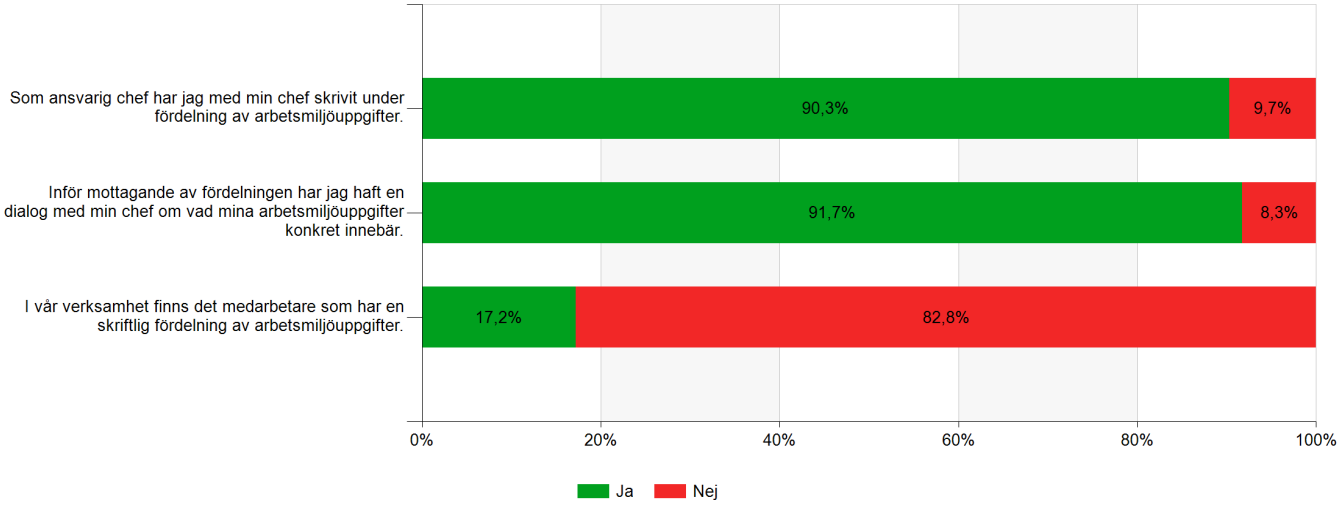

Fördelning av arbetsmiljöuppgifter

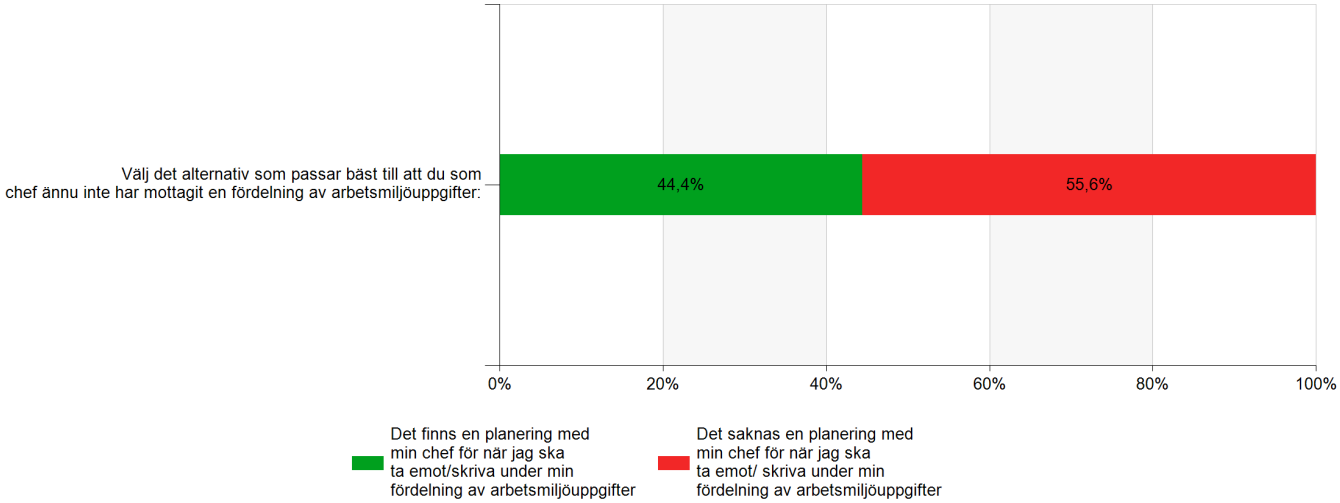

Fördelning av arbetsmiljöuppgifter

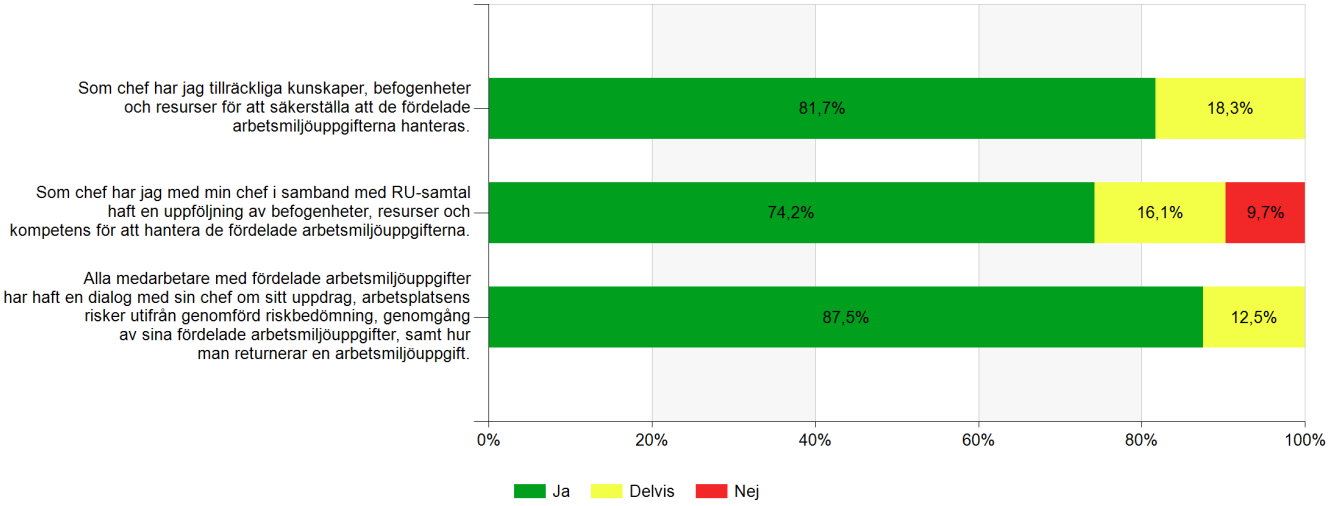

Kultur och samverkan

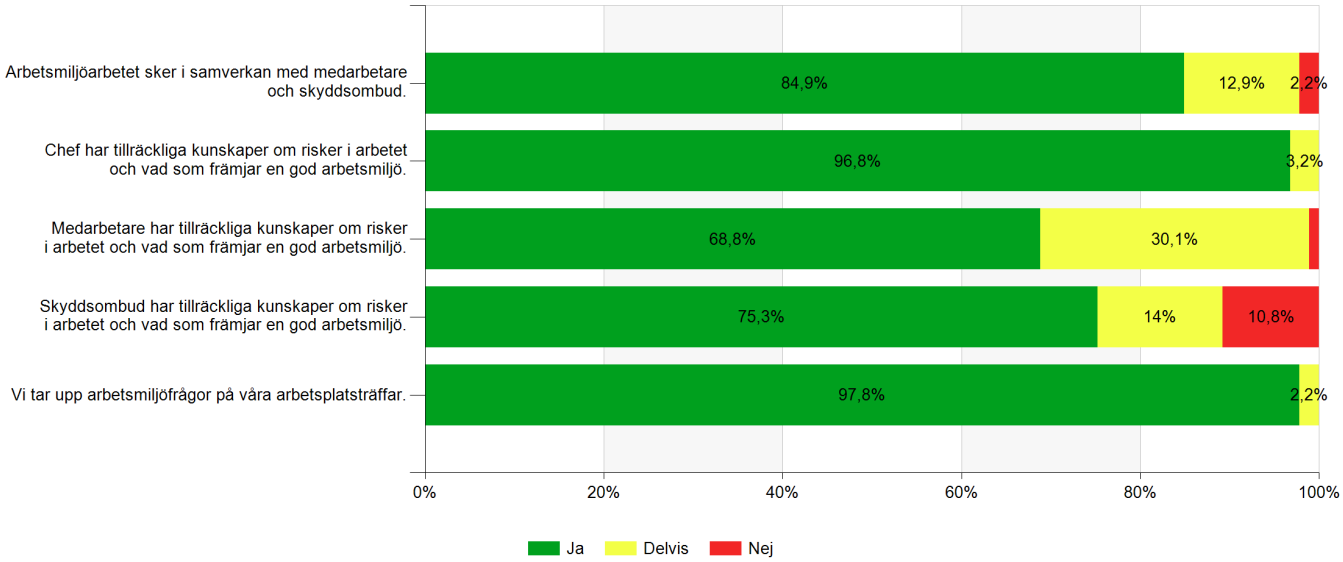

Kultur och samverkan

På vår arbetsplats har vi arbetsplatsträffar med följande intervall:

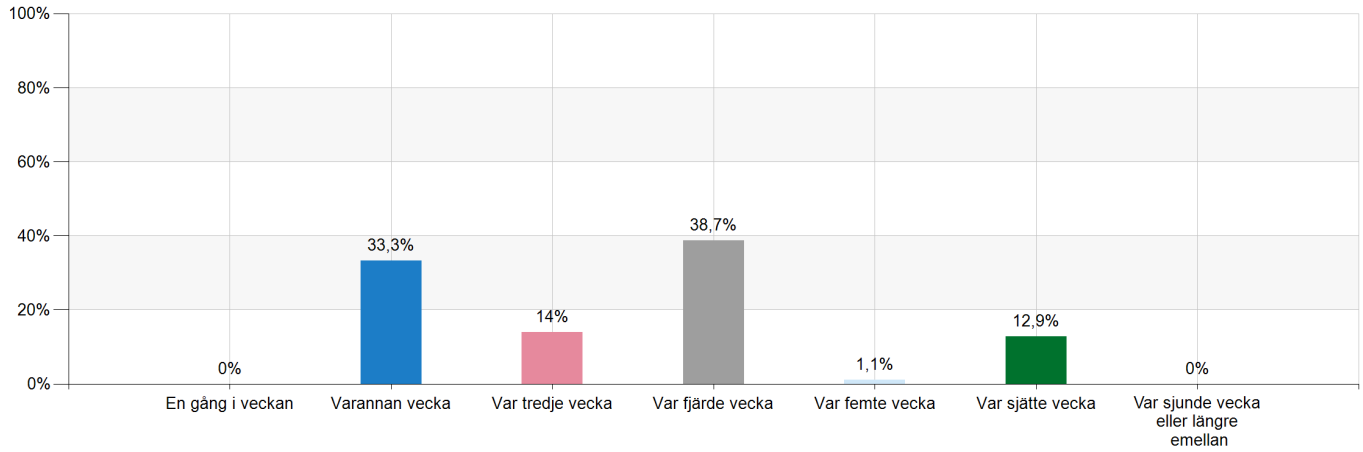

Lagefterlevnad

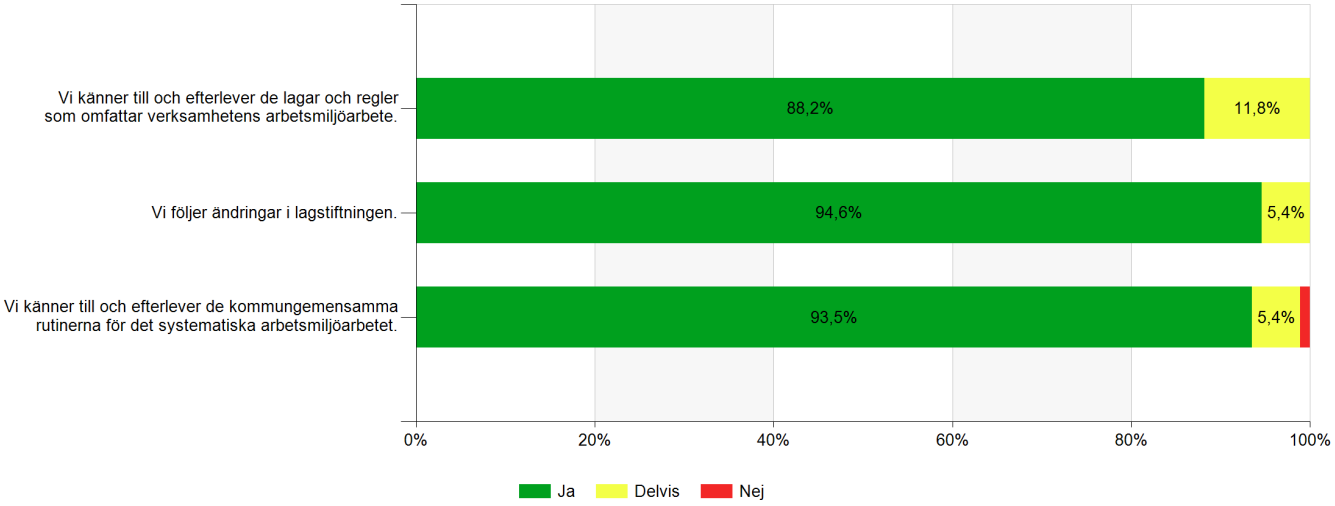

Lagefterlevnad

På vår arbetsplats har vi arbetsmiljörutiner som är aktuella, väl kända och efterlevs som innefattar:

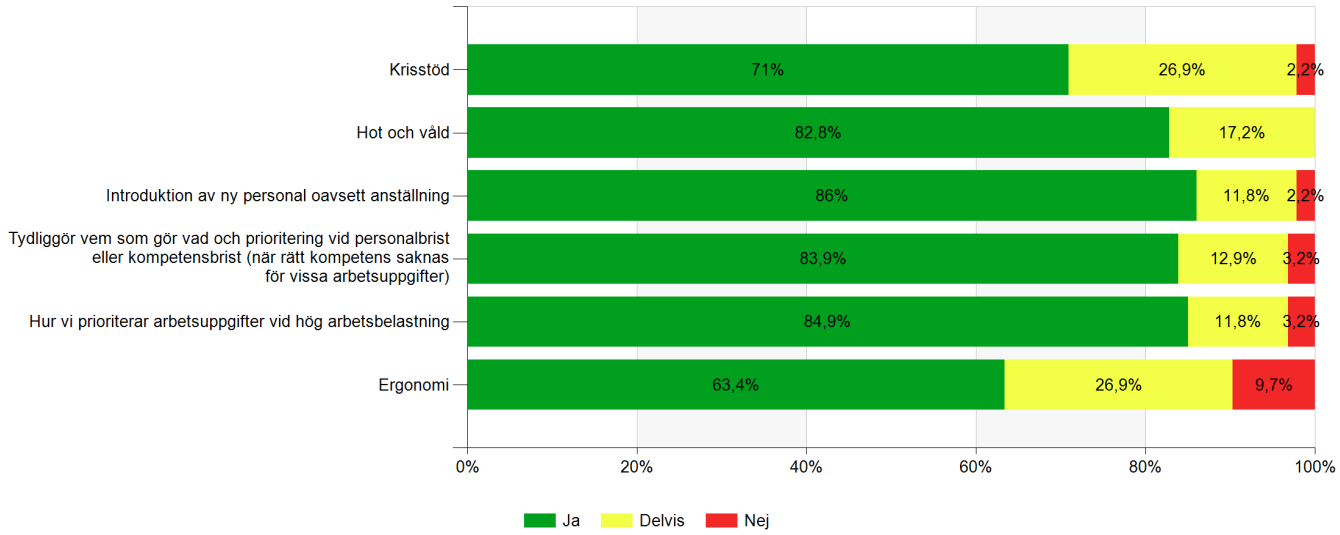

Lagefterlevnad

Vi har ett implementerat årshjul för arbetsmiljö och undersöker arbetsmiljön regelbundet, enligt våra rutiner, genom att:

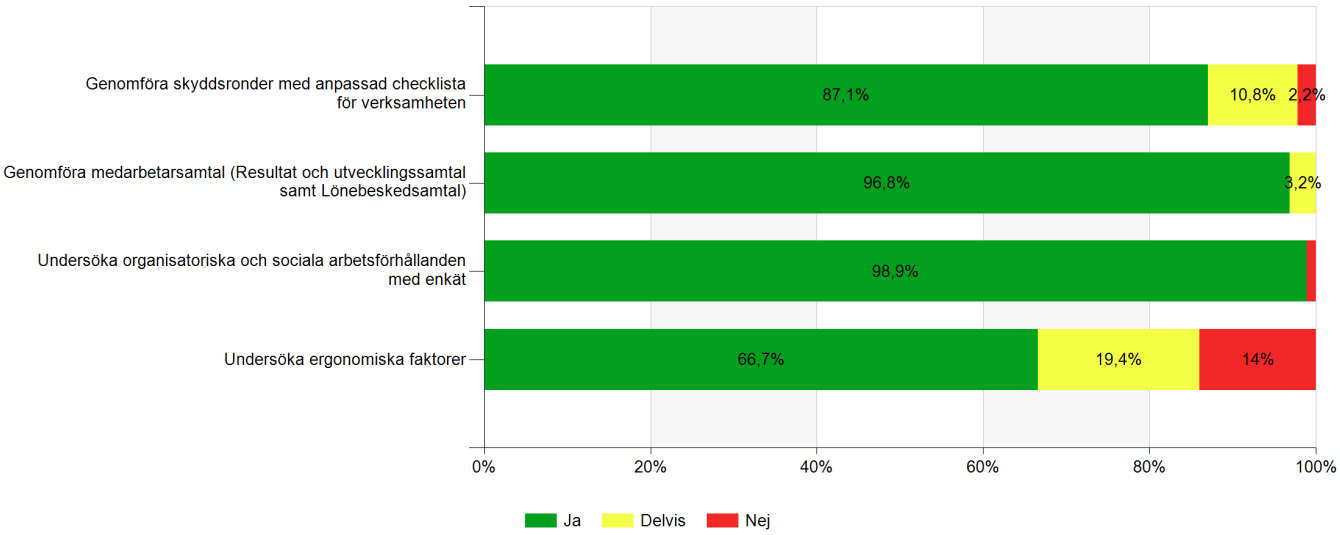

Riskbedömningar och handlingsplaner

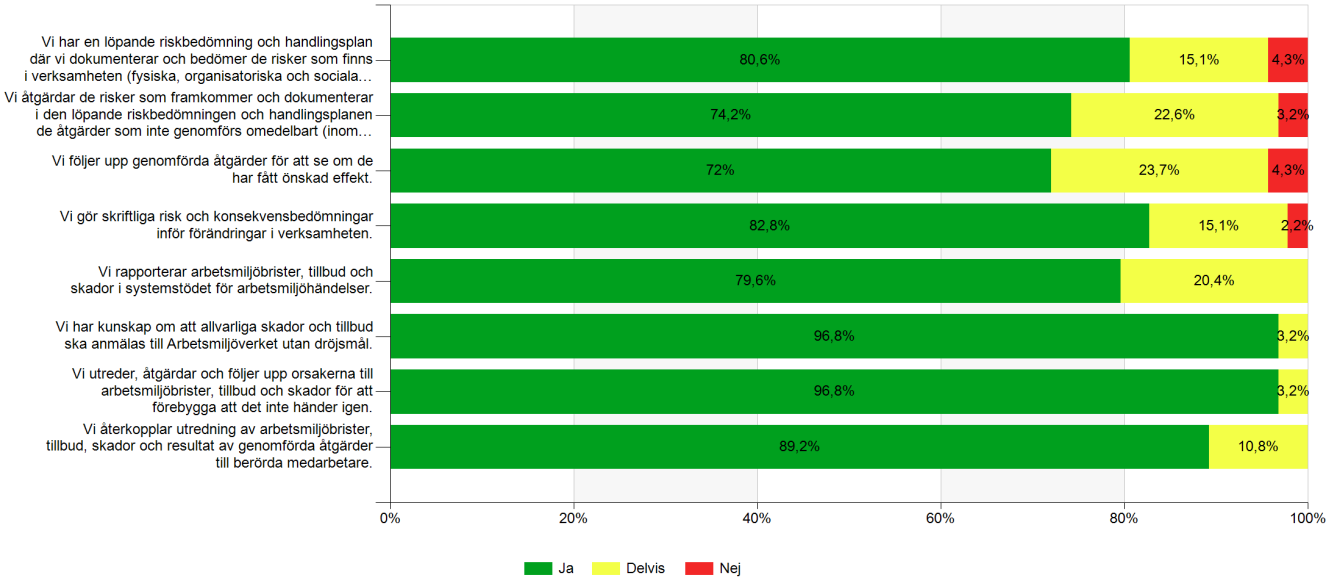

Arbetsanpassning och stöd

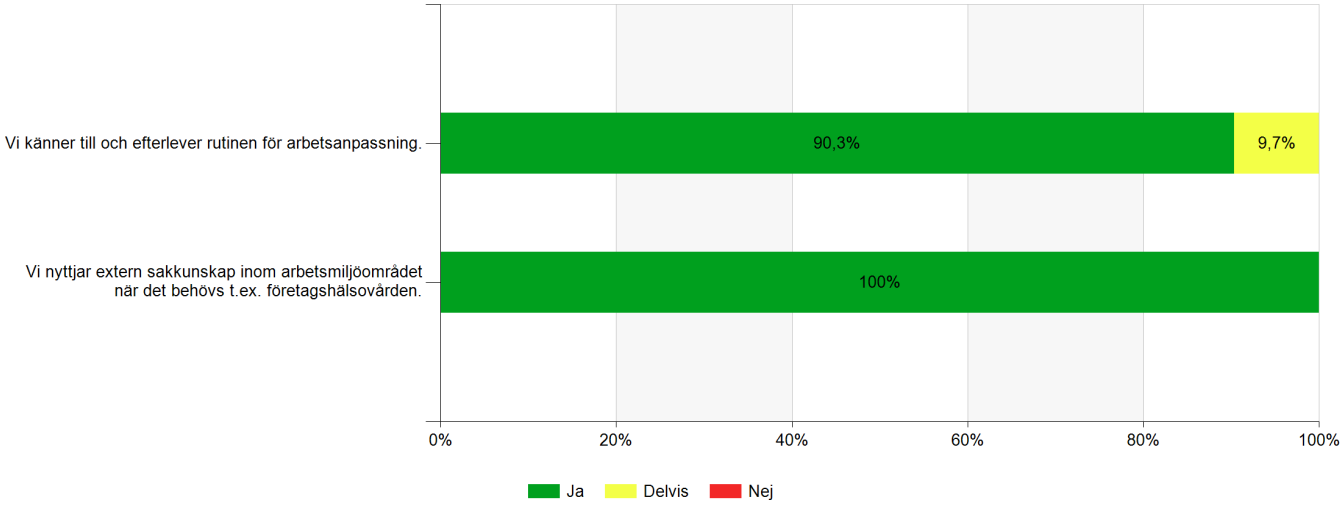

UMEÅ KOMMUN

Lika rättigheter och möjligheter

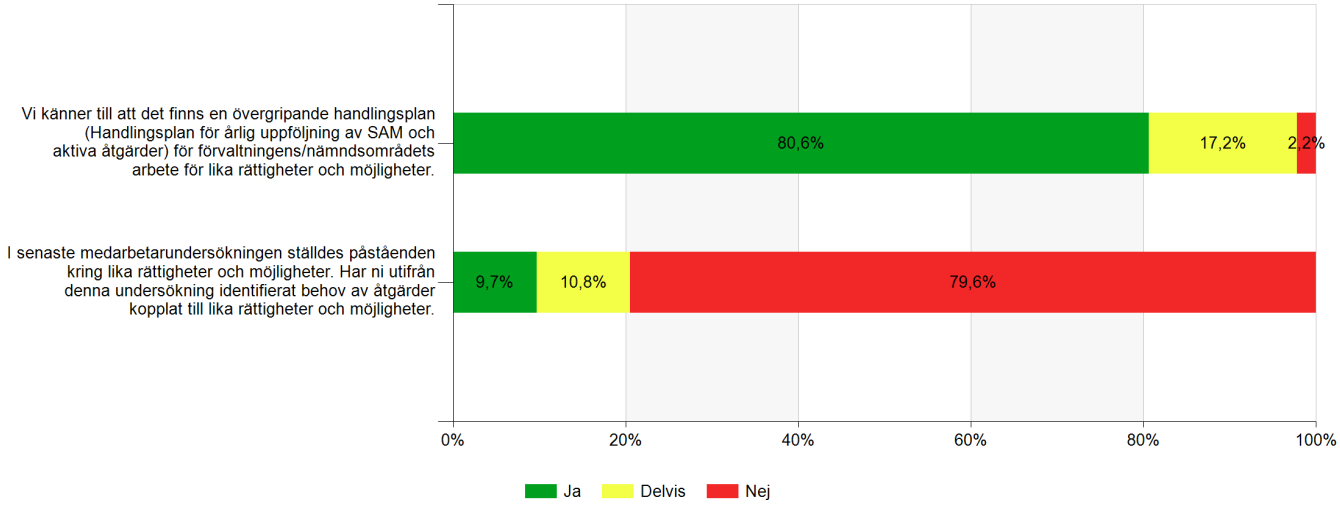

Lika rättigheter och möjligheter

Ange inom vilka områden ni ser behov av åtgärder:

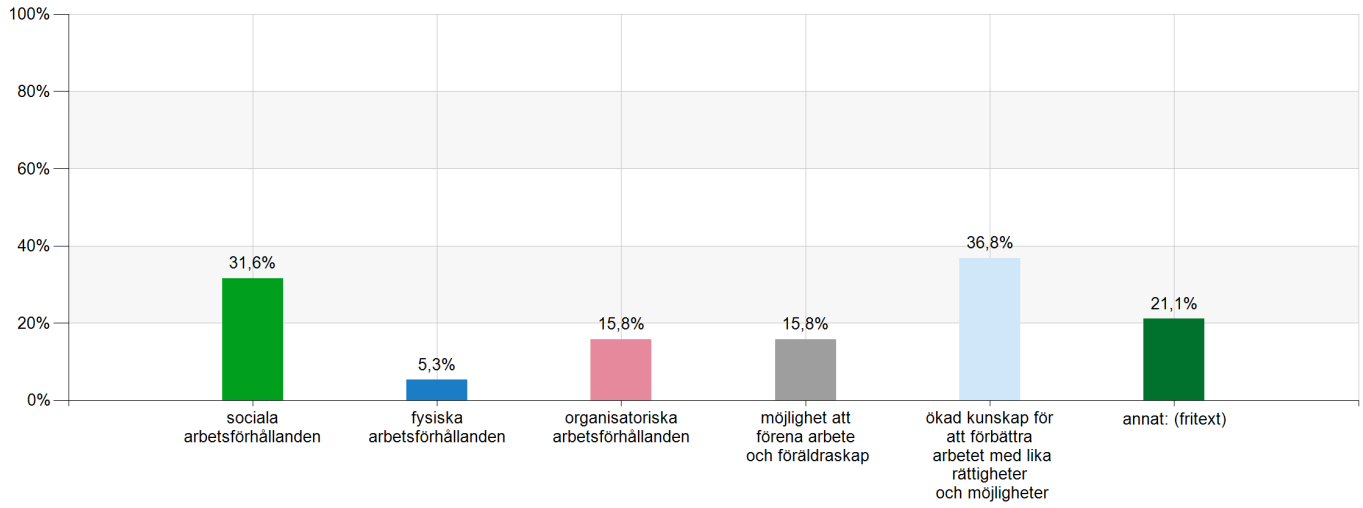

Lika rättigheter och möjligheter

Vilken/vilka diskrimineringsgrunder har koppling till åtgärderna:

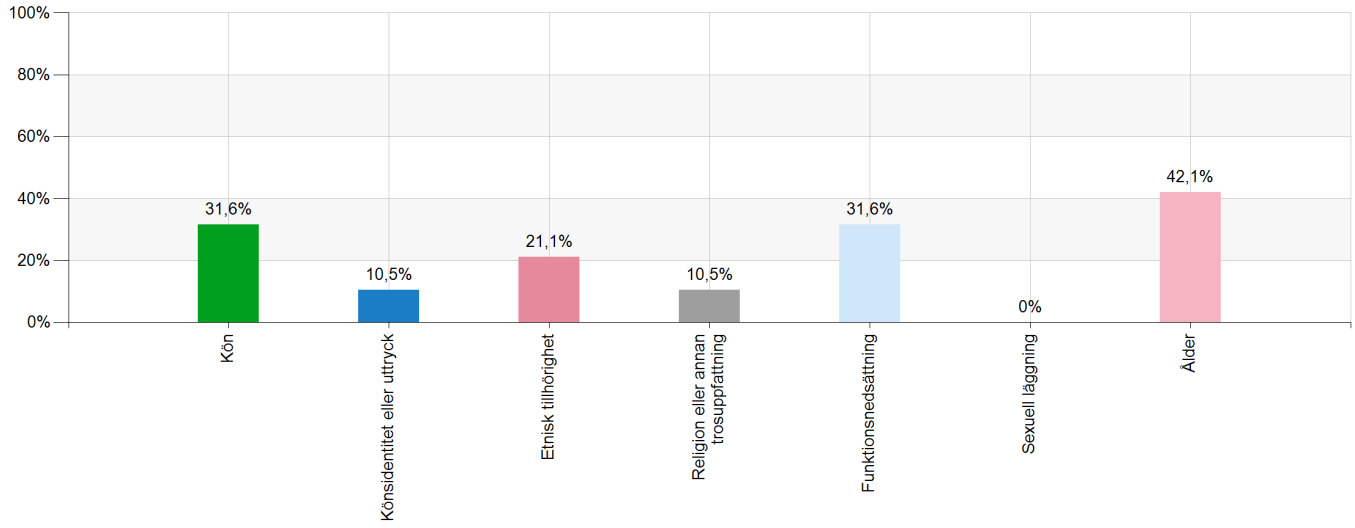

UMEÅ KOMMUN

HANDLINGSPLAN AV ÅRLIG UPPFÖLJNING AV SAM OCH AKTIVA ÅTGÄRDER **UPPRÄTTAD 2025-04-09**

ANSVARIG NÄMND: Individ- och familjenämnden
SAMORDNINGSANSVAR FÖR HANDLINGSPLANEN: Annica Lundin
HUVUDSKYDDSOMBUD: MAGNUS ÖHMAN, SUSANNE LANDSTRÖM

INSTRUKTION TILL HANDLINGSPLAN; Förvaltningens prioriterade områden för att främja arbetsmiljön och för lika rättigheter möjligheter ska dokumenteras i handlingsplanen nedan. Även risker och hinder som kräver en åtgärd ska dokumenteras i handlingsplanen. Handlingsplanen ska bestå av prioriteringar, risker och hinder, med konkreta aktiviteter/åtgärder, ansvarig, när och hur aktivitet/åtgärd följs upp. Prioriterade områden och risker inom det systematiska arbetsmiljöarbetet ska riskbedömas enligt AFS 2001:1, §8. Detta för att har arbetsgivaren har ett ansvar att göra det som behövs för att ingen av medarbetarna skadar sig eller blir sjuk på grund av arbetet. Reglerna om detta finns i 3 kap. 2 § arbetsmiljölagen. Risker och hinder för lika rättigheter och möjligheter behöver inte riskbedömas enligt Diskrimineringslagen DL. Tänk på att långsiktiga åtgärder kan behövas kompletteras med kortsiktiga åtgärder.

	PRIORITERADE OMRÅDEN SAMT BESKRIVNING AV BRISTER OCH HINDER	**LAG-STIFTNING AML ELLER/ OCH DL***	**RISKBEDÖMNING** *(Endast risker enl. AML ska riskbedömas)* **ANNAN RISK**	**ALLVARLIG RISK**	**ÅTGÄRDER**	**ANSVARIG**	**KLART NÄR?**	**UPPFÖLJNING DATUM OCH RESULTAT**
1	Stärka det löpande arbetsmiljöarbetet	AML	x		Införande av OPUS, systemstöd inom systematiskt arbetsmiljöarbete	HR	Dec – 25	Januari - 26
2	Säkerställa att säkerhetsarbetet vid hot-, vålds- och påverkanssituationer utförs på ett systematiskt sätt.	AML	x		Att framtagna checklistor, i syfte att undersöka och riskbedöma, används i verksamheterna på ett systematiskt sätt	HR	2026	Dec -26
					Säkerställa att medarbetare får ta del av webutbildning i att motverka hot, våld och andra former av otillåten påverkan	Respektive chef	Vt – 26	2026
					Att skapa struktur, så att nyanställda får ta del av relevanta utbildningar inom säkerhetsområdet	HR	2025	Jan -26

3	Säkerställa att enhetschefer har rimlig arbetsbelastning och tillräckligt med tid för att kunna utöva ett närvarande ledarskap	AML	X	Ta fram stödmaterial i syfte att kartlägga arbetsbelastning och identifiera relevanta åtgärder	HR	Dec - 25	Jan -26
				Stärka och stödja chefer i att utveckla grupper och individer i medarbetarskapet samt tydliggöra medarbetarrollen	HR	2026	Dec -26
4	Tillhandahålla stöd till arbetsplatser som har risk/uppvisar risker för ohälsa	AML	X	Utforma arbetssätt för att på ett tidigt stadium identifiera arbetsplatser, med syfte att erbjuda chefer stöd i att undersöka arbetsmiljön och ge förslag på åtgärder för att öka hälsa och minska risker för ohälsa.	HR	Dec - 25	Jan - 26
5	Stöd och omsorg har gjort ett internt arbete för att säkerställa effektiva processer och rutiner som rör felanmälningar, lokalanpassningar och lokalbehov. Hinder kvarstår dock kopplat till effektiva arbetssätt gentemot Teknik- och fastighetsförvaltningen	AML	X	Utforma arbetssätt i samarbete med teknik- och fastighetsförvaltningen som tar hänsyn till behov inom Stöd och omsorgsförvaltningen	Kvalitetschef	2026	Dec-26
6	Tillhandahålla verktyg som kan användas för att minska risker för ohälsa som orsakas av för hög arbetsbelastning samt bristande återhämtning	AML	x	Ta fram stödmaterial i syfte att kartlägga arbetsbelastning och identifiera relevanta åtgärder	HR	Dec -25	Jan - 26
				Stödja chefer i vilka verktyg som kan användas för att skapa	HR	Dec - 25	Jan - 26

			arbetsplatskulturer som främjar återhämtning			
7	Öka kunskapen, fördjupa och vidareutveckla arbetet med lika rättigheter och möjligheter.	DL	Alla medarbetare tar del av kommunens utbildning ”En arbetsplats för alla” Redovisa medarbetarenkät och sjukstatistik utifrån kön och ålder för att om möjligt identifiera relevanta åtgärder.	Respektive chef HR	2026 Dec -25	Dec -26 Jan -26

*AML=Arbetsmiljölagen, DL = diskrimineringslagen och AFS = arbetsmiljöverkets författningssamling

Umeå kommun
Individ- och familjenämndens arbetsutskott

Protokollsutdrag
2025-06-04

§ 75

Diarienr: IFN-2025/00039

Årlig uppföljning av systematiskt arbetsmiljöarbete och lika rättigheter och möjligheter 2024

Förslag till beslut

Individ- och familjenämnden godkänner socialdirektörens redovisning av årsbokslutet för systematiskt arbetsmiljöarbete och aktiva åtgärder för lika rättigheter och möjligheter 2024 samt framtagna förslag till prioriterade områden.

Ärendebeskrivning

Rapporten undersöker och utvärderar arbetsmiljöarbetet och främjandet av lika rättigheter och möjligheter under det gångna året. Syftet är att analysera framstegen som gjorts och identifiera eventuella brister eller områden som behöver förbättras.

Underlag i rapporten är resultat från medarbetarenkäten, arbetsmiljöstatistik, sjukfrånvaro, svarsresultat från enkät om Årlig uppföljning av SAM och lika rättigheter och möjligheter samt underlag och dialoger i fackliga samverkansforum.

Rapporten beskriver rekommendationer för kommande åtgärder och prioriteringar för att förbättra arbetsmiljön och främja lika rättigheter och möjligheter inom förvaltningen under det kommande året.

Arbetsutskottets beslutsordning

Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar i enlighet med tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Beslutsunderlag

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

Rapport Årlig uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet och Lika rättigheter och möjligheter.
Bilaga 1. Svarsresultat - Årlig uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet och lika rättigheter och möjligheter
Bilaga 2. Handlingsplan - Årlig uppföljning av Systematiska arbetsmiljöarbetet och Aktiva åtgärder

Beredningsansvarig

HR-chef Annica Lundin

Beslutet ska skickas till
HR-chef Annica Lundin

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse

2025-05-22

Individ- och familjenämndens arbetsutskott

Diarienr: IFN-2025/00161

Remiss - Utökad registerkontroll i utbildningsväsendet och en ny grund för avskiljande avstudenter U2025/01126

Förslag till beslut

Individ- och familjenämnden yttrar sig i enlighet med yttrande 2025-05-26.

Ärendebeskrivning

Sverige står i dag inför allvarliga utmaningar med radikaliserade rörelser som våldsbejakande extremism och en allt grövre organiserad brottslighet där det grova våldet har krupit längre ner i åldrarna. Barn och elever behöver i dag inte bara skyddas mot våld och övergrepp utan också mot rekrytering till kriminella nätverk och radikalisering samt annan skadlig och otillbörlig påverkan. Förslaget från utbildningsdepartementet är att fler brott ska omfattas av det registerutdrag som ska visas upp inför anställning eller annat mottagande i skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet.

Beslutsunderlag

Yttrande 2025-05-26
Promemoria U2025/01126

Beredningsansvariga

HR-strateg Marie Eriksson
Utbildningsstrateg Gymnasie- och vuxennämnden Cathrin Backman Löfgren

Beslutet ska skickas till
Kommunstyrelsen

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Marie Eriksson
HR-Strateg

Tjänsteskrivelse

Dnr: IFN-2025/00161

UMEÅ KOMMUN

Yttrande Sida 1 av 2

2025-05-26 Dnr: IFN-2025/00161

Kommunstyrelsen

Remiss - Utökad registerkontroll i utbildningsväsendet och en ny grund för avskiljande av studenter U2025/01126

Bakgrund

Sverige står i dag inför allvarliga utmaningar med radikaliserade rörelser som våldsbejakande extremism och en allt grövre organiserad brottslighet där det grova våldet har krupit längre ner i åldrarna. Barn och elever behöver i dag inte bara skyddas mot våld och övergrepp utan också mot rekrytering till kriminella nätverk och radikalisering samt annan skadlig och otillbörlig påverkan. Förslaget från utbildningsdepartementet är att fler brott ska omfattas av det registerutdrag som ska visas upp inför anställning eller annat mottagande i skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet.

Registerutdraget föreslås även omfatta uppgifter om brotten grovt olaga tvång, människohandel, människoexploatering, olaga frihetsberövande, grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning, grovt barnfridsbrott, hedersförtryck, äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott, vilseledande till äktenskapresa, grovt olaga hot, grov utpressning, rån, mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, hets mot folkgrupp och grov hets mot folkgrupp. Samt även vissa internationella brott och brott mot lagen (1982:316) om förbud mot könsstympning av kvinnor. Därutöver ska utdraget också innehålla uppgifter om vissa brott mot vapenlagen (1996:67), tillståndsplikten för explosiva varor enligt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, lagen (2000:1225) om straff för smuggling, narkotikastrafflagen (1968:64), lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel samt alkohollagen.

Regeringskansliet har gett en utredare i uppdrag att biträda Utbildningsdepartementet med att dels lämna förslag om ökade möjligheter till kontroll av uppgifter i belastnings- och misstankeregistret inför och under pågående anställning inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kap. skollagen (2010:800), dels lämna förslag som rör införande av belastningsregisterkontroll inför antagning till vissa högskoleutbildningar och förslag som innebär ökade möjligheter att avskilja studenter i högskolan och studerande i yrkeshögskolan (U 2024:B).
Förslagen inkluderar:

- **Utökade registerkontroller**: Inför anställning inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet ska fler brott omfattas av belastningsregisterkontrollen, inklusive brott som människohandel, grovt olaga tvång, och grov fridskränkning.
- **Misstankeregister**: Införande av kontroller i misstankeregistret för brott där åtal har väckts.
- **Giltighetstid för registerutdrag**: Förkortning av giltighetstiden för registerutdrag från ett år till sex månader.
- **Avskaffande av undantag**: Borttagande av undantaget från skyldigheten att visa upp registerutdrag vid förnyad anställning inom ett år.
- **Kontroller under pågående anställning**: Möjlighet för arbetsgivare att årligen begära att anställda visar upp utdrag ur belastningsregistret.

Umeå Kommun

Postadress 901 84 Umeå
Besöksadress Skolgatan 31A
Tel växel 090-16 10 00 (växel)

Ledning och stab IFN

Marie Eriksson

marie.eriksson.2@umea.se

- **Högre utbildning**: Införande av belastningsregisterkontroll vid antagning till vissa lärar- och vårdutbildningar, samt för enskilda utbildningsanordnare.
- **Avskiljande av studenter**: Nya grunder för att avskilja studenter från högskole- och yrkeshögskoleutbildningar baserat på disciplinära åtgärder och fortsatt olämpligt beteende.

Individ och familjenämnden besvarar de fem första förslagen rörande anställning inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet.

Sammanfattning

Individ och familjenämnden ställer sig positiva till såväl att fler brott ska omfattas av de registerutdrag som visas upp vid anställning som vid förslaget att förkorta giltighetstiden från ett år till sex månader.

Nämnden ser positivt på kontroller mot misstankeregistret avseende samma brottskategorier som föreslås i remissen om utökad registerkontroll.

Vidare ställer sig även nämnden också bakom utredarnas förslag om att behålla undantaget från att visa upp registerutdrag, men att tiden för att visa utdraget från tidigare anställning minskas från ett år till sex månader. Om undantaget skulle upphävas skulle det medföra en kraftigt ökad administrativ börda för verksamheterna och starkt försvåra anställningsförfarandet av intermittent personal då det skulle innebära kontroll av belastningsregister vid varje anställningstillfälle.

Utredarna menar att registerkontroller under pågående anställning innebär en rad svårigheter och intrång i den enskildes integritet. Nämnden skulle önska att regeringen utredde en sådan möjlighet där registerkontroller av anställda kan göras möjliga.

Detta remissvar har utarbetats av Marie Eriksson, HR-strateg i samarbete med Cathrin Backman Löfgren, utbildningsstrateg, Utbildningsförvaltningen.

Annica Lundin
HR-chef

Marie Eriksson
HR-Strateg

Regeringskansliet

Promemoria

2025-04-01
U2025/01126

Utbildningsdepartementet

Utökade registerkontroller inom utbildningsväsendet och en ny grund för avskiljande av studenter

Förord

Regeringskansliet beslutade den 2 april 2024 att uppdra åt en utredare att biträda Utbildningsdepartementet med att dels lämna förslag om ökade möjligheter till kontroll av uppgifter i belastnings- och misstankeregistret inför och under pågående anställning inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kap. skollagen (2010:800), dels lämna förslag som rör införande av belastningsregisterkontroll inför antagning till vissa högskoleutbildningar och förslag som innebär ökade möjligheter att avskilja studenter i högskolan och studerande i yrkeshögskolan (U 2024:B). Uppdraget finns i bilaga 1.

Hovrättsrådet Ulrika Ihrfelt fick i uppdrag att fr.o.m. den 15 april 2024 biträda departementet som utredare. Departementssekreteraren Erika Lidén har biträtt som sekreterare i utredningen. Verksjuristen Jonas Nylinder har fr.o.m. den 15 april 2024 varit anställd som ämnessakkunnig och sekreterare i utredningen. Förbundsjuristen Susanna Kjällström har också fr.om. den 1 maj 2024 t.o.m. den 4 februari 2025 varit anställd som ämnessakkunnig och sekreterare i utredningen. Uppdraget redovisades den 1 april 2025.

De bedömningar som görs och de förslag som lämnas i denna promemoria är utredarens egna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning 9

1 Författningsförslag 14
1.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) 14
1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:621) om misstankeregister 17
1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina 18
1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister 20
1.5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 21
1.6 Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434) 23
1.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan 24
1.8 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor 26
1.9 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1134) om belastningsregister 27
1.10 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1135) om misstankeregister 31
1.11 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan 36
1.12 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:989) om avskiljande av studenter för högskoleutbildning 38
1.13 Förslag till förordning om ändring i officersförordningen (2007:1268) 40
1.14 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:278) om underrättelse till Statens skolinspektion om domar i vissa brottmål 41
1.15 Förslag till ändring i förslag till förordning om kontroll i belastningsregistret inför antagning till vissa högskoleutbildningar 43

2 Utredningens uppdrag och arbete 46
2.1 Utredningens uppdrag 46
2.2 Utredningens arbete 48
2.3 Promemorians disposition och innehåll 49

3 Ett förändrat omvärldsläge medför nya skyddsbehov för barn och elever i skolan 50
3.1 Skolan ska vara en trygg plats där anställda är lämpliga för sina uppdrag 50
3.2 Omvärldsläget och brottsligheten har förändrats 51

4 Regelverk som skyddar den personliga integriteten 53
4.1 Personlig integritet 53

4.2 Regeringsformen 53
4.3 FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna....54
4.4 ILO:s riktlinje Protection of workers' personal data 54
4.5 Europakonventionen....55
4.6 Rättighetsstadgan 55
4.7 EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen 55

5 Regelverket kring belastnings- och misstankeregistret....59
5.1 Belastningsregistret 59
5.2 Misstankeregistret 61

6 Kort om skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet....62
6.1 Skolväsendet består av många olika skolformer 62
6.2 Vad som avses med annan pedagogisk verksamhet 63
6.3 Det finns både offentliga och enskilda huvudmän 63
6.4 Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingarna 63

7 En utökad registerkontroll ska vara proportionerlig och nödvändig....64
7.1 Inledning 64
7.2 Tillgången till uppgifterna i belastnings- och misstankeregistret bör vara begränsad....64
7.3 En utökad registerkontroll kan endast ske för vissa syften....65
7.4 Syftet med kontrollen måste väga tyngre än skyddet för den personliga integriteten....65
7.5 Kraven på proportionalitet och nödvändighet följer av europeisk rätt och svensk grundlag....66
7.6 Vilka alternativ finns till en registerkontroll?....66
7.7 Vilka uppgifter om brott ska registerkontrollen omfatta?....67
7.8 Vilka personkategorier ska omfattas av en utökad registerkontroll i skolan?....67

8 En utökad registerkontroll inom bl.a. förskola, grundskola och gymnasieskola....68
8.1 Inledning 68
8.2 Den nuvarande regleringen 69
8.3 Arbetsrättsliga krav vid rekrytering....71
8.4 Syftet med registerkontrollen ska breddas....72
8.5 Registerkontrollen ska utökas med fler brott....73
8.6 Den utökade registerkontrollen ska omfatta samtliga personkategorier....84
8.7 Registerutdraget ska visas upp 85
8.8 Tidsgränsen för hur gammalt registerutdraget får vara ska kortas....87
8.9 Undantaget från skyldigheten att visa upp registerutdrag ska tas bort – men det kommer att leda till betydande negativa konsekvenser 88

8.10 Misstankar om brott för vilket åtal har väckts ska ingå i registerkontrollen ... 90
8.11 Det finns inte behov av några nya bestämmelser om sekretess och tystnadsplikt ... 93
8.12 Förslagen innebär ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten ... 93
8.13 Förslagen är i övrigt förenliga med EU:s dataskyddsförordning ... 95

9 Registerkontroll inom den kommunala vuxenutbildningen ... 96
9.1 Inledning ... 96
9.2 Om den kommunala vuxenutbildningen ... 96
9.3 Registerkontroll ska ske även inom den kommunala vuxenutbildningen ... 98
9.4 Registerkontrollen bör omfatta samtliga utbildningar och personkategorier ... 99
9.5 Registerkontrollen bör begränsas till vissa allvarliga brott ... 100
9.6 Förslaget innebär ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten ... 101

10 Registerkontroll under pågående anställning ... 102
10.1 Inledning ... 102
10.2 Arbetsrättslig reglering och praxis ... 103
10.3 Utgångspunkter för våra förslag ... 114
10.4 Det saknas tillräckliga skäl för att införa en registerkontroll under pågående anställning ... 117
10.5 I enlighet med uppdraget lämnar vi förslag om belastningsregisterkontroll under pågående anställning ... 120
10.6 Närmare om utformningen av regleringen ... 121
10.7 Misstankar om brott ska inte ingå i registerkontrollen ... 122
10.8 Förslaget innebär inte ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten ... 123
10.9 Förslaget kan även i övrigt stå i strid med EU:s dataskyddsförordning ... 127
10.10 Förslaget bör beredas ytterligare ... 129

11 Kontroll i misstankeregistret vid ägar- och ledningsprövningar ... 129
11.1 Inledning ... 129
11.2 Godkännande och tillsyn av enskilda huvudmän ... 130
11.3 Det bör införas en möjlighet till kontroll i misstankeregistret ... 132
11.4 Uppgifter som en misstankeregisterkontroll bör omfatta ... 135
11.5 Förslaget medför inga ändringar i befintlig sekretessreglering ... 137
11.6 Förslaget innebär ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten ... 138

11.7 Förslaget är i övrigt förenligt med EU:s dataskyddsförordning 140

12 Kontroll i belastningsregistret inför antagning till högskoleutbildning 140
12.1 Inledning 140
12.2 Reglering av högskolesektorn 141
12.3 Antagning till högskoleutbildning 142
12.3.1 Antagningsförfarandet 142
12.3.2 Antagningsregistret NyA 143
12.4 Tidigare överväganden och förslag 145
12.4.1 Förslagen i SOU 2021:83 om belastningsregisterkontroll inför antagning 145
12.4.2 Universitetskanslersämbetets förslag om ändringar i redovisningsförordningen 147
12.5 Fler brott ska omfattas av den föreslagna registerkontrollen inför antagning 148
12.6 Förslaget innebär ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten 151
12.7 Förslaget är i övrigt förenligt med EU:s dataskyddsförordning 152
12.8 Enskilda utbildningsanordnare ska omfattas av det föreslagna systemet med registerkontroll inför antagning 153
12.9 Det bör inte införas några bestämmelser om rättelse och ändring för enskilda utbildningsanordnare 157
12.10 Det finns inte behov av någon ytterligare reglering för behandling av personuppgifter om lagöverträdelser 158
12.11 Enskilda utbildningsanordnare ska få medges direktåtkomst till vissa uppgifter i antagningsregistret 161
12.12 En sekretessbrytande bestämmelse ska införas 165
12.13 Det finns inte behov av ytterligare sekretess-bestämmelser för uppgifter om hälsotillstånd 167
12.14 Det finns inte behov av sekretessbestämmelser för uppgifter om förekomst i belastningsregistret 168
12.15 Det ska införas en bestämmelse om tystnadsplikt i examenstillståndslagen 169
12.16 Förslagen innebär ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten 172
12.17 Förslagen är i övrigt förenliga med EU:s dataskyddsförordning 173

13 En ny avskiljandegrund för högskolan och yrkeshögskolan 174
13.1 Inledning 174
13.2 Avskiljande från högskoleutbildning och yrkeshögskoleutbildning 175
13.3 Disciplinära åtgärder 178
13.4 Tidigare överväganden och förslag 179

13.5 Några utgångspunkter för våra förslag om en ny avskiljandegrund ... 181
13.6 En ny avskiljandegrund för högskolan ska avse studenter som har varit föremål för disciplinära åtgärder ... 183
13.7 Studenten ska därefter inte ha ändrat det beteende som föranledde åtgärderna… ... 185
13.8 …och därigenom visat sig uppenbart olämplig att bedriva högskolestudier ... 186
13.9 Ett beslut enligt den nya avskiljandegrunden ska tidsbegränsas ... 187
13.10 Hur regleringen ska utformas ... 188
13.11 Det behövs inte några ändringar i bestämmelserna om disciplinära åtgärder ... 190
13.12 Förslaget står inte i strid med förbudet mot dubbel lagföring och dubbla straff ... 191
13.13 Förhållandet mellan den föreslagna avskiljandegrunden och skyddet för yttrandefriheten ... 193
13.14 Det ska införas en ny avskiljandegrund för yrkeshögskolan ... 194
13.15 Hur regleringen ska utformas ... 196
13.16 Förslaget om en ny avskiljandegrund för yrkeshögskolan strider inte mot förbudet om dubbel lagföring och dubbla straff ... 197
13.17 Förhållandet mellan den föreslagna avskiljandegrunden och skyddet för yttrandefriheten ... 198

14 Fler brott ska omfattas av domstolarnas skyldighet att underrätta Statens skolinspektion om domar i vissa brottmål ... 199

15 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser ... 201
15.1 En utökad registerkontroll inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet ska träda i kraft den 1 juli 2026 ... 201
15.2 En belastningsregisterkontroll inför antagning hos enskilda utbildningsanordnare ska träda i kraft den 1 juli 2026 ... 202
15.3 Förslagen om avskiljande i högskolan och yrkeshögskolan ska träda i kraft den 1 juli 2026 ... 203
15.4 Förslagen som rör domstolars underrättelseskyldighet till Statens skolinspektion ska träda i kraft den 1 juli 2026 ... 203

16 Konsekvenser ... 204
16.1 Krav på konsekvensanalysen ... 204
16.2 Förslagen i korthet ... 205
16.3 Vad ska uppnås med förslagen? ... 206
16.4 Konsekvenser för offentliga skolhuvudmän ... 207
16.5 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen ... 210
16.6 Konsekvenser för Polismyndigheten ... 211
16.7 Konsekvenser för Universitets- och högskolerådet ... 211

16.8 Konsekvenser för Högskolans avskiljandenämnd och Universitetskanslersämbetet 213
16.9 Konsekvenser för statliga lärosäten och offentliga utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan 214
16.10 Konsekvenser för andra statliga myndigheter 215
16.11 Konsekvenser för enskilda huvudmän inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet 215
16.12 Konsekvenser för enskilda utbildningsanordnare inom högre utbildning 215
16.13 Särskilt om långsiktiga konsekvenser för de offentliga finanserna och samhällsekonomin 216
16.14 Konsekvenserna för dem som är föremål för kontrollen och andra enskilda 216
16.15 Konsekvenserna innebär ett ökat skydd mot att barn och unga utsätts för våld och andra övergrepp samt mot skadlig och otillbörlig påverkan 218
16.16 Konsekvenserna är positiva ur ett funktionshinderperspektiv 219
16.17 Konsekvenser för jämställdheten 219
16.18 Konsekvenser för de integrationspolitiska målen och målet för regeringens politik mot utanförskap 220
16.19 Konsekvenser relaterade till Sveriges medlemskap i Europeiska unionen m.m. 220
16.20 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet 221

17 Författningskommentar 221
17.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) 221
17.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:621) om misstankeregister 224
17.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina 224
17.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister 226
17.5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 227
17.6 Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434) 228
17.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan 230

Bilaga 1 Uppdrag att utreda vissa möjligheter till kontroll av uppgifter i belastningsregistret och misstankeregistret 233

Bilaga 2 Ändring av uppdraget att utreda vissa möjligheter till kontroll av uppgifter i belastningsregistret och misstankeregistret 248

Bilaga 3 Alternativt författningsförslag 249

Sammanfattning

Denna promemoria innehåller tre separata och sinsemellan självständiga förslag. Det första förslaget rör utökade registerkontroller inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet. Det andra förslaget rör införandet av belastningsregisterkontroll vid antagning till vissa högskoleutbildningar. Det tredje förslaget rör ökade möjligheter att avskilja studenter och studerande på högskolan och yrkeshögskolan.

Förslagen som rör skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Det utdrag ur belastningsregistret som en person är skyldig att visa upp i dag inför anställning eller annat mottagande inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet omfattar brotten mord, dråp, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov, samtliga sexualbrott, grovt rån, barnpornografibrott, involverande av underårig i brottslighet och brott mot terroristbrottslagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag. Sedan den nuvarande regleringen om registerkontroll inom skolväsendet infördes har emellertid samhällsutvecklingen och omvärldsläget förändrats samt ytterligare gärningar har kriminaliserats. Sverige står i dag inför allvarliga utmaningar med radikaliserade rörelser som våldsbejakande extremism och en allt grövre organiserad brottslighet där det grova våldet har krupit längre ner i åldrarna. Barn och elever behöver i dag inte bara skyddas mot våld och övergrepp utan också mot rekrytering till kriminella nätverk och radikalisering samt annan skadlig och otillbörlig påverkan. Vi föreslår därför att fler brott ska omfattas av det registerutdrag som ska visas upp inför anställning eller annat mottagande i skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet.

Registerutdraget ska även omfatta uppgifter om brotten grovt olaga tvång, människohandel, människoexploatering, olaga frihetsberövande, grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning, grovt barnfridsbrott, hedersförtryck, äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott, vilseledande till äktenskapresa, grovt olaga hot, grov utpressning, rån, mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, hets mot folkgrupp och grov hets mot folkgrupp. Utdraget ska också innehålla uppgifter om brott mot lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott och brott mot lagen (1982:316) om förbud mot könsstympning av kvinnor. Därutöver ska utdraget också innehålla uppgifter om vissa brott mot vapenlagen (1996:67), tillståndsplikten för explosiva varor enligt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, lagen (2000:1225) om straff för smuggling, narkotikastrafflagen (1968:64), lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel samt alkohollagen (2010:1622).

Vi föreslår även att det registerutdrag som en person ska visa upp inför anställning eller annat mottagande inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet ska omfatta uppgifter i misstankeregistret avseende misstankar om brott för vilka åtal har väckts. Kontrollen ska avses samma brott som omfattas av den utökade kontrollen i belastningsregistret inför anställning och annat mottagande.

Vi föreslår även att utdragen ur belastnings- och misstankeregistret inte får vara äldre än sex månader när de visas upp. Det är en skärpning i förhållande till dagens bestämmelser.

I enlighet med vårt uppdrag föreslår vi vidare att undantaget från skyldigheten att visa upp registerutdrag vid förnyad anställning hos samma arbetsgivare inom ett år ska upphävas. Förslaget kommer dock att medföra en kraftigt ökad administrativ börda för huvudmännen. Vi avråder därför regeringen från att gå vidare med förslaget. Vi förordar i stället en alternativ lösning som innebär att undantaget kvarstår men att tillämpningen begränsas genom att tiden för när ett registerutdrag ska visas upp sänks från ett år till sex månader.

Vi föreslår också att den utökade registerkontrollen inför anställning eller annat mottagande inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet ska omfatta den kommunala vuxenutbildningen (komvux). Komvux omfattas inte av en sådan kontroll i dag. Kontrollen inom denna skolform ska dock endast omfatta vissa allvarliga brott som mord, dråp, grov och synnerligen grov misshandel, människorov, våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp samt grovt rån. Även brott mot terroristbrottslagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag och lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott ska ingå i kontrollen.

Därutöver föreslår vi, i enlighet med vårt uppdrag, att det ska införas en möjlighet för arbetsgivare inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet att genomföra kontroll i belastningsregistret av redan anställda. En sådan kontroll föreslås få ske högst en gång per år och endast avse samtliga anställda eller en grupp av anställda. Kontrollen ska få ske mot samma brott som omfattas av belastningsregisterkontrollen inför anställning och arbetsgivaren får kräva att utdraget inte ska vara äldre än sex månader. Vår bedömning är emellertid att det saknas tillräckliga skäl för att införa en sådan kontroll och förslaget utgör inte en proportionerlig inskränkning av skyddet för den personliga integriteten. Vi avråder därför regeringen från att gå vidare med förslaget.

Vidare föreslår vi att den registerkontroll som görs av Statens skolinspektion (Skolinspektionen) och kommuner i ärenden om godkännande och tillsyn av enskilda huvudmän inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet även får innefatta en kontroll i misstankeregistret avseende misstanke om brott för vilket åtal har väckts. En sådan kontroll ska omfatta de uppgifter om brott som ingår i den belastningsregisterkontroll som Skolinspektionen och kommunerna har möjlighet att göra i dag i samma situation.

Slutligen föreslår vi att domstolarnas skyldighet att underrätta Skolinspektionen om domar i vissa brottmål utökas med samma brott som ska omfattas av den utökade registerkontrollen inför anställning eller annat mottagande.

Förslagen som rör belastningsregisterkontroll inför antagning till vissa högskoleutbildningar

Utredningen om belastningsregisterkontroll och avskiljande av studenter föreslog i betänkandet SOU 2021:83 att det skulle införas belastningsregisterkontroll inför antagning till vissa lärarutbildningar och hälso- och

sjukvårdsutbildningar vid statliga universitet och högskolor. Enligt betänkandet skulle en sådan kontroll omfatta brotten mord, dråp, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov, samtliga sexualbrott i 6 kap. brottsbalken, grovt rån och barnpornografibrott, om brotten lett till någon annan påföljd än böter.

Vi föreslår att en belastningsregisterkontroll inför antagning till de aktuella utbildningarna ska omfatta ytterligare brott. Utöver de brott som anges i SOU 2021:83 föreslår vi att kontrollen ska omfatta uppgifter om brott mot terroristbrottslagen eller motsvarande äldre lag, brott mot lagen om straff för vissa internationella brott, grovt och synnerligen grovt narkotikabrott enligt narkotikastrafflagen samt grov och synnerligen grov narkotikasmuggling enligt lagen om straff för smuggling, om brotten lett till någon annan påföljd än böter.

De föreslagna brotten har det gemensamt att de med stor sannolikhet kan leda till nekade eller återkallade lärarlegitimationer eller yrkeslegitimationer på hälso- och sjukvårdsområdet. Brotten ingår också i den utökade belastningsregisterkontroll som enligt våra förslag ska ske inför anställning och annat mottagande i skolväsendet. Att brotten beaktas redan vid antagningen till högskolan bidrar till att skapa en mer förutsebar reglering för antagning, anställning och yrkeslegitimation.

Vi föreslår även att en belastningsregisterkontroll ska omfatta antagning till högskoleutbildning hos enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Belastningsregisterkontrollen ska motsvara den kontroll som föreslagits för de statliga lärosätena när det gäller vilka utbildningar och vilka brott som kontrollen ska avse. Kontrollen ska även i övrigt genomföras på samma sätt som föreslagits för de statliga lärosätena i SOU 2021:83. Det innebär att kontrollen ska ske av sökande som ska erbjudas plats på de aktuella utbildningarna, dvs. efter urvalet men innan antagningsbeskedet fattas. Kontrollen ska vidare göras av Universitets- och högskolerådet (UHR), i de fall de enskilda utbildningsanordnarna anlitar UHR inom ramen för det samordnade antagningsförfarandet, eller av de enskilda utbildningsanordnarna själva.

För att främja ett ändamålsenligt antagningssystem som innefattar belastningsregisterkontroll föreslår vi att enskilda utbildningsanordnare ska få medges direktåtkomst till vissa personuppgifter i det antagningsregister som UHR för med stöd av förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor.

Antagningsregistret kan innehålla sekretessbelagda uppgifter om en enskilds personliga förhållanden. Vi föreslår därför att det ska införas en bestämmelse om tystnadsplikt för den som deltar eller har deltagit i verksamhet hos en enskild utbildningsanordnare som inte omfattas av bilagan till offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och som fått vetskap om sådana uppgifter. Det är fråga om uppgifter om hälsotillstånd och skyddade personuppgifter som omfattas av bestämmelserna om sekretess i 21 kap. 1 § och 23 kap. 5 § andra stycket i offentlighets- och sekretesslagen.

Vi anser inte att det finns behov av att införa några ytterligare sekretessbestämmelser för uppgifter som förekommer vid antagningen till högskoleutbildning. När det gäller uppgifter om förekomst i belastningsregistret bedömer vi att en sekretessbestämmelse inte skulle ge något reellt

skydd eftersom uppgifterna kommer att framgå på annat sätt, bl.a. av antagningsbeskedet.

Förslagen som rör ökade möjligheter att avskilja studenter och studerande i högskolan och yrkeshögskolan

En student kan enligt dagens bestämmelser tills vidare avskiljas från högskoleutbildning i fall då studenten lider av en psykisk störning, missbrukar alkohol eller narkotika, eller har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet. Som ytterligare förutsättning gäller att det till följd av något sådant förhållande bedöms föreligga en påtaglig risk att studenten kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen. Motsvarande gäller för studerande på en yrkeshögskoleutbildning som anordnas av staten, en kommun eller en region.

Vi föreslår att det ska införas en ny grund för avskiljande av studenter i högskolan och studerande i yrkeshögskolan. Förslaget innebär att det ska vara möjligt att avskilja studenter och studerande som tidigare varit föremål för disciplinära åtgärder på grund av ordningsstörande beteenden. För att ett avskiljande ska kunna ske krävs även att studenten eller den studerande fortsatt med det beteende som föranlett åtgärderna och därigenom visat sig uppenbart olämplig att bedriva högskolestudier eller yrkeshögskolestudier.

Vårt förslag anknyter till det tidigare förslag om en ny grund för avskiljande i högskolan och yrkeshögskolan som lämnades i SOU 2021:83. Enligt det förslaget skulle det vara möjligt att avskilja en student eller en studerande i fall då denne genom särskilt klandervärt uppträdande, under eller i anslutning till utbildningen, visat sig uppenbart olämplig att fortsätta sina studier. Vårt förslag innebär att samma slags beteende kommer att läggas till grund för ett avskiljande som det som avsågs i det tidigare förslaget. Genom att knyta ett avskiljande till beslut om disciplinära åtgärder bedömer vi att det är möjligt att undvika vissa av de tillämpningsproblem som det tidigare förslaget gav upphov till.

För högskolans del innebär vårt förslag att en student, för att ett avskiljande ska kunna ske, ska ha varit föremål för tidigare beslut om disciplinära åtgärder enligt 10 kap. 1 § första stycket 2–4 högskoleförordningen (1993:100). Bestämmelserna avser disciplinära åtgärder som vidtas på grund av olika former av ordningsstörande beteenden. Det kan vara fråga om handlingar, t.ex. hot eller trakasserier, som riktar sig mot personer som studenten kommer i kontakt med under utbildningen men också mer allmänt ordningsstörande beteende som t.ex. störande av undervisningen.

För att ett avskiljande ska komma i fråga krävs vidare att studenten har fortsatt med det beteende som föranledde de disciplinära åtgärderna. Det innebär att studentens fortsatta beteende måste vara av likartat slag som det som föranledde de disciplinära åtgärderna.

Därutöver krävs att studenten genom sitt tidigare beteende har visat sig uppenbart olämplig att bedriva högskolestudier. Kravet innebär inte att det ska göras någon framåtsyftande bedömning av studentens beteende utan bedömningen tar i stället sikte på om studenten genom sitt tidigare beteende kan sägas ha diskvalificerat sig för högskolestudier. Begränsningen till uppenbara fall av olämplighet innebär att den nya avskiljande-

grunden ska tillämpas restriktivt och avse de allvarligaste fallen av upprepat ordningsstörande beteende.

Vi föreslår att det ska införas en motsvarande avskiljandegrund för yrkeshögskolan. Eftersom det inte finns några bestämmelser om disciplinära åtgärder i de författningar som styr yrkeshögskolan, måste ett beslut om avskiljande enligt den nya grunden utgå från beslut om disciplinära åtgärder som utbildningsanordnaren fattat med stöd av sina egna regler. Såvitt framkommit har de flesta offentliga utbildningsanordnare sådana regler. Vi bedömer därför att det bör vara möjligt att införa ett avskiljande på grund av tidigare beslut om disciplinära åtgärder även för yrkeshögskolan. Vi anser samtidigt att det finns anledning att se över om det bör införas bestämmelser om disciplinära åtgärder även för yrkeshögskolan.

Enligt nuvarande bestämmelser gäller ett beslut om avskiljande tills vidare. Den avskilde studenten eller studeranden har dock möjlighet att begära omprövning av beslutet två år efter att beslutet meddelades.

Vi föreslår att ett beslut om avskiljande enligt den nya grunden ska tidsbegränsas. Skälet för detta är att ett avskiljande uteslutande kommer att grundas på hur studenten eller den studerande har uppträtt under utbildningen. Det kan därmed vara svårt för den avskilde studenten eller studeranden att vid en omprövning visa på att hans eller hennes beteende har förändrats på ett sådant sätt att det inte längre finns skäl för ett avskiljande. Vi bedömer att en lämplig tid för ett avskiljande är tre år från det att beslutet meddelades. Den avskilde studenten eller studeranden ska därefter kunna återuppta sin utbildning utan ansökan och tillgodoräkna sig den utbildning som fullgjorts tidigare.

Samtliga lag- och förordningsändringar föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800)[1]

dels att 2 kap. 33 § ska upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 2 kap. 33 § ska utgå,

dels att nuvarande 2 kap. 32 § ska betecknas 2 kap. 33 §,

dels att 2 kap. 31 §, den nya 2 kap. 33 § och 25 kap. 2 a § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 2 kap. 32 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
31 §[2]	
Den som erbjuds en anställning inom *förskolan, förskoleklassen, fritidshemmet, grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, anpassade gymnasieskolan* eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. ska visa upp ett utdrag ur det register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister för den som erbjuder anställningen. Utdraget ska vara högst *ett år* gammalt. Den som inte har visat upp ett sådant registerutdrag får inte anställas.	Den som erbjuds en anställning inom *skolväsendet* eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. ska visa upp ett utdrag ur det register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister *och lagen (1998:621) om misstankeregister* för den som erbjuder anställningen. Utdraget ska vara högst *sex månader* gammalt. Den som inte har visat upp ett sådant registerutdrag får inte anställas.

Registerutdrag som avses i första stycket ska visas upp även av den som

1. erbjuds eller tilldelas arbete inom sådan verksamhet som avses i första stycket under omständigheter liknande dem som förekommer i ett anställningsförhållande inom verksamheten, om det sker genom uppdrag, anställning hos någon som ingått avtal med den som bedriver verksamheten eller anställning inom annan kommunal verksamhet,

2. under utbildning till en lärar- eller förskollärarexamen enligt högskolelagen (1992:1434) eller yrkesutbildning inom kommunal vuxenutbildning tilldelas plats för verksamhetsförlagd del av utbildningen inom sådan verksamhet som avses i första stycket, eller

3. genom deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program tilldelas plats för arbetspraktik eller annan programinsats inom sådan verksamhet som avses i första stycket.

Registerutdraget ska i de fall som avses i andra stycket visas upp för den inom verksamheten som beslutar om att anlita eller ta emot någon på ett

[1] Senaste lydelse av 2 kap. 33 § 2021:452.
[2] Senaste lydelse 2022:1315.

sådant sätt som avses där. Den som inte har visat upp ett sådant registerutdrag får inte anlitas eller tas emot i verksamheten.

32 §

En arbetsgivare inom skolväsendet eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. får högst en gång per år begära att ett utdrag ur det register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister ska visas upp av anställda. Arbetsgivaren får göra en sådan kontroll endast om den avser samtliga anställda eller en grupp av anställda.

Arbetsgivaren får kräva att registerutdraget ska vara högst sex månader gammalt.

32 § *33 §*[3]

En kontroll av ett registerutdrag enligt 31 § ska dokumenteras genom en anteckning om att utdraget har visats upp. Anteckningen ska göras av den inom verksamheten som beslutar om att anställa, anlita eller ta emot någon. Någon annan dokumentation om kontrollen får inte göras.

En kontroll av ett registerutdrag enligt 32 § får inte dokumenteras på något annat sätt än genom en anteckning om att utdraget har visats upp.

25 kap.

2 a §[4]

En person som är 15 år eller äldre och är folkbokförd där en sådan verksamhet som avses i 2 § ska bedrivas ska på begäran av kommunen visa upp ett utdrag ur det register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister. Utdraget ska vara högst *ett år* gammalt.

En person som är 15 år eller äldre och är folkbokförd där en sådan verksamhet som avses i 2 § ska bedrivas ska på begäran av kommunen visa upp ett utdrag ur det register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister och *lagen (1998:621) om misstankeregister*. Utdraget ska vara högst *sex månader* gammalt.

Om ett registerutdrag inte visas upp, får verksamheten inte bedrivas.

Kontrollen av registerutdraget ska dokumenteras genom att kommunens handläggare antecknar att utdraget har visats upp. Någon annan dokumentation om kontrollen får inte göras.

---

[3] Senaste lydelse av tidigare 2 kap. 32 § 2021:452.
[4] Senaste lydelse 2022:241.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2. Bestämmelserna i 2 kap. 31 § i den nya lydelsen tillämpas inte för

a) den som erbjuds eller tilldelas arbete inom den kommunala vuxenutbildningen genom sådan anställning som avses i 2 kap. 31 § andra stycket 1 och som han eller hon hade före ikraftträdandet,

b) den som tilldelas plats för verksamhetsförlagd del av utbildning inom den kommunala vuxenutbildningen genom sådan utbildning som avses i 2 kap. 31 § andra stycket 2 och som han eller hon antagits till före ikraftträdandet, och

c) den som tilldelas plats för arbetspraktik eller annan programinsats inom den kommunala vuxenutbildningen genom deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program som påbörjats före ikraftträdandet.

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:621) om misstankeregister

Härigenom föreskrivs att 8 a § lagen om misstankeregister (1998:621) att ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	8 a[1]
En enskild som behöver ett registerutdrag om sig själv enligt bestämmelser i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn, har rätt att få ett begränsat utdrag ur registret.	En enskild som behöver ett registerutdrag om sig själv enligt bestämmelser i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn *eller skollagen (2010:800)* har rätt att få ett begränsat utdrag ur registret.

Regeringen får meddela föreskrifter om vilka uppgifter ett sådant utdrag ska innehålla.

En begäran om uppgifter ur registret ska vara skriftlig. Polismyndigheten ska säkerställa att begäran görs av en behörig person.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

[1] Senaste lydelse 2019:432.

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina att det ska införas två nya paragrafer, 16 och 17 §§, och närmast före 16 och 17 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	Kontroll i belastningsregistret inför antagning
	16 §
	En förutsättning för att bli antagen till vissa lärarutbildningar och hälso- och sjukvårdsutbildningar är att den sökande inte förekommer i det register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister avseende vissa brott. En kontroll i registret får endast göras avseende sökande som ska erbjudas plats på en sådan utbildning.
	Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om vilka utbildningar och brott som avses i första stycket.
	Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om hur registerkontrollen ska gå till.
	Tystnadsplikt
	17 §
	Den som deltar eller har deltagit i verksamhet hos en enskild utbildningsanordnare som inte omfattas av bilagan till offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) får inte obehörigen röja uppgifter som han eller hon har fått veta om enskildas personliga förhållanden.
	I det allmännas verksamhet och för sådana organ som anges i

bilagan till offentlighets- och sekretesslagen gäller den lagen.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.
2. Bestämmelsen i 16 § tillämpas första gången vid antagning till utbildning som börjar efter den 31 december 2027.

1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1998:620) om belastningsregister ska införas en ny paragraf, 9 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	9 b §
	Regeringen får i fråga om antagning till vissa utbildningar meddela föreskrifter om att personuppgifter ur belastningsregistret ska lämnas ut, om det begärs av en enskild utbildningsanordnare som har tillstånd enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

1.5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs i fråga om offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

dels att rubrikerna närmast före 21 kap. 2 § och 23 kap. 6 a § ska lyda ”Sekretessbrytande bestämmelser”,

dels att 44 kap. 5 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 21 kap. 2 a § och 23 kap. 6 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	21 kap.
	2 a §
	Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att en uppgift lämnas ut till en enskild utbildningsanordnare som har tillstånd enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina enligt vad som föreskrivs i 4 kap. 5 a § förordning (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor.
	23 kap.
	6 b §
	Sekretessen enligt 5 § andra stycket hindrar inte att en uppgift lämnas ut till en enskild utbildningsanordnare som har tillstånd enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina enligt vad som föreskrivs i 4 kap. 5 a § förordning (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor.

44 kap.

5 §[1]

Rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks av den tystnadsplikt som följer

1. av beslut som har meddelats med stöd av 7 § lagen (1999:988) om förhör m.m. hos kommissionen för granskning av de svenska säkerhetstjänsternas författningsskyddande verksamhet,

2. av 7 kap. 1 § 1 lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap,

3. av 4 kap. 16 § försäkringsrörelselagen (2010:2043),

4. av 5 kap. 15 § lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige,

5. av 32 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning,

6. av 4 § lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter, *och*

7. av 3 kap. 7 § lagen (2024:1146) om vissa forskningsdatabaser.

6. av 4 § lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter,

7. av 3 kap. 7 § lagen (2024:1146) om vissa forskningsdatabaser, *och*

8. av 17 § lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

[1] Senaste lydelse 2024:1147.

1.6 Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)

Härigenom föreskrivs i fråga om högskolelagen (1992:1434)
dels att 4 kap. 7 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny paragraf, 4 kap. 6 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	4 kap.
	6 a §
	Regeringen får meddela föreskrifter om att en student under en tid av tre år ska avskiljas från utbildningen i fall då studenten
	1. har varit föremål för beslut om disciplinära åtgärder, och
	2. därefter inte ändrat det beteende som föranledde åtgärderna, och
	3. därigenom visat sig uppenbart olämplig att bedriva högskolestudier.
	7 §[1]
En för högskolan gemensam nämnd *skall* pröva frågor om avskiljande. Nämndens ordförande *skall* vara jurist och ha erfarenhet som domare.	En för högskolan gemensam nämnd *ska* pröva frågor om avskiljande. Nämndens ordförande *ska* vara jurist och ha erfarenhet som domare.
Nämndens beslut i avskiljandefrågor får överklagas till allmän förvaltningsdomstol av studenten och högskolan.	
Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.	
Ett beslut om avskiljande *skall*, om den som har avskilts begär det, omprövas efter två år.	Ett beslut om avskiljande *enligt 6 § ska*, om den som har avskilts begär det, omprövas efter två år.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.
2. Beslut enligt 4 kap. 6 a § får endast grunda sig på förhållanden som har inträffat efter ikraftträdandet.

[1] Senaste lydelse 1996:555.

1.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2009:128) om yrkeshögskolan
dels att nuvarande 19 a–19 e §§ ska betecknas 19 b–19 f §§,
dels att rubriken närmast före 19 a § ska sättas närmast före 19 b §,
dels att det ska införas en ny paragraf, 19 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	19 a § *En studerande får under en tid av tre år avskiljas från en utbildning som anordnas av staten, en kommun eller en region om han eller hon* *1. har varit föremål för beslut om disciplinära åtgärder som grundar sig på ordningsstörande beteende, och* *2. därefter inte ändrat det beteende som föranledde åtgärderna, och* *3. därigenom visat sig uppenbart olämplig att bedriva yrkeshögskolestudier.* *Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om avskiljande.*
	Behandling av personuppgifter
19 a § Bestämmelserna i 19 *d* och 19 *e* §§ tillämpas vid behandling av personuppgifter i verksamhet inom yrkeshögskolan som bedrivs med stöd av denna lag, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen, bestämmelser för utbildningen som finns i annan författning eller beslut som meddelats med stöd av någon av dessa författningar.	*19 b §*[1] Bestämmelserna i 19 *e* och 19 *f* §§ tillämpas vid behandling av personuppgifter i verksamhet inom yrkeshögskolan som bedrivs med stöd av denna lag, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen, bestämmelser för utbildningen som finns i annan författning eller beslut som meddelats med stöd av någon av dessa författningar.
19 b § Bestämmelserna i 19 *d* och 19 *e* §§ kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april	*19 c §*[2] Bestämmelserna i 19 *e* och 19 *f §§* kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april

[1] Senaste lydelse av tidigare 19 a § 2018:1352.
[2] Senaste lydelse av tidigare 19 b § 2018:1352.

2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här benämnd EU:s dataskyddsförordning.	2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här benämnd EU:s dataskyddsförordning.
Termer och uttryck i 19 *d* och 19 *e* §§ har samma betydelse som i EU:s dataskyddsförordning.	Termer och uttryck i 19 *e* och 19 *f* §§ har samma betydelse som i EU:s dataskyddsförordning.

20 §

Högskolans avskiljandenämnd ska pröva frågor om avskiljande.	
Nämndens beslut i avskiljandefrågor får överklagas till allmän förvaltningsdomstol av den studerande och utbildnings-anordnaren. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Ett beslut om avskiljande ska, om den som har avskilts begär det, omprövas efter två år.	Nämndens beslut i avskiljandefrågor får överklagas till allmän förvaltningsdomstol av den studerande och utbildnings-anordnaren. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Ett beslut om avskiljande *enligt 19 §* ska, om den som har avskilts begär det, omprövas efter två år.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.
2. Beslut enligt 19 a § får endast grunda sig på förhållanden som har inträffat efter ikraftträdandet.

1.8 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor

Härigenom föreskrivs i fråga om förordning (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor att det ska införas en ny paragraf, 4 kap. 5 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	4 kap.
	5 a §
	En enskild utbildningsanordnare som har tillstånd enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina får ha direktåtkomst till de personuppgifter som behandlas enligt 2 § om det behövs för antagning av studenter.
	Direktåtkomsten ska vara förbehållen de personkategorier som på grund av sina arbetsuppgifter behöver tillgång till uppgifterna.
	Vid sådan direktåtkomst har den enskilda utbildningsanordnaren rätt att ta del av de personuppgifter som omfattas av åtkomsten.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2026.

1.9 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1134) om belastningsregister

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1999:1134) om belastningsregister

dels att den i SOU 2021:83 föreslagna nya 16 g § och 22 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 21 b §, av följande lydelse.

Lydelse enligt SOU 2021:83	*Föreslagen lydelse*
	16 g §
Uppgifter ur belastningsregistret om huruvida en enskild förekommer eller inte förekommer för sådan brottslighet som avses i 4 § förordningen (20XX:000) om kontroll i belastningsregistret inför antagning till vissa högskoleutbildningar ska lämnas ut om det begärs av Universitets- och högskolerådet eller ett universitet eller en högskola som omfattas av högskolelagen (1992:1434), i fråga om en sökande som myndigheten ska kontrollera enligt 4 kap. 3 a § högskolelagen.	Uppgifter ur belastningsregistret om huruvida en enskild förekommer eller inte förekommer för sådan brottslighet som avses i 4 § förordningen (20XX:000) om kontroll i belastningsregistret inför antagning till vissa högskoleutbildningar ska lämnas ut om det begärs av Universitets- och högskolerådet eller ett universitet eller en högskola som omfattas av högskolelagen (1992:1434), i fråga om en sökande som myndigheten ska kontrollera enligt 4 kap. 3 a § högskolelagen *och 16 § lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina*.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	21 b §
	Uppgifter ur belastningsregistret om huruvida en enskild förekommer eller inte förekommer för sådan brottslighet som avses i 4 § förordningen (20XX:000) om kontroll i belastningsregistret inför antagning till vissa högskoleutbildningar ska lämnas ut om det begärs av en enskild utbildningsanordnare som har tillstånd enligt lagen (1993:792) om att utfärda vissa examina, i fråga om en sökande som den enskilde utbildningsanordnaren ska kontrollera enligt 16 § den lagen.

22 §[1]

Ett registerutdrag enligt 9 § andra stycket 1 lagen (1998:620) om belastningsregister ska endast innehålla uppgifter om domar, beslut eller strafföreläggande där

1. någon annan påföljd än böter har dömts ut,

2. dagsböter har dömts ut för brott mot 3 kap. 5 §, 4 kap. 4 och 5 §§, 8, 9 och 14 kap. samt 17 kap. 1, 2 och 4 §§ brottsbalken eller lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott, eller

3. böter har dömts ut för brott som avses i 6 kap. 8 och 10 §§ samt 16 kap. 11 § brottsbalken, narkotikastrafflagen (1968:64), lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, vapenlagen (1996:67), vapenförordningen (1996:70) och äldre vapenlagstiftning.

Om påföljden även avser något annat brott än de som anges i första stycket 2 och 3, ska också uppgifter om det brottet lämnas ut.

Ett registerutdrag enligt 9 § andra stycket 2 lagen om belastningsregister som den enskilde begär med hänvisning till bestämmelser i skollagen (2010:800) ska endast innehålla uppgifter om domar, beslut eller strafföreläggande där påföljd har dömts ut eller åtalsunderlåtelse meddelats för brott mot 3 kap. 1, 2 och 6 §§, 4 kap. 1 §, 6 kap., 8 kap. 6 § *och* 16 kap. 5 a och 10 a §§ brottsbalken *och* terroristbrottslagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag. Om påföljden eller åtalsunderlåtelsen även avser något annat brott, ska också uppgifter om det brottet lämnas ut.

Ett registerutdrag enligt 9 § andra stycket 2 lagen om belastningsregister som den enskilde begär med hänvisning till bestämmelser i skollagen (2010:800) ska, *i fråga om den som ska anställas, anlitas eller tas emot inom förskolan, förskoleklassen, fritidshemmet, grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, anpassade gymnasieskolan eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. skollagen*, endast innehålla uppgifter om domar, beslut eller strafföreläggande där påföljd har dömts ut eller åtalsunderlåtelse meddelats för brott mot

1. 3 kap. 1, 2 och 6 §§, 4 kap. 1, *1 a och 1 b §§, 2 § första stycket, 3 § andra stycket, 4 § andra stycket, 4 a §, 4 c–4 e §§, 5 § andra stycket,* 6 kap., 8 kap. *5 och* 6 §§*, 9 kap. 4 § andra stycket, 13 kap. 1–3 §§,* 16 kap. 5 a *§, 8 § första, andra och fjärde styckena* och 10 a § brottsbalken,

2. terroristbrottslagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag,

3. 1 och 3 §§ narkotikastrafflagen,

[1] Senaste lydelse 2024:917.

4. 11 kap. 4 § alkohollagen (2010:1622)

5. 3 § första stycket och 3 a § lagen om förbud mot vissa dopningsmedel,

6. 9 kap. 1 § första stycket och 1 a § vapenlagen,

7. 29 a § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,

8. 6 § första, tredje och fjärde styckena, 6 a § tredje och fjärde styckena och 6 b § tredje och fjärde styckena lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

9. lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott, eller

10. lagen (1982:316) om förbud mot könsstympning av kvinnor.

Om påföljden eller åtalsunderlåtelsen även avser något annat brott *än de som anges i tredje stycket*, ska också uppgifter om det brottet lämnas ut.

Ett registerutdrag enligt 9 § andra stycket 2 lagen om belastningsregister som den enskilde begär med hänvisning till bestämmelser i skollagen ska, i fråga om den som ska anställas, anlitas eller tas emot inom den kommunala vuxenutbildningen enligt 20 kap. skollagen, endast innehålla uppgifter om domar, beslut eller strafföreläggande där påföljd har dömts ut eller åtalsunderlåtelse meddelats för brott mot

1. 3 kap. 1, 2 och 6 §§, 4 kap. 1 §, 6 kap. 1 och 2 §§ och 8 kap. 6 § brottsbalken,

2. terroristbrottslagen eller motsvarande äldre lag, eller

3. lagen om straff för vissa internationella brott.

Om påföljden eller åtalsunderlåtelsen även avser något annat brott än de som anges i femte stycket, ska också uppgifter om det brottet lämnas ut.

Ett registerutdrag enligt 9 § andra stycket 4 lagen om belastningsregister som den enskilde begär med hänvisning till bestämmelser i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn ska endast innehålla uppgifter om domar, beslut eller strafföreläggande där påföljd har dömts ut eller åtalsunderlåtelse meddelats för brott mot 3 kap. 1, 2, 5 och 6 §§, 4 kap. 1–2 och 4–5 §§, 6 kap., 8 kap. 5 och 6 §§, 16 kap. 8, 9 och 10 a §§ brottsbalken, narkotikastrafflagen, lagen om förbud mot vissa dopningsmedel, lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, 6 § lagen (2000:1225) om straff för smuggling och 11 kap. 4 § alkohollagen (2010:1622) samt medverkan och försök till sådana brott. I fråga om brott som avses i 6 kap. brottsbalken, narkotikastrafflagen och lagen om förbud mot vissa dopningsmedel ska utdraget också innehålla uppgifter om domar, beslut och strafföreläggande där påföljd har dömts ut eller åtalsunderlåtelse meddelats för förberedelse, stämpling och underlåtenhet att avslöja brott. Om påföljden eller åtalsunderlåtelsen även avser något annat brott, ska också uppgifter om det brottet lämnas ut.

Ett registerutdrag enligt 9 § andra stycket 5 lagen om belastningsregister som den enskilde begär med hänvisning till bestämmelser i lagen (2010:479) om registerkontroll av personal som utför vissa insatser åt barn med funktionshinder ska endast innehålla uppgifter om domar, beslut eller strafföreläggande där påföljd har dömts ut eller åtalsunderlåtelse meddelats för brott mot 3 kap. 1, 2 och 6 §§, 4 kap. 1 §, 6 kap., 8 kap. 6 § och 16 kap. 10 a § brottsbalken. Om påföljden eller åtalsunderlåtelsen även avser något annat brott, ska också uppgifter om det brottet lämnas ut.

Ett registerutdrag enligt 9 § andra stycket 6 lagen om belastningsregister som den enskilde begär med hänvisning till bestämmelser i lagen (2013:852) om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn ska endast innehålla uppgifter om domar, beslut eller strafföreläggande där påföljd har dömts ut eller åtalsunderlåtelse meddelats för brott mot 3 kap. 1, 2 och 6 §§, 4 kap. 1 §, 6 kap., 8 kap. 6 § och 16 kap. 10 a § brottsbalken. Om påföljden eller åtalsunderlåtelsen även avser något annat brott, ska också uppgifter om det brottet lämnas ut.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2026.

1.10 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1999:1135) om misstankeregister

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1999:1135) om misstankeregister

dels att 4 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 8 b §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

4 §[1]

En uppgift om misstanke om brott för vilket åtal har väckts ska lämnas ut om det begärs av

1. Justitiekanslern, i fråga om den som ansöker om ersättning enligt lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder,

2. Kriminalvården, i fråga om den som myndigheten avser att anställa eller anlita som

a) övervakare,

b) förtroendeman enligt lagen (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m. eller fängelseförordningen (2010:2010),

c) personutredare enligt lagen om särskild personutredning i brottmål, m.m.,

d) biträde enligt 6 § andra stycket lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll eller 33 § fängelseförordningen,

e) kontrollör enligt 3 kap. 4 § förordningen (1998:642) om verkställighet av frivårdspåföljder, eller

f) särskild koordinator enligt 8 § lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning,

3. Kriminalvården, när uppgiften behövs för prövning av en fråga enligt fängelselagen (2010:610), häkteslagen (2010:611), lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll, lagen om särskild personutredning i brottmål, m.m. eller lagen om verkställighet av ungdomsövervakning,

4. en övervakningsnämnd eller Kriminalvården, i ärenden om övervakning, i fråga om den som ärendet gäller,

5. Riksbanken, i fråga om den som banken avser att anställa som bevaknings- eller transportpersonal,

6. en statlig eller kommunal myndighet som beslutar om anställning av personal inom psykiatrisk sjukvård, vård av utvecklingsstörda, vård av barn och ungdom eller tvångsvård av missbrukare, i fråga om den som myndigheten avser att anställa eller anlita som uppdragstagare,

7. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap eller en kommun, i fråga om den som myndigheten eller kommunen lämplighetsprövar enligt 19 § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,

8. En socialnämnd, i ärenden om

a) att utse kontaktperson eller kontaktfamilj enligt 3 kap. 6 b § socialtjänstlagen (2001:453) för en person som inte har fyllt 21 år,

[1] Senaste lydelse 2024:369.

b) vårdnad om barn, barns boende, umgänge med barn, medgivande att ta emot barn m.m. enligt 5 kap. 2 §, 6 kap. 6, 6 a och 8–10 §§ socialtjänstlagen,

c) adoption enligt 6 kap. 12-16 §§ socialtjänstlagen,

d) åtgärder enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga eller lagen (2024:79) om placering av barn i skyddat boende, eller

e) att utse särskild handläggare enligt 9 § lagen om verkställighet av ungdomsövervakning,

9. Transportstyrelsen, i fråga om den som myndigheten vid lämplighetsprövning

a) enligt luftfartslagen (2010:500) och luftfartsförordningen (2010:770) överväger att ge certifikat eller tillstånd, eller

b) enligt 4 § lagen (1990:1157) om säkerhet vid tunnelbana och spårväg, 2 kap. 2 § järnvägsmarknadslagen (2022:365), 3 kap. 3 och 7 §§ järnvägssäkerhetslagen (2022:367) eller 4 kap. 2 och 5 §§ lagen (2022:368) om nationella järnvägssystem överväger att ge tillstånd,

10. Finansinspektionen, i fråga om den som myndigheten lämplighetsprövar enligt

a) lagen (1996:1006) om valutaväxling och annan finansiell verksamhet,

b) lagen (2004:46) om värdepappersfonder,

c) lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse,

d) lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden,

e) lagen (2010:751) om betaltjänster,

f) försäkringsrörelselagen (2010:2043),

g) lagen (2011:755) om elektroniska pengar,

h) lagen (2013:561) om förvaltare av alternativa investeringsfonder,

i) lagen (2014:275) om viss verksamhet med konsumentkrediter,

j) lagen (2016:1024) om verksamhet med bostadskrediter,

k) lagen (2019:742) om tjänstepensionsföretag,

l) lagen (2023:714) om förvärv och förvaltning av nödlidande kreditavtal,

m) lagen (2024: 114) om clearing och avveckling av betalningar,

n) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 av den 4 juli 2012 om OTC-derivat, centrala motparter och transaktionsregister,

o) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 909/2014 av den 23 juli 2014 om förbättrad värdepappersavveckling i Europeiska unionen och om värdepapperscentraler samt ändring av direktiv 98/26/EG och 2014/65/EU och förordning (EU) nr 236/2012, eller

p) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1114 av den 31 maj 2023 om marknader för kryptotillgångar och om ändring av förordningarna (EU) nr 1093/2010 och (EU) nr 1095/2010 samt direktiven 2013/36/EU och (EU) 2019/1937,

11. Fastighetsmäklarinspektionen, vid en redbarhets- och lämplighetsprövning av en fastighetsmäklare enligt fastighetsmäklarlagen (2021:516),

12. Kammarkollegiet, i fråga om den som myndigheten vid prövning enligt förordningen (1985:613) om auktorisation av tolkar och översättare avser att auktorisera,

13. Revisorsinspektionen, i fråga om den som myndigheten vid lämplighetsprövning enligt revisorslagen (2001:883) överväger att auktorisera eller godkänna,

14. Skatteverket, för prövning av upplagshavare, skatteupplag och registrerade varumottagare enligt lagen (1994:1776) om skatt på energi, lagen (2022:155) om tobaksskatt eller lagen (2022:156) om alkoholskatt, skattebefriade förbrukare enligt lagen om skatt på energi eller lagen om alkoholskatt samt lagerhållare enligt lagen om skatt på energi, lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter eller lagen om tobaksskatt,

15. Försvarsmakten, i fråga om dels totalförsvarspliktiga som är inskrivna för värnplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, dels dem som Försvarsmakten avser att anta eller som är antagna till militär utbildning inom myndigheten,

16. Försvarsmakten, i fråga om den som myndigheten avser att anställa för tjänstgöring i internationella militära insatser,

17. Läkemedelsverket, i fråga om den som myndigheten överväger att ge tillstånd enligt 2 kap. 1 § lagen (2009:366) om handel med läkemedel eller lagen (1992:860) om kontroll av narkotika,

18. Kronofogdemyndigheten, för utredning i ärenden enligt skuldsaneringslagen (2016:675) eller lagen (2016:676) om skuldsanering för företagare, i fråga om den som ärendet gäller,

19. Riksgäldskontoret, i fråga om den som myndigheten överväger att betala ut ersättning till enligt lagen (1999:158) om investerarskydd,

20. Rättsmedicinalverket, när uppgiften behövs för prövning enligt häkteslagen av om ett besök eller elektronisk kommunikation kan tillåtas eller ska kontrolleras,

21. Migrationsverket, i fråga om den som myndigheten avser att anställa eller anlita inom förvarsverksamheten, och

22. Statens institutionsstyrelse, när uppgiften behövs för prövning enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga eller lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård av om ett besök eller elektronisk kommunikation kan tillåtas eller ska begränsas eller kontrolleras.

23. Statens skolinspektion eller en kommunal myndighet i ärenden om godkännande och tillsyn av enskild huvudman enligt skollagen (2010:800), i fråga om den som myndigheten överväger att godkänna eller har godkänt som huvudman och sådana personer som avses i 2 kap. 5 a § och 25 kap. 10 a § den lagen. De uppgifter som ska lämnas ut efter en sådan begäran är uppgifter om brott mot 3, 4, 6, 8-11, 13-17 eller 20 kap. brottsbalken, 1 § andra stycket eller 4 a § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott, narkotikastrafflagen (1968:64), skattebrottslagen (1971:69), lagen

(1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, lagen (1992:860) om kontroll av narkotika, 11 kap. 4 § alkohollagen (2010:1622), lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, 5 eller 6 § lagen (2000:1225) om straff för smuggling, bidragsbrottslagen (2007:612), lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott, 19 kap. 1, 2 eller 3 § spellagen (2018:1138) eller terroristbrottslagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag.

8 b §

Uppgift om misstanke om brott för vilket åtal har väckts ska lämnas ut om det begärs av en enskild som behöver ett registerutdrag om sig själv enligt bestämmelser i skollagen (2010:800).

Registerutdraget ska, i fråga om den som ska anställas, anlitas eller tas emot inom förskolan, förskoleklassen, fritidshemmet, grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, anpassade gymnasieskolan eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. skollagen (2010:800), endast innehålla uppgifter om brott som avses i

1. 3 kap. 1, 2 och 6 §§, 4 kap. 1, 1 a och 1 b §§, 2 § första stycket, 3 § andra stycket, 4 § andra stycket, 4 a §, 4 c–4 e §§, 5 § andra stycket, 6 kap., 8 kap. 5 och 6 §§, 9 kap. 4 § andra stycket, 13 kap. 1–3 §§, 16 kap. 5 a §, 8 § första, andra och fjärde styckena och 10 a § brottsbalken,

2. terroristbrottslagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag,

3. 1 och 3 §§ narkotikastrafflagen (1968:64),

4. 11 kap. 4 § alkohollagen (2010:1622)

5. 3 § första stycket och 3 a § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,

6. 9 kap. 1 § första stycket och 1 a § vapenlagen (1996:67),

7. 29 a § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,

8. 6 § första, tredje och fjärde styckena, 6 a § tredje och fjärde styckena och 6 b § tredje och fjärde styckena lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

9. lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott, eller

10. lagen (1982:316) om förbud mot könsstympning av kvinnor.

Ett registerutdrag enligt första stycket ska, i fråga om den som ska anställas, anlitas eller tas emot inom den kommunala vuxenutbildningen enligt 20 kap. skollagen, endast innehålla uppgifter om brott som avses i

1. 3 kap. 1, 2 och 6 §§, 4 kap. 1 §, 6 kap. 1 och 2 §§ och 8 kap. 6 § brottsbalken,

2. terroristbrottslagen eller motsvarande äldre lag, eller

3. lagen om straff för vissa internationella brott.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2026.

1.11 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan

Härigenom föreskrivs i frågan om förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan

dels att 7 kap. 1–4 §§ och rubriken närmast före 4 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 2 a §, av följande lydelse.

7 kap.

1 §[1]

En studerande på en utbildning inom yrkeshögskolan, som anordnas av staten, en kommun eller en region, får avskiljas från utbildningen under de villkor som anges i 19 § lagen (2009:128) om yrkeshögskolan.	En studerande på en utbildning inom yrkeshögskolan som anordnas av staten, en kommun eller en region, får avskiljas från utbildningen under de villkor som anges i 19 § *och 19 a §* lagen (2009:128) om yrkeshögskolan.

Frågor om avskiljande prövas av Högskolans avskiljandenämnd enligt 8–20 §§ förordningen (2007:989) om avskiljande av studenter från högskoleutbildning och 8 § förordningen (2007:990) med instruktion för Högskolans avskiljandenämnd.

Nämnden tar upp frågor om avskiljande endast efter skriftlig anmälan från ledningsgruppen för utbildningen. Den ansvariga utbildningsanordnaren är den studerandes motpart hos Högskolans avskiljandenämnd eller hos domstolen, om ett beslut av nämnden i fråga om avskiljande överklagas.

2 §[2]

Ett beslut om avskiljande ska alltid innebära att den studerande tills vidare inte får fortsätta den pågående utbildningen.	Ett beslut om avskiljande *enligt 19 § lagen (2009:128) om yrkeshögskolan* ska alltid innebära att den studerande tills vidare inte får fortsätta den pågående utbildningen.

Beslutet om avskiljande ska också innebära att den studerande tills vidare inte får antas till eller fortsätta annan utbildning av samma slag som anordnas av staten, en kommun eller en region, om inte Högskolans avskiljandenämnd beslutar något annat.

Ett beslut om avskiljande innebär vidare att den studerande tills vidare inte får antas till eller fortsätta någon annan utbildning inom yrkeshögskolan som anordnas av staten, en kommun eller en region, om det anges i beslutet.

2 a §

Ett beslut om avskiljande enligt 19 a § lagen (2009:128) om yrkeshögskolan ska alltid innebära att den studerande inte får fortsätta den pågående utbildningen under

[1] Senaste lydelse 2019:1071.
[2] Senaste lydelse 2019:1071.

	en tid av tre år från det att beslutet meddelades. *Beslutet om avskiljande ska också innebära att den studerande under denna tid inte får antas till eller fortsätta annan utbildning av samma slag som anordnas av staten, en kommun eller en region, om inte Högskolans avskiljandenämnd beslutar något annat.* *Ett beslut om avskiljande innebär vidare att den studerande under denna tid inte får antas till eller fortsätta någon annan utbildning inom yrkeshögskolan som anordnas av staten, en kommun eller en region, om det anges i beslutet.*
	3 §
Ett beslut om avskiljande ska, på skriftlig begäran av den som beslutet avser, omprövas sedan två år förflutit från det att beslutet meddelades.	Ett beslut om avskiljande *som avses i 2 §* ska, på skriftlig begäran av den som beslutet avser, omprövas sedan två år förflutit från det att beslutet meddelades.
Upphävande av ett avskiljande	**Upphävande *och upphörande* av ett avskiljande**
	4 §
När ett beslut om avskiljande upphävs får den studerande utan särskild ansökan återuppta utbildningen och tillgodoräkna sig den tidigare fullgjorda utbildningen.	När ett beslut om avskiljande *som gäller tills vidare* upphävs *eller ett tidsbegränsat beslut om avskiljande upphör att gälla* får den studerande utan särskild ansökan återuppta utbildningen och tillgodoräkna sig den tidigare fullgjorda utbildningen.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2026.

1.12 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:989) om avskiljande av studenter för högskoleutbildning

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2007:989) om avskiljande av studenter från högskoleutbildning

dels att 3 och 5 §§ och rubriken närmast före 5 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 2 a och 3 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	2 a § *En student får avskiljas under de villkor som anges i 4 kap. 6 a § högskolelagen (1992:1434). Ett sådant avskiljande får endast grundas på disciplinära åtgärder som vidtagits med stöd av 10 kap. 1 § första stycket 2–4 högskoleförordningen (1993:100).*
3 §	
Ett beslut om avskiljande ska alltid innebära att studenten tills vidare inte får fortsätta den pågående utbildningen.	Ett beslut om avskiljande *enligt 4 kap. 6 § högskolelagen (1992:1434)* ska alltid innebära att studenten tills vidare inte får fortsätta den pågående utbildningen.

Ett beslut om avskiljande ska också innebära att studenten tills vidare inte får antas till eller fortsätta annan utbildning av samma slag, om inte avskiljandenämnden beslutar något annat.

Ett beslut om avskiljande innebär också att studenten tills vidare inte får antas till eller fortsätta någon annan högskoleutbildning, om det anges i beslutet.

	3 a § *Ett beslut om avskiljande enligt 4 kap. 6 a § högskolelagen (1992:1434) ska alltid innebära att studenten inte får fortsätta den pågående utbildningen under en tid av tre år från det att beslutet meddelades.* *Ett beslut om avskiljande ska också innebära att studenten under denna tid inte får antas till eller fortsätta annan utbildning av samma slag, om inte avskiljandenämnden beslutar något annat.*

	Ett beslut om avskiljande innebär också att studenten under denna tid inte får antas till eller fortsätta någon annan högskoleutbildning om det anges i beslutet.
Upphävande av avskiljande	**Upphävande *och upphörande* av avskiljande**
5 §	
När ett beslut om avskiljande upphävs, får studenten utan ansökan återuppta utbildningen och tillgodoräkna sig den utbildning som fullgjorts tidigare.	När ett beslut om avskiljande *som gäller tills vidare* upphävs *eller ett tidsbegränsat beslut om avskiljande upphör att gälla*, får studenten utan ansökan återuppta utbildningen och tillgodoräkna sig den utbildning som fullgjorts tidigare.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2026.

1.13 Förslag till förordning om ändring i officersförordningen (2007:1268)

Härigenom föreskrivs att 16 § officersförordningen (2007:1268) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
16 §	
Den som enligt 12 § skiljs från grundläggande officersutbildning inom Försvarsmakten får avgångsvederlag från och med den dag utbildningen avbryts till och med den 30:e dagen från det att beslutet om att skilja honom eller henne från utbildningen meddelades. Avgångsvederlaget betalas per dag med belopp motsvarande den dagersättning som han eller hon hade vid skiljandet från utbildningen.	
Den som enligt 4 kap. 6 § högskolelagen (1992:1434) och förordningen (2007:989) om avskiljande av studenter från högskoleutbildning avskiljs från utbildning som leder till officersexamen vid Försvarshögskolan, får avgångsvederlag under 30 dagar från och med dagen från det att beslutet om att avskilja honom eller henne från utbildningen meddelades. Avgångsvederlaget betalas per dag med belopp motsvarande den dagersättning som han eller hon hade vid avskiljandet från utbildningen.	Den som enligt 4 kap. 6 *eller 6 a §§ högskolelagen* (1992:1434) och förordningen (2007:989) om avskiljande av studenter från högskoleutbildning avskiljs från utbildning som leder till officersexamen vid Försvarshögskolan, får avgångsvederlag under 30 dagar från och med dagen från det att beslutet om att avskilja honom eller henne från utbildningen meddelades. Avgångsvederlaget betalas per dag med belopp motsvarande den dagersättning som han eller hon hade vid avskiljandet från utbildningen.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2026.

1.14 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:278) om underrättelse till Statens skolinspektion om domar i vissa brottmål

Härigenom föreskrivs att 1 § förordningen (2011:278) om underrättelse till Statens skolinspektion om domar i vissa brottmål ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1 §[1]
En domstol ska underrätta Statens skolinspektion om en dom genom vilken en lärare eller en förskollärare som är legitimerad enligt 2 kap. 16 § skollagen (2010:800), enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 2 kap. 16 b § andra stycket skollagen eller enligt 27 kap. 4 § skollagen	En domstol ska underrätta Statens skolinspektion om en dom genom vilken en lärare eller en förskollärare som är legitimerad enligt 2 kap. 16 § skollagen (2010:800), enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 2 kap. 16 b § andra stycket skollagen eller enligt 27 kap. 4 § skollagen
1. har dömts för brott som han eller hon har begått i eller i samband med sin yrkesutövning, eller	1. har dömts för brott som han eller hon har begått i eller i samband med sin yrkesutövning, eller
2. i annat fall har dömts för brott enligt	2. i annat fall har dömts för brott enligt
a) 3 kap. 1, 2 eller 6 § brottsbalken,	a) 3 kap. 1, 2 eller 6 § brottsbalken,
b) 4 kap. 1 § brottsbalken,	b) 4 kap. 1 §, *1 a eller 1 b §§, 2 § första stycket, 3 § andra stycket, 4 § andra stycket, 4 a §, 4 c–4 e §§ eller 5 § andra stycket* brottsbalken,
c) 6 kap. brottsbalken,	c) 6 kap. brottsbalken,
d) 8 kap. 6 § brottsbalken,	d) 8 kap. *5 eller* 6 §§ brottsbalken,
e) 16 kap. 5 a eller 10 a § brottsbalken, *eller*	e) *9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,*
f) terroristbrottslagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag.	f) *13 kap. 1–3 §§ brottsbalken,*
	*g)*16 kap. 5 a *§, 8 § första, andra och fjärde styckena* eller 10 a § brottsbalken
	h) terroristbrottslagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag,
	i) 1 eller 3 §§ narkotikastrafflagen,
	j) 11 kap. 4 § alkohollagen (2010:1622),
	k) 3 § första stycket eller 3 a § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,
	l) 9 kap. 1 § första stycket eller 1 a § vapenlagen (1996:67),

[1] Senaste lydelse 2024:918.

m) 29 a § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,

n) 6 § första, tredje och fjärde styckena, 6 a § tredje och fjärde styckena och 6 b § tredje och fjärde styckena lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

o) lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott, eller

p) lagen (1982:316) om förbud mot könsstympning av kvinnor.

I fråga om brott som avses i första stycket 2 ska underrättelse lämnas endast om annan påföljd än böter har dömts ut.

Underrättelsen ska lämnas inom en vecka från det att domen meddelades.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2026.

1.15 Förslag till ändring i förslag till förordning om kontroll i belastningsregistret inför antagning till vissa högskoleutbildningar

Härigenom föreskrivs i fråga om den i SOU 2021:83 föreslagna förordningen om kontroll i belastningsregistret inför antagning till vissa högskoleutbildningar

dels att nuvarande 4 och 5 §§ ska betecknas 6 och 7 §§,
dels att 1 § och de nya 6 och 7 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas två nya paragrafer, 4 och 5 §§, av följande lydelse.

Lydelse enligt SOU 2021:83	*Föreslagen lydelse*
	1 §
I denna förordning finns det bestämmelser om den registerkontroll som ska göras enligt 4 kap. 3 a § första stycket högskolelagen (1992:1434) inför antagning till vissa lärarutbildningar och hälso- och sjukvårdsutbildningar.	I denna förordning finns det bestämmelser om den registerkontroll *inför antagning till vissa lärarutbildningar och hälso- och sjukvårdsutbildningar som ska göras* enligt 4 kap. 3 a § första stycket högskolelagen (1992:1434) *och 16 § lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.*
Med högskola avses i denna förordning både universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen.	Med högskola avses i denna förordning både universitet och högskolor.
	Med enskild utbildningsanordnare avses i denna förordning en enskild utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda vissa examina enligt lagen om tillstånd att utfärda examina.
	4 §
	De lärarutbildningar som avses i 16 § lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina är:
	– utbildningar som leder till förskollärarexamen, grundlärarexamen, ämneslärarexamen eller yrkeslärarexamen, med undantag för utbildning som motsvarar utbildning enligt förordningen (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och pedagogisk personal inom

förskolan som leder till lärar- eller förskollärarexamen, och
– utbildningar som motsvarar utbildningar enligt förordningen (2008:1101) om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning och som leder till behörighet som förskollärare, grundlärare, ämneslärare eller yrkeslärare.

5 §
De hälso- och sjukvårdsutbildningar som avses i 16 § lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina är:
– utbildningar som leder till fysioterapeutexamen, läkarexamen, psykologexamen, röntgensjuksköterskeexamen eller sjuksköterskeexamen, och
– utbildningar som motsvarar utbildningar enligt förordningen (2008:1101) om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning och som leder till yrkeslegitimation enligt 4 kap. 2 § patientsäkerhetslagen (2010:659) för barnmorska, fysioterapeut, läkare, psykolog, röntgensjuksköterska eller sjuksköterska.

4 §
De brott som avses i 4 kap. 3 a § första stycket högskolelagen (1992:1434) är brott mot 3 kap. 1, 2 och 6 §§, 4 kap. 1 §, 6 kap., 8 kap. 6 § och 16 kap. 10 a § brottsbalken, om brotten lett till någon annan påföljd än böter.

6 §
De brott som avses i 4 kap. 3 a § första stycket högskolelagen (1992:1434) *och 16 § lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina* är brott mot 3 kap. 1, 2 och 6 §§, 4 kap. 1 §, 6 kap., 8 kap. 6 § och 16 kap. 10 a § brottsbalken, *3 § narkotikastrafflagen (1968:64), 6 § tredje och fjärde styckena lagen (2000:1225) om straff för smuggling, terroristbrottslagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag och brott mot lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott,* om brotten

	lett till någon annan påföljd än böter.
5 § Föreskrifter om Universitets- och högskolerådets *och* högskolors rätt att få ut vissa uppgifter ur belastningsregistret finns i 16 g § förordningen (1999:1134) om belastningsregister. En sådan kontroll i belastningsregistret ska genomföras innan en sökande antas till utbildningar som avses i *2 och 3 §§*.	*7 §* Föreskrifter om Universitets- och högskolerådets *samt* högskolors *och enskilda utbildningsanordnares* rätt att få ut vissa uppgifter ur belastningsregistret finns i 16 g *och 21 b §§* förordningen (1999:1134) om belastningsregister. En sådan kontroll i belastningsregistret ska genomföras innan en sökande antas till utbildningar som avses i *2–5 §§*.

1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2026.
2. Förordningen tillämpas första gången vid antagning till utbildning som börjar efter den 31 december 2027.

2 Utredningens uppdrag och arbete

2.1 Utredningens uppdrag

Den inledande uppdragsbeskrivningen för vårt uppdrag beslutades av regeringen den 2 april 2024. Uppdragsbeskrivningen finns i sin helhet i bilaga 1.

Vårt uppdrag består i huvudsak av tre delar. Den första delen rör ökade möjligheter till kontroll av uppgifter i belastnings- och misstankeregistret inför och under pågående anställning inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kap. skollagen (2010:800).

Vi ska i denna del:

- lämna förslag som innebär att all verksamhet som ingår i skolväsendet ska omfattas av krav på belastningsregisterkontroll inför anställning, anlitande eller mottagande av verksamheten,
- föreslå vilka brott som ska inkluderas i ett sådant registerutdrag,
- analysera och ta ställning till om sådan registerkontroll bör ske genom att utdraget visas upp eller lämnas till den som kontrollerar det,
- vid behov föreslå en kortare tidsgräns för hur gammalt registerutdraget får vara än vad som gäller enligt nuvarande reglering i skollagen om registerkontroll,
- lämna förslag som innebär att det inte längre ska finnas möjlighet för arbetsgivare att göra undantag från huvudregel om att den som inte har uppvisat registerutdrag inte heller får anställas eller på annat sätt mottas inom verksamheten,
- analysera för- och nackdelar med och lämna förslag som innebär att arbetsgivare inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kap. skollagen ska kunna ålägga redan anställda att med viss regelbundenhet visa upp ett utdrag ur belastningsregistret,
- analysera om det finns behov för arbetsgivare inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kap. skollagen att inför eller under pågående anställning få ta del av vissa uppgifter i misstankeregistret och vid behov föreslå vilka uppgifter arbetsgivaren ska få ta del av,
- analysera om det finns behov för Statens skolinspektion respektive kommunen att vid sin ägar- och ledningsprövning ta del av vissa uppgifter i misstankeregistret och vid behov föreslå vilka uppgifter som de ska få ta del av,
- bedöma om förslagen är proportionerliga och ändamålsenliga,
- vid behov lämna de förslag i fråga om dataskydd, sekretess och tystnadsplikt som kan behövas till följd av förslagen,
- säkerställa att de förslag som lämnas är förenliga med EU-rätten och Sveriges övriga internationella åtaganden i fråga om mänskliga rättigheter, och

- lämna nödvändiga författningsförslag.

Den andra delen av uppdraget gäller införandet av belastningsregisterkontroll vid antagning till vissa högskoleutbildningar. Förslag om en sådan kontroll har tidigare lämnats i betänkandet Belastningsregisterkontroll och avskiljande av studenter (SOU 2021:83).

I denna del ska vi:

- komplettera förslagen i SOU 2021:83 om belastningsregisterkontroll vid antagning i fråga om vilka brott en sådan kontroll ska omfatta,
- med utgångspunkt i förslagen i SOU 2021:83 föreslå hur ett system med belastningsregisterkontroll vid antagning kan utformas för att omfatta utbildningar som ges av enskilda utbildningsanordnare med tillstånd att utfärda examina,
- analysera förutsättningarna för att rätta eller ändra en enskild utbildningsanordnares beslut om att inte anta en sökande till en utbildning på grund av att den sökande förekommer i belastningsregistret,
- lämna förslag som innebär att det är tillåtet för en enskild utbildningsanordnare att behandla uppgifter om förekomst i belastningsregistret i samband med antagning,
- lämna förslag på hur enskilda utbildningsanordnare genom direktåtkomst kan ges tillgång till sådana uppgifter i antagningsregistret som behövs för ett ändamålsenligt antagningssystem som innefattar belastningsregisterkontroll,
- analysera om det finns skäl att införa nya sekretessbestämmelser som i förfarandet avseende antagning till utbildning gäller till skydd för exempelvis uppgifter om hälsotillstånd och förekomst i belastningsregistret hos Universitet- och högskolerådet, statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare som anges i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, och vid behov lämna sådana förslag,
- analysera om det finns skäl att införa bestämmelser om tystnadsplikt som i förfarandet avseende antagning till utbildning gäller till skydd för exempelvis uppgifter om s.k. skyddade personuppgifter, hälsotillstånd och förekomst i belastningsregistret hos enskilda utbildningsanordnare som har examenstillstånd och som inte anges i bilagan till OSL, och vid behov lämna sådana förslag, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Den tredje delen rör ökade möjligheter att avskilja studerande på högskolan och på yrkeshögskolan.

I denna del ska vi:

- lämna förslag som innebär ökade möjligheter att avskilja studerande från utbildning som ges vid högskolan eller yrkeshögskolan, samt
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Vi ska också redogöra för ekonomiska och praktiska konsekvenser av våra förslag inklusive vilka anpassningar av polisens IT-system som följer av

förslagen samt beskriva konsekvenserna av dessa för övrig IT-utveckling på myndigheten. Bland annat ska förslagens offentligfinansiella och samhällsekonomiska konsekvenser på kort och lång sikt analyseras och redovisas. Om förslagen innebär kostnadsökningar för staten, kommuner eller regioner ska vi föreslå hur dessa ska finansieras. Vi ska också redogöra konsekvenserna för enskilda och bedöma integritetsriskerna med förslagen.

Den 17 december 2024 beslutade regeringen om en ändring av uppdraget (återfinns i bilaga 2). Enligt uppdragsändringen ska vi:

- lämna förslag som innebär att arbetsgivaren inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kap. skollagen ska få tillgång till vissa uppgifter i misstankeregistret inför att en person ska anställas, anlitas eller tas emot på annat sätt och föreslå vilka uppgifter som arbetsgivaren på sådant sätt ska få tillgång till, och
- föreslå vilka ytterligare brott som ska omfattas av förordningen (2011:278) om underrättelse till Statens skolinspektion om domar i vissa brottmål.

2.2 Utredningens arbete

Vi påbörjade vårt arbete i april 2024. Inom ramen för vårt uppdrag har vi inhämtat synpunkter och upplysningar från:

- Integritetsskyddsmyndigheten
- Högskolans avskiljandenämnd
- Polismyndigheten
- Statens skolinspektion (Skolinspektionen)
- Universitets- och högskolerådet (UHR)
- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)
- Almega Utbildning (tidigare Friskolornas riksförbund)
- Statens skolverk (Skolverket)
- Lärarnas ansvarsnämnd
- Yrkeshögskoleförbundet
- Myndigheten för yrkeshögskolan

Vi har också inhämtat synpunkter och upplysningar från arbetsmarknadens parter genom:

- Sveriges akademikers centralorganisation (SACO)
- Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)
- Landsorganisationen i Sverige (LO)
- Arbetsgivarverket
- Sveriges lärare
- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)
- Kommunal

Därutöver har vi inhämtat synpunkter och upplysningar från statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare med tillstånd att utfärda relevanta examina genom:

- Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF)
- Chalmers tekniska högskola
- Röda korsets Högskola
- Marie Cederschiöld högskola
- Sophiahemmets högskola
- Högskolan i Jönköping

Vissa överväganden och förslag i andra utredningar har varit av relevans för vårt uppdrag. Vi har därför haft kontakt med och samrått med följande utredning:

- Utökade registerkontroller vid anställning i kommun (Ds 2024:24).

Därutöver har det tillsatts en intern referensgrupp med representanter för berörda enheter på Utbildningsdepartementet som löpande har lämnat synpunkter på uppdraget.

2.3 Promemorians disposition och innehåll

Denna promemoria är strukturerad på så sätt att det först ges en redogörelse för det förändrade omvärldsläget som är bakgrunden till de förslag som lämnas i promemorian avseende skolväsendet (kapitel 3). I kapitel 4 ges en översiktlig genomgång av de regelverk som skyddar den personliga integriteten. I det efterföljande kapitlet 5 redogör vi för regelverket kring belastnings- och misstankeregistret. Därefter ges i kapitel 6 en kortare genomgång av relevanta delar av den skollagsreglerade verksamheten. Vi redogör sedan för de generella utgångspunkterna för våra förslag avseende utökade registerkontroller inom skolväsendet och vid antagning till högre utbildning (kapitel 7).

De efterföljande kapitlen (kapitel 8–14) innehåller våra överväganden. Varje övervägandekapitel innehåller ett eller flera bakgrundsavsnitt. I kapitel 8 redogör vi för våra överväganden kring en utökad registerkontroll inför anställning eller annat mottagande inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet. Det efterföljande kapitlet innehåller våra överväganden avseende om en sådan registerkontroll även bör ske inom den kommunala vuxenutbildningen (kapitel 9). I kapitel 10 redogör vi för våra överväganden kring registerkontroll under pågående anställning. Därefter redogör vi för våra överväganden kring om en misstankeregisterkontroll ska få ske vid ägar- och ledningsprövningar (kapitel 11).

Därefter lämnar vi förslag kring vilka brott som ska ingå i den kontroll i belastningsregistret som i SOU 201:83 föreslås ska ske inför antagning till vissa högskoleutbildningar och på hur enskilda utbildningsanordnare ska kunna inordnas i ett antagningssystem som innefattar belastningsregisterkontroll (kapitel 12). I kapitel 13 redogör vi för våra överväganden kring en ny avskiljandegrund för högskolan och yrkeshögskola. I

kapitel 14 lämnar vi förslag om vilka ytterligare brott som bör omfattas av domstolarnas underrättelseskyldighet till Skolinspektionen. I kapitel 15 lämnas förslag till ikraftträdande och övergångsbestämmelser av regleringen. I kapitel 16 finns en konsekvensanalys och i kapitel 17 en författningskommentar.

3 Ett förändrat omvärldsläge medför nya skyddsbehov för barn och elever i skolan

3.1 Skolan ska vara en trygg plats där anställda är lämpliga för sina uppdrag

Alla elever har rätt till en skolmiljö där utbildningen präglas av trygghet och undervisningen av studiero. Detta är en utgångspunkt för skolväsendet och framgår av 5 kap. 3 § skollagen (2010:800). Barn och elever i förskolan och skolan befinner sig i beroendeställning till anställda på skolan och är hänvisade till dessa för stöd och hjälp. Såväl eleverna som deras föräldrar måste därför kunna utgå från att de som arbetar i skolan tillgodoser behovet av en trygg miljö.

Skolan är också en viktig plats där barns och ungas normer och moral formas. Personal i skolan ska inte utsätta barn och elever för diskriminering, kränkande behandling eller påverkan som syftar till motarbetande av grundläggande fri- och rättigheter eller det demokratiska styrelseskicket. Av skollagens portalparagrafer framgår att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen ska också utformas i överensstämmelse med de grundläggande demokratiska värderingarna och mänskliga rättigheter som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor (1 kap. 4 och 5 §§ skollagen).

För att undvika att olämpliga personer arbetar inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet måste huvudmännen vara noggranna i sina rekryteringsförfaranden. Som en del av lämplighetsprövningen av arbetssökande gäller sedan den 1 juli 2001 att den som erbjuds anställning i skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet ska visa upp ett utdrag ur belastningsregistret som visar om sökanden är dömd för brott av vissa särskilt angivna slag. Även den som är över 15 år och som är folkbokförd där pedagogisk omsorg som ersätter förskola eller fritidshem ska bedrivas ska på begäran visa upp ett sådant utdrag (se avsnitt 8.2).

Den kontroll i belastningsregistret som sker i dag inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet omfattar domar, beslut eller strafföreläggande för brotten mord, dråp, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov, samtliga sexualbrott, grovt rån och barnpornografibrott. Sedan den 13 november 2024 omfattar kontrollen också brotten involverande av underårig i brottslighet och brott mot terroristbrottslagen

(2022:666) eller motsvarande äldre lag. När regleringen om registerkontroll infördes anförde regeringen att det huvudsakliga syftet med kontrollen är att förebygga övergrepp mot barn och ungdomar (prop. 1999/2000:123 s. 29).

3.2 Omvärldsläget och brottsligheten har förändrats

Omvärldsläget och brottsligheten i Sverige har förändrats och nya brott har tillkommit i svensk rätt sedan den nuvarande regleringen om belastningsregisterkontroll inför anställning i skolan infördes för snart 25 år sedan. Sverige möter i dag huvudsakligen tre parallella hot mot den inre säkerheten: terrorism och våldsbejakande extremism, olika främmande statliga aktörer som agerar fientligt mot Sverige och grov organiserad brottslighet. Ett oroligt omvärldsläge och en förändrad kriminalitet påverkar eleverna och situationen i skolan.

Barn och elever behöver skyddas mot radikalisering och annan skadlig påverkan

I dag behöver barn och elever skyddas inte bara mot våld och övergrepp utan också mot t.ex. rekrytering till kriminella nätverk och radikalisering samt annan skadlig och otillbörlig påverkan. Under perioden 2019–2024 återkallade Skolinspektionen tillstånd för nio skolor p.g.a. risk för att elever vid huvudmännens skolor kan utsättas för antidemokratisk påverkan.

Terrorism och våldsbejakande extremism är ett allvarligt hot mot Sveriges säkerhet och i förlängningen mot demokratin. Våldsbejakande extremism utgörs av rörelser och individer som bejakar och legitimerar våld som medel för att förverkliga extrema ideologiska åsikter och idéer. Våldsbejakande extremism och terrorism uppstår inte i ett vakuum. Sociala missförhållanden, polarisering och politiska skeenden kan bidra till att skapa antidemokratiska stämningar och ett missnöje som i sin tur kan utgöra en grogrund för att våldsbejakande ideologier och extremistiska grupperingar får fäste. Detta framgår av regeringens skrivelse Nationell strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism – förebygga, förhindra, skydda och hantera (skr. 2023/24:56). Den våldsbejakande extremismen i Sverige består i huvudsak av tre grupper: den s.k. autonoma miljön (vänsterextremism), vit maktmiljön (högerextremism) och den våldsbejakande islamistiska extremistiska miljön. Dessa miljöer består av organisationer, grupper och nätverk som har visat sig vara beredda att begå eller uppmana andra att begå brott för att nå ideologiska syften (SOU 2019:49 s. 116 f.).

Säkerhetspolisen konstaterade i sin lägesbild för 2023/2024 att attentatshotet i Sverige framför allt kommer från våldsbejakande islamistisk extremism och våldsbejakande högerextremism. Aktörer inom de våldsbejakande extremistmiljöerna, men även antistatliga rörelser och främmande makt, sprider propaganda, desinformation och misstro gentemot samhället i syfte att öka polariseringen och att radikalisera fler individer, däribland barn och unga. Under 2023 såg Säkerhetspolisen ett ökat inflöde av attentatshot riktade mot Sverige. Till följd av den

förändrade hotbilden höjdes terrorhotnivån i Sverige till ett högt hot i augusti 2023 och ligger kvar där i dag.

För att hindra att barn och elever involveras i våldsbejakande extremism är det viktigt med en trygg och säker skola som arbetar med det demokratiska uppdraget. Skolan kan även göra stor skillnad för de barn och elever som befinner sig i, eller riskerar att hamna i, en våldsbejakande extremistmiljö.

Allt yngre barn dras in i kriminella nätverk

Allt yngre barn dras in i kriminella nätverk och begår grova brott. Det dödliga våldet med skjutvapen har ökat kraftigt i Sverige sedan början av 2010-talet och skiljer ut Sverige från övriga Europa, som i stället under 2000-talet uppvisar en minskning av dödligt våld. Förekomsten av sprängningar i landet ökade lavinartat under 2023 och ett stort antal sprängningar inledde också 2025. Polismyndigheten har bedömt att cirka 1 000 barn och unga ansluter sig till lokala kriminella miljöer varje år (Bob – barn och unga i organiserad brottslighet, 2023). I synnerhet pojkar löper ökad risk att rekryteras och involveras på olika sätt i kriminella sammanhang. Att allt fler och yngre barn och unga dras in i brottslig verksamhet som bedrivs av kriminella nätverk utgör ett stort problem. Detta är allvarligt både för de enskilda som dras in i en kriminell miljö och för samhället i stort. Att tidigt involveras i kriminalitet kan medföra en rad ogynnsamma följder för inträdet till studier och arbetsliv, men också äventyrande av liv, hälsa och trygghet (prop. 2022/23:53 s. 27–28 och 79). Det senaste året har det skett en kraftig ökning av antalet barn som misstänks för mord. Enligt statistik från Åklagarmyndigheten har 93 unga under 15 år under januari–juli 2024 misstänkts för bl.a. mord, medhjälp till mord eller försök till mord. Under samma period förra året var siffran 23.

Narkotikahandeln utgör är en viktig inkomstkälla för de kriminella nätverken. Inflödet av barn och unga i kriminella nätverk drivs av narkotikadistribution där en kontinuerlig nyrekrytering är en del av affärsmodellen (Brå 2023:13 Barn och unga i kriminella nätverk).

Antalet anmälda brott har ökat över tid

Regeringen redovisar årligen utvecklingen av brottsligheten, tryggheten och förtroendet för rättsväsendet i budgetpropositionen. Av budgetpropositionen för 2025 framgår att antalet anmälda brott ökade från mitten av 00-talet fram till 2020 men minskade under 2021 och 2022. Under 2023 har återigen antalet anmälda brott ökat i jämförelse med föregående år. Skadegörelsebrott, sexualbrott och bedrägeribrott har ökat allra mest över tid. Antalet anmälda narkotikabrott har också ökat kraftigt över tid. Antalet anmälda tillgreppsbrott har däremot minskat (prop. 2024/25:1, Utgiftsområde 4 s. 9 f.).

I Brå:s preliminära statistik för 2024 anmäldes knappt 1,48 miljoner brott vilket innebar en minskning med en procent jämfört med året innan. Den kategori som ökade mest i antal anmälda brott under 2024 jämfört med året innan var narkotikabrott. Även brott mot person, som ofredande och misshandel, ökade under 2024.

Den officiella statistiken ger dock en otillräcklig bild av brottslighetens omfattning och utveckling. Det beror på att långt ifrån alla brott anmäls och benägenheten att anmäla kan variera över tid och mellan olika brottskategorier.

4 Regelverk som skyddar den personliga integriteten

4.1 Personlig integritet

Det finns ingen legal definition av personlig integritet även om begreppet används i flera lagstiftningar. Lagstiftaren har i ett försök att beskriva vad den personliga integriteten handlar om uttalat att alla människor har rätt till en fredad sfär där oönskade intrång bör kunna avvisas (se t.ex. prop. 2009/10:80 s. 175). Tanken är att var och en ska kunna kontrollera uppgifter om sig själv och utomståendes möjligheter att ta del av dessa uppgifter. Personlig integritet innefattar därmed såväl en rätt till en privat sfär skyddad från utomståendes insyn som en rätt att bestämma över kunskap om sig själv och sin kropp. En registerkontroll kan i sig anses som ett intrång i den personliga integriteten, oavsett om en person förekommer i det aktuella registret eller inte (prop. 2006/07:37 s. 13 f.).

4.2 Regeringsformen

Den personliga integriteten skyddas av regeringsformen. Av målsättningsstadgandet i 1 kap. 2 § följer att det allmänna ska värna den enskildes privat- och familjeliv. Målsättningsstadgandet anger ett viktigt mål för den samhälleliga verksamheten, men är inte rättsligt bindande för det allmänna.

I 2 kap. finns rättsligt bindande föreskrifter om grundläggande fri- och rättigheter. Av 2 kap. 6 § andra stycket framgår att var och en är gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Bestämmelsen trädde i kraft den 1 januari 2011 och syftet var att förstärka grundlagsskyddet för den personliga integriteten. I förarbetena anges att det inte är det huvudsakliga syftet med en åtgärd som är avgörande för om den ska anses innebära övervakning eller kartläggning av en enskilds personliga förhållanden, och därmed omfattas av grundlagsskyddet, utan vilken effekt som åtgärden har. Som exempel på en sådan åtgärd anges registrering av personuppgifter i polisens belastningsregister. Registreringen innebär en kartläggning av alla som har dömts eller på annat sätt har lagförts för brott, även om registrets uttalade ändamål är att ge information åt olika myndigheter om belastningsuppgifter som behövs bl.a. för att utreda brott och bestämma

straff samt vid lämplighets- och tillståndsprövning av olika slag (prop. 2009/10:80 s. 180 f.).

Rätten till skydd av privatlivet och den personliga integriteten är inte absolut. Skyddet enligt regeringsformen kan inskränkas genom lag (2 kap. 20 §). Begränsningar i skyddet för den personliga integriteten får dock endast göras i lag och för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. En begränsning får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar (2 kap. 20 och 21 §§). Det betyder att en proportionalitetsbedömning ska göras. Av förarbetena framgår att grundlagsskyddet innebär att lagstiftaren noga ska redovisa sina syften när en fri- och rättighetsinskränkande lag beslutas (prop. 1975/76:209 s. 153.) Begränsningar får inte heller göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning.

4.3 FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna

Det internationella arbetet för mänskliga rättigheter tar sin utgångspunkt i den allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna som FN antog 1948. I artikel 12 anges att ingen får utsättas för godtyckligt ingripande i fråga om privatliv, familj, hem eller korrespondens och inte heller för angrepp på sin heder eller sitt anseende. Vidare anges att var och en har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden och angrepp. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna anses till stora delar som ett uttryck för sedvanerättsliga regler.

Sverige har anslutit sig till FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, som i artikel 17 upprepar innehållet i artikel 12 i den allmänna förklaringen. Konventionen är bindande för anslutna stater.

4.4 ILO:s riktlinje Protection of workers' personal data

Internationella arbetsorganisationen (ILO) är ett FN organ för sysselsättnings- och arbetslivsfrågor. ILO utarbetar konventioner och rekommendationer för att bl.a. främja social rättvisa. Rekommendationerna är inte rättsligt bindande men deras genomförande ska främjas. ILO har tagit fram riktlinjer angående skydd för arbetstagares personuppgifter i Protection of workers' personal data, An ILO code of practice. Av riktlinjerna framgår att en arbetsgivare inte ska hämta in uppgifter om en arbetssökandes eller arbetstagares lagöverträdelser om inte uppgifterna är direkt relevanta för beslut om anställning och i övrigt sker i överensstämmelse med nationell lagstiftning. Som direkt relevanta uppgifter nämns bl.a. uppgifter om begångna sexualbrott inför arbete med barn och uppgifter om trafikbrott inför arbete som innefattar framförande av fordon. Som huvudregel ska uppgifterna i sådant fall hämtas in direkt från den person det berör.

4.5 Europakonventionen

Europakonventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) är inkorporerad i svensk rätt och gäller som lag. Lag eller annan föreskrift får inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen (2 kap. 19 § regeringsformen). Artikel 8.1 i Europakonventionen stadgar att var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Offentliga myndigheter får inte inskränka åtnjutande av denna rättighet annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välstånd eller till förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter (artikel 8.2). Artikel 8 förpliktigar alltså stater att avstå från att göra oproportionerliga intrång i rätten till respekt för privat- och familjelivet. Behandling av personuppgifter faller ofta inom bestämmelsens tillämpningsområde. Europadomstolen har prövat frågan om rätten till respekt för privatliv kränkts vid registerkontroll i samband med anställning (Europadomstolens dom den 13 november 2012 i målet M.M. mot Förenade kungariket, nr 24029/07). I målet kom domstolen fram till att den aktuella registerkontrollen stod i strid med rätten till respekt för privatliv enligt artikel 8.

4.6 Rättighetsstadgan

Den personliga integriteten skyddas också av den stadga om de grundläggande rättigheterna (rättighetsstadgan) som Europeiska unionen (EU) antagit. Stadgan är rättsligt bindande för EU:s medlemsstater och har, inom ramen för fördragens tillämpningsområde, företräde framför föreskrifter i den nationella rättsordningen. Enligt artikel 7 i stadgan har var och en rätt till respekt för sitt privatliv och familjeliv, sin bostad och kommunikationer. Av artikel 8 i stadgan framgår vidare att var och en har rätt till skydd av de personuppgifter som rör honom eller henne. I artikel 52 anges i vilken utsträckning inskränkningar får göras i de rättigheter som erkänns i stadgan. Utgångspunkten är att sådana inskränkningar endast får göras i lag och ska vara förenliga med det väsentliga innehållet i rättigheterna. Begränsningar får endast göras om de är nödvändiga och svarar mot ett allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen eller behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter.

4.7 EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen

EU:s dataskyddsförordning utgör en generell reglering för behandling av personuppgifter inom EU. Dataskyddsförordningen är direkt tillämplig i medlemsstaterna och gäller före nationell rätt.

Dataskyddsförordningen både förutsätter och medger nationella bestämmelser som kompletterar eller föreskriver undantag från förordningens

regler. I Sverige kompletteras därför dataskyddsförordningen av lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (dataskyddslagen) och förordningen (2018:219) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

Personuppgifter och behandling

Personuppgifter definieras i dataskyddsförordningen som varje upplysning som avser en identifierad eller identifierbar fysisk person (artikel 4.1). För att dataskyddsförordningen ska vara tillämplig krävs det vidare att personuppgifterna behandlas. Med behandling avses bland annat insamling, registrering, organisering, strukturering, lagring, bearbetning eller ändring, framtagning, läsning, användning, utlämning genom överföring, spridning eller tillhandahållande på annat sätt, justering eller sammanförande, begränsning, radering eller förstöring (artikel 4.2). EU-domstolen har i ett avgörande från mars 2024 uttalat sig om begreppet behandling i samband med uppgifter som innehades av en domstol och som avsåg fällande domar i brottmål mot en fysisk person (Endemol Shine Finland Oy, C-740/22, EU:C:2024:216). Målet rörde muntligt utlämnande av sådana uppgifter till ett bolag. Domstolen fann att muntligt utlämnande av uppgifter om eventuella fällande domar i pågående eller avslutade brottmål mot en fysisk person utgör behandling av personuppgifter i den mening som avses i artikel 4.2 i dataskyddsförordningen.

För att förordningen ska vara tillämplig krävs det vidare att personuppgiftsbehandlingen är helt eller delvis automatiserad eller att personuppgifterna ingår i eller kommer att ingå i ett register.

Grundläggande principer

För all behandling av personuppgifter enligt dataskyddsförordningen gäller ett antal grundläggande principer. Principerna framgår av artikel 5.1. Det är den personuppgiftsansvarige som ska ansvara för och kunna visa att de grundläggande principerna efterlevs, vilket framgår av artikel 5.2 (den s.k. ansvarsprincipen). Principerna är följande:

- Uppgifterna ska behandlas på ett lagligt, korrekt och öppet sätt i förhållande till den registrerade (*laglighet, korrekthet och öppenhet*).

- De ska samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål och inte senare behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa ändamål (*ändamålsbegränsning*).

- De ska vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas (*uppgiftsminimering).*

- De ska vara korrekta och om nödvändigt uppdaterade (*korrekthet*).

- De får inte förvaras i en form som möjliggör identifiering av den registrerade under en längre tid än vad som är nödvändigt för de ändamål för vilka personuppgifterna behandlas (*lagringsminimering*).

- De ska behandlas på ett sätt som säkerställer lämplig säkerhet för personuppgifterna, med användning av lämpliga tekniska eller organisatoriska åtgärder (*integritet och konfidentialitet*).

Rättslig grund

För att behandling av personuppgifter över huvud taget ska vara laglig enligt dataskyddsförordningen krävs en rättslig grund enligt artikel 6.1. De rättsliga grunderna är följande:

- Den registrerade har lämnat sitt samtycke till att dennes personuppgifter behandlas för ett eller flera specifika ändamål (artikel 6.1 a).

- Behandling är nödvändig för att fullgöra ett avtal (artikel 6.1 b).

- Behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige (artikel 6.1 c).

- Behandlingen är nödvändig för att skydda intressen av grundläggande betydelse för den registrerade eller annan fysisk person (artikel 6. 1 d).

- Behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning (artikel 6. 1 e).

- Behandlingen är nödvändig för ändamål som rör den personuppgiftsansvariges eller en tredje parts berättigade intressen, om inte den registrerades intressen eller grundläggande rättigheter och friheter väger tyngre och kräver skydd av personuppgifter, särskilt när den registrerade är ett barn (s.k. intresseavvägning, artikel 6.1 f).

Känsliga personuppgifter

Som huvudregel är behandling av s.k. känsliga personuppgifter förbjuden. Som känsliga personuppgifter räknas personuppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse eller medlemskap i fackförening och behandling av genetiska uppgifter, biometriska uppgifter för att entydigt identifiera en fysisk person, uppgifter om hälsa eller uppgifter om en fysisk persons sexualliv eller sexuella läggning (artikel 9.1). Det finns dock vissa undantag från förbudet mot behandling av känsliga personuppgifter. Förbudet ska t.ex. inte tillämpas om behandlingen är nödvändig av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse, på grundval av unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt, vilken ska stå i proportion till det eftersträvade syftet, vara förenligt med det väsentliga innehållet i rätten till dataskydd och innehålla bestämmelser om lämpliga och särskilda åtgärder för att säkerställa den registrerades grundläggande rättigheter och intressen (artikel 9.2 g).

Personuppgifter som rör lagöverträdelser

Dataskyddsförordningen innehåller särskilda bestämmelser om behandling av personuppgifter som rör fällande domar i brottmål samt lagöverträdelser som innefattar brott eller därmed sammanhängande säkerhetsåtgärder (artikel 10). Behandling av sådana personuppgifter får endast utföras under kontroll av en myndighet eller då behandling är tillåten enligt unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt, där lämpliga skyddsåtgärder för de registrerades rättigheter och friheter fastställs. Ett fullständigt register över fällande domar i brottmål får endast föras under kontroll av en myndighet.

Det har på senare tid i EU-domstolens domar belysts att uppgifter om lagöverträdelser kan utgöra ett allvarligt ingrepp i enskildas privat- eller yrkesliv (se EU-domstolens dom Latvijas Republikas Saeima, C-439/19, EU:C:2021:504 och Endemol Shine Finland Oy, C-740/22, EU:C:2024:216). EU-domstolen uttalade bl.a. i målen att rätten till respekt för privatlivet och till skydd för personuppgifter väger tyngre än allmänhetens intresse av att få tillgång till allmänna handlingar. Detta med hänsyn till hur känsliga uppgifter om lagöverträdelser är, och till allvarlighetsgraden i det ingrepp i rätten till respekt för privatlivet och i skyddet för personuppgifter som utlämnandet av dessa uppgifter innebar.

Integritetsskyddsmyndigheten (IMY) har i ett rättsligt ställningstagande (IMYRS 2021:1) angett hur myndigheten ser på omfattningen av personuppgifter som rör lagöverträdelser som innefattar brott. I ställningstagandet anger IMY bl.a. att uppgifter om att en person är eller har varit föremål för en polisanmälan, en förundersökning, ett åtal eller rättegång i ett brottmål omfattas av skyddet i artikel 10. Även friande domar i brottmål omfattas av begreppet brottsuppgifter. Vad gäller uppgifter om att en fysisk person har eller kan ha begått ett visst brott, dvs. brottsmisstankar, anser IMY att dessa kan utgöra brottsuppgifter även om något rättsligt förfarande inte har inletts. För detta krävs enligt IMY normalt att uppgifterna har en viss konkretionsgrad. En tillräcklig konkretionsgrad har nåtts om uppgifterna avser ett visst brott eller en viss brottskategori.

I 3 kap. 8 § första stycket dataskyddslagen har förtydligats att kraven i artikel 10 innebär att myndigheter får behandla personuppgifter som rör lagöverträdelser. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan dessutom, enligt 3 kap. 9 § första stycket dataskyddslagen, föreskriva att andra än myndigheter får behandla sådana personuppgifter. Enligt 5 § förordningen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning får personuppgifter som rör lagöverträdelser behandlas av andra än myndigheter om behandlingen är nödvändig för att rättsliga anspråk ska kunna fastställas, göras gällande eller försvaras eller en rättslig förpliktelse enligt lag eller förordning ska kunna fullgöras. Det innebär t.ex. att en privat aktör som har en författningsreglerad skyldighet att utföra belastningsregisterkontroll alltså har rätt att behandla personuppgifter som rör lagöverträdelser enligt dataskyddslagstiftningen. Integritetsskyddsmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om att andra än myndigheter får behandla personuppgifter om lagöverträdelser och i enskilda fall besluta om att andra än myndigheter får behandla sådana uppgifter. Detta sker genom ett tillståndsförfarande (6 § förordningen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning).

5 Regelverket kring belastnings- och misstankeregistret

5.1 Belastningsregistret

Registrets ändamål, innehåll och gallring

Uppgifter om den som har dömts eller på annat sätt lagförts för brott finns i det belastningsregister som förs av Polismyndigheten. Bestämmelser om belastningsregistret finns i lagen (1998:620) om belastningsregister med tillhörande förordning (1999:1134). Dessa författningar tillkom som en del av en större reform av polisens register 1998 och som bl.a. innebar att det tidigare person- och belastningsregistret ersattes av ett belastningsregister och ett misstankeregister i syfte att hålla uppgifter om påföljder och uppgifter om misstankar om brott åtskilda (prop. 1997/98:97 och prop. 1994/95:144).

Det övergripande syftet med belastningsregistret är att olika myndigheter, framför allt de brottsbekämpande och rättsvårdande myndigheterna, på ett enkelt sätt ska få tillgång till de uppgifter som behövs i deras verksamhet (2 § första stycket 1 lagen om belastningsregister). Ett annat ändamål är att tillgodose Polismyndigheten och andra myndigheters behov av uppgifter om belastningar vid vissa lämplighetsprövningar, tillståndsprövningar och andra prövningar som anges i författning (2 § första stycket 4). Registret får slutligen också användas för att lämna ut uppgifter till enskild som är av särskild betydelse i hans eller hennes verksamhet (2 § andra stycket).

Registret innehåller uppgifter om den som genom dom, beslut, strafföreläggande eller föreläggande om ordningsbot har ålagts påföljd för brott, ålagts förvandlingsstraff för böter, fått påföljdseftergift vid allvarlig psykisk störning, meddelats åtalsunderlåtelse eller meddelats vissa kontaktförbud eller tillträdesförbud (3 §). Uppgifter om den som är dömd i utlandet ska under vissa förutsättningar också föras in i belastningsregistret (4 och 4 a §§). Närmare bestämmelser om vilka uppgifter belastningsregistret ska innehålla om den som registreras finns i 2–9 §§ förordningen om belastningsregister.

Uppgifter ur belastningsregistret ska gallras i olika situationer (16–19 §§). Bland annat ska gallring ske när viss tid har förflutit. Denna tid är som huvudregel tio år efter domen eller beslutet. Uppgifter om böter ska gallras fem år efter domen, beslutet eller godkännandet av strafföreläggandet eller ordningsboten (17 § punkten 9). För den som var under 18 år vid tidpunkten för brottet, alternativt beslutet, finns kortare tidsgränser. Om det har tillkommit nya anteckningar i registret, som inte avser penningböter, ska ingen av uppgifterna gallras så länge någon av dem ska finnas kvar i registret (18 § första stycket). En uppgift ska dock som huvudregel alltid gallras senast tjugo år efter domen eller beslutet (18 § andra stycket).

Rätt att få uppgifter från registret

Vem som har rätt att få uppgifter från registret regleras i 6–14 §§ lagen om belastningsregistret. Regleringen utgår ifrån tre kategorier; svenska myndigheter, enskilda och utländska myndigheter.

Vad gäller svenska myndigheter har vissa myndigheter rätt att få del av fullständiga uppgifter. Uppgifter ur registret får även lämnas till andra myndigheter i den utsträckning som regeringen för vissa slag av ärenden föreskriver det eller för ett särskilt fall ger tillstånd till det (6 §). Vissa angivna myndigheter kan ta del av uppgifterna via s.k. direktåtkomst. För myndigheter som har rätt att få uppgifter ur belastningsregistret gäller en behovs- och proportionalitetsprincip (7 §).

En enskild har rätt att på begäran skriftligen få ta del av samtliga uppgifter ur registret om sig själv utan avgift en gång per kalenderår (9 § första stycket). En enskild har även rätt att få ett begränsat utdrag om sig själv ur registret för att kunna ta till vara sin rätt i ett främmande land eller få tillstånd att resa in, bosätta sig eller arbeta där, alternativt enligt bestämmelser i vissa uppräknade lagar (9 § andra stycket). Dessa lagar är skollagen (2010:800), lagen (2018:1219) om försäkringsdistribution, lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn, lagen (2010:479) om registerkontroll av personal som utför vissa insatser åt barn med funktionshinder och lagen (2013:852) om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn.

Vilka uppgifter som ett begränsat registerutdrag enligt 9 § andra stycket ska innehålla framgår av 22 och 22 a §§ förordningen om belastningsregister.

En enskild har slutligen i vissa situationer rätt att få del av uppgifter ur belastningsregistret om en annan enskild (10 §). Detta ifall det behövs för att pröva en fråga om anställning eller uppdrag i en verksamhet som avser vård, eller som är av betydelse för förebyggande eller beivrande av brott, i den utsträckning regeringen för vissa typer av fall föreskriver det. Sådana föreskrifter finns avseende larminstallationsföretag, i fråga om den som söker sådan anställning i företaget i vilken ingår befattning med larminstallationer, och avseende enskilda arbetsgivare inom vårdsektorn, i fråga om den som söker anställning eller uppdrag.

Det råder absolut sekretess för uppgifterna

I samband med att polisens registerlagstiftning reformerades 1998 avskaffades den s.k. absoluta sekretessen för alla polisens register utom för belastningsregistret. Till stöd för att behålla den absoluta sekretessen för uppgifter i belastningsregistret anförde regeringen att uppgifterna i registret var extra känsliga, främst från integritetssynpunkt. Sekretessen hade sedan tidigare främst motiverats av att den dömdes återanpassning till samhället inte skulle försvåras, och regeringen menade att det var angeläget att uppgifter om en persons förflutna inte spreds mer än vad som var absolut nödvändigt. Det ansågs därför ligga i sakens natur att utomordentligt stor restriktivitet måste gälla för insyn i belastningsregistret (prop. 1997/98:97, s. 63 f.).

Det råder alltså absolut sekretess för uppgifterna (35 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400], OSL). Med absolut sekretess avses att något skaderekvisit som reglerar sekretessens styrka inte ställs

upp som villkor för sekretessen, vilket innebär att de uppgifter som omfattas av absolut sekretess ska hemlighållas utan någon skadeprövning om uppgifterna begärs ut. Uppgifter ur belastningsregistret får enligt bestämmelsen i 35 kap. 3 § OSL endast lämnas ut med stöd av särskilda bestämmelser som bryter sekretessen i lagen om belastningsregister, säkerhetsskyddslagen (2018:585) och förordningar som har meddelats med stöd av dessa lagar.

Den absoluta sekretessen gäller i verksamhet som avser förande av eller uttag ur registret. Sekretessens räckvidd begränsas genom detta till den registerförande myndigheten (dvs. Polismyndigheten) och de direktanslutna myndigheterna, så länge uppgiften är kvar i registret. Sekretessbestämmelsen är däremot inte tillämplig när en myndighet får eller tar ut en uppgift ur registret för att använda den i sin egen verksamhet. Då blir den sekretess som kan gälla i denna verksamhet i stället tillämplig (prop. 1999/2000:67, s. 25 f. och prop. 2009/10:210, s. 161 f.).

En enskild som inte omfattas av OSL och som med stöd av lagen om belastningsregister har fått del av uppgifter ur belastningsregistret avseende någon annan, är bunden av en motsvarande tystnadsplikt (19 § första stycket lagen om belastningsregister).

5.2 Misstankeregistret

Registrets ändamål, innehåll och gallring

Misstankeregistret innehåller uppgifter om personer som enligt förundersökningsledarens bedömning är skäligen misstänkta för brott eller har begärts överlämnad eller utlämnad för brott. Bestämmelser om misstankeregistret finns i lagen (1998:621) om misstankeregister med tillhörande förordning (1999:1135).

Misstankeregistret förs, precis som belastningsregistret, av Polismyndigheten. Misstankeregistrets ändamål är primärt att de brottsbekämpande myndigheterna ska kunna samordna förundersökningar mot en person och för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet och utreda brott (2 § första stycket 1 lagen om misstankeregistret).

Uppgifter i misstankeregistret ska gallras om en förundersökning har avslutats utan att åtal har väckts med anledning av misstanken, om åtal har lagts ned eller om dom eller beslut har vunnit laga kraft eller när en begäran om överlämnande eller utlämning har avslagits eller, om den har bifallits, överlämnandet eller utlämningen har verkställts. Detta gäller även uppgifter om talan om förvandling av böter (13 §).

Rätt att få uppgifter från registret

Vem som har rätt att få uppgifter från registret regleras i 5–11 §§ lagen om misstankeregister. Regleringen utgår ifrån samma tre kategorier som gäller enligt lagen om belastningsregistret och flera bestämmelser är i dessa avseenden likalydande.

Enligt förordningen om misstankeregister har vissa myndigheter rätt att få fullständiga uppgifter (3 §). Andra myndigheter har rätt att få uppgifter om brott för vilket åtal väckts (4 §). En uppgift om misstanke om brott för vilket åtal har väckts ska t.ex. lämnas ut om det begärs av en statlig eller

kommunal myndighet som beslutar om anställning av personal inom psykiatrisk sjukvård, vård av utvecklingsstörda, vård av barn och ungdom eller tvångsvård av missbrukare, i fråga om den som myndigheten avser att anställa eller anlita som uppdragstagare (4 § punkten 6).

Vad gäller en enskilds rätt att få ett begränsat utdrag om sig själv ur registret framgår endast en rätt att få ett sådant begränsat utdrag avseende lagen om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn (8 a §). Regeringen får meddela föreskrifter om vilka uppgifter ett sådant utdrag ska innehålla (8 a § andra stycket). Sådana uppgifter är begränsade till uppgifter om ett antal brott för vilket åtal har väckts (8 a § förordningen om misstankeregister).

Vad gäller enskildas rätt att få uppgifter har ett larminstallationsföretag, i fråga om den som söker sådan anställning i företaget i vilken ingår befattning med larminstallationer, och avseende enskilda arbetsgivare inom vårdsektorn, i fråga om den som söker anställning eller uppdrag, en sådan rätt (8 § förordningen om misstankeregister).

Uppgifter i misstankeregistret omfattas av sekretess med ett omvänt skaderekvisit

För uppgifter i misstankeregistret gäller, till skillnad mot vad som är fallet beträffande belastningsregistret, inte absolut sekretess utan i stället sekretess med ett s.k. omvänt skaderekvisit. Uppgifterna får lämnas ut om det står klart att det kan ske utan skada eller men för den enskilde eller någon honom eller henne närstående (35 kap. 1 § första stycket 6 OSL).

Bestämmelser om i vilka fall utlämnande får ske utan sekretessprövning finns i lagen om misstankeregister. För enskild verksamhet gäller motsvarande regler om tystnadsplikt som beträffande belastningsregistret (14 § lagen om misstankeregister).

6 Kort om skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

6.1 Skolväsendet består av många olika skolformer

Skolväsendet regleras i skollagen (2010:800) och omfattar olika skolformer. Dessa är förskolan, förskoleklass, grundskolan, anpassade grundskolan, som är en skolform för elever med intellektuell funktionsnedsättning eller förvärvad hjärnskada, specialskolan, som är en skolform för barn som på grund av sin funktionsnedsättning eller andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller anpassade grundskolan, sameskolan, gymnasieskolan, anpassade gymnasieskolan, som är en skolform för elever med intellektuell funktionsnedsättning eller förvärvad hjärnskada, och kommunal vuxenutbildning. I skolväsendet ingår också fritidshem (1 kap. 1 §).

6.2 Vad som avses med annan pedagogisk verksamhet

I skollagen finns också bestämmelser om annan pedagogisk verksamhet. Med annan pedagogisk verksamhet avses bl.a. pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem, öppen förskola och öppen fritidsverksamhet samt omsorg som erbjuds under kvällar, nätter och helger då förskola eller fritidshem inte behöver erbjudas (25 kap. 1 §). Dessa utbildningsformer och verksamheter ingår inte i skolväsendet.

6.3 Det finns både offentliga och enskilda huvudmän

Det finns både offentliga och enskilda huvudmän inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet. Kommuner är huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola, anpassad gymnasieskola, kommunal vuxenutbildning och fritidshem (2 kap. 2 § skollagen). Även regioner får i viss utsträckning vara huvudman för gymnasieskola, anpassad gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning (2 kap. 3 §). Staten är huvudman för specialskolan och sameskolan samt förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med specialskola eller sameskola (2 kap. 4 §). Även enskilda får efter ansökan godkännas som huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola, anpassad gymnasieskola och fritidshem (2 kap. 5 §). Annan pedagogisk verksamhet kan bedrivas av kommunala eller enskilda huvudmän (25 kap. 2 och 10 §§).

En huvudman ansvarar enligt 2 kap. 8 § för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollagen, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar. Som exempel på en sådan annan författning kan nämnas diskrimineringslagen (jfr 6 kap. 2 §).

6.4 Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingarna

Samhällets grundläggande värden är utgångspunkt för skolväsendet. I skollagens portalparagrafer finns bestämmelser om syftet med skolutbildningen och grundläggande regler om utformningen av utbildningen. Dessa bestämmelser uttrycker skolans värdegrund och demokratiuppdrag. Där anges bl.a. att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Vidare ska all utbildning inom skolväsendet utformas i överensstämmelse med de grundläggande demokratiska värderingarna och mänskliga rättigheter som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor (1 kap. 4 och 5 §§

skollagen). Målet är att eleverna ska utveckla förmågor för att som samhällsmedborgare kunna verka aktivt i demokratin (prop. 2017/18:17 s. 6 och prop. 2021/22:157 s. 57 f.). Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling (1 kap. 5 § andra stycket). Med uttrycket ”var och en som verkar inom utbildningen” avses anställda och andra som har uppdrag i verksamheten (se prop. 2009/10:165 s. 635). Motsvarande bestämmelser finns för annan pedagogisk verksamhet (25 kap. 6 §).

Enligt b.la. läroplanerna för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet samt komvux är människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor de värden som skolan ska gestalta och förmedla. Vidare framgår att ingen i skolan ska utsättas för diskriminering som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Alla sådana tendenser ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser (förordning [SKOLFS 2010:37] om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet samt förordning [SKOLFS 2012:101] om läroplan för vuxenutbildningen).

7 En utökad registerkontroll ska vara proportionerlig och nödvändig

7.1 Inledning

I vårt uppdrag ingår bl.a. att vi ska lämna förslag som innebär ökade möjligheter till registerkontroller inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet. I uppdraget ingår också bl.a. att vi ska lämna förslag som innebär att den kontroll inför antagning till vissa högskoleutbildningar som föreslagits i betänkandet Belastningsregisterkontroll och avskiljande av studenter (SOU 2021:83) ska utökas med fler brott. Vi redogör nedan för några generella utgångspunkter för våra förslag.

7.2 Tillgången till uppgifterna i belastnings- och misstankeregistret bör vara begränsad

De uppgifter som finns i belastnings- och misstankeregistret utgör uppgifter om lagöverträdelser som är särskilt skyddsvärda enligt EU:s dataskyddsförordning. Även om uppgifterna i belastningsregistret till stora delar var för sig är åtkomliga i allmänna handlingar som är offentliga (t.ex. brottmålsdomar) gör en sammanställning av uppgifterna i registerform att

de blir väsentligt mer lättåtkomliga. Registret som sådant utgör därför en sammanställning av uppgifter som är av särskilt känslig karaktär. När det gäller misstankeregistret innehåller det uppgifter om misstankar om brott för vilka slutlig ställning i skuldfrågan ännu inte tagits genom en dom.

Den dömdes möjlighet till återanpassning till samhället måste också beaktas när tillgång ges till belastningsregistret. Den som har avtjänat sitt straff måste kunna verka och arbeta i samhället som alla andra. Det är också en skyldighet eftersom samhällets krav på att individen ska stå för sin försörjning även gäller den som har avtjänat ett straff.

När det gäller arbetsgivares tillgång till uppgifter om lagöverträdelser har det i tidigare utredningar konstaterats att sådan tillgång bör omfattas av stor restriktivitet till skydd för arbetssökandes och arbetstagares personliga integritet och andra samhällsintressen som behovet av att enskilda som dömts för brott kan återanpassas (se bl.a. SOU 2009:44 och SOU 2014:48).

Det finns alltså starka skäl för att begränsa spridningen av uppgifter i belastnings- och misstankeregistret både utifrån intresset att skydda den enskildes integritet och intresset att inte i onödan försvåra den dömdes återanpassning i samhället.

7.3 En utökad registerkontroll kan endast ske för vissa syften

En utökad registerkontroll kan endast komma i fråga om den sker för vissa syften, eller skyddsvärda intressen, som motiverar att tillgång ges till uppgifterna (se bl.a. prop. 1999/2000:123 s. 19 f., prop. 2006/07:37, SOU 2019:19 s. 126 och SOU 2021:83 s. 104).

Registerkontroller kan motiveras av skydd för allmänna intressen eller av skydd för vissa grupper av personer. Dagens registerkontroll till skydd för barn i skolan motiveras t.ex. av att barn har mindre möjlighet att försvara sig mot övergrepp och att de befinner sig i en beroendeställning gentemot de vuxna i sin omgivning vilken kan missbrukas av olämpliga personer. Barns behov av skydd har därför bedömts vara ett sådant intresse som den vuxnes integritet kan få stå tillbaka för (prop. 1999/2000:123 s. 14 f. och 17 f., prop. 2006/07:37 s. 13 f., prop. 2009/10:176 s. 38 f. och prop. 2012/13:194 s. 23 f.).

7.4 Syftet med kontrollen måste väga tyngre än skyddet för den personliga integriteten

En kontroll i belastnings- och misstankeregistret utgör ett intrång i den personliga integriteten. Detta gäller oavsett om en enskild förekommer i något av registren eller inte. Vid ett sådant intrång måste en avvägning göras utifrån berörda intressen. Vid denna avvägning ska hänsyn tas till syftet med och behovet av det aktuella intrånget. Det ska ställas mot den inverkan som intrånget har för den enskilde. Integritetsintrånget ska inte vara större än nödvändigt utifrån vad som ska uppnås med behandlingen. Ett intrång i den personliga integriteten får endast ske om syftet med

kontrollen väger tyngre än skyddet för den personliga integriteten. Det ska med andra ord göras en bedömning av om den utökade registerkontrollen är proportionerlig och nödvändig i förhållande till syftet.

I denna analys är det viktigt att bedöma om det finns mindre ingripande sätt som kontrollen kan ske på och som därmed minskar integritetsintrånget för den enskilde. Behovet av integritetshöjande åtgärder ska också vägas in i analysen. Det är då bl.a. av betydelse på vilket sätt tillgång ges till uppgifterna och vilka uppgifter som omfattas av kontrollen. Det är också av betydelse hur uppgifterna skyddas samt vilka konsekvenser kontrollen kan få för de som är föremål för kontrollen.

7.5 Kraven på proportionalitet och nödvändighet följer av europeisk rätt och svensk grundlag

Att ett intrång i den personliga integriteten ska vara proportionerligt och nödvändigt följer av regeringsformen, Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) samt EU:s dataskyddsförordning. En närmare redogörelse för dessa regelverk ges i kapitel 4.

Regeringsformen skyddar mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden (2 kap. 6 § andra stycket). Vissa fri- och rättigheter får begränsas, bland annat skyddet mot intrång som innebär övervakning och kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Begränsningarna får endast göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle (2 kap. 20 och 21 §§).

Enligt artikel 8 i Europakonventionen har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Skyddet är dock möjligt att begränsa. Enligt Europakonventionen förutsätter en sådan begränsning att det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välstånd eller till förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter (enligt artikel 8.2).

Enligt EU:s dataskyddsförordningen ska den grund för behandlingen som avser rättslig förpliktelse, uppgift av allmänt intresse eller myndighetsutövning fastställas i enlighet med unionsrätten, eller en medlemsstats nationella rätt som den personuppgiftsansvarige omfattas av. Unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt ska uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionerlig mot det legitima mål som eftersträvas (artikel 6.3.).

7.6 Vilka alternativ finns till en registerkontroll?

Kraven på proportionalitet och nödvändighet innefattar bl.a. en analys av om syftet med kontrollen kan uppnås på andra mindre ingripande sätt. När det t.ex. gäller den registerkontroll som sker inför arbete i skolan är den

bara del av en allmän lämplighetsbedömning av den arbetssökande. Som en del av lämplighetsbedömningen sker i regel också arbetsintervjuer, referenstagning, genomgång av meritförteckning och ibland tester. Under pågående anställning kan det också finnas andra metoder för att säkerställa att en anställd är fortsatt lämplig för sitt arbete såsom kontinuerlig utbildning och uppföljning vid utvecklings- och medarbetarsamtal. Sådana alternativa åtgärder är alltså av betydelse vid bedömningen av om en registerkontroll är proportionerlig och nödvändig.

7.7 Vilka uppgifter om brott ska registerkontrollen omfatta?

Det är en grundläggande princip i EU:s dataskyddsförordning att inte fler personuppgifter ska behandlas än vad som är nödvändigt i förhållande till syftet med behandlingen (artikel 5.c). Det innebär att vi måste begränsa vilka uppgifter ur belastnings- och misstankeregistret som en arbetsgivare eller annan aktör får del av i samband med registerkontroll (se prop. 1999/2000:123 s. 29 f. och prop. 2006/2007:37 s. 17 f.).

Ett registerutdrag från belastningsregistret kan begränsas på olika sätt, t.ex. genom att registerutdraget endast innehåller en viss typ av brott, vilket är fallet enligt nu gällande bestämmelser när registerkontroll görs enligt skollagen (se 22 § tredje stycket förordningen [1999:1134] om belastningsregister). Ett annat sätt att begränsa utdraget är utifrån vilken påföljd som har dömts ut. En sådan ordning gäller t.ex. vid anställning av personal inom psykiatrisk sjukvård, vård av utvecklingsstörda, vård av barn och ungdom och tvångsvård av missbrukare (11 § första stycket 5). Begränsningarna kan också kombineras, vilket är fallet med den kontroll i belastningsregistret som sker vid ägar- och ledningsprövningar (16 b § första stycket 2).

Ett registerutdrag från misstankeregistret kan även begränsas genom att utdraget endast innehåller uppgifter om sådana misstankar om brott som lett till åtal (se t.ex. 8 a § förordningen [1999:1135] om misstankeregister).

7.8 Vilka personkategorier ska omfattas av en utökad registerkontroll i skolan?

När det gäller den utökade registerkontroll som ska ske inför anställning i skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet måste vi ta ställning till om en sådan kontroll ska omfatta hela den personkrets som i dag kontrolleras inför anställning i de aktuella verksamheterna. Den personkrets som i dag kontrolleras inför anställning eller annat mottagande framgår av 2 kap. 31 § skollagen (2010:800) och omfattar bl.a. den som ska erbjudas anställning eller tilldelas praktikplats.

När det gäller kontroll under pågående anställning avser vårt uppdrag inte några andra personkategorier än anställd personal. I denna del måste vi överväga om kontrollen ska gälla samtliga anställda eller om den bör begränsas till en viss kategori eller grupp av anställda.

8 En utökad registerkontroll inom bl.a. förskola, grundskola och gymnasieskola

8.1 Inledning

I vårt uppdrag ingår att lämna förslag om ökade möjligheter till kontroll av uppgifter i belastningsregistret inför anställning, anlitande eller annat mottagande inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kap. skollagen (2010:800). Enligt vad som anges i vår uppdragsbeskrivning är det ett mycket allvarligt problem att kriminella rekryterar barn och ungdomar för att begå brott eller att vuxna aktivt verkar för att radikalisera barn och unga. Vi ska därför föreslå vilka fler brott som ska inkluderas i belastningsregisterutdraget, för att motverka att personer som inte är lämpliga arbetar eller gör praktik i verksamheterna.

Vi ska även analysera och ta ställning till om belastningsregisterkontroll bör ske genom att utdraget, i enlighet med den nu gällande ordningen, visas upp eller om det i stället ska lämnas in till den som ska kontrollera det. Vi ska vidare överväga om det finns behov av en kortare tidsgräns för hur gammalt registerutdraget får vara än vad som gäller enligt nuvarande reglering i skollagen om belastningsregisterkontroll. Vi ska också lämna förslag som innebär att det inte längre ska finnas möjlighet för arbetsgivare att göra undantag från huvudregeln om att den som inte har uppvisat registerutdrag inte heller får anställas eller på annat sätt tas emot inom verksamheten.

Vi har också i uppdrag att lämna förslag som innebär att arbetsgivare inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kap. skollagen ska få tillgång till vissa uppgifter i misstankeregistret inför att en person ska anställas, anlitas eller tas emot på annat sätt. Vidare ska vi föreslå vilka uppgifter i misstankeregistret som arbetsgivare ska få tillgång till.

En utökad registerkontroll innebär både en integritetskränkning och en viss begränsning av dömdas möjligheter till återanpassning i samhället. Ska en sådan kontroll utökas, krävs det därför tillräckligt starka skyddsintressen som väger upp de skäl som talar mot kontrollen. Behovet av en utökad kontroll måste också väga tyngre än skyddet för enskildas personliga integritet (se kapitel 7).

I detta kapitel redogör vi först för barnkonventionen och nuvarande reglering om belastningsregisterkontroller inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet (avsnitt 8.2). Vi redogör även för de arbetsrättsliga krav som gäller vid rekrytering inom aktuell verksamhet (avsnitt 8.3). Därefter redovisar vi våra överväganden och förslag om en utökad belastningsregisterkontroll inom den verksamhet som i dag omfattas av sådan kontroll (avsnitt 8.4–8.9). Vi redovisar sedan våra överväganden och förslag avseende en kontroll i misstankeregistret (avsnitt 8.10). I slutet av

kapitlet redogör vi för våra bedömningar gällande dataskydd och sekretess (avsnitt 8.11–8.13).

8.2 Den nuvarande regleringen

Barnkonventionen och reglering i grundlagen

Barns grundläggande rättigheter regleras dels i svensk nationell lagstiftning, dels i internationella konventioner och överenskommelser.

Förenta nationernas (FN) konvention om barnets rättigheter, även kallad barnkonventionen, är svensk lag sedan den 1 januari 2020. Barnkonventionen utgår från principen om barnets bästa, principen om rätt till liv och utveckling, principen om rätten att framföra sina åsikter och få dem respekterade samt principen om icke-diskriminering. En annan bärande tanke i konventionen är barnets rätt till skydd mot övergrepp och utnyttjande av varje slag. Enligt artikel 34 i konventionen ska staterna skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. Barnet ska också skyddas från olaglig användning av narkotika (artikel 33). Konventionsstaterna ska enligt artikel 4 i barnkonventionen vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa åtgärder och andra åtgärder för att genomföra barns rättigheter enligt konventionen.

Staten ska enligt regeringsformen verka för att barns rätt tas till vara (1 kap. 2 §). I skollagen anges att barnets bästa ska vara utgångspunkt i all utbildning och annan verksamhet enligt lagen som rör barn. Med barn avses varje människa under 18 år (1 kap. 10 §).

Nuvarande reglering om registerkontroll inför anställning eller annat mottagande i skolan

Inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet är det sedan den 1 juli 2001 obligatoriskt att genomföra belastningsregisterkontroller på den som erbjuds en anställning eller ska tilldelas arbete i vissa skolformer. En sådan ordning infördes ursprungligen i lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg. Syftet med att införa en skyldighet att genomföra belastningsregisterkontroller inför anställning inom bl.a. skolan var att stärka skyddet mot övergrepp mot barn som står i beroendeställning till vuxna i sin omgivning (prop. 1999/2000:123 s. 14 f.). Reglerna överfördes senare till den nu gällande skollagen (2010:800).

Den som erbjuds en anställning inom förskola, förskoleklass, fritidshem, grundskola, anpassad grundskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola, anpassad gymnasieskolan eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. ska visa upp ett utdrag ur belastningsregistret för den som erbjuder anställningen (2 kap. 31 § skollagen). Ett registerutdrag ska också visas upp av den som genom huvudmannens försorg ska arbeta inom de berörda verksamheterna på i huvudsak samma villkor som en där anställd person, t.ex. inhyrd personal från ett bemanningsföretag eller enskilda uppdragstagare som utför stödfunktioner såsom städning, skolmåltider, skolskjuts eller fastighetsskötsel (prop. 2007/08:28 s. 9 f. och 15 f.).

Belastningsregisterkontroll ska också göras av personer som under utbildning till en lärar- eller förskollärarexamen eller yrkesutbildning

inom kommunal vuxenutbildning tilldelas plats för verksamhetsförlagd del av utbildningen (praktik) inom en verksamhet som omfattas av obligatorisk registerkontroll. Detsamma gäller för deltagare i ett arbetsmarknadspolitiskt program som tilldelas plats för arbetspraktik eller annan programinsats inom sådan verksamhet.

Registerutdraget ska vara högst ett år gammalt. Den som inte har visat upp ett sådant registerutdrag får inte anlitas eller tas emot i verksamheten (2 kap. 31 §).

Registerutdraget ska alltså visas upp för den som erbjuder anställningen eller den som beslutar att anlita eller ta emot någon. Bestämmelserna innebär att den som kontrollerar registerutdraget inte har rätt att spara utdraget. Kontroll av ett registerutdrag ska i stället dokumenteras genom en anteckning om att utdraget har visats upp. Anteckningen ska göras av den inom verksamheten som beslutar om att anställa, anlita eller ta emot någon. Någon annan dokumentation om kontrollen får inte göras (2 kap. 31 och 32 §§). Det får alltså inte föras några anteckningar om registerutdragets innehåll.

Även om det är obligatoriskt att visa upp ett registerutdrag inför anställning inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet så är det inte förbjudet för en arbetsgivare att anställa en person som har anteckningar i belastningsregistret (prop. 2007/08:28 s. 6 f.). Kontroll i belastningsregistret är bara en del av den lämplighetsprövning som äger rum i samband med rekrytering av personal (prop. 1999/2000:123 s. 16).

Den som inom ett år erbjuds en förnyad anställning hos samma arbetsgivare eller en förnyad möjlighet att delta i verksamheten får anställas, anlitas eller tas emot utan att han eller hon har visat upp ett registerutdrag (2 kap. 33 §). Bestämmelsen är ett undantag från huvudregeln att registerutdrag ska visas upp för den som erbjuder en anställning eller den som beslutar att anlita eller ta emot någon inom skolväsendet.

En skyldighet att visa upp ett utdrag ut belastningsregistret finns även för personer som är 15 år eller äldre och är folkbokförda där pedagogisk omsorg i stället för förskola eller fritidshem, t.ex. familjedaghem, ska bedrivas. Registerutdraget ska visas upp på begäran av kommunen och ska vara högst ett år gammalt. Om ett registerutdrag inte visas upp, får verksamheten inte bedrivas. Kontrollen av registerutdraget ska endast dokumenteras genom att kommunens handläggare antecknar att utdraget har visats upp (25 kap. 2 a §).

En enskild som behöver ett registerutdrag om sig själv enligt bestämmelser i skollagen har rätt att få ett begränsat utdrag ur registret enligt 9 § andra stycket 2 lagen (1998:620) om belastningsregister. Vilka brott som ett sådant registerutdrag ska innehålla framgår av 22 § tredje stycket förordningen (1999:1134) om belastningsregister. Där anges att utdraget endast ska innehålla uppgifter om domar, beslut eller strafföreläggande där påföljd har dömts ut eller åtalsunderlåtelse meddelats för brott mot:

- 3 kap. 1, 2 och 6 §§ brottsbalken (mord, dråp, grov misshandel och synnerligen grov misshandel)
- 4 kap. 1 § brottsbalken (människorov)

- 6 kap. brottsbalken (samtliga sexualbrott)
- 8 kap. 6 § brottsbalken (grovt rån)
- 16 kap. 5 a och 10 a §§ brottsbalken (involverande av en underårig i brottslighet och barnpornografibrott) och
- terroristbrottslagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag.

Om påföljden eller åtalsunderlåtelsen även avser något annat brott, ska också uppgifter om det brottet lämnas ut.

Enligt uppgift från Polismyndigheten begärs det ut det cirka 350 000 registerutdrag per år med stöd av skollagen. En enskild som erbjuds en anställning eller arbete inom skolan begär kostnadsfritt ett utdrag om själv hos Polismyndigheten. Den enskilde kan ansöka om registerutdraget genom en särskild blankett eller genom en e-tjänst för registerutdrag på Polismyndighetens webbsida. Registerutdraget skickas därefter antingen som fysisk post till sökanden eller digitalt till en digital brevlåda. Det är enbart de utdrag som inte innehåller någon uppgift om brott som skickas som digital post.

8.3 Arbetsrättsliga krav vid rekrytering

För arbetsgivare i privat sektor gäller den fria anställningsrätten

Inom privat sektor gäller den s.k. fria anställningsrätten som en grundsats vid rekrytering. Den fria anställningsrätten har definierats av Arbetsdomstolen som att en arbetsgivare har rätt att ställa upp vilka anställningsvillkor som helst och att fritt anställa den arbetsgivaren önskar (se bl.a. AD 1985 nr 129, AD 1999 nr 36 och AD 2013 nr 67). Anställningsförfarandet och anställningsvillkoren får dock inte stå i strid med lag eller avtal. Det innebär att den fria anställningsrätten framför allt begränsas av bestämmelserna i lagen (1982:80) om anställningsskydd, förkortad LAS, om företrädesrätt till återanställning och av förbudet mot diskriminering i diskrimineringslagen (2008:567). I praktiken innebär detta att en arbetssökande har mycket begränsade möjligheter att rättsligt ifrågasätta en privat arbetsgivares beslut i en rekryteringsprocess. Den som är dömd för brott kan t.ex. inte få fastslaget genom en dom eller beslut från domstol att en arbetsgivare borde ha bortsett från brottmålsdomen vid bedömningen av lämplighet för den aktuella anställningen, om inte den arbetssökande samtidigt kan göra gällande företrädesrätt till återanställning eller diskriminering.

För arbetsgivare i kommunal sektor ställs särskilda krav på saklighet och opartiskhet

Kommuner och regioner måste följa regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet vid rekrytering (1 kap. 9 § regeringsformen). Utöver det är arbetsgivare i kommunal sektor fria att genomföra rekryteringar på samma sätt som privata arbetsgivare.

För en arbetssökande till en tjänst i kommunal sektor gäller samma begränsade möjligheter att få den lämplighetsprövning som arbetsgivaren gör vid tillsättning av en tjänst rättsligt prövad som för arbetssökande till

en tjänst i privat sektor. En sökande kan visserligen hävda att kommunen inte har iakttagit kraven på saklighet och opartiskhet genom lagl ighetsprövning enligt 13 kap. kommunallagen (2017:725). En sådan prövning innebär dock endast en möjlighet att få det överklagade beslutet undanröjt, inte att beslutet ändras eller ersätts med ett nytt. Klagorätt tillkommer därtill endast kommunens medlemmar.

För arbetsgivare i statlig sektor gäller kravet på sakliga grunder vid anställning

Inom statlig sektor gäller inte den fria anställningsrätten. Vid anställning inom bl.a. myndigheterna under regeringen ska avseende bara fästas vid sakliga grunder, såsom förtjänst och skicklighet (12 kap. 5 § regeringsformen). En person som har sökt en anställning hos en myndighet under regeringen kan överklaga ett beslut till Statens överklagandenämnd om att han eller hon inte fick arbetet (21 § anställningsförordningen [1994:373]).

8.4 Syftet med registerkontrollen ska breddas

Bedömning: Registerkontrollen inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet ska skydda barn och elever mot våld och andra övergrepp samt mot skadlig och otillbörlig påverkan.

Skälen för bedömningen

Sverige har på senare år ställts inför allvarliga utmaningar med radikaliserade rörelser, inklusive våldsbejakande extremism, och en allt grövre organiserad brottslighet. Allt yngre barn rekryteras till kriminella nätverk för att begå grova brott. Det är också ett mycket allvarligt problem att vuxna aktivt verkar för att radikalisera barn och unga. Det finns därför anledning att befara att barn och elever även på skoltid möter andra hot och risker än för cirka 25 år sedan då regleringen om registerkontroll inom skolan infördes (se avsnitt 3.2).

Det huvudsakliga syftet med den belastningsregisterkontroll som sker i dag är att förebygga övergrepp mot barn och ungdomar (prop. 1999/2000:123 s. 29). Numera behöver barn och elever emellertid inte bara skyddas mot fysiska övergrepp utan också mot rekrytering till kriminella nätverk och radikalisering samt annan skadlig och otillbörlig påverkan.

Det är en bärande tanke i barnkonventionen, som gäller som svensk lag, att barn har rätt till skydd mot övergrepp och utnyttjande av varje slag. Vårdnadshavare ska kunna förvänta sig att barn och elever inom skolan har lämplig personal i sin närhet. Vid en lämplighetsprövning inför anställning eller mottagande i verksamheten är det inte endast risken för att personalen kan komma att utsätta barn för våld, övergrepp eller otillbörlig påverkan som är av betydelse. Personalen ska också ha förmågan att i möjligaste mån uppmärksamma och vidta åtgärder om det framkommer tecken på att en elev är utsatt för något sådant i eller utanför skolan. Det finns en skyldighet för alla som arbetar inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet att anmäla misstanke eller vetskap om att

ett barn far illa till socialnämnden (14 kap. 1 § socialtjänstlagen [2001:453]). Skolan ska kunna fungera som ett skyddsnät för elever som på fritiden möter en miljö som präglas av värderingar som inte är förenliga med laglydnad och respekt för människors lika värde. Detta gäller i synnerhet kriminella gängmiljöer och i nära relationer där det förekommer hedersförtryck eller en radikaliserad syn på samhället.

Syftet med belastningsregisterkontrollen inför att en person ska anställas eller på annat sätt tas emot inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet bör därför breddas. Utöver förebyggande av våld och övergrepp som redan är ett vedertaget skyddsintresse bör syftet vara att skydda barn och elever mot skadlig och otillbörlig påverkan både inom och i viss mån även utanför skolan.

8.5 Registerkontrollen ska utökas med fler brott

Förslag: Den kontroll som ska ske i belastningsregistret inför att en enskild ska anställas, anlitas eller på annat sätt tas emot inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet ska, utöver vad som anges i nu gällande författning, även omfatta brotten:

- grovt olaga tvång, människohandel, människoexploatering, olaga frihetsberövande, grov fridskränkning, grov kvinnofridskränkning, grovt barnfridsbrott, hedersförtryck, äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott, vilseledande till äktenskapsresa, grovt olaga hot, grov utpressning, rån, mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, hets mot folkgrupp och grov hets mot folkgrupp enligt brottsbalken,
- brott mot lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott,
- brott mot lagen (1982:316) om förbud mot könsstympning av kvinnor,
- vapenbrott, grovt och synnerligen grovt vapenbrott enligt vapenlagen (1996:67),
- grovt och synnerligen grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor enligt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor
- narkotikasmuggling, grov och synnerligen grov narkotikasmuggling, grov och synnerligen grov vapensmuggling samt grov och synnerligen grov smuggling av explosiva varor enligt lagen (2000:1225) om straff för smuggling,
- narkotikabrott, grovt och synnerligen grovt narkotikabrott enligt narkotikastrafflagen (1968:64),
- dopningsbrott och grovt dopningsbrott enligt lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, och
- grov olovlig befattning med sprit och grov olovlig försäljning av alkohol enligt alkohollagen (2010:1622).

Den kontroll som ska ske i belastningsregistret av personer som är 15 år eller äldre och som är folkbokförda där pedagogisk omsorg ska bedrivas ska omfattas av samma utökade brottskatalog som föreslås ska gälla inför anställning och annat mottagande inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet.

Skälen för förslaget

Den utökade registerkontrollen bör begränsas till vissa brottstyper

Det är huvudmän inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet som ansvarar för att de som arbetar inom verksamheten är lämpliga för sina respektive uppdrag. Huvudmännen behöver kunna göra en grundlig lämplighetsbedömning av personalen i verksamheten för att kunna bedöma riskerna för barn och elever. Vi konstaterar ovan att syftet med den utökade belastningsregisterkontrollen ska vara att skydda barn och elever mot våld och övergrepp samt mot skadlig och otillbörlig påverkan. Fler brott än i dag behöver därför omfattas av den registerkontroll som ska göras inför anställning eller annat mottagande i verksamhet inom t.ex. skola eller fritidshem. Fler brott behöver också omfattas av den kontroll i belastningsregistret som ska göras av den som är över 15 år och som är folkbokförd där pedagogisk omsorg ska bedrivas enligt 25 kap. 2 a § skollagen.

Den registerkontroll som sker inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet enligt nu gällande bestämmelser omfattar domar, beslut eller strafföreläggande för brotten mord, dråp, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov, samtliga sexualbrott, grovt rån och barnpornografibrott. Sedan den 13 november 2024 omfattar kontrollen också brotten involverande av underårig i brottslighet i 16 kap. 5 a § brottsbalken och brott mot terroristbrottslagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag (se Utbildningsdepartementets promemoria Utökad kontroll av uppgifter i belastningsregistret, U2024/01028).

För att skydda enskildas integritet är utgångspunkten att en utökad registerkontroll endast bör omfatta brott som kan anses vara nödvändiga och relevanta för lämplighetsbedömningen inför arbete eller mottagande inom skolväsendet (se avsnitt 7.7). Utdraget bör alltså inte innehålla mer information än vad som krävs för syftet med kontrollen, dvs. att skydda barn och elever mot våld och andra övergrepp samt skadlig och otillbörlig påverkan. Varje brott som läggs till kontrollen kan också i viss mån försvåra den dömdes återanpassning till samhället. Registerkontrollen kan därför inte omfatta samtliga uppgifter i belastningsregistret.

Med hänsyn till de skyddsintressen som vi utgår från bedömer vi att rena förmögenhetsbrott som t.ex. stöld eller bedrägeri, även om straffvärdet är på fängelsenivå, inte är av betydelse för lämplighetsbedömningen.

Som utgångspunkt anser vi även att bötesbrott och andra brott med låga straffvärden inte ska omfattas av den utökade registerkontrollen. Brott som enligt vår mening över huvud taget inte är nödvändiga att få kännedom om för lämplighetsbedömningen är t.ex. trafikförseelser, där straffvärdet är böter. Denna utgångspunkt innebär också att ringa former av gradindelade brott, som naturligtvis är mindre allvarliga än brott av normalgraden och grova brott, inte bör omfattas av den utökade kontrollen.

Vi anser alltså att registerkontrollen inför anställning även fortsättningsvis bör begränsas till vissa brottstyper och att bötesbrott och andra brott med låga straffvärden inte bör ingå i den utökade kontrollen.

Registerkontrollen bör omfatta brott som innebär allvarliga kränkningar av andra människor och brott som står i strid med skolans värdegrund

Vid införandet av dagens belastningsregisterkontroll inom t.ex. skola och fritidshem ansåg regeringen att registerutdraget, utöver samtliga sexualbrott och barnpornografibrott, skulle begränsas till vissa allvarligare brott som innebär att förövaren visat brist på hänsyn och likgiltighet för andra människor och deras integritet såsom mord, dråp, grov misshandel, människorov och grovt rån (prop. 1999/2000:123 s. 29).

Utöver de brott som redan i dag omfattas av registerkontrollen finns det enligt vår mening ytterligare brott som innebär sådana allvarliga kränkningar av andra människors liv, hälsa och integritet att uppgifter om dessa brott bör omfattas av en sådan kontroll. Det kan dels vara fråga om fråga om brott som fanns redan när nuvarande reglering om registerkontroll infördes men som samhället fått en strängare syn på. Dels kan det vara fråga nya brott som tillkommit i brottsbalken och specialstraffrätten efter att nuvarande reglering om registerkontroll infördes. Det finns alltså ett behov av att bl.a. analysera i vad mån de kriminaliseringar som skett under senare år motiverar att registerkontrollen utökas till att omfatta de nya brotten.

Vissa brott har en så pass tydlig koppling till kriminella nätverk och den grova brottsligheten att de bör omfattas av kontrollen i syfte att minska risken för att barn och elever utsätts för våld och övergrepp eller för att rekryteras till kriminella nätverk. I sammanhanget ska nämnas att den grova organiserade brottsligheten omfattar en mängd olika brott. Det är t.ex. vanligt att aktörer inom kriminella nätverk begår skattebrott eller utnyttjar de sociala skyddsnäten som sjukpenning och a-kassa på ett olagligt sätt. Det förekommer också att de själva driver välfärdsverksamhet för att komma åt offentliga medel. Det är dock inte möjligt att låta samtliga brott som kan utgöra en indikation på att en person deltar i kriminella nätverk omfattas av en belastningsregisterkontroll inför anställning i skolan. När det gäller t.ex. bedrägerier eller skattebrott är det inte ovanligt att brotten begås av andra än aktörer inom kriminella nätverk. Att en person är dömd för de aktuella brotten behöver inte heller innebära att personer riskerar att utsätta barnet eller eleven för våld, övergrepp eller skadlig påverkan vilket är vad barn och elever inom skolan huvudsakligen ska skyddas från. När det gäller mer avancerad ekonomisk brottslighet torde risken för rekrytering av barn och elever vara mindre påtaglig.

Därutöver finns det brott som visar på ett förhållningssätt som står i strid med skolans värdegrund och som därmed kan innebära att en person som dömts för brotten i fråga utgör en risk för att barn och elever utsätts för radikalisering eller annan otillbörlig påverkan. Som framgår ovan är det inte bara risken för att barn och elever utsätts för brott eller påverkan av personalen som ska beaktas. Även risken för att personalen inte agerar adekvat när barn utsätts för våld, övergrepp eller otillbörlig påverkan utanför skolan ska vägas in i bedömningen av vilka brott som bör ingå i registerkontrollen.

Grovt olaga tvång, grovt olaga hot och grov utpressning

Lagstiftaren har år 2023 skärpt minimistraffen för grovt olaga tvång och grovt olaga hot till fängelse i ett år (4 kap. 4 § andra stycket och 4 kap. 5 §

andra stycket brottsbalken), bl.a. med hänvisning till att brottstyperna ofta kan hänföras till den gängkriminella miljön (prop. 2022/23:53 s. 41 f.). Grovt olaga tvång och grovt olaga hot är brott som kan skapa stort lidande för brottsoffret, även i fall där brottet saknar koppling till gängkriminalitet. Med hänsyn till detta anser vi att en person som begått brotten grovt olaga tvång eller grovt olaga hot har visat sådan likgiltighet för andras liv, hälsa och integritet att uppgifter om dessa brott bör omfattas av registerkontrollen. De aktuella brottstyperna förekommer visserligen även i andra sammanhang än i den gängkriminella miljön men förekomsten i denna miljö gör att de är relevanta för lämplighetsprövningen.

Utpressningsbrott har utvecklats till en viktig inkomstkälla för många kriminella grupper och nätverk samt ersatt annan grov brottslighet som tidigare var vanligare, t.ex. grova rån. Enligt studier av dödligt våld i den kriminella miljön har nästan var tredje gärningsperson varit misstänkt för utpressning. Utpressningsbrottslighet är således central i fråga om brott i kriminella nätverk (prop. 2022/23:53 s. 55 f.). Med anledning av detta finns det skäl att även låta brottet grov utpressning i 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken omfattas av registerkontrollen.

Sammantaget är vår bedömning att det stärker barns och elevers skydd mot våld och övergrepp om dessa brott omfattas av registerkontrollen. Det innebär också en minskad risk för att barn och elever rekryteras till kriminella gäng till följd av kontakter med vuxna i framför allt skolan och fritidsverksamhet.

Människohandel, människoexploatering och olaga frihetsberövande

Straffbestämmelsen om människohandel för sexuella ändamål infördes i 4 kap. 1 a § brottsbalken 2002. Bestämmelsen har därefter utvidgats och förenklats vid flera tillfällen. I dag döms för människohandel den som genom olaga tvång, vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet som allvarligt begränsar personens alternativ, eller annat sådant otillbörligt medel om det allvarligt begränsar personens alternativ rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en person i syfte att han eller hon ska exploateras för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte. Om offret var ett barn krävs inte att något otillbörligt medel har använts. Rekvisitet utnyttjande av någons utsatta belägenhet avser bl.a. olika situationer där gärningsmannen utnyttjar att offret befinner sig i en beroendeställning till honom eller henne (prop. 2009/10:152 s. 15 och 60).

Brottet människoexploatering infördes 2018 och finns i 4 kap. 1 b § brottsbalken. Bestämmelsen syftar till att åstadkomma ett straffrättsligt skydd mot att utsatta personer exploateras som arbetskraft eller i tiggeri. Avsikten har varit att motverka företeelser som allvarligt kränker den enskildes frihet, frid och mänskliga värdighet (prop. 2017/18:123 s. 33 f.)

Enligt vår mening kännetecknas brotten människohandel och människoexploatering av att förövaren visar särskild hänsynslöshet och utnyttjar människor i en utsatt position. Brotten har flera likheter med koppleri som redan omfattas av registerkontrollen inom skolväsendet. En person som behandlat andra människor som handelsvaror eller utsatt dem för tvångsarbete har därmed gett uttryck för en människosyn som är så

långt från skolans värdegrund att vederbörandes lämplighet att fullgöra ett uppdrag inom skolan kan ifrågasättas. Det skulle därför stärka barns och elevers skydd mot våld och övergrepp om dessa brott omfattades av registerkontrollen. Vidare skulle det minska risken för att personer som kan befaras förmedla en uppfattning helt i strid mot skolans värdegrund anställs i verksamheterna.

Vi anser också att en person som har begått brottet olaga frihetsberövande i 4 kap. 2 § första stycket brottsbalken har visat på sådan hänsynslöshet och likgiltighet inför andra människors integritet att brottet bör omfattas av registerkontrollen. När det gäller den mindre grova graden av olaga frihetsberövande i andra stycket samma bestämmelse anser vi dock att det inte finns tillräckliga skäl för att denna grad av brottet omfattas av kontrollen.

Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning

När det gäller våld och andra övergrepp i nära relationer är det en viktig aspekt att barn och ungdomar som upplever detta i sin hemmiljö ska kunna vända sig till vuxna i skolan och räkna med att deras situation tas på allvar. Det är personalens skyldighet att anmäla misstanke eller vetskap om att ett barn far illa till socialnämnden (14 kap. 1 § socialtjänstlagen). Det kan befaras att en vuxen som själv gjort sig skyldig till allvarliga brott i nära relationer inte kan axla rollen av en trygg vuxen som uppmärksammar förekomsten av våld eller andra övergrepp i barnens hem.

Bestämmelserna om grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning finns i 4 kap. 4 a § brottsbalken. Avsikten med regleringen har varit att markera allvaret i sådan brottslighet som riktar sig mot personer i nära relationer och som präglas av att den sammantaget systematiskt kränker den utsatta personen. År 2022 höjdes minimistraffet för brotten till ett års fängelse (prop. 2020/21:217).

Det är viktigt att barn och elever skyddas mot alla former av våld och övergrepp. Barn och elever ska också kunna känna sig trygga med att vända sig till en vuxen i skolmiljön om de far illa hemma. Vi anser att en person som är dömd för brotten grov fridskränkning eller grov kvinnofridskränkning har visat sådan hänsynslöshet och likgiltighet inför andra människors liv, hälsa och integritet att nämnda brott bör framgå av registerkontrollen i syfte att stärka barnet och elevers skydd mot våld och övergrepp.

Grovt barnfridsbrott

Barnfridsbrott kriminaliserades 2021. Bestämmelsen om barnfridsbrott finns i 4 kap. 3 § brottsbalken. Syftet med den nya bestämmelsen var att stärka det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar vissa brott mellan närstående, bl.a. eftersom dessa barn enligt forskning löper ökad risk att drabbas av både psykisk och fysisk ohälsa (se prop. 2020/21:170 s. 1). Barnfridsbrottet innebär att en gärningsperson som begår vissa uppräknade brott kan dömas inte bara för det brottet utan även för att ett barn bevittnat brottet. För att gärningspersonen ska dömas för barnfridsbrott krävs att barnet är närstående eller tidigare närstående till både gärningspersonen och målsäganden i grundbrottet (det bevittnade brottet). Det finns alltså i praktiken ingen risk för att anställda inom skolväsendet

eller annan pedagogisk verksamhet ska utsätta barn eller elever för just det brottet. Ett barn på t.ex. skola eller fritidshem ska emellertid kunna känna tillit och trygghet till personal i sin omgivning och kunna vända sig till dessa för stöd om han eller hon t.ex. bevittnar våld i hemmet.

Vid bedömningen av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om den gärning som har bevittnats har varit av mycket allvarlig art eller om gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet (4 kap. 3 § andra stycket brottsbalken). Skäl för att bedöma ett barnfridsbrott som grovt får regelmässigt anses föreligga om barnet utsätts för att bevittna att en förälder eller annan närstående blir utsatt för mycket allvarligt våld. Exempel på när gärningspersonen kan anses ha visat särskild hänsynslöshet är när den bevittnade gärningen har begåtts i syfte att straffa eller förnedra barnet (prop. 2020/21:170 s. 31). En person som är dömd för grovt barnfridsbrott har enligt vår mening visat på sådan hänsynslöshet mot det närstående barnets skyddsintresse att det kan ifrågasättas om personen kan vara det stöd och den trygghet som barn och vårdnadshavare har rätt att förvänta sig av personal på t.ex. skolan. Enligt vår mening finns det därför skäl för att grovt barnfridsbrott bör omfattas av registerkontrollen.

Hedersförtryck, äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott, vilseledande till äktenskapsresa och könsstympning

I skolans uppdrag ingår att arbeta utifrån demokratiska värden samt att förmedla och förankra respekt för mänskliga rättigheter och jämställdhet mellan kvinnor och män. Skolan har även ett uppdrag att arbeta aktivt mot hedersrelaterat våld och förtryck som sker utanför skolans verksamhet och att uppmärksamma varningstecken på att en elev lever i en hederskontext. Hedersrelaterat våld och förtryck innebär att människor, främst flickor och kvinnor men även pojkar och män, begränsas i sina liv och utsätts för påtryckningar och våld som syftar till att upprätthålla familjens kontroll över individen. Hedersrelaterat våld och förtryck är kopplat till hedersnormer som bygger på starka patriarkala eller heteronormativa föreställningar. De patriarkala föreställningarna tar sig uttryck i kontroll som sträcker sig från begränsningar i vardagen rörande klädsel, umgänge och rörelsefrihet till begränsningar i val av utbildning, arbete och äktenskap. För de individer som försöker trotsa kontrollen kan följderna bli allvarliga. I sin mest extrema form kan hedersnormerna leda till allvarlig våldsbrottslighet (prop. 2021/22:138 s. 6 f.).

Personal på t.ex. skola eller fritidshem kan ha ett starkt inflytande på barn och elever. Barn och elever ska skyddas från att utsättas för otillbörlig eller skadlig påverkan som strider mot skolans värdegrund, särskilt sådan påverkan som innefattar extremistiska eller våldsbejakande budskap eller radikalisering. Personal i skolan och förskolan har också ett ansvar att ge stöd och vidta adekvata åtgärder i det fall barn och elever utsätts för påtryckningar, förtryck eller våld i sin hemmiljö. Vår uppfattning är därför att brotten äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott, vilseledande till äktenskapsresa och hedersförtryck (4 kap. 4 c, 4 d och 4 e §§ brottsbalken) bör omfattas av registerkontrollen. Detta i syfte att stärka skyddet mot att barn och elever utsätts för radikalisering eller annan otillbörlig påverkan i strid med skolans värdegrund.

Brott mot lagen (1982:316) om förbud mot könsstympning av kvinnor tyder enligt vår mening på en kvinnosyn hos förövaren som inte är förenlig med den värdegrund som skolan vilar på. Könsstympningsbrott kan i realiteten vara lika allvarliga som synnerligen grov misshandel (SOU 2014:18 s. 210). Brott mot lagen om förbud mot könsstympning av kvinnor bör därför också omfattas av registerkontrollen.

Rån

Rån av normalgraden enligt 8 kap. 5 § brottsbalken omfattas inte av dagens registerkontroll inom skolan. Däremot omfattas grovt rån enligt 8 kap. 6 § brottsbalken. Personrån anses vara ett s.k. strategiskt brott för unga lagöverträdare med kopplingar till gäng, och unga personer som begår rån tillsammans sägs inte sällan fortsätta att begå annan brottslighet i kriminella nätverk. Rånbrottets karaktär och förhållande till annan brottslighet har medfört en skärpt syn på brottet, även på normalgradsnivån. Vid rån är kränkningen av brottsoffret och den rädsla som brottet kan framkalla typiskt sett betydligt mer allvarlig än den förmögenhetsskada som brottsoffret drabbas av. Att på det sättet bli utlämnad åt en grupp av personer innebär en mycket allvarlig kränkning av brottsoffrets integritet, i synnerhet i de fall gärningen också i övrigt har förnedrande inslag (prop. 2022/23:53 s. 52.). Vår bedömning är därför att rån av normalgraden är ett brott som innebär att förövaren visar stor likgiltighet för andras liv, hälsa och integritet. Om uppgifter om rån av normalgraden omfattas av registerkontrollen stärks enligt vår mening barns och elevers skydd mot våld och övergrepp. Det innebär också en minskad risk för att barn och elever till följd av kontakter från vuxna i skolan rekryteras till kriminella gäng för att utföra rån eller andra allvarliga brott. Uppgifter om rån av normalgraden bör därför omfattas av registerkontrollen.

Mordbrand och allmänfarlig ödeläggelse

Mordbrand och allmänfarlig ödeläggelse är s.k. allmänfarliga brott (13 kap. 1–3 §§ brottsbalken). Allmänfarlig ödeläggelse är förknippade med kriminella nätverk och förekommer i samband med kriminella uppgörelser genom bl.a. allvarliga sprängningar (prop. 2022/23:53 s. 59). En gärning ska framkalla fara för annan till liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av annans egendom för att omfattas av straffbestämmelsen om allmänfarlig ödeläggelse. Brottet motsvarar alltså i det avseendet mordbrand. Vi anser att en person som har dömts för brotten mordbrand och allmänfarlig ödeläggelse får anses ha visat sådan hänsynslöshet och likgiltighet inför andra människors liv, hälsa och integritet att brotten bör omfattas av registerkontrollen. Samtliga grader av brotten mordbrand och allmänfarlig ödeläggelse i 13 kap. 1–3 §§ brottsbalken bör omfattas.

Hets mot folkgrupp

Inom skolan finns barn och elever med olika etniska bakgrunder, sexuella läggningar och trosbekännelser. Alla former av kränkande behandling av barn och elever i skolan är oacceptabla. Skolpersonalen har ett ansvar för att aktivt motverka sådana kränkningar. Därutöver är det av yttersta vikt att undervisningen i skolan främjar de mänskliga rättigheterna och de

demokratiska värdena som samhället vilar på. Det kan enligt vår mening förväntas att skolpersonal i en undervisningssituation ska kunna sätta gränser i förhållande till elever som t.ex. förmedlar rasistiska budskap. Det är också angeläget att skolpersonal som kommer i kontakt med elever i andra situationer än själva undervisningen inte utsätter dem för otillbörlig påverkan som kan leda till radikalisering.

En person som är dömd för hets mot folkgrupp enligt 16 kap. 8 § brottsbalken har gett uttryck för värderingar som ett demokratiskt samhälle ska motverka och ta avstånd ifrån. Personens lämplighet att arbeta inom skolan kan därför, enligt vår mening, ifrågasättas. Vi anser därför att hets mot folkgrupp av normalgraden och grovt brott bör omfattas av registerkontrollen. På så sätt kan barn och elever, i möjligaste mån, skyddas från att utsättas för kränkande behandling. Härigenom motverkar man också risken för att undervisningen står i strid med skolans värdegrund och att eleverna utsätts för påverkan av extremistisk karaktär.

Vi har övervägt om registerkontrollen bör omfatta även ringa hets mot folkgrupp. Den kontroll som sker enligt lagen (2007:171) om registerkontroll vid vissa boenden som tar emot barn, omfattar även ringa hets mot folkgrupp. Det har bl.a. motiverats med att barnen på sådana boenden (HVB) har rätt att bemötas med respekt oavsett vilket etniskt ursprung de har eller vilken tro de bekänner sig till och att bristande respekt i denna del är en kränkning som inte kan accepteras (prop. 2006/07:37 s. 18). Intresset av att säkerställa en undervisning som förmedlar en respekt för alla människors lika värde och behovet av att skolpersonal reagerar adekvat och konsekvent när elever ger uttryck för t.ex. rasistiska idéer kan, enligt vår mening, i viss mån tala för att även ringa hets mot folkgrupp inkluderas i registerkontrollen. Mot detta ska emellertid ställas att kontrollen bygger på en proportionalitetsavvägning mellan behovet av kontrollen och intrånget i den enskildes integritet (se avsnitt 7.4). Med beaktande av att ringa hets mot folkgrupp är ett brott vars straffvärde ligger på bötesnivå framstår det inte som proportionerligt att låta kontrollen omfatta ringa brott.

Folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser

Genom lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott infördes 2014 nya straffbestämmelser om folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser. År 2022 infördes en särskild straffbestämmelse om aggressionsbrott. Samtliga brott i lagen utgör synnerligen allvarliga brott och det är uppenbart att de står i strid med skolans värdegrund. Brotten bör därför omfattas av registerkontrollen.

Brott mot vapenlagen, tillståndsplikten för explosiva varor samt lagen om straff för smuggling

Skjutningar och sprängningar är kännetecknande för konflikter inom den kriminella miljön och är ett stort samhällsproblem (se avsnitt 3.2). Tillgång till vapen och explosiva varor i samhället har ökat och det finns en ökad benägenhet att dessa används i kriminella miljöer (se prop. 2023/24:33 s. 19). Regeringen har av den anledningen nyligen skärpt straffen för de allvarligare formerna av vapenbrott, brott mot tillståndsplikten för explosiva varor, vapensmuggling och smuggling av explosiva varor. Enlig

vår mening har dessa brott en så pass tydlig koppling till det grova våldet och är så pass vanligt förekommande inom kriminella nätverk att det är motiverat att brotten omfattas av registerkontrollen. På så sätt kan barn och elever inom skolan bättre skyddas inte bara från att utsättas för våld eller övergrepp utan också från att rekryteras till kriminella nätverk. Vi anser därför att vapenbrott av normalgraden samt grovt och synnerligen grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 § första stycket och 1 a § vapenlagen (1996:67) bör omfattas av registerkontrollen. Som ringa brott bedöms överträdelser av bagatellartad karaktär, exempelvis innehav av en burk pepparspray eller innehav av ett äldre prydnadsvapen. Vi anser därför att det inte finns tillräckliga skäl att inhämta uppgifter om vapenbrott som begås av oaktsamhet eller är ringa enligt 1 § andra stycket vapenlagen.

Vissa explosiva varor som handgranater, bomber och minor bedöms som vapenlika och minst lika farliga som skjutvapen. Dessutom har kriminella grupperingar tillgång till sådana varor och en benägenhet att använda dem (prop. 2023/24:33 s. 25). Av den anledningen bör även grovt och synnerligen grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva av varor (29 a § lagen [2010:1011] om brandfarliga och explosiva varor) omfattas av registerkontrollen. Det framgår av nämnda bestämmelse att det vid bedömningen av om det aktuella brottet är grovt särskilt ska beaktas bl.a. om hanteringen eller överföringen har skett i en sådan miljö att varan typiskt sett kan befaras komma till brottslig användning. Grova varianter av brottet kan därför utgöra en indikation på att det är fråga om brott i den gängkriminella miljön.

I dag finns ett stort antal illegala skjutvapen i Sverige. Den absoluta merparten av de vapen som påträffas i kriminella miljöer bedöms ha smugglats in i landet vid något tillfälle (prop. 2023/24:33 s. 17). Grov vapensmuggling och synnerligen grov vapensmuggling enligt 6 a § tredje och fjärde styckena lagen (2000:1225) om straff för smuggling bör därför omfattas av registerkontrollen. Även grov smuggling och synnerligen grov smuggling av explosiva varor enligt 6 b § tredje och fjärde styckena samma lag bör omfattas. Att varan är avsedd att överlåtas till eller användas av kriminella grupper är en omständighet som kan medföra att brottet är att anse som grovt (se prop. 2019/20:200 s. 55 f.). Vi anser även att narkotikasmuggling av normalgraden samt grov och synnerligen grov narkotikasmuggling, enligt 6 § första, tredje och fjärde styckena lagen om straff för smuggling bör omfattas av kontrollen eftersom narkotikahandeln är en central del av de kriminella nätverkens aktiviteter (se avsnitt 3.2).

Vad gäller smuggling av normalgraden och grov smuggling enligt 3 och 5 §§ lagen om straff för smuggling kan vi konstatera att ett smugglingsbrott kan omfatta varor av olika slag (jfr prop. 2006/07:37 s. 18). Brotten har därmed inte någon tydlig bäring på de skyddsintressen som utgör grunden för registerkontrollen. Vi anser därför inte att smugglingsbrott bör omfattas av kontrollen.

Narkotikabrott, brott mot alkohollagen m.m.

Alla barn och elever har rätt till en hälsofrämjande skolmiljö som är fri från alkohol, narkotika, dopning och tobak. I barnkonventionen stadgas dessutom att barn ska skyddas mot narkotika (artikel 33). Barn och elever

har också rätt till undervisning där frågor som rör tobak, alkohol, narkotika och dopning integreras i olika ämnen.

Narkotikahandeln är en central del av de kriminella nätverkens aktiviteter där rekryteringen av barn och unga drivs fram genom narkotikadistribution (se avsnitt 3.2). Innehav eller bruk av narkotika i skolmiljön är enligt vår mening oacceptabelt. Det finns därför starka skäl för att narkotikabrott, grovt och synnerligen grovt narkotikabrott enligt 1 och 3 §§ narkotikastrafflagen (1968:64) bör omfattas av registerkontrollen. På så sätt kan barn och elever, i möjligaste mån, skyddas från narkotika i skolan och från att rekryteras till kriminella nätverk.

När det gäller ringa narkotikabrott enligt 2 § narkotikastrafflagen finns det enligt vår mening inte samma anledning att befara att gärningsmannen ingår i kriminella nätverk eller har annan koppling till sådana miljöer. Det är vanligt att innehav för eget bruk eller eget bruk bedöms som ringa narkotikabrott med bötespåföljd. All befattning med narkotika är naturligtvis förkastlig och ska inte bagatelliseras. Just när det gäller ringa narkotikabrott finns det emellertid enligt vår mening särskild anledning att beakta den lagförda personens möjlighet till återanpassning i samhället. Med hänsyn till intresset av sådan återanpassning och till brottets låga straffvärde finns det enligt vår mening inte tillräckliga skäl att inhämta uppgifter om ringa narkotikabrott vid registerkontrollen.

Barn och elever ska också skyddas mot dopning. Dopningsbrott och grovt dopningsbrott enligt 3 § första stycket och 3 a § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel bör därför omfattas av registerkontrollen. Vi anser inte att det finns tillräckliga skäl att inhämta uppgifter om ringa dopningsbrott eftersom brottet har ett lågt straffvärde och böter i straffskalan.

När det gäller lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor så omfattas den av sådan registerkontroll som sker inför arbete eller annat mottagande på HVB samt inför godkännande av enskilda som huvudmän enligt skollagen. Straffskalan för vissa uppsåtliga brott är, enligt 4 § i den aktuella lagen, böter eller fängelse i högst ett år. För oaktsamma brott är straffskalan lägre och i ringa fall ska det inte dömas till ansvar. Vanligen stannar påföljden vid böter även för uppsåtliga brott. Straffvärdet för brott mot denna lag är enligt vår bedömning så lågt att det inte finns skäl att inhämta uppgifter om sådana brott vid registerkontrollen.

Vi anser att grov olovlig befattning med sprit och grov olovlig försäljning av alkohol enligt 11 kap. 4 § alkohollagen (2010:1622) bör omfattas av registerkontrollen. Av bestämmelsen framgår att det vid avgörandet av om brottet är att betrakta som grovt särskilt ska beaktas om det rör sig om en verksamhet som bedrivits yrkesmässigt eller i större omfattning eller varit inriktad mot ungdomar. Det finns därför en risk att en person som har gjort sig skyldig till nämnda brott t.ex. har sitt kundunderlag i skolan. Denna risk bör i möjligaste mån minskas genom att brottet ingår i registerkontrollen.

Försök, förberedelse, stämpling och medverkan till brott omfattas också av registerutdraget

De osjälvständiga brottsformerna handlar dels om gärningar som utgör steg på vägen till fullbordade brott – försök, förberedelse och stämpling –

dels om gärningar som består i medverkan till brott och underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott. Definitionen av de osjälvständiga brottsformerna finns i 23 kap. brottsbalken medan det genom en särskild straffbestämmelse i brottsbalkens respektive kapitel eller i en specialstraffrättslig lag anges om och i så fall vilka förstadier till ett visst brott som är straffbara. Vid de kontakter vi haft med Polismyndigheten har det framkommit att de osjälvständiga brottsformerna av olika brott framgår av ett registerutdrag om den straffbestämmelse som de bygger på är angiven i domslutet vid en fällande dom. Det behövs således ingen särskild reglering för att försök, förberedelse, stämpling, medverkan och underlåtelse att avslöja eller förhindra brott ska framgå av registerutdraget.

Vad innebär det för lämplighetsbedömningen att registerutdraget omfattar fler brottstyper?

Registerkontrollen är endast är en del av den allmänna lämplighetsprövningen som ska göras av arbetssökande inför anställning. I denna lämplighetsbedömning utgör registerutdraget det sista ledet i anställningsförfarandet. Det kommer således inte att finnas något förbud mot att anställa en person som förekommer i registret för något av de brott vi föreslagit ovan (se avsnitt 8.2).

Det är en rimlig utgångspunkt att en arbetssökande som vet med sig att han eller hon förekommer i registret kommer att avstå från att söka arbete eller andra uppdrag inom skolan. Det kan naturligtvis ändå förekomma att en arbetssökande visar upp ett belastningsregisterutdrag där det framgår att denne är dömd för vissa brott, i synnerhet när vi nu föreslår att registerutdraget ska utökas med fler brott.

De flesta av de brott som vi föreslår ska omfattas av registerutdraget är så pass allvarliga att en arbetsgivare som regel kan förväntas anse att en person som dömts för brotten är olämplig för ett arbete eller annat uppdrag i skolan. Det gäller t.ex. grovt narkotikabrott, grovt olaga tvång och grov mordbrand. Det ska dock understrykas att det är arbetsgivaren som ytterst ansvarar för lämplighetsbedömningen och att det inte är förbjudet att anställa en person som är dömd för sådana brott. När det gäller vissa andra brott är det inte alltid lika givet att en person som dömts för brottet under alla omständigheter är olämplig att arbeta eller på annat sätt tas emot inom skolan. Arbetsgivaren kan då behöva göra en mer grundlig bedömning av omständigheterna och då särskilt beakta brottets betydelse i förhållande till arbetsuppgifterna eller uppdraget. Det kan finnas situationer där arbetsgivaren bedömer att t.ex. ett dopningsbrott tillhör ett avslutat kapitel i sökandens liv som inte ska diskvalificera vederbörande från anställning. Det är inte vår uppgift att ge någon närmare vägledning kring vilken betydelse olika brott bör få vid lämplighetsbedömningen. Det är emellertid rimligt att anta att sådana omständigheter som upprepad brottslighet, straffvärdet för de aktuella gärningarna, hur lång tid som förflutit sedan brottet begicks, om straffet har avtjänats och vilken typ av tjänst det är frågan om kan vara faktorer som är relevanta för arbetsgivaren att väga in vid bedömningen.

Den som gör registerkontrollen bör ha vetskap om att kontrollen endast är ett led i lämplighetsbedömningen och ha god kännedom om de brottstyper som registerutdraget omfattar. Det är därför viktigt att

arbetsgivaren utarbetar tydliga stödmaterial och rutiner för den som kontrollerar registerutdraget.

Den utökade kontrollen bör även gälla för personer som är 15 år eller äldre och är folkbokförda där pedagogisk omsorg ska bedrivas

Personer som är 15 år eller äldre och som är folkbokförda där pedagogisk omsorg ska bedrivas ska på begäran av kommunen visa upp ett utdrag ur belastningsregistret. Om ett registerutdrag inte visas upp får verksamheten inte bedrivas. Detta framgår av 25 kap. 2 a § skollagen. I förarbetena till bestämmelsen anförde regeringen att en omständighet som skiljer pedagogisk omsorg från förskolan är att verksamheten ofta bedrivs i dagbarnvårdarens bostad. Det kan inträffa att det är direkt olämpligt att verksamheten bedrivs i en bostad om beteendet hos någon som bor där utgör en risk för barnen. Det ansågs därför ytterst angeläget att minska riskerna för övergrepp mot barn samt att förhindra att barn befinner sig i en kriminell eller på annat sätt olämplig miljö (prop. 2021/22:78 s. 36 f.). Med hänsyn härtill anser vi att samma behov av skydd mot våld, övergrepp samt skadlig och otillbörlig påverkan gör sig gällande för barn som deltar i pedagogisk omsorg som för skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet. Den registerkontroll som sker enligt 25 kap. 2 a § skollagen bör därför omfatta samtliga brott som omfattas av den utökade kontrollen inför anställning.

8.6 Den utökade registerkontrollen ska omfatta samtliga personkategorier

Bedömning: Den utökade registerkontrollen ska omfatta samtliga personkategorier som omfattas av nuvarande reglering om registerkontroll inför anställning eller annat mottagande inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet.

Skälen för bedömningen

En utökad registerkontroll ska ur integritetssynpunkt inte omfatta en större krets av anställda eller uppdragstagare än vad som är nödvändigt för att uppnå syftet med kontrollen (avsnitt 7.8).

En registerkontroll inför arbete i t.ex. skolan ska göras av personer som erbjuds anställning i verksamheten. En sådan kontroll ska också göras av personer som erbjuds eller tilldelas arbete på i huvudsak samma villkor som en där anställd person, t.ex. inhyrd personal från ett bemanningsföretag eller enskilda uppdragstagare. Registerkontroll ska också göras av personer som under utbildning till en lärar- eller förskollärarexamen eller yrkesutbildning inom kommunal vuxenutbildning tilldelas plats för verksamhetsförlagd del av utbildningen (praktik). Detsamma gäller för deltagare i ett arbetsmarknadspolitiskt program som tilldelas plats för arbetspraktik eller annan programinsats inom sådan verksamhet. Detta framgår av regleringen om registerkontroll i 2 kap. 31 § skollagen (se avsnitt 8.2). Hela denna personkrets kontrolleras i dag i belastningsregistret för samtliga brott som omfattas av kontrollen. Det innebär att den

kontroll som görs av en arbetssökande som erbjuds anställning som t.ex. vaktmästare motsvarar den kontroll som görs av en person som erbjuds arbete som lärare inom den berörda verksamheten.

Eftersom vi föreslår att registerkontrollen ska utökas med fler brott måste vi också bedöma om en sådan utökad kontroll bör omfatta samtliga personkategorier enligt 2 kap. 31 § skollagen eller om den bör begränsas till vissa personkategorier. Det ingår dock inte i vårt uppdrag att se över den personkrets som i dag omfattas av regleringen om registerkontroll inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet.

Det är enligt vår mening givet att de personkategorier som kommer att ha direkt och nära kontakt med barn och elever som t.ex. rektorer, lärare, förskollärare, studie- och yrkesvägledare, skolkuratorer, elevassistenter, fritidspedagoger och liknande personal ska kontrolleras för samtliga brott i den föreslagna utökade registerkontrollen. När det gäller annan personal som t.ex. vaktmästare och måltidspersonal så kan det inte uteslutas att sådan personal också etablerar nära kontakt med eleverna. Även sådan personal kan röra sig fritt inom ett skolområde och knyta kontakter med elever t.ex. under raster. Det uppkommer också svåra gränsdragnings-frågor om olika personkategorier ska kontrolleras för olika brott. I andra författningar om belastningsregisterkontroll i verksamheter med barn görs inte heller någon skillnad avseende omfattningen på kontrollen beroende på vilken personkategori den arbetssökande tillhör (se t.ex. lag [2007:171] om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn). Vi anser därför att samtliga personkategorier som i dag omfattas av register-kontrollen enligt 2 kap. 31 § skollagen bör omfattas även av den utökade kontrollen.

8.7 Registerutdraget ska visas upp

Bedömning: Den nuvarande regleringen att registerutdraget ska visas upp för den som erbjuder anställningen ska även fortsättningsvis gälla.

Skälen för bedömningen

Det har inte framkommit något behov av att i efterhand kontrollera registerutdragets äkthet

Enligt vår uppdragsbeskrivning ska vi analysera och ta ställning till om registerkontrollen enligt skollagen bör ske genom att utdraget, i enlighet med den nu gällande ordningen, visas upp eller om det i stället bör lämnas in till den som ska kontrollera det.

Av betydelse för bedömningen om registerutdraget fortsättningsvis bör visas upp eller om utdragen i stället bör lämnas in är bl.a. om det finns behov av att i efterhand kontrollera att en kontroll i belastningsregister verkligen har utförts och att utdraget inte varit förfalskat. När bestämmelserna om registerkontroll till skydd för barn och elever inom skolväsendet infördes den 1 juli 2001 innebar reglerna att den enskilde skulle lämna registerutdraget till den som erbjöd anställningen. Det fanns behov att i efterhand kunna kontrollera att handläggningen varit korrekt

och att utdragets innehåll inte varit förvanskat (prop. 1999/2000:123 s. 19 f.). Den 1 juli 2021 ändrades emellertid tillvägagångssättet för registerkontrollen så att den som omfattas av kontrollen i stället skulle visa upp ett registerutdrag. Skälet till ändring var bl.a. att minska risken för obefogad spridning av uppgifter från belastningsregistret och därmed minska kränkningen av den personliga integriteten. Ytterligare ett skäl var att huvudmännens administrativa börda minskar eftersom registerutdrag inte behöver diarieföras och arkiveras (prop. 2020/21:152 s. 37 f.).

Under den dialog som vi har haft med arbetsmarknadens parter har det inte framkommit något behov av att i efterhand kontrollera registerutdragets äkthet. Vi har inte heller fått några indikationer på att förfalskade registerutdrag skulle vara ett vanligt förekommande problem inom skolväsendet. Redan i dag finns det en möjlighet för arbetsgivare att kontrollera om ett digitalt registerutdrag som visas upp är äkta. Detta kan ske med hjälp av polisens kontrolltjänst för digitala registerutdrag och det förutsätter inte att registerutdraget lämnas in för att sådan kontroll ska kunna ske. När det gäller pappersutdragen så kan inte motsvande kontroll göras av arbetsgivaren när registerutdraget visas upp eftersom det är vattenstämpeln som är äkthetsintyget. Enligt uppgift från Polismyndigheten är det i dag få arbetsgivare som använder kontrolltjänsten för digitala registerutdrag. Vi vill i detta sammanhang lyfta fram att t.ex. informationsinsatser om kontrolltjänsten för digitala registerutdrag till arbetsgivarna inom skolväsendet skulle kunna bidra till att fler digitala registerutdrag kontrolleras när de visas upp.

Registerutdraget ska av integritetsskäl endast visas upp

Vi delar den bedömning som gjorts i tidigare förarbeten att det inte innebär en behandling av personuppgifter om lagöverträdelser när arbetsgivaren endast tar del av registerutdraget och antecknar att ett utdrag visas upp utan att någon uppgift om innehållet i utdraget noteras (se prop. 2020/21:152 s. 40 f. samt prop. 2017/18:218 s. 181). Om registerutdraget däremot lämnas in sker en behandling av personuppgifter om lagöverträdelser i dataskyddsförordningens mening. Det finns då en risk för obefogad spridning av uppgifterna, i synnerhet när det är fråga om ett stort antal arbetsgivare som kommer att vara skyldiga att genomföra kontrollen. Det finns också en risk för att personal inte lagrar utdragen på ett tillräckligt säkert sätt. En ordning där registerutdraget visas upp är därför betydligt mer integritetsvänlig än en ordning där registerutdraget i stället lämnas in. Det skulle också innebära en tyngre administrativ börda om arbetsgivaren måste diarieföra och arkivera samtliga registerutdrag. Arbetsmarknadens parter har i våra dialoger varit samstämmiga i uppfattningen att det inte innebär några fördelar med en ordning där registerutdragen lämnas in i stället för att visas upp. Den tunga administrativa bördan och riskerna för enskildas personliga integritet lyfts fram av parterna som argument mot en sådan ordning.

Sammantaget anser vi att en ordning där registerutdragen lämnas in innebär en alltför stor risk för enskildas integritet och en risk för att regleringen står i strid med EU:s dataskyddsförordning. Vi anser därför att registerutdragen fortsättningsvis också bör visas upp för den som erbjuder anställningen. Skolinspektionen kommer fortfarande att kunna utöva

tillsyn över att huvudmännen fullgör registerkontrollen eftersom det kommer att finnas dokumentation om att sådan kontroll har skett.

8.8 Tidsgränsen för hur gammalt registerutdraget får vara ska kortas

Förslag: Det utdrag ur belastningsregistret som ska visas upp i samband med anställning, anlitande eller annat mottagande inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet ska vara högst sex månader gammalt.

Det registerutdrag som ska visas upp av personer som är 15 år eller äldre och som är folkbokförda där pedagogisk omsorg ska bedrivas ska också vara högst sex månader gammalt.

Skälen för förslaget

Enligt vår uppdragsbeskrivning ska vi överväga om det finns behov av en kortare tidsgräns för hur gammalt registerutdraget får vara än vad som gäller enligt nuvarande reglering om registerkontroll. Enligt dagens bestämmelser ska ett uppvisat registerutdrag vara högst ett år gammalt (2 kap. 31 § skollagen). Samma tidsgräns gäller för ett sådant register-utdrag som ska visas upp av en person som är 15 år eller äldre och är folkbokförd där pedagogisk omsorg bedrivas (25 kap. 2 a §). Denna ordning infördes ursprungligen i lagen om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg, där reglerna senare överfördes till den nu gällande skollagen. Därefter har regleringen i det här avseendet inte setts över. Enligt lagen om registerkontroll av personal vid sådana hem för vård eller boende som tar emot barn ska utdraget från belastnings- och misstankeregistret vara högst sex månader gammalt. I utredningen Utökade registerkontroller vid anställning inom kommun, Ds 2024:24, föreslås en lag om registerkontroll av personal som utför vissa insatser i hemmet åt äldre personer eller personer med funktionsnedsättning. Det föreslås att den som begär att ett utdrag ur belastnings- och misstankeregistret visas upp bör kräva att utdraget inte är äldre än sex månader.

Det är viktigt att arbetsgivaren får ett underlag som inte är för gammalt för att göra den lämplighetsbedömning som ska ske av den blivande personalen. Vi anser därför att det finns skäl att korta tidsgränsen för hur gammalt registerutdraget får vara. Enligt vår bedömning är det rimligt att tidsgränsen för hur gammalt registerutdraget får vara kortas från ett år till sex månader, i likhet med annan reglering på området. Det skulle kunna hävdas att en kortare tidsgräns innebär en ökad administrativ börda för både den arbetssökande som behöver begära registerutdrag oftare och för polisen som ska administrera begäran om utdrag. Polismyndigheten har emellertid uppgett att hanteringen av registerutdrag till övervägande del är digital. Det finns därför inte några vägande skäl att sätta en längre tidsgräns än sex månader. Vi anser således att tidsgränsen för hur gammalt registerutdraget får vara ska kortas från ett år till sex månader. Denna tidsgräns ska gälla både vid registerkontroll som sker inför anställning

eller annat mottagande i skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet samt vid motsvarande kontroll som sker av en person som är 15 år eller äldre och är folkbokförd där pedagogisk omsorg bedrivas.

8.9 Undantaget från skyldigheten att visa upp registerutdrag ska tas bort – men det kommer att leda till betydande negativa konsekvenser

Förslag: Undantaget från skyldigheten att visa upp registerutdraget vid förnyad anställning hos samma arbetsgivare inom ett år ska upphävas.

Bedömning: Förslaget innebär en kraftigt ökad administrativ börda för huvudmännen. Det innebär även att möjligheten för huvudmännen att med kort varsel anställa eller anlita personal för tillfälliga anställningar kommer att försvåras avsevärt. Vi avråder därför regeringen från att gå vidare med förslaget och bedömer att en förkortad frist för tillämpning av undantaget är en mer ändamålsenlig lösning.

Skälen för förslaget

Enligt vår uppdragsbeskrivning är det viktigt att registerkontroll görs inför varje beslut att anställa eller på annat sätt ta emot en person inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet. Det undantag från skyldigheten att visa upp ett registerutdrag som finns i dag innebär att den som inom ett år erbjuds en förnyad anställning hos samma arbetsgivare eller en förnyad möjlighet att arbeta, genomföra verksamhetsförlagd del av en utbildning eller delta i en programinsats i verksamheten anställas, får anlitas eller tas emot utan att han eller hon lämnat ett registerutdrag på nytt (2 kap. 33 § skollagen). Undantaget infördes i den dåvarande lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg. Som skäl för att göra undantag från huvudregeln angav regeringen i förarbetena att arbetsgivaren kan ha god kännedom om den arbetssökande genom att han eller hon varit tidsbegränsat anställd vid flera tillfällen och under en längre tid. Det kan också vara så att det endast har gått en kort tid sedan det första anställningstillfället (prop. 1999/2000:123 s. 20).

Det kan hävdas att barnets och elevens rätt till skydd mot våld, övergrepp samt skadlig och tillbörlig påverkan stärks om undantaget från skyldigheten att visa upp ett registerutdrag avskaffas. Samtidigt vill vi lyfta fram andra viktiga aspekter som också måste beaktas vid bedömningen. Vid den dialog som vi haft med arbetsmarknadens parter har både arbetsgivar- och arbetstagarorganisationerna starkt invänt mot ett borttagande av dagens undantag från registerkontroll vid förnyad anställning. Enligt parterna kommer det avsevärt att försvåra anställning eller anlitande av personal för att lösa tillfälliga vakanser eftersom registerutdraget i så fall behöver visas upp vid varje tillfälle. För att skola, förskola och andra verksamheter som omfattas av kravet på registerkontroll ska kunna bedrivas kontinuerligt även när lärare eller annan personal är frånvarande, t.ex. på grund av sjukdom, måste det finnas en möjlighet att med kort varsel rekrytera personal för korta perioder,

ibland bara enstaka timmar eller dagar. Det är vanligt att skolor träffar avtal om s.k. intermittent anställning eller anställningsavtal som saknar arbetstidsmått för tillfälliga anställningar. I dessa situationer kan vikarien kontaktas samma morgon som vederbörande ska tjänstgöra. Det är alltså vanligt att det är personer som är väl kända för arbetsgivaren som anställs eller anlitas. I många fall är det inte praktiskt möjligt att kontrollera registerutdrag vid varje tillfälle då vikarien påbörjar sitt arbete. Vi har svårt att se hur verksamheternas behov att lösa tillfälliga vakanser ska kunna tillgodoses om undantaget tas bort. Det har heller inte framkommit att det gällande undantaget inneburit att olämpliga personer anställts eller att det på annat sätt lett till problem.

Om undantaget avskaffas, kommer det leda till en tung administrativ börda för huvudmännen när de ska se till att personer som anställs eller anlitas för att lösa tillfälliga vakanser visar upp registerutdrag vid varje tillfälle. Huvudmännen måste då, när de fått kontakt med en person som kan anställas eller anlitas med kort varsel, försäkra sig om att personen har ett uppdaterat registerutdrag tillgängligt och dessutom se till att en behörig person har möjlighet att kontrollera utdraget innan vikarien börjar arbeta. Det finns en påtaglig risk för att en sådan ordning leder till inställda eller lärarlösa lektioner vid ordinarie personals sjukdom eller annan frånvaro. Enligt vår bedömning är detta närmast ägnat att öka risken för otrygghet och oordning i skolan.

Det måste också beaktas att den som är undantagen från skyldigheten att visa upp ett registerutdrag har visat ett sådant utdrag vid det första anställningstillfället. På så sätt säkerställs i möjligaste mån att personer som är dömda för vissa brott inte arbetar eller tas emot i verksamheten. Situationen är densamma för den som inte omfattas av undantaget och t.ex. har en längre tillsvidareanställning hos samma huvudman. Vidare utgår vi från att arbetsgivaren har god kännedom om en person som återanställs inom ett år.

Barnets och elevens behov av skydd är av yttersta vikt men vi anser inte att ett undantag vid förnyad anställning i realiteten försämrar detta skydd. Det finns därför starka skäl mot att avskaffa undantaget. Enligt vår uppdragsbeskrivning ska vi dock lämna förslag som innebär att det inte längre ska finnas möjlighet för huvudmannen att göra undantag från skyldigheten att visa upp registerutdrag. Vi föreslår därför, i enlighet med vårt uppdrag, att undantaget från skyldigheten att visa upp registerutdrag i 2 kap. 33 § skollagen upphävs. Vår bedömning är emellertid att om förslaget genomförs kommer det att innebära en kraftigt ökad administrativ börda för huvudmännen. Det innebär även att möjligheten för huvudmännen att med kort varsel anställa eller anlita personal för tillfälliga anställningar kommer att försvåras avsevärt. Vi avråder därför regeringen från att gå vidare med förslaget.

För det fall regeringen inte går vidare med förslaget kan en möjlig och, enligt vår mening, mer ändamålsenlig lösning vara att i stället förkorta den frist som gäller för tillämpning av undantaget. Vi bedömer att det skulle vara lämpligt att undantagsregeln utformas så att tiden för när förnyad anställning erbjuds sänks från ett år till sex månader. En sådan lösning skulle bidra till att stärka barnets och elevens skydd samtidigt som hänsyn tas till behovet av att behålla undantaget. I bilaga 3 redovisar vi ett författningsförslag för en sådan alternativ lösning.

8.10 Misstankar om brott för vilket åtal har väckts ska ingå i registerkontrollen

Förslag: Den registerkontroll som ska ske inför anställning i skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet ska omfatta uppgifter ur misstankeregistret för brott där åtal har väckts.

Utdraget ur misstankeregistret ska innehålla uppgifter om samma brott som framgår av ett utdrag ur belastningsregistret inför anställning.

Utdraget ska vara högst sex månader gammalt.

Detsamma ska gälla för den registerkontroll som ska ske av personer som är 15 år eller äldre och som är folkbokförda på den adress där pedagogisk omsorg ska bedrivas.

Skälen för förslaget

Brottsmisstankar är särskilt integritetskänsliga

Enligt vår uppdragsbeskrivning ska vi lämna förslag som innebär att arbetsgivare inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet ska få tillgång till vissa uppgifter i misstankeregistret inför att en person ska anställas, anlitas eller tas emot på annat sätt. Vidare ska vi också föreslå vilka uppgifter som arbetsgivare ska få tillgång till.

Det övergripande syftet med misstankeregistret är att underlätta tillgången till uppgifter om pågående förundersökningar och brottmål inom den brottsbekämpande verksamheten (prop. 1997/98:97 s. 90). I registret finns bl.a. uppgifter om personer som enligt förundersökningsledarens bedömning är skäligen misstänkta för brott.

Det finns vissa aspekter på brottsmisstankar som gör dessa uppgifter särskilt integritetskänsliga. Sådana uppgifter har inte prövats av domstol och kan därför senare visa sig vara otillräckliga för en fällande dom. Det var skälet till att regeringen inte lät registerkontrollen inför anställning i skolan även omfatta misstankeregistret när regleringen infördes år 2001 (prop. 1999/2000:123 s. 26 f.). Det är vidare en viktig rättssäkerhetsprincip att var och en som blivit anklagad för brott ska betraktas som oskyldig till dess hans eller hennes skuld lagligen fastställts. Principen, som kallas för oskuldspresumtionen, återfinns bl.a. i artikel 6.2 Europakonventionen och artikel 48 EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna. Det finns skäl att anta att en arbetsgivare som får tillgång till uppgifter i misstankeregistret i praktiken kommer att behandla en arbetssökande som förekommer i registret som att den gjort sig skyldig till brott. Vid rekryteringar kan det leda till oönskade konsekvenser både för arbetsgivaren och den arbetssökande eftersom arbetsgivaren riskerar att inte anställa den som är mest lämpad för tjänsten.

Var och en har alltså ett intresse av att uppgifter om brottsmisstankar inte sprids. De särskilda aspekterna på uppgifter om misstankar innebär att det krävs starka skäl för att göra sådana uppgifter tillgängliga för arbetsgivaren.

Uppgifter ur misstankeregistret lämnas ut i andra fall

Myndigheter har rätt att få uppgifter ur misstankeregistret bl.a. i den utsträckning som regeringen för vissa slag av ärenden föreskriver det (5 § 2 lagen [1998:621] om misstankeregister). Även enskilda har i vissa fall rätt att få ut uppgifter ur misstankeregistret (8 och 8 a §§ lagen om misstankeregister). Vissa myndigheter har rätt att få ut fullständiga uppgifter (3 § förordningen [1999:1135] om misstankeregister). Enligt 4 § förordningen om misstankeregister ska en uppgift om misstanke om brott för vilket åtal har väckts lämnas ut på begäran till drygt tjugo olika myndigheter och i en lång rad av olika situationer. I sjätte punkten regleras till exempel att en uppgift om misstanke om brott för vilket åtal har väckts ska lämnas ut om det begärs av bl.a. en statlig eller kommunal myndighet som beslutar om anställning av personal inom psykiatrisk sjukvård, vård av utvecklingsstörda, vård av barn och ungdom eller tvångsvård av missbrukare, i fråga om den som myndigheten avser att anställa eller anlita som uppdragstagare. Enskildas rätt att få ut uppgifter är också enligt förordningen begränsad till brott för vilka åtal har väckts (8 och 8 a §§).

En enskild har endast möjlighet att få ett utdrag ut misstankeregistret om sig själv om det behövs enligt bestämmelser i lagen om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn. Registerutdraget är i det fallet begränsat till vissa uppräknade brottstyper och gäller endast uppgifter om misstankar om brott för vilket åtal har väckts. Regeringen motiverade sådan tillgång till misstankeregistret med den särskilda utsatthet som finns hos barn i HVB. Barn som bor i HVB har placerats där med stöd av socialtjänstlagen eller lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. En begränsning infördes dock på så sätt att det endast är misstankar där åtal har väckts som omfattas av de uppgifter som arbetsgivaren kan ta del av. Regeringen motiverade denna begränsning med den osäkerheten som finns beträffande övriga uppgifter (prop. 2006/07:37 s. 15).

Utredningen Utökade registerkontroller vid anställning i kommun, Ds 2024:24, har haft i uppdrag att se över möjligheterna att kontrollera anställda och personer som erbjuds anställning eller uppdrag inom kommunerna mot belastningsregistret och misstankeregistret. Utredningen föreslår bl.a. att en kontroll ska göras mot misstankeregistret inför arbete med äldre och personer med funktionsnedsättning samt inför arbete med barn. Kontrollen ska avse avseende samma brott som framgår av ett utdrag ur belastningsregistret inför anställning samt endast omfatta misstankar om brott för vilket åtal väckts.

Misstankar om brott för vilket åtal har väckts ska omfattas av kontrollen

En anställning är i sig ett långtgående åtagande för en arbetsgivare. Arbetsgivare inom skolväsendet har relativt stora möjligheter att välja vem som är bäst lämpad för en viss tjänst (se avsnitt 8.3). Det är därför viktigt att arbetsgivaren kan fatta beslut om anställningar på ett relevant underlag. Som framgår ovan finns det redan reglerat flera situationer där uppgifter ur misstankeregistret lämnas ut i samband med anställning till en tjänst som inte är placerad i säkerhetsklass. Det gäller då misstankar om brott för vilket åtal väckts.

Enligt barnkonventionen har barnet rätt till skydd mot övergrepp och utnyttjande av varje slag. Konventionsstaterna ska skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp (artikel 34). Staterna ska vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa åtgärder och andra åtgärder för att genomföra barns rättigheter enligt konventionen (artikel 4). Enligt vår mening utgör skyddet för barn och elever i skolan ett så pass tungt vägande intresse att uppgifter om misstankar bör inhämtas inför anställning eller annat mottagande inom skolan. Vår bedömning är att barns och elevers skydd mot våld, övergrepp samt skadlig och otillbörlig påverkan stärks om misstankar för vissa brott blir en del av underlaget inför anställning.

Det ska här noteras att misstankeregistret även innehåller uppgifter om misstankar som inte är delgivna den enskilde. Polismyndigheten har i våra dialoger uppgett att det skulle innebära betydande risker för den brottsbekämpande verksamheten om arbetsgivare inom skolan fick tillgång till uppgifter i misstankeregistret där åtal ännu inte har väckts. Detta eftersom det då råder förundersökningssekretess. På ett ännu tidigare stadium, innan brottsmisstanken har delgetts, vet den misstänkte som regel inte ens om att han eller hon förekommer i registret. Det skulle alltså kunna skada pågående brottsutredningar om uppgifter om förundersökningar som omfattas av sekretess lämnas ut till arbetsgivare i skolan. När åklagaren väl har väckt åtal föreligger inte längre förundersökningssekretess. Det bör alltså endast komma i fråga att registerkontrollen inför anställning eller annat mottagande inom skolan avser misstankar om brott för vilket åtal har väckts, på samma sätt som gäller inför arbete på HVB.

Den registerkontroll som kommunen gör av personer som är 15 år eller äldre och som är folkbokförda där pedagogisk omsorg ska bedrivas bör också omfatta en kontroll i misstankeregistret avseende brott för vilket åtal har väckts.

Förslaget leder till ändringar i bl.a. 2 kap. 31 § och 25 kap. 2 a § skollagen där det ska framgå att en registerkontroll även ska ske mot misstankeregistret. Det föreslås även att en hänvisning till skollagen tas in i 8 a § lagen om misstankeregister.

Vidare föreslår vi en ny paragraf i förordningen om misstankeregister som anger att uppgifter om misstanke om brott för vilket åtal har väckts ska lämnas ut om det begärs av en enskild som behöver ett registerutdrag om sig själv enligt skollagen. I bestämmelsen specificeras det vilka brott som misstankarna får avse.

Samma brottskatalog som vid kontroll i belastningsregistret och övriga krav på utdraget

Frågan är om misstankeregisterkontrollen bör omfatta samma brott som vi föreslår ska ingå i den utökade belastningsregisterkontrollen inför anställning (se avsnitt 8.5). Vår bedömning är att det är relevant för arbetsgivaren att få tillgång till misstankar om samma brott som ingår i belastningsregisterkontrollen. Vi anser därför att de brott som ingår i den brottskatalog som gäller belastningsregistret också ska gälla misstankeregistret.

Vi föreslår ovan (se avsnitt 8.8) att det utdrag ur belastningsregistret som ska visas upp i samband med anställning eller annat mottagande ska vara

högst sex månader gammalt. Detsamma ska gälla utdraget från misstankeregistret. Utdraget ur misstankeregistret ska visas upp för den erbjuder anställningen. Kontrollen får inte dokumenteras på något annat sätt än genom en anteckning om att utdraget har visats upp.

8.11 Det finns inte behov av några nya bestämmelser om sekretess och tystnadsplikt

Bedömning: Det behöver inte införas några nya bestämmelser om sekretess och tystnadsplikt för uppgifter i utdraget från belastningsregistret.

Skälen för bedömningen

Det finns i dag inte någon reglering om sekretess eller tystnadsplikt avseende registerutdrag som visas upp med stöd av skollagen (se prop. 1999/2000:123 s. 30). Eftersom vi ovan bedömer att registerutdraget även fortsättningsvis ska visas upp finns inte skäl att införa några ändringar i befintlig sekretessreglering med anledning av våra förslag. Uppgifterna är tillräckligt skyddade genom att registerutdraget endast visas upp och inga anteckningar får göras om registerutdragets innehåll.

8.12 Förslagen innebär ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten

Bedömning: Intresset av skydda barn och elever väger tyngre än intresset av skydd för den personliga integriteten vid kontroll inför anställning.

Skälen för bedömningen

En uppgift om att en viss person dömts eller är misstänkt för brott utgör en uppgift om lagöverträdelser som är särskilt skyddsvärd enligt gällande dataskyddsreglering. En utökad registerkontroll utgör ett intrång i den personliga integriteten och en sådan kontroll kan endast ske om syftet med kontrollen väger tyngre än skyddet för den personliga integriteten. En bedömning måste alltså göras om förslagen är förenliga med kraven på nödvändighet och proportionalitet i regeringsformen, Europakonventionen och EU:s dataskyddsförordning (se avsnitt 7.5).

Det är av yttersta vikt att barn och elever som vistas inom skolan och annan pedagogisk verksamhet skyddas mot våld, övergrepp samt skadlig och otillbörlig påverkan. Att barn ska skyddas mot alla former av övergrepp och utnyttjande är också en bärande tanke i barnkonventionen. Även om en belastnings- och misstankeregisterkontroll inte utgör något absolut skydd mot att olämpliga personer anställs inom skolan utgör den ett viktigt komplement till andra moment i ett noggrant anställningsförfarande. En arbetssökande är i många fall en för arbetsgivaren okänd person. Trots väl genomförda intervjuer, genomgång av meritförteckning

och andra åtgärder kan det vara svårt för en arbetsgivare att bedöma förklaringar som lämnas kring vad en arbetssökande gjort under en viss tidsperiod eller om personen svarar sanningsenligt på frågor kring om han eller hon är dömd för vissa brott. Den som ska komma på praktik kanske arbetsgivaren inte ens träffar före praktiken. En kontroll minskar därför risken för att personer som har dömts eller är åtalade för vissa brott anställs eller ta emot i verksamheten utan att arbetsgivaren har kännedom om detta. Det finns därför enligt vår mening inget mindre ingripande alternativ till kontroller i belastnings- och misstankeregistret inför en anställning.

Det bör också beaktas att det inte med nödvändighet är så att eventuell förekomst i belastnings- och misstankeregistret diskvalificerar en person från anställning. Registerkontrollen utgör bara en del av bedömningsunderlaget och det råder inget förbud mot att anställa en person som har gjort sig skyldig till brott. Precis som enligt nu gällande ordning är det endast den arbetssökande som erbjuds anställningen eller uppdraget som kommer att bli föremål för kontrollen. Det är vidare den enskilde själv som kommer att begära ett registerutdrag och visa upp det. Den enskilde kan alltså välja att avstå från att visa upp registerutdraget om han eller hon inte vill fortsätta anställningsprocessen.

Förslaget om att fler brott ska omfattas av registerkontrollen innebär inte heller att fler uppgifter kommer att antecknas hos arbetsgivaren eftersom vi har bedömt att utdraget fortsättningsvis ska visas upp. Vi bedömer också att de brott som läggs till kontrollen är nödvändiga och relevanta för syftet med kontrollen. De integritetsrisker som följer av förslaget är därmed begränsade och inte mer omfattande än vad som är nödvändigt för att nå syftet.

Personer som är 15 år eller äldre och som är folkbokförda där pedagogisk omsorg ska bedrivas berörs också av förslaget eftersom de på begäran av kommunen ska visa upp ett motsvarande utdrag ur belastnings- och misstankeregistret. Den som är under 18 år räknas som barn i svensk rätt. Att personer över 15 år kan bli föremål för den kontroll i belastnings- och misstankeregistret som sker när personen är folkbokförd där pedagogisk omsorg ska bedrivas innebär alltså att även barn kan kontrolleras. Barn är enligt EU:s dataskyddsförordning en särskilt skyddsvärd grupp (skäl 38) och har inte samma möjlighet som vuxna att flytta från bostaden för att undgå kontroll. Integritetsintrånget är därför som utgångspunkt större när det gäller behandling av särskilt skyddsvärda uppgifter om barn. Mot detta ska vägas att det finns ett starkt intresse av att skydda barn i den pedagogiska omsorgen från våld, övergrepp samt skadlig och otillbörlig påverkan även från minderåriga ungdomar. Detta intresse väger enligt vår mening så pass tungt att det får anses proportionerligt att den registerkontroll som sker av personer som är 15 år eller äldre och som är folkbokförda där pedagogisk omsorg ska bedrivas utökas (se även prop. 2021/22:78 s. 37).

Sammantaget finner vi att de skäl som vi har anfört för att registerkontrollen ska utökas väger tyngre än den inskränkning av den personliga integriteten som en sådan kontroll innebär. Förslagen bedöms därmed utgöra en proportionerlig inskränkning i integritetsskyddet.

8.13 Förslagen är i övrigt förenliga med EU:s dataskyddsförordning

Bedömning: Den utökade registerkontrollen är i övrigt förenlig med dataskyddsregleringen.

Skälen för bedömningen

För att den utökade personuppgiftsbehandling som förslaget innebär ska vara tillåten måste den också vara förenlig med övriga delar i det dataskyddsrättsliga regelverket, främst EU:s dataskyddsförordning och lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (dataskyddslagen), (se avsnitt 4.7).

Varje personuppgiftsbehandling måste stödja sig på en rättslig grund enligt artikel 6 dataskyddsförordningen. Polismyndigheten kommer att behandla fler personuppgifter om lagöverträdelser när en enskild begär ett registerutdrag enligt skollagen. Den personuppgiftsbehandling som Polismyndigheten då utför är nödvändig för att myndigheten ska kunna fullgöra en rättslig förpliktelse som följer av författning, dvs. 22 § tredje stycken förordningen (1999:1134) om belastningsregister. Den rättsliga grunden för personuppgiftsbehandlingen är därför rättslig förpliktelse enligt 6. 1 c i dataskyddsförordningen.

Därutöver gäller särskilda krav i artikel 10 i dataskyddsförordningen för att uppgifter om lagöverträdelser ska få behandlas. Behandling av personuppgifter som rör bl.a. fällande domar i brottmål får som utgångspunkt endast utföras under kontroll av myndighet, vilket lagstiftaren har förtydligat i 3 kap. 8 § dataskyddslagen. Polismyndigheten får alltså med stöd av denna bestämmelse behandla personuppgifter om lagöverträdelser när registerutdrag begärs ut av den enskilde.

Vi delar den bedömning som gjorts i tidigare förarbeten att det inte innebär en behandling av personuppgifter om lagöverträdelser när arbetsgivaren endast tar del av registerutdraget och antecknar att ett utdrag visas upp utan att någon uppgift om innehållet i utdraget noteras (se prop. 2020/21:152 s. 40 f. samt prop. 2017/18:218 s. 181). Vi vill dock i sammanhanget lyfta fram EU-domstolens dom från den 7 mars 2024 i målet Endemol Shine Finland Oy, C-740/22, EU:C:2024:216. I målet konstaterade EU-domstolen att ett muntligt utlämnande av uppgifter om lagöverträdelser från ett register utgör en sådan behandling av personuppgifter som omfattas av EU:S dataskyddsförordning. Med anledning av domen skulle det kunna ifrågasättas om det inte innebär en behandling av personuppgifter om lagöverträdelser när den som gör registerkontrollen endast antecknar att ett registerutdrag visas upp utan att något om innehållet i utdraget noteras. I det aktuella målet var det dock fråga om ett muntligt utlämnande av uppgifter från ett register som den personuppgiftsansvarige själv hade tillgång till vilket inte är fallet när en arbetsgivare tar del av ett uppvisat utdrag från belastningsregistret. Vi ser därför ingen anledning att göra någon annan bedömning än den som gjorts i tidigare förarbeten. Det innebär alltså inte en behandling av personuppgifter om lagöverträdelser när arbetsgivaren endast tar del av

registerutdraget och antecknar att ett registerutdrag visas upp utan att något om innehållet i utdraget noteras.

En anteckning om att registerutdrag har visats upp kommer att avse en viss fysisk person, vilket innebär att det är fråga om en personuppgift. Om en sådan anteckning förs elektroniskt eller är avsedd att ingå i ett register krävs att denna personuppgiftsbehandling har stöd i det dataskydds-rättsliga regelverket för att vara tillåten.

När arbetsgivaren tar del av ett uppvisat registerutdrag och antecknar att utdraget har visats upp behandlas personuppgifter med stöd av den rättsliga grunden rättslig förpliktelse enligt 6.1 c eftersom en skyldighet enligt 2 kap. 31 § skollagen fullgörs.

Varje personuppgiftsbehandling omfattas också av de grundläggande principerna i artikel 5. Av principen om uppgiftsminimering (artikel 5.1 c) framgår att uppgifterna ska vara adekvata, relevanta och inte alltför omfattande i förhållande till ändamålet. Vi har övervägt vilka brott som är nödvändiga och relevanta för den lämplighetsprövning som ska göras av arbetssökande inför anställning och som därför bör omfattas av den utökade registerkontrollen. Arbetsgivarna får inte göra några anteckningar om innehållet i registerutdraget, vilket innebär att de inte kommer att behandla fler uppgifter när den utökade registerkontrollen görs. Vår bedömning är därför att de uppgifter om brott som vi föreslår att registerutdraget ska omfattas av är förenligt med principen om uppgiftsminimering i artikel 5.1 c. Förslagen är även förenliga med övriga krav i dataskyddsförordningen.

9 Registerkontroll inom den kommunala vuxenutbildningen

9.1 Inledning

I dag omfattas inte den kommunala vuxenutbildningen (komvux) av kravet på registerkontroll i 2 kap. 31§ skollagen (2010:800). Enligt vårt uppdrag ska vi lämna förslag som innebär att all verksamhet som ingår i skol-väsendet ska omfattas av sådan kontroll, dvs. även komvux. Vi inleder detta kapitel med en översiktlig redogörelse för vissa regler som gäller för komvux (avsnitt 9.2). Därefter lämnar vi våra överväganden och förslag i denna del av uppdraget (9.3–9.5). I slutet av kapitlet redogör vi för våra bedömningar gällande dataskydd (avsnitt 9.6).

9.2 Om den kommunala vuxenutbildningen

Utbildningar inom komvux

Komvux ska tillhandahållas på grundläggande och gymnasial nivå och som anpassad utbildning på grundläggande och gymnasial nivå (20 kap. 3 § skollagen). Anpassad utbildning på grundläggande och gymnasial nivå

riktar sig till personer med intellektuell funktionsnedsättning eller förvärvad hjärnskada (20 kap. 11 a och 20 a §§ och 29 kap. 8 §). Komvux ska även tillhandahållas som svenska för invandrare. Utbildningen syftar till att ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket. Utbildningen syftar också till att ge vuxna invandrare som saknar grundläggande läs- och skrivfärdigheter möjlighet att förvärva sådana färdigheter (20 kap. 3 § och 4 § femte stycket). Komvux ska även tillhandahållas som en sammanhållen utbildning för sådana nyanlända som tar del av insatser som avses i lagen (2017:584) om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare och som på grund av kort utbildning inte bedöms kunna matchas mot arbete under tiden för insatserna (20 kap. 3 a §). Med nyanländ avses den som tidigare har varit bosatt utomlands och påbörjat sin utbildning i Sverige efter ordinarie skolstart (3 kap. 12 a §).

Huvudmän inom komvux

Det är kommunerna och i viss utsträckning regionerna som är huvudmän för komvux (2 kap. 2 och 3 §§). Enskilda kan alltså inte godkännas som huvudmän för komvux. Däremot får alla uppgifter inom den kommunala vuxenutbildningen överlämnas på entreprenad till en enskild fysisk eller juridisk person (23 kap. 8 §). Huvudmannen behåller huvudmannaskapet för uppgifter som utförs på entreprenad (23 kap. 2 § första stycket). Det innebär att det fortfarande är huvudmannen, dvs. den som överlämnar eller beställer entreprenaden, som ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollagen och andra författningar (prop. 2019/20:127 s. 147). De som arbetar inom komvux på entreprenad har den enskilde utbildningsanordnaren som arbetsgivare och inte den kommunala huvudmannen (se SOU 2022:53, volym 1, s. 504).

Grundläggande bestämmelser om hur utbildningen ska bedrivas

Skollagens bestämmelser om skolans värdegrund och demokratiuppdrag omfattar hela skolväsendet och alltså även komvux. Det innebär bl.a. att utbildningen ska utformas i överensstämmelse med de grundläggande värderingarna och de mänskliga rättigheterna och att de som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling (se avsnitt 6.4). Närmare bestämmelser om värdegrunden finns i läroplanen för vuxenutbildningen (förordningen [SKOLFS 2012:101] om läroplan för vuxenutbildningen). Komvux omfattas även av bestämmelserna om elevernas rätt till trygghet och studiero i 5 kap. 3 § skollagen. Bestämmelserna om disciplinära och andra särskilda åtgärder gäller däremot inte fullt ut för komvux, vilket bl.a. motiveras av att utbildningen har en annan omfattning och utformning än inom övriga skolväsendet (se prop. 2009/10:165 s. 326).

Det är elevens behov och förutsättningar som ska vara utgångspunkt för en enskilds elevs utbildning i komvux (20 kap. 2 §). Utbildningen ska därmed präglas av individanpassning och flexibilitet. Kravet på flexibilitet kan handla om platsen för utbildningens genomförande, tid, studietakt, studieform och sätt att lära (förordningen om läroplan för vuxen-utbildningen). För att möta elevens behov ska utbildningen även anpassas så att den kan kombineras med andra studier och bedrivas kontinuerligt

under hela året (1 kap. 3 § och 2 kap. 25 § förordningen [2011:1108] om vuxenutbildningen).

9.3 Registerkontroll ska ske även inom den kommunala vuxenutbildningen

Förslag: Bestämmelserna om registerkontroll i skollagen ska gälla även inom den kommunala vuxenutbildningen.

Skälen för förslaget

Som framgår ovan omfattas komvux av samma grundläggande mål och principer som övriga skolväsendet. Eleverna på komvux har således samma rätt till en trygg skolmiljö som yngre elever i skolan. Även vuxna elever ska kunna utgå från att de bemöts på ett respektfullt sätt av skolans personal och att de under utbildningen inte riskerar att utsättas för övergrepp eller olika former av påverkan som strider mot skolans värdegrund och demokratiuppdrag.

Dagens belastningsregisterkontroll till skydd för barn i skolan motiveras bl.a. av att barn har mindre möjlighet att försvara sig mot övergrepp och är beroende av vuxna i sin omgivning (prop. 1999/2000:123 s. 23). Även gymnasieskolan omfattas av kravet på en sådan kontroll, trots att elever där generellt sett har större möjlighet att freda sig än elever i grundskolan. Skälet för detta är att eleverna på gymnasieskolan alltjämt står i viss beroendeställning gentemot såväl lärare som flera andra personalkategorier, vilket kan missbrukas av olämplig personal (prop. 2020/21:152 s. 43).

Vuxna elever har som grupp betraktat bättre möjligheter än barn att freda sig mot olika former av övergrepp och otillbörlig påverkan. Vuxna har även i övrigt bättre förmåga att ta tillvara sina rättigheter och agera mot missförhållanden. Generellt sett kan vuxna elevers skyddsbehov därmed, enligt vår bedömning, inte anses ha någon större styrka. Någon belastningsregisterkontroll för att skydda vuxna studerande inom andra utbildningsformer som t.ex. högskoleutbildningar förekommer inte heller enligt gällande rätt.

I vilken utsträckning en vuxen själv kan ta tillvara sina intressen kan dock variera beroende på personliga omständigheter såsom ålder, mognad, funktionsvariationer, språkkunskaper och social förankring. Elevgruppen på komvux är mycket heterogen och omfattar elever med olika förutsättningar, behov och mål med studierna. Komvux tar i dag emot allt fler elever med psykisk ohälsa, läs- och skrivsvårigheter eller andra inlärningssvårigheter samt tidigare skolmisslyckanden, vilket har lett till ökade stödbehov (se SOU 2024:16 s. 359). Utbildningen omfattar även unga vuxna som relativt nyligen uppnått myndighetsålder och som därför kan antas ha en mer begränsad livserfarenhet samtidigt som föräldrarna inte längre har samma stödjande roll i deras utbildning som tidigare.

Som framgår ovan riktar sig vissa utbildningar inom komvux även till särskilda elevgrupper. Det gäller dels anpassade utbildningar på grundläggande och gymnasial nivå, som vänder sig till personer med

intellektuell funktionsnedsättning eller förvärvad hjärnskada, dels svenska för invandrare och sammanhållen utbildning för vissa nyanlända invandrare (20 kap. 3 och 3 a §§). Inte heller eleverna på dessa utbildningar utgör någon homogen grupp. Det kan dock antas att eleverna på de anpassade utbildningarna ofta intar en svagare ställning i förhållande till lärare och annan personal än vad som är fallet med vuxna studerande i allmänhet på grund av de särskilda behov dessa elever kan ha. Elever som är nyanlända i Sverige kan ha begränsade kunskaper om det svenska samhället, vilket kan påverka deras möjligheter att tillvarata sin rätt och att förhålla sig till olika former av otillbörlig påverkan eller annat olämpligt beteende. Det kan alltså finnas såväl enskilda elever som grupper av elever inom komvux för vilka vikten av en trygg och säker skolmiljö gör sig särskilt gällande.

Enligt vår mening finns det goda skäl för att låta skyddsbehovet för de mest utsatta grupperna av elever i viss mån få vara styrande vid bedömningen av i vilken utsträckning anställda inom komvux bör bli föremål för belastningsregisterkontroll. Detta kan tala för att den registerkontroll som gäller för det övriga skolväsendet även ska omfatta komvux, trots att flertalet elever knappast kan antas ha större skyddsbehov än andra vuxna studerande. Utgångspunkten för vårt uppdrag är också att all verksamhet som ingår i skolväsendet ska omfattas av kravet på belastningsregisterkontroll. Vi föreslår därför att den nuvarande regleringen om belastningsregisterkontroll i 2 kap. 31 § skollagen ska omfatta även komvux.

I avsnitt 8.10 lämnar vi förslag om att registerkontrollen inför anställning eller annat mottagande i övriga skolväsendet även ska omfatta en kontroll i misstankeregistret. Vi finner inte anledning att göra någon annan bedömning avseende personer som ska arbeta inom komvux. Registerkontrollen inför arbete i den aktuella verksamheten ska därför också omfatta en kontroll i misstankeregistret.

9.4 Registerkontrollen bör omfatta samtliga utbildningar och personkategorier

Bedömning: Den utökade registerkontrollen ska omfatta samtliga utbildningar inom komvux och samtliga personkategorier som omfattas av nuvarande reglering om registerkontroll inför anställning eller annat mottagande inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet.

Skälen för bedömningen

Vuxna elevers skyddsbehov kan, som vi nämner ovan, göra sig särskilt gällande på vissa utbildningar inom komvux och då framför allt på de anpassade utbildningarna på grundläggande och gymnasial nivå. Det skulle därför kunna övervägas om en registerkontroll endast bör avse dessa utbildningar. Vi bedömer dock att detta alternativ inte är förenligt med vårt uppdrag som är att lämna förslag om att en registerkontroll ska omfatta all verksamhet inom skolväsendet. Det kan även finnas praktiska skäl mot detta i fall där de anpassade utbildningarna anordnas tillsammans med

annan utbildning inom komvux. Vårt fortsatta förslag utgår därför från att en registerkontroll ska omfatta komvux i dess helhet och följaktligen alla utbildningar som ges inom denna skolform.

Frågan är då vilka kategorier som ska anställas eller på annat sätt tas emot inom komvux som ska omfattas av en sådan registerkontroll.

Vi har för övriga skolväsendet bedömt att en utökad registerkontroll ska omfatta hela den personkrets som avses i 2 kap. 31 § skollagen. Skälen för detta är dels att samtliga personkategorier kan komma i kontakt med eleverna, dels att det skulle skapa svåra gränsdragningsproblem att göra skillnad mellan olika personkategorier (se ovan avsnitt 8.6).

Vi menar att dessa skäl även gör sig gällande när det gäller frågan om att införa en registerkontroll inom komvux. Det kan visserligen antas att vuxna elever i regel tillbringar mindre tid i skolans lokaler utanför lektionstid och att de därför framför allt har kontakt med den undervisande personalen. Detta kan dock variera beroende på omständigheter som skolans storlek, utbildningens utformning och elevernas behov av stöd. Det saknas därför anledning att göra åtskillnad mellan olika personkategorier vid en registerkontroll. En sådan åtskillnad kan även tänkas medföra praktiska svårigheter med tanke på de olika sätt som verksamheten kan organiseras. En registerkontroll inom komvux bör därför avse samtliga personkategorier som omfattas av dagens kontroll avseende andra skolformer.

9.5 Registerkontrollen bör begränsas till vissa allvarliga brott

Förslag: Registerkontrollen ska avse uppgifter om brotten

- mord, dråp, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov, våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp och grovt rån enligt brottsbalken,
- brott mot lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott, och
- brott mot terroristbrottlagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag.

Skälen för förslaget

Vid fastställande av vilka brott som ska ingå i en registerkontroll inom komvux är utgångspunkten att kontrollen inte får vara mer långtgående än vad som krävs för att uppnå syftet med denna. Det följer av kraven på proportionalitet och nödvändighet i regeringsformen, Europakonventionen och EU:s dataskyddsförordning (se avsnitt 7.5).

Vår bedömning är att det ligger närmast till hands att grunda en registerkontroll inom komvux på att även vissa vuxna elever har ett behov av att skyddas mot våld och övergrepp samt skadlig och otillbörlig påverkan. Vi lägger därför dessa skyddsintressen till grund för vår bedömning av vilka brott som bör omfattas av en registerkontroll inom komvux.

När det gäller behovet av skydd mot våld och övergrepp bedömer vi att registerkontrollen inom komvux bör begränsas till vissa uppsåtliga och särskilt allvarliga vålds- och sexualbrott. Till skillnad från dagens register-

kontroll inom övriga skolväsendet bör en kontroll inom komvux dock inte omfatta gärningar som är kriminaliserade bara för att de riktar sig mot barn. Utan att förringa dessa brott är det av proportionalitetsskäl inte motiverat att låta dessa ingå i en kontroll avsedd att skydda vuxna. Brotten korresponderar heller inte med det skyddsintresse som kan identifieras beträffande vuxna elever. Det innebär att en registerkontroll inom komvux inte bör omfatta samtliga sexualbrott enligt 6 kap. brottsbalken och inte heller barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a §. Även andra sexualbrott som t.ex. köp av sexuell tjänst (6 kap. 11 §) och koppleri (6 kap. 12 §) bör utgå eftersom dessa brott saknar en tillräcklig koppling till de skyddsbehov som kan aktualiseras inom komvux.

Vi föreslår utifrån detta att en registerkontroll inom komvux bör begränsas till att omfatta uppgifter om brotten mord, dråp, grov och synnerligen grov misshandel (3 kap. 1, 2 och 6 §§ brottsbalken), människorov (4 kap. 1 §), våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp (6 kap. 1 och 2 §§) samt grovt rån (8 kap. 6 §).

När det gäller skyddet mot otillbörlig och skadlig påverkan bör hänsyn tas till det ökade hot som olika former av våldsbejakande extremism har kommit att utgöra (se avsnitt 3.2). Vi anser att även vuxna elever har rätt till en skolmiljö som är skyddad från sådana grupperingar. Det kan t.ex. handla om att eleverna ska skyddas från att rekryteras till terroristorganisationer. Vi föreslår därför att uppgifter om brott mot terroristbrottslagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag samt lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott ska ingå i registerkontrollen inom komvux. Dessa brott inbegriper också olika former av synnerligen allvarliga våldshandlingar, vilket ytterligare stärker skälen för att låta dessa brott ingå i en kontroll.

9.6 Förslaget innebär ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten

Bedömning: Intresset av skydda elever inom den aktuella verksamheten väger tyngre än intresset av skydd för den personliga integriteten.

Skälen för bedömningen

De förslag vi lämnar måste vara förenliga med kraven på nödvändighet och proportionalitet i regeringsformen Europakonventionen och EU:s dataskyddsförordning (avsnitt 7.5).

Vårt förslag om att komvux också ska omfattas av kravet på registerkontroll innebär att fler skolhuvudmän kommer att kräva att arbetssökande visar upp ett utdrag ut belastnings- och misstankeregistret inför anställning. Risken är därmed högre för att särskilt skyddsvärda personuppgifter i form av uppgifter om lagöverträdelser får en större spridning. Avgörande för frågan om registerkontrollen även bör omfatta komvux är om syftet med kontrollen väger tyngre än skyddet för den personliga integriteten.

Vi bedömer ovan att för att en registerkontroll inom komvux ska kunna ske, bör denna grunda sig i elevernas behov av skydd mot våld, övergrepp

samt skadlig och tillbörlig påverkan. För att integritetsintrånget ska bli så litet som möjligt har vi föreslagit att registerkontrollen ska begränsas till vissa särskilt allvarliga brott. I avsnitt 8.7 bedömer vi att registerutdraget fortsättningsvis ska visas upp för arbetsgivaren, vilket innebär att uppgifter om registrets innehåll inte kommer att antecknas av den som gör kontrollen. De integritetsrisker som följer av förslaget är därmed begränsade och inte mer omfattande än vad som är nödvändigt för att uppnå syftet med kontrollen. Sammantaget anser vi därmed att förslaget utgör en proportionerlig inskränkning i integritetsskyddet.

10 Registerkontroll under pågående anställning

10.1 Inledning

Det finns i dag ingen lagstadgad möjlighet för arbetsgivare inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet att kontrollera uppgifter i belastningsregistret under pågående anställning. I vårt uppdrag ingår att vi ska analysera för- och nackdelar med och lämna förslag som innebär att arbetsgivare inom nämnda verksamhet ska kunna ålägga anställda personer att med viss regelbundenhet visa upp ett utdrag ur belastningsregistret. Vi ska även analysera och ta ställning till om sådan registerkontroll bör ske genom att utdraget visas upp eller lämnas till den som ska kontrollera det. Vi ska också analysera om det finns behov för arbetsgivare att under pågående anställning få ta del av vissa uppgifter i misstankeregistret och i så fall föreslå vilka uppgifter som de ska få del av. Enligt vår uppdragsbeskrivning ska analysen bl.a. omfatta arbetsrättsliga aspekter där vi ska beakta förutsättningarna för omplacering, avstängning och uppsägning av anställda. Det ingår dock inte i vårt uppdrag att föreslå några förändringar i den arbetsrättsliga lagstiftningen om anställningsskydd.

Vår uppdragsbeskrivning framhåller vikten av att staten vidtar alla lämpliga åtgärder för att skydda barn mot att fara illa. Barn ska skyddas såväl mot att utsättas för våld och övergrepp, som mot rekrytering till utförande av brott och mot att vuxna aktivt verkar för att radikalisera dem. En lämplig skyddsåtgärd skulle enligt uppdragsbeskrivningen kunna vara regelbundna kontroller, exempelvis årliga, av utdrag från belastningsregistret under pågående anställning. I den andra vågskålen ska dock beaktas att en kontroll i belastningsregistret utgör ett intrång i den personliga integriteten. En sådan kontroll kan endast ske om syftet med kontrollen väger tyngre än skyddet för den personliga integriteten. En bedömning måste alltså göras om förslagen är förenliga med kraven på nödvändighet och proportionalitet i regeringsformen, Europakonventionen och EU:s dataskyddsförordning (se avsnitt 7.5). I en sådan analys behöver vi göra en utförlig behovsanalys med beaktande av vilka effekter

en registerkontroll under pågående anställning kan ge och vilka alternativa lösningar som kan finnas.

I detta kapitel redovisar vi först den arbetsrättsliga reglering och praxis som är av betydelse för vårt uppdrag (avsnitt 10.2). Därefter redogör vi för utgångspunkterna för våra förslag (avsnitt 10.3). I de efterföljande avsnitten redogör vi för våra överväganden avseende möjligheten att genomföra belastningsregisterkontroll under pågående anställning inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet (avsnitt 10.4–10.6). I avsnitt 10.7 redogör vi för våra överväganden avseende möjligheten att genomföra en kontroll i misstankeregistret under pågående anställning. Slutligen redogör vi för våra bedömningar avseende dataskydd (avsnitt 10.8 och 10.9).

10.2 Arbetsrättslig reglering och praxis

Vilken arbetsrättslig reglering som gäller beror på vem som är arbetsgivare

Utbildning inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet anordnas av både offentliga och privata aktörer. I skollagen (2010:800) regleras vilka som är huvudmän för respektive skolform. Kommuner är huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola, anpassad gymnasieskola, kommunal vuxenutbildning och fritidshem (2 kap. 2 §). Även regioner får i viss utsträckning vara huvudmän för gymnasieskola, anpassad gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning (2 kap. 3 §). Staten är huvudman för specialskolan och sameskolan samt förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med specialskola eller sameskola (2 kap. 4 §). Även enskilda får efter ansökan godkännas som huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola, anpassad gymnasieskola och fritidshem (2 kap. 5 §). Annan pedagogisk verksamhet kan bedrivas av kommunala eller enskilda huvudmän (25 kap. 2 och 10 §§).

Beroende på om det är staten, kommunen eller en enskild huvudman som bedriver utbildningen kan olika bestämmelser gälla i den arbetsrättsliga regleringen.

Vissa bestämmelser finns i lag

Genom lagstiftning och kollektivavtal reglerar arbetsrätten vilka villkor som ska gälla mellan en arbetsgivare och en arbetstagare. Bestämmelserna i lag och kollektivavtal kompletteras av bestämmelser i enskilda anställningsavtal och de allmänna rättsgrundsatser, rättsprinciper och praxis i övrigt som Arbetsdomstolen har utvecklat.

Bestämmelserna i lagen (1982:80) om anställningsskydd, förkortad LAS, gäller för de allra flesta som arbetar inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet. Den enda personkategori som är helt undantagen från bestämmelserna är anställda inom gymnasial lärlingsanställning (t.ex. anställda vid en förskola inom ramen för den gymnasiala lärlingsutbildningen barn- och fritidsprogrammet). Det finns andra arbetstagare som är undantagna från ett flertal av bestämmelserna i LAS, inkluderat de bestämmelser som reglerar avsked, uppsägning och omplacering. Det

gäller bl.a. arbetstagare som får anses ha företagsledande eller därmed jämförlig ställning och arbetstagare som är anställda med särskilt anställningsstöd, i skyddat arbete eller med lönebidrag (1 § LAS). För dessa arbetstagare gäller i stället lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område vid bedömningen av om deras anställningsavtal får hävas, sägas upp eller ändras. När Arbetsdomstolen bedömer frågor om förändringar i anställningsavtalet enligt nämnda lag utgår domstolen ofta ifrån hur samma fråga skulle bedömas enligt LAS.

Specialpedagogiska myndigheten och Sameskolstyrelsen är myndigheter under regeringen. Vid rekrytering och under pågående anställning gäller lagen (1994:260) om offentlig anställning, förkortad LOA, vid de skolor som myndigheterna är huvudmän för. LOA gäller även för anställda inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet med kommun eller region som huvudman, men endast i sådana frågor som avser bisysslor, arbetskonflikter och undantag från lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, förkortad MBL.

Andra bestämmelser finns i kollektivavtal eller anställningsavtal

Vissa delar av den arbetsrättsliga lagstiftningen är tvingande. Det innebär att arbetsgivaren och de fackliga organisationerna (här tillsammans benämnda som arbetsmarknadens parter eller parterna) inte kan avtala om andra villkor för anställningen än tvingande bestämmelser i författning. I de frågor där det finns tvingande arbetsrättslig lagstiftning gäller alltså samma villkor för alla arbetstagare som omfattas av lagstiftningen.

Inom de delar av den arbetsrättsliga lagstiftningen som inte är tvingande kan arbetsmarknadens parter avtala om egna villkor i kollektivavtal. De kollektivavtalade villkoren ersätter bestämmelserna i lagstiftningen för de arbetstagare som utför arbete som omfattas av kollektivavtalet. Eftersom det är upp till arbetsmarknadens parter inom respektive del av arbetsmarknaden att utforma villkoren i sina kollektivavtal, kan arbetstagare inom olika delar av arbetsmarknaden ha olika villkor.

Ett kollektivavtal kan även innehålla bestämmelser som kompletterar lagstiftningen eller som reglerar villkoren för anställningen när det saknas bestämmelser i författning. Det kan t.ex. gälla frågor om vilken lön som ska betalas för ett visst arbete. Frågor som inte regleras i lagstiftningen eller i ett för den aktuella anställningen gällande kollektivavtal kan arbetsgivaren och arbetstagaren komma överens om i ett anställningsavtal.

Kollektivavtal kan träffas på olika nivåer. De övergripande kollektivavtalen träffas mellan parternas huvudorganisation eller mellan centrala organisationer. Avtalen kallas ofta för huvudavtal eller branschavtal och kan innehålla flera olika delar eller olika avtal. Mer företagsspecifika kollektivavtal träffas mellan parternas lokala organisationer.

Bestämmelserna tolkas av Arbetsdomstolen

Den arbetsrättsliga lagstiftningen innehåller flera rekvisit som är allmänt hållna. Det har då överlämnats till Arbetsdomstolen att klargöra vad lagstiftningen innebär, t.ex. vilka villkor som gäller när någon får sägas upp från sin anställning (se t.ex. prop. 1981/82:71 s 69). Arbetsdomstolen tolkar också kollektivavtalsbestämmelser. Rättsfall från Arbetsdomstolen

är därför av stor betydelse för den som söker vägledning i hur en arbetsrättslig fråga ska bedömas.

Avsked får endast ske vid avsiktliga eller grovt vårdslösa förfaranden

Enligt LAS får avskedande ske om arbetstagaren grovt har åsidosatt sina åligganden mot arbetsgivaren (18 §). Avsked innebär att anställningsavtalet hävs utan uppsägningstid och är den mest ingripande arbetsrättsliga åtgärden arbetsgivaren kan vidta. Avsked ska därför begränsas till de mest flagranta fallen av avsiktliga eller grovt vårdslösa förfaranden som inte ska behöva tålas i något kontraktsförhållande (prop. 1973:129 s. 149 f.). Det kan t.ex. handla om illojal konkurrens eller grövre former av misskötsamhet som uppsåtliga brott begångna mot arbetsgivaren eller brott mot lagen (2018:558) om företagshemligheter.

Uppsägning får endast ske om det finns sakliga skäl

En uppsägning från arbetsgivarens sida får ske om det föreligger sakliga skäl (7 § LAS). Sakliga skäl kan vara antingen arbetsbrist eller förhållanden som hänför sig till arbetstagaren personligen. När en uppsägning vidtas med hänvisning till att arbetstagaren gjort sig skyldig till eller misstänks för brott är det fråga om det senare, dvs. uppsägning av personliga skäl.

Med tillämpning från och med den 1 oktober 2022 ändrades 7 § LAS på så vis att det tidigare kravet på *saklig grund* för uppsägning ersattes med ett krav på *sakliga skäl* för uppsägning. Ändringen skedde på grund av en mellan arbetsmarknadens parter träffad principöverenskommelse om parternas gemensamma krav på staten. Principöverenskommelsen utgjorde ett villkor för att parterna sinsemellan skulle teckna nya huvudavtal. Nya huvudavtal har träffats som omfattar kommuner samt bl.a. medlemmar i Fremia, Almega och Kompetensföretagen. Det innebär att samtliga kommunala verksamheter, flera friskolor och företag som hyr ut personal till verksamheter inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet har nya huvudavtal vid tidpunkten för denna utredning. En viktig förändring med de nya huvudavtalen är att parterna har bestämt vissa villkor för tillämpningen av LAS vid avsked och uppsägningar.

Rekvisitet sakliga skäl ska vid en bedömning enligt LAS ha samma innebörd som rekvisitet saklig grund hade i fråga om vad som ska anses utgöra ett tillräckligt allvarligt åsidosättande av en arbetstagares förpliktelser enligt anställningsavtalet för att en uppsägning av personliga skäl ska kunna komma i fråga. Tidigare rättspraxis är därför även fortsättningsvis av betydelse när tillåtligheten av en uppsägning ska bedömas enligt LAS. I och med ändringen av begreppet har dock lagstiftaren önskat förtydliga att fokus i prövningen ska ligga på allvaret i det arbetstagaren påstås ha gjort sig skyldig till, viktat mot förutsebara faktorer såsom vilka mindre ingripande åtgärder arbetsgivaren kan vidta, förklaringsfaktorer till arbetstagarens agerande och anställningstiden. Arbetstagarens personliga intresse av att få behålla anställningen ska däremot inte längre tillmätas någon betydelse vid uppsägningar som sker på grund av brott. Det ska inte heller längre ske någon prognos om arbetstagaren i framtiden kan tänkas upprepa åsidosättandet av sina skyldigheter i anställningen (prop. 2021/22:176 s. 85 ff.). För de

arbetsgivare och arbetstagare som omfattas av nya huvudavtal har motsvarande klargjorts i avtalen på så vis att det framgår i huvudavtalen att det vid prövningen av sakliga skäl inte ska ske någon bedömning av arbetstagarens intresse att behålla anställningen eller några prognoser om huruvida arbetstagaren kan befaras återfalla i brott mot skyldigheter i anställningen.

Brott som grund för avsked eller uppsägning

Om det finns grund för arbetsgivaren att avskeda eller säga upp en arbetstagare som dömts för brott beror på flera faktorer. Av särskild relevans är om brottet som begåtts har anknytning till arbetsgivaren. Av förarbetena till LAS framgår att det är nödvändigt med en fast attityd mot personer som begår brott i tjänsten eller brott som riktas mot arbetsgivaren eller begås på arbetsplatsen. Detta med hänsyn till det förtroende-förhållande som anställningen i allmänhet innebär. Det framgår även att våld eller hot om våld inte hör hemma i arbetsmiljön men det framhålls att hänsyn måste tas till omständigheterna i det enskilda fallet (prop. 1981/82:71 s. 72 och 163 f.). Fokus i prövningen ska ligga på frågan om arbetstagaren brutit mot eller misslyckats med att uppfylla en väsentlig förpliktelse i anställningen. En helhetsbedömning av samtliga relevanta omständigheter ska göras för att avgöra frågan (prop. 2021/22:176 s. 86 f.). Sammantaget framgår det av Arbetsdomstolens rättspraxis att brott som begåtts i tjänsten, mot arbetsgivaren eller mot kollegor ofta utgör grund för avsked eller uppsägning. Av de nya huvudavtalen, som vi redogör för ovan, framgår även att misskötsamhet i form av brottslig handling på arbetsplatsen eller på annat vis i samband med utförande av arbete eller kopplat till tjänsten, som utgångspunkt ska utgöra grund för avsked eller uppsägning. Detta gäller även om arbetstagaren har en lång anmärkningsfri anställningstid och även om misskötsamheten var av engångskaraktär.

Brott som begåtts på fritiden, utan anknytning till arbetsgivaren, accepteras däremot mer sällan av Arbetsdomstolen som grund för avsked eller uppsägning. Arbetsdomstolen uttalade i AD 1984 nr 9 som principiell utgångspunkt att när det är fråga om att skilja en arbetstagare från anställningen av skäl som inte är hänförliga till arbetstagarens utförande av arbetsuppgifterna så är det givet att arbetsgivarens skäl måste vara tungt vägande. Dessutom krävs det att det är klarlagt att problemen inte kan lösas genom omplacering. Vid bedömningen av om det finns skäl för uppsägning när arbetstagaren begått brott på fritiden utan anknytning till arbetsgivaren fästs därtill i praxis vikt vid förhållanden som arbetstagarens eventuella förtroendeställning, anställningstid, omständigheter som föranlett att brottet begicks, arbetets betydelse för arbetstagaren och sannolikheten att beteendet kan komma att upprepas. Arbetets betydelse för arbetstagaren och framtidsprognosen är dock sådana förhållanden som inte längre ska tillmätas vikt vid bedömningen av sakliga skäl.

Om det på fritiden begångna brottet är illojalt i förhållande till arbetsgivarens verksamhet eller på annat vis ägnat att påverka arbetsgivarens eller omgivningens krav på förtroende för arbetstagarens förmågor i tjänsten, kan arbetsgivaren ha skäl att avsluta anställningen. I flera rättsfall har Arbetsdomstolen funnit att det finns skäl för skiljande från

anställningen vid brott som är begångna på fritiden utan anknytning till arbetsgivaren med hänvisning till arbetsuppgifternas krav på impulskontroll, behärskning och omdöme i förhållande till de brott som arbetstagaren dömts för. Skäl för uppsägning har också bedömts föreligga om det på fritiden begångna brottet innebär ett längre frihetsberövande. Bedömningen ska i sådana fall ske utifrån flera faktorer enligt Arbetsdomstolen, där sådant som arbetsgivarens möjligheter att hantera frånvaron och arbetstagarens skötsamhet i arbetet har betydelse (se t.ex. AD 1993 nr 127).

Några illustrativa rättsfall om avsked eller uppsägning på grund av brott

Arbetsdomstolen har dömt i ett stort antal mål där det varit fråga om avsked eller uppsägning på grund av brott. Som framgår ovan är det framför allt i de fall då brotten begåtts på fritiden utan anknytning till arbetsgivaren som det kan uppstå tveksamheter kring om arbetsgivaren har haft tillräckliga skäl att skilja arbetstagaren från tjänsten. I vissa fall kan även brott som begås med anknytning till arbetsgivaren eller tjänsten vara ursäktliga. Nedan redogörs för sådan praxis i illustrerande syfte.

I AD 1995 nr 7 var det fråga om en präst som avskedats efter att han dömts för fem tillfällen av misshandel av en nära vän. Arbetsdomstolen uttalade att höga krav måste kunna ställas på en präst redbarhet och oförvitlighet. En präst som gör sig skyldig till misshandel kan normalt sett inte anses uppfylla dessa krav, oavsett om misshandeln sker i eller utanför tjänsten. Avskedet var därför befogat. I AD 1994 nr 52 blev dock utgången en annan. I det målet var det fråga om en präst som sagts upp efter att han dömts för att vid flera tillfällen ha misshandlat sin dotter. Att utgången blev en annan synes bero på att det av brottmålsdomen framgick att misshandeln inträffat i situationer som föregåtts av provokation i form av påstådd fara för dottern eller syskon. Det ska observeras att kyrkolagen (1992:300) vid tidpunkten för de båda avgörandena var tillämplig på anställningen som präst i Svenska kyrkan. Kyrkolagen innehöll vissa uttryckliga förutsättningar för avsked, bl.a. att den som begått brott som visade att han eller hon uppenbarligen var olämplig att inneha sin anställning fick avskedas. Bestämmelsen motsvarade en numera upphävd bestämmelse i lag (1976:600) om offentlig anställning (ersatt av lag [1994:260] om offentlig anställning).

Inom den privata sektorn kan framhållas AD 1993 nr 127 där det var fråga om en person med förtroendeställning (ansvarig för inköp avseende inte obetydliga belopp) som dömts för misshandel, grov misshandel och övergrepp i rättssak. Arbetsdomstolen ansåg att det fanns saklig grund för uppsägning med hänsyn till brottens allvarlighetsgrad och den negativa påverkan som brottmålsdomen innebar för relationerna mellan arbetsgivarens företrädare och leverantörer. Domstolen fäste också stor vikt vid den längre tids frånvaro som frihetsberövandet av arbetstagaren orsakade och de betydande svårigheter som förelåg att ersätta arbetstagaren med en vikarie.

I AD 2004 nr 30 förelåg däremot inte saklig grund för uppsägning. I målet var det fråga om en arbetstagare som dömts för flera fall av misshandel och våldtäkt till fängelse i två år och åtta månader. Det var fråga om återfall i brottslighet eftersom arbetstagaren nio år tidigare hade

dömts för våldtäkt. Arbetstagaren hade inte en förtroendeställning inom organisationen och brottet hade begåtts innan anställningen påbörjades hos arbetsgivaren. Brottmålsdomen vann dock laga kraft knappt tre år efter att anställningen påbörjats. Arbetsdomstolen menade att det vore främmande att ha en inställning som rent faktiskt medför att den som dömts och avtjänat sitt straff riskerar att bli utestängd från arbetslivet. Detta kan jämföras med AD 2001 nr 2, där samma arbetsgivare hade skäl för uppsägning av en arbetstagare som dömts för grov våldtäkt. Att arbetsgivaren hade saklig grund för uppsägning i det målet motiverades med fängelsestraffets längd om fem år och den långa frånvaro det skulle komma att innebära från arbetet.

När det gäller brott som begåtts på arbetsplatsen eller på annat sätt med anknytning till tjänsten är praxis ofta strängare mot arbetstagaren. I AD 2010 nr 8 var det dock fråga om en person som gjort sig skyldig till misshandel på arbetsplatsen genom att ta tag om halsen på en person i arbetsledande ställning och sedan knuffa honom. Den arbetsledande personen hade inlett bråket genom att också knuffa arbetstagaren. Arbetsdomstolen påpekade att arbetstagaren förtjänade allvarlig kritik för det inträffade men att den laddade stämningen och provokationen innebar att arbetsgivaren inte hade skäl att skilja arbetstagaren från tjänsten. Även i AD 2008 nr 2 hade ett brott begånget av arbetstagaren anknytning till anställningen på så sätt att brottet begicks under en tjänsteresa. I målet var det fråga om att arbetstagaren, en servicetekniker, hade köpt sexuella tjänster. Arbetsgivaren menade bl.a. att brottslighetens art med hänsyn till jämställdhet och kvinnliga kollegor innebar att det fanns saklig grund för uppsägning. Arbetsdomstolen accepterade inte ett sådant generellt synsätt att brottets art skulle utgöra skäl för uppsägning. Saklig grund för uppsägning förelåg inte heller av andra skäl. Arbetstagaren hade inte någon särskild förtroendeställning hos arbetsgivaren vilket viktades mot hans mycket långa anställningstid, att det var fråga om en enstaka impulshandling som han ångrade och det faktum att hans höga ålder innebar en risk att han skulle komma att ställas helt utanför arbetsmarknaden. De ovan nämnda domarna kan även ställas i relation till AD 1978 nr 92 där Arbetsdomstolen fann att det saknades skäl för arbetsgivaren att skilja en arbetstagare från tjänsten, trots att det var styrkt att denne vid ett tillfälle angripit och skadat en kollega. Domstolen poängterade att arbetstagaren inte haft uppsåt att skada kollegan och att han vid tillfället inte insåg att det var en kollega han angrep. Händelsen utspelade sig varken på arbetsplatsen eller under arbetstid. Arbetstagaren hade inte heller en förtroendeställning hos arbetsgivaren.

Hot om våld på arbetsplatsen ses annars som allvarligt av Arbetsdomstolen, särskilt när det sker mellan arbetstagare och arbetsledning. I AD 2022 nr 55 ansåg Arbetsdomstolen att arbetsgivaren hade skäl för avsked av en arbetstagare. Arbetstagaren hade på fritiden, men i anknytning till en middag som arbetsgivaren ordnat, gjort hotfulla uttalanden mot en kollega. Hoten polisanmäldes inte men Arbetsdomstolen fann att hoten var styrkta.

I AD 2002 nr 26 kom Arbetsdomstolen fram till att arbetsgivaren inte hade skäl för uppsägning av en arbetstagare trots att omständigheterna kring ett begånget brott hade viss anknytning till arbetsgivaren. Arbetstagaren hade i det fallet dömts för grovt rattfylleri, smitning, stöld

samt hot och våld mot tjänsteman. När arbetstagaren begick trafikbrotten och stölden använde han arbetsgivarens bil som fick omfattande skador under färden. Bilen var märkt med arbetsgivarens logotyp. Arbetsdomstolen ansåg att det var av betydelse att brotten hade begåtts under en djup personlig kris och att det inte hade utretts om det fanns möjlighet till omplacering.

I AD 1981 nr 51 var det fråga om en sotarlärling som dömts för flera olika brott, främst förmögenhetsbrott, under en tvåårsperiod. Brotten hade inte anknytning till arbetsgivaren. Arbetsdomstolen ansåg inte att det fanns saklig grund för uppsägning. Arbetsgivaren, som var en kommun, hade i och för sig skäl att inte längre låta arbetstagaren arbeta som sotare med hänsyn till allmänheten. Enligt Arbetsdomstolen kunde dock kommunen ha omplacerat arbetstagaren till arbete som inte innebar tillgång till privatbostäder. Möjligheten till omplacering fick även betydelse i AD 2001 nr 60. I målet var det fråga om en skyddsvakt vid Sveriges riksbank som dömts för häleri av vapen och ammunition inom en privat näringsverksamhet. Arbetsdomstolen framhöll att brottet inte hade någon anknytning till anställningen och att arbetstagaren visserligen fortsättningsvis var olämplig för arbetet som skyddsvakt men att det var skäligt med omplacering till ett ledigt arbete som växeltelefonist.

I AD 2005 nr 86 ansåg Arbetsdomstolen däremot att det fanns grund för avsked trots arbetstagarens långa anställningstid och att brottet hade begåtts utan anknytning till arbetsgivaren. I målet var det fråga om en kriminalvårdare som dömts för narkotikabrott och dopningsbrott. Arbetsdomstolen poängterade att arbetstagarens brottslighet står i direkt strid med Kriminalvårdens uppdrag att bekämpa narkotikamissbruk. Domstolen framhöll risken för påtryckningar från intagna och arbetsgivarens samt allmänhetens rätt att känna förtroende för vårdarna. Arbetsdomstolen gjorde samma bedömning i AD 1984 nr 9. Arbetstagaren hade dömts för narkotikabrott och Arbetsdomstolen menade att det fanns grund för skiljande från anställningen. Arbetstagaren hade inte en förtroendeställning inom organisationen och arbetsgivaren bedrev inte någon verksamhet av sådan art som kunde tillmätas betydelse vid bedömningen av om det förelåg saklig grund för uppsägning. Domstolen ansåg dock att det var av betydelse att arbetsgivaren hade haft ett aktivt drogförebyggande arbete eftersom flera arbetstagare haft problem med missbruk. Det var även av vikt att det var fråga om upprepad brottslighet med flera olika frihetsstraff där arbetstagaren varit kontakt för transporter av narkotika till den ort där arbetsgivaren fanns. Arbetstagaren hade även sålt narkotika i yrkesmässig omfattning. I flera andra domar har Arbetsdomstolen däremot kommit till slutsatsen att saklig grund för uppsägning saknats när arbetstagaren dömts för eget bruk av narkotika eller försäljning i mindre omfattning (se till exempel AD 1984 nr 9, AD 1986 nr 21och AD 1999 nr 47). I samtliga mål har det då varit fråga om arbetstagare som inte har haft en förtroendeställning inom organisationen och där arbetsgivaren inte har kunnat peka på omständigheter som kopplat brottsligheten till verksamheten.

Omplacering kan ske med stöd av arbetsledningsrätten

Arbetsgivaren leder och fördelar arbetet fritt inom ramen för arbetstagarnas arbetsskyldighet, lag och god sed på arbetsmarknaden, den s.k. arbetsledningsrätten. Med stöd av arbetsledningsrätten kan arbetsgivaren omplacera en arbetstagare, tillfälligt eller permanent, till att utföra andra arbetsuppgifter, arbeta på annat vis eller till en helt annan tjänst. Arbetsgivaren kan även göra mindre förändringar i arbetstagarens befintliga tjänst. Det ska vara fråga om relativt små förändringar för att det inte ska betraktas som en omplacering. Enligt praxis innebär t.ex. en förändring från arbete ensam till arbete tillsammans med någon annan arbetstagare en omplacering. Detsamma gäller fråntagande av attesträtt eller förändringar i till vilken funktion man ska rapportera sitt arbete.

Vilka arbetsuppgifter en arbetstagare är skyldig att acceptera vid en omplacering beror på hur långt arbetstagarens arbetsskyldighet sträcker sig. Arbetsskyldighetens bortre gräns vid omplacering bestäms utifrån tillämpligt kollektivavtal och det enskilda anställningsavtalet. Inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet förekommer både arbetare och tjänstemän. Måltidspersonal, fastighetsskötare, lokalvårdare, barnskötare, fritidsledare och elevassistenter är exempel på arbetare medan lärare, förskollärare och ekonomiassistenter är exempel på tjänstemän. Generellt sett har arbetare en vidare arbetsskyldighet än vad tjänstemän har, vilket kan få betydelse när en arbetsgivare vill använda arbetsledningsrätten som grund för omplacering av en arbetstagare som dömts eller som misstänks för brott.

För kommuner och regioner gäller huvudöverenskommelse om lön och allmänna anställningsvillkor m.m. (HÖK) varav allmänna bestämmelser med bilagor (AB) utgör en del. AB kap 3 § 6 Mom. 1 innehåller särskilda bestämmelser avseende stadigvarande förflyttning med stöd av arbetsledningsrätten (permanent omplacering). Där framgår att det ska beaktas att ”vägande skäl ska finnas för att förflytta arbetstagaren mot hennes eller hans önskan”. Med stadigvarande förflyttning avses inte bara rumslig förflyttning. Arbetsdomstolen har i AD 1999 nr 48 tolkat förflyttning som att begreppet även innefattar förändringar i arbetsuppgifter.

Arbetsledning får inte ske i strid med lag eller god sed på arbetsmarknaden. Det innebär bl.a. att omplaceringar eller förändringar i befintlig tjänst inte får ske på ett kränkande eller godtyckligt vis. Arbetsgivaren får inte heller diskriminera eller utpeka arbetstagaren på ett sådant vis att det utgör förtal. Om arbetsgivaren vidtar åtgärder eller underlåter att vidta påkallade åtgärder som försätter arbetstagaren i en situation där denne får svårt att stanna kvar i anställningen kan det komma att bedömas som en s.k. provocerad uppsägning.

Omplacering kan behöva ske enligt lagen om anställningsskydd

Inför en påtänkt uppsägning är arbetsgivaren skyldig att i stället omplacera arbetstagaren under förutsättning att det är skäligt att arbetstagaren bereds annat arbete (7 § LAS). En sådan omplacering ska i första hand ske inom ramen för arbetsskyldigheten. Saknas sådan möjlighet, är arbetsgivaren skyldig att erbjuda omplacering till arbetsuppgifter och tjänster bortom ramen för arbetsskyldigheten. Den bortersta gränsen för skyldigheten

utgörs då av arbetsgivarens hela verksamhet. Om arbetsgivaren har möjlighet att omplacera arbetstagaren, finns inte sakliga skäl för uppsägning. Den 1 oktober 2022 förtydligades 7 § LAS på så sätt att arbetsgivarens skyldighet att omplacera arbetstagaren vid personliga skäl som utgångspunkt endast gäller vid ett tillfälle. Det innebär att om arbetsgivaren har varit tydlig med att omplacering erbjuds för att undvika uppsägning på grund av misskötsamhet så är arbetsgivaren som huvudregel inte skyldig att erbjuda omplacering igen vid upprepad misskötsamhet.

Några illustrativa rättsfall om omplacering

Som framgår ovan har Arbetsdomstolen i flera mål prövat arbetsgivarens skyldighet att erbjuda omplacering i stället för uppsägning när arbetstagaren dömts för brott. Sammanfattningsvis synes en arbetsgivare vara skyldig att omplacera en arbetstagare framför allt när arbetstagarens brottslighet saknar anknytning till arbetsgivaren. Det är då ofta fråga om att arbetstagaren har en sådan förtroendeställning eller arbetsuppgifter i övrigt att det inte är rimligt att arbetstagaren är kvar i den ursprungliga tjänsten men väl i annat arbete hos arbetsgivaren. De domar som nämnts har behandlat arbetsgivarens skyldighet att erbjuda omplacering i stället för att avsluta anställningen.

I AD 2006 nr 104 och AD 2006 nr 123 prövade Arbetsdomstolen bl.a. om en kommun haft ”vägande skäl” enligt Allmänna bestämmelser (AB) att stadigvarande förflytta två lärare mot deras vilja. I anslutning till ett uppmärksammat mord och mordförsök i Knutby i januari 2004, där gärningspersonerna var medlemmar i samma församling som de båda lärarna, beslutade kommunen att den ena läraren (A) inte längre fick undervisa ensam medan den andra läraren (B) under en tid förflyttades till en annan skola. Samtidigt kom en anmälan in till Skolverket om missförhållanden på den skola där lärarna arbetade. I Skolverkets utredning nämndes två händelser som läraren A varit inblandad i under 2003 och läraren A tilldelades en skriftlig varning. Kort därefter beslutade kommunen att stadigvarande förflytta båda lärarna till andra skolor. Arbetsdomstolen hänvisade inledningsvis i de båda domarna till tidigare praxis avseende tolkningen av den kollektivavtalade skrivningen om ”vägande skäl”. Enligt domstolen ger bestämmelsen uttryck för att en avvägning ska göras mellan å ena sidan arbetsgivarens intresse av att inom ramen för arbetsledningsrätten organisera verksamheten och å andra sidan arbetstagarens intresse av att inte behöva förflyttas mot sin vilja. Bestämmelsen innefattar därmed en begränsning i kommuner och regioners möjligheter att omplacera arbetstagare. Bevisbördan för att det föreligger vägande skäl ligger på arbetsgivaren. Vad som avses med vägande skäl har även hanterats i AD 2006 nr 72. I målet uttalade Arbetsdomstolen att bedömningen av om arbetsgivaren har vägande skäl för ett beslut om stadigvarande förflyttning ska utgå från om arbetsgivarens beslut är ägnat att avhjälpa den aktuella svårigheten.

Avstängning

Avstängning innebär att arbetstagaren till följd av ett ensidigt beslut från arbetsgivaren inte längre får utföra sina arbetsuppgifter. En avstängning

kan se olika ut, det kan t.ex. vara fråga om att arbetstagaren vägras tillträde till arbetsplatsen, inte får några arbetsuppgifter eller får nya arbetsuppgifter eller arbetsförhållanden. Som ett alternativ till avstängning kan arbetsgivaren och arbetstagaren komma överens om arbetsbefrielse.

Inom privat sektor har en arbetsgivare relativt stora möjligheter att tillfälligt stänga av en arbetstagare så länge lön betalas ut. En sådan avstängning sker då med stöd av arbetsledningsrätten men får inte ske i strid med lag eller god sed på arbetsmarknaden. Syftet med avstängningen måste därför vara godtagbart, det får t.ex. inte vara fråga om bestraffning eller ett försök att förmå arbetstagaren att säga upp sig själv.

För kommuner och regioner regleras avstängning vid misstanke om brott särskilt i Allmänna bestämmelser (AB) kap 3 § 10. Där framgår att en arbetstagare som på sannolika skäl misstänks för eller bevisligen har gjort sig skyldig till brott som kan medföra fängelse eller svårare förseelse utanför anställningen kan stängas av under högst 30 kalenderdagar i sänder (dock längst till och med beslut i åtalsfråga meddelats eller dom vunnit laga kraft). Som utgångspunkt sker avstängningen med bibehållen lön men det finns vissa möjligheter för arbetsgivaren att hålla inne lön.

På det statliga området är avstängning endast tillåtet när det finns stöd i lag (12 kap. 7 § regeringsformen och AD 2022 nr 49). Det saknas idag lagstöd för avstängning av anställda inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet. Promemorian Regler om avstängning av statligt anställda Fi2024/00814 föreslår dock att det ska införas en ny bestämmelse i LOA av innebörden att statligt anställda ska kunna stängas av under vissa förutsättningar som kan leda till uppsägning eller avsked. Promemorian bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Disciplinpåföljd

För disciplinpåföljd krävs stöd i lag eller kollektivavtal. En disciplinpåföljd kan vara varning eller löneavdrag. Disciplinpåföljd ska inte förväxlas med en erinran eller en s.k. ”LAS-varning” som görs för att tydligt meddela arbetstagaren att en viss förändring måste ske för att undvika uppsägning eller avskedande. Att en erinran eller LAS-varning getts är oftast en förutsättning för att arbetsgivaren, om arbetstagaren inte rättar sig, ska anses ha sakliga skäl för uppsägning.

För kommuner och regioner finns bestämmelser om disciplinpåföljd i Allmänna bestämmelser (AB) kap 3 § 11. Sådan kan endast ges i form av skriftlig varning och endast vid fel eller försummelse i arbetet. Har felet eller försummelsen anmälts till polis- eller åklagarmyndighet, får arbetsgivaren inte inleda eller fortsätta det disciplinära förfarandet.

För myndigheter under regeringen finns bestämmelser om disciplinansvar i LOA. Enligt LOA utgör de tillåtna disciplinpåföljderna varning och löneavdrag, men avvikelser i kollektivavtal är tillåtna. LOA innehåller bestämmelser om att disciplinpåföljd inte får inledas eller fortsättas när åtgärder vidtagits för att åtal ska väckas eller om gärningen har prövats. Disciplinpåföljd får inte heller meddelas om anställningen har upphört eller sagts upp.

Arbetstagare med förtroendeställning

Som framgår ovan har arbetstagarens eventuella förtroendeställning betydelse för bedömningen av om arbetsgivaren kan vidta arbetsrättsliga åtgärder när arbetstagaren har gjort sig skyldig till brott som inte har anknytning till arbetsgivaren. Arbetsdomstolen har prövat när en arbetstagare har en sådan förtroendeställning i flera domar och utvecklat en praxis som kan tjäna som utgångspunkt i våra överväganden. Arbetsdomstolens aktuella domar har i grunden rört frågor om t.ex. avsked och uppsägning samt giltigheten av skiljeklausuler.

Vi redogör ovan för två domar där Arbetsdomstolen tog ställning till vilka krav som kan ställas på en präst (AD 1994 nr 52 och AD 1995 nr 7). I domarna skriver Arbetsdomstolen inte uttryckligen att en präst har förtroendeställning men domstolen framhåller att en präst måste ha allmänt förtroende för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.

Ett typiskt exempel på en arbetstagare som har förtroendeställning är enligt Arbetsdomstolen en person som har ett självständigt ansvar för arbetsgivarens ekonomi och penningmedel. Det räcker inte att arbetstagaren har förtroende att ingå vissa avtal om bindande köp inom en viss prisram utan det krävs att den anställde verkligen har rätt att förfoga över arbetsgivarens medel och att genomdriva köp på egen hand (AD 2012 nr 79, se även AD 1993 nr 127). Enligt Arbetsdomstolen står det även klart att ombudsmän hos de fackliga organisationerna och många anställda hos andra ideella eller politiska organisationer har en utpräglad förtroendeställning. Arbetsdomstolen hänvisar i AD 1998 nr 142 särskilt till att arbetet som ombudsman inte kan genomföras på ett fullgott sätt om ombudsmannen saknar visst anseende och förtroende hos motparterna och de egna medlemmarna. Arbetstagare som har en framskjuten position med kvalificerade arbetsuppgifter och en hög lön bedöms ofta ha åtminstone inslag av förtroendeställning (se t.ex. AD 1987 nr 165 och AD 1995 nr 34). Detsamma gäller för arbetstagare som i någon mån ansvarar för arbetsledning (se AD 1995 nr 135).

Att arbetsuppgifterna är ansvarsfulla och kvalificerade innebär dock inte ensamt att arbetstagaren har förtroendeställning. Det har Arbetsdomstolen kommit fram till i t.ex. AD 2008 nr 29 där det var fråga om en pilot. Ovan redogör vi för ett antal rättsfall där Arbetsdomstolen har funnit att arbetstagaren inte haft en förtroendeställning i arbete som brevbärare, servicetekniker och lagermedarbetare. Här kan även nämnas AD 1993 nr 144. I det målet var det fråga om arbete som förrådsman. Arbetstagaren hade nyckel till förrådet och hanterade varor för lastning och lossning i förrådet. Inom ramen för det arbetet hade arbetstagaren ansvar för kontroll av varorna och underskrift av fraktsedlar. Arbetsdomstolen bedömde att han inte hade en förtroendeställning.

Möjligheten att vidta arbetsrättsliga åtgärder vid misstanke om brott är ytterst begränsad

Genomgående i Arbetsdomstolens praxis gäller som en grundsats att arbetsgivaren fullt ut ska styrka de faktiska omständigheter som lagts till grund för den åtgärd som arbetsgivaren har vidtagit. Arbetsdomstolen har i linje med det beviskravet uttalat att ”[e]n utgångspunkt för arbetstagares anställningstrygghet måste vara att den anställde inte kan skiljas från sitt

arbete eller sina arbetsuppgifter på grund av enbart en misstanke om brott eller oegentligheter” (AD 2004 nr 85 och AD 1995 nr 122). Det innebär att möjligheten för arbetsgivaren att vidta arbetsrättsliga åtgärder vid misstanke om brott är ytterst begränsad. Enligt Arbetsdomstolens praxis gäller att beviskravet i fall som i praktiken avser påståenden om brott inte kan sättas lägre än i ett motsvarande brottmål. Det innebär att det krävs att arbetsgivaren har presenterat sådan bevisning att det blivit ställt utom rimligt tvivel att arbetstagaren har begått ett brott (se bl.a. AD 2022 nr 55). Arbetsdomstolen har också uttalat att den bedömning som en brottmålsdomstol har gjort avseende en påstådd gärning har betydande bevisverkan, förutsatt att brottmålsdomen har vunnit laga kraft (se bl.a. AD 1976 nr 51 och AD 1984 nr 83). Arbetsdomstolen gör dock en egen bedömning och det förekommer exempel på fall där Arbetsdomstolen funnit att den inte kan instämma i den bedömning som gjorts i brottmålsdomen. Detta har förekommit både i fall där den anställde dömts för brott och i fall där den anställde friats.

10.3 Utgångspunkter för våra förslag

En registerkontroll under pågående anställning är betydligt mer integritetskänslig än motsvarande kontroll inför anställning

En registerkontroll under pågående anställning är betydligt mer integritetskänslig än motsvarande kontroll inför anställning. Denna bedömning också gjort i tidigare lagstiftningsärenden (se exempelvis SOU 2019:19 s. 168 f.). Den som söker arbete befinner sig nämligen i en annan situation än den som redan är anställd. En arbetssökande kan när som helst välja att avsluta ett rekryteringsfarande eller välja att inte söka arbete inom en viss sektor vid vetskap om att registerkontroller kan komma att ske. En redan anställd kan inte välja att avstå från kontrollen utan att i sådant fall behöva säga upp sig i det fall registerkontroller kan komma att ske.

Skälen för att vilja avstå kontroll behöver inte vara kopplade till uppgifter som eventuellt kan komma fram utan kan hänga samman med t.ex. en ovilja att bli misstänkliggjord. En registerkontroll under pågående anställning kan upplevas som särskilt integritetskränkande eftersom en sådan kontroll kan bidra till en känsla hos personalen att vara just granskade och misstänkliggjorda.

Under en pågående anställning kan dessutom över tid olika personer ansvara för bedömningen av vilken betydelse eventuell förekomst i registret ska få för anställningen. Det innebär en ökad risk för olika bedömningar av samma sakförhållande vilket påverkar anställningstryggheten.

Det kan finnas ett behov av en registerkontroll under pågående anställning

En anställning kan pågå under en längre tid och mycket kan hända under anställningstiden. Om en anställd döms för vissa brott under anställningstiden kan det hävdas att arbetsgivaren har behov att få kännedom om detta när brottet innefattar gärningar som påverkar personens lämplighet för

arbetet. Det kan därför hävdas att en kontroll i belastningsregistret under pågående anställning kan stärka barns och elevers skydd.

En sådan kontroll kan endast ske om arbetsgivaren har ett påtagligt behov av uppgifterna

Eftersom integritetsaspekterna gör sig särskilt starkt gällande under anställningsförhållandet behöver betydligt högre krav ställas på arbetsgivens behov och nytta av uppgifterna än vid motsvarande kontroll inför anställning. För att en registerkontroll under pågående anställning ska vara nödvändig bör det därför krävas att arbetsgivaren har ett påtagligt behov av de uppgifter om brott som kan komma fram vid en sådan kontroll. Om arbetsgivaren inte kan vidta arbetsrättsliga åtgärder med anledning av det som kommer fram kan arbetsgivaren, enligt vår mening, inte anses ha något påtagligt behov av uppgifterna. Detsamma gäller om arbetsgivaren får kännedom om att en anställd döms för brott på något annat sätt än just genom en registerkontroll. I dessa situationer är det alltså tveksamt om en registerkontroll verkligen medför en reell förstärkning av skyddet för barn och elever.

Ett sätt för arbetsgivaren att få kännedom om på om en anställd begår brott under anställningstiden är t.ex. att den anställde på grund av anhållande eller häktning är frånvarande från arbetet under en längre tid på ett sätt inte går att förklara. Ytterligare ett sätt att få kännedom om legitimerade lärare begår vissa brott under anställningstiden är systemet med lärarlegitimationer. Lärarnas ansvarsnämnd (LAN) får nämligen återkalla en legitimation bl.a. om den legitimerade i eller utanför yrkesutövningen har gjort sig skyldig till ett allvarligt brott som gör att hans eller hennes lämplighet att verka som lärare eller förskollärare kan sättas i fråga. Om LAN beslutar att återkalla en legitimation ska nämnden underrätta bl.a. den legitimerades arbetsgivare om detta (2 kap. 23 § skollagen). För vissa yrkeskategorier inom elevhälsan finns ett motsvarande legitimationssystem (4 kap. 1 § och 8 kap. 3 § patientsäkerhetslagen [2010:659]).

De flesta av arbetsmarknadens parter ifrågasätter behovet av en sådan kontroll

Vid våra dialoger med arbetsmarknadens parter har de flesta ifrågasatt värdet av att få tillgång till uppgifter i belastningsregistret under pågående anställning. Det har dock från vissa delar av arbetsgivarsidan framförts att ett belastningsregisterutdrag skulle kunna bidra med viktig information om den anställde. Ett argument som framförts mot sådan kontroll är att det skulle leda till en tung administrativ börda för arbetsgivarna. Vidare har det lyfts fram att möjligheten att vidta arbetsrättsliga åtgärder till följd av brott som är begångna av en anställd i många fall är begränsade. Det har också poängterats att arbetsgivaren i de flesta fall kommer att få reda på om en anställd döms för brott under anställningstiden på andra sätt än genom en registerkontroll.

Lagstadgad registerkontroll under pågående anställning är ett undantag i svensk rätt

Den lagstadgade möjligheten för arbetsgivare att få del av uppgifter i belastningsregistret under pågående anställning är i dag begränsad till regleringen i säkerhetsskyddslagen (2018:585).

Säkerhetsskyddslagen gäller för verksamhetsutövare som till någon del bedriver säkerhetskänslig verksamhet. Med säkerhetskänslig verksamhet avses sådana förhållanden som är av grundläggande betydelse för Sverige och för Sverige förpliktande internationella åtaganden om säkerhetsskydd (1 kap. 1 § och prop. 2013/14:51 s. 36). Det är alltså fråga om mycket tungt vägande allmänna intressen. Den som genom en anställning eller på något annat sätt ska delta i säkerhetskänslig verksamhet ska säkerhetsprövas. Säkerhetsprövningen ska ses som en process som ska pågå under hela den tid som en person har sin anställning eller uppdrag (prop. 2017/18:89 s. 81). Kontroll av uppgifter i belastnings- och misstankeregistret får som huvudregel endast ske om anställningen, utöver att den ingår i definitionen av säkerhetskänslig verksamhet, dessutom är placerad i säkerhetsklass.

Registerkontroller enligt säkerhetsskyddslagen omgärdas dessutom av rättssäkerhetsgarantier som skyddar den personliga integriteten när de genomförs. Personen som ska kontrolleras måste som huvudregel lämna sitt samtycke före kontrollen (3 kap. 18 §). Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ska i varje enskilt fall besluta om uppgifter som har kommit fram vid en registerkontroll ska lämnas ut till den arbetsgivare som har begärt kontrollen (3 kap. 19 §). Innan en uppgift lämnas ut för säkerhetsprövning ska den kontrollerade också normalt ges tillfälle att yttra sig över uppgiften (3 kap. 20 §).

Registerkontroller under pågående anställning har avfärdats i andra lagstiftningsärenden

Frågan om det bör införas en möjlighet till belastningsregisterkontroll under pågående anställningar som inte är säkerhetsklassade har utretts vid flera tillfällen. Detta utan att leda till förslag om en möjlighet för arbetsgivare att få del av sådana uppgifter under pågående anställning.

Redan vid införandet av bestämmelserna om belastningsregisterkontroll inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg ansåg regeringen att anställda inte bör omfattas av sådan kontroll, främst med hänsyn till den personliga integriteten. Regeringen konstaterade att anställda inte har någon möjlighet att avstå från att kontrolleras på samma sätt som en arbetssökande har och att det därför vore ett alltför stort intrång i den personliga integriteten att kontrollera personer som är anställda i de berörda verksamheterna (prop. 1999/2000:123 s. 20 f.).

Frågan hanterades också av Utredningen om belastningsregisterkontroll i arbetslivet i SOU 2019:19. Utredningen framhöll att sådan kontroll är avsevärt mer integritetskänslig än motsvarande kontroll som sker inför anställning och skyddet för den personliga integriteten ansågs därför väga tyngre än vissa myndigheters behov av att genomföra registerkontroll under pågående anställning (s. 168 f.).

Utredningen Utökade registerkontroller vid anställning i kommun, Ds 2024:24, har haft i uppdrag att se över möjligheterna att kontrollera anställda och personer som erbjuds anställning eller uppdrag inom

kommunerna mot belastningsregistret och misstankeregistret. Utredningen har inte lagt fram några förslag om förnyade eller löpande registerkontroller under pågående anställning med anledning av att intrånget i enskildas integritet inte kan motiveras (s. 204 f.).

10.4 Det saknas tillräckliga skäl för att införa en registerkontroll under pågående anställning

Bedömning: Det finns inte tillräckliga skäl för att införa en kontroll i belastningsregistret av redan anställda inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet.

Skälen för bedömningen

Inledning

En registerkontroll under pågående anställning kan, som vi nämner ovan, endast vara nödvändig om arbetsgivaren har ett påtagligt behov uppgifterna. Det bör inte föreligga ett påtagligt behov om arbetsgivaren inte kan vidta arbetsrättsliga åtgärder med anledning av vad som kommer fram vid en registerkontroll eller om arbetsgivaren får kännedom om den anställdes brottslighet på annat sätt en genom just en sådan kontroll (avsnitt 7.6). Det behöver därför utredas vilka arbetsrättsliga åtgärder som en arbetsgivare kan vidta om en anställd begår något av de brott som vi föreslår ska ingå i den utökade registerkontrollen inför anställning (avsnitt 8.5). I avsnitt 10.2 redogör vi för arbetsrättslig reglering och praxis som ligger till grund för våra överväganden. Det behöver också bedömas om arbetsgivaren kommer att få kännedom om de brott som omfattas av en registerkontroll på något annat sätt.

En registerkontroll är inte nödvändig när det gäller brott med anknytning arbetsgivaren

Arbetsgivarens möjlighet att vidta arbetsrättsliga åtgärder i form av avsked, uppsägning eller omplacering är starkt beroende av omständigheterna i det enskilda fallet (se avsnitt 10.2). Vid skiljande från anställningen på grund av brott är det av särskild betydelse om brottet har anknytning till arbetsgiven eller om sådan anknytning saknas.

Av Arbetsdomstolens domar framgår att brottsliga handlingar med anknytning till arbetsgivaren som huvudregel utgör tungt vägande skäl för avsked, uppsägning eller omplacering. Detta gäller även om den brottsliga handlingen har begåtts utom tjänsten och utanför arbetsplatsen eller arbetstiden men ändå på något sätt har anknytning till arbetsgivaren. Det kan t.ex. vara fråga om ett brott som begåtts mot en kollega efter arbetstid eller att arbetsgivarens egendom använts för utförande av brottet. För de arbetstagare som omfattas av ett för denna utredning aktuellt huvudavtal gäller numera att brottsliga handlingar som utförts på arbetsplatsen eller på annat vis i samband med utförande av arbete eller kopplat till tjänsten, som utgångspunkt alltid ska utgöra grund för avsked, uppsägning eller omplacering.

En arbetsgivare inom t.ex. skolan kan alltså ha skäl att avskeda, säga upp eller omplacera en anställd som döms för ett brott som på något sätt har anknytning till arbetsgivaren. Arbetsgivaren kommer dock av förklarliga skäl redan känna till om en anställd begår brott som har anknytning till dennes verksamhet. Vi anser därför inte att det föreligger något behov för arbetsgivaren att få kännedom om sådan brottslighet genom en registerkontroll och kontrollen kan i dessa fall därför inte anses vara nödvändig för att skydda barn och elever i skolan.

En registerkontroll är i de flesta fall inte nödvändig när det gäller brott som saknar anknytning arbetsgivaren

När en anställd begår brott som saknar anknytning till arbetsgivaren, t.ex. på fritiden, krävs tungt vägande skäl för att avskeda, säga upp eller omplacera den anställde (se avsnitt 10.2). Utrymmet för arbetsgivaren att vidta arbetsrättsliga åtgärder i dessa situationer är alltså begränsat.

Det är svårt att dra några generella slutsatser utifrån befintlig arbetsrättslig reglering och praxis om när en arbetsgivare inom skolväsendet kan vidta arbetsrättsliga åtgärder när en anställd dömts för brott som begåtts t.ex. på fritiden. Detta eftersom bedömningen är starkt individualiserad. Vägledande praxis från Arbetsdomstolen som gäller just personal inom skolan är dessutom begränsad. Det går dock att göra vissa antaganden om möjligheterna att vidta arbetsrättsliga åtgärder när en anställd döms för brott som begåtts utan anknytning till arbetsgivaren och som ingår i den av oss föreslagna utökade registerkontrollen inför anställning.

Om arbetstagaren under pågående anställning döms för ett så allvarligt brott att straffverkställigheten orsakar en längre tids frånvaro kan det föreligga så tungt vägande skäl att arbetsgivaren kan säga upp arbetstagaren även om brottet saknar anknytning till arbetsgivaren. Som längre tids frånvaro har Arbetsdomstolen hittills endast prövat frihetsberövanden i flertalet månader. Arbetsgivaren kommer dock i dessa fall senast vid tidpunkten för verkställighet av straffet att känna till att den anställde dömts för brott på grund av den längre frånvaron. De flesta av de brott som vi föreslagit ska omfattas av den utökade brottskatalogen inför anställning är så pass allvarliga att de ryms inom denna kategori av brott. Det gäller t.ex. grovt narkotikabrott, grovt olaga tvång och grov mordbrand. Vi anser därför att en registerkontroll i denna situation inte kan anses vara nödvändig för att skydda barn och elever i skolan.

Arbetsdomstolen har även bedömt att det kan föreligga tungt vägande skäl för avsked, uppsägning eller omplacering om arbetstagaren har en förtroendeställning. Detsamma gäller om det begångna brottet är illojalt i förhållande till arbetsgivarens verksamhet eller på annat sätt är ägnat att påverka arbetsgivarens eller omgivningens krav på förtroende för arbetstagarens förmågor i tjänsten (se avsnitt 10.2). Av Arbetsdomstolens praxis framgår vissa bedömningspunkter som talar för att en anställd har en förtroendeställning. Sammanfattningsvis rör det sig om anställda som har en framskjuten position med hög lön, självständigt ansvar över arbetsgivarens penningmedel, arbetsledande funktioner eller andra utpräglade förtroendefunktioner. Ytterst ankommer det på parterna och Arbetsdomstolen att bedöma vilka anställda som innehar förtroendeställning. En rimlig slutsats är dock att det existerar sådana funktioner

inom de allra flesta verksamheter. Inom den skollagsreglerade verksamheten kan det antas att rektorer och andra skolledare uppfyller kriterierna för att anses ha förtroendeställning. För majoriteten av de anställda inom de aktuella verksamheterna bör det emellertid inte vara fråga om en förtroendeställning i arbetsrättslig mening. Däremot kan brott som begåtts utan anknytning till tjänsten eller arbetsplatsen ändå påverka arbetsgivarens eller omgivningens krav på förtroende för arbetstagarens förmåga att arbeta med barn och elever. Sådana förtroendeskadliga brott kan alltså ha arbetsrättslig relevans även om de begåtts på fritiden av någon som saknar förtroendeställning. Så var t.ex. fallet i AD 2005 nr 86 där Arbetsdomstolen bedömde att Kriminalvården hade tungt vägande skäl att avsluta en anställning efter att arbetstagaren dömts för narkotikabrott (se avsnitt 10.2).

Vissa av de brott som ingår i den förslagna utökade registerkontrollen inför anställning kan innefatta handlingar som kan påverka både arbetsgivarens och omgivningens förtroende för arbetstagarens förmågor i tjänsten inom skolan. Det är även möjligt att vissa handlingar kan bedömas vara illojala i förhållande till den verksamhet som bedrivs inom skolan. För vissa brott gäller detta för samtliga personalkategorier i skolan medan andra brott kan bedömas som allvarligare för den som arbetar som t.ex. förskollärare eller barnskötare än för den som arbetar med fastighetsskötsel. I dessa situationer skulle alltså arbetsgivaren kunna ha tungt vägande skäl att avskeda, säga upp eller omplacera en anställd även om brottet begåtts t.ex. på fritiden. Även dessa brott är dock i regel så allvarliga att personen anhålls eller häktas. Brotten leder också oftast till att personen döms till fängelse. Arbetsgivaren kommer alltså även i dessa fall att få kännedom om brotten på annat sätt än genom en registerkontroll eftersom den anställde är frånvarande under en längre tid. Vi anser därför inte heller att en registerkontroll i det här fallet är nödvändig för att skydda barn och elever i skolan.

Det kan dock finnas situationer när arbetsgivaren inte kommer att få kännedom om att en anställd är föremål för en domstolsprocess eller har dömts för brott som skulle kunna vara tillräckligt allvarliga för att vidta arbetsrättsliga åtgärder. Det gäller i sådana fall främst brott som har begåtts utan anknytning till arbetsgivaren och som inte är av sådan art eller har sådant straffvärde att det föranleder frihetsberövande. Det går inte att uttala sig om vilken bedömning Arbetsdomstolen skulle göra i ett enskilt fall men utifrån de prejudikat som finns bedömer vi att sådana brott i regel inte utgör grund för arbetsrättsliga åtgärder.

Det saknas tillräckliga skäl för en registerkontroll under pågående anställning

Enligt vår mening saknas det tillräckliga skäl för att tillåta en kontroll i belastningsregistret under pågående anställning. Med något undantag har arbetsmarknadens parter motsatt sig en sådan kontroll och kan inte se nyttan av den. Det har inte framkommit att arbetsgivaren har ett påtagligt behov av de uppgifter om brott som kommer fram vid en registerkontroll. De flesta av de brott som vi föreslår ska omfattas av den utökade registerkontrollen som sker inför anställning är, som vi konstaterar ovan, så pass allvarliga att en anställd som åtalats för något av brotten kommer att vara

frihetsberövad under lagföringen och därmed vara frånvarande från arbetet på ett sätt som inte går att förklara för arbetsgivaren. Detsamma gäller den straffverkställighet som följer på fällande dom. Arbetsgivaren kommer alltså i de flesta fall att få reda på att en anställd döms för allvarliga brott på annat sätt än genom en registerkontroll. Det kan därför ifrågasättas om en registerkontroll under pågående anställning i praktiken verkligen leder till att skyddet för barn och elever stärks på ett påtagligt sätt. En kontroll riskerar också att underminera den tillit som i grunden behöver finnas mellan arbetsgivare och den anställde. Kontrollen skulle också leda till en tung administrativ börda för huvudmännen vid hanteringen av de registerutdrag som anställda skulle åläggas att visa upp vid en kontroll under pågående anställning. Av dessa skäl anser vi att en registerkontroll under pågående anställning inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet inte bör införas. I avsnitt 10.8 redovisar vi de integritetsskäl som också talar mot att en sådan kontroll införs.

10.5 I enlighet med uppdraget lämnar vi förslag om belastningsregisterkontroll under pågående anställning

Förslag: Det ska införas en möjlighet – men inte någon skyldighet – för arbetsgivare inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet att genomföra belastningsregisterkontroller av redan anställda.

Bedömning: Eftersom det inte finns tillräckliga skäl för sådana kontroller avråder vi regeringen från att gå vidare med förslaget.

Skälen för förslaget

Registerkontrollen bör utformas som en möjlighet för arbetsgivaren att göra en sådan kontroll

Enligt vår uppdragsbeskrivning ska vi lämna förslag som innebär att arbetsgivare inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet ska kunna ålägga redan anställda personer att med viss regelbundenhet visa upp ett utdrag ur belastningsregistret. I enlighet med vårt uppdrag lämnar vi därför ett förslag om belastningsregisterkontroll av redan anställda, trots att vi anser att det saknas tillräckliga skäl för en sådan kontroll.

Det ligger i vårt uppdrag att utreda om en sådan belastningsregisterkontroll bör vara obligatorisk eller fakultativ, dvs. om det ska vara en skyldighet eller endast en möjlighet för arbetsgivaren att genomföra en sådan kontroll. Vi föreslår att kontrollen ska vara fakultativ på så sätt att arbetsgivaren får begära att anställda visar upp ett belastningsregisterutdrag. En fakultativ kontroll innebär ett mindre intrång i enskildas integritet i förhållande till den ökade hantering av personuppgifter som en regelbunden obligatorisk registerkontroll i stor skala skulle innebära. Vidare skulle det leda till en kraftigt ökad administrativ börda om arbetsgivare blir skyldiga att utföra en regelbunden kontroll. Vid en fakultativ kontroll kan arbetsgivaren välja att inte ta på sig den ökade administrativa börda som en regelbunden kontroll av personalen innebär.

Om arbetsgivaren bedömer att en kontroll på den aktuella arbetsplatsen inte är motiverad eller skulle skada relationen till personalen kan denne alltså välja att avstå. Mot detta skulle kunna invändas att en fakultativ kontroll kan användas av arbetsgivaren på ett godtyckligt sätt, t.ex. genom att endast viss personal kontrolleras. Kontrollen skulle då kunna få andra syften än de avsedda och t.ex. användas för att bestraffa anställda. Det kan bidra till att anställda känner sig utpekade vilket i sin tur förstärker integritetsintrånget. Vi återkommer nedan till hur våra förslag kan minska denna risk. Vi vill dock poängtera att det inte ens finns tillräckliga skäl för att införa en fakultativ kontroll. Vi avråder därför regeringen från att gå vidare med förslaget.

Att en regelbunden belastningsregisterkontroll under pågående anställning ska föreslås för hela skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet framgår av vår uppdragsbeskrivning. Vi föreslår därför att sådan kontroll även bör inkludera den kommunala vuxenutbildningen (se avsnitt 9.3).

En bestämmelse om möjligheten för arbetsgivaren att kontrollera uppgifter i belastningsregistret under pågående anställning bör lämpligen placeras i anslutning till sådan kontroll inför anställning i skollagen.

10.6 Närmare om utformningen av regleringen

Förslag: Belastningsregisterkontrollen får endast ske om den omfattar samtliga anställda eller en grupp av anställda inom verksamheten.

Om en sådan kontroll sker, ska den omfatta samtliga brott som föreslås omfattas av motsvarande kontroll inför anställning eller annat mottagande i skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet.

Kontrollen får ske högst en gång per år.

Registerutdraget ska visas upp för arbetsgivaren.

Arbetsgivaren ska inte få dokumentera en kontroll av ett registerutdrag på något annat sätt än genom en anteckning att registerutdraget har visats upp.

Arbetsgivaren får kräva att utdraget är högst sex månader gammalt.

Skälen för förslaget

Registerkontrollen får endast ske om den avser samtliga anställda eller en grupp av anställda

Som vi nämner ovan är en invändning mot en fakultativ kontroll att den kan användas av arbetsgivaren på ett godtyckligt sätt. För att motverka att den fakultativa kontrollen används på det sättet bör det föreskrivas att kontrollen endast får genomföras på så sätt att den avser samtliga anställda eller en grupp av anställda. Arbetsgivaren kan då inte kontrollera endast en individ. Detta är enligt vår mening det mest integritetsvänliga alternativet eftersom risken minskar för att den enskilde känner sig utpekad.

Övriga krav på regleringen

Eftersom vårt uppdrag innebär att vi ska lämna förslag om möjlighet till regelbunden kontroll avser just anställda lämnar vi inte förslag om någon regelbunden kontroll av praktikanter, uppdragstagare eller andra medarbetare som inte är arbetstagare.

Vi finner inte skäl att ha en snävare brottskatalog än den som vi föreslår ska omfattas av motsvarande kontroll inför anställning (se avsnitt 8.5). De brott som vi föreslår ska omfattas av registerkontrollen inför anställning bör därför omfattas av motsvarande kontroll under pågående anställning.

Frågan är med vilket intervall en sådan belastningsregisterkontroll under pågående anställning ska få ske. Vi anser att arbetsgivaren bör ges möjlighet att endast en gång per år begära ett belastningsregisterutdrag, vilket även nämns som exempel i vår uppdragsbeskrivning. Enligt vår mening är det ett väl avvägt tidsintervall. En möjlighet till kontroll oftare än så skulle innebära ett alltför stort ingrepp i enskildas integritet. Kontrollen får alltså inte ske tätare än årligen, men den kan utföras med längre mellanrum än så.

Vi har övervägt om det skulle vara möjlig att konstruera ett system likt det som gäller enligt säkerhetsskyddslagstiftningen, där Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden i varje enskilt fall beslutar om uppgifter som har framkommit vid registerkontroll ska lämnas ut till den arbetsgivare som har begärt kontrollen. Ett sådant förslag skulle dock innebära en genomgripande förändring av lagstiftningen, vilket vi inte har i uppdrag att utreda.

Vi föreslår vidare att belastningsregisterkontrollen bör genomföras genom att registerutdraget visas upp av den anställde, på samma sätt som gäller inför anställning. Detta för att minska integritetsriskerna (se avsnitt 8.7). Belastningsregisterkontrollen bör inte få dokumenteras på något annat sätt än genom en anteckning om att utdraget har visats upp, på samma sätt som gäller inför anställning.

Arbetsgivaren bör ha möjlighet att kräva att utdraget är högst sex månader gammalt i enlighet med vad som föreslås gälla vid kontroll inför anställning (se avsnitt 8.8). Eftersom kontrollen föreslås bli fakultativ finns det ingenting som hindrar att arbetsgivaren godtar äldre utdrag. I övrigt bör det ankomma på arbetsgivaren att närmre bestämma hur en belastningsregisterkontroll av redan anställda i praktiken ska organiseras.

10.7 Misstankar om brott ska inte ingå i registerkontrollen

Bedömning: Arbetsgivare inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet ska inte få kontrollera uppgifter i misstankeregistret under pågående anställning.

Skälen för bedömningen

Enligt vår uppdragsbeskrivning ska vi analysera om det finns behov för arbetsgivare inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet att

under pågående anställning ta del av vissa uppgifter ur misstankeregistret och vid behov föreslå vilka uppgifter arbetsgivaren ska få ta del av.

Uppgifterna i misstankeregistret är särskilt integritetskänsliga och det krävs därför starka skäl för att göra sådana uppgifter tillgängliga för arbetsgivaren (se avsnitt 8.10). Det måste vidare beaktas att uppgifterna i misstankeregistret är osäkra och senare kan visa sig vara ogrundade eller otillräckliga för en fällande dom. Om en arbetsgivare får tillgång till sådana uppgifter under pågående anställning finns det skäl att befara att arbetsgivaren kan komma att betrakta den anställde som förekommer i registret som skyldig till brottet. Det kan av naturliga skäl påverka den anställdes arbetssituation och relationen till arbetsgivaren.

Av central betydelse för vår bedömning är vad arbetsgivaren kan göra med en uppgift om att en anställd är misstänkt för brott. Om arbetsgivaren saknar eller endast har mycket begränsade möjligheter att vidta arbetsrättsliga åtgärder på grund av brottsmisstankar kan det ifrågasättas om en misstankeregisterkontroll är nödvändig.

I Arbetsdomstolens praxis gäller som en grundsats att arbetsgivaren fullt ut ska styrka de faktiska omständigheter som lagts till grund för den åtgärd som arbetsgivaren har vidtagit. Arbetsdomstolen har i linje med det beviskravet uttalat att ”[e]n utgångspunkt för arbetstagares anställningstrygghet måste vara att den anställde inte kan skiljas från sitt arbete eller sina arbetsuppgifter på grund av enbart en misstanke om brott eller oegentligheter” (AD 2004 nr 85 och AD 1995 nr 122). Arbetsgivaren får alltså inte avskeda, säga upp eller omplacera en arbetstagare under åberopande av att personen är misstänkt för brott. För privata och kommunala arbetsgivare kan det dock vara aktuellt att stänga av en arbetstagare som är misstänkt för brott.

När det gäller misstankar om de allvarligaste brotten föregås åtalet dessutom som regel av anhållande och häktning. Eftersom sådant frihetsberövande medför frånvaro från arbetet bör arbetsgivaren oftast få kännedom om sådana brottsmisstankar utan någon kontroll i misstankeregistret.

Sammanfattningsvis bedömer vi att arbetsgivaren saknar något nämnvärt behov eller reell nytta av uppgifter ur misstankeregistret under pågående anställning. Denna omständighet, tillsammans med uppgifternas osäkra karaktär, gör att det inte bör komma i fråga att arbetsgivare inom skolan ska få tillgång till sådana uppgifter under pågående anställning. Det gäller även om misstanken avser brott för vilket åtal har väckts. Vi lämnar därför inga förslag om att arbetsgivaren ska få tillgång till uppgifter i misstankeregistret under pågående anställning.

10.8 Förslaget innebär inte ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten

Bedömning: Intresset av att skydda barn och elever kan i den aktuella situationen inte anses väga tyngre än intresset av skydd för den personliga integriteten**.**

Skälen för bedömningen

Inledning

En belastningsregisterkontroll under pågående anställning ses som ett integritetsintrång i sig oavsett om den enskilde förekommer i registret eller inte. För att en sådan kontroll ska vara möjlig måste arbetsgivarens behov av uppgifterna vara så pass tungt vägande att det motiverar det intrång som kontrollen innebär. I den bedömningen ingår att beakta vad arbetsgivaren kan göra med uppgifterna, vilka konsekvenser intrånget får för de anställda och om det är möjligt att vidta mindre ingripande åtgärder. I detta avsnitt bedömer vi därför om förslaget är förenligt med kraven på nödvändighet och proportionalitet i regeringsformen, Europakonventionen och EU:s dataskyddsförordning (se avsnitt 7.5).

Förslagets förenlighet med regeringsformens skydd mot intrång i den personliga integriteten

Enligt 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen är var och en gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden.

Justitieombudsmannen (JO) har uttalat sig över kontroller av om kommunanställda har gjort sig skyldiga till brott i förhållande till regeringsformens skydd för den personliga integriteten (Beslut den 19 oktober 2023, dnr 7143–2022). Den aktuella kommunen hade infört en ordning som innebar att kommunen löpande kontrollerade om anställda gjort sig skyldiga till brott av vissa slag. JO ansåg att kontrollerna innebar övervakning och kartläggning av enskildas personliga förhållanden, och uttalade att den bedömningen gjordes inte minst mot bakgrund av att kontrollerna gjordes kontinuerligt. Vad gäller samtycke hade kommunen lämnat information om kontrollerna till de anställda på sitt intranät vid tre tillfällen samt informerat via kontakter med fackliga företrädare. JO menade att kontrollerna hade gjorts utan samtycke och pekade på att de anställda inte uttryckligen tillfrågats om sin inställning till kontrollerna. Inte heller hade de anställda lämnat något sådant informerat och otvetydigt samtycke som regeringsformen förutsätter. JO fann att kontrollerna av de anställda utgjorde ett betydande ingrepp i deras personliga integritet. Utifrån de bedömningar som JO har gjort i sitt beslut konstaterar vi att regelbundna kontroller av anställda mot belastningsregistret kan kränka regeringsformens skydd för den personliga integriteten, i vart fall om det sker systematiskt.

Skyddet som uppställs i 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen är dock möjligt att begränsa genom lag. I 2 kap. 20 § första stycket 2 regeringsformen anges nämligen att vissa uppräknade fri- och rättigheter får begränsas genom lag, inklusive skyddet mot intrång som innebär övervakning och kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Begränsningar enligt 20 § får emellertid göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar.

Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning (2 kap. 21 §). Det betyder att en proportionalitetsbedömning ska göras.

Frågan här blir därför om en begränsning av regeringsformens skydd för den personliga integriteten i form av en regelbunden registerkontroll är proportionerlig i förhållande till syftet med kontrollen.

Syftet med en registerkontroll under pågående anställning är att skydda barn och elever inom t.ex. skolan mot våld och övergrepp samt mot skadlig och otillbörlig påverkan. Det är dock ytterst tveksamt om en sådan kontroll får avsedd effekt. Som vi framhåller ovan är utrymmet för arbetsgivaren att vidta arbetsrättsliga åtgärder när en anställd döms för brott som inte har anknytning till arbetsgivaren begränsat. Dessutom kommer arbetsgivaren i de flesta fall att få kännedom om att en anställd döms för brott redan på grund av omständigheterna kring brottet eller lagföringen. Det kan alltså ifrågasättas om en belastningsregisterkontroll under pågående anställning verkligen medför någon reell förstärkning av skyddet för barn och elever.

Arbetsgivaren har bl.a. ett ansvar för att organisera och leda sin verksamhet på ett sådant sätt att barnens rättigheter tillgodoses och tryggas. Arbetsgivaren bör även skapa en organisation som i möjligaste mån förhindrar att en anställd över huvud taget utsätter barn för våld, övergrepp eller otillbörlig påverkan. Det kan t.ex. handla om att se till att barnen har flera vuxna att knyta an till samtidigt som det pedagogiska arbetet styrs i rätt riktning genom arbete i arbetslag och genomtänkta introduktioner av nyanställda (jfr. prop. 1999/2000:123 s. 17 f.). En annan viktig faktor är också att omotiverade registerkontroller kan leda till att personalen känner sig misstänkliggjord. Detta kan skapa misstro och kan i förlängningen motverka den psykologiska tryggheten som bör finnas på en arbetsplats.

För att en belastningsregisterkontroll under pågående anställning ska anses tillåten måste det i vart fall införas begränsningar i författning som skyddar enskildas integritet. Det kan t.ex. handla om att införa sådana integritetskyddande moment som finns i säkerhetsskyddslagen (se prop. 2017/18:89 s. 95). Det ingår emellertid inte i vårt uppdrag att lämna förslag om ett sådant komplext system som säkerhetsskyddslagen reglerar. Det kan också handla om att införa ändamålsbegränsningar och bestämmelser som säkerställer att en arbetsgivare inte får tillgång till fler uppgifter än vad som är nödvändigt.

Sammanfattningsvis anser vi intresset av att skydda barn och elever i skolan inte väger tyngre än det intrång som en regelbunden registerkontroll av anställda innebär. Det är därför mycket som talar för att vårt förslag inte är förenligt med regeringsformens skydd mot intrång i den personliga integriteten.

Vi vill i sammanhanget lyfta frågan om samtycke kan inhämtas från anställda för att löpande registerkontroller inte ska omfattas av 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen. JO har i sitt beslut om kontroller av kommunanställda uttalat att det är tveksamt om ett giltigt samtycke till löpande registerkontroller ens kan lämnas i den situation som den anställde befinner sig i (Beslut den 19 oktober 2023, dnr 7143–2022, s. 11). En arbetsgivare kan normalt inte använda sig av samtycke vid behandling av personuppgifter i anställningsförhållanden. Detta eftersom en anställd befinner sig i ett beroendeförhållande till arbetsgivaren. För att ett

samtycke ska vara giltigt krävs att den enskilde genom en frivillig, särskild och otvetydig viljeyttring godtar behandlingen efter att ha informerats om denna (prop. 2009/10:80 s. 178–179). Vi anser därför i likhet med JO att det är tveksamt om ett giltigt samtycke kan inhämtas vid regelbundna registerkontroller under pågående anställning.

Förslagets förenlighet med artikel 8 i Europakonventionen

Enligt artikel 8 i Europakonventionen har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Skyddet är dock, precis som gäller regeringsformen, möjligt att begränsa. Enligt Europakonventionen förutsätter en sådan begränsning att det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välstånd eller till förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter (artikel 8.2).

Frågan är först om en regelbunden registerkontroll innebär att ett intrång har gjorts i rättigheten, dvs. om det som ska ske omfattas av rättighetsskyddet. Europadomstolen har i flera avgöranden slagit fast att skyddet för privat- och familjeliv i artikel 8 Europakonventionen även gäller i arbetslivet (se bl.a. målet Niemietz mot Tyskland av den 16 december 1992 nr 13710/88 samt målet Oleksandr Volkov mot Ukraina, av den 27 maj 2013, nr 21722/11). Europadomstolen har också uttalat att registrering av personuppgifter kan, beroende på omständigheterna, beröra rätten till respekt för privatlivet. Så är särskilt fallet om det i registreringen ingår information om t.ex. uppgift om tidigare brottslighet (se Hans Danelius m.fl. Mänskliga rättigheter i europeisk praxis - En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, 2023, version 6, JUNO, s. 472). Löpande registerkontroller under pågående anställning omfattas således av rättighetsskyddet i artikel 8.

Frågan är därefter om ingreppet är proportionerligt enligt artikel 8.2, dvs. om det är ägnat att tillgodose något av de i artikeln uppräknade allmänna eller enskilda intressena, samt om ingreppet är nödvändigt i ett demokratiskt samhälle för att tillgodose detta intresse.

Ett författningsstöd om regelbundna kontroller av anställda inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet kan motiveras huvudsakligen av att författningen ska vara till skydd för andra personers fri- och rättigheter, dvs. barnets och elevens skydd mot våld och övergrepp samt mot skadlig och otillbörlig påverkan. Vad som däremot är tveksamt är om kravet på att ingreppet ska vara nödvändigt är uppfyllt. När det gäller detta krav har Europadomstolen framhållit att ordet nödvändig i detta sammanhang inte är synonymt med oundgänglig. Vad som krävs är att det ska finnas ett angeläget samhälleligt behov. Varje konventionsstat har själv en viss frihet, bedömningsmarginal, att avgöra om en inskränkning är nödvändig, men inskränkningar måste vara proportionerliga och Europadomstolen förbehåller sig rätten att övervaka om så är fallet. Konventionsstaternas frihet är inte lika stor i fråga om de olika ändamål som anges i artikel 8.2 (se Hans Danelius m.fl. Mänskliga rättigheter i europeisk praxis - En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, 2023, version 6, JUNO, s. 443 f.).

Vi anger ovan vilka betänkligheter som finns kring nödvändigheten av kontrollen vad gäller inskränkningar av skyddet i regeringsformen. Dessa betänkligheter gör sig även gällande här. Det är därför mycket som talar för att förslaget om en regelbunden belastningsregisterkontroll inte är förenligt med kraven på nödvändighet och proportionalitet i artikel 8.2 Europakonventionen.

Förslagets förenlighet med kraven på nödvändighet och proportionalitet i EU:s dataskyddsförordning

När arbetsgivaren vid en fakultativ kontroll som vi föreslår tar del av ett uppvisat registerutdrag och antecknar att utdraget har visats upp behandlar arbetsgivaren personuppgifter med stöd av den rättsliga grunden allmänt intresse enligt 6.1 e i dataskyddsförordningen. Det allmänna intresset ska vara fastställt i enlighet med unionsrätten eller en medlemsstats nationella rätt som den personuppgiftsansvarige omfattas av. Behandlingen ska vidare vara nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse. Unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt ska uppfylla ett mål av allmänt intresse och vara proportionerlig mot det legitima mål som eftersträvas (artikel 6.3).

Vi anser att det även här är mycket som talar för att förslaget inte är förenligt med kraven på nödvändighet och proportionalitet i art. 6.3. Som skäl för detta hänvisar vi till den bedömning vi gjort ovan beträffande nödvändighet och proportionalitet i förhållande till regeringsformen och Europakonventionen.

Sammantagen bedömning

Sammantaget bedömer vi alltså att intresset av att skydda barn och elever i den aktuella situationen inte väger tyngre än skyddet för den personliga integriteten för den anställde. Vår bedömning är därför att förslaget inte är förenligt med kraven på nödvändighet eller proportionalitet i regeringsformen, Europakonventionen och dataskyddsförordningen.

10.9 Förslaget kan även i övrigt stå i strid med EU:s dataskyddsförordning

Bedömning: Förslaget riskerar att stå i strid med principerna om ändamålsbegränsning och uppgiftsminimering. Det kan vidare ifrågasättas om den rättsliga grunden för behandlingen är tillräckligt tydlig och precis.

Skälen för bedömningen

För att den utökade personuppgiftsbehandling som förslaget innebär ska vara tillåten måste den också i övrigt vara förenlig med det dataskyddsrättsliga regelverket, främst EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen.

Vi delar den bedömning som gjorts i tidigare förarbeten att det inte innebär en behandling av personuppgifter om lagöverträdelser när arbets-

givaren endast tar del av registerutdraget och antecknar att ett utdrag visas upp utan att någon uppgift om innehållet i utdraget noteras (se prop. 2020/21:152 s. 40 f. samt prop. 2017/18:218 s. 181).

I det fall det antecknas att registerutdrag har visats upp kommer anteckningen att avse en viss fysisk person, vilket innebär att det är fråga om en personuppgift. Om en sådan anteckning förs elektroniskt eller är avsedd att ingå i ett register krävs att denna personuppgiftsbehandling har stöd i det dataskyddsrättsliga regelverket för att vara tillåten.

Varje personuppgiftsbehandling måste stödja sig på en rättslig grund enligt artikel 6 i dataskyddsförordningen. En anteckning om att ett registerutdrag, som grundar sig på en fakultativ registerkontroll, har visats upp är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse enligt artikel 6.1 e. Verksamhet, inklusive uppdragsverksamhet, som en statlig eller kommunal myndighet bedriver, inom ramen för sin befogenhet, är av allmänt intresse. Det spelar ingen roll om den personuppgiftsansvarige är en offentlig eller en privat aktör (prop. 2017/18:105 s. 55 f. och prop. 2017/18:218 s. 42 f.). Det krävs också att den rättsliga grunden är fastställd i unionsrätten eller en medlemsstats nationella rätt som den personuppgiftsansvarige omfattas av (artikel 6.3). Den rättsliga grunden kommer att vara fastställd i nationell rätt eftersom den fakultativa registerkontrollen föreslås regleras i skollagen.

Av skäl 41 i dataskyddsförordningen framgår att den rättsliga grunden bör vara tydlig och precis och dess tillämpning förutsägbar för dem som omfattas av den, i enlighet med rättspraxis vid EU-domstolen och Europadomstolen. Vilken grad av tydlighet och precision som krävs i fråga om den rättsliga grunden för att en viss behandling av personuppgifter ska anses vara nödvändig måste enligt förarbetena till dataskyddslagen bedömas från fall till fall, utifrån behandlingens och verksamhetens karaktär. Mer kännbara intrång i den personliga integriteten kräver att den rättsliga grunden är mer preciserad och därmed gör intrånget förutsägbart (prop. 2017/18:105 s. 51). Med beaktande av att en registerkontroll under pågående anställning utgör ett så pass kännbart intrång i anställdas integritet kan det enligt vår mening ifrågasättas om den rättsliga grunden för behandlingen i det här fallet är så tydlig och precis på det sätt som krävs enligt dataskyddsförordningen.

Varje personuppgiftsbehandling omfattas också av de grundläggande principerna i artikel 5.

Av principen om ändamålsbegränsning (artikel 5.1 b) framgår att personuppgifter ska samlas in för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål och inte senare behandlas på ett sätt som är oförenligt med dessa ändamål. Det är tveksamt om förslaget är förenligt med denna princip eftersom det kan ifrågasättas om ändamålet med behandlingen är berättigat.

Av principen om uppgiftsminimering (artikel 5.1 c) framgår att uppgifterna ska vara adekvata, relevanta och inte alltför omfattande i förhållande till ändamålet. Som vi anför ovan är det ytterst tveksamt om en möjlighet till en regelbunden registerkontroll av anställda är nödvändig i förhållande till det syfte som ska uppnås. Det kan därför ifrågasättas om de allmänna principerna uppfylls genom förslaget.

10.10 Förslaget bör beredas ytterligare

Bedömning: Förslaget bör utredas närmare i den fortsatta beredningen.

Skälen för bedömningen

För det fall regeringen ändå väljer att gå vidare med förslaget om belastningsregisterkontroll under pågående anställning anser vi att förslaget bör utredas vidare. Förslagets förenlighet med regeringsformen, Europakonventionen och EU:s dataskyddsförordning måste analyseras närmare. Den bedömningen är ytterst avhängig av hur regelverket slutligen utformas. För att en belastningsregisterkontroll under pågående anställning ska anses tillåten bör det införas begränsningar i författning som skyddar den enskildes integritet. Det kan t.ex. handla om att införa sådana integritetshöjande åtgärder likt dem i säkerhetsskyddslagen och att säkerställa att i sammanhanget viktiga frågor förhandlas med de fackliga organisationerna. Det kan också handla om att införa ändamålsbegränsningar och bestämmelser som säkerställer att en arbetsgivare inte får mer uppgifter än vad som bedöms vara nödvändigt. I detta ligger att registerutdragen inte bör innehålla omfattande information som arbetsgivaren får del av på andra, mindre ingripande sätt. En annan viktig faktor är att det behöver säkerställas ett skydd mot skiftande arbetsrättsliga bedömningar av samma sakförhållande när den person som ansvarar för bedömningen av vilken betydelse eventuell förekomst i registret ska få för anställningen över tid byts ut.

Det bör även utredas om den rättsliga grunden är tillräckligt tydlig och preciserad på det sätt som krävs enligt dataskyddsförordningen.

11 Kontroll i misstankeregistret vid ägar- och ledningsprövningar

11.1 Inledning

Statens skolinspektion (Skolinspektionen) och kommunerna kan i dag begära ut uppgifter från belastningsregistret i samband med den ägar- och ledningsprövning som sker vid godkännande av enskilda huvudmän i skolväsendet. Motsvarande gäller för kommunerna i ärenden om godkännande av enskilda huvudmän för pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem. Det finns även en rätt för Skolinspektionen och kommunerna att begära motsvarande uppgifter från belastningsregistret vid ägar- och ledningsprövningar som sker i samband med tillsyn av enskilda huvudmän (16 b § första stycket 2 och 18 § förordningen [1999:1134] om belastningsregister).

Vi ska enligt vårt uppdrag analysera om det finns behov för Skolinspektionen och kommunerna att vid sina ägar- och ledningsprövningar även ta del av vissa uppgifter i misstankeregistret och i så fall

föreslå vilka uppgifter som de ska få ta del av. Inledningsvis ger vi en översiktlig redogörelse för regelverket kring godkännande och tillsyn av enskilda huvudmän i skolväsendet och pedagogisk omsorg (avsnitt 11.2). Därefter lämnar vi våra överväganden och förslag (avsnitt 11.3–11.4). Slutligen redogör vi för våra bedömningar avseende dataskydd och sekretess (avsnitt 11.5–11.7).

11.2 Godkännande och tillsyn av enskilda huvudmän

Skolinspektionen och kommunerna prövar ansökningar

Enskilda får efter ansökan godkännas som huvudmän för vissa skolformer och fritidshem samt för pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem (2 kap. 5 § och 25 kap. 10 § skollagen [2010:800]).

En ansökan om huvudmannaskap inom skolväsendet prövas av Skolinspektionen när det gäller förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola, anpassad gymnasieskola eller fritidshem som anordnas vid en skolenhet med förskoleklass, grundskola eller anpassad grundskola. Övriga ärenden om godkännande av enskild huvudman i skolväsendet prövas av kommunerna. Det gäller dels fristående förskola, dels fritidshem med enskild huvudman som inte anordnas vid en skolenhet med fristående förskoleklass, grundskola eller anpassad grundskola (2 kap. 7 §). Kommunerna prövar även ansökningar om att godkännas som enskild huvudman för pedagogisk omsorg (25 kap. 10 §).

Krav för att godkännas som enskild huvudman

En ansökan om huvudmannaskap i skolväsendet ska godkännas om den enskilde 1) genom erfarenhet eller på annat sätt har förvärvat insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten, 2) har ekonomiska förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten, och 3) i övrigt har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen. Det krävs dessutom att den enskilde i övrigt bedöms lämplig. Vid lämplighetsbedömningen ska viljan och förmågan att fullgöra sina skyldigheter mot det allmänna beaktas (2 kap. 5 § första och andra stycket).

Kravet på insikt omfattar utöver krav på kunskap om innehållet i den lagstiftning som reglerar skolverksamheten även kunskap om bl.a de arbetsrättsliga och arbetsmiljörättsliga regler som gäller för verksamheten samt kunskap om de ekonomiska regelverk som styr associationsformen. När det gäller den personliga lämpligheten ska, som redan nämnts, viljan och förmågan att fullgöra skyldigheter mot det allmänna, laglydnad i övrigt och andra omständigheter av betydelse beaktas. Andra omständigheter av betydelse kan vara att en person haft en ledande ställning i ett bolag som är eller har varit försatt i konkurs eller ekonomisk misskötsamhet. Att en person tidigare har drivit en verksamhet vars godkännande eller tillstånd har återkallats eller om en

verksamhet bedrivits olagligt kan också påverka lämplighets-bedömningen (prop. 2017/18:158 s. 46–49).

Enligt 2 kap. 5 b § ska en sökande inte anses som lämplig, om det finns en risk för att barn eller elever i den verksamhet som ansökan avser kommer att utsättas för 1) våld, tvång eller hot, 2) diskriminering eller kränkande behandling, eller 3) påverkan som syftar till motarbetande av grundläggande fri- och rättigheter eller det demokratiska styrelseskicket. Bestämmelsen ger uttryck för de s.k. demokrativillkoren vilka infördes 2023 i syfte att skärpa lämplighetsprövningen av enskilda (prop. 2021/22:157 s. 63). Demokrativillkoren ingår som en del i lämplighetsbedömningen enligt 2 kap 5 §.

För en enskild som ansöker om att bli enskild huvudman för pedagogisk omsorg krävs, i likhet med vad som gäller för skolväsendet, att den enskilde har insikt och förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten (25 kap. 10 § första stycket 1 skollagen). I ägar- och ledningsprövningen ingår även en bedömning av den enskilde huvudmannens lämplighet (25 kap. 10 § första stycket 2). Vid lämplighets-bedömningen av den enskilde ska förmågan att fullgöra sina skyldigheter mot det allmänna, laglydnad i övrigt och andra omständigheter av betydelse beaktas (25 kap. 10 a § andra stycket). Detta motsvarar vad som gäller vid ägar- och ledningsprövningar i skolväsendet. Däremot innefattar lämplighetsbedömningen inte några demokrativillkor motsvarande de som gäller för skolväsendet.

Det är möjligt att begära utdrag ur belastningsregistret

Skolinspektionen och kommunerna har möjlighet att på egen hand hämta in uppgifter som är av betydelse vid ägar- och ledningsprövningar. Det kan t.ex. röra sig om uppgifter från Skatteverket eller Kronofogde-myndigheten. Skolinspektionen och kommunerna har i dag, som framgår ovan, även möjlighet att begära utdrag från belastningsregistret från Polismyndigheten. Det gäller såväl i ärenden om tillstånd att godkännas som enskild huvudman som i tillsynsärenden (16 b § första stycket 2 och 18 § förordningen om belastningsregister). Ett sådant utdrag omfattar ett stort antal brott bl.a. brott mot person, förmögenhetsbrott och brott mot borgenärer.

Kretsen av personer som prövas

Både fysiska och juridiska personer kan ansöka om att godkännas som enskild huvudman i skolväsendet.

Om en ansökan avser en juridisk person ska prövningen avse 1) den verkställande direktören och andra som genom ledande ställning eller på annat sätt har ett bestämmande inflytande över verksamheten, 2) styrelseledamöter och styrelsesuppleanter, 3) bolagsmännen i ett kommanditbolag eller andra handelsbolag, och 4) personer som genom ett direkt eller indirekt ägande har ett väsentligt inflytande över verksamheten (2 kap. 5 a § skollagen).

När det gäller kravet på insikt ska det göras en samlad bedömning för hela den berörda kretsen som avses i bestämmelsen. Det krävs alltså inte att samtliga personer i ägar- och ledningskretsen har sådan insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten, utan endast att kunskapen finns

representerad inom kretsen (prop. 2017/18:158 s. 122). Kraven på lämplighet och de däri inbegripna demokrativillkoren gäller däremot för samtliga personer i ägar- och ledningskretsen och även för den juridiska personen (2 kap. 5 a §). Ett godkännande förutsätter alltså att såväl den juridiska personen som samtliga företrädare bedöms som lämpliga.

Den som har godkänts som enskild huvudman är skyldig att anmäla förändringar i ägar- och ledningskretsen (2 kap. 6 b §). Anmälan ska göras till den som lämnat huvudmannens godkännande, dvs. till Skolinspektionen eller aktuell kommun. Syftet med anmälningsskyldigheten är att underlätta Skolinspektionens och kommunernas tillsyn (prop. 2017/18:158 s. 123).

När det gäller enskilda som ansöker om att bli huvudmän inom pedagogisk omsorg avser ägar- och ledningsprövningen samma personkrets som är föremål för motsvarande prövning i skolväsendet. Om den enskilde är en juridisk person gäller att samtliga personer i verksamheten uppfyller kravet på lämplighet (25 kap. 10 a §). Även i fråga om pedagogisk omsorg har den enskilde huvudmannen en skyldighet att anmäla förändringar i den krets av personer som omfattas av ägar- och ledningsprövningen (25 kap. 10 b §).

Ägar- och ledningsprövningar görs också i samband med tillsyn

Ägar- och ledningsprövningar ingår även som en del i den tillsyn som Skolinspektionen och kommunerna utövar över enskilda huvudmän. Med tillsyn avses en självständig granskning som har till syfte att kontrollera om den verksamhet som granskas uppfyller de krav som följer av lagar och andra föreskrifter. I tillsynen ingår att fatta de beslut om åtgärder som kan behövas för att den huvudman som bedriver verksamheten ska rätta fel som upptäckts vid granskningen (26 kap. 2 §).

Skolinspektionen har tillsyn över att enskilda som godkänts av Skolinspektionen fortlöpande uppfyller kraven i 2 kap. 5 och 6 b §§. Motsvarande gäller för kommunerna i fråga om förskola, fritidshem och pedagogisk omsorg vars huvudman en kommun har godkänt (26 kap. 3 och 4 §§). De krav på insikt och lämplighet som en ägar- och ledningsprövning omfattar ska således vara uppfyllda under hela den period som verksamheten drivs. Om Skolinspektionen eller en kommun konstaterar att ägar- och ledningskretsen inte längre uppfyller de krav som ställs, kan godkännandet av den enskilde som huvudman komma att återkallas (26 kap. 14 §).

11.3 Det bör införas en möjlighet till kontroll i misstankeregistret

Förslag: Skolinspektionen och kommunerna ska få möjlighet att ta del av vissa uppgifter ur misstankeregistret vid den ägar- och ledningsprövning som sker i ärenden om godkännande och tillsyn av enskilda huvudmän inom skolväsendet och pedagogisk omsorg.

Skälen för förslaget

Oseriösa aktörer ska hindras från att verka inom välfärdssektorn

Syftet med ägar- och ledningsprövningar är att säkerställa att en verksamhet håller god kvalitet och att förhindra att oseriösa aktörer verkar inom välfärdssektorn. Att förhindra oseriösa aktörer är enligt förarbetena av vikt dels för att tjänster inom välfärdssektorn riktar sig till grupper som befinner sig i en beroendesituation till den som levererar tjänsten, dels för att bevara allmänhetens tilltro till sektorn som helhet (prop. 2017/18:158 s. 44 f.).

Som framgår ovan inbegriper ägar- och ledningsprövningar att den enskilde bl.a. ska uppfylla krav på insikt och lämplighet. Den belastningsregisterkontroll som i dag sker inom ramen för dessa prövningar har framför allt betydelse för att bedöma den enskildes lämplighet. På så sätt kan oseriösa aktörer hindras från att verka inom skolväsendet eller pedagogisk omsorg. Vid bedömningen av om registerkontrollen ska utökas till att omfatta även misstankeregistret bör det därför beaktas i vilken utsträckning en sådan kontroll kan bidra till att oseriösa eller olämpliga aktörer inte verkar inom dessa områden.

Ett förändrat omvärldsläge medför ett ökat behov att ta del av uppgifter ur misstankeregistret

Det har i tidigare lagstiftningsarbeten inte ansetts befogat att ge Skolinspektionen och kommunerna tillgång till uppgifter i misstankeregistret med hänsyn till den skada eller olägenhet som den enskilde kan drabbas av (prop. 2021/22:157 s. 74 och prop. 2013/14:112 s. 32). Sedan dess har emellertid situationen i landet förändrats och nya hot från bl.a. våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet har vuxit fram (se avsnitt 3.2). Det förändrade omvärldsläget berör i hög grad välfärdssektorn och inte minst skolan. Detta återspeglas också i att Skolinspektionen under de senaste åren har fått i uppdrag av regeringen att stärka sin tillståndsprövning, tillsyn och annan granskning avseende våldsbejakande extremism inom skolväsendet (regleringsbreven för budgetåren 2023, 2024 och 2025 avseende Statens skolinspektion). I Skolinspektionens återrapporteringar anges att ägar- och ledningsprövningarna är ett viktigt verktyg i detta arbete (se Skolor med problematik avseende våldsbejakande extremism m.m., 2024 och Skolinspektionens arbete med att förhindra välfärdsbrottslighet, 2024). Skolinspektionen har också under perioden 2019–2024 återkallat tillstånd för nio skolor på grund av risken för att elever vid huvudmännens skolor kan utsättas för antidemokratisk påverkan. Vi bedömer mot denna bakgrund att det finns behov av att Skolinspektionen och kommunerna får ett bredare underlag som inkluderar kontroll i misstankeregistret vid ägar- och ledningsprövningar.

Skolinspektionen har i våra dialoger också framhållit att tillgång till uppgifter i misstankeregistret skulle vara ett viktigt verktyg vid den lämplighetsbedömning som sker vid ägar- och ledningsprövningar. Ett skäl för detta är att det ökar möjligheten att i ett tidigt skede ingripa mot olämpliga aktörer. Som framhållits i tidigare lagstiftningsarbete är det även att föredra om en ansökan om att godkännas som huvudman nekas redan från början i stället för att dras tillbaka i efterhand, inte minst med

hänsyn till barn och elever som då behöver byta huvudman (prop. 2021/22:157 s. 63).

Det bör samtidigt beaktas att uppgifter om brottsmisstankar är osäkra och inte behöver leda till någon fällande dom. Denna omständighet skulle kunna tala mot att lägga sådana uppgifter till grund för en lämplighetsbedömning, eftersom det finns en risk att bedömningen grundar sig på antaganden som senare visar sig felaktiga.

Vi bedömer dock att risken för detta är liten när det gäller ägar- och ledningsprövningar. För det första har sådana ärenden förhållandevis långa handläggningstider, vilket innebär att det finns större möjlighet att vänta in ett avgörande i brottmålsprocessen. En annan, och viktigare faktor, är att en misstankeregisterkontroll endast utgör en av flera utredningsåtgärder som Skolinspektionen och kommunerna har möjlighet att vidta vid ägar- och ledningsprövningar. Utöver att begära in handlingar från den sökande eller huvudmannen själv kan Skolinspektionen och kommunerna även hämta in uppgifter från annat håll, t.ex. från Kronofogdemyndigheten och Skatteverket. I utredningar om extremism kan även yttranden från Säkerhetspolisen spela en viktig roll (se Skolinspektionen, Skolor med våldsbejakande extremism m.m., 2023, s. 7). Skolinspektionen och Sveriges kommuner och regioner (SKR) har i våra dialoger uppgett att förekomst i misstankeregistret framför allt fungerar som en signal att ytterligare utredningsåtgärder bör vidtas och att en fördjupad ägar- och ledningsprövning bör inledas. Även om uppgifterna i misstankeregistret har betydelse för att uppmärksamma möjliga brister när det gäller huvudmannens lämplighet kommer själva bedömningen av denna fråga i många fall att grunda sig på andra uppgifter.

Den omständigheten att uppgifterna i misstankeregistret är osäkra och kan komma att ändras behöver således inte innebära att en ägar- och ledningsprövning kommer att grunda sig på ett osäkert underlag. En kontroll i misstankeregistret kan tvärtom bidra till att Skolinspektionen och kommunerna på ett tidigt stadium kan identifiera vilka ytterligare utredningsåtgärder som behöver vidtas för att en lämplighetsbedömning ska kunna göras på ett fullgott underlag. Vår bedömning är därför att en kontroll i misstankeregistret kan utgöra ett viktigt verktyg vid bedömningen av huvudmannens lämplighet och därigenom bidra till förbättrade ägar- och ledningsprövningar.

Uppgifter från misstankeregistret kan även ha betydelse för den kontroll som görs inför anställning

Vi föreslår ovan att registerkontrollen inför anställning eller annat mottagande inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet ska utökas och bl.a. innefatta en kontroll i misstankeregistret. Förslagen utgår från intresset att skydda barn och elever mot att utsättas för våld, övergrepp samt skadlig och otillbörlig påverkan från de som arbetar i skolan (kapitel 8).

Till skillnad från skolans personal behöver en huvudman och dess företrädare inte aktivt delta i skolans arbete. Det är dock skolans huvudman som har det övergripande ansvaret för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollagen och andra författningar (2 kap. 8 § skollagen). I detta ingår bl.a. att ingripa mot

personal som inte följer de regler som gäller för arbetet, t.ex. vad gäller skolans värdegrund. Huvudmannen ansvarar även för att registerkontroller sker och att anställningsförfarandet i övrigt genomförs på så att olämpliga personer inte verkar i skolan.

Att huvudmannen och dess företrädare uppfyller de krav på lämplighet som gäller för verksamheten kan därmed sägas vara en förutsättning för att skolans personal också kommer att göra det. Det innebär att en ägar- och ledningsprövning indirekt kan komma att påverka det skydd för barn och elever som en kontroll inför anställning eller annat mottagande i skolan syftar till att tillvarata. Eftersom skyddet för barn och elever i skolan är ett så pass tungt vägande intresse att uppgifter om misstankar om brott bör inhämtas inför anställning i skolan framstår det enligt vår mening som följdriktigt att sådana uppgifter även kan inhämtas i samband med ägar- och ledningsprövningar.

Sammanfattande bedömning

Vi bedömer alltså att Skolinspektionen och kommunerna bör få tillgång till uppgifter i misstankeregistret i samband med ägar- och ledningsprövningar. Vårt huvudsakliga skäl för detta är att det finns behov av ett bredare underlag vid den ägar- och ledningsprövning som sker vid godkännande och tillsyn av enskilda som huvudmän till följd av de nya utmaningar skolväsendet står inför framför allt när det gäller påverkan från organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism. En kontroll i misstankeregistret skulle möjliggöra för Skolinspektionen och kommunerna att, i ett tidigt skede, uppmärksamma eventuella brister i huvudmannens lämplighet och vidta ytterligare nödvändiga utredningsåtgärder. Vi menar att detta kan leda till förbättrade ägar- och ledningsprövningar och förhindra att oseriösa aktörer verkar inom skolväsendet. En sådan förbättring har även betydelse för den kontroll som sker inför anställning eller annat mottagande i skolan.

Hur regleringen bör ske

En bestämmelse som ger Skolinspektionen och kommunerna rätt att begära in uppgifter från misstankeregistret bör tas in 4 § i förordningen (1999:1135) om misstankeregister. Våra förslag kräver ingen ändring i lagen (1998:621) om misstankeregister eftersom regeringen får föreskriva vilka myndigheter som för vissa slag av ärenden har rätt att begära uppgifter om misstankar om brott (5 § första stycket punkten 2 lagen om misstankeregister).

11.4 Uppgifter som en misstankeregisterkontroll bör omfatta

Förslag: En kontroll i misstankeregistret ska avse uppgifter om misstanke om brott för vilka åtal har väckts. Kontrollen ska omfatta uppgifter om sådana brott som ingår i den belastningsregisterkontroll som Skolinspektionen och kommunerna i dag har möjlighet att göra vid ägar- och ledningsprövningar.

Skälen för förslaget

Kontrollen i misstankeregistret bör avse uppgifter om brott för vilka åtal har väckts

Vi bedömer ovan att en kontroll i misstankeregistret inför anställning eller annat mottagande i skolväsendet bör begränsas till uppgifter om brott för vilka åtal har väckts (avsnitt 8.10). Som skäl för detta har vi i huvudsak hänvisat till den förundersökningssekretess som gäller fram till dess att åtal har väckts. Detta skäl gör sig gällande även när det gäller frågan om kontroller i misstankeregistret i samband med ägar- och ledningsprövning. I likhet med vår tidigare bedömning anser vi därför att även en sådan kontroll endast bör avse uppgifter om misstankar om brott för vilka åtal har väckts.

Kontrollen bör omfatta samma brott som dagens belastningsregister-kontroll vid ägar- och ledningsprövningar

Som framgår ovan är syftet med ägar- och ledningsprövningar att förhindra att oseriösa aktörer verkar inom skolväsendet, vilket är av betydelse både för skyddet för personer i beroendeställning och allmänhetens tilltro till verksamheten. Den lämplighetsbedömning som sker i samband med ägar- och ledningsprövningar utgår således från vidare skyddsintressen än vad som gäller vid anställning inom skolväsendet. I enlighet med detta omfattar belastningsregisterkontrollen vid sådana prövningar också ett större antal brottstyper där det förutom brott mot person även ingår t.ex. förmögenhetsbrott och brott mot allmän ordning (se 16 b § första stycket förordningen om belastningsregister).

Vi har som skäl för att det ska införas en misstankeregisterkontroll vid ägar- och ledningsprövningar hänvisat till behovet av att skydda skolväsendet från oseriösa aktörer i allmänhet och från organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism i synnerhet. Detta skulle kunna tala för att en misstankeregisterkontroll bör begränsas till brott som är av betydelse för att tillgodose dessa skyddsintressen och därmed omfatta färre brott än dagens belastningsregisterkontroll.

Enligt vår mening finns det emellertid inte anledning att göra någon sådan åtskillnad mellan brottskatalogerna. Att behovet av en kontroll i misstankeregistret har sin grund i ett visst skyddsintresse utesluter inte att uppgifterna i registret kan ha betydelse även för andra intressen som ägar- och ledningsprövningen syftar till att tillvarata. Det framstår inte heller som ändamålsenligt att Skolinspektionen och kommunerna ska hantera registerutdrag av olika omfattning inom ramen för en och samma prövning.

Den belastningsregisterkontroll som sker i samband med ägar- och ledningsprövningar är begränsad till uppgifter om brott som lett till någon annan påföljd än böter. En motsvarande begränsning kan av naturliga skäl inte uppställas i samband med en kontroll i misstankeregistret. Det innebär att ett utdrag ur misstankeregistret kan omfatta fler brott än vad ett senare belastningsregisterutdrag innehålla. En sådan skillnad kan även uppkomma till följd av att en misstanke om brott för vilken åtal har väckts inte leder till fällande dom. Detta är givetvis någonting som Skolinspektionen och kommunerna bör ta hänsyn till vid sin värdering av

de uppgifter som kommer fram vid registerkontrollen. Enligt vår mening medför inte detta skäl för att göra åtskillnad mellan vilka brott som bör omfattas av en kontroll i misstanke- respektive belastningsregistret.

Vår slutsats är alltså att en kontroll i misstankeregistret i samband med ägar- och ledningsprövningar bör omfatta samma brott som den belastningsregisterkontroll som i dag sker vid sådana prövningar. En kontroll i misstankeregistret bör därmed innehålla uppgifter om följande brott, om brotten lett till någon annan påföljd än böter:

- 3, 4, 6, 8–11, 13–17 eller 20 kap. brottsbalken,
- 1 § andra stycket eller 4 a § lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott,
- narkotikastrafflagen (1968:64),
- skattebrottslagen (1971:69),
- lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,
- lagen (1992:860) om kontroll av narkotika,
- 11 kap. 4 § alkohollagen (2010:1622),
- lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor,
- 5 eller 6 § lagen (2000:1225) om straff för smuggling,
- bidragsbrottslagen (2007:612),
- lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott,
- 19 kap. 1, 2 eller 3 § spellagen (2018:1138), och
- terroristbrottslagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag.

11.5 Förslaget medför inga ändringar i befintlig sekretessreglering

Bedömning: Det bör inte införas några nya sekretessbestämmelser med anledning av våra förslag om kontroll i misstankeregistret vid ägar- och ledningsprövningar.

Skälen för bedömningen

Uppgifter ur misstankeregistret är i likhet med uppgifter ur belastningsregistret särskilt skyddsvärda ur integritetssynpunkt. Det finns därför anledning att bedöma om det finns behov av ett förstärkt sekretesskydd vid ägar- och ledningsprövningar.

Det finns inga sekretessbestämmelser som särskilt reglerar Skolinspektionens och kommunernas ärenden om prövning av tillstånd för enskilda huvudmän. Däremot finns det sekretessbestämmelser för uppgifter i den tillsyn som Skolinspektionen och kommunerna utövar. I Skolinspektionens tillsynsverksamhet gäller bl.a. sekretess för uppgifter om enskildas personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs (23 kap. 7 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400]). I kommunernas tillsynsverksamhet gäller sekretess med avseende på näringslivet dels för uppgift om en enskilds affärs- eller driftförhållanden, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs, dels för uppgift om andra

ekonomiska eller personliga förhållanden än enskilds affärs- eller driftförhållanden för den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för sådan tillsynsverksamhet (30 kap. 27 §).

Det infördes inte något särskilt sekretesskydd för uppgifter i belastningsregistret när bestämmelserna om en utökad ägar- och ledningsprövning infördes. Frågan har därefter tagits upp i senare lagstiftningsarbete i samband med att kommunernas ägar- och ledningsprövning utvidgades till att omfatta även pedagogisk omsorg. Regeringen menade, med hänsyn till medborgarnas möjlighet till insyn i vilka som ansöker och godkänns som huvudmän, att inte heller de registerutdrag som en kommunal myndighet inhämtar angående en enskild som ansöker om att bli godkänd som huvudman för pedagogisk omsorg bör omfattas av sekretess (prop. 2021/22:78 s. 33–34).

Utgångspunkten för dagens reglering är således att allmänhetens intresse av insyn väger tyngre än behovet av att skydda de uppgifter som framkommer vid en registerkontroll i samband med ägar- och ledningsprövningar. Vårt förslag om att en registerkontroll även ska omfatta uppgifter ur misstankeregistret innebär visserligen en utökning av de uppgifter som en kontroll kommer att avse. Förslaget innebär dock inte att den personkrets som kontrolleras kommer att vidgas och kontrollen kommer inte heller att avse fler brott än tidigare. Kontrollen kommer att begränsas till uppgifter om brott för vilka åtal har väckts. Med hänsyn till detta och till att allmänhetens intresse av insyn är stort anser vi att det inte finns skäl att införa några nya bestämmelser om sekretess med anledning av våra förslag om misstankeregisterkontroll vid med ägar- och ledningsprövningar.

11.6 Förslaget innebär ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten

Bedömning: Intresset att förhindra att oseriösa aktörer verkar inom skolväsendet väger tyngre än intresset av skydd för den personliga integriteten hos den som ansöker om att godkännas som huvudman.

Skälen för bedömningen

Uppgifterna i misstankeregistret är särskilt integritetskänsliga och det finns därför starka integritetsskäl mot att sådana uppgifter lämnas ut i stor utsträckning. För att en kontroll i misstankeregistret ska vara möjlig måste Skolinspektionens och kommunernas behov av uppgifterna väga tyngre än skyddet för den personliga integriteten. En bedömning måste alltså göras om förslaget är förenligt med kraven på nödvändighet och proportionalitet i regeringsformen, Europakonventionen och EU:s dataskyddsförordning (se avsnitt 7.5).

Syftet med ägar- och ledningsprövningen är att förhindra att oseriösa aktörer verkar i välfärdssektorn, vilket är viktigt för barns, elevers och samhällets förtroende för denna sektor. Huvudmannen har det övergripande ansvaret för att skolverksamheten bedrivs i enlighet med de

regler som gäller för denna. Det innebär bl.a. att huvudmannen har det yttersta ansvaret för att barn och elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas trygghet och studiero, vilket innefattar att säkerställa att personal på skolan är lämplig för sitt arbete eller uppdrag.

Det ska i detta sammanhang beaktas att det är frivilligt att ansöka om godkännande som huvudman. Det innebär att om den enskilde vet med sig att han eller hon är åtalad för brott, kan han eller hon välja att avstå från att ansöka. Det ska också lyftas fram att en förekomst i misstankeregistret inte nödvändigtvis diskvalificerar en enskild från att godkännas som huvudman. Skolinspektionen eller kommunerna har inom ramen för prövningen möjlighet att hämta in andra uppgifter eller avvakta en fällande dom. Det är vidare inte en skyldighet för Skolinspektionen och kommunerna att begära in uppgifter från misstankeregistret utan en möjlighet som dessa kan nyttja när en kontroll är påkallad.

Vid avvägningen måste vi också beakta om Skolinspektionen och kommunerna kan få information om misstanke om brott på något annat sätt än genom än en registerkontroll. Skolinspektionen och kommunerna kan inom ramen för sina ägar- och ledningsprövningar vidta flera olika utredningsåtgärder. Det kan t.ex. handla om att kontakta Säkerhetspolisen i samband med tillståndsprövning eller vid tillsyn och återkallande av godkännanden. Enligt Skolinspektionen är det emellertid ofta en tidskrävande process att få yttranden från Säkerhetspolisen. En person kan även förekomma i misstankeregistret utan att för den skull vara föremål för Säkerhetspolisens intresse. En kontroll i misstankeregistret kan vara av betydelse för att avgöra när det finns anledning att hämta in ett yttrande från Säkerhetspolisen. Enligt vår bedömning kan inte sådana åtgärder som att inhämta yttranden från andra aktörer fullt ut ersätta en kontroll i misstankeregistret.

Att registerutdraget lämnas in till Skolinspektionen och kommunerna innebär en ökad risk för obefogad spridning av uppgifterna och att personal inte lagrar dem på ett tillräckligt säkert sätt. Skolinspektionen och kommunerna är, i egenskap av personuppgiftsansvariga, skyldiga att hantera de begärda registerutdragen i enlighet med det dataskyddsrättsliga regelverket. Det innefattar bl.a. att införa tekniska- och organisatoriska säkerhetsåtgärder för uppgifterna såsom åtkomstbegränsningar och utbildning av personal. Det kan också noteras att Skolinspektionen och kommunerna redan i dag hanterar utdrag från belastningsregistret inom ramen för tillståndsprövningen och tillsynen. Därutöver är Skolinspektionen och kommunerna skyldiga att inför en begäran i varje särskilt fall göra en behovs- och proportionalitetsbedömning (6 § lagen om misstankeregister).

Sammantaget bedömer vi att intresset av att förhindra att oseriösa aktörer verkar inom skolväsendet väger så pass tungt att det motiverar den inskränkning av den personliga integriteten som en kontroll i misstankeregistret innebär.

11.7 Förslaget är i övrigt förenligt med EU:s dataskyddsförordning

Bedömning: En misstankeregisterkontroll vid ägar- och ledningsprövningar är förenlig med dataskyddsregleringen.

Skälen för bedömningen

Vårt förslag innebär en utökad behandling av personuppgifter. För att den utökade personuppgiftsbehandlingen ska vara tillåten måste den vara förenlig med övriga delar i det dataskyddsrättsliga regelverket, främst EU:s dataskyddsförordning och lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

Varje personuppgiftsbehandling måste stödja sig på en rättslig grund (artikel 6). Den personuppgiftsbehandling som en kontroll i misstankeregistret vid ägar- och ledningsprövningar innebär får anses vara nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse (artikel 6.1 e).

Förslaget innebär också att Skolinspektionen och de kommunala myndigheterna kommer att behandla personuppgifter om lagöverträdelser enligt artikel 10 eftersom de kommer att inhämta ett utdrag ur misstankeregistret för en person som ansöker om att bli godkänd som enskild huvudman. Myndigheter har stöd för att behandla personuppgifter om lagöverträdelser i 3 kap. 8 § dataskyddslagen.

Varje personuppgiftsbehandling omfattas också av de grundläggande principerna i artikel 5 i EU:s dataskyddsförordning. Av principen om uppgiftsminimering (artikel 5.1 c) framgår att uppgifterna ska vara adekvata, relevanta och inte alltför omfattande i förhållande till ändamålet. De brott som omfattas av belastningsregisterkontrollen vid ägar- och ledningsprövningar har ansetts nödvändiga och relevanta för sitt ändamål. Samma brottskatalog bör gälla vid en kontroll i misstankeregistret. Vårt förslag om vilka uppgifter om brottsmisstankar som registerutdraget ska omfatta är därför förenligt med principen om uppgiftsminimering i artikel 5.1 c. Förslaget är även förenligt med övriga principer i dataskyddsförordningen.

12 Kontroll i belastningsregistret inför antagning till högskoleutbildning

12.1 Inledning

Utredningen om belastningsregisterkontroll och avskiljande av studenter (SOU 2021:83) föreslog i sitt betänkande med samma namn att det ska införas en belastningsregisterkontroll vid antagning till vissa lärarutbildningar och hälso- och sjukvårdsutbildningar. Enligt förslaget ska kontrollen avse uppgifter om samma brott som omfattas av den registerkontroll som i dag sker inför anställning i skolan. Förslaget avser

endast antagning till högskoleutbildningar vid statliga universitet och högskolor.

Vi föreslår ovan att den belastningsregisterkontroll som görs inför anställning i skolan ska utökas med fler brott. Vi ska därför överväga om det finns anledning att komplettera urvalet av vilka brott som ska ingå i den föreslagna en belastningsregisterkontrollen inför antagning till vissa utbildningar.

Med utgångspunkt i förslagen i SOU 2021:83 ska vi även lämna förslag på hur ett system med belastningsregisterkontroll bör utformas för antagning till utbildningar som ges av enskilda utbildningsanordnare som omfattas av lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina (examenstillståndslagen). I detta ingår att vi ska analysera förutsättningarna för en sökande att få ett beslut om nekad antagning till utbildning hos enskilda utbildningsanordnare på grund av förekomst i belastningsregistret rättat eller ändrat. Vi ska även lämna förslag som innebär att det är tillåtet för enskilda utbildningsanordnare att behandla uppgifter om förekomst i belastningsregistret i samband med antagning. Vi ska också lämna förslag som ger enskilda utbildningsanordnare direktåtkomst till sådana uppgifter i antagningsregistret som behövs för ett ändamålsenligt antagningssystem som innefattar registerkontroll samt lämna nödvändiga författningsförslag, bl.a. i frågor om sekretess och tystnadsplikt.

I detta kapitel lämnar vi våra överväganden och förslag i dessa frågor (avsnitt 12.5-12.17). Vi inleder kapitlet med en översiktlig redogörelse för hur högskoleområdet regleras och hur antagningen genomförs (avsnitt 12.2–12.3). Vi redogör även översiktligt för förslagen i SOU 2021:83 om belastningsregisterkontroll i samband med antagning och för den översyn av bl.a. antagningsregistret som Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har gjort (avsnitt 12.4).

12.2 Reglering av högskolesektorn

Statliga universitet och högskolor är förvaltningsmyndigheter under regeringen och omfattas liksom andra statliga myndigheter av de regler som gäller för den offentliga förvaltningen. Det gäller bl.a. reglerna om allmänna handlingars offentlighet och sekretess i tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL. Statliga universitet och högskolor omfattas även av förvaltningslagens bestämmelser om ärendehandläggning, bl.a. bestämmelserna om rättelse och ändring av beslut (36–39 §§ förvaltningslagen).

Högskoleutbildning kan även anordnas av enskilda utbildningsanordnare med tillstånd att utfärda examen. Bestämmelser om detta finns i examenstillståndslagen. Det finns i dag 17 enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd inom olika områden. Vissa av dessa har tillstånd att utfärda endast en eller ett fåtal examina medan andra har tillstånd att utfärda flera examina.

Ett tillstånd för en enskild utbildningsanordnare att utfärda examina lämnas av regeringen (5 § examenstillståndslagen). Ett sådant tillstånd får lämnas endast om utbildningen uppfyller de krav som ställs 1 kap.

högskolelagen och de särskilda krav som gäller för den aktuella examen enligt bilaga 2 till högskoleförordningen (2 §). Övriga bestämmelser i högskolelagen och högskoleförfattningarna omfattar inte de enskilda utbildningsanordnarna. Motsvarande gäller för de flesta av de författningar som reglerar de statliga myndigheternas verksamhet som t.ex. förvaltningslagens bestämmelser om ärendehandläggning. Ett undantag är reglerna om handlingsoffentlighet och sekretess i tryckfrihetsförordningen och OSL. Enligt 2 kap. 4 § och bilagan till OSL ska vissa enskilda utbildningsanordnare jämställas med myndigheter vid tillämpning av den lagen. Detta gäller Chalmers tekniska högskolan, Stiftelsen Högskolan i Jönköping och i begränsad omfattning Handelshögskolan i Stockholm.

Att enskilda utbildningsanordnare inte omfattas av de bestämmelser som gäller för statliga lärosäten hindrar inte att de har egna regler för sin verksamhet. Många enskilda utbildningsanordnare har regler som motsvarar dem som gäller för de statliga lärosätena, t.ex. i fråga om antagning. Regeringen kan även ställa upp villkor för de enskilda utbildningsanordnarnas verksamhet i besluten om examenstillstånd eller i kompletterande avtal.

12.3 Antagning till högskoleutbildning

12.3.1 Antagningsförfarandet

Bestämmelser om antagning

För de statliga lärosätena finns övergripande bestämmelser om antagning i 4 kap. högskolelagen (1992:1434). Av bestämmelserna framgår att högskolorna, ska ta emot de sökande som uppfyller behörighetskraven för studierna så långt det kan ske med hänsyn kvalitetskraven för verksamheten (1 §). Den högskola som anordnar en utbildning avgör vilka behörighetsvillkor som ska gälla för att bli antagen till utbildningen, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer (2 §). Om inte alla behöriga sökande till en utbildning kan tas emot, ska ett urval göras. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmelser får meddela föreskrifter om urval (3 §). Närmare bestämmelser om behörighet och urval finns i 7 kap. högskoleförordningen och i föreskrifter som meddelats av Universitets- och högskolerådet (UHR). I högskoleförordningen finns även bestämmelser om att ett beslut om att en sökande inte uppfyller kraven på behörighet för att bli antagen till utbildning får överklagas till Överklagandenämnden för högskolan (12 kap. 2 § 3).

Enskilda utbildningsanordnare omfattas inte av högskolelagens och högskoleförordningens bestämmelser och har således möjlighet att ställa upp egna regler för antagningen. Flertalet av de enskilda utbildningsanordnarna deltar dock i det samordnade antagningsförfarandet som UHR ansvarar för. Antagningen till dessa lärosäten kommer därmed att genomföras på samma sätt som antagningen till statliga universitet och högskolor.

Det samordnade antagningsförfarandet

UHR har till uppgift att på uppdrag av lärosätena biträda vid antagning av studenter och ansvara för ett samordnat antagningsförfarande (2 § förordningen [2012:811] med instruktion för Universitets- och högskolerådet). Det är frivilligt för lärosätena att anlita UHR vid antagningen. I dag deltar samtliga statliga universitet och högskolor i den samordnade antagningen, förutom Stockholms konstnärliga högskola, och nio enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd.

Den samordnade antagningen innebär att en sökande i en gemensam anmälan ansöker till utbildningar på olika lärosäten. De sökandes anmälningar hanteras i en antagningsomgång som bl.a. har gemensamma villkor för sista ansökningsdag, tid för antagningsbesked och högsta antal högskolepoäng som en sökande kan antas till. Det finns sju samordnade antagningsomgångar på ett år, vilka avser nationell eller internationell antagning. Den nationella antagningsomgången inför höstterminen har flest antal sökande.

När ansökningarna till en antagningsomgång har kommit in görs en bedömning av de sökandes meriter. Därefter görs ett urval av de sökande, vilket i regel sker i två omgångar. Efter det första urvalet fattar lärosätena beslut om antagning och ett antagningsbesked skickas till de sökande. I antagningsbeskedet anges om den sökande blivit antagen, reservplacerad eller struken i urvalet. Därefter genomförs ett andra urval i vilket tidigare reserver kan antas på utbildningar med lediga platser. Lärosätena fattar ett nytt beslut om antagning och besked om detta skickas till de sökande.

Efter att det andra urvalet genomförts ansvarar respektive lärosäte för det fortsatta förfarandet. För många utbildningar är det möjligt att göra en sen anmälan som behandlas efter ordinarie urvalsförfarande.

12.3.2 Antagningsregistret NyA

Hur antagningsregistret används

För den samordnade antagningen använder UHR och lärosätena antagningssystemet NyA. Det är frivilligt för lärosätena att ansluta sig till systemet, vilket sker genom att dessa tecknar en överenskommelse om licens- och antagningstjänst med UHR. UHR är systemansvarig för NyA och systemet finansieras med de avgifter som lärosätena betalar för licens- och antagningstjänsterna.

I NyA samlas de ansökningar som gjorts till de program och kurser som ingår i den samordnade antagningen. Systemet hämtar automatiskt uppgifter om de sökandes slutbetyg från gymnasieskolan och akademiska meriter. Sökanden måste själv ladda upp eller skicka in meritdokument och andra handlingar som inte kan hämtas in automatiskt. Uppgifterna i NyA ligger sedan till grund för bedömningen av de sökandes behörighet och det meritvärde som används i urvalet. Bedömningen kan göras maskinellt i systemet eller av handläggare på UHR och lärosätena.

I samband med en anmälan hämtas även andra uppgifter in från olika system, bl.a. uppgifter om uppehållstillstånd från Migrationsverket och uppgifter om folkbokföringsadress och sekretessmarkering från Skatteverket. Uppgifter som är sekretessbelagda till skydd för förföljda

personer enligt 21 kap. 3 § och 23 kap. 5 § OSL hanteras i antagningsregistret med särskilt strikta behörighetsbegränsningar. Även uppgifter om hälsotillstånd som en sökande vill åberopa som skäl för avsteg från urvalsgrunderna ska lämnas direkt till lärosätet och således behandlas utanför antagningsregistret.

De lärosäten som är anslutna till NyA har i dag i praktiken direktåtkomst till systemet, trots att författningsstöd för sådan åtkomst saknas. Det gäller såväl statliga universitet och högskolor som enskilda utbildningsanordnare. UHR kan anpassa behörigheterna till systemet och på så sätt påverka vilka uppgifter användarna har tillgång till. I dagsläget har lärosätena tillgång till uppgifter om sökanden som har sökt till det egna lärosätet. Om en sökande har ansökt till utbildningar vid flera lärosäten har de olika lärosätena även tillgång till varandras uppgifter.

Bestämmelserna i redovisningsförordningen

I förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor (förkortad redovisningsförordningen) finns särskilda bestämmelser om behandling av personuppgifter inom universitets- och högskolesektorn som kompletterar bestämmelserna i EU:s dataskyddsförordning.

Bestämmelser om antagningsregistret finns i 4 kap. redovisningsförordningen. Enligt dessa får UHR föra ett antagningsregister vars ändamål är att vara till hjälp för högskolor vid antagning av studenter. Uppgifterna får också användas för att lämnas ut på medium för automatiserad behandling för vissa syften samt för officiell statistik och för forskning (4 kap. 1 §).

Uppgifterna i antagningsregistret får omfatta bl.a. uppgifter om behörighet, urvalsgrund, behörighetsgrundande meriter, urvalsgrundande meriter och de uppgifter i övrigt som en student åberopar i samband med antagning till en utbildning med undantag för sådana uppgifter som en student lämnar in som underlag för beslut om anmälningsavgift eller studieavgift (4 kap. 2 §). I kapitlet finns även bestämmelser om utlämnande av uppgifter på medium för automatiserad behandling och genom direktåtkomst (4 kap. 4 och 5 §§). Det är endast den registrerade själv som har direktåtkomst till sina egna puppgifter (4 kap 5 §). Det finns inga bestämmelser som ger lärosätena direktåtkomst till uppgifterna i antagningsregistret.

I redovisningsförordningen finns även bestämmelser om studieregister (2 kap.) och rapportering för officiell statistik (3 kap.).

När det gäller studieregister anges att varje högskola ska föra ett studieregister. Ändamålet med studieregistret är att säkra att uppgifter om sökande till utbildning, genomgångna studier, betyg över utbildningar och examina bevaras (2 kap. 1 och 2 §§). I studieregistret ska det för varje student dokumenteras ett flertal uppgifter, bl.a. om antagning och studieresultat (3 §). Uppgifterna i studieregistret får hämtas in från högskolorna för att ingå i UHR:s antagningsregister (4 kap. 2 §).

12.4 Tidigare överväganden och förslag

12.4.1 Förslagen i SOU 2021:83 om belastningsregisterkontroll inför antagning

I SOU 2021:83 föreslogs att det ska införas en belastningsregisterkontroll inför antagning till vissa lärarutbildningar och hälso- och sjukvårdsutbildningar. Förslaget avser endast antagning till statliga universitet och högskolor.

Skälen för en registerkontroll inför antagning

En utgångspunkt för förslaget om belastningsregisterkontroll är att skolan och hälso- och sjukvården är verksamheter för vilka allmänhetens förtroende är av stor vikt och där det finns behov av att skydda utsatta personer. Utredningen framhöll samtidigt att dessa skyddsintressen inte aktualiseras i samband med antagningen till en utbildning, utan först då studenten ska genomföra verksamhetsförlagd del av utbildningen eller anställas eller få yrkeslegitimation i det yrke som utbildningen leder till (s. 121). Utredningen menade dock att intresset av en rimlig, enhetlig och förutsebar reglering ändå talar för att en belastningsregisterkontroll bör införas redan i samband med antagning till vissa högskoleutbildningar. Syftet är framför allt att förhindra att en sökande antas till en utbildning trots att han eller hon på grund av förekomst i belastningsregistret inte kommer att kunna fullfölja utbildningen eller få anställning eller yrkeslegitimation inom det yrke som utbildningen ska leda till. Utredningen hänvisade i denna del bl.a. till att Justitiekanslern (JK) i ett tidigare beslut framhållit behovet av att samordna de regler som gäller för bl.a. antagning och de som gäller vid utfärdande av legitimation beslut om anställning (JK:s beslut den 8 augusti 2011, dnr 2788-09-40).

Utbildningar som ska omfattas av en registerkontroll

Utredningen föreslog att det på skolområdet ska införas en belastningsregisterkontroll vid antagning till utbildningar som leder till förskollärarexamen, grundlärarexamen, ämneslärarexamen eller yrkeslärarexamen och utbildningar enligt förordningen (2008:1101) om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning och som leder till behörighet som förskollärare, grundlärare, ämneslärare eller yrkeslärare.

På hälso- och sjukvårdsområdet föreslogs en motsvarande kontroll för utbildningar som leder till fysioterapeutexamen, läkarexamen, psykologexamen, röntgensjuksköterskeexamen eller sjuksköterskeexamen och utbildningar enligt förordningen om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning och som leder till yrkeslegitimation enligt 4 kap. 2 § patientsäkerhetslagen (2010:659) för barnmorska, fysioterapeut, läkare, psykolog, röntgensjuksköterska eller sjuksköterska.

Brott som ska omfattas av en sådan kontroll

Utredningen menade att en belastningsregisterkontroll i samband med antagning inte bör omfatta fler brott än de som omfattas av den register-

kontroll som sker inför anställning i skolan eller vid meddelande av yrkeslegitimation inom hälso- och sjukvården. Detta eftersom de skyddsintressen som motiverar en kontroll i regel gör sig gällande i högre grad under yrkeslivet än under studierna. Utredningen ansåg därför att en belastningsregisterkontroll i samband med antagning bör begränsas till sådana brott som med stor sannolikhet innebär att den som söker anställning eller legitimation hade nekats detta (s. 158 f.). De brott som föreslogs omfattas av registerkontrollen inför antagning var uppgifter om brotten mord, dråp, grov och synnerligen grov misshandel, människorov, samtliga sexualbrott i 6 kap. brottsbalken, grovt rån och barnpornografibrott, om brotten lett till någon annan påföljd än böter. Detta motsvarar uppgifterna i den belastningsregisterkontroll som i dag sker inför arbete i skolan enligt 2 kap. 31 § skollagen (2010:800). Den registerkontroll som sker enligt skollagen är dock inte begränsad till uppgifter om brott som lett annan påföljd än böter. Brotten ingår också i den brottskatalog som kan göras i ärenden om legitimation enligt 4 kap. 1 och 2 §§ patientsäkerhetslagen (16 c och 22 §§ förordningen [1999:1134] om belastningsregister).

Hur kontrollen ska genomföras

Det krävs att en sökande inte förekommer i belastningsregistret för att han eller hon ska kunna antas till de aktuella utbildningarna. En förekomst i belastningsregistret är således tänkt som ett absolut hinder mot antagning. För att begränsa kretsen av de som ska kontrolleras föreslogs att en belastningsregisterkontroll endast ska avse sökande som ska erbjudas plats på en utbildning. Det innebär att kontrollen ska göras efter det att den sökandes behörighet har bedömts och urvalet genomförts men innan ett beslut om antagning har fattats. Av integritetsskäl föreslogs även att kontrollen ska begränsas till uppgifter om sökanden förekommer eller inte förekommer för relevant brottslighet. För det fall den sökande förekommer i belastningsregistret kommer det alltså inte att framgå för vilka brott han eller hon har dömts för.

Kontrollen ska ske genom att UHR eller lärosätena hämtar in uppgifterna från belastningsregistret beroende på vem som hanterar ansökningarna. UHR, som hanterar majoriteten av alla ansökningar, kommer enligt utredningen att kunna hämta in uppgifterna från belastningsregistret elektroniskt från Polismyndigheten.

Hur kontrollen ska regleras

Enligt förslagen i SOU 2021:83 ska det införas en ny bestämmelse i högskolelagen som anger dels att det för att bli antagen till vissa utbildningar krävs att den sökande inte förekommer i belastningsregistret, dels att en kontroll endast får göras av sökande som ska erbjudas plats på utbildningen.

De närmare bestämmelserna om kontrollen ska enligt förslaget samlas i en särskild förordning om kontroll i belastningsregistret inför antagning till vissa högskoleutbildningar. I förordningen ska det närmare anges vilka utbildningar och vilka brott som en kontroll ska avse. Det ska även upplysas om UHR:s och lärosätenas rätt att få ut vissa uppgifter ur belastningsregistret enligt en ny bestämmelse i förordningen om belastningsregister och att en sådan kontroll ska genomföras innan en

sökande antas till en utbildning. I övrigt innehåller den föreslagna förordningen inte några bestämmelser om hur kontrollen ska gå till, eftersom det bedömdes saknas behov av sådana bestämmelser i nuläget.

Enligt utredningens förslag ska ett beslut om att inte anta en sökande till en utbildning på grund av att han eller hon förekommer i belastningsregistret inte kunna överklagas. Utredningen menade också att det saknas anledning att införa bestämmelser om omprövning av sådana beslut eftersom det redan finns tillräckliga möjlighet att korrigera felaktiga beslut med stöd av bestämmelserna i förvaltningslagen om rättelse och ändring av beslut.

12.4.2 Universitetskanslersämbetets förslag om ändringar i redovisningsförordningen

Det har i tidigare lagstiftningsarbete framhållits att det är påkallat med en allmän översyn av bestämmelserna i redovisningsförordningen för att skapa ett tydligare och därmed mer rättssäkert stöd för behandlingen av personuppgifter för lärosätena och UHR (se SOU 2017:49 s. 282–283 och SOU 2021:83 s. 178–179). Det har till stöd för detta bl.a. anförts att redovisningsförordningens bestämmelser i många fall inte motsvarar de verkliga förhållandena. När det gäller bestämmelserna om antagningsregistret i 4 kap. har det påpekats på att systemet även används som ett handläggningssystem och att uppgifterna där har gjorts gemensamt tillgängliga för de lärosäten som använder systemet.

Universitetskanslersämbetet fick 2022 i uppdrag av regeringen att genomföra en översyn av redovisningsförordningen (regeringsbeslut den 5 maj 2022, dnr U2023/01915). Uppdraget redovisades i rapporterna En översyn av bestämmelserna om antagningsregister – Delredovisning av ett regeringsuppdrag, 2023, och En översyn av förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor – Slutredovisning av ett regeringsuppdrag, 2023.

När det gäller redovisningsförordningens bestämmelser om antagningsregistret föreslog UKÄ bl.a. att det ska införas bestämmelser som ger statliga universitet och högskolor direktåtkomst till uppgifter i registret. Även enskilda utbildningsanordnare som vid tillämpningen av OSL ska jämställas med myndigheter ska ges sådan åtkomst. Enligt förslaget ska direktåtkomsten begränsas till uppgifter i registret som rör sökande och antagna till det egna lärosätet. Enskilda utbildningsanordnare som inte jämställs med myndigheter föreslogs endast få tillgång till uppgifter i registret genom annat elektroniskt utlämnande än genom direktåtkomst (En översyn av bestämmelserna om antagningsregister – Delredovisning av ett regeringsuppdrag, s. 81–89).

Det ska noteras att UHR i UKÄ:s delrapport redovisat ett eget författningsförslag om direktåtkomst som innebär att de statliga lärosätena och de enskilda utbildningsanordnarna får direktåtkomst till uppgifter som rör sökande och antagna till respektive lärosäte och till uppgifter som är nödvändiga för den samordnade antagningen (s. 80–81).

12.5 Fler brott ska omfattas av den föreslagna registerkontrollen inför antagning

Förslag: Den belastningsregisterkontroll som ska ske inför antagning till vissa lärarutbildningar och hälso- och sjukvårdsutbildningar ska, utöver vad som föreslås i SOU 2021:83, även omfatta följande brott:

- brott mot terroristbrottslagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag,
- brott mot lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott,
- grovt och synnerligen grovt narkotikabrott enligt narkotikastrafflagen (1968:64), och
- grov och synnerligen grov narkotikasmuggling enligt lagen (2000:1225) om straff för smuggling.

Skälen för förslaget

Gemensamma utgångspunkter

Vi ska enligt vårt uppdrag komplettera urvalet av vilka brott som ska omfattas av den i SOU 2021:83 föreslagna belastningsregisterkontrollen inför antagning. Detta mot bakgrund av att vi har föreslagit att registerkontrollen inför anställning i skolan ska utökas med fler brott (se avsnitt 8.5).

Syftet med förslaget om belastningsregisterkontroll inför antagning är att skapa en mer enhetlig och förutsebar reglering i fråga om antagning, yrkeslegitimation och anställning (se avsnitt 12.4.1). En sådan kontroll bör därmed inte omfatta fler brott än de som ansetts relevanta vid motsvarande kontroll inför anställning eller legitimation. Förekomst i belastningsregistret är samtidigt tänkt att utgöra ett absolut hinder mot antagning till vissa lärarutbildningar och hälso- och sjukvårdsutbildningar (SOU 2021:83 s. 133). Det ska alltså inte göras någon individuell bedömning av om en sökande är lämplig att gå en utbildning trots att han eller hon förekommer i belastningsregistret. Detta skiljer sig från den bedömning som sker inför anställning i skolväsendet eller vid meddelande av yrkeslegitimation för vissa vårdyrken där uppgifterna i belastningsregistret ingår som en del i bedömningen av den sökandes lämplighet.

Det innebär att en registerkontroll inför antagning måste vara mer restriktiv än vad som gäller vid de senare registerkontrollerna inför anställning inom skolan respektive inför meddelande av legitimation för vissa vårdyrken. Vi anser därför, i likhet med utredningen i SOU 2021:83, att en belastningsregisterkontroll inför antagning bör begränsas till sådana brott som med stor sannolikhet innebär att den sökande skulle nekas anställning eller legitimation för det yrke som utbildningen är avsedd att leda till (s. 158 f.).

En registerkontroll för lärarutbildningar bör avse brott som med stor sannolikhet leder till att anställning eller lärarlegitimation nekas

Vår utgångspunkt är alltså att en registerkontroll inför antagning till lärarutbildningar endast ska utökas med sådana brott som med stor sannolikhet kan leda till nekad anställning inom skolan eller nekad eller återkallad

lärarlegitimation. Eftersom vi har utökat registerkontrollen inför anställning med fler brott än vad som i dag är fallet, är det inte lämpligt att utgå från hela denna brottskatalog vid bedömningen av vilka brott som ska omfattas vid registerkontrollen inför antagning. Det går nämligen inte att hävda att samtliga av dessa brott med stor sannolikhet leder till nekad anställning (se avsnitt 8.5). Vår bedömning kommer därför i huvudsak utgå från vilka brott som med stor sannolikhet kan leda till att lärarlegitimation nekas eller återkallas.

I skollagen (2010:800) regleras under vilka förhållanden lärarlegitimationer får nekas och återkallas. En lärarlegitimation får inte meddelas och ska återkallas bl.a. om den legitimerade i eller utanför yrkesutövningen har gjort sig skyldig till ett allvarligt brott som gör att hans eller hennes lämplighet att verka som lärare eller förskollärare kan sättas i fråga (2 kap. 16 § och 2 kap. 23 § andra stycket 2).

Den praxis som finns från Lärarnas ansvarsnämnd (LAN) och förvaltningsdomstolarna som gäller allvarliga brott vilka lett till återkallelse av lärarlegitimation är förhållandevis begränsad med cirka 40 avgöranden sedan 2013. Utifrån dessa avgöranden är det inte möjligt att med någon högre grad av säkerhet slå fast vilka specifika brott som generellt är sådana att de normalt leder till återkallad lärarlegitimation. Förarbetsuttalandena till legitimationssystemet ger dock viss vägledning i frågan. Där framgår att det vid prövningen av om ett brott ska anses allvarligt ska göras en helhetsbedömning av alla relevanta omständigheter. Det ska inte vid denna prövning vara brottstypen som sådan som är avgörande utan brottsligheten i det enskilda fallet. Brott som generellt sett kan sägas vara allvarliga i detta sammanhang inkluderar grova våldsbrott, sexualbrott och narkotikabrott. Vid bedömningen bör också kunna vägas in om brottet riktat sig mot elever eller barn (prop. 2010/11:20 s. 61).

Med hänsyn till den restriktivitet som bör prägla bedömningen föreslår vi att följande brott ska ingå i en belastningsregisterkontroll inför antagning till de aktuella lärarutbildningarna. Brott mot terroristbrottslagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag och brott mot lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott utgör synnerligen allvarliga våldsbrott. Det är enligt vår mening uppenbart att en person som begått dessa brott kommer att nekas anställning i skolan eller lärarlegitimation. Motsvarande bör gälla för en person som är dömd för brotten grovt och synnerligen grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64). Begreppet ”narkotikabrott” i förarbetena till legitimationssystemet kan enligt vår mening även innefatta smuggling av narkotika. Brotten grov och synnerligen grov narkotikasmuggling enligt 6 § tredje och fjärde styckena lagen (2000:1225) om straff för smuggling bör därför omfattas av den belastningsregisterkontroll som ska ske inför antagning. Dessa brott kommer med stor sannolikhet att leda till att anställning eller lärarlegitimation nekas. Brotten bör därför, utöver de brott som redan föreslagit av SOU 2021:83, ingå i registerkontrollen inför antagning.

Samma brott bör omfattas av kontrollen för hälso- och sjukvårdsutbildningar

Det sker inte någon generell registerkontroll inför anställning i hälso- och sjukvården likt den som sker i skolväsendet. Registerkontrollen inför antagning till vissa hälso- och sjukvårdsutbildningar bör därför endast omfatta sådana brott som med stor sannolikhet kan leda till att en legitimation för vissa hälso- och sjukvårdsyrken nekas eller återkallas.

I patientsäkerhetslagen regleras under vilka förhållanden sådana legitimationer får nekas och återkallas. En legitimation får inte meddelas och ska återkallas om den legitimerade i eller utanför yrkesutövningen har gjort sig skyldig till ett allvarligt brott som är ägnat att påverka förtroendet för honom eller henne (4 kap. 1 § och 8 kap. 3 § patientsäkerhetslagen). Även vid denna prövning ska en helhetsbedömning göras av samtliga relevanta omständigheter (prop. 2009/10:210 s. 232–233).

Den registerkontroll som sker vid meddelande av legitimationer inom vissa hälso- och sjukvårdsyrken innefattar flera olika brott, t.ex. förfalskningsbrott och rattfylleri (se 16 c § förordningen [1999:1134] om belastningsregister). Det beror på att legitimationen ska fungera som ”garantibevis” för att innehavaren är lämplig att utöva yrket (prop. 2009/10:210 s. 232). Det är därmed inte uteslutet att registerkontrollen inför antagning till vissa hälso- och sjukvårdsutbildningar skulle kunna omfatta andra och fler brott än motsvarande kontroll inför antagning till vissa lärarutbildningar.

Vi anser dock att detta inte är en lämplig lösning. Även om fler brott är av betydelse vid prövningen av en legitimation för ett yrke inom hälso-och sjukvården jämfört med lärarlegitimationer, behöver skillnaden inte vara så stor när det gäller frågan om vilka brott som är av betydelse vid antagning till högskoleutbildning. Både när det gäller lärarutbildningar och hälso- och sjukvårdsutbildningar bör en belastningsregisterkontroll inför antagning begränsas till vissa särskilt allvarliga brott. I likhet med den bedömning som gjordes i SOU 2021:83 anser vi även att det finns skäl att låta kontrollerna till de olika utbildningarna omfatta samma brott. Utredningen menade att detta leder till en klar förenkling av systemet eftersom det inte skulle finnas något behov av kontroll av två typer av belastningsregisterutdrag för de som vid samma omgång söker till både en lärarutbildning och en hälso- och sjukvårdsutbildning. Det skulle även förhindra en situation som skulle kunna uppfattas som stötande, nämligen att en sådan sökande nekas antagning till en av utbildningarna på grund av förekomst i registret, men inte till den andra (s. 161 f.).

Sammantagen bedömning

Brott som med stor sannolikhet leder till nekad anställning i skolan eller nekad lärarlegitimation och legitimation för vissa hälso- och sjukvårdsyrken är, enligt vår bedömning, brott mot terroristbrottslagen (2022:666) eller motsvarande äldre lag, brott mot lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott, grovt och synnerligen grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64) samt grov och synnerligen grov narkotikasmuggling enligt 6 § tredje och fjärde styckena lagen (2000:1225) om straff för smuggling. Vi föreslår därför att dessa brott, utöver de brott som föreslås i SOU 2021:83, ska omfattas av den

registerkontroll som ska ske inför antagning till vissa lärarutbildningar och vissa hälso- och sjukvårdsutbildningar.

Utredningen i SOU 2021:83 har föreslagit att det ska införas en ny förordning om kontroll i belastningsregistret inför antagning till vissa högskoleutbildningar. I 4 § förordningen föreslås det ske en uppräkning av vilka brott som omfattas av sådan kontroll. Vi föreslår att bestämmelsen kompletteras med de brott som vi ovan har föreslagit bör omfattas av registerkontrollen inför antagning.

Konsekvenser av en snäv brottskatalog

Som framgår ovan är ett skäl till att införa en belastningsregisterkontroll inför antagning till högskoleutbildning att skapa en större enhetlighet och förutsebarhet när det gäller de regler som gäller inför antagning till lärarutbildningar och hälso- och sjukvårdsutbildningar och de som gäller vid beslut om anställning och utfärdande av legitimationer. Vårt förslag bidrar i viss utsträckning till detta genom att registerkontrollen kommer att omfatta fler brott som även är av betydelse vid prövningen om en lärarlegitimation eller en legitimation för yrken inom hälso- och sjukvården ska meddelas. Samtidigt innebär vårt förslag att de uppgifter om brott som ingår i en registerkontroll inför antagning kommer att vara betydligt mer begränsade än vad som gäller vid meddelande av legitimationer och då särskilt för yrken inom hälso- och sjukvården. Det innebär att det även med vårt förslag kan uppkomma situationer där en sökande antas till en utbildning trots att han eller hon förekommer i belastningsregistret för brott som senare kan utgöra hinder mot anställning eller för legitimation för det yrke som utbildningen är avsedd att leda till. Enligt vår mening är det dock inte möjligt att undvika att sådana situationer uppkommer eftersom en förekomst i belastningsregistret är tänkt att utgöra ett absolut hinder mot antagning. En sådan kontroll måste därför begränsas till de allvarligaste brotten eftersom det till skillnad från vad som gäller vid utfärdande av legitimation eller anställning inte finns utrymme för några individuella bedömningar.

12.6 Förslaget innebär ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten

Bedömning: Intresset av att skapa en enhetlig och förutsebar reglering för antagning, anställning och yrkeslegitimation väger tyngre än skyddet för den personliga integriteten.

Skälen för bedömningen

Vårt förslag om att fler brott ska omfattas av registerkontrollen inför antagning innebär att endast ett begränsat antal särskilt allvarliga brott ska omfattas sådan kontroll. Av registerutdraget kommer det endast framgå om någon förekommer eller inte förekommer i belastningsregistret för de aktuella brotten. Det kommer alltså inte framgå vilket brott som personen är dömd för. Vi anser att de integritetsrisker som följer av förslaget är begränsade och inte mer omfattande än vad som är nödvändigt för att nå

syftet. Förslaget bedöms därmed utgöra en proportionerlig inskränkning i integritetsskyddet.

12.7 Förslaget är i övrigt förenligt med EU:s dataskyddsförordning

Bedömning: Den utökade registerkontrollen är i övrigt förenlig med dataskyddsregleringen.

Skälen för bedömningen

För att den utökade personuppgiftsbehandling som förslaget innebär ska vara tillåten måste den vara förenlig med övriga delar i det dataskyddsrättsliga regelverket, främst EU:s dataskyddsförordning och lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (se avsnitt 4.7).

Varje personuppgiftsbehandling måste stödja sig på en rättslig grund enligt artikel 6 i dataskyddsförordningen. Den behandling som Polismyndigheten är tänkt att utföra får anses nödvändig för att myndigheten ska kunna fullgöra en rättslig förpliktelse som följer av författning. Behandlingen är därför tillåten enligt artikel 6.1 c och 6.3. För UHR, som anlitas av lärosätena för att biträda vid antagningen, är behandlingen nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse enligt artikel 6.1 e. När lärosätena behandlar personuppgifter om att sökande förekommer eller inte förekommer i belastningsregistret kommer det ske med stöd av den rättsliga grunden rättslig förpliktelse enligt 6.1 c. Den rättsliga grunden kommer att vara fastställd i nationell rätt eftersom lärosätena fullgör en skyldighet att genomföra registerkontroll inför antagning till vissa utbildningar.

Därutöver gäller särskilda krav i artikel 10 för att personuppgifter som rör lagöverträdelser ska få behandlas. Behandling av sådana personuppgifter får endast utföras under kontroll av en myndighet eller då behandling är tillåten enligt unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt, där lämpliga skyddsåtgärder för de registrerades rättigheter och friheter fastställs. Statliga lärosäten har stöd för att behandla sådana uppgifter enligt 3 kap. 8 § dataskyddslagen. I avsnitt 12.8 och 12.10 redogör vi för hur de enskilda utbildningsanordnarna ska inordnas i ett system med registerkontroll inför antagning och hur de genom våra förslag kommer att ha stöd för att behandla personuppgifter om lagöverträdelser vid en sådan kontroll.

Som framgår ovan innebär vårt förslag att endast ett begränsat antal brott kommer att omfattas av registerkontrollen inför antagning. Förslaget är därför förenligt med principen om uppgiftsminimering i artikel 5.1 c. Förslaget är också förenligt med övriga principer i dataskyddsförordningen.

12.8 Enskilda utbildningsanordnare ska omfattas av det föreslagna systemet med registerkontroll inför antagning

Förslag: Det ska införas en ny bestämmelse i lagen om tillstånd att utfärda vissa examina som anger dels att det är en förutsättning för att bli antagen till vissa utbildningar att sökanden inte förekommer i belastningsregistret avseende vissa brott, dels att en sådan kontroll endast får göras beträffande den som ska erbjudas plats på en sådan utbildning.

Regeringen ska enligt den nya bestämmelsen kunna meddela ytterligare föreskrifter om vilka utbildningar och vilka brott som en kontroll ska avse. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska även kunna meddela ytterligare föreskrifter om hur kontrollen ska gå till.

Den i SOU 2021:83 föreslagna förordningen om kontroll i belastningsregistret inför antagning till vissa högskoleutbildningar ska kompletteras så att enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd omfattas av förordningens bestämmelser.

Regeringen ska i lagen (1998:620) om belastningsregister bemyndigas att meddela föreskrifter om att enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd ska kunna begära ut uppgifter från registret. Sådana föreskrifter ska införas i förordningen om belastningsregister.

Skälen för förslagen

Några utgångspunkter

Vi ska enligt vårt uppdrag komplettera de förslag som lämnats i SOU 2021:83 genom att föreslå hur en belastningsregisterkontroll vid antagning till vissa högskoleutbildningar hos enskilda utbildningsanordnare ska utformas.

Ett skäl för att införa belastningsregisterkontroller även vid antagning till utbildning hos enskilda utbildningsanordnare är enligt vår uppdragsbeskrivning att förhindra att det uppstår parallella antagningsmodeller för utbildningar som leder till samma examina. En sådan ordning skulle kunna leda till att sökanden som på grund av fällande domar i brottmål nekas antagning till utbildning vid ett statligt lärosäte samtidigt kan komma att antas till motsvarande utbildning hos en enskild utbildningsanordnare. Vi tolkar detta som att en belastningsregisterkontroll inför antagning till utbildning hos enskilda utbildningsanordnare ska avse samma utbildningar och samma brott som föreslagits för de statliga lärosätena.

Den fortsatta bedömningen kommer därmed att ta sikte på frågan hur en belastningsregisterkontroll närmare ska genomföras och regleras. Som angetts ovan föreslog SOU 2021:83 att de närmare bestämmelserna om belastningsregisterkontroller inför antagning skulle samlas i en ny förordning. Skälet till detta var att regleringen skulle bli så överskådlig som möjligt (s. 147). Enligt vår mening talar intresset av en överskådlig

reglering för att de enskilda utbildningsanordnarna bör omfattas av den reglering som föreslagits för de statliga lärosätena. Detta förutsätter dock att en belastningsregisterkontroll vid antagning till utbildning hos enskilda utbildningsanordnare inte ger upphov till frågor som behöver regleras särskilt. I så fall kan det finnas skäl att överväga en separat reglering för de enskilda utbildningsanordnarna.

En registerkontroll bör genomföras på samma sätt som föreslagits för de statliga lärosätena

Enligt förslagen i SOU 2021:83 ska en belastningsregisterkontroll ske genom att UHR eller de statliga universiteten och högskolorna begär ut utdrag ur belastningsregistret från Polismyndigheten. Tanken är att UHR ska begära ut utdragen ur belastningsregistret och genomföra kontrollen för de ansökningar som hanteras inom ramen för den samordnade antagningen. Som framgår ovan är det därmed aktuellt för lärosätena att själva begära ut registerutdragen i de fall dessa inte deltar i den samordnade antagningen och således inte anlitar UHR.

Vi anser att motsvarande ordning bör gälla även vid antagning till utbildning hos enskilda utbildningsanordnare. Syftet med förslaget att UHR eller lärosätena ska begära ut utdrag ur belastningsregistret är att förhindra att alternativa sätt att genomföra belastningsregisterkontrollen används eftersom detta skulle kunna ha negativa konsekvenser för den sökande eller det skyddsintresse kontrollen är avsedd att tillvarata (SOU 2021:83 s. 163 f.). Dessa skäl gör sig gällande även vid antagning till utbildning hos enskilda utbildningsanordnare. Praktiska skäl skulle visserligen kunna tala för att endast låta UHR genomföra belastningsregisterkontrollen. Det skulle dock innebära att de enskilda utbildningsanordnarna som ger de utbildningar som omfattas av kontrollen skulle vara tvungna att anlita UHR vid antagningen. Något sådant krav gäller inte för de statliga lärosätena och bör därför inte heller ställas på de enskilda utbildningsanordnarna.

Vid sidan av de föreslagna bestämmelserna om att en belastningsregisterkontroll ska ske av den som ska erbjudas plats på en utbildning och att uppgifterna ska begäras ut av UHR eller lärosätena innehåller den föreslagna förordningen i SOU 2021:83 inte några ytterligare bestämmelser om hur kontrollen ska gå till. Utredningen bedömde att det i nuläget inte fanns något behov av detta. I betänkandet framhölls samtidigt att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer har möjlighet att meddela ytterligare föreskrifter för det fall ett sådant behov skulle visa sig när förberedelserna för att införa en kontroll inletts.

Vi gör samma bedömning i fråga om de enskilda utbildningsanordnarna. Vi har inte identifierat något behov av ytterligare bestämmelser om hur en belastningsregisterkontroll bör genomföras utöver vad som föreslagits för de statliga lärosätena. Inte heller vid våra kontakter med UHR, Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) och de enskilda utbildningsanordnarna har det framkommit något som talar för detta. SUHF och de enskilda utbildningsanordnarna har i stället framhållit vikten av att det finns en enhetlig reglering för de statliga lärosätena och de enskilda utbildningsanordnarna.

Vi bedömer utifrån detta att en belastningsregisterkontroll inför antagning till utbildning hos enskilda utbildningsanordnare bör genomföras på samma sätt som föreslagits för de statliga lärosätena. Det innebär att kontrollen ska avse den som ska erbjudas plats på en utbildning och ske genom att UHR eller den enskilda utbildningsanordnaren begär ut utdrag från belastningsregistret. Några ytterligare bestämmelser om hur kontrollen ska genomföras bör i nuläget inte införas.

En reglering av kontrollen faller inom regeringens restkompetens

Nästa steg i vår bedömning är hur föreskrifterna avseende register-kontroller inför antagning till utbildning hos enskilda utbildnings-anordnare närmare bör utformas. Inledningsvis har vi här att ta ställning till om sådana föreskrifter faller inom det primära lagområdet, dvs. det område där föreskrifter ska meddelas av riksdagen genom lag (8 kap. 2 § regeringsformen), eller om regeringen får meddela föreskrifterna med stöd av sin restkompetens (8 kap. 7 §). Om frågorna faller inom det primära lagområdet, krävs riksdagens bemyndigande för att regeringen ska kunna meddela föreskrifter om belastningsregisterkontrollen (8 kap. 11 §).

Till det primära lagområdet hör föreskrifter som bl.a. avser förhållandet mellan enskilda och det allmänna under förutsättning att föreskrifterna gäller skyldigheter för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden (8 kap. 2 § första stycket 2). Bestämmelsen har i tidigare lagstiftningsarbeten inte ansetts tillämplig i fall där någon frivilligt har åtagit sig en förvaltningsuppgift, eftersom föreskriften i sådana fall inte kommer att vara av sådan betungande art som kravet på lagstöd förutsätter (prop. 2009/10:238 s. 58 och 71 f.).

Vi anser att dessa överväganden har betydelse även i fråga om registerkontroller i samband med antagning till utbildning hos enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd. Att utfärda en examen med stöd av reglerna i examenstillståndslagen är ett frivilligt åtagande från de enskilda utbildningsanordnarnas sida. Ett krav på registerkontroll inför antagning till vissa högskoleutbildningar utgör därmed inte någon sådan för den enskilde betungande föreskrift som kräver lagform. Vi kan inte heller i övrigt se att det finns någon bestämmelse som innebär att en sådan föreskrift måste ske med stöd av lag. Det ska samtidigt nämnas att frågan om hur regleringen av enskilda utbildningsanordnare ska ske har bedömts som oklar i tidigare lagstiftningsarbete (se SOU 2021:23 s. 175 f., jfr dock Ds 2013:49 s. 87). Vår bedömning är att det bör falla inom regeringens restkompetens att meddela föreskrifter om registerkontroller inför antagning hos enskilda utbildningsanordnare. Detta hindrar emellertid inte att riksdagen meddelar föreskrifter i samma ämne (8 kap. 8 § regerings-formen).

En grundläggande bestämmelse om kontrollen bör införas i examenstillståndslagen

I SOU 2021:83 föreslogs att det för de statliga lärosätena ska införas en ny bestämmelse i 4 kap. högskolelagen som innebär att en förekomst i belastningsregistret avseende vissa brott utgör ett absolut hinder mot antagning till vissa lärarutbildningar och hälso- och sjukvårdsutbildningar. De enskilda utbildningsanordnarna omfattas inte av högskolelagen. Det

bör därför införas en bestämmelse som innebär att en förekomst i belastningsregistret på motsvarande sätt ska utgöra hinder mot antagning till utbildning hos enskilda utbildningsanordnare. Som framgår ovan är vår bedömning att regeringen kan meddela föreskrifter om registerkontroller inför antagning hos enskilda utbildningsanordnare med stöd av sin restkompetens. För överskådlighetens skull och för att motsvara strukturen i den reglering som föreslagits för de statliga lärosätena anser vi dock att en bestämmelse med en sådan innebörd bör tas in i examenstillståndslagen.

Kontrollen bör i övrigt regleras i den förordning som föreslagits i SOU 2021:83

Vi bedömer att en belastningsregisterkontroll inför antagning till utbildning hos enskilda utbildningsanordnare inte kräver några särregleringar. De närmare bestämmelserna om kontrollen bör därför omfattas av den i SOU 2021:83 föreslagna förordningen om belastningsregisterkontroll inför antagning till vissa högskoleutbildningar. Det bör därför införas en s.k. nödvändig upplysningsbestämmelse i examenstillståndslagen. I enlighet med förslagen i SOU 2021:83 bör det i bestämmelsen tydliggöras dels att regeringen kan meddela ytterligare föreskrifter om vilka utbildningar och brott en kontroll ska avse, dels att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela ytterligare föreskrifter om hur kontrollen ska gå till.

Den föreslagna förordningen om kontroll i belastningsregistret inför antagning till vissa högskoleutbildningar bör kompletteras med bestämmelser som klargör att förordningen omfattar även enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd. De enskilda utbildningsanordnarna kommer därigenom att omfattas av förordningens bestämmelser om vilka utbildningar som ska omfattas av en kontroll och vilka brott kontrollen ska avse.

När det gäller frågan om vilka utbildningar en kontroll ska omfatta anges i SOU 2021:83 att en belastningsregisterkontroll ska avse vissa utbildningar som ges med stöd av förordningen (2008:1101) om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning. Samtidigt ska, enligt förslaget, undantag göras för utbildningar som ges med stöd av förordning (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och pedagogisk personal inom förskolan som leder till lärar- eller förskollärarexamen.

Dessa förordningar gäller endast statliga universitet och högskolor och är således inte tillämpliga på enskilda utbildningsanordnare. Det hindrar dock inte att en enskild utbildningsanordnare inom ramen för sitt examenstillstånd kan ge utbildningar som motsvarar de som avses i förordningarna. För att förhindra att det uppstår parallella antagningssystem bör de enskilda utbildningsanordnarna i sådana fall omfattas av samma krav på registerkontroll som gäller för de statliga lärosätena. Detta bör tydliggöras i den nya förordningen.

Universitets- och högskolerådet och de enskilda utbildningsanordnarna bör ges rätt att begära ut uppgifter från belastningsregistret

I SOU 2021:83 föreslogs en ny bestämmelse, 16 g §, i förordningen (1999:1134) om belastningsregister som innebär att vissa uppgifter ur belastningsregistret ska lämnas ut till UHR samt till universitet och högskolor i fråga om en sökande som myndigheten ska kontrollera. Bestämmelsen är nödvändig för att bryta den absoluta sekretess som gäller för uppgifter i belastningsregistret (35 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen). Våra förslag innebär att den föreslagna bestämmelsen 16 g § måste kompletteras så att UHR får rätt att inhämta uppgifter även i samband med antagning till enskilda utbildningsanordnare.

Eftersom vi föreslår att även enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd ska kunna genomföra en belastningsregisterkontroll inför antagning bör det införas en bestämmelse i förordningen om belastningsregister som ger enskilda utbildningsanordnare rätt att få ut uppgifter ur belastningsregistret. Regeringen har möjlighet att meddela sådana föreskrifter för de statliga universiteten och högskolorna med stöd av bestämmelser i lagen om belastningsregister (6 § första stycket 4). Bestämmelserna omfattar dock inte något bemyndigande för regeringen att meddela motsvarande föreskrifter för de enskilda utbildningsanordnarna. Vi föreslår därför att det ska införas en ny bestämmelse i lagen om belastningsregister som innebär att regeringen, i fråga om antagning till vissa utbildningar, får meddela föreskrifter om att uppgifter ur belastningsregistret får lämnas ut om det begärs av enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd.

12.9 Det bör inte införas några bestämmelser om rättelse och ändring för enskilda utbildningsanordnare

Bedömning: Det finns inte skäl att införa några bestämmelser om rättelse eller ändring av en enskild utbildningsanordnares beslut om nekad antagning på grund av förekomst i belastningsregistret.

Skälen för bedömningen

I SOU 2021:83 gjordes bedömningen att det inte finns skäl att införa en möjlighet att begära omprövning av statliga universitets och högskolors beslut att inte anta en sökande till en högskoleutbildning på grund av att denne förekommer i belastningsregistret. Utredningen hänvisade till att ett beslut om att inte anta en sökande på grund av att denne förekommer i belastningsregistret inte inbegriper någon prövning i sak utöver frågan om den sökande förekommer eller inte förekommer för viss brottslighet i belastningsregistret. Enligt utredningen gav de befintliga reglerna om rättelse och ändring av beslut i förvaltningslagen därmed tillräckliga möjligheter att korrigera felaktiga beslut (s. 165 f.).

Vi har med utgångspunkt i utredningens förslag om belastningsregisterkontroll i samband med antagning föreslagit hur ett sådant system

bör utformas för att omfatta även enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd. Som vi anger ovan i avsnitt 12.2 omfattas enskilda utbildningsanordnare inte av förvaltningslagens bestämmelser om rättelse och ändring. Vi ska enligt vårt uppdrag analysera förutsättningarna för sökande att få ett beslut om nekad antagning till utbildning hos en enskild utbildningsanordnare på grund av förekomst i belastningsregistret rättat eller ändrat samt vid behov lämna förslag i denna del.

Vid denna bedömning kan inledningsvis konstateras att de flesta offentligrättsliga regler som gäller för statliga universitet och högskolor inte är tillämpliga på enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd. Flertalet av de rättssäkerhetsgarantier som ställs upp i det offentligrättsliga systemet gäller således inte för de enskilda utbildningsanordnarna. Det gäller t.ex. bestämmelserna om ändring och överklagande av statliga universitets och högskolors beslut i förvaltningslagen och högskoleförordningen. Skälet för denna ordning är att det inte ansetts lämpligt att reglera förhållandet mellan en student och en enskild utbildningsanordnare i offentligrättslig ordning utan sådana frågor bör i stället regleras civilrättsligt (se prop. 2001/02:27 s. 75).

Att införa bestämmelser om ändring eller rättelse av beslut om nekad antagning på grund av att den sökande förekommer i belastningsregistret skulle därmed avvika från hur verksamheten hos enskilda utbildningsanordnare i övrigt är reglerad. Vi kan inte heller se något behov av att särskilt reglera frågan om ändring och rättelse av sådana beslut. När det gäller frågan om ändring av beslut bör det noteras att våra förslag om belastningsregisterkontroll innebär att en förekomst i belastningsregistret kommer att utgöra ett absolut hinder mot antagning. Som framhölls i SOU 2021:83 innebär ett beslut om nekad antagning på denna grund att lärosätet inte kommer att göra någon prövning i sak utöver att konstatera om den sökande förekommer i belastningsregistret eller inte (s. 166). Utrymmet för att ändra ett sådant beslut kommer därmed att vara ytterst begränsat.

Vid våra kontakter med enskilda utbildningssamordnare har vi även fått redogörelser för deras interna regelverk om ändring och rättelse. Dessa regler kan tillämpas i de situationer då beslut av någon anledning fattats på felaktigt underlag. Om något handläggningsfel har förekommit ligger det i båda parters intresse att felet rättas. Vi anser därför att man kan utgå från att intresset av materiellt riktiga antagningsbeslut tillgodoses i den ordning som gäller hos respektive utbildningsanordnare.

Vi bedömer därför att det inte finns skäl att författningsreglera en sökandes möjlighet att begära rättelse eller ändring av en enskild utbildningsanordnares beslut om nekad antagning på grund av förekomst i belastningsregistret.

12.10 Det finns inte behov av någon ytterligare reglering för behandling av personuppgifter om lagöverträdelser

Bedömning: Enskilda utbildningsanordnare kommer med våra förslag att ha stöd för att behandla personuppgifter om lagöverträdelser. Någon

ytterligare reglering för deras behandling av sådana personuppgifter behövs inte.

Skälen för bedömningen

Enskilda utbildningsanordnare kommer vid en registerkontroll inför antagning att behandla uppgifter om lagöverträdelser enligt EU:s dataskyddsförordning (artikel 10). En förutsättning för att enskilda utbildningsanordnare ska kunna omfattas av ett system med belastningsregisterkontroll inför antagning är därför att de har stöd att behandla sådana personuppgifter.

Personuppgifter som rör lagöverträdelser får behandlas under vissa villkor

EU:s dataskyddsförordningen innehåller särskilda bestämmelser om behandling av personuppgifter om lagöverträdelser (artikel 10). Behandling av sådana personuppgifter får endast utföras under kontroll av en myndighet eller då en behandling är tillåten enligt unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt, där lämpliga skyddsåtgärder för de registrerades rättigheter och friheter fastställs. I dataskyddslagen finns en föreskriftsrätt för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om i vilka fall andra än myndigheter får behandla sådana personuppgifter som avses i artikel 10 i EU:s dataskyddsförordning (3 kap. 9 §). I 5 § förordningen (2018:219) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning föreskrivs att personuppgifter som avses i artikel 10 i EU:s dataskyddsförordning får behandlas av andra än myndigheter om behandlingen är nödvändig för att rättsliga anspråk ska kunna fastställas, göras gällande eller försvaras, eller en rättslig förpliktelse enligt lag eller förordning ska kunna fullgöras.

Utöver dessa bestämmelser finns det även bestämmelser för enskilda utbildningsanordnare om behandling av personuppgifter som rör fällande domar i brottmål i examenstillståndslagen (14 §), men de bestämmelserna är inte tillämpliga i nu aktuellt fall.

Det kommer att finnas stöd i nationell rätt för att behandla personuppgifter som rör lagöverträdelser

Vi har i avsnitt 12.8 föreslagit att det i den nya bestämmelsen i 16 § examenstillståndslagen ska anges att en förutsättning för att bli antagen är att den sökande inte förekommer i belastningsregistret avseende vissa brott. Kravet på att en enskild utbildningsanordnare inte får anta en sökande som förekommer i belastningsregistret får anses utgöra en sådan rättslig förpliktelse som avses i artikel 6.1 c i dataskyddsförordningen. Den rättsliga förpliktelsen kommer att vara fastställd i nationell rätt och syftet med behandlingen kommer också att framgå av den rättsliga grunden på det sätt som krävs enligt artikel 6.3. Den behandling av personuppgifter som är nödvändig vid en belastningsregisterkontroll kommer således att kunna ske av de enskilda utbildningsanordnarna med stöd av den rättsliga grunden rättslig förpliktelse.

Detta innebär att de enskilda utbildningsanordnarna med stöd av 5 § förordningen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning kommer att kunna utföra nödvändig behandling av sådana personuppgifter som avses i artikel 10. Det behövs därför inte någon ytterligare bestämmelse om detta.

Även om personuppgiftsbehandlingen genom våra förslag har stöd i nationell rätt skulle det ändå kunna övervägas att införa en bestämmelse examenstillståndslagen som tydliggör att personuppgifter som avses i artikel 10 får behandlas om det är nödvändigt för att genomföra den belastningsregisterkontroll som ska ske av sökande inför antagning till vissa utbildningar. Regeringen har emellertid vid genomförandet av EU:s dataskyddsreform på utbildningsområdet uttalat att sektorsförfattningarna bara ska kompletteras med sådana bestämmelser om personuppgiftsbehandling som är nödvändiga utöver dataskyddsförordningen och dataskyddslagen och att dubbelregleringar bör undvikas (prop. 2017/18:218 s. 126). Vi anser därför att det inte bör införas någon ytterligare bestämmelse i examenstillståndslagen, eftersom detta skulle innebära en dubbelreglering av vad som följer av dataskyddslagen och dataskyddsförordningen.

Det krävs inga ytterligare skyddsåtgärder i examenstillståndslagen

Om behandling av personuppgifter som rör lagöverträdelser utförs av andra än myndigheter krävs att det fastställs lämpliga skyddsåtgärder för de registrerades rättigheter och friheter i nationell rätt (artikel 10 i dataskyddsförordning).

Av vår föreslagna bestämmelse i 16 § examenstillståndslagen kommer det att framgå att enskilda utbildningsanordnare endast får behandla personuppgifter om lagöverträdelser vid en belastningsregisterkontroll inför antagning. Uppgifterna kommer således endast att få behandlas för ett specifikt och tydligt fastställt ändamål. Vidare kommer behandlingen endast att få ske om den är nödvändig för att fullgöra den rättsliga förpliktelsen (5 § förordningen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning). Enligt vår mening utgör detta sådana skyddsåtgärder som avses i artikel 10.

Frågan är då om dessa skyddsåtgärder är tillräckliga eller om ytterligare skyddsåtgärder bör införas.

En ytterligare skyddsåtgärd skulle t.ex. kunna vara att i examenstillståndslagen införa ett sökförbud för uppgifter om lagöverträdelser. Vid genomförandet av EU:s dataskyddsreform på utbildningsområdet bedömde regeringen att det inte behövde införas något sökförbud i fråga om personuppgifter om lagöverträdelser. Ett skäl var att behandlingen av personuppgifter som rör fällande domar i brottmål bedömdes vara ytterst begränsad inom högre utbildning. Ett annat skäl var att regeringen strävade efter att skapa en reglering om behandling av personuppgifter på utbildningsområdet som motsvarar den som föreslås i dataskyddslagen, där ett sådant sökförbud inte finns (prop. 2017/18:218 s. 184).

Det ska framhållas att vårt förslag kommer att innebära en ökad behandling av personuppgifter om lagöverträdelser hos enskilda utbildningsanordnare. Eftersom det av registerutdraget inte kommer

framgå vilka brott en sökande har gjort sig skyldig till utan endast om sökande förekommer eller inte förekommer i registret för relevant brottslighet får integritetsriskerna för den enskilde anses vara begränsade.

Med hänsyn till de begränsade integritetsrisker behandlingen innebär och till intresset av en enhetlig reglering på utbildningsområdet, finner vi inte anledning att föreslå att något sökförbud införs för de enskilda utbildningsanordnarna. Vi bedömer att det inte heller i övrigt krävs några ytterligare skyddsåtgärder i examenstillståndslagen för att tillvarata de registrerades fri- och rättigheter. Däremot föreslår vi att skyddsåtgärder införs i bestämmelsen om direktåtkomst (se nedan avsnitt 12.11).

12.11 Enskilda utbildningsanordnare ska få medges direktåtkomst till vissa uppgifter i antagningsregistret

Förslag: Enskilda utbildningsanordnare ska få medges direktåtkomst hos Universitet- och högskolerådet till vissa personuppgifter som behövs för antagning av studenter.

Direktåtkomsten ska vara förbehållen de personkategorier som på grund av sina arbetsuppgifter behöver tillgång till uppgifterna.

Skälen för förslaget

Inledning

Av vår uppdragsbeskrivning framgår att det är viktigt att enskilda utbildningsanordnare på ett enkelt sätt får tillgång till uppgifter i antagningsregistret för att kunna genomföra en effektiv och rättssäker antagning. Vi ska därför lämna förslag på hur enskilda utbildningsanordnare genom direktåtkomst ska ges tillgång till sådana uppgifter i antagningsregistret som behövs för ett ändamålsenligt antagningssystem som innefattar belastningsregisterkontroll.

Vad är direktåtkomst?

Direktåtkomst är en form av elektronisk informationsöverföring som sammanfattningsvis innebär att den utlämnande myndigheten ger mottagaren möjlighet att hämta information direkt från den utlämnande myndighetens it-system. Det skiljer sig alltså från sådant elektroniskt utlämnande som föregås av en manuell eller automatiserad kontroll eller annan prövning av om utlämnandet ska ske. Ett vanligt sätt att beskriva direktåtkomst har tidigare varit att ett sådant utlämnande innebär att mottagaren på egen hand kan söka i den utlämnande myndighetens informationssamling, men utan att kunna påverka innehållet.

I begreppet direktåtkomst ligger också att den utlämnande myndigheten saknar kontroll över vilka faktiska uppgifter som den externa parten vid ett visst tillfälle tar del av (se tex. prop. 2004/05:164). Den myndighet som lämnar ut uppgifter genom direktåtkomst fattar därmed inte något beslut om utlämnande av uppgifter i varje enskilt fall som den mottagande myndigheten tar del av uppgifterna. I stället måste den utlämnande

myndigheten göra en förhandsprövning av förutsättningarna för utlämnande i samband med att åtkomsten rent tekniskt upprättas. En sådan prövning innefattar alla uppgifter som mottagaren har möjlighet att ta del av genom direktåtkomsten. Beroende på vad direktåtkomsten avser kan prövningen behöva omfatta en stor informationsmängd.

Förutsättningar för direktåtkomst

Direktåtkomst anses särskilt känslig ur integritetssynpunkt eftersom uppgifter som görs tillgängliga för direktåtkomst anses förvarade enligt 2 kap. 6 § första stycket tryckfrihetsförordningen hos den mottagande myndigheten (Högsta förvaltningsdomstolens avgörande i HFD 2015 ref. 61). Det finns också en risk för att den mottagande myndigheten tar del av överskottsinformation eftersom den utlämnande myndigheten saknar möjlighet att påverka hur den mottagande myndigheten använder direktåtkomsten. Ett utlämnande genom direktåtkomst kräver därför regler som säkerställer skyddet för personuppgifterna (se prop. 2015/16:65 s. 92).

En bestämmelse som tillåter en myndighet att lämna ut uppgifter genom direktåtkomst är inte sekretessbrytande om den inte är tvingande för den utlämnande myndigheten. Om sekretess gäller hos den utlämnande myndigheten för de uppgifter som ska lämnas ut krävs därför att det också finns en sekretessbrytande bestämmelse som är tillämplig och som inte kräver bedömningar som behöver göras i varje enskilt fall. Möjligheten att över huvud taget utnyttja direktåtkomst för informationsöverföring kan alltså vara begränsad redan på grund av utformningen av de sekretessbrytande bestämmelserna.

Enskilda utbildningsanordna bör få medges direktåtkomst

Antagningsprocessen till högskoleutbildningar består av en skyndsam hantering av stor mängd ansökningar. Det är därför viktigt att enskilda utbildningsanordnare på ett snabbt och enkelt sätt kan få tillgång till de uppgifter de behöver för att anta studenter till utbildningar. Vi lämnar därför, i enlighet med vår uppdragsbeskrivning, förslag om att enskilda utbildningsanordnare genom direktåtkomst ska få tillgång till uppgifter i antagningsregistret. Det får anses nödvändigt med sådan åtkomst för att de enskilda utbildningsanordnarna ska kunna genomföra en effektiv och rättssäker antagning. Som vi nämner ovan kan direktåtkomst dock endast komma i fråga om integritetsskyddande åtgärder införs i författning, vilket vi föreslår nedan. En bestämmelse om direktåtkomst för enskilda utbildningsanordnare bör placeras i anslutning till övriga bestämmelser om direktåtkomst i redovisningsförordningen.

Vilka uppgifter bör direktåtkomsten omfatta?

För att förslaget om direktåtkomst ska vara förenligt med den grundläggande principen om uppgiftsminimering i artikel 5. 1 c i dataskyddsförordningen bör de enskilda utbildningsanordnarna endast få tillgång till sådana uppgifter som de har behov av för att genomföra antagningen. För att inte fler personuppgifter ska behandlas än vad som är nödvändigt bör det i författning tydligt framgå vilka uppgifter som enskilda utbildningsanordnare får hämta genom sådan åtkomst.

Frågan är då vilka uppgifter i antagningsregistret som enskilda utbildningsanordnare behöver få direktåtkomst till. Vilka uppgifter som får finnas i antagningsregistret framgår av 4 kap. 2 § redovisningsförordningen. Där anges att uppgifterna i antagningsregistret får hämtas in från högskolornas studieregister och får omfatta uppgifter som anges 2 kap. 3 § redovisningsförordningen, behörighetsgrundande meriter, urvalsgrundande meriter och uppgifter, och de uppgifter i övrigt som en student åberopar i samband med antagning till en utbildning, med undantag för sådana uppgifter som en student lämnar in som underlag för beslut om anmälningsavgift eller studieavgift. UHR kommer alltså i antagningsregistret, med stöd av redovisningsförordningen, dokumentera en nekad antagning på grund av att en sökande förekommer i belastningsregistret avseende viss brottslighet.

Det har framkommit att enskilda utbildningsanordnare har behov av samtliga uppgifter om en student som får finnas i antagningsregistret för att kunna genomföra en effektiv och rättssäker antagning. Vi föreslår därför att det i bestämmelsen om direktåtkomst föreskrivs att en enskild utbildningsanordnare får ha sådan åtkomst till de personuppgifter som behandlas i antagningsregistret enligt 4 kap. 2 § redovisningsförordningen.

Frågan är därefter om direktåtkomsten endast bör avse uppgifter om sökande eller antagna till det egna lärosätet eller om sådan åtkomst även bör omfatta uppgifter hos andra lärosäten som den sökande har sökt till. Som tidigare nämnts har det gjorts olika bedömningar av vilka uppgifter en direktåtkomst till antagningsregistret bör omfatta (se avsnitt 12.4.2). I rapporten En översyn av bestämmelserna om antagningsregister – en delredovisning har UKÄ föreslagit att högskolor och enskilda utbildningsanordnare som vid tillämpningen av OSL ska jämställas med myndigheter ska ges direktåtkomst till uppgifter som rör sökande och antagna till det egna lärosätet. UHR har i samma rapport föreslagit att direktåtkomsten även ska omfatta uppgifter som är nödvändiga för den samordnade antagningen. Den huvudsakliga skillnaden mellan dessa förslag är att lärosätena, genom UHR:s förslag, även kommer att få tillgång till uppgifter hos andra lärosäten. Det är också vad de enskilda utbildningsanordnarnas direktåtkomst omfattar i dag.

Utgångspunkten för vårt uppdrag är att enskilda utbildningsanordnare ska få tillgång till sådana uppgifter som behövs för ett ändamålsenligt antagningssystem som innefattar belastningsregisterkontroll. De enskilda utbildningsanordnarna och UHR har uppgett att det är nödvändigt att lärosätena får tillgång till uppgifter hos andra lärosäten som sökanden har sökt till för att kunna genomföra en ändamålsenlig antagning. Vi finner inte anledning att ifrågasätta detta. Det är därför inte lämpligt att i redovisningsförordningen föreskriva att direktåtkomsten endast får avse uppgifter om sökande till det egna lärosätet. En bättre lösning är i stället att låta UHR, i egenskap av personuppgiftsansvarig för antagningsregistret, närmare avgöra vilka typer av uppgifter som enskilda utbildningsanordnare behöver få tillgång till genom direktåtkomst för att kunna genomföra antagningen.

Det är ändamålet med behandlingen som ska styra vilka uppgifter som enskilda utbildningsanordnare bör få tillgång till genom direktåtkomst. Ändamålet med åtkomsten är antagning av studenter, vilket är förenligt med antagningsregistrets ändamål (se 12.3.2). Det bör i författning

förtydligas att direktåtkomsten endast får medges för detta ändamål. Det bör därför uttryckligen i bestämmelsen om direktåtkomst framgå att sådan åtkomst endast får medges om det behövs för antagning av studenter.

Vårt förslag innebär alltså att ramarna för direktåtkomsten kommer att framgå av författning medan UHR utifrån en behovsprövning, närmare kommer att avgöra vilka typer av uppgifter som direktåtkomsten ska omfatta. Utlämnanden genom direktåtkomst regleras på ett liknande sätt i andra författningar (se t.ex. prop. 2020/21:124 s. 61 f.). Innan direktåtkomst medges måste UHR försäkra sig om att utlämnandet är förenligt med dataskyddsregleringen. Det innefattar bl.a. att säkerställa att inte fler personuppgifter behandlas än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet (artikel 5. 1 c) och att införa lämpliga tekniska och organisatoriska säkerhetsåtgärder.

Det bör införas en bestämmelse som begränsar åtkomsten till uppgifterna

En viktig åtgärd för att skydda enskildas integritet vid behandling av personuppgifter är att begränsa åtkomsten till de personuppgifter som behandlas. Det följer redan av EU:s dataskyddsförordning att personuppgiftsansvariga är skyldiga att på olika sätt begränsa åtkomsten till personuppgifter (artiklarna 5.1 f., 24.1 och 32). Vi bedömer dock att det av integritetsskyddsskäl bör införas en bestämmelse i redovisningsförordningen som innebär att den direktåtkomst som får medges enskilda utbildningsanordnare ska vara förbehållen de personer som på grund av sina arbetsuppgifter behöver ha tillgång till uppgifterna (jfr bedömningen i prop. 2020/21:124 s. 66). De enskilda utbildningsanordnarna är alltså skyldiga att se till att endast den eller de personer som behöver en uppgift för att fullgöra sina arbetsuppgifter tar del av denna. En sådan bestämmelse får anses uppfylla kravet på att uppgifterna inte sprids hos den mottagande aktören på ett oacceptabelt sätt. Vi vill framhålla att en sådan bestämmelse om tillgång till personuppgifter i redovisningsförordningen inte innebär att de enskilda utbildningsanordnarna kan bortse från övriga krav på lämpliga tekniska och organisatoriska säkerhetsåtgärder som föreskrivs i dataskyddsförordningen.

Förslaget utgör en proportionerlig inskränkning av integritetsskyddet

Som framgår ovan är direktåtkomst särskilt integritetskänsligt. Om förslaget om belastningsregisterkontroll inför antagning genomförs, kommer direktåtkomsten bl.a. omfatta integritetskänsliga personuppgifter som rör lagöverträdelser. Det bör dock beaktas att det i så fall endast kommer att framgå om en person förekommer eller inte förekommer i belastningsregistret avseende vissa allvarliga brott. Som framgår ovan syftar förslaget om direktåtkomst till att enskilda utbildningsanordnare ska kunna genomföra en effektiv och rättssäker antagning. Vi har föreslagit att det i författning ska föreskrivas vilka uppgifter direktåtkomsten får avse. Vidare begränsas direktåtkomsten enligt förslaget till uppgifter som behövs för antagning av studenter. Vi har också föreslagit en bestämmelse som anger att direktåtkomsten endast ska vara förbehållen de personer som på grund av sina arbetsuppgifter behöver ha tillgång till uppgifterna. I avsnitt 12.15 nedan föreslår vi också att en bestämmelse om tystnadsplikt

ska införas för den som deltar eller har deltagit i verksamhet hos enskilda utbildningsanordnare som inte omfattas av bilagan till OSL. Dessa integritetsskyddande åtgärder medför enligt vår mening att den föreslagna rätten till direktåtkomst inte innebär ett oproportionerligt ingrepp i enskildas integritetsskydd.

12.12 En sekretessbrytande bestämmelse ska införas

Förslag: Enskilda utbildningsanordnare ska ha rätt att vid direktåtkomst hos Universitet- och högskolerådet ta del av de personuppgifter som omfattas av åtkomsten.

Skälen för förslaget

Det kan finnas sekretessreglerade uppgifter i antagningsförfarandet

De uppgifter som förekommer i ett antagningsärende är normalt sett offentliga. I vissa fall kan det emellertid i antagningsförfarandet förekomma uppgifter som är sekretessreglerade. Enligt antagningsordningarna för Göteborgs universitet och Stiftelsen Högskolan i Jönköping finns det möjlighet att under vissa förutsättningar göra avsteg från urvalsgrunderna med hänsyn till medicinska skäl och funktionsnedsättning. UHR har uppgett att sådana uppgifter ska lämnas direkt till den högskola man vill söka till och inte till UHR:s antagningsregister. Det kan ändå hända att sökande bilägger ett dokument om hälsotillstånd till ansökan så att det registreras i antagningsregistret. Sådana uppgifter omfattas av det minimiskydd som gäller för mycket känsliga uppgifter om enskildas hälsa och sexualliv (21 kap. 1 § OSL). Sekretesskyddet enligt denna bestämmelse gäller för uppgifter som rör en enskilds hälsa eller sexualliv, såsom uppgifter om sjukdomar, missbruk, sexuell läggning, könsbyte, sexualbrott eller annan liknande uppgift. Sekretesskyddet avgränsas med ett kvalificerat rakt skaderekvisit som innebär att sekretess gäller endast om det måste antas att den enskilde eller någon närstående till denne kommer att lida betydande men om uppgiften röjs. Skaderekvisitet i 21 kap. 1 § OSL är alltså utformat med en särskilt stark offentlighetspresumtion.

Vissa uppgifter i antagningsregistret kan också avse uppgifter om en sökande som omfattas av sekretess för s.k. skyddade personuppgifter i 23 kap. 5 § andra stycket OSL. UHR har uppgett att skyddade personuppgifter endast hanteras i en antagningsregistret med särskilt strikta behörighetsbegräsningar. Myndigheten har samtidigt uppgett att det inte kan garanteras att sådana uppgifter inte registreras i antagningsregistret genom åtgärder vidtagna av den sökande själv. Denna sekretess avgränsas också med ett kvalificerat rakt skaderekvisit vilket innebär en särskilt stark presumtion för offentlighet.

Bestämmelserna om sekretess enligt miniminiskyddet i 21 kap. 1 § OSL och sekretess för skyddade personuppgifter enligt 23 kap. 5 § andra stycket OSL gäller för uppgifter hos UHR och de statliga lärosätena. Handlingsoffentligheten och OSL är därutöver tillämplig hos de enskilda

utbildningsanordnare som anges i bilagan till OSL, dvs. i all verksamhet hos Chalmers tekniska högskola AB, Stiftelsen Högskolan i Jönköping och dess dotterbolag samt i verksamhet som avser statligt stöd i form av utbildningsbidrag för doktorander hos Handelshögskolan i Stockholm (2 kap. 4 § OSL och bilagan till OSL).

En sekretessbrytande bestämmelse ska införas

Eftersom bestämmelser om direktåtkomst inte har någon sekretessbrytande verkan krävs att det finns bestämmelser som bryter sekretessen för att ett utlämnande till enskilda utbildningsanordnare ska kunna ske genom direktåtkomst (se t.ex. prop. 2004/05:164 s. 83 och 2007/08:160 s. 73).

Frågan är om det redan finns bestämmelser om sekretessgenombrott som kan bli tillämpliga inom ramen för uppgiftsutlämnandet mellan UHR och de enskilda utbildningsanordnarna.

Handlingsoffentligheten och OSL är, som nämnts ovan, tillämpliga hos de enskilda utbildningsanordnare som anges i bilagan till OSL. Det finns vissa sekretessbrytande bestämmelser i 10 kap. OSL. Enligt den s.k. generalklausulen i 10 kap. 27 § OSL får en sekretessbelagd uppgift lämnas till en myndighet, om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen ska skydda. Regeringen har gjort bedömningen att det ofta inte är lämpligt att omfattande utlämnande av sekretessbelagda uppgifter sker enbart med stöd av den sekretessbrytande generalklausulen (se t.ex. prop. 2015/16:65 s. 94). Vår bedömning är därför att det är tveksamt om denna sekretessbrytande bestämmelse regelmässigt kan tillämpas för utlämnanden till enskilda utbildningsanordnare som omfattas av bilagan till OSL genom direktåtkomst.

Av 10 kap. 28 § OSL följer vidare att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas till en annan myndighet, om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning. Med stöd av denna bestämmelse kan vi i författning införa en sekretessbrytande regel i form av en uppgiftsskyldighet som då skulle gälla för de enskilda utbildningsanordnare som omfattas av bilagan till OSL.

När det gäller enskilda utbildningsanordnare som vid tillämpningen av OSL inte kan jämställas med myndigheter, dvs. i dag samtliga enskilda utbildningsanordnare förutom Chalmers tekniska högskola och Stiftelsen Högskolan i Jönköping, gäller inte handlingsoffentligheten och OSL. Det är viktigt att ett utlämnande kan ske genom direktåtkomst till samtliga enskilda utbildningsanordnare. En förutsättning för detta är att det införs en sekretessbrytande bestämmelse som gäller samtliga enskilda utbildningsanordnare.

Bestämmelser om direktåtkomst brukar ofta kompletteras med sekretessbrytande bestämmelser som är utformade som regler om uppgiftsskyldighet (prop. 2015/16:65 s. 93). Dessa formuleras ofta som en rätt för mottagande myndighet att ta del av uppgifter, se t.ex. 13 § totalförsvarsdatalagen (2020:151). Vi anser att det i anslutning till den föreslagna bestämmelsen om direktåtkomst i 5 a § redovisningsförordningen bör införas en motsvarande sekretessbrytande bestämmelse. Uppgiftsskyldigheten bör omfatta sådana uppgifter som enskilda utbildningsanordnare får ta del av genom direktåtkomst (avsnitt 12.11).

Den sekretessbrytande bestämmelsen bör utformas så att den gäller samtliga enskilda utbildningsanordnare.

För de enskilda utbildningsanordnare som inte omfattas av 10 kap. 28 § OSL krävs att en hänvisning till den sekretessbrytande bestämmelsen tas in OSL (Eva Lenberg m.fl. Offentlighets- och sekretesslagen, JUNO version 30, kommentaren till 8 kap. 1 § OSL).

12.13 Det finns inte behov av ytterligare sekretessbestämmelser för uppgifter om hälsotillstånd

Bedömning: Det behöver inte införas några nya bestämmelser om sekretess för uppgifter om enskilds hälsotillstånd i verksamhet som avser antagning till högskoleutbildning.

Skälen för bedömningen

I vår uppdragsbeskrivning anges att nuvarande sekretessreglering för skyddade personuppgifter enligt 23 kap. 5 § andra stycket OSL hos UHR och lärosäten fungerar tillfredsställande. När det gäller uppgifter om hälsotillstånd behöver det analyseras om sådana uppgifter ska skyddas av sekretess hos UHR, statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare som anges i bilagan till OSL i större utsträckning än vad som följer av 21 kap. 1 § OSL.

Svensk offentlighets- och sekretessreglering

Rätten att ta del av allmänna handlingar följer av tryckfrihetsförordningen. Denna rätt får enligt 2 kap. 2 § första stycket tryckfrihetsförordningen begränsas endast om det är påkallat med hänsyn till vissa angivna intressen, t.ex. skyddet för enskilds personliga förhållanden. Av andra stycket följer att en sådan begränsning ska anges noga i en bestämmelse i en särskild lag eller, om det anses lämpligare i ett visst fall, i en annan lag som den särskilda lagen hänvisar till. Den särskilda lag som avses i 2 kap. 2 § andra stycket är OSL. Sekretess innebär ett förbud att röja en uppgift, oavsett om det sker genom utlämnande av en handling eller genom att röja uppgiften muntligen eller på något annat sätt (3 kap. 1 § OSL). Sekretessen innebär alltså dels handlingssekretess, dels tystnadsplikt. Sekretessen gäller också för en person som fått kännedom om uppgiften genom att för det allmännas räkning delta i en myndighets verksamhet på grund av anställning eller uppdrag hos myndigheten, på grund av tjänsteplikt eller på annan liknande grund (2 kap. 1 § OSL).

Intresset av sekretess väger inte tyngre än insynsintresset

Utgångspunkten vid utformningen av en ny sekretessbestämmelse är att det inte ska gälla mer sekretess än vad som är oundgängligen nödvändigt för att skydda det intresse som har föranlett bestämmelsen. Av detta skäl är de flesta sekretessbestämmelser försedda med skaderekvisit (prop. 1979/80:2 Del A s. 78–86). En grundläggande princip vid bedömningen av om en ny sekretessreglering ska införas är att behovet av och styrkan i den inte kan bestämmas enbart med hänsyn till sekretessintresset. Behovet

av sekretess måste i varje sammanhang vägas mot intresset av insyn i myndigheternas verksamhet (se prop. 2021/22:216 s. 29).

Det finns ett betydande allmänt intresse av insyn i antagningsverksamheten till högre utbildning. Som vi har nämnt ovan ska som utgångspunkt endast typiskt sett harmlösa uppgifter hanteras i antagningsförfarandet. Det är endast i undantagsfall som uppgifter om hälsotillstånd förekommer där. Redan i dag finns det möjlighet för UHR, statliga lärosäten och de enskilda utbildningsanordnare som omfattas av bilagan till OSL att sekretessbelägga uppgifter om bl.a. hälsotillstånd med stöd av minimiskyddet i 21 kap. 1 § OSL. Även om sekretesskyddet enligt denna bestämmelse är svagt har det inte framkommit några omständigheter som talar för att skyddet behöver stärkas. UHR, Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) och vissa enskilda utbildningsanordnare har vid våra samtal också förklarat att de inte ser något behov av ytterligare sekretessreglering till skydd för uppgifter om hälsotillstånd. Vi bedömer därför att det finns ett tillräckligt skydd för uppgifterna genom befintlig sekretessreglering. Vi lämnar därmed inget förslag om några ytterligare sekretessbestämmelser till skydd för uppgifter om hälsotillstånd.

12.14 Det finns inte behov av sekretessbestämmelser för uppgifter om förekomst i belastningsregistret

Bedömning: Det behöver inte införas några bestämmelser om sekretess för uppgifter om att en sökande förekommer i belastningsregistret avseende vissa brott.

Skälen för bedömningen

Uppgift om förekomst i belastningsregistret skyddas inte av sekretess

Det gäller absolut sekretess i verksamhet som avser förande av eller uttag ur belastningsregistret för uppgift i registret enligt 35 kap. 3 § OSL. Sekretessbestämmelsen är inte tillämplig när en myndighet får eller tar ut en uppgift ur registret för att använda den i den egna verksamheten. Då blir den sekretess som kan gälla i denna verksamhet i stället tillämplig (prop. 1999/2000:67, s. 25 f. och prop. 2009/10:210, s. 161 f.). Att den absoluta sekretessen upphör att gälla när en myndighet tar ut en uppgift ur belastningsregistret för att använda den i sin verksamhet beror på att en av de principer som ligger till grund för sekretessregleringen är att intresset av sekretess alltid måste vägas mot intresset av insyn samt att sistnämnda intresse kan vara olika stort i olika sammanhang (jfr prop. 1979/80:2 Del A s. 75 f.).

Bestämmelsen om absolut sekretess i 35 kap. 3 § OSL blir alltså aldrig tillämplig för uppgifter om förekomst i belastningsregistret hos UHR och lärosätena eftersom de inte har direktåtkomst till belastningsregistret. Uppgifterna skyddas inte heller av sekretess enligt någon annan bestämmelse.

En ny sekretessbestämmelse skulle inte ge något reellt skydd för uppgifterna

Av vår uppdragsbeskrivning framgår att det behöver analyseras om uppgifter om brottslighet som kan komma att registreras i samband med belastningsregisterkontroller inför antagning bör omfattas av sekretess.

Utredningen i SOU 2021:83 konstaterade att det inte bör införas några bestämmelser om sekretess för uppgifter om att en sökande förekommer i belastningsregistret avseende vissa brott. Skälen till utredningens bedömning var i huvudsak att en sådan sekretessbestämmelse inte skulle ge något reellt skydd för uppgifterna. Förekommer sökande inte i belastningsregistret, kommer uppgifterna att kunna lämnas ut, eftersom den sökande i sådana fall inte kommer att lida någon skada eller men av detta. Om någon begär att få ta del av uppgifter om förekomst i belastningsregistret och nekas detta på grund av sekretess, kan den som begär att få ta del av uppgifterna därför dra slutsatsen att den berörda personen förekommer för relevant brottslighet. Utredningen konstaterade vidare att uppgift om förekomst i belastningsregistret i normalfallet bör anges i skälen till beslut om att neka antagning till de aktuella utbildningarna. Sekretessen kan då enkelt kringgås genom att man i stället begär ut beslutet om nekad antagning (SOU 2021:83 s. 170–173).

Vi delar utredningens bedömning i denna del. För att säkerställa god insyn i antagningsförfarandet är det viktigt att antagningsbesluten är offentliga. Av ett beslut kommer det att framgå om en sökande nekats antagning på grund av förekomst i belastningsregistret. Uppgifterna i antagningsbeslutet kommer att innehålla samma uppgifter som i registretutdraget eller en anteckning om detta i antagningsregistret, dvs. om sökande förekommer eller inte förekommer för relevant brottslighet. Det kommer dessutom att gå en mycket kort tid från det att registerutdraget begärs in till dess att antagningsbeslutet fattas och uppgifterna blir offentliga. Vi kan därför, i likhet med vad SOU 2021:83 konstaterade, inte se att en sekretessbestämmelse i praktiken skulle ge något reellt skydd för uppgifterna. Vi föreslår därför inte någon bestämmelse om sekretess till skydd för uppgifter om förekomst i belastningsregistret. De åtgärder till skydd för uppgifterna som vi föreslagit bedömer vi som tillräckliga.

12.15 Det ska införas en bestämmelse om tystnadsplikt i examenstillståndslagen

Förslag: Det ska införas en bestämmelse om tystnadsplikt som innebär att den som deltar eller har deltagit i verksamhet hos en enskild utbildningsanordnare som inte anges i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen inte obehörigen ska få röja vad han eller hon har fått veta om en enskilds personliga förhållanden.

I det allmännas verksamhet och för sådana organ som anges i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) gäller den lagen.

Bestämmelsen om tystnadsplikt ska placeras i examenstillståndslagen.

Skälen för förslaget

Inledning

Som vi nämner ovan gäller bestämmelserna om sekretess i OSL för UHR, de statliga lärosätena och de enskilda utbildningsanordnare som anges i bilagan till OSL. Däremot är bestämmelserna inte tillämpliga på de enskilda utbildningsanordnare som inte omfattas av bilagan till OSL, dvs. samtliga enskilda utbildningsanordnare förutom Chalmers tekniska högskola och Stiftelsen Högskolan i Jönköping.

Eftersom vi föreslår att samtliga enskilda utbildningsanordnare får medges direktåtkomst till antagningsregistret och att sekretessbrytande bestämmelser införs, måste vi ta ställning till om uppgifterna kommer att ha ett tillfredsställande sekretesskydd hos de enskilda utbildningsanordnarna som inte omfattas av bilagan till OSL eller om sekretessen hos dessa behöver stärkas (prop. 2016/17:58 s. 145).

Tystnadsplikt i privat verksamhet

Bestämmelser om tystnadsplikt för funktionärer inom den privata sektorn finns i allmänhet i de författningar som reglerar den verksamhet där tystnadsplikten gäller. En föreskrift om tystnadsplikt är i regel förenad med straffansvar enligt 20 kap. 3 § brottsbalken, förutsatt att det inte i författningen eller på annat håll finns en särskild straffbestämmelse som reglerar brott mot tystnadsplikten.

I flera författningar regleras tystnadsplikt specifikt för privata utförare av offentligt finansierade tjänster. Här kan bl.a. nämnas tystnadsplikt för den som är eller har varit verksam i enskilt bedriven förskola, fritidshem eller förskoleklass enligt 29 kap. 14 § skollagen, tystnadsplikt för den som är eller har varit verksam inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som avser insatser enligt 15 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) och tystnadsplikt inom den privata hälso- och sjukvården enligt 6 kap. 12–14 och 16 §§ patientsäkerhetslagen. Enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585) gäller att den som på grund av anställning eller på annat sätt deltar eller har deltagit i säkerhetskänslig verksamhet inte obehörigen får röja eller utnyttja säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter (5 kap. 2 §).

Syftet med tystnadspliktsbestämmelserna är bl.a. att uppgifter som behandlas inte ska få ett sämre skydd när de hanteras i enskild verksamhet än när motsvarande hantering sker hos en myndighet. Det finns ingen anledning att göra skillnad på tystnadspliktsförhållandena för privatanställda och offentliganställda (prop. 2017/18:89 s. 120). Vid tolkningen av bestämmelserna om tystnadsplikt kan ledning sökas i motsvarande bestämmelser i OSL. Utgångspunkten är att det ska vara en nära överensstämmelse när det gäller innebörden av de olika bestämmelserna om tystnadsplikt för offentlig respektive enskild verksamhet.

Uppgifterna som lämnas ut bör skyddas av tystnadsplikt

Som vi nämner ovan kan det finnas sekretessreglerade uppgifter i antagningsregistret. De sekretessreglerade uppgifter som kan finnas i antagningsregistret är uppgifter om hälsotillstånd som skyddas av minimiskyddet enligt 21 kap. 1 § OSL samt uppgifter om skyddade personuppgifter som skyddas av 23 kap. 5 § andra stycket OSL. För

enskilda är det av stor betydelse att skyddade personuppgifter och uppgifter om hälsotillstånd skyddas även hos enskilda utbildningsanordnare som inte omfattas av bilagan till OSL.

Av 19 § lagen om belastningsregister framgår att den som med stöd av belastningsregisterlagen har fått del av uppgifter om någon annans personliga förhållanden inte obehörigen får röja dessa uppgifter. Vi uppfattar det som att denna bestämmelse gäller i de fall enskilda utbildningsanordnare själva inhämtar registerutdrag om en sökande från Polismyndigheten (se prop. 2018/19:65 s. 102 och Ds 2017:58 s. 180). I de allra flesta fall kommer dock enskilda utbildningsanordnare att anlita UHR att utföra belastningsregisterkontrollen inom ramen för den samordnade antagningen. Någon bestämmelse om tystnadsplikt finns då inte för uppgifterna hos de enskilda utbildningsanordnarna.

En bestämmelse om tystnadsplikt innebär en begränsning av yttrandefriheten enligt 2 kap. 1 § första stycket 1 regeringsformen. En sådan begränsning måste, enligt 2 kap. 20 och 21 §§, göras genom lag och får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen. Yttrandefriheten får begränsas med hänsyn till bl.a. enskildas anseende och privatlivets helgd. Vidare får friheten att yttra sig i näringsverksamhet begränsas (2 kap. 23 § första stycket). Vid bedömandet av vilka begränsningar som får göras ska särskilt beaktas vikten av vidaste möjliga yttrandefrihet i politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella angelägenheter (2 kap. 23 § andra stycket). Yttrandefriheten skyddas även av artikel 10 i Europakonventionen. Även enligt Europakonventionen får yttrandefriheten inskränkas under vissa förutsättningar. Enligt 2 kap. 19 § regeringsformen får lag eller annan föreskrift inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen.

En bestämmelse om tystnadsplikt för anställda eller andra som deltar i verksamhet hos enskilda utbildningsanordnare som inte omfattas av bilagan till OSL bedöms nödvändig för att skydda uppgifter om enskildas hälsotillstånd och skyddade personuppgifter. Ett sådant skydd måste ses som ett godtagbart ändamål i ett demokratiskt samhälle. Tystnadsplikten bör enbart gälla obehörigt röjande, och innebörden av obehörighetsrekvisitet bör tolkas med ledning av de skaderekvisit som finns i motsvarande bestämmelse i OSL (prop. 2020/21:43 s. 143). En sådan tystnadsplikt bedöms inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen. Sammantaget bedöms den vara förenlig med det skydd för yttrandefriheten som följer av regeringsformen och Europakonventionen. Det bör därför införas en bestämmelse om att den som, t.ex. på grund av anställning, deltar eller har deltagit i verksamhet hos enskilda utbildningsanordnare som inte omfattas av bilagan till OSL inte obehörigen får röja uppgifter som han eller hon har tagit del av. En sådan bestämmelse bör lämpligen tas in i examenstillståndslagen.

Tystnadsplikten ska ha företräde framför rätten att meddela och offentliggöra uppgifter

Den tystnadsplikt som vi föreslår ska alltså gälla för personer i enskild verksamhet. Syftet med tystnadsplikten är att skapa ett uppgiftsskydd som motsvarar det som kommer att gälla enligt sekretessbestämmelserna i 21 kap. 1 § och 23 kap. 5 § andra stycket OSL. Nämnda bestämmelser i OSL har företräde framför rätten att meddela och offentliggöra uppgifter (se 21 kap. 8 och 23 kap. 8 §). På motsvarande sätt anser vi att den föreslagna tystnadsplikten ska ha företräde framför rätten att meddela och offentliggöra uppgifter. Detta bör åstadkommas genom en bestämmelse i 44 kap. OSL.

12.16 Förslagen innebär ett proportionerligt intrång i den personliga integriteten

Bedömning: Intresset av att skapa en enhetlig och förutsebar reglering för antagning, anställning och yrkeslegitimation väger tyngre än skyddet för den personliga integriteten.

Skälen för bedömningen

Förslaget om att enskilda utbildningsanordnare också ska omfattas av det föreslagna systemet för belastningsregisterkontroll innebär att fler personuppgifter kommer att behandlas av enskilda utbildningsanordnare. Det kommer att röra sig om mindre integritetskänsliga uppgifter såsom namn, adress och andra kontaktuppgifter. Andra uppgifter kan vara mer integritetskänsliga, t.ex. uppgifter om hälsa och fällande domar i brottmål.

I SOU 2021:83 konstaterades att det som främst motiverar en belastningsregisterkontroll redan vid antagning till vissa utbildningar är intresset av en rimlig, enhetlig och förutsebar reglering (s. 120 f.). Mot detta syfte ska vägas att en sådan kontroll utgör ett intrång i enskildas integritet. En sådan kontroll kan endast införas om syftet med kontrollen väger tyngre än skyddet för den personliga integriteten.

Eftersom det av registerutdraget endast kommer att framgå om en sökande förekommer eller inte förekommer i registret för relevant brottlighet och inte för vilka brott får inskränkningen i den enskildes integritet anses vara begränsad. Vidare innebär vårt förslag att integritetsskyddsåtgärder ska införas i den föreslagna bestämmelsen om direktåtkomst (se ovan avsnitt 12.11). Vi föreslår också att en bestämmelse om tystnadsplikt ska införas för den som deltar eller har deltagit i verksamhet hos enskilda utbildningsanordnare som inte omfattas av bilagan till OSL.

Sammantaget innebär detta att de integritetsrisker som följer av förslagen är begränsade och inte mer omfattande än vad som är nödvändigt för att uppnå syftet med kontrollen. Förslaget bedöms därmed utgöra en proportionerlig inskränkning i integritetsskyddet.

12.17 Förslagen är i övrigt förenliga med EU:s dataskyddsförordning

Bedömning: Förslagen om att enskilda utbildningsanordnare ska omfattas av systemet med belastningsregisterkontroll inför antagning är i övrigt förenliga med dataskyddsregleringen.

Skälen för bedömningen

För att den utökade personuppgiftsbehandling som förslagen i detta kapitel innebär ska vara tillåten måste den också vara förenlig med övriga delar i det dataskyddsrättsliga regelverket, främst EU:s dataskyddsförordning och dataskyddslagen.

Den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att utöva verksamhet som grundas examenstillståndslagen kan ske med stöd av den rättsliga grunden uppgift av allmänt intresse i artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen. Den rättsliga grunden är fastställd i nationell rätt på det sätt som krävs enligt artikel 6.3 (prop. 2017/18:21 s. 77 f.). Den behandling av personuppgifter som sker vid en registerkontroll inför antagning är även nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse enligt artikel 6. 1 c. Den rättsliga grunden är fastställd i nationell rätt på det sätt som krävs enligt artikel 6.3 eftersom det, enligt våra förslag, i författning kommer att slås fast en skyldighet för enskilda utbildningsanordnare att genomföra en registerkontroll inför antagning.

Vi gör ovan bedömningen att våra förslag innebär att de enskilda utbildningsanordnarna kommer att ha stöd för att behandla personuppgifter om lagöverträdelser enligt artikel 10 eftersom vi inför en rättslig förpliktelse för dem att genomföra en registerkontroll vid antagning (se avsnitt 12.10).

Våra förslag innebär att enskilda utbildningsanordnare i vissa fall kan komma att ta del av personuppgifter om hälsotillstånd i form av de hälsointyg som kan biläggas av sökande i antagningsregistret. Det är inte fråga om någon omfattande hantering av sådana uppgifter men det kan förekomma. Uppgifterna utgör känsliga personuppgifter enligt artikel 9 vilka kräver en särskild rättslig grund. Känsliga personuppgifter får med stöd av artikel 9. 2 g behandlas av en enskild utbildningsanordnare om behandlingen är nödvändig för en hantering som motsvarar handläggning av ett ärende hos en myndighet, eller i annat fall, om behandlingen är nödvändig i verksamheten och inte innebär ett otillbörligt intrång i den registrerades personliga integritet (13 § examenstillståndslagen). Enskilda utbildningsanordnare kan således med stöd av denna bestämmelse behandla känsliga personuppgifter som är nödvändiga inom antagningsförfarandet (se prop. 2017/18:218 s. 160 f.).

Enskilda utbildningsanordnare kommer även att behandla de sökandes personnummer vid antagningen. Personnummer får behandlas utan samtycke när det är klart motiverat med hänsyn till ändamålet med behandlingen, vikten av en säker identifiering eller något annat beaktansvärt skäl (3 kap. 10 § dataskyddslagen). Syftet med behandlingen, dvs. intresset att skapa en enhetlig och förutsebar reglering, motiverar en

behandling av personnummer. De enskilda utbildningsanordnarna har därmed stöd för att behandla sådana uppgifter.

Våra förslag innebär att det i författning ska föreskrivas vilka personuppgifter som de enskilda utbildningsanordnarna får tillgång till genom direktåtkomst. Uppgifterna föreslås vidare vara begränsade till uppgifter som behövs för antagningen av studenter. Förslagen är således förenliga med principerna om ändamålsbegränsning och uppgiftsminimering i artikel 5.1 b och c. Vi har också föreslagit att direktåtkomsten ska vara förbehållen de personalkategorier som på grund av sina arbetsuppgifter behöver tillgång till uppgifterna. Förslagen är således förenliga med de grundläggande principerna i dataskyddsförordningen.

13 En ny avskiljandegrund för högskolan och yrkeshögskolan

13.1 Inledning

Vi ska enligt vårt uppdrag lämna förslag som innebär ökade möjligheter att avskilja studenter och studerande från studier i högskolan och yrkeshögskolan.

Avskiljande från utbildning har, liksom frågan om belastningsregisterkontroll vid antagning, behandlats i betänkandet Belastningsregisterkontroll och avskiljande av studenter (SOU 2021:83). I betänkandet föreslogs två nya grunder för avskiljande av studenter eller studerande. Enligt förslaget ska ett avskiljande kunna ske dels om studenten eller den studerande förekommer i belastningsregistret avseende vissa brott, dels om studenten eller den studerande på grund av särskilt klandervärt uppträdande, under eller i anslutning till utbildningen, visat sig uppenbart olämplig att fortsätta sina studier.

I vårt uppdrag ingår endast att lämna förslag i frågan om avskiljande på grund av särskilt klandervärt uppträdande och inte på grund av förekomst i belastningsregistret. Uppdraget har bl.a. sin grund i de remissvar som lämnats på förslaget i SOU 2021:83 om avskiljande av studenter eller studerande som visat sig uppenbart olämpliga för fortsatta studier. I remissvaren pekades bl.a. på olika tillämpningssvårigheter med den föreslagna avskiljandegrunden. För att undvika sådana svårigheter ges i vår uppdragsbeskrivning exempel på olika typfall för vilka det bör övervägas om ett avskiljande ska vara möjligt.

Detta kapitel inleds med en redogörelse av de nuvarande avskiljandegrunderna i högskolan och yrkeshögskolan (avsnitt 13.2) samt för regelverket kring disciplinära åtgärder i högskolan (avsnitt 13.3). Därefter följer en sammanfattning av förslagen i SOU 2021:83 om en ny grund för avskiljande av uppenbart olämpliga studenter och av de remissvar som lämnats på förslaget (avsnitt 13.4). Vi presenterar sedan några utgångspunkter för våra förslag om en ny avskiljandegrund för högskolan och yrkeshögskolan (avsnitt 13.5). Därefter lämnar vi våra överväganden och

förslag om en ny grund för avskiljande i högskolan och yrkeshögskolan (avsnitt 13.6–13.17).

13.2 Avskiljande från högskoleutbildning och yrkeshögskoleutbildning

Bestämmelser om avskiljande från högskoleutbildning

I högskolelagen anges att regeringen får meddela föreskrifter om att en student tills vidare får avskiljas från en högskoleutbildning i vissa fall (4 kap 6 §). Bestämmelserna om avskiljande gäller endast studenter vid statliga universitet och högskolor. Med student avses den som är antagen till och bedriver högskoleutbildning (1 kap. 4 § högskoleförordningen [1993:100]).

Närmare föreskrifter om avskiljande finns i förordningen (2007:989) om avskiljande av studenter från högskoleutbildning (avskiljande-förordningen). Frågor om avskiljande prövas av en särskild nämnd, Högskolans avskiljandenämnd (4 kap. 7 § högskolelagen och 6 § avskiljandeförordningen).

Bestämmelser om avskiljande från yrkeshögskoleutbildning

Yrkeshögskolan regleras främst i lagen (2009:128) och förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan. Utmärkande för en yrkeshögskole-utbildning är bl.a. att den ska präglas av en stark arbetslivsanknytning och utvecklas och bedrivas i samverkan mellan arbetsliv och utbildnings-anordnare (6 § lagen om yrkeshögskolan). En utbildning inom yrkeshögskolan får anordnas av statliga universitet och högskolor, andra statliga myndigheter, kommuner, landsting och enskilda fysiska eller juridiska personer (4 §).

En studerande inom yrkeshögskolan tills vidare får avskiljas från en yrkeshögskoleutbildning under samma förutsättningar som gäller för studenter på högskoleutbildningar (19 §). Bestämmelserna om avskiljande gäller endast studerande på yrkeshögskoleutbildningar med offentliga huvudmän, dvs. stat, kommun eller region. Med studerande avses den som är antagen till och som bedriver studier vid en utbildning inom yrkeshögskolan (2 §).

I 7 kap. förordningen om yrkeshögskolan finns närmare bestämmelser om avskiljande av studerande på utbildningar inom yrkeshögskolan. Av bestämmelserna framgår bl.a. att Högskolans avskiljandenämnd prövar frågor om avskiljande inom yrkeshögskolan (7 kap. 1 §). Även i övrigt motsvarar bestämmelserna i förordningen i huvudsak de som gäller för avskiljande av studenter från högskoleutbildning.

Grunder för avskiljande

En student får tills vidare avskiljas från högskoleutbildning i fall då studenten

1. lider av psykisk störning,
2. missbrukar alkohol eller narkotika, eller
3. har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet.

Som ytterligare förutsättning för ett avskiljande gäller att det, till följd av något förhållande som avses i 1–3, bedöms föreligga en påtaglig risk att studenten kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen (4 kap. 6 § högskolelagen och 2 § avskiljande-förordningen). Motsvarande gäller för avskiljande från yrkeshögskole-utbildning (19 § lagen om yrkeshögskolan).

Med skada på annan person avses inte bara fysisk utan även psykisk skada. I praxis har t.ex. känslomässigt obehag till följd av ovälkomna närmanden ansetts som skada i högskolelagens mening (se Kammarrätten i Stockholms dom den 8 maj i mål nr 237–19). Skada på egendom kan avse skada på värdefull apparatur men även skada på djur (prop. 1986/87:100 bil. 10 sid. 206). Kravet på att risken för skada ska vara påtaglig indikerar en relativt hög risknivå. I förarbetena framhålls att bedömningen ska präglas av försiktighet. Prövningen får inte bli schablonmässig utan en ingående riskbedömning måste göras för varje enskild studerande (prop. 1986/87:100 bil. 10 s. 207).

För att ett avskiljande ska kunna ske enligt denna grund är det inte tillräckligt att det finns en påtaglig risk för skada på person eller värdefull egendom. Det krävs även att denna risk kan knytas till någon av de bakomliggande orsaker som anges i bestämmelsen, dvs. att studenten lider av psykisk störning, missbrukar alkohol eller narkotika eller har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet.

Begreppet psykisk störning är ett grundläggande sjukdomsbegrepp som även förekommer i andra författningar, t.ex. i lagen om psykiatrisk tvångsvård där begreppet kvalificerats genom tillägget ”allvarlig” (se prop. 1991/92:59 s. 33 och 36). Nämnden kan som underlag för bedömningen även begära att studenten låter undersöka sig av den läkare som anvisas honom eller henne (11 § avskiljandeförordningen). Läkarundersökningar kan också ske för att bedöma frågor om missbruk. Ett avskiljande på grund av missbruk är begränsat till missbruk av alkohol och narkotika. Andra former av missbruk omfattas alltså inte av bestämmelserna om avskiljande.

När det gäller allvarlig brottslighet anger förarbetena som riktpunkt att det ska vara fråga om våldsbrott eller grova narkotikabrott för vilka utdömts eller för vilka normalt skulle ha följt ett fängelsestraff om minst ett år. Även allvarliga fall av grov förberedelse och allmänfarliga brott enligt 13 kap. brottsbalken bör komma i fråga som grund för ett avskiljande. Vidare bör försök till sådana brott i detta sammanhang kunna bedömas som lika allvarliga som fullbordade brott. Även omfattande brottslighet av nämnda slag, där ingen enskild gärning ger minst ett års fängelse, ska kunna bli föremål för avskiljande om gärningarna sammantaget medför ett fängelsestraff om minst ett år (prop. 1986/87:100 bil. 10 s. 206).

Handläggningen hos Högskolans avskiljandenämnd

Ett ärende om avskiljande från högskoleutbildning tas upp av Högskolans avskiljandenämnd endast efter en skriftlig anmälan från rektor för ett universitet eller en högskola eller den som rektor har utsett (7 § första stycket avskiljandeförordningen). I ärenden om avskiljande från yrkes-

högskoleutbildning ska den skriftliga anmälan göras av ledningsgruppen för utbildningen (7 kap. 1 § tredje stycket förordningen om yrkeshögskolan). Studenten ska få del av anmälan och få tillfälle att yttra sig över denna (8 § avskiljandeförordningen).

Nämnden ska se till att ett ärende om avskiljande blir tillräckligt utrett. Om studenten önskar lämna uppgifter muntligen inför nämnden, bör studenten ges tillfälle till det (9 §). Som framgår ovan kan nämnden inom ramen för sitt utredningsansvar begära att studenten genomgår en läkarundersökning. När det gäller avskiljande från högskoleutbildning har nämnden även möjlighet att inhämta uppgifter från belastningsregistret (11 § förordningen [1999:1134] om belastningsregister). Nämnden kan i ärenden om avskiljande från högskoleutbildning vidare få tillgång till uppgifter från hälso- och sjukvården eller socialtjänsten (6 kap. 15 § 5 patientsäkerhetslagen [2010:659] och 12 kap. 10 § tredje stycket 3 socialtjänstlagen [2001:453]). Det kan gälla uppgifter ur patientjournaler eller uppgifter om vård och behandling för alkohol- eller narkotikamissbruk (se prop. 1987/88:41 s. 32).

Eftersom ärenden om avskiljande ibland är av brådskande slag får nämnden, om det finns särskilda skäl, interimistiskt besluta att en student ska avskiljas från utbildningen till dess att ärendet slutligt avgörs (12 och 13 §§ avskiljandeförordningen).

Närmare bestämmelser om nämndens verksamhet finns i förordningen (2007:990) med instruktion för Högskolans avskiljandenämnd. I instruktionen anges att nämnden består av en ordförande som ska vara jurist och ha erfarenhet som domare samt fyra andra ledamöter. Av dessa ska en vara psykiatrisk sakkunnig, två ha särskild kunskap om förhållandena inom universitet och högskolor, varav en ska representera studenterna, och en ledamot företräda allmänna intressen (4 §).

Beslut om avskiljande

Ett beslut om avskiljande ska alltid innebära att studenten tills vidare inte får fortsätta den pågående utbildningen. Om Högskolans avskiljandenämnd inte beslutar något annat ska ett sådant beslut också innebära att studenten tills vidare inte får antas till eller fortsätta annan utbildning av samma slag. Högskolans avskiljandenämnd kan även besluta att studenten tills vidare inte får fortsätta eller antas till någon annan utbildning (3 § avskiljandeförordningen och 7 kap. 2 § förordningen om yrkeshögskolan).

Ett slutligt beslut om avskiljande ska omprövas tidigast två år efter det att beslutet meddelades, om den som beslutet avser begär det skriftligen (4 § avskiljandeförordningen och 7 kap. 3 § förordningen om yrkeshögskolan). När ett beslut om avskiljande upphävs får studenten utan ansökan återuppta utbildningen och tillgodoräkna sig den utbildning som fullgjorts tidigare (4 och 5 §§ avskiljandeförordningen och 3 och 4 §§ förordningen om yrkeshögskolan).

Slutliga och interimistiska beslut om avskiljande får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut får inte överklagas. Vid ett överklagande är det anmälande lärosätet eller utbildningsanordnaren motpart i domstol (20 och 21 §§ avskiljandeförordningen, 20 § lagen om yrkeshögskolan och 7 kap. 1 § tredje stycket förordningen om yrkeshögskolan).

13.3 Disciplinära åtgärder

Vid sidan av bestämmelserna om avskiljande får regeringen även meddela föreskrifter om tillfällig avstängning av studenter (4 kap. 5 § högskolelagen). Avstängning är en disciplinär åtgärd som för de statliga lärosätenas del närmare regleras i 10 kap. högskoleförordningen. Det finns inte några motsvarande bestämmelser om disciplinära åtgärder för yrkeshögskolan. Myndigheten för yrkeshögskolan rekommenderar dock att utbildningsanordnarna har egna regler och rutiner för hantering av disciplinära åtgärder.

Grunderna för och beslut om disciplinära åtgärder i högskola

I 10 kap. 1 § högskoleförordningen anges att en högskola får besluta om disciplinära åtgärder mot studenter som

1. med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid prov eller när en studieprestation annars ska bedömas,
2. stör eller hindrar undervisning, prov eller annan verksamhet inom ramen för utbildningen vid högskolan,
3. stör verksamheten vid högskolans bibliotek eller annan särskild inrättning inom högskolan, eller
4. utsätter en annan student eller en arbetstagare vid högskolan för sådana trakasserier eller sexuella trakasserier som avses i 1 kap. 4 § diskrimineringslagen (2008:567).

De disciplinära åtgärderna är varning och avstängning. Ett beslut om avstängning innebär att studenten tills vidare inte får delta i undervisning, prov eller annan verksamhet inom ramen för utbildningen vid högskolan. Beslutet ska avse en eller flera perioder, dock sammanlagt högst sex månader. Ett beslut om avstängning får också begränsas till att avse tillträde till vissa lokaler inom högskolan (3 §).

Ärenden om disciplinära åtgärder ska som huvudregel handläggas av högskolans disciplinnämnd som bl.a. består av rektor och en lagfaren ledamot (3 och 4 §§). Rektor och den lagfarna ledamoten får även besluta om att interimistiskt avstänga en student från verksamheten vid högskolan (14 §).

En disciplinnämnds beslut om varning och avstängning får överklagas till allmän förvaltningsdomstol (12 kap. 3 § högskoleförordningen).

Disciplinära åtgärder på grund av ordningsstörande beteenden

Bestämmelserna i 10 kap. första stycket 2–3 högskoleförordningen innebär att disciplinära åtgärder får vidtas mot en student som på olika sätt stör eller hindrar verksamheten vid lärosätet. Det kan här vara fråga om brottsliga handlingar som t.ex. olaga intrång eller skadegörelse. Även handlingar som inte är brottsliga kan medföra disciplinära åtgärder. Till exempel kan handlingar som medför att lärosätets ordningsregler åsidosätts ofta medföra att verksamheten vid lärosätet störs eller hindras på ett sätt som medför att disciplinära åtgärder får vidtas (se Nils Jareborg, Disciplinansvar för studenter som fuskar eller stör, Högskoleverket 2002, s. 15–16). Såvitt framgår av praxis har flera fall av störande beteende på senare år avsett studenter som i e-postmeddelanden eller på annat sätt

framfört hotfulla eller kränkande uttalanden mot lärare eller andra studenter. Även försök att påverka lärosätets personal i deras tjänsteutövning har bedömts som ett störande eller hindrande moment i lärosätets verksamhet (se Förvaltningsrätten i Göteborgs dom den 29 september 2023 i mål nr 10471–23).

Enligt 10 kap. första stycket 4 får disciplinära åtgärder även vidtas mot en student som utsätter en annan student eller en arbetstagare vid högskolan för sådana trakasserier som avses i 1 kap. 4 § diskrimineringslagen. Det är här fråga om sexuella trakasserier eller andra trakasserier som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

Några skillnader mellan avskiljanden och disciplinära åtgärder

Bestämmelserna om avskiljande och disciplinära åtgärder har olika syften. Ett avskiljande syftar till att förhindra att en student skadar en annan person eller egendom under utbildningen, medan en disciplinär åtgärd är en form av bestraffning för olika förseelser.

Ett avskiljande är även en mer ingripande åtgärd än en disciplinär åtgärd som en avstängning. Ett beslut om avskiljande gäller tills vidare och får omprövas först efter två år. Ett sådant beslut omfattar inte endast utbildning vid det lärosäte som ansökt om ett avskiljande utan medför som huvudregel även att studenten är förhindrad att antas till eller fortsätta motsvarande utbildning vid andra universitet och högskolor (3 § avskiljandeförordningen). Ett beslut om avstängning enligt bestämmelserna om disciplinära åtgärder är däremot tidsbegränsat och avser endast utbildning vid det lärosäte som fattat beslutet.

En ytterligare skillnad är att beslut om disciplinära åtgärder prövas av lärosätena själva, medan frågor om avskiljande prövas av Högskolans avskiljandenämnd som är en från lärosätena fristående myndighet. Att frågor om avskiljande prövas av en särskild nämnd motiveras bl.a. av behovet av särskild sakkunskap (prop. 1986/87:100 bil. 10 s. 207 f.).

Högskolans avskiljandenämnd fattar beslut i ett fåtal ärenden per år vilka under 2023 uppgick till tre ärenden. Samma år blev 2 306 studenter föremål för disciplinära åtgärder vid landets statliga lärosäten och de större enskilda utbildningsanordnarna Chalmers tekniska högskola, Handelshögskolan i Stockholm och Stiftelsen Högskolan i Jönköping. Flertalet av dessa ärenden avsåg disciplinära åtgärder på grund av fusk. Endast 121 ärenden avsåg ordningsstörande beteenden eller trakasserier enligt diskrimineringslagen (se Universitetskanslersämbetets rapport 2024:4 Disciplinärenden 2023 vid universitet och högskolor).

13.4 Tidigare överväganden och förslag

Förslagen om en ny grund för avskiljande i SOU 2021:83

I SOU 2021:83 föreslogs att det skulle införas en ny grund för avskiljande av studenter och studerande i högskolan och yrkeshögskolan. Förslaget innebar att det skulle vara möjligt att tills vidare avskilja studenter och studerande som genom särskilt klandervärt uppträdande, under eller i

anslutning till utbildningen, visat sig uppenbart olämpliga att fortsätta sina studier.

En utgångspunkt för utredningens förslag var att det fanns ett behov av att utöka möjligheterna till avskiljande. I betänkandet (s. 204) angavs bl.a. följande:

> Lärosätena menar att det finns ett behov av att i vissa fall kunna avskilja studenter även när förutsättningar enligt dagens reglering inte föreligger. Vad det handlar om är studenter som på olika sätt utsätter medstudenter och andra som de kommer i kontakt med genom utbildningen för oacceptabla beteenden eller som på annat vis allvarligt stör eller förhindrar verksamheten vid lärosätet. När det gäller handlingar som riktar sig mot personer som studenten kommer i kontakt med kan det röra sig om allt ifrån handlingar som kan utgöra brott, såsom hot och våld som inte är tillräckligt allvarligt för att nuvarande avskiljandegrund ska bli tillämplig, till trakasserier i form av t.ex. upprepade e-postmeddelanden med kränkande eller annars opassande innehåll. När det gäller agerande som allvarligt stör eller förhindrar verksamheten så behöver det inte nödvändigtvis vara fråga om handlingar som riktar sig mot någon särskild person, utan det kan också vara fråga om exempelvis sådan upprepad misskötsel i högskolans bibliotek eller laboratorium, eller ständigt störande av undervisningen, som förstör andra studenters möjligheter att tillgodogöra sig sin utbildning

Utredningen menade att det borde införas en ny avskiljandegrund avseende studenter och studerande som uppträtt särskilt klandervärt. Med särskilt klandervärt uppträdande avsågs framför allt handlingar som riktar sig mot personer som studenten eller den studerande kommer i kontakt med genom utbildningen och annat allvarligt ordningsstörande beteende. Detta kunde inbegripa handlingar som utgör brott men också de allvarligaste fallen av sådana handlingar som normalt kan leda till disciplinära åtgärder. Gemensamt var att det är fråga om ageranden som klart bryter mot allmänt rådande normer.

För att ett avskiljande skulle kunna ske enligt den nya grunden krävdes också att det särskilt klandervärda uppträdandet skett under eller i anslutning till utbildningen och att studenten genom uppträdandet visat sig uppenbart olämplig att fortsätta sina studier. Kraven är kopplade till vad utredningen angav som syftet med den nya avskiljandegrunden, nämligen att möjliggöra avskiljande i sådana fall där studentens fortsatta deltagande på utbildningen skulle riskera att gå ut över andra personer, och då särskilt över andra studenter och deras rätt till en utbildning. Förslaget innebar i det hänseendet att det skulle göras en viss framåtsyftande bedömning av studentens eller den studerandes agerande. För att en student skulle anses uppenbart olämplig att fortsätta sina studier krävdes enligt utredningen att det inte framstod som osannolikt att studenten skulle komma fortsätta att uppträda på ett olämpligt sätt.

Förslaget om ändring i bestämmelserna om disciplinära åtgärder

I SOU 2021:83 föreslogs även en ändring av bestämmelsen i 10 kap. 1 § första stycket 4 högskoleförordningen om disciplinära åtgärder mot studenter som utsätter andra vid högskolan för sådana trakasserier eller sexuella trakasserier som avses i 1 kap. 4 § diskrimineringslagen. Utredningen föreslog att bestämmelsen skulle ändras så att disciplinära åtgärder får vidtas mot studenter som utsätter en annan student eller en

arbetstagare vid högskolan för trakasserier oavsett om dessa har samband med någon diskrimineringsgrund eller inte. Som skäl för förslaget angavs att det i allmänhet bör vara möjligt att vidta disciplinära åtgärder även i fråga om trakasserier som inte har samband med någon diskrimineringsgrund.

Remissvar på det tidigare förslaget om en ny avskiljandegrund

Remissutfallet har varit blandat när det gäller utredningens förslag om en ny grund för avskiljande av uppenbart olämpliga studenter. Majoriteten av de lärosäten som yttrat sig har ställt sig positiva till utredningens förslag. Några lärosäten framhåller samtidigt vikten av att det tydliggörs vilka beteenden som ska omfattas av den föreslagna avskiljandegrunden. Dessa och andra gränsdragningsproblem tas även upp av andra remissinstanser. Justitieombudsmannen pekar bl.a. på den föreslagna avskiljandegrunden ställer lägre krav på den framåtsyftande bedömningen jämfört med nuvarande bestämmelser och att det därför finns skäl att se över hur de olika avskiljandegrunderna förhåller sig till varandra. Även Högskolans avskiljandenämnd, som avstyrker utredningens förslag om avskiljande av uppenbart olämpliga studenter, pekar på att den föreslagna avskiljandegrunden ställer lägre krav på ett avskiljande än vad som gäller enligt nuvarande bestämmelser. Enligt nämnden är skillnaderna så stora att nuvarande bestämmelser urholkas. Universitetskanslersämbetet anser att det i stället för en ny grund för avskiljande bör övervägas att ändra reglerna om disciplinära åtgärder och då främst genom att det ges möjlighet att stänga av studenterna under en längre tid än sex månader.

13.5 Några utgångspunkter för våra förslag om en ny avskiljandegrund

Vi ska enligt vårt uppdrag lämna förslag på utökade möjligheter att avskilja studenter och studerande i högskolan och yrkeshögskolan. Bedömningen ska ta sin utgångspunkt i det förslag om en ny grund för avskiljande av uppenbart olämpliga studenter som lämnades i SOU 2021:83. Som vi uppfattat vårt uppdrag ska vi vid denna bedömning beakta de synpunkter som framförts i remissvaren på utredningens förslag. Vi ska också beakta de möjligheter till utformning av en ny avskiljandegrund som nämns i vår uppdragsbeskrivning. Vi ska särskilt överväga om en ny avskiljandegrund ska utgå från en framåtsyftande riskbedömning av studentens agerande eller inte.

En ny avskiljandegrund ska avse ordningsstörande beteenden

Förslaget om en ny avskiljandegrund i SOU 2021:83 tog sikte på olika former av ordningsstörande beteenden som där benämndes som särskilt klandervärt uppträdande. Enligt utredningen fanns det ett behov hos lärosätena att i de allvarligaste fallen kunna avskilja studenter som gjort sig skyldiga till sådant beteende (s. 204 f.).

Utredningens avgränsning av de beteenden och handlingar som man menade skulle läggas till grund för ett avskiljande på denna grund har inte ifrågasatts av remissinstanserna, även om det i några remissvar har angetts

att förslaget är behäftat med vissa oklarheter. Vår uppdragsbeskrivning går inte heller närmare in på denna fråga.

Vår utgångspunkt är därför att en ny avskiljandegrund ska avse sådant ordningsstörande beteende som förslaget i SOU 2021:83 utgick från. Det är dels fråga om handlingar och beteenden som riktar sig mot andra personer som studenten kommer i kontakt med under sin utbildning, dels fråga om handlingar och beteenden som mer allmänt stör eller förhindrar verksamheten vid högskolan eller yrkeshögskolan. Detta motsvarar i allt väsentligt sådana handlingar och beteenden som lärosätena har uttryckt behov av att få ökade möjligheter att ingripa mot (avsnitt 13.4).

En ny avskiljandegrund som avser ordningsstörande beteenden behöver anpassas till nuvarande avskiljandegrunder

Enligt förslaget i SOU 2021:83 ska ett avskiljande kunna ske på grund av särskilt klandervärt uppträdande om studenten därigenom visat sig uppenbart olämplig att fortsätta sina studier. Förslaget innebär att studentens agerande inte kommer att knytas till någon bakomliggande orsak. Detta skiljer sig från nuvarande avskiljandegrunder där det krävs att studenten lider av en psykisk störning, missbrukar alkohol eller narkotika eller har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet. Därutöver krävs det att det föreligger en påtaglig risk för att studenten kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen (se avsnitt 13.2). Enligt förslaget i SOU 2021:83 ska det inte ska göras någon bedömning av om det finns en risk för att studenten kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen. I remissvaren har framförts att detta kan skapa tillämpningsproblem i förhållande till nuvarande avskiljandegrunder.

I vår uppdragsbeskrivning presenteras förslag på hur sådana problem skulle kunna undvikas. Det anges bl.a. att det finns skäl att överväga om det i vissa fall bör vara möjligt att fatta beslut om avskiljande i fall där det till följd av studentens beteende finns en påtaglig risk för att studenten kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen.

Vi bedömer att en sådan bedömning av risk för skada endast kan avse sådant ordningsstörande beteende som riktar sig mot andra personer som t.ex. handlingar som innefattar våld och hot. Däremot är det mer tveksamt om en sådan bedömning kan avse handlingar som mer allmänt stör ordningen vid högskolan, eftersom sådana handlingar normalt inte leder till skador i den mening som avses i de nuvarande bestämmelserna om avskiljande. Vi finner därför inte anledning att närmare överväga detta förslag. Det finns också ett annat och mer grundläggande problem med att lägga ordningsstörande beteenden till grund för en ny bestämmelse om avskiljande.

Problemet består i att olika former av ordningsstörande beteenden även kan ingå i den bedömning av risk för skada som ska göras enligt nuvarande bestämmelser om avskiljande. Att t.ex. en student lider av en psykisk störning behöver inte i sig innebära att det finns en sådan påtaglig risk för skada som avses i nuvarande bestämmelser (se t.ex. Kammarrätten i Stockholms dom den 4 maj 2005 i mål nr 2014–05). Vanligen måste hänsyn även tas till hur studenten har agerat under utbildningen. Här kan

olika former av ordningsstörande beteenden vara av betydelse som t.ex. att studenten har stört undervisningen eller trakasserat andra studenter eller högskolans personal (se t.ex. Förvaltningsrätten i Stockholms dom den 10 december 2021 i mål 32890–21). Att införa ordningsstörande beteenden som en självständig grund för ett avskiljande riskerar därmed att sätta nuvarande bestämmelser om avskiljande ur spel. Detta eftersom det enligt de nuvarande bestämmelserna även krävs att det ordningsstörande beteendet kan kopplas till en bakomliggande orsak som t.ex. psykisk störning eller missbruk. Ett förslag om en ny grund för avskiljande måste därför anpassas till detta förhållande.

13.6 En ny avskiljandegrund för högskolan ska avse studenter som har varit föremål för disciplinära åtgärder

Förslag: Det ska införas en ny avskiljandegrund avseende studenter som har varit föremål för beslut om disciplinära åtgärder.

Skälen för förslaget

De ordningsstörande beteendena bör knytas till tidigare beslut om disciplinära åtgärder

En möjlig utformning av en ny avskiljandegrund skulle kunna vara att knyta det ordningsstörande beteendet till en bakomliggande orsak liknande de som finns i de nuvarande bestämmelserna om avskiljande. Vi har dock svårt att se vari en sådan orsak närmare skulle bestå. En bättre lösning anser vi i stället är att det införs ett krav på att studenten tidigare ska ha varit föremål för beslut om disciplinära åtgärder för att ett avskiljande ska kunna ske. En sådan lösning nämns som också som ett förslag i vår uppdragsbeskrivning.

Det bör inledningsvis påpekas att ett avskiljande som utgår från tidigare beslut om disciplinära åtgärder inte kan avse beslut om disciplinära åtgärder som grundas på att studenten har gjort sig skyldig till fusk enligt 10 kap. 1 § första stycket 1 högskoleförordningen. Fusk och andra former av vilseledande beteenden ingår inte i sådant klandervärt uppträdande som avses i SOU 2021:83. Ett avskiljande måste i stället utgå från disciplinära åtgärder som vidtas med stöd av någon av grunderna i 10 kap. 1 § första stycket 2–4. Det är alltså fråga om disciplinära åtgärder som vidtas mot studenter som stör eller hindrar undervisning, prov eller annan verksamhet inom ramen för utbildningen vid högskolan, stör verksamheten vid högskolans bibliotek eller annan särskild inrättning inom högskolan, eller som utsätter en annan student eller en arbetstagare vid högskolan för sådana trakasserier eller sexuella trakasserier som avses i 1 kap. 4 § diskrimineringslagen.

Det ska noteras att handlingar som stör eller hindrar verksamheten enligt reglerna om disciplinära åtgärder inte endast avser handlingar som mer allmänt stör arbetsron vid högskolan. Även handlingar som är riktade mot andra personer som våld, hot och trakasserier omfattas av bestämmelserna

(se Kammarrätten i Stockholms dom den 22 april 2009 i mål nr 2544–08 och Kammarrätten i Göteborgs dom den 7 juli 2016 i mål nr 5795–15). T.ex. kan olika former av nedsättande uttalanden mot skolans personal, om de är av större omfattning, läggas till grund för disciplinära åtgärder (se Kammarrättens i Göteborg dom den 9 mars 2017 i mål nr 2654–16 och Kammarrättens i Sundsvall dom den 9 november 2011 i mål nr 1381–20). Detta motsvarar i allt väsentligt sådant ordningsstörande beteende som en ny avskiljandegrund är tänkt att komma till rätta med.

Det kan mot denna bakgrund falla sig naturligt att knyta ett avskiljande på grund av ordningsstörande beteende till tidigare beslut om disciplinära åtgärder. Vi menar att det därigenom även bör kunna undvikas att den nya avskiljandegrunden kommer att sätta nuvarande bestämmelser om avskiljande ur spel. Syftet med nuvarande bestämmelser är, som framgår ovan, att ge högskolorna möjlighet att ingripa mot studenter i fall där det finns en påtaglig risk för skada på andra personer eller värdefull egendom. Genom att vi ställer upp ett krav på att studenten ska ha varit föremål för tidigare beslut om disciplinära åtgärder kan det antas att den nya avskiljandegrunden kommer att ta sikte på upprepade handlingar och beteenden som inte utgör samma överhängande hot mot ordningen och tryggheten på högskolan som nuvarande avskiljandegrunder. Vi bedömer därför att ett avskiljande enligt vårt förslag kan komma att tillämpas på andra situationer än de nuvarande bestämmelserna om avskiljande. En ytterligare omständighet som talar för detta är att vi nedan föreslår att den nya avskiljandegrunden ska vara tidsbegränsad (se avsnitt 13.9). De hittills gällande avskiljandegrunderna och den nya bör därmed kunna fylla sina respektive funktioner parallellt.

Ytterligare aspekter av en sådan lösning

Ytterligare en fördel med vårt förslag om en ny avskiljandegrund är att Högskolans avskiljandenämnd kommer att få ett bättre underlag för sina beslut jämfört med om ett avskiljande sker utan att det knyts till tidigare beslut om disciplinära åtgärder. Även om nämnden är av domstolsliknande karaktär och ansvarar för att ett ärende blir tillräckligt utrett, har nämnden inte samma utredningsmöjligheter som en domstol. Det kan medföra särskilda problem när det gäller avskiljande på grund av ordningsstörande beteenden eftersom sådana beteenden kan bestå av ett flertal olika handlingar som kan ligga långt tillbaka i tiden. Genom att knyta ett avskiljande till tidigare beslut om disciplinära åtgärder kommer studentens beteenden redan att ha varit föremål för högskolornas utredning inom ramen för tidigare disciplinärende. Högskolornas utredningar kommer således i sin tur att utgöra en del av underlaget för nämndens prövning i frågan om avskiljande.

Det finns emellertid även nackdelar med att knyta ett avskiljande på grund av ordningsstörande beteenden till tidigare beslut om disciplinära åtgärder. En nackdel är att ett och samma beteende från studentens sida kommer att kunna prövas i två skilda förfaranden, dvs. både som ett disciplinärende och som ett avskiljandeärende. Det kan innebära vissa utmaningar för högskolan att avgöra i vilket skede man ska avsluta sina försök att komma till rätta med studentens beteende genom disciplinära åtgärder och i stället ansöka om avskiljande hos Högskolans avskiljande-

nämnd. Det kan även invändas att förslaget bortser från att bestämmelserna om disciplinära åtgärder och bestämmelserna om avskiljande har olika syften. En disciplinär åtgärd utgör en form av bestraffning för vissa förseelser från studentens sida medan ett avskiljande syftar till att förhindra att studenten skadar sin omgivning. Att låta ett avskiljande utgå från tidigare beslut om disciplinära åtgärder kan tyckas sammanblanda dessa syften och göra ett avskiljande på denna grund till en särskild form av disciplinär åtgärd.

En lösning på detta skulle vara att hantera frågan om ordningsstörande beteenden uteslutande inom ramen för reglerna om disciplinära åtgärder genom att tiden för avstängning av studenter enligt 10 kap. 2 § högskoleförordningen förlängs. Vi kan se fördelar med en sådan lösning. Eftersom vårt uppdrag avser att lämna förslag på möjlighet till avskiljande av studenter på grund av särskilt klandervärt uppträdande, har vi dock inte anledning att utreda detta alternativ.

Närmare om innebörden av kravet på disciplinära åtgärder

Som vi konstaterar ovan är det endast disciplinära åtgärder som avser olika former av ordningsstörande beteenden som bör kunna läggas till grund för ett avskiljande. För högskolans del är det alltså fråga om disciplinära åtgärder som vidtagits med stöd av 10 kap. 1 § första stycket 2–4 högskoleförordningen.

Det bör inte regleras hur många tidigare beslut om disciplinära åtgärder som krävs för ett avskiljande. Det får i stället avgöras utifrån förhållandena i det enskilda fallet. Utgångspunkten bör vara hur studentens beteende har kommit att påverka andra personer under utbildningen. Vid denna bedömning kan såväl allvaret i en enskild förseelse som den sammanlagda effekten av upprepade förseelser vara av betydelse.

Ett avskiljande bör inte heller begränsas till beslut om disciplinära åtgärder som avser avstängning. Det kan visserligen förutsättas att en student i regel kommer att ha varit avstängd från utbildningen innan ett avskiljande enligt den nya avskiljandegrunden kommer i fråga. Ett avskiljande bör dock även kunna grunda sig på ett tidigare beslut om varning, t.ex. i fall av upprepade förseelser där högskolan först har varnat studenten innan en avstängning har tillgripits.

13.7 Studenten ska därefter inte ha ändrat det beteende som föranledde åtgärderna…

Förslag: För att en student ska kunna avskiljas till följd av tidigare beslut om disciplinära åtgärder krävs att han eller hon därefter inte har ändrat det beteende som föranledde åtgärderna.

Skälen för förslaget

För att ett avskiljande ska kunna ske på grund av att studenten har varit föremål för beslut om disciplinära åtgärder bör det även krävas att studenten därefter inte har ändrat det beteende som föranledde åtgärderna.

En förutsättning för att ett avskiljande ska kunna ske är alltså att lärosätet först har försökt komma till rätta med studentens beteende genom disciplinära åtgärder. Detta kan ses som ett utflöde av den förvaltningsrättsliga proportionalitetsprincipen och kravet att en åtgärd aldrig får vara mer långtgående än vad som behövs (5 § tredje stycket förvaltningslagen). Ett avskiljande tar alltså sikte på studenter som inte rättar sig efter de tidigare besluten om disciplinära åtgärder. I detta ligger att det ska vara fråga om likartat beteende som lagts till grund för de tidigare besluten om disciplinära åtgärder och som studenten därefter har upprepat.

13.8 …och därigenom visat sig uppenbart olämplig att bedriva högskolestudier

Förslag: För att ett avskiljande ska kunna ske krävs även att studenten genom sitt beteende visat sig uppenbart olämplig att bedriva högskolestudier.

Skälen för förslaget

Förslaget om en ny avskiljandegrund i SOU 2021:83 innebar inte endast att studenten skulle ha gjort sig skyldig till vad som där benämndes som särskilt klandervärt uppträdande. Ett ytterligare krav för ett avskiljande var att studenten genom ett sådant uppträdande visat sig uppenbart olämplig att fortsätta sina studier.

Vi menar att det finns skäl att uppställa ett liknande krav i fråga om studenter som har varit föremål för beslut om disciplinära åtgärder och därefter inte har ändrat det beteende som föranledde åtgärderna. Kravet innebär att ett avskiljande kommer att begränsas till de allvarligaste fallen av ordningsstörande beteende och indikerar att studentens beteende har passerat gränsen för vad en högskola ska behöva hantera inom ramen för sin verksamhet.

Enligt förslaget i SOU 2021:83 krävdes för ett avskiljande att studenten visat sig uppenbart olämplig att fortsätta sina studier. Hänvisningen till studentens fortsatta studier innebar att det skulle göras en viss framåtsyftande bedömning av om studenten skulle fortsätta med sitt agerande (s. 214).

Vårt förslag om avskiljande bör inte innehålla någon hänvisning till studentens fortsatta studier. Kravet bör i stället vara att studenten ska ha visat sig uppenbart olämplig att bedriva högskolestudier. Det bör alltså inte göras någon bedömning av studentens framtida agerande. Detta kan ses som en följd av kravet på att studenten inte ska ha ändrat det beteende som föranledde de tidigare disciplinära åtgärderna. Frågan om studentens framtida agerande framstår därigenom som överspelad eftersom studenten redan kommer att ha manifesterat sin ovilja att ändra sitt beteende. Bedömningen av om en student ska anses som uppenbart olämplig kan, enligt vårt förslag, i stället sägas ta sikte på frågan om studenten genom sitt beteende har diskvalificerat sig för fortsatta studier i högskolan.

Den närmare bedömningen av om en student är uppenbart olämplig får avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Vid en sådan bedömning är framför allt två faktorer av betydelse.

För att en student ska anses som uppenbart olämplig bör för det första krävas att studentens agerande har påverkat andra personer på utbildningen. I SOU 2021:83 lyftes särskilt fram att det klandervärda beteendet skulle ha påverkat andra studenter och deras rätt till utbildning av hög kvalitet (s. 209). Vi vill betona att ett avskiljande enligt vårt förslag även kan vara aktuellt när studentens beteende uteslutande gått ut över högskolans personal. I praxis finns det flera exempel på att disciplinära åtgärder har vidtagits mot studenter i sådana fall (se t.ex. Kammarrätten i Sundsvalls dom den 9 november 2020 i mål nr 1381–20). Att studentens olämplighet att bedriva studier ska vara uppenbar innebär samtidigt att ett avskiljande bör komma i fråga endast i de allvarligaste fallen av ordningsstörande beteende som påverkar andra personer på ett mer ingripande sätt. Ett typfall är handlingar som innefattar våld och hot men även störande av undervisning kan ha negativa effekter för andra personer, t.ex. i form av stress och obehag. Avgörande för bedömningen bör vara om studentens beteende kan sägas ha påverkat andra personer på ett sådant sätt som äventyrar tryggheten och ordningen på högskolan. Något krav på skada bör däremot inte ställas.

I kravet på uppenbar olämplighet ligger även att studenten genom sitt beteende har visat sig likgiltig för de regler som gäller för verksamheten. Detta kan ses som en följd av att studenten inte ska ha rättat sig efter tidigare beslut om disciplinära åtgärder. Det handlar om studenter som fått klargjort att de agerat på ett sätt som inte är acceptabelt utifrån de regler som gäller till skydd för andra personer i högskolans verksamhet och som trots det fortsätter med sitt beteende. Även här gäller dock att ett avskiljande endast bör komma i fråga i de allvarligaste fallen. Det bör här finnas utrymme att ta hänsyn till individuella omständigheter som t.ex. bakgrunden till studentens handlande. Det kan även vara av betydelse hur lång tid som förflutit mellan de beslut om disciplinära åtgärder som studenten har varit föremål för. Om det t.ex. förekommer längre perioder av skötsamhet mellan besluten kan det ifrågasättas om studenten verkligen har uppvisat en sådan likgiltighet för högskolans regler som krävs för att ett avskiljande ska kunna ske.

13.9 Ett beslut enligt den nya avskiljandegrunden ska tidsbegränsas

Förslag: Ett beslut om att avskilja en student enligt den nya avskiljandegrunden ska tidsbegränsas och gälla i tre år från det att beslutet meddelades. Studenten ska därefter kunna återuppta utbildningen och tillgodoräkna sig den utbildning som fullgjorts tidigare.

Skälen för förslaget

Ett beslut om avskiljande från högskoleutbildning gäller i dag tills vidare. Den som har avskilts från utbildningen kan dock begära omprövning av beslutet hos Högskolans avskiljandenämnd sedan två år förflutit från det beslutet meddelades (4 kap. 6 § högskolelagen och 4 § avskiljandeförordningen).

Vid en omprövning gäller i tillämpliga delar bestämmelserna om avskiljande (4 § avskiljandeförordningen). För att ett beslut om avskiljande ska upphävas krävs därmed att de omständigheter som låg till grund för beslutet inte längre föreligger. Så kan vara fallet om det framkommer att den bakomliggande orsaken, t.ex. ett missbruk, som låg till grund för ett avskiljande har upphört eller att det av någon annan anledning inte längre finns någon påtaglig risk för att den avskilde kan komma att skada person eller egendom under utbildningen. Det finns inte några bestämmelser om vem som har bevisbördan för att ett avskiljande ska upphävas. Det framstår dock som rimligt att den avskilde i vart fall initialt har att visa att hans eller hennes förhållanden har ändrats på ett sådant sätt att det inte längre finns grund för ett avskiljande (jfr Förvaltningsrätten i Stockholms dom den 13 april 2021 i mål nr 8099–21).

Ur ett rättssäkerhetsperspektiv är det problematiskt att tillämpa reglerna om omprövning på vårt förslag om avskiljande av uppenbart olämpliga studenter. Det sammanhänger med att ett beslut om avskiljande enligt vårt förslag enbart kommer att ta fasta på hur den avskilde studenten har uppträtt under utbildningen. Problemet aktualiseras framför allt i fall där studenten genom beslutet om avskiljande helt kommer att fråntas möjligheten att bedriva högskolestudier. Det är i sådana fall oklart vad för slags omständigheter som den avskilde studenten skulle kunna åberopa till stöd för att eller hon har ändrat sitt beteende på ett sådant sätt att det inte längre finns grund för ett avskiljande. Risken är därmed att ett avskiljandebeslut kan komma att fortsätta att gälla utan att den avskilde studenten har någon reell möjlighet att få beslutet upphävt genom omprövning.

Vi anser därför att ett beslut om avskiljande av uppenbart olämpliga studenter bör tidsbegränsas. En sådan begränsning bör inte vara kortare än två år, vilket är den tid som måste ha gått för att en student eller en studerande ska kunna begära omprövning av ett beslut om avskiljande enligt dagens regler. Vi bedömer att en lämplig tid för ett avskiljande är tre år. Detta motsvarar sex perioder av avstängning enligt bestämmelserna om disciplinära åtgärder i de fall den längsta tiden på sex månader används (10 kap. 2 § andra stycket högskoleförordningen).

När ett beslut om avskiljande upphör att gälla bör studenten eller den studerande utan ansökan kunna återuppta sin utbildning och tillgodoräkna sig den utbildning som fullgjorts tidigare i likhet med vad som gäller när ett beslut om avskiljande upphävs (5 § avskiljandeförordningen).

13.10 Hur regleringen ska utformas

Förslag: Det ska i högskolelagen införas ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om att en student under en tid av tre

år ska avskiljas från utbildningen i fall då studenten har varit föremål för tidigare beslut om disciplinära åtgärder. För att ett avskiljande ska kunna ske krävs även att studenten inte ändrat det beteende som föranledde de disciplinära åtgärderna och därigenom visat sig uppenbart olämplig att bedriva högskolestudier.

Högskolelagen ska även ändras så att bestämmelserna om omprövning inte avser den nya avskiljandegrunden.

Förordningen om avskiljande av studenter från högskoleutbildning ska gälla även för den nya avskiljandegrunden. Det ska införas en ny bestämmelse i förordningen som anger att ett avskiljande enligt den nya grunden endast får ske i fall då studenten har varit föremål för disciplinära åtgärder på grund av ordningsstörande beteenden enligt bestämmelserna i högskoleförordningen. Det ska även införas bestämmelser som anger vad ett tidsbegränsat avskiljande innebär för studenten och vad som gäller när ett sådant beslut upphör att gälla.

Skälen för förslagen

Dagens bestämmelser i högskolelagen utgår från att regeringens behörighet att meddela föreskrifter om avskiljande i högskolan kräver riksdagens bemyndigande (4 kap. 6 § högskolelagen). Vi finner inte anledning att frångå den bedömningen (jfr SOU 2021:83 s. 193 för en annan bedömning).

Vi föreslår därför att det ska införas en ny bestämmelse i högskolelagen som bemyndigar regeringen att meddela föreskrifter om avskiljande av studenter som tidigare har varit föremål för disciplinära åtgärder. Som framgår ovan ska ett sådant beslut om avskiljande avse studenter som varit föremål för disciplinära åtgärder enligt 10 kap. 1 § första stycket 2–4 högskoleförordningen. Av författningstekniska skäl bör en hänvisning till högskoleförordningens bestämmelser dock inte tas in i högskolelagen. Den föreslagna bestämmelsen i högskolelagen bör därför ange förutsättningarna för ett avskiljande enligt den nya grunden utan att hänvisa till högskoleförordningens bestämmelser.

I den nya bestämmelsen i högskolelagen ska det även anges att ett beslut om avskiljande på grund av tidigare beslut om disciplinära åtgärder ska vara tidsbegränsat och gälla i tre år. Det innebär att högskolelagens bestämmelser om omprövning av ett beslut om avskiljande inte är tillämpligt på den nya grunden. Detta bör förtydligas genom att det i högskolelagen anges att möjligheten att begära omprövning endast är tillämplig på beslut som gäller tills vidare enligt dagens bestämmelser om avskiljande.

I avskiljandeförordningen bör det införas en ny bestämmelse som förtydligar att ett beslut om avskiljande enligt den nya grunden endast får ske om studenten varit föremål för disciplinära åtgärder på grund av ordningsstörande beteende enligt 10 kap. 1 § första stycket 2–4 högskoleförordningen.

Därutöver bör det införas bestämmelser som anger vad ett beslut om avskiljande enligt den nya grunden innebär. Det finns redan i dag sådana bestämmelser i avskiljandeförordningen (3 och 5 §§). Eftersom bestämmelserna avser beslut om avskiljande som gäller tills vidare, är det

nödvändigt att införa särskilda bestämmelser för tidsbegränsade avskiljanden.

Verkan av ett tidsbegränsat beslut om avskiljande bör dock vara detsamma som för beslut som gäller tills vidare enligt dagens bestämmelser. Det innebär att studenten inte får fortsätta den pågående utbildningen under den tid som det tidsbegränsade beslutet varar. Beslutet ska också innebära att studenten under denna tid inte heller får antas till eller fortsätta annan utbildning av samma slag, om inte avskiljandenämnden beslutar annat. Ett beslut om avskiljande innebär också att studenten under denna tid inte får antas till eller fortsätta någon annan högskoleutbildning, om det anges i beslutet. När ett tidsbegränsat beslut om avskiljande upphör att gälla ska studenten få återuppta sin utbildning utan ansökan och tillgodoräkna sig den utbildning som fullgjorts tidigare. Detta motsvarar vad som gäller när ett beslut om avskiljande som gäller tills vidare upphävs.

Övriga bestämmelser i avskiljandeförordningen avser handläggningen av ärenden om avskiljande hos Högskolans avskiljandenämnd och möjligheten att överklaga beslut om avskiljande till allmän förvaltningsdomstol. Dessa bestämmelser bör i samma grad gälla även för ärenden och beslut enligt den föreslagna avskiljandegrunden. Det saknas därför anledning att göra några ändringar i avskiljandeförordningen i dessa delar.

13.11 Det behövs inte några ändringar i bestämmelserna om disciplinära åtgärder

Bedömning: Den nya grunden för avskiljande föranleder inte någon ändring av bestämmelserna om disciplinära åtgärder som gäller för statliga universitet och högskolor.

Skälen för bedömningen

En utgångspunkt för våra förslag är att den nya avskiljandegrunden ska avse sådant särskilt klandervärt uppträdande som ligger till grund för den avskiljandegrund som föreslås i SOU 2021:83. Vår bedömning är att sådant uppträdande i allt väsentligt motsvarar sådana ordningsstörande beteenden och trakasserier som kan ligga till grund för disciplinära åtgärder enligt 10 kap. 1 § första stycket 2–4 högskoleförordningen. Det är alltså inte nödvändigt att ändra dagens regler om disciplinära åtgärder för att dessa ska motsvara det beteende som den nya avskiljandegrunden avser att komma till rätta med.

I SOU 2021:83 föreslogs att bestämmelsen i 10 kap. 1 § första stycket 4 om disciplinära åtgärder mot trakasserier eller sexuella trakasserier som avses i diskrimineringslagen skulle ändras på så sätt att kravet på att trakasserierna skulle ha samband med någon diskrimineringsgrund tas bort. Som skäl för detta angav utredningen att disciplinära åtgärder bör kunna vidtas oavsett om trakasserierna har samband med någon diskrimineringsgrund eller inte (s. 225). I betänkandet hänvisades bl.a. till ett avgörande där domstolen bedömde att trakasserier i form av upprepade e-postmeddelanden med nedvärderande uttalanden inte kunde läggas till

grund för disciplinära åtgärder eftersom de inte var kopplade till någon diskrimineringsgrund (Kammarrätten i Stockholms dom den 10 juni 2019 i mål 3408–19). Det finns dock exempel på senare avgöranden där liknande uppträdanden har bedömts kunna läggas till grund för disciplinära åtgärder som beror på störande av verksamheten vid högskolan (se t.ex. Kammarrätten i Sundsvalls dom den 9 november 2020 i mål nr 1381–20 och Förvaltningsrätten i Göteborgs dom den 29 september 2023 i mål nr 10471–23). Vår bedömning är därför att nuvarande bestämmelser om disciplinära åtgärder täcker även sådana trakasserier som inte avses i diskrimineringslagen.

Sammanfattningsvis bedömer vi att det inte behövs några ändringar i bestämmelserna om disciplinära åtgärder med anledning av vårt förslag om en ny avskiljandegrund.

13.12 Förslaget står inte i strid med förbudet mot dubbel lagföring och dubbla straff

Bedömning: Ett beslut om att avskilja uppenbart olämpliga studenter strider inte mot förbudet mot dubbel lagföring och dubbla straff.

Skälen för bedömningen

Som vi nämner ovan tar vårt förslag om en ny avskiljandegrund fasta på olika former av ordningsstörande beteenden. Sådana beteenden kan bl.a. innefatta handlingar som inbegriper våld och hot och som således även kan utgöra brott (se avsnitt 13.5). Detta reser frågan om förslaget skulle kunna strida mot förbudet mot dubbel lagföring och dubbla straff i artikel 4.1 i sjunde tilläggsprotokollet till Europakonventionen. Enligt artikeln får ingen lagföras eller straffas på nytt i en brottmålsrättegång i samma stat för ett brott för vilket han eller hon redan blivit slutligt frikänd eller dömd i enlighet med lagen och rättegångsordningen i denna stat. En motsvarande bestämmelse finns i artikel 50 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna.

Närmare om förbudet mot dubbel lagföring och dubbla straff

För att en konflikt ska uppstå med förbudet om dubbel lagföring och dubbelbestraffning enligt tilläggsprotokollet måste det vara fråga om två skilda straffrättsliga förfaranden som avser samma konkreta omständigheter. Europadomstolen har fastslagit att den nationella klassificeringen av ett förfarande som administrativt, disciplinärt eller straffrättsligt inte ensamt är avgörande för om förbudet mot dubbel lagföring och dubbel bestraffning är tillämpligt. Utöver den rättsliga klassificeringen av överträdelsen i nationell rätt ska överträdelsens art beaktas och därutöver arten och strängheten i den sanktion som den berörde riskerat, där även syftet med sanktionen beaktas (se t.ex. Europadomstolens dom den 10 februari 2009 i målet Sergey Zolotukhin mot Ryssland, nr 1493/03).

Frågan om förbudet mot dubbel lagföring har i svensk rätt varit föremål för prövning bl.a. vad gäller avstängning från högskoleprovet när den

avstängde även åtalats för osann försäkran (NJA 2022 s. 118). Högsta domstolen bedömde i det fallet att ett beslut om avstängning från högskoleprovet inte är av straffrättslig karaktär och alltså inte strider mot förbudet i artikel 4.1. Domstolen hänvisade bl.a. till att en avstängning inte är en sådan åtgärd som typiskt sett förekommer som påföljd för brott. Enligt domstolen motsvarande den snarast sådana disciplinära sanktioner som i övrigt används som reaktion på regelöverträdelser inom bl.a. universitets- och högskoleområdet. Domstolen pekade även på att det övergripande syftet med bestämmelsen om avstängning fick anses vara att se till att högskoleprovet genomförs på ett fullgott sätt genom att öka deltagarnas respekt för de regler som gäller för provverksamheten. Enligt domstolen talade detta för att den tidsbegränsade avstängningen föll utanför det straffrättsliga området i Europakonventionens mening.

Ett avskiljande av uppenbart olämpliga studenter står inte i strid med förbudet mot dubbel lagföring och dubbla straff

Vi bedömer att vårt förslag om avskiljande av uppenbart olämpliga studenter inte utgör ett sådant straffrättsligt förfarande som förbudet mot dubbel lagföring och dubbel bestraffning tar sikte på. Den nya avskiljandegrunden kan visserligen avse handlingar som utgör brott men även andra handlingar. Det ska enligt vårt förslag inte heller göras någon straffrättslig bedömning av studentens handlande. Avgörande för om ett avskiljande ska ske är i stället om studenten har varit föremål för disciplinära åtgärder till följd av att han eller hon har brutit mot de ordningsregler som gäller vid högskolan.

Det övergripande syfte med dagens bestämmelser om avskiljande är att säkerställa att tryggheten och ordningen på högskolan upprätthålls. Detta syfte gäller även för den av oss föreslagna avskiljandegrunden. Till skillnad från dagens bestämmelser ska det enligt vårt förslag inte göras någon bedömning av om det finns en risk för att studenten kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen. I stället ska det göras en lämplighetsbedömning av studenter som allvarligt har misskött sig under utbildningen. I likhet med dagens bestämmelser om avskiljande är syftet dock att förhindra att personer som äventyrar ordningen och tryggheten deltar i högskolans verksamhet. Vi bedömer därför att vårt förslag om en ny avskiljandegrund faller utanför det straffrättsliga området. Enligt vår mening kan ett avskiljande, som enligt vårt förslag också kommer att vara tidsbegränsat, inte heller ses som en sådan sträng sanktion som utgör ett straff i Europakonventionens mening.

Vi bedömer mot denna bakgrund att ett avskiljande av uppenbart olämpliga studenter inte står i strid med förbudet mot dubbel lagföring och dubbla straff.

13.13 Förhållandet mellan den föreslagna avskiljandegrunden och skyddet för yttrandefriheten

Bedömning: Förslaget om en ny avskiljandegrund är förenligt med skyddet för studenternas yttrandefrihet.

Skälen för bedömningen

Skyddet för yttrandefriheten och den akademisk friheten

Enligt vår uppdragsbeskrivning ska vi vid utformning av ny avskiljandegrund beakta att yttrandefriheten är ett fundament för vårt samhälle som bör värnas.

Bestämmelser om yttrandefrihet finns i 2 kap. 1 § första stycket 1 regeringsformen. Enligt bestämmelsen är var och en gentemot det allmänna tillförsäkrad yttrandefrihet, vilket innebär en frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysning samt uttrycka tankar, åsikter och känslor. Yttrandefriheten får enligt regeringsformen begränsas om det finns stöd för detta i lag (2 kap. 20 §). Begränsningar får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar. Begränsningen får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning (2 kap. 21 §).

Yttrandefriheten slås även fast i artikel 10 i Europakonventionen. Denna rätt innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser. Även enligt Europakonventionen gäller att yttrandefriheten får inskränkas under vissa förutsättningar. Sådana begränsningar måste vara föreskrivna i lag och nödvändiga i ett demokratiskt samhälle med hänsyn till bl.a. statens säkerhet, till förebyggande av oordning eller brott, till skydd för hälsa eller moral eller för annans goda namn och rykte eller rättigheter eller för att förhindra att förtroliga underrättelser sprids.

På högskoleområdet gäller även som allmän princip att den akademiska friheten ska främjas och värnas (1 kap. 6 § högskolelagen). Principen avser den individuella akademiska friheten, dvs. förhållandet mellan individ och lärosäte. För utbildningens del innebär detta bl.a. att undervisning och andra lärandesituationer ska präglas av ett öppet samtalsklimat där olika idéer och perspektiv kan brytas mot varandra och oväntade, även kontroversiella, resultat lyftas fram (prop. 2020/21:60 s. 131).

Att den akademiska friheten ska respekteras fastslås också i artikel 13 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna. Av kommentaren till stadgan framgår att den akademiska friheten i första hand härleds ur tanke- och yttrandefriheten (EUT C 303, 2007, s. 17). Det finns således ett nära samband mellan den akademiska friheten och yttrandefriheten.

Det finns garantier för att studentens yttrandefrihet kommer att beaktas i ärenden om avskiljande

Studenter vid statliga universitet och högskolor omfattas av såväl regeringsformens bestämmelser om yttrandefrihet som högskolelagens princip om akademisk frihet. Yttrandefriheten är dock inte obegränsad och ger inte en student eller en studerande rätt att störa ordningen vid lärosätet. En högskola har således möjlighet att ingripa mot sådant beteende genom disciplinära åtgärder eller avskiljande. Högskolan måste dock beakta att bestämmelserna inte tillämpas på ett sätt som innebär en otillåten inskränkning av yttrandefriheten, t.ex. genom att ingripa mot yttranden som till formen kan vara olämpliga men som ändå ryms inom ramen för ett fritt meningsutbyte.

Vårt förslag om avskiljande förutsätter att studenten tidigare har varit föremål för beslut om disciplinära åtgärder till följd av att han eller hon har stört eller hindrat verksamheten vid lärosätet. Beslut om disciplinära åtgärder ska som huvudregel prövas av högskolans disciplinnämnd i vilken, utöver rektor, bl.a. ska ingå en lagfaren ledamot som ska vara eller ha varit ordinarie domare (10 kap. 4 § högskoleförordningen). Disciplinnämndens beslut om avstängning och varning får även överklagas till allmän förvaltningsdomstol (12 kap. 3 §). Motsvarande gäller för ett beslut om avskiljande som Högskolans avskiljandenämnd meddelat. Även i fråga om Högskolans avskiljandenämnd ställs krav på juridisk sakkunskap i det att nämndens ordförande ska vara jurist och ha erfarenhet som domare (4 kap. 7 § högskolelagen).

Dessa rättssäkerhetsgarantier får anses säkerställa att skyddet för studenternas yttrandefrihet kommer att beaktas såväl vid den prövning som skett inom ramen för de tidigare besluten om disciplinära åtgärder som vid prövningen av om dessa beslut och studentens beteende därefter kan läggas till grund för ett avskiljande. Vi bedömer därför att vårt förslag om en ny avskiljandegrund är förenligt med skyddet för studenternas yttrandefrihet.

13.14 Det ska införas en ny avskiljandegrund för yrkeshögskolan

Förslag: Det ska införas en ny avskiljandegrund för yrkeshögskolan som motsvarar den som vi föreslår ska gälla för högskolan.

Bedömning: Det finns skäl att i det fortsätta beredningsarbetet överväga om det bör införas bestämmelser om disciplinära åtgärder i yrkeshögskolan innan förslaget om en ny avskiljandegrund genomförs.

Skälen för förslagen och bedömningen

I vårt uppdrag ingår att vi ska lämna förslag på ökade möjligheter till avskiljande även av studerande på yrkeshögskolan. Bestämmelserna om avskiljande i yrkeshögskolan gäller endast för yrkeshögskoleutbildningar med stat, kommun eller region som huvudman (19 § lagen om yrkeshögskolan). Våra förslag kommer därför endast att avse avskiljande från yrkeshögskoleutbildning som anordnas av sådana offentliga huvudmän.

Ett avskiljande i yrkeshögskolan bör ske under samma förutsättningar som i högskolan

Dagens bestämmelser om avskiljande från utbildning i yrkeshögskolan motsvarar de som gäller för avskiljande från utbildning i högskolan. I förarbetena till lagen om yrkeshögskolan framhöll regeringen att deltagande i utbildning är en investering i tid och pengar för den enskilde som kräver en stabil utbildningssituation och att det mot denna bakgrund är viktigt att det finns bestämmelser om avskiljande från utbildning inom yrkeshögskolan. Det borde därför vara möjligt att avskilja studerande från utbildningen under samma förutsättningar som gäller för studenter vid statliga universitet och högskolor (prop. 2008/09:68 s. 46).

Vi anser att detta resonemang är tillämpligt även på vårt förslag om avskiljande av uppenbart olämpliga studenter i yrkeshögskolan. Det finns inte något skäl för att studerande och personal i yrkeshögskolan ska behöva tåla olika former av ordningsstörande beteenden i högre utsträckning än vad som gäller i högskolan. Vår utgångspunkt är därmed att det bör vara möjligt att avskilja uppenbart olämpliga studerande i yrkeshögskolan under samma förutsättningar som vi föreslagit ska gälla för högskolan. Frågan är dock om det finns omständigheter som talar emot en sådan ordning.

Vårt förslag om avskiljande av uppenbart olämpliga studenter förutsätter att studenten har varit föremål för beslut om disciplinära åtgärder. En svårighet med att överföra en sådan avskiljandegrund till yrkeshögskolan är att det inte finns några bestämmelser om disciplinära åtgärder i de författningar som reglerar yrkeshögskolan. Skälet för denna ordning är oklar. Frågan om disciplinära åtgärder tas över huvud taget inte upp i förarbetena till lagen om yrkeshögskolan (prop. 2008/09: 68).

Även om det inte finns något författningsstöd för att vidta disciplinära åtgärder, rekommenderar Myndigheten för yrkeshögskolan att utbildningsanordnarna i yrkeshögskolan har egna rutiner och regler om detta. På myndighetens webbplats framhålls att utbildningsanordnarna har rätt att ingripa disciplinärt mot en studerande som t.ex. inte respekterar ordningsregler och att tydliga regler och riktlinjer därför bör finnas för hur sådana situationer ska hanteras på ett rättssäkert sätt. Myndigheten framhåller att de disciplinära åtgärderna kan få som yttersta konsekvens att den studerande avstängs från utbildningen under viss tid eller den aktuella antagningsomgången.

Det finns inte någon statistik över hur många utbildningsanordnare som har egna regler om disciplinära åtgärder och inte heller några redogörelser för hur sådana regler närmare är utformade. Myndigheten för yrkeshögskolan och Yrkeshögskoleförbundet har vid våra kontakter dock uppgett att de flesta utbildningsanordnare har regler och rutiner för disciplinära åtgärder och att dessa består av varning eller avstängning från undervisning. Enligt Yrkeshögskoleförbundet samverkar också utbildningsanordnarna i frågor som rör disciplinära åtgärder i syfte att åstadkomma en enhetlig reglering på området. Intresset av en enhetlig reglering kan också främjas av den tillsyn som Myndigheten för yrkeshögskolan utövar över utbildningsanordnarna och som bl.a. omfattar deras hantering av frågor om disciplinära åtgärder.

Vi bedömer mot denna bakgrund att det bör vara möjligt att lägga tidigare beslut om disciplinära åtgärder till grund för ett beslut om avskiljande i yrkeshögskolan på samma sätt som vi föreslagit för högskolan. Skillnaden är att ett beslut om disciplinära åtgärder i yrkeshögskolan kommer att ha fattats med stöd av utbildningsanordnarens egna regler och inte med stöd av författning. Såvitt vi har förstått har dessa regler dock sådana likheter med de bestämmelser om disciplinära åtgärder som gäller för högskolan att det bör vara möjligt att uppställa samma krav för ett avskiljande inom denna utbildningsform.

I det fortsatta beredningsarbetet bör det övervägas om det bör införas bestämmelser om disciplinära åtgärder för yrkeshögskolan

Vi vill samtidigt framhålla att det finns brister med att grunda ett avskiljande i yrkeshögskolan på tidigare beslutet om disciplinära åtgärder. För det första kommer ett avskiljande att vara beroende av om utbildningsanordnaren har valt att införa regler om att disciplinåtgärder kan vidtas mot studerande som stör ordningen. Som framgår ovan har en stor del av utbildningsanordnarna sådana regler men det kan inte förutsättas att så alltid är fallet. Huruvida det är möjligt att ingripa med ett avskiljande kan alltså komma att variera mellan olika yrkeshögskolor. Det kan därutöver finnas skillnader i hur utbildningsanordnarna har utformat sina regler och rutiner för disciplinära åtgärder, vilket kan skapa problem vid bedömningen av om sådana åtgärder kan läggas till grund för ett avskiljande enligt den nya avskiljandegrunden.

Vi anser mot denna bakgrund att det finns skäl att i det fortsatta beredningsarbetet överväga om det bör införas bestämmelser om disciplinära åtgärder i yrkeshögskolan. I SOU 2021:83 gjordes också bedömningen att det var otillfredsställande att det saknades regler om disciplinära åtgärder i yrkeshögskolan och att det därför borde övervägas om frågan skulle utredas i särskild ordning. Såväl Myndigheten för yrkeshögskolan som Yrkeshögskoleförbundet har vid våra kontakter uppgett att avsaknaden av bestämmelser om disciplinära åtgärder i yrkeshögskolan är problematisk och att frågan bör ses över.

13.15 Hur regleringen ska utformas

Förslag: Det ska i lagen om yrkeshögskolan införas en ny bestämmelse som innebär att en studerande, under en tid av tre år, får avskiljas från en yrkeshögskoleutbildning som anordnas av en offentlig huvudman om han eller hon har varit föremål för beslut om disciplinära åtgärder som grundar sig på ordningsstörande beteende. För att ett avskiljande ska kunna ske krävs även att den studerande inte har ändrat det beteende som föranledde åtgärderna och därigenom visat sig uppenbart olämplig att bedriva yrkeshögskolestudier. Regeringen ska bemyndigas att meddela ytterligare föreskrifter om avskiljande.

Bestämmelserna om avskiljande i förordningen om yrkeshögskolan ska gälla även för den nya avskiljandegrunden. Det ska införas nya bestämmelser i förordningen som anger vad ett tidsbegränsat avskiljande innebär för studenten och vad som gäller när ett sådant

beslut upphör att gälla. Förordningen ska även ändras så att bestämmelserna om omprövning inte avser den nya avskiljandegrunden.

Skälen för förslagen

Vi föreslår att det ska införas en ny bestämmelse i lagen om yrkeshögskolan som anger under vilka förutsättningar det ska vara möjligt att avskilja en studerande. Utgångspunkten är att ett avskiljande i yrkeshögskolan ska kunna ske under samma förutsättningar som vi har föreslagit för högskolan. En skillnad är dock, som vi nämner ovan, att det inte finns några bestämmelser om disciplinära åtgärder för yrkeshögskolan. Ett beslut om disciplinära åtgärder kommer därmed att grundas på utbildningsanordnarens egna regler om detta. En förutsättning för ett avskiljande är att de disciplinära åtgärderna avser ordningsstörande beteenden, vilket särskilt bör anges i den nya bestämmelsen.

Vi föreslår att regeringen i lagen om yrkeshögskolan ska bemyndigas att meddela närmare föreskrifter om avskiljande i yrkeshögskolan. Sådana föreskrifter finns förordningen om yrkeshögskolan (7 kap.), vilka ska gälla även för avskiljanden enligt den nya grunden. Förordningens bestämmelser måste dock anpassas så att det framgår att en studerandes möjlighet att begära omprövning av ett beslut om avskiljande inte omfattar tidsbegränsade beslut om avskiljande enligt den nya grunden. Det ska även införas nya bestämmelser som anger vad ett tidsbegränsat avskiljande innebär för studenten och vad som gäller när ett sådant beslut upphör att gälla. I likhet med vad vi föreslagit för högskolan bör detta motsvara vad som gäller för beslut som gäller tills vidare enligt nuvarande bestämmelser.

I övrigt medför vårt förslag om en ny avskiljandegrund inte några ändringar i förordningens bestämmelser. Det innebär att bestämmelserna om handläggningen av ärenden om avskiljande hos Högskolans avskiljandenämnd och om överklagande av beslut till allmän förvaltningsdomstol även gäller för den nya avskiljandegrunden.

13.16 Förslaget om en ny avskiljandegrund för yrkeshögskolan strider inte mot förbudet om dubbel lagföring och dubbla straff

Bedömning: Ett beslut om att avskilja uppenbart olämpliga studerande i yrkeshögskolan strider inte mot förbudet mot dubbel lagföring.

Skälen för bedömningen

Vi har i avsnitt 13.12 bedömt att ett avskiljande av uppenbart olämpliga studenter i högskolan inte strider mot förbudet om dubbel lagföring och dubbla straff i artikel 4.1 i sjunde tilläggsprotokollet till Europakonventionen. De övervägandet som vi har gjort där är tillämpliga även på yrkeshögskolan. Det strider således inte mot förbudet mot förbudet mot

dubbel lagföring och dubbla straff att införa en möjlighet att avskilja uppenbart olämpliga studerande i yrkeshögskolan.

13.17 Förhållandet mellan den föreslagna avskiljandegrunden och skyddet för yttrandefriheten

Bedömning: Förslaget om en ny avskiljandegrund är förenligt med skyddet för de studerandes yttrandefrihet.

Skälen för bedömningen

I avsnitt 13.13 bedömer vi att vårt förslag om en ny avskiljandegrund i högskolan inte står i strid med skyddet för studenternas yttrandefrihet enligt 2 kap. 1 § första stycket 1 regeringsformen. Vi har hänvisat dels till den juridiska sakkunskap som finns i högskolornas disciplinnämnder och i Högskolans avskiljandenämnd, dels till möjligheten att överklaga beslut om disciplinära åtgärder och avskiljande till allmän förvaltningsdomstol. Dessa rättssäkerhetsgarantier säkerställer enligt vår mening att skyddet för studenternas yttrandefrihet kommer att beaktas inom ramen för prövningen av ett avskiljande.

Även studerande på yrkeshögskoleutbildningar som har en offentlig huvudman omfattas av skyddet för yttrandefriheten. Till skillnad från vad som gäller i högskolan finns det dock inte några bestämmelser om disciplinära åtgärder för yrkeshögskolan. Huruvida sådana åtgärder kan vidtas beror i stället på om utbildningsanordnaren har egna regler om detta. Det innebär att det inte är möjligt att överklaga ett beslut om disciplinära åtgärder som en utbildningsanordnare i yrkeshögskolan fattar. Det finns inte heller några gemensamma regler för prövningen av disciplinära åtgärder i yrkeshögskolan. Prövningen av sådana frågor omfattas således inte av samma rättssäkerhetsgarantier som i högskolan.

När det gäller frågor om avskiljande gäller dock samma regler för yrkeshögskolan som för högskolan. Frågor om avskiljande prövas i båda fallen av Högskolans avskiljandenämnd. Vårt förslag om en ny avskiljandegrund innebär att nämnden vid sin prövning av frågor om avskiljande ska utgå från tidigare beslut om disciplinära åtgärder. Nämnden ska samtidigt göra en självständig bedömning av om dessa beslut kan läggas till grund för ett avskiljande. Samma regler kommer att gälla vid nämndens prövning oavsett om avskiljandet gäller yrkeshögskolan eller högskolan. Ett beslut om avskiljande kommer dessutom i båda fallen att kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Vi utgår därför från att skyddet för de studerandes yttrandefrihet kommer att beaktas även vid prövningen av ett avskiljande i yrkeshögskolan. Vi bedömer därför att vårt förslag om en ny avskiljandegrund i yrkeshögskolan är förenligt med skyddet för yttrandefriheten.

14 Fler brott ska omfattas av domstolarnas skyldighet att underrätta Statens skolinspektion om domar i vissa brottmål

Förslag: Domstolarnas skyldighet att underrätta Statens skolinspektion om domar i vissa brottmål ska utökas med brotten:

- grovt olaga tvång, människohandel, människoexploatering, olaga frihetsberövande, grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning, grovt barnfridsbrott, hedersförtryck, äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott, vilseledande till äktenskapsresa, grovt olaga hot, grov utpressning, rån, mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, hets mot folkgrupp och grov hets mot folkgrupp enligt brottsbalken,
- brott mot lagen (2014:406) om straff för vissa internationella brott,
- brott mot lagen (1982:316) om förbud mot könsstympning av kvinnor,
- vapenbrott, grovt och synnerligen grovt vapenbrott enligt vapenlagen (1996:67),
- grovt och synnerligen grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor enligt lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor
- narkotikasmuggling, grov och synnerligen grov narkotikasmuggling, grov och synnerligen grov vapensmuggling samt grov och synnerligen grov smuggling av explosiva varor enligt lagen (2000:1225) om straff för smuggling,
- narkotikabrott, grovt och synnerligen grovt narkotikabrott mot narkotikastrafflagen (1968:64),
- dopningsbrott och grovt dopningsbrott enligt lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, och
- grov olovlig befattning med sprit och grov olovlig försäljning av alkohol enligt alkohollagen (2010:1622).

Skälen för förslaget

Det finns en skyldighet för domstolar att underrätta Statens skolinspektion (Skolinspektionen) om en legitimerad lärare eller förskollärare har dömts för brott i eller i samband med sin yrkesutövning eller i annat fall har dömts för vissa särskilt angivna brott. Detta framgår av 1 § förordningen (2011:278) om underrättelse till Statens skolinspektion om domar i vissa brottmål. De i förordningen angivna brotten motsvarar de brott som i dag omfattas av den belastningsregisterkontroll som sker inför anställning eller annat mottagande i skolväsendet enligt 2 kap. 31 § skollagen (2010:800). Enligt förordningen ska en underrättelse dock endast lämnas om annan påföljd än böter har dömts ut.

Enligt vår uppdragsbeskrivning ska vi föreslå vilka ytterligare brott som ska ingå i nämnda förordning. Skälet till detta är enligt uppdraget att

samhällsutvecklingen och omvärldsläget har medfört att nya brott har införts i brottsbalken och specialstraffrätten sedan förordningen infördes. Vi uppfattar dock inte att vårt uppdrag är begränsat på så sätt att endast sådana brott som kriminaliserats efter att förordningen trädde i kraft kan bli aktuella för att omfattas av en utökad underrättelseskyldighet. Enligt vår mening kan samhällsutvecklingen och omvärldsläget motivera att man överväger en underrättelseskyldighet även beträffande brott som var kriminaliserade redan vid den tidpunkten men som då inte bedömdes relevanta.

Det ingår inte i vårt uppdrag att göra några ändringar i grunderna för återkallelse av legitimation. Våra överväganden i denna del utgår därför från den befintliga regleringen i skollagen om förutsättningar för återkallelse av lärarlegitimation.

Frågor om återkallelse av legitimation prövas av Lärarnas ansvarsnämnd efter anmälan från Statens skolinspektion (27 kap. 4 § skollagen). En lärarlegitimation får återkallas bl.a. om den legitimerade i eller utanför yrkesutövningen har gjort sig skyldig till ett allvarligt brott som gör att hans eller hennes lämplighet att verka som lärare eller förskollärare kan sättas i fråga (2 kap. 23 § andra stycket 2). Vid prövningen av om ett brott ska anses allvarligt ska en helhetsbedömning av alla relevanta omständigheter göras. Det ska inte vid denna prövning vara brottstypen som sådan som är avgörande utan brottsligheten i det enskilda fallet. Brott som generellt sett enligt uttalanden i förarbetena kan sägas vara allvarliga i detta sammanhang inkluderar grova våldsbrott, sexualbrott och narkotikabrott (prop. 2010/11:20 s. 61). Trots förarbetsuttalandena om narkotikabrottens relevans för prövningen av frågor om återkallelse, omfattar förordningen om underrättelseskyldighet inte denna brottstyp.

Vi föreslår i avsnitt 8.5 att ytterligare brott ska omfattas av den registerkontroll som i dag sker inför anställning i skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet. Enligt vår mening kan samtliga dessa brott anses vara allvarliga och även i övrigt vara av betydelse för prövningen av återkallelse av lärarlegitimationer. Vi föreslår därför att underrättelseskyldigheten enligt förordningen om underrättelse till Statens skolinspektion om domar i vissa brottmål utökas med samma brott som vi förslagit ska omfattas av den utökade registerkontrollen inför anställning inom skolväsendet.

15 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

15.1 En utökad registerkontroll inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet ska träda i kraft den 1 juli 2026

Förslag: Lag- och förordningsändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2026.

De föreslagna ändringarna i skollagens bestämmelser om registerkontroll ska förenas med övergångsbestämmelser. Bestämmelserna som innebär att registerkontroll ska göras även inom komvux ska inte tillämpas i fråga om den som erbjuds eller tilldelas arbete där genom en anställning som fanns redan före ikraftträdandet. De ska inte heller tillämpas i fråga om den som tilldelas plats för verksamhetsförlagd del av utbildning eller plats för arbetspraktik eller annan programinsats när denne antagits till utbildningen eller påbörjat deltagande i programmet före ikraftträdandet.

Skälen för förslagen

Ikraftträdande

Förslagen innebär bl.a. att registerkontrollen inför anställning eller annat mottagande inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet ska utökas med ytterligare brott och även omfatta en kontroll i misstankeregistret. Registerkontrollen ska också utvidgas till att gälla komvux. Förslagen innebär vidare att det införs en möjlighet för arbetsgivare inom den aktuella verksamheten att årligen genomföra kontroll i belastningsregistret av redan anställda. Skolinspektionen och kommunerna ges också möjlighet att inhämta uppgifter från misstankeregistret vid godkännande och tillsyn av enskilda som huvudmän.

Förslagen föranleder ändringar i skollagen (2010:800), ändringar i lagen (1998:620) om belastningsregister, lagen (1998:621) om misstankeregister samt ändringar i förordning (1999:1134) om belastningsregister och förordningen (1999:1135) om misstankeregister.

Vi bedömer att lag- och förordningsbestämmelserna, som är avsedda att stärka skyddet för barn och elever, bör träda i kraft så fort som möjligt. Ett lämpligt datum med hänsyn dels till de verksamheter som berörs av förslagen, dels till det fortsatta beredningsarbetet bedöms vara den 1 juli 2026.

Övergångsbestämmelser

Av hänsyn till den personliga integriteten bör den som vid ikraftträdandet redan är anställd hos t.ex. ett bemanningsföretag, antagen till utbildning

eller anvisats deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program inte omfattas av någon registerkontroll vid erbjudande eller tilldelning av arbete eller plats inom komvux. Sådana personer har inte haft någon möjlighet att avstå från att kontrolleras. En motsvarande bedömning har gjorts i tidigare lagstiftningsärenden (se prop. 2007/08:28 s. 14, 2012/13:194 s. 42 f., SOU 2019:19 s. 286 och prop. 2020/21:152 s. 55 f.). Det bör därför införas en övergångsbestämmelse som innebär att registerkontroll inte ska tillämpas i fråga om den som efter ikraftträdandet erbjuds eller tilldelas arbete eller plats inom komvux och som redan före ikraftträdandet har anställts hos t.ex. bemanningsföretag, antagits till t.ex. en lärarutbildning, eller anvisats deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program.

Några övergångsbestämmelser i övrigt bedöms inte behövas.

15.2 En belastningsregisterkontroll inför antagning hos enskilda utbildningsanordnare ska träda i kraft den 1 juli 2026

Förslag: Lag- och förordningsändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2026.

De föreslagna ändringarna ska tillämpas första gången vid antagning till högskoleutbildning som påbörjas efter utgången av december 2027.

Skälen för förslaget

Ikraftträdande

Förslagen innebär att det ska införas en belastningsregisterkontroll inför antagning till vissa högskoleutbildningar hos enskilda utbildningsanordnare. Förslagen medför ändringar i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina, lagen (1998:620) om belastningsregister, offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor, förordningen (1999:1134) om belastningsregister och den i SOU 2021:83 föreslagna förordningen om kontroll i belastningsregistret inför antagning till vissa högskoleutbildningar

Ändringen i lagen om tillstånd att utfärda vissa examina bör ha samma ikraftträdandetidpunkt som övriga ändringar i denna lag, dvs. den 1 juli 2026. Motsvarande tidpunkt bör gälla även för övriga lag- och förordningsändringar.

Övergångsbestämmelser

En belastningsregisterkontroll inför antagning kommer enligt vårt förslag i huvudsak att utföras av Universitets- och högskolerådet (UHR). UHR har uppgett att myndigheten behöver ett och ett halvt år för att genomföra nödvändiga anpassningar från det att riksdagen antar förslagen om belastningsregisterkontroll. Med hänsyn till detta och den tid som krävs för ärendets fortsatta beredning bör bestämmelserna om belastningsregisterkontroll kunna tillämpas första gången inför antagningen till vårterminen 2028.

I en övergångsbestämmelse bör därför anges att ändringarna ska tillämpas första gången vid antagning till högskoleutbildning som påbörjas efter utgången av december 2027.

15.3 Förslagen om avskiljande i högskolan och yrkeshögskolan ska träda i kraft den 1 juli 2026

Förslag: Lag- och förordningsändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2026.
Beslut om avskiljande enligt de nya bestämmelserna får endast grundas på förhållanden som inträffat efter ikraftträdandet.

Skälen för förslaget

Ikraftträdande

Förslagen innebär att det ska införas en ny grund för avskiljande i högskolan och yrkeshögskolan. Förslagen föranleder ändringar i högskolelagen (1992:1434), lagen (2009:128) om yrkeshögskolan, förordningen (2007:989) om avskiljande av studenter från högskoleutbildning, förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan samt officersförordningen (2007:1286).

Vi bedömer att förslagen om en ny avskiljandegrund, som är avsedda att öka tryggheten och ordningen vid högskolor och yrkeshögskolor, bör träda i kraft så snart som möjligt. Förslagen bör inte innebära omfattande förberedelsearbete hos högskolor och yrkeshögskolor. Med hänsyn till den tid som behövs för det fortsatta beredningsarbetet bedöms ett lämpligt datum för ikraftträdande vara den 1 juli 2026.

Övergångsbestämmelser

Förslaget om en ny avskiljandegrund är en ingripande åtgärd för den enskilde studenten eller studeranden. Det är därför inte rimligt att en sådan åtgärd ska kunna grundas på omständigheter som inträffat före ikraftträdande.

I en övergångsbestämmelse bör det därför anges att endast förhållanden som inträffat efter ikraftträdandet får läggas till grund för tillämpning av den nya bestämmelsen.

15.4 Förslagen som rör domstolars underrättelseskyldighet till Statens skolinspektion ska träda i kraft den 1 juli 2026

Förslag: Förordningsändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2026.
Bedömning: Det finns inte behov av några övergångsbestämmelser.

Ikraftträdande

Förslagen innebär att förordningen (2011:278) om underrättelse till Statens skolinspektion om domar i vissa brottmål ska utökas med ytterligare brott. Förslagen föranleder ändringar i nämnda förordning. Vi bedömer att förordningsbestämmelserna bör träda i kraft den 1 juli 2026.

Övergångsbestämmelser

Det bedöms inte finnas behov av några övergångsbestämmelser.

16 Konsekvenser

16.1 Krav på konsekvensanalysen

Enligt kommittéförordningen (1998:1474) ska vi redovisa vilka konsekvenser våra förslag får för kostnader och intäkter för staten, kommuner, regioner, företag och andra enskilda. Vi ska tillämpa 14–15 a §§ i kommittéförordningen i dess lydelse före den 6 maj 2024 (se övergångsbestämmelser till SFS 2024:185).

Av dessa bestämmelser framgår att om förslagen påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, regioner, företag eller andra enskilda, ska en beräkning av dessa konsekvenser redovisas. Om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt, ska även dessa redovisas. Finansiering ska föreslås om förslagen leder till kostnadsökningar och intäktsminskningar för staten, kommuner eller regioner (14 § kommittéförordningen i dess tidigare lydelse).

Om förslagen har betydelse för den kommunala självstyrelsen ska detta redovisas. Detsamma gäller när ett förslag har betydelse för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen (15 § kommittéförordningen i dess tidigare lydelse).

Om ett betänkande innehåller förslag till nya eller ändrade regler, ska förslagens kostnadsmässiga och andra konsekvenser anges. Konsekvenserna ska anges på ett sätt som motsvarar de krav på innehållet i konsekvensutredningar som finns i 6 och 7 §§ i den numera upphävda förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning (15 a § kommittéförordningen i dess tidigare lydelse).

Enligt 16 § kommittéförordningen anger regeringen närmare i utredningsuppdraget vilka konsekvensbeskrivningar som ska finnas i ett betänkande.

Enligt vårt utredningsuppdrag ska vi redogöra för ekonomiska och praktiska konsekvenser av förslagen inklusive vilka anpassningar av polisens IT-system som följer av följer av förslagen samt beskriva konsekvenserna av dessa för övrig IT-utveckling på myndigheten. Bland

annat ska förslagens offentligfinansiella och samhällsekonomiska konsekvenser på kort och lång sikt analyseras och redovisas. Om förslagen innebär kostnadsökningar för staten, kommuner eller regioner ska vi föreslå hur dessa ska finansieras. Vi ska också redogöra för konsekvenserna för enskilda och bedöma integritetsriskerna med förslagen.

16.2 Förslagen i korthet

Förslagen som rör skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Vi föreslår följande:

- Den belastningsregisterkontroll som ska göras inför att personer ska anställas eller på annat sätt tas emot inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet ska omfatta fler brott.
- Den registerkontroll som ska ske inför att personer ska anställas eller på annat sätt tas emot inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet ska även omfatta uppgifter ur misstankeregistret.
- Det utdrag ur belastnings- och misstankeregistret som ska visas upp ska vara högst sex månader gammalt.
- Undantaget från skyldigheten att visa upp registerutdrag vid förnyad anställning hos samma arbetsgivare inom ett år ska upphävas.
- Den kontroll som ska göras i belastnings- och misstankeregistret inför anställning inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet ska även omfatta den kommunala vuxenutbildningen (komvux).
- Det ska införas en möjlighet för arbetsgivare inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet att genomföra belastningsregister-kontroll av redan anställda.
- Den registerkontroll som görs av Statens skolinspektion (Skolinspektionen) och kommuner i ärenden om godkännande och tillsyn av enskilda huvudmän inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet får innefatta en kontroll i misstankeregistret.
- Fler brott ska omfattas av domstolarnas skyldighet att underrätta Skolinspektionen om vissa domar i brottmål.

Förslagen som rör högre utbildning och yrkeshögskolan

Vi föreslår följande:

- Den belastningsregisterkontroll som ska göras inför antagning till vissa högskoleutbildningar enligt tidigare förslag i SOU 2021:83 ska omfatta fler brott.
- Den föreslagna belastningsregisterkontrollen ska omfatta även högskoleutbildningar som ges av enskilda utbildningsanordnare.
- De enskilda utbildningsanordnarna ska få medges direktåtkomst hos Universitets- och högskolerådet (UHR) till uppgifter i antagnings-registret.

- Det ska införas en bestämmelse om tystnadsplikt för dem som deltar eller har deltagit i verksamhet hos en enskild utbildningsanordnare som inte omfattas av bilagan till offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Förslagen som rör avskiljande i högskolan och yrkeshögskolan

- Det ska införas en ny grund för avskiljande i högskolan och yrkeshögskolan avseende studenter och studerande som har varit föremål för disciplinära åtgärder.

16.3 Vad ska uppnås med förslagen?

Förslagen som rör skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Våra förslag förväntas minska risken för att barn och elever utsätts för våld, övergrepp samt skadlig och otillbörlig påverkan inom skolväsendet. Genom förslagen minskar också risken att barn och unga dras in i brottslighet. Det är nödvändigt med författningsändringar för att kunna åstadkomma detta. Om inga åtgärder vidtas, ökar risken för att olämpliga personer arbetar inom skolväsendet. Barn och elever löper då större risk att utsättas för brott eller skadlig och otillbörlig påverkan.

När det gäller förslaget om att arbetsgivare får möjlighet att göra regelbundna belastningsregisterkontroller under pågående anställning är syftet med detta att barn och elever ska skyddas såväl mot att utsättas för våld och övergrepp som mot rekrytering till utförande av brott och mot att vuxna aktivt verkar för att radikalisera dem. Som vi har konstaterar i avsnitt 10.5 kommer emellertid arbetsgivaren i de flesta fall att få kännedom om att den anställde begått ett för anställningen relevant brott på annat sätt än genom en registerkontroll. Enligt vår mening är detta tillräckligt för att åstadkomma syftet med förslagen. Om förslaget avseende möjlighet till registerkontroll under pågående anställning inte genomförs, bedömer vi alltså att arbetsgivare inom skolväsendet ändå i de flesta fall kommer att få kännedom om relevant brottslighet hos anställda.

Sammantaget kommer förslagen att minska risken för att olämpliga personer anställs inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet. Arbetsgivare inom de aktuella verksamheterna kommer att få tillgång till ett bättre underlag inför beslut om anställning eller andra beslut om att ta emot personer i sin verksamhet. Kommunerna kommer också ha ett bättre beslutsunderlag avseende pedagogisk omsorg. Skolinspektionen och kommunerna kommer också få ett bättre underlag vid godkännande och tillsyn av enskilda huvudmän.

Förslagen som rör högre utbildning

Vårt förslag om vilka brott som ska ingå en belastningsregisterkontroll inför antagning till vissa lärarutbildningar och hälso- och sjukvårds-utbildningar anknyter till förslaget om en utökad belastnings-registerkontroll inför anställning i skolväsendet. Syftet är att skapa en rimlig, förutsebar och enhetlig reglering när det gäller förutsättningarna för antagning, yrkeslegitimation och anställning (jfr SOU 2021:83 s. 121).

Om förslaget inte genomförs finns det en risk för att personer kommer att antas till utbildningar som de på grund av förekomst i belastningsregistret inte har möjlighet att fullfölja eller använda sig av i det kommande yrkeslivet.

I enlighet med vår uppdragsbeskrivning lämnar vi vidare förslag som innebär att en belastningsregisterkontroll inför antagning även ska avse antagning till utbildningar hos enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd. Syftet är att förhindra att det uppstår parallella antagningsmodeller som innebär att personer som nekas antagning vid statliga lärosäten på grund av förekomst i belastningsregistret samtidigt har möjlighet att söka till motsvarande utbildningar som ges av enskilda utbildningsanordnare.

Förslaget om att enskilda utbildningsanordnare ska få direktåtkomst till uppgifter i det antagningsregister som förs av UHR syftar till att enskilda utbildningsanordnare som deltar i det samordnade antagningsförfarandet ska kunna genomföra en effektiv och rättssäker antagning. Om förslaget inte genomförs finns det en risk för att den samordnade antagningen inte kommer att kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt.

Vårt förslag om en ny grund för avskiljande avser de statliga universiteten och högskolorna samt offentliga utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan. Syftet är att skapa ökade möjligheter att ingripa mot olika former av ordningsstörande beteenden i högskolan och yrkeshögskolan.

16.4 Konsekvenser för offentliga skolhuvudmän

Konsekvenser av att registerkontrollen inför anställning utökas

Förslagen om utökad registerkontroll inför anställning träffar offentliga huvudmän, både statliga och kommunala, i egenskap av arbetsgivare inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet. Enligt statistik från Sveriges kommuner och regioner (SKR) tjänstgjorde cirka 384 700 personer inom skolväsendet med kommunala huvudmän i november 2024. Även om statistiken enligt SKR ska tolkas med viss försiktighet framgår det ändå att förslagen träffar en inte obetydlig del av den svenska arbetsmarknaden.

Det bör i sammanhanget beaktas hur personalförsörjningen inom förskolan och skolan förväntas se ut de kommande åren. Det är framför allt utvecklingen av antalet barn och ungdomar i befolkningen som styr behoven av personal och kompetens i förskolan och skolan. Antalet barn och unga väntas minska under kommande tioårsperiod i nästan alla kommuner. 2033 kommer det vara omkring 200 000 färre barn och unga (0–19 år) jämfört med 2023. Vuxenutbildningens personal- och kompetensbehov påverkas i sin tur i stor utsträckning av invandring. Nästan alla vuxna som läser komvux på grundläggande nivå är utrikes födda. På grund av den demografiska utvecklingen har SKR:s personalprognos, liksom Skolverkets lärarprognoser, förändrats kraftigt på bara några år. Inom förskolan och grundskolan leder de minskande barnkullarna till ett minskat behov av anställda med 12 respektive 15 procent fram till 2033, enligt SKR:s senaste prognos. Samtidigt finns det fortsatt ett rekryteringsbehov för att täcka upp för pensionsavgångar.

Det finns även lokala behov av rekryteringar för att öka andelen behörig personal inom verksamheter och inom personalgrupper med låg andel behöriga (Välfärdens kompetensförsörjning Personalprognos 2023–2033 och strategier för att klara kompetensförsörjningen, Sveriges Kommuner och Regioner, 2024).

Det kommer fortsättningsvis att vara den enskilde som hämtar in och visar upp registerutdragen. Redan i dag ska den som anställer eller på annat sätt tar emot någon inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet begära in ett registerutdrag och anteckna att ett utdrag har uppvisats. Förfarandet för registerkontrollen kommer således vara detsamma som i dag. Arbetsgivarna kan därför fortsätta att tillämpa redan etablerade rutiner för registerkontroll även om ytterligare brott kommer att omfattas av kontrollen. En möjlig konsekvens av förslagen är att registerutdrag där sökanden förekommer för något eller några relevanta brott kommer att visas upp i något högre utsträckning än i dag. Arbetsgivaren kan därför i enstaka fall behöva göra en mer grundlig bedömning av omständigheterna och då särskilt beakta brottets betydelse i förhållande till arbetsuppgifterna eller uppdraget (se avsnitt 8.5). Vi bedömer att detta kommer att ske så sällan att merarbetet i rekryteringsprocesserna blir helt marginellt. Förslagen bedöms därför inte medföra några ökade kostnader för skolhuvudmännen. Förslagen medför att arbetsgivare kommer att få ett bättre beslutsunderlag inför anställning eller annat mottagande av personer i sin verksamhet.

Konsekvenser av att den kommunala vuxenutbildningen ska omfattas av registerkontroll inför anställning

Förslagen innebär att komvux ska omfattas av den utökade registerkontroll som ska ske inom det övriga skolväsendet. Komvux omfattas inte av en sådan obligatorisk registerkontroll i dag. Enligt statistik från SKR tjänstgjorde totalt cirka 5 700 personer inom komvux i november 2024. Anställda inom den aktuella verksamheten utgör alltså en mycket liten del av det totala antalet anställda inom skolväsendet med kommunala huvudmän (knappt en procent). De tillkommande registerkontrollerna kommer att ske inom ramen för befintlig rekryteringsprocess, vilket skulle kunna ge en viss ökning av den administrativa bördan för kommunala huvudmän. Den bedöms dock vara ytterst marginell eftersom den arbetssökande kommer att visa upp ett utdrag och arbetsgivaren endast får anteckna att utdraget har visats upp. Förslaget bedöms därför inte medföra några ökade kostnader för kommunala huvudmän. Förslagen medför att arbetsgivare inom komvux kommer att få ett bättre beslutsunderlag inför anställning eller annat mottagande av personer i sin verksamhet.

Konsekvenser av att undantaget från skyldigheten att visa ett registerutdrag tas bort

Förslaget om att undantaget från skyldigheten att visa ett registerutdrag vid förnyad anställning hos samma arbetsgivare tas bort kommer att leda till en kraftigt ökad administration för skolhuvudmännen. Detta eftersom huvudmännen kommer att vara skyldiga att kontrollera registerutdrag vid varje tillfälle som en person anställs eller anlitas för att lösa tillfälliga vakanser. Enligt statistik från SKR tjänstgjorde cirka 35 100 timavlönade

inom skolväsendet med kommunala huvudmän i november 2024. Det är alltså knappt tio procent av det totala antalet anställda inom denna verksamhet. Varje vikariat som en person åtar sig, även om det bara är en enstaka lektion, betraktas emellertid som en anställning. Varje person med en timavlönad anställning kan alltså anställas för vikariat ett stort antal gånger under ett läsår. Antalet registerkontroller som kommer att behöva utföras om undantaget upphävs överstiger därför väsentligt antalet personer med timavlönade anställningar inom den aktuella verksamheten. Förslagen i denna del kan på grund av den kraftigt ökade administrativa bördan leda till att huvudmännen inte har möjlighet att anställa vikarier. Det kan få betydande negativa konsekvenser för elever i skolväsendet i form av t.ex. inställda lektioner, vilket närmast kan öka risken för otrygghet och oordning i skolan (se avsnitt 8.9). I bilaga 3 finns ett alternativt författningsförslag till bestämmelsen om undantag från skyldigheten att visa upp ett registerutdrag. Förslaget innebär en förkortad frist vid tillämpningen av undantaget i stället för att undantaget upphävs. Om undantaget inte upphävs och det alternativa författningsförslaget i stället införs är vår bedömning att barnets och elevens skydd stärks samtidigt som den kraftigt ökade administrativa bördan enligt ovan undviks.

Konsekvenser av att tidsgränsen för hur gammalt registerutdraget får vara ska kortas

Förslaget om att tidsgränsen för hur gammalt registerutdraget som ska visas upp inför anställning får vara ska kortas från ett år till sex månader medför ingen ökad administration för huvudmännen. Däremot medför förslaget att fler registerutdrag kommer att begäras ut från Polismyndigheten (se nedan avsnitt 16.6).

Konsekvenser av att redan anställda får kontrolleras mot belastningsregistret

Förslaget innebär att arbetsgivare får möjlighet att regelbundet kontrollera om redan anställda förekommer i belastningsregistret för vissa brott. Eftersom kontrollen kommer att vara fakultativ kan arbetsgivaren välja att genomföra registerkontroller under pågående anställning utifrån lokala behov och förutsättningar. Det är svårt att uttala sig kring hur många arbetsgivare som kommer att använda sig av denna möjlighet, men utifrån de dialoger som vi har haft med arbetsmarknadens parter kan vi anta att det inte kommer vara särskilt många. Genom att kontrollen är fakultativ får de arbetsgivare som nyttjar möjligheten till kontroll under pågående anställning välja att ta på sig den ökade administrativa börda och den eventuella kostnadsökning som kontrollen innebär. Förslagen bedöms därför inte innebära några ökade kostnader för huvudmännen som inte ryms inom befintliga budgetramar.

16.5 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Enligt den kommunala finansieringsprincipen ska beslut som innebär nya obligatoriska uppgifter för kommunerna som regel åtföljas av en statlig finansiering via det generella statsbidraget. Principen gäller när riksdagen, regeringen eller en myndighet fattar bindande beslut om ändrade regler för en verksamhet (prop. 2006/07:100 s. 221).

Kommuner och regioner berörs av förslagen i egenskap av huvudmän inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet. Förslaget om att registerkontroll även ska ske inför arbete inom komvux innebär att kommunerna, i egenskap av huvudmän för den aktuella skolformen, inte får anställa den som inte visat upp ett registerutdrag. Kravet på registerkontroll i komvux är visserligen ett nytt åliggande för kommunerna och regionerna. Det innebär emellertid inte några ökade kostnader för dem utan kan snarast ses som att ytterligare ett underlag tillförs i samband med anställningsförfarandet. Den kommunala finansieringsprincipen aktualiseras således inte.

Kommunerna berörs även av förslagen i egenskap av tillsynsansvarig för fristående förskolor och vissa fristående fritidshem. Under hösten 2023 fanns det knappt 1 910 enskilda huvudmän för förskolor i Sverige (Skolverket, Barn och personal i förskola, hösten 2023). Kommunerna hämtar redan i dag uppgifter ur belastningsregister vid godkännande och tillsyn av enskilda som huvudmän. Att det genom förslagen införs en möjlighet för kommuner att i samma situation inhämta uppgifter från misstankeregistret innebär inte ett nytt åliggande för kommunerna. Det förväntas inte heller medföra några ökade kostnader.

Kommunala arbetsgivare kommer att få ett bättre beslutsunderlag inför anställning eller annat mottagande av personer i sin verksamhet. Även kontrollen över den som är över 15 år och folkbokförd där pedagogisk omsorg ska bedrivas kommer att bli bättre. Underlaget vid godkännande och tillsyn av enskilda som huvudmän kommer också att bli bättre.

En inskränkning i den kommunala självstyrelsen bör inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett inskränkningen (14 kap. 3 § regeringsformen). Innebörden av bestämmelsen är att en eventuell inskränkning i den kommunala självstyrelsen ska prövas mot en proportionalitetsprincip. Förslaget om att komvux ska omfattas av den obligatoriska registerkontrollen innebär en mindre inskränkning i det kommunala självstyret. Med hänsyn till intresset av att skydda elever från våld, övergrepp samt skadlig och otillbörlig påverkan får den utvidgning av kommunernas skyldigheter som det utökade kravet på registerkontroll innebär anses vara proportionerlig i förhållandet till syftet. Förslaget om att en belastningsregisterkontroll under pågående anställning ska vara fakultativ innebär också en mindre inskränkning i kommunernas självbestämmanderätt än en obligatorisk kontroll. Sammantaget bedöms syftet med bestämmelserna inte kunna uppnås på ett för det kommunala självbestämmandet mindre ingripande sätt än det som föreslås.

16.6 Konsekvenser för Polismyndigheten

Våra förslag om utökade registerkontroller inom skolväsendet innebär att Polismyndigheten kommer att behöva hantera en ökad mängd registerutdrag. Det är inte möjligt att ange hur stor ökningen av antalet registerutdrag kan komma att bli till följd av våra förslag. Det går varken att uppskatta hur många arbetsgivare som kan komma att kontrollera redan anställda mot belastningsregistret eller hur många registerutdrag som kan komma att begäras ut om undantaget från registerkontroller vid förnyade anställningar tas bort. Handläggningsprocessen för registerutdrag är i dag till stora delar automatiserad och det är endast cirka tio procent av ansökningarna som handläggs manuellt. Ett registerutdrag kan skickas med post men också digitalt via en digital brevlåda, förutsatt att utdraget saknar belastningar. Det kan nämnas att totalkostnaden för varje registerutdrag som skickas per post ligger på knappt 7 kr per försändelse. Knappt hälften av alla registerutdrag som begärdes ut enligt skollagen under 2024 skickades dock digitalt (47 procent).

Förslaget om att fler brott ska omfattas av registerkontrollen och att kontroll ska ske även mot misstankeregistret kräver viss justering av Polismyndighetens it-system och uppdatering av intern och extern information. Förslaget om att Skolinspektionen och kommunerna ska få möjlighet att begära utdrag ur misstankeregistret vid godkännande och tillsyn av enskilda som huvudmän innebär också viss justering av it-systemet och uppdatering av befintliga blanketter. Förslaget om att komvux ska omfattas av den utökade registerkontrollen innebär också viss justering av it-systemet samt utveckling av en ny del i e-tjänsten och framtagande av en ny blankett för de som väljer att söka manuellt. Eventuella marginella kostnader för Polismyndigheten till följd av detta bedöms kunna rymmas inom ramen för befintliga anslag. Däremot kan mindre utvecklingsinsatser, enligt uppgift från Polismyndigheten, påverka prioriteringar i förhållande till övrig IT-utveckling på myndigheten.

När det gäller belastningsregisterkontroller inför antagning till vissa högskoleutbildningar har vi utgått från de förslag som lämnades i SOU 2021:83. Våra förslag innebär att kontrollen ska omfatta uppgifter om fler brott än vad som föreslogs i det betänkandet och även avse antagning till utbildningar hos enskilda utbildningsanordnare. I SOU 2021:83 bedömdes att en belastningsregisterkontroll skulle innebära en viss kostnadsökning för Polismyndigheten men att denna rymdes inom befintliga anslag. Vi anser att våra förslag om en utökad kontroll inte ger anledning att frångå denna bedömning.

16.7 Konsekvenser för Universitets- och högskolerådet

Belastningsregisterkontroll inför antagning

Vi har i avsnitt 12.8 lämnat förslag på en utökad belastningsregisterkontroll inför antagning som även omfattar enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd. Det är i dag fem enskilda utbildningsanordnare som berörs av förslaget om belastningsregisterkontroll,

nämligen Chalmers tekniska högskola, Marie Cederschiölds högskola, Röda Korsets högskola, Sophiahemmet Högskola och Stiftelsen Högskolan i Jönköping. Samtliga av dessa deltar i den samordnade antagningen som Universitets- och högskolerådet, UHR, ansvarar för. I likhet med vad som gäller för de statliga lärosätena kommer en belastningsregisterkontroll inför antagning hos enskilda utbildningsanordnare som huvudregel utföras av UHR.

I SOU 2021:83 bedömdes att förslaget om belastningsregisterkontroll inför antagning till statliga universitet och högskolor uppgår till en kostnad om sammanlagt 3,5 miljoner kronor. Kostnaderna avsåg administrativa åtgärder, systemutveckling och informationsinsatser. Vid våra kontakter med UHR har det framkommit att det angivna beloppet inte omfattar personalkostnader. Med hänsyn till dessa kostnader och de senaste årens allmänna kostnadsökningar för UHR och dess underleverantörer bedömer vi att den sammanlagda kostnaden för UHR vid införandet av en belastningsregisterkontroll kommer att uppgå till 4,8 miljoner kronor.

Våra förslag om att en belastningsregisterkontroll även ska avse antagning till enskilda utbildningsanordnare påverkar inte denna bedömning. De enskilda utbildningsanordnarna ger i dag fem utbildningar som omfattas av förslaget om belastningsregisterkontroll, nämligen utbildningar som leder till sjuksköterskeexamen och röntgensjuksköterskeexamen samt utbildningar som leder till lärarexamen, grundlärarexamen och ämneslärarexamen. Enligt statistik från Universitetskanslersämbetet antog landets lärosäten 2024 sammanlagt 14 381 sökande till dessa utbildningar av vilka de enskilda utbildningsanordnarna antog 1 012 sökande. Det är således endast en begränsad del av den belastningsregisterkontroll som UHR kommer att utföra som avser sökande till utbildningar hos enskilda utbildningsanordnare. Inte heller vårt förslag om att en belastningsregisterkontroll ska omfatta uppgifter om fler brott än vad som föreslogs i SOU 2021:83 :83 bedöms medföra några ytterligare kostnader för UHR.

Den ovan angivna kostnaden på 4,8 miljoner bedöms inte kunna finansieras inom ramen för UHR:s befintliga anslag. I likhet med vad som föreslogs i SOU 2021:83 anser vi att kostnadsökningen bör finansieras genom omfördelning av medel inom utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

Direktåtkomst

Vi föreslår att enskilda utbildningsanordnare ska få medges direktåtkomst till vissa uppgifter i UHR:s antagningsregister. Såväl statliga lärosäten som enskilda utbildningsanordnare som deltar i det samordnade antagningsförfarandet har redan i dag i praktiken en sådan direktåtkomst. Vårt förslag till reglering av de enskilda utbildningsanordnarnas direktåtkomst kräver således inte några särskilda åtgärder från UHR:s sida. Vi bedömer därför att de kostnader som vårt förslag kan medföra ryms inom myndighetens befintliga anslag.

16.8 Konsekvenser för Högskolans avskiljandenämnd och Universitetskanslersämbetet

Högskolans avskiljandenämnd handlägger endast ett fåtal anmälningar om avskiljande per år. Åren 2019–2024 kom det in 19 anmälningar till nämnden. Därutöver handlägger nämnden även ansökningar om omprövning av beslut vilka under samma period uppgick till tre ärenden.

Vårt förslag om en ny avskiljandegrund innebär att antalet ärenden hos avskiljandenämnden kan förväntas öka. Ökningen kommer dock endast att avse ett fåtal ärenden per år. I SOU 2021:83 bedömdes att den avskiljandegrund som föreslogs där avseende uppenbart olämpliga studenter skulle medföra en ökning på fem ärenden per år. Vi bedömer att ett avskiljande av uppenbart olämpliga studenter enligt vårt förslag kommer att medföra ett lägre antal ärenden. Skälet för detta är att ett avskiljande enligt vårt förslag förutsätter att studenten ska ha varit föremål för disciplinära åtgärder. Det innebär att ett avskiljande endast kommer i fråga i mer speciella fall där en student trots tidigare beslut om disciplinära åtgärder fortsätter med sitt beteende. Att studenten tidigare ska ha varit föremål för disciplinära åtgärder innebär vidare att ett avskiljande kommer att aktualiseras först i ett senare skede på studentens eller den studerandes utbildning. I många fall kommer studenten eller den studerande därmed ha hunnit att avslutat sin utbildning innan ett avskiljande kommer i frågan. Detta gäller särskilt för studerande i yrkeshögskolan där utbildningarna är kortare och vanligen är mellan ett och två år långa. Majoriteten av utbildningsanordnare i yrkeshögskolan är dessutom privata anordnare som inte omfattas av bestämmelserna om avskiljande i lagen (2009:128) och förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan. Det talar för att ett avskiljande på den av oss föreslagna grunden kommer att aktualiseras mer sporadiskt i yrkeshögskolan.

Vi bedömer mot denna bakgrund att vårt förslag om en ny avskiljandegrund sammanlagt kan komma att leda till en ökning med några enstaka ärenden per år. Det ska påminnas om att ett beslut om avskiljande enligt vårt förslag kommer att vara tidsbegränsat och därmed inte leda till några efterföljande ansökningar om omprövningar från den avskildes sida.

Även om ökningen avser ett fåtal ärenden kommer dessa ändå att utgöra en betydande del av det totala antal ärenden som nämnden kommer att handlägga. Förslaget bör dock inte kräva några organisatoriska förändringar av nämndens verksamhet och ärendena bör också kunna hanteras inom ramen för de ordinarie sammanträden nämnden håller, vilka i dag uppgår till fyra till sex sammanträden per år. Däremot kommer arbetsbördan för nämndens kansli att öka. Vi bedömer dock att dessa kostnader bör kunna finansieras inom ramen för befintliga anslag till Universitetskanslersämbetet i dess egenskap av värdmyndighet för avskiljandenämnden.

16.9 Konsekvenser för statliga lärosäten och offentliga utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan

Förslaget om en ny grund för avskiljande svarar mot ett behov hos högskolorna att komma till rätta med vissa allvarliga former av ordningsstörande beteenden (se SOU 2021:83 s. 204 f.). Ett genomförande av förslaget kan därmed bidra till att öka tryggheten och ordningen på högskolorna. Effekterna av detta ska dock inte överdrivas eftersom lärosätena redan i dag kan ingripa med disciplinära åtgärder mot olika former av ordningsstörande beteende.

Att lärosätena får ökade möjligheter att avskilja en student kommer att innebära vissa kostnader i fråga om framtagande av nya rutiner och arbetssätt. Även en anmälan till Högskolans avskiljandenämnd om att en student ska avskiljas enligt den nya grunden kan komma att kräva ökade arbetsinsatser. En förutsättning för att ett avskiljande ska kunna ske enligt vårt förslag är samtidigt att studenten tidigare ska ha varit föremål för tidigare beslut om disciplinära åtgärder. En anmälan till avskiljandenämnden bör därför inte kräva omfattande utredningsåtgärder hos lärosätena som i stället kan utgå från den utredning som skett inom ramen för tidigare beslut om disciplinära åtgärder. Enligt vår bedömning kommer ett avskiljande enligt den nya grunden endast att aktualisera ett fåtal ärenden per år (se avsnitt 16.7). Det är således inte alla lärosäten som kommer att behöva hantera sådana ärenden. En sådan hantering kan visserligen innebära kostnader för lärosätet, särskilt som det är fråga om ärenden som aktualiseras i undantagsfall och som det därför kan vara svårt att skapa rutiner kring. Detta uppvägs samtidigt av att lärosätena, under den tid ett beslut om avskiljande gäller, inte kommer att ha några kostnader för att försöka komma till rätta med studentens beteende genom disciplinära åtgärder.

Vi bedömer mot denna bakgrund att de kostnadsökningar som vårt förslag om en ny avskiljandegrund kan medföra för de statliga universiteten och högskolorna är marginella och kan finansieras genom befintliga anslag.

Vi gör samma bedömning i fråga om offentliga utbildningsanordnare av yrkeshögskoleutbildningar. Vi vill samtidigt peka på att vårt förslag om avskiljande kan innebära särskilda utmaningar för yrkeshögskolan. Eftersom det inte finns några bestämmelser om disciplinära åtgärder för yrkeshögskolan krävs därför att utbildningsanordnaren har egna bestämmelser om detta för att ett avskiljande enligt den nya avskiljandegrunden ska kunna ske. Utbildningsanordnaren bör dessutom ha handlagt ett ärende om disciplinära åtgärder på ett sådant sätt att utredningen i ärendet kan tjäna som grund för en senare ansökan om avskiljande. Vårt förslag om en ny avskiljandegrund kan därmed medföra större arbetsinsatser för yrkeshögskolan än för högskolan. Som vi nämner ovan kommer ett avskiljande enligt den nya avskiljandegrunden emellertid att aktualiseras i yrkeshögskolan i betydligt lägre grad än i högskolan (se avsnitt 16.8). Vi bedömer därför att de kostnader som förslaget kan innebära även här ryms inom befintliga anslag.

16.10 Konsekvenser för andra statliga myndigheter

Skolinspektionen

Det finns omkring 750 enskilda huvudmän i grund- och gymnasieskolan (Enskilda huvudmän i grund- och gymnasieskolan, rapport 2024:4, Skolverket). Det är Skolinspektionen som har tillsynsansvaret för bl.a. den verksamheten. Myndigheten kan redan i dag begära motsvarande uppgifter ur belastningsregistret vid godkännande och tillsyn av enskilda som huvudmän. Att det genom förslagen införs en möjlighet för Skolinspektionen att i samma situation också inhämta uppgifter från misstankeregistret förväntas därför inte medföra några ökade kostnader för myndigheten.

Domstolar

Vårt förslag om en ny avskiljandegrund innebär att antalet avskiljandeärenden hos Högskolans avskiljandenämnd kan förväntas öka (se avsnitt 16.7). Detta påverkar även de allmänna förvaltningsdomstolarna eftersom ett beslut om avskiljande kan överklagas dit. Med hänsyn till det begränsade antal ärenden det kommer att vara fråga om, bedöms förslaget dock inte innebära någon kostnadsökning för domstolarna.

Förslaget om att ytterligare brott ska omfattas av den skyldighet som domstolar har att underrätta Skolinspektionen om vissa domar i brottmål innebär att domstolen kommer att behöva expediera fler domar till Skolinspektionen. Förslaget medför endast en ytterst marginellt ökad administration för domstolarna och förväntas inte innebära några ökade kostnader.

Övrigt

Förslagen leder inte till några konsekvenser för andra myndigheter.

16.11 Konsekvenser för enskilda huvudmän inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Det finns omkring 2 660 enskilda huvudmän inom förskolan, grund- och gymnasieskolan. Samtliga förslag som riktar sig mot offentliga huvudmän omfattar också enskilda huvudmän. De bedömningar som vi gör i fråga om konsekvenser för offentliga huvudmän gäller också enskilda huvudmän för fristående skolor (se avsnitt 16.4).

16.12 Konsekvenser för enskilda utbildningsanordnare inom högre utbildning

Belastningsregisterkontroll inför antagning

Det finns i dag fem enskilda utbildningsanordnare som ger sådana lärarutbildningar och hälso- och sjukvårdsutbildningar som omfattas av förslaget om belastningsregisterkontroll, nämligen Chalmers tekniska

högskola, Marie Cederschiölds högskola, Röda Korsets högskola, Sophiahemmet Högskola och Stiftelsen Högskolan i Jönköping. Samtliga av dessa deltar i den samordnade antagningen som UHR ansvarar för. UHR kommer därmed att utföra belastningsregisterkontrollen av sökanden som deltar i de ordinarie antagningsomgångarna till dessa lärosäten.

När det gäller efterantagning, t.ex. i fall då sökande har gjort en sen anmälan, angavs i SOU 2021:83 att lärosätena själva skulle behöva göra belastningsregisterkontrollen eftersom sådana ärenden hanteras lokalt på lärosätena. UHR har vid våra kontakter dock uppgett att de lärosäten som deltar i den samordnade antagningen även handlägger ärenden om efterantagning i antagningssystemet NyA och att det därför faller sig naturligt att UHR genomför belastningsregisterkontrollen också i dessa ärenden. De enskilda utbildningsanordnare som berörs av förslaget om belastningsregisterkontroll har också ställt sig positiva till detta.

Vi utgår därmed från att det är UHR som kommer att utföra belastningsregisterkontrollen vid antagning till utbildning hos de enskilda utbildningsanordnare som berörs av våra förslag. Dessa behöver därför inte vidta några omfattande åtgärder vid ett införande av ett system med belastningsregisterkontroll inför antagning. De åtgärder som kan behöva vidtas, t.ex. anpassningar av interna arbetssätt och rutiner, får anses som så begränsade att kostnaderna för dessa ryms inom befintliga anslag.

Direktåtkomst och tystnadsplikt

Enskilda utbildningsanordnare har i praktiken redan i dag direktåtkomst till uppgifter i UHR:s antagningsregister i enlighet med vad vi föreslår. Vårt förslag om direktåtkomst bör därför inte innebära några ökade kostnader eller andra konsekvenser för de enskilda utbildningsanordnare som berörs av förslaget. Däremot kan vårt förslag om införande av tystnadsplikt komma att kräva vissa åtgärder som t.ex. framtagande av nya rutiner och utbildningsinsatser. Vi bedömer dock att de kostnader som detta kan medföra ryms inom de enskilda utbildningsanordnarnas nuvarande anslag.

16.13 Särskilt om långsiktiga konsekvenser för de offentliga finanserna och samhällsekonomin

Förslagen bedöms inte ha några långsiktiga konsekvenser för de offentliga finanserna och samhällsekonomin.

16.14 Konsekvenserna för dem som är föremål för kontrollen och andra enskilda

Enskilda som ansöker om anställning inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Förslagen innebär bl.a. att det utdrag ur belastningsregistret som enskilda ska visa upp vid anställning eller annat mottagande inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet kommer att omfatta fler brott än vad

som i dag är fallet. Förslagen innebär vidare bl.a. att en sådan registerkontroll även ska omfatta en kontroll i misstankeregistret. Det kan tilläggas att runt 1 500 000 personer förekommer i belastningsregistret. Skolväsendet och annan pedagogisk utgör dessutom en inte obetydlig del av den svenska arbetsmarknaden. Förslagen kan alltså potentiellt beröra ett betydande antal enskilda. Förslagen innebär ett visst intrång i den personliga integriteten. Syftet med intrånget är att öka barns skydd mot att utsättas för brott eller annat olämpligt beteende. Vi har bedömt att det intrång som en utökad registerkontroll innebär står i proportion till det syfte som eftersträvas (se vidare avsnitt 8.12).

Personer som har dömts för något av de brott som föreslås ingå i registerkontrollen inför anställning kan få svårare att få anställning, anlitas eller på annat sätt tas emot i olika skolverksamheter som riktar sig till barn och elever, fritidshem eller annan pedagogisk verksamhet. Förslagen har därför viss påverkan på möjligheten för dömda att återanpassa sig till samhället.

Redan anställda inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

Förslagen innebär också att det ska finnas en möjlighet för arbetsgivare att årligen begära att redan anställda visar upp ett utdrag från belastningsregistret. Enligt statistik från SKR tjänstgjorde cirka 349 700 personer med tidsbegränsade och tillsvidareanställningar inom skolväsendet med kommunala huvudmän i november 2024. Förslagen i denna del kan alltså potentiellt beröra ett mycket stort antal enskilda. Det ska också beaktas att integritetshänsynen gör sig starkt gällande under anställningsförhållandet. Vi har bedömt att det intrång som en sådan kontroll innebär inte står i proportion till det syfte som eftersträvas (se vidare avsnitt 10.8).

Enskilda som ansöker om att bli enskild huvudman

Förslagen innebär att enskilda som ska ansöka om att bli huvudmän får kontrolleras mot misstankeregistret. Förslagen innebär ett visst intrång i den personliga integriteten. Syftet med intrånget är att förhindra att oseriösa aktörer verkar i välfärdssektorn. Vi har bedömt att det intrång som en utökad registerkontroll vid ägar- och ledningsprövningar innebär står i proportion till det syfte som eftersträvas (se avsnitt 11.5).

Sökande till vissa högskoleutbildningar

Vi föreslår att en belastningsregisterkontroll inför antagning till vissa högskoleutbildningar ska omfatta fler brott än vad som föreslagits i SOU 2021:83. Vi föreslår även att en sådan kontroll ska omfatta antagning till enskilda utbildningsanordnare som ger de utbildningar som omfattas av kontrollen. Vårt förslag innebär därmed ett visst utökat integritetsintrång jämfört med förslaget i SOU 2021:83.

Våra förslag syftar till att förhindra antagning av personer som på grund av förekomst i belastningsregistret saknar förutsättningar att fullfölja utbildningen eller verka inom det yrke som utbildningen ska leda till. Vi bedömer att det integritetsintrång som våra förslag om en utökad belastningsregisterkontroll innebär står i rimlig proportion till detta syfte (se avsnitt 12.6). Konsekvenser när det gäller möjligheten till återanpassning för enskilda som dömts för brott får anses vara begränsade. Skälet för detta

är att en belastningsregisterkontroll anknyter till de befintliga reglerna om registerkontroll vid anställning och legitimation för det yrke som utbildningen är avsedd att leda till. En belastningsregisterkontroll inför antagning innebär endast att kontrollen sker på ett tidigare stadium och behöver således inte ha någon avgörande betydelse för den enskildes möjlighet att verka inom ett specifikt yrke. Vårt förslag om belastningsregisterkontroll avser vidare endast ett begränsat antal utbildningar. Det finns således ett stort antal andra högskoleutbildningar som den enskilde har möjlighet att söka till.

Studenter och studerande som avskiljs

Ett beslut om avskiljande av ordningsstörande beteenden innebär ett ingrepp i en students eller en studerandes rätt att fullfölja den utbildning som han eller hon har antagits till. Ett sådant beslut kan också innebära att den avskilde fråntas möjligheten att läsa en annan högskoleutbildning eller yrkeshögskoleutbildning under den tid som beslutet varar. Beslutet kan därmed komma att försena den avskildes inträde på arbetsmarknaden. Ett beslut om avskiljande kan även ha ekonomiska konsekvenser under den tid som beslutet om avskiljande gäller eftersom den avskilde under denna tid inte kommer att få något studiestöd.

Andra enskilda i högskolan och yrkeshögskolan

Vårt förslag om belastningsregisterkontroll gäller bl.a. antagning till vissa hälso- och sjukvårdsutbildningar. I dessa utbildningar ingår det att studenterna ska göra praktik i form av verksamhetsförlagd utbildning. Till skillnad från vad som gäller inom skolväsendet sker det ingen belastningsregisterkontroll av de studenter som tas emot för verksamhetsförlagd utbildning i hälso- och sjukvården. En belastningsregisterkontroll inför antagning till de aktuella hälso- och sjukvårdsutbildningarna kan därmed förhindra att olämpliga studenter tas emot för verksamhetsförlagd utbildning i hälso- och sjukvården. Detta kan stärka skyddet för patienter och andra enskilda som studenten kan komma i kontakt med under utbildningen.

Förslaget om en ny grund för avskiljande av uppenbart olämpliga studenter kan komma att bidra till ökad ordning och trygghet under utbildningen. Det kan ha positiva konsekvenser för andra studenter och studerande, lärare och annan personal samt även för andra enskilda som den avskilde studenten kan ha kontakt med, t.ex. under en praktik. Det senare kan framför allt vara av betydelse i yrkeshögskolan där utbildningen bedrivs i samverkan med arbetslivet.

16.15 Konsekvenserna innebär ett ökat skydd mot att barn och unga utsätts för våld och andra övergrepp samt mot skadlig och otillbörlig påverkan

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) gäller som svensk lag. Barnkonventionen är en folkrättsligt bindande överens-

kommelse som ger alla barn upp till 18 år egna rättigheter. Artiklarna 2, 3, 6 och 12 i konventionens första del utgör de så kallade grundprinciperna. Dessa principer är icke-diskriminering, att barnets bästa ska beaktas i första hand vid alla åtgärder som rör barn, rätten till liv, överlevnad och utveckling och rätten för barn att utrycka sin åsikt och att bli hörda. Enligt artikel 4 ska en stat vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa åtgärder och andra åtgärder för att genomföra de rättigheter som erkänns i konventionen. Skyldigheten att i första hand beakta barnets bästa gäller alltså vid införandet av ny lagstiftning. I skollagen (2010:800) anges vidare att barnets bästa ska vara utgångspunkten i all utbildning enligt lagen (1 kap. 10 §).

Förslagen har utformats med utgångspunkt i principen om barnets bästa. Förslagen bedöms kunna öka barn och elevers skydd mot att utsättas för brott eller annat olämpligt beteende från personer som arbetar eller på annat sätt är verksamma inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet.

16.16 Konsekvenserna är positiva ur ett funktionshinderperspektiv

Sverige har tillträtt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I den konventionen anges att konventionsstaterna, för att förverkliga rätten till utbildning för personer med funktionsnedsättning utan diskriminering och på lika villkor, ska säkerställa ett sammanhållet utbildningssystem på alla nivåer och livslångt lärande. Konventionsstaterna ska också bl.a. säkerställa att personer med funktionsnedsättning inte utestängs från det allmänna utbildningssystemet på grund av funktionsnedsättning och att de, på samma villkor som andra, får tillgång till en inkluderande och kostnadsfri grundutbildning av kvalitet (artikel 24). Enligt skollagen ska alla elever ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som gäller, ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser (3 kap. 2 § skollagen).

Barn och elever med funktionsnedsättning kan vara i en särskild beroendeställning till vuxna som anställs, anlitas eller t.ex. genomför sin verksamhetsförlagda utbildning inom skolväsendet. Våra förslag om utökade registerkontroller i skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet innebär att barn och elever med funktionsnedsättning kan få ett utökat skydd bl.a. vad gäller otillbörlig påverkan i förhållande till de vuxna som arbetar med dem.

16.17 Konsekvenser för jämställdheten

Syftet med jämställdhetspolitiken är att ge lika rättigheter och möjligheter för kvinnor och män respektive flickor och pojkar att forma samhället och

sina egna liv. Diskrimineringslagen (2008:567) förbjuder diskriminering som har samband med kön och diskriminering får inte förekomma i skolan (1 kap. 4 § och 2 kap. 5 §).

När det gäller jämställdhet mellan män och kvinnor är de förslag vi lämnar könsneutralt. Även med bestämmelser som gäller lika för alla kan emellertid olika grupper påverkas av dem i olika utsträckning. När det gäller våra förslag om utökade registerkontroller i skolväsendet kan noteras att kvinnorna är i majoritet bland lärarna i skolväsendet (Skolverkets PM - Pedagogisk personal i skola och vuxenutbildning läsåret 2023/24). Det är därför troligt att våra förslag i denna del kommer att påverka fler kvinnor än män.

Motsvarande gäller i fråga om vårt förslag om registerkontroll inför antagning till vissa högskoleutbildningar hos enskilda utbildningsanordnare. Det är fler kvinnor än män som antas till de lärarutbildningar och hälso- och sjukvårdsutbildningar som är tänkta att omfattas av en sådan kontroll. Det innebär att fler kvinnor än män kommer att kontrolleras i samband med antagningsförfarandet.

När det gäller avskiljande i högskolan och yrkeshögskolan utgår vårt förslag från att studenten eller den studerande tidigare ska ha varit föremål för disciplinära åtgärder. Det finns inga närmare uppgifter om tillämpningen av disciplinära åtgärder i yrkeshögskolan. När det gäller högskolan framgår att män i högre grad blir föremål för sådana åtgärder än kvinnor. Det kan därför antas att män i högre grad kommer att avskiljas med stöd av den nya grunden för avskiljande.

16.18 Konsekvenser för de integrationspolitiska målen och målet för regeringens politik mot utanförskap

I de integrationspolitiska målen anges att alla ska ha lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Förslagen innebär att alla barn och elever, oavsett etnisk och kulturell bakgrund, i högre utsträckning än i dag kommer att skyddas mot olämplig påverkan och att bli involverade i brottslighet. I förlängningen är detta väl förenligt med de integrationspolitiska målen.

16.19 Konsekvenser relaterade till Sveriges medlemskap i Europeiska unionen m.m.

Flera av förslagen aktualiserar EU:s dataskyddsförordning. Överväganden i enlighet med dataskyddsförordningen har gjorts i respektive kapitel. I övrigt är förslagen förenliga med de skyldigheter som följer av Sveriges medlemskap i EU. Den föreslagna författningsregleringen är även i övrigt förenlig med Sveriges internationella åtaganden, såsom t.ex. barnkonventionen.

16.20 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Syftet med den utökade registerkontroll som vi föreslagit är att stärka barns och elevers skydd mot olika former av våld och övergrepp samt skadlig och otillbörlig påverkan. Syftet är med andra ord att förebygga att brott begås mot barn och elever i skolan men också att förhindra att barn och elever utsätts för otillbörlig påverkan i form av exempelvis radikalisering eller rekrytering till kriminella nätverk. Vi bedömer alltså att förslagen kan få positiva konsekvenser för det brottsförebyggande arbetet. Det gäller såväl förebyggandet av brott mot barn som förhindrande av att barn utvecklar ett brottsligt beteende på grund av vuxnas agerande.

17 Författningskommentar

17.1 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning

Registerkontroll av personal

Skyldighet att visa upp registerutdrag

31 § Den som erbjuds en anställning inom *skolväsendet* eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. ska visa upp ett utdrag ur det register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister *och lagen (1998:621) om misstankeregister* för den som erbjuder anställningen. Utdraget ska vara högst *sex månader* gammalt. Den som inte har visat upp ett sådant registerutdrag får inte anställas.

Registerutdrag som avses i första stycket ska visas upp även av den som

1. erbjuds eller tilldelas arbete inom sådan verksamhet som avses i första stycket under omständigheter liknande dem som förekommer i ett anställningsförhållande inom verksamheten, om det sker genom uppdrag, anställning hos någon som ingått avtal med den som bedriver verksamheten eller anställning inom annan kommunal verksamhet,
2. under utbildning till en lärar- eller förskollärarexamen enligt högskolelagen (1992:1434) eller yrkesutbildning inom kommunal vuxenutbildning tilldelas plats för verksamhetsförlagd del av utbildningen inom sådan verksamhet som avses i första stycket, eller
3. genom deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program tilldelas plats för arbetspraktik eller annan programinsats inom sådan verksamhet som avses i första stycket.

Registerutdraget ska i de fall som avses i andra stycket visas upp för den inom verksamheten som beslutar om att anlita eller ta emot någon på ett sådant sätt som avses där. Den som inte har visat upp ett sådant registerutdrag får inte anlitas eller tas emot i verksamheten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om registerkontroll av personal och andra som arbetar inom skolväsendet och i viss annan pedagogisk verksamhet.

Ändringarna i *första stycket* innebär att registerkontrollen utvidgas till att omfatta hela skolväsendet, dvs. även den som erbjuds arbete inom den kommunala vuxenutbildningen. Vad som avses med skolväsendet framgår av 1 kap. 1 §. Allmänna bestämmelser om utbildningen i den kommunala vuxenutbildningen finns i 20 kap. Vilka typer av uppgifter, dvs. brott, som ett sådant registerutdrag ska innehålla får föreskrivas av regeringen (9 § tredje stycket lagen [1998:620] om belastningsregister). Sådana föreskrifter finns i förordningen (1999:1134) om belastningsregister.

I första stycket görs även ändringar som innebär att registerkontroll även ska ske mot uppgifter i misstankeregistret. Vilka typer av uppgifter, dvs. misstankar om brott, som ett sådant registerutdrag ska innehålla får föreskrivas av regeringen. Sådana föreskrifter finns i förordningen (1999:1135) om misstankeregister (se kommentaren till förslaget om ändring i 8 a § lagen [1998:621] om misstankeregister).

Första stycket ändras även på så sätt att utdraget inte får vara äldre än sex månader när det visas upp.

Övervägandena finns i avsnitt 8.8, 8.10 och 9.3.

32 § *En arbetsgivare inom skolväsendet eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. får högst en gång per år begära att ett utdrag ur det register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister ska visas upp av anställda. Arbetsgivaren får göra en sådan kontroll endast om den avser samtliga anställda eller en grupp av anställda.*

Arbetsgivaren får kräva att registerutdraget ska vara högst sex månader gammalt.

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om belastningsregisterkontroll av redan anställda inom skolväsendet och i viss annan pedagogisk verksamhet.

Av *första stycket* framgår att en arbetsgivare har en rätt, men inte en skyldighet, att begära att ett utdrag ur belastningsregistret visas upp av redan anställda. Vad som avses med skolväsendet framgår av 1 kap. 1 §. Arbetsgivaren får högst en gång per år genomföra registerkontroller av redan anställda. Tätare kontroller än så är alltså inte tillåtna. Registerutdraget ska vid en sådan begäran visas upp av den anställde. Kontrollen får endast avse anställda och gäller såväl tillsvidareanställningar som tidsbegränsade anställningar. Andra personkategorier, t.ex. praktikanter, deltagare i arbetsmarknadspolitiska program eller personer som anlitas för uppdrag via ett bemanningsföretag, faller utanför paragrafens tillämpningsområde. *Andra meningen* innebär att arbetsgivaren bara får göra en sådan kontroll om den avser samtliga anställda eller en grupp av anställda. Syftet med bestämmelsen är att en sådan kontroll inte får avse endast en enskild individ. Bestämmelsen innebär att arbetsgivaren kan göra sådan kontroll av en grupp anställda i en viss personalkategori, t.ex. lärare eller elevassistenter. Arbetsgivaren kan också avgränsa kontrollen till att avse en viss del av verksamheten, t.ex. en särskild skola. I övrigt är det arbetsgivaren som närmare bestämmer hur en registerkontroll av redan anställda i praktiken ska organiseras.

Andra stycket innebär att arbetsgivaren kan begära av den anställde att utdraget inte ska vara äldre än sex månader när det visas upp.

Övervägandena finns i avsnitt 10.5 och 10.6.

33 § En kontroll av ett registerutdrag enligt 31 § ska dokumenteras genom en anteckning om att utdraget har visats upp. Anteckningen ska göras av den inom verksamheten som beslutar om att anställa, anlita eller ta emot någon. Någon annan dokumentation om kontrollen får inte göras.

En kontroll av ett registerutdrag enligt 32 § får inte dokumenteras på något annat sätt än genom en anteckning om att utdraget har visats upp.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur registerkontrollen får dokumenteras.

I paragrafen införs ett nytt *andra stycke*. Det innebär att registerkontroll av redan anställda endast får dokumenteras genom att en anteckning görs om att registerutdraget har visats upp. Det är den enda dokumentation som får göras om kontrollen. Det får alltså inte föras några anteckningar om registerutdragets innehåll.

Övervägandena finns i avsnitt 10.6.

25 kap. Annan pedagogisk verksamhet

2 a § En person som är 15 år eller äldre och är folkbokförd där en sådan verksamhet som avses i 2 § ska bedrivas ska på begäran av kommunen visa upp ett utdrag ur det register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister och *lagen (1998:621) om misstankeregister*. Utdraget ska vara högst *sex månader* gammalt.

Om ett registerutdrag inte visas upp, får verksamheten inte bedrivas.

Kontrollen av registerutdraget ska dokumenteras genom att kommunens handläggare antecknar att utdraget har visats upp. Någon annan dokumentation om kontrollen får inte göras.

Paragrafen innehåller bestämmelser om registerkontroll av personer som är 15 år eller äldre och är folkbokförda där pedagogisk omsorg ska bedrivas.

Ändringarna i *första stycket* innebär att kontroll även ska ske mot uppgifter i misstankeregistret. Vilka typer av uppgifter, dvs. misstankar om brott, som ett sådant registerutdrag ska innehålla får föreskrivas av regeringen. Sådana föreskrifter finns i förordningen (1999:1135) om misstankeregister (se kommentaren till förslaget om ändring i 8 a § lagen [1998:621] om misstankeregister).

I första stycket görs även ändringar som innebär att utdraget inte får vara äldre än sex månader när det visas upp.

Övervägandena finns i avsnitt 8.10.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2. Bestämmelserna i 2 kap. 31 § i den nya lydelsen tillämpas inte för

a) den som erbjuds eller tilldelas arbete inom den kommunala vuxenutbildningen genom sådan anställning som avses i 2 kap. 31 § andra stycket 1 och som han eller hon hade före ikraftträdandet,

b) den som tilldelas plats för verksamhetsförlagd del av utbildning inom den kommunala vuxenutbildningen genom sådan utbildning som avses i 2 kap. 31 § andra stycket 2 och som han eller hon antagits till före ikraftträdandet, och

c) den som tilldelas plats för arbetspraktik eller annan programinsats inom den kommunala vuxenutbildningen genom deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program som påbörjats före ikraftträdandet.

I *första punkten* föreskrivs när lagen ska träda i kraft.

Andra punkten innebär att redan anställda hos bemanningsföretag eller t.ex. städföretag inte omfattas av de nya bestämmelserna. Studenter som redan har antagits till en lärarutbildning eller berörda utbildningar inom kommunal vuxenutbildning omfattas inte heller, liksom inte heller den som före ikraftträdandet har anvisats deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program.

Övervägandena finns i avsnitt 15.1.

17.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:621) om misstankeregister

8 a § En enskild som behöver ett registerutdrag om sig själv enligt bestämmelser i lagen (2007:171) om registerkontroll av personal vid vissa boenden som tar emot barn *eller skollagen (2010:800)* har rätt att få ett begränsat utdrag ur registret.

Regeringen får meddela föreskrifter om vilka uppgifter ett sådant utdrag ska innehålla.

En begäran om uppgifter ur registret ska vara skriftlig. Polismyndigheten ska säkerställa att begäran görs av en behörig person.

I paragrafen regleras en rätt för en enskild att begära ut ett registerutdrag ur misstankeregistret om sig själv.

Ändringarna i *första stycket* innebär att enskilda har rätt att få ett begränsat utdrag ur registret när registerkontroll ska göras med stöd av skollagen.

Vilka typer av uppgifter, dvs. misstankar om brott, som ett sådant registerutdrag ska innehålla får föreskrivas av regeringen. Det framgår av andra stycket och sådana föreskrifter finns i förordningen (1999:1135) om misstankeregister.

Övervägandena finns i avsnitt 8.10.

17.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina

Kontroll i belastningsregistret inför antagning

16 § *En förutsättning för att bli antagen till vissa lärarutbildningar och hälso- och sjukvårdsutbildningar är att den sökande inte förekommer i det register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister avseende vissa brott. En kontroll i registret får endast göras avseende sökande som ska erbjudas plats på en sådan utbildning.*

Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om vilka utbildningar och brott som avses i första stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om hur registerkontrollen ska gå till.

Paragrafen är ny. Den innehåller bestämmelser om att en förutsättning för antagning till vissa utbildningar är att den sökande inte förekommer i belastningsregistret avseende vissa brott och om i vilket skede av antagningen som registerkontroll får göras.

Bestämmelsen i *första stycket* innebär att en förutsättning för att bli antagen till vissa lärarutbildningar och hälso- och sjukvårdsutbildningar är att den sökande inte förekommer i belastningsregistret avseende vissa brott. Med lärarutbildningar avses högskoleutbildningar som leder till en examen på lärarområdet eller som leder till behörighet till ett läraryrke. Med hälso- och sjukvårdsutbildningar avses högskoleutbildningar som leder till en examen eller som leder till yrkeslegitimation för ett hälso- och sjukvårdsyrke. I första stycket anges även att en kontroll i belastningsregistret endast får göras avseende sökande som ska erbjudas plats på en sådan utbildning. Det innebär att kontrollen får göras först när behörighetsbedömning och urval har genomförts och det har fastställts vilka studenter som kommer att erbjudas en utbildningsplats.

Andra stycket är en s.k. nödvändig upplysningsbestämmelse. Den innebär att regeringen i förordning närmare kan ange vilka utbildningar och brott som avses.

Tredje stycket är också en s.k. nödvändig upplysningsbestämmelse. Den möjliggör för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om hur registerkontrollen ska gå till.

Övervägandena finns i avsnitt 12.8.

Tystnadsplikt

17 § *Den som deltar eller har deltagit i verksamhet hos en enskild utbildningsanordnare som inte omfattas av bilagan till offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) får inte obehörigen röja uppgifter som han eller hon har fått veta om enskildas personliga förhållanden.*

I det allmännas verksamhet och för sådana organ som anges i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen gäller den lagen.

I paragrafen, som är ny, finns en bestämmelse om tystnadsplikt för den som deltar eller har deltagit i verksamhet hos en enskild utbildningsanordnare som inte anges i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL. Paragrafen innehåller också en erinran om att i det allmännas verksamhet, dvs. hos lärosäten som är myndigheter, och för enskilda lärosäten som är intagna i bilagan till OSL gäller den lagen.

Enligt bestämmelsen i *första stycket* får den som deltar eller har deltagit, t.ex. på grund av anställning, i verksamhet hos en enskild utbildningsanordnare som inte är intagen i bilagan till OSL inte obehörigen röja vad denne fått veta om enskilds personliga förhållanden. Tystnadsplikten omfattar s.k. skyddade personuppgifter och mycket känsliga uppgifter om enskildas hälsa och sexualliv. Sådana uppgifter kan omfattas av sekretess i det allmännas verksamhet enligt 21 kap. 1 § och 23 kap. 5 § andra stycket OSL.

Som obehörigt röjande anses inte att någon fullgör sådan uppgiftsskyldighet som följer av lag eller förordning eller att uppgiften lämnas ut till den registrerade själv. Det är inte heller fråga om obehörigt röjande om utlämnande sker i en situation när motsvarande uppgifter skulle ha fått lämnas ut enligt OSL.

I 44 kap. 5 § OSL finns en bestämmelse som innebär att tystnadsplikten enligt denna paragraf inskränker den grundlagsskyddade rätten att meddela och offentliggöra uppgifter.

I *andra stycket* erinras om att tystnadspliktbestämmelsen i första stycket inte gäller för myndigheter eller lärosäten som är intagna i bilagan till OSL. För dem gäller i stället den sekretess som regleras i 21 kap. 1 § och 23 kap. 5 § andra stycket OSL. Detsamma gäller för personer som är anställda eller har ett uppdrag hos en sådan myndighet eller ett sådant lärosäte som anges i bilagan till OSL, se 2 kap. 1 § OSL.

Övervägandena finns i avsnitt 12.15.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

- Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.
- Bestämmelsen i 16 § tillämpas första gången vid antagning till utbildning som börjar efter den 31 december 2027.

I *första punkten* föreskrivs när lagen ska träda i kraft.

Andra punkten innebär att bestämmelserna om att sökande till vissa högskoleutbildningar ska kontrolleras i belastningsregistret och nekas antagning om de förekommer i belastningsregistret för vissa brott ska tillämpas första gången vid antagning till utbildning som börjar vårterminen 2028.

Övervägandena finns i avsnitt 15.2.

17.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

9 b § Regeringen får i fråga om antagning till vissa utbildningar meddela föreskrifter om att personuppgifter ur belastningsregistret ska lämnas ut, om det begärs av en enskild utbildningsanordnare som har tillstånd enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.

Paragrafen, som är ny, innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om att uppgifter ur belastningsregistret får lämnas ut, om det begärs av enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd. Sådana föreskrifter finns i förordningen (1999:1134) om belastningsregister.

Övervägandena finns i avsnitt 12.8.

17.5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

21 kap. Sekretess till skydd för uppgift om enskilds personliga förhållanden oavsett i vilket sammanhang uppgiften förekommer

2 a § *Sekretessen enligt 1 § hindrar inte att en uppgift lämnas ut till en enskild utbildningsanordnare som har tillstånd enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina enligt vad som föreskrivs i 4 kap. 5 a § förordning (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor.*

Paragrafen är ny. I paragrafen anges att det finns en sekretessbrytande bestämmelse i förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor.

Övervägandena finns i avsnitt 12.12.

23 kap. Sekretess till skydd för enskild i utbildnings-verksamhet, m.m.

6 b § *Sekretessen enligt 5 § andra stycket hindrar inte att en uppgift lämnas ut till en enskild utbildningsanordnare som har tillstånd enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina enligt vad som föreskrivs i 4 kap. 5 a § förordning (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor.*

Paragrafen är ny. I paragrafen anges att det finns en sekretessbrytande bestämmelse i förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor.

Övervägandena finns i avsnitt 12.12.

44 kap. Tystnadsplikt som följer av andra författningar och som inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter

Annan lagstiftning

5 § Rätten enligt 1 kap. 1 och 7 §§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks av den tystnadsplikt som följer

1. av beslut som har meddelats med stöd av 7 § lagen (1999:988) om förhör m.m. hos kommissionen för granskning av de svenska säkerhetstjänsternas författningsskyddande verksamhet,
2. av 7 kap. 1 § 1 lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap,
3. av 4 kap. 16 § försäkringsrörelselagen (2010:2043),
4. av 5 kap. 15 § lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige,
5. av 32 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning,
6. av 4 § lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter,
7. av 3 kap. 7 § lagen (2024:1146) om vissa forskningsdatabaser, *och*

8. av 17 § lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.

Paragrafen reglerar i vilka fall tystnadsplikt i vissa författningar inskränker den grundlagsskyddade rätten att meddela och offentliggöra uppgifter.

Åttonde punkten är ny. I 17 § lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina föreskrivs att den som deltar eller har deltagit i verksamhet hos en enskild utbildningsanordnare som inte omfattas av bilagan till offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) inte obehörigen får röja uppgifter som han eller hon har fått veta om enskildas personliga förhållanden. Av åttonde punkten framgår att den tystnadsplikten är en sådan tystnadsplikt som inskränker rätten att meddela och offentliggöra uppgifter.

Övervägandena finns i avsnitt 12.15.

17.6 Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)

4 kap. Studenterna

6 a § *Regeringen får meddela föreskrifter om att en student under en tid av tre år ska avskiljas från utbildningen i fall då studenten*

1. har varit föremål för beslut om disciplinära åtgärder, och

2. därefter inte ändrat det beteende som föranledde åtgärderna, och

3. därigenom visat sig uppenbart olämplig att bedriva högskolestudier.

Paragrafen är ny och innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om avskiljande av studenter som varit föremål för beslut om disciplinära åtgärder i vissa fall. Ett beslut om avskiljande ska vara tidsbegränsat och avse en tid om tre år från det att beslutet om avskiljande meddelades.

Med disciplinära åtgärder i *punkt 1* avses åtgärder som en högskola har vidtagit med stöd av bestämmelserna i 10 kap. 1 § första stycket 2–4 högskoleförordningen (1993:100). Det innebär att det är fråga om disciplinära åtgärder som vidtas mot olika former av ordningsstörande beteenden. Disciplinära åtgärder som vidtas på grund av att en student har gjort sig skyldig till fusk enligt 10 kap. första stycket 1 högskoleförordningen omfattas alltså inte av bestämmelsen. Det ordningsstörande beteendet kan omfatta både handlingar som riktar sig mot specifika personer såsom våld, hot och trakasserier och mer allmänt ordningsstörande beteende som t.ex. störande av undervisning. Det är ytterst bestämmelserna om disciplinära åtgärder som sätter gränsen för vilka slags handlingar som kan läggas till grund för ett avskiljande. Hur många tidigare beslut om disciplinära åtgärder som krävs för ett avskiljande får bedömas från fall till fall med hänsyn till allvaret i det tidigare ordningsstörande beteendet. Bedömningen kan utgå både från beslut om disciplinära åtgärder som avser varning och som avser avstängning.

Av *punkt 2* följer att studenten inte ska ha rättat sig efter besluten om disciplinära åtgärder för att ett avskiljande ska komma i fråga. Det innebär att studentens fortsatta beteende ska vara av likartat slag som det som legat till grund för de tidigare besluten om disciplinära åtgärder.

I *punkt 3* anges att studenten genom sitt ordningsstörande beteende ska ha visat sig uppenbart olämplig att bedriva högskolestudier. Det ska inte göras någon bedömning av studentens framtida beteende. Kravet på att studenten ska ha visat sig uppenbart olämplig att bedriva högskolestudier avser i stället om student genom sitt tidigare beteende kan sägas ha diskvalificerat sig för högskolestudier.

Begränsningen till uppenbara fall av olämplighet markerar att den nya avskiljandegrunden ska tillämpas restriktivt och förbehållas de allvarligaste fallen av upprepat ordningsstörande beteende. Vid bedömningen ska beaktas hur andra personer som studenten kommit i kontakt med under utbildningen har påverkats av studentens ordningsstörande beteende. En sådan påverkan kan t.ex. avse andra studenters möjlighet att tillgodogöra sig undervisningen eller personalens möjlighet att utföra sina arbetsuppgifter. Bedömningen bör ta sikte på om det ordningsstörande beteendet kan sägas ha äventyrat ordningen och tryggheten vid högskolan.

I kravet på uppenbar olämplighet ligger också att studenten ska ha visat sig likgiltig för de regler som gäller för verksamheten. Även här gäller att ett avskiljande ska begränsas till de allvarligaste fallen. Ett avskiljande ska avse studenter som genom sitt tidigare beteende tydligt har manifesterat sin ovilja att följa de regler som gäller i högskolan. Det kan därför vara av betydelse hur lång tid som har förflutit mellan de tidigare besluten om disciplinära åtgärder och om studenten däremellan kan visa upp längre perioder av skötsamhet.

Övervägandena finns i avsnitt 13.6–13.10.

7 § En för högskolan gemensam nämnd *ska* pröva frågor om avskiljande. Nämndens ordförande ska vara jurist och ha erfarenhet som domare.

Nämndens beslut i avskiljandefrågor får överklagas till allmän förvaltningsdomstol av studenten och högskolan.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Ett beslut om avskiljande *enligt 6 §* ska om den som har avskilts begär det, omprövas efter två år.

Ändringen i *första stycket* är endast språklig.

Genom ändringen i *andra stycket* tydliggörs att möjligheten att begära omprövning av ett beslut om avskiljande endast gäller för beslut som gäller tills vidare och alltså inte beslut om avskiljande enligt 6 a §.

Övervägandena finns i avsnitt 13.9.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2. Beslut enligt 4 kap. 6 a § får endast grunda sig på förhållanden som har inträffat efter ikraftträdandet.

I *första punkten* föreskrivs när lagen ska träda i kraft.

Andra punkten innebär att ett beslut om att avskilja uppenbart olämpliga studenter inte får grunda sig på förhållanden som inträffat före ikraftträdandet.

Övervägandena finns i avsnitt 15.3.

17.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2009:128) om yrkeshögskolan

19 a § *En studerande får under en tid av tre år avskiljas från en utbildning som anordnas av staten, en kommun eller en region om han eller hon*

1. har varit föremål för beslut om disciplinära åtgärder som grundar sig på ordningsstörande beteende, och

2. därefter inte ändrat det beteende som föranledde åtgärderna, och

3. därigenom visat sig uppenbart olämplig att bedriva yrkeshögskolestudier.

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om avskiljande.

Paragrafen är ny och innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om avskiljande av studerande som varit föremål för beslut om disciplinära åtgärder i vissa fall. Ett beslut om avskiljande ska vara tidsbegränsat och avse en tid om tre år från det att beslutet om avskiljande meddelades.

Ett avskiljande enligt den nya grunden ska ske under samma förutsättningar som föreslagits för högskolan. Eftersom det inte finns några bestämmelser om disciplinära åtgärder för yrkeshögskolan, måste de disciplinära åtgärderna ha grundat sig på utbildningsanordnarnas egna regler om detta. För att ett avskiljande ska kunna ske krävs att det är fråga om disciplinära åtgärder som vidtas mot olika former av ordningsstörande beteenden. Disciplinära åtgärder som vidtas på grund av att en studerande har gjort sig skyldig till fusk omfattas alltså inte av bestämmelsen. Det ordningsstörande beteendet kan omfatta både handlingar som riktar sig mot specifika personer såsom våld, hot och trakasserier och mer allmänt ordningsstörande beteende som t.ex. störande av undervisning. Om det skulle uppkomma fall där det är oklart om det är fråga om ett ordningsstörande beteende eller inte, bör vägledning kunna hämtas från bestämmelserna om disciplinära åtgärder i högskoleförordningen. Hur många tidigare beslut om disciplinära åtgärder som krävs för ett avskiljande får bedömas från fall till fall med hänsyn till allvaret i det tidigare ordningsstörande beteendet. Bedömningen kan utgå både från beslut om disciplinära åtgärder som avser varning och som avser avstängning.

Av *punkt 2* följer att den studerande inte ska ha rättat sig efter besluten om disciplinära åtgärder för att ett avskiljande ska komma i fråga. Det innebär att den studerandes fortsatta beteende måste vara av likartat slag som det som legat till grund för de tidigare besluten om disciplinära åtgärder.

Punkt 3 anges att den studerande genom sitt ordningsstörande beteende ska ha visat sig uppenbart olämplig att bedriva studier i yrkeshögskolan. Det ska inte göras någon bedömning av den studerandes framtida beteende. Kravet på att den studeranden ska ha visat sig uppenbart olämplig att bedriva högskolestudier avser i stället om den studerande genom sitt tidigare beteende kan sägas ha diskvalificerat sig för yrkeshögskolestudier. Begränsningen till uppenbara fall av olämplighet markerar att den nya avskiljandegrunden ska tillämpas restriktivt och förbehållas de allvarligaste fallen av upprepat ordningsstörande beteende. Vid bedömningen ska beaktas hur andra personer som den studerande kommit i kontakt med under utbildningen påverkats av det ordnings-

störande beteendet. En sådan påverkan kan t.ex. avse andra studerandes möjlighet att tillgodogöra sig undervisningen eller personalens möjlighet att utföra sina arbetsuppgifter. Bedömningen bör ta sikte på om det ordningsstörande beteendet kan sägas ha äventyrat ordningen och tryggheten vid yrkeshögskolan.

I kravet på uppenbar olämplighet ligger också att studerande ska ha visat sig likgiltig för de regler som gäller för verksamheten. Även här gäller att ett avskiljande ska begränsas till de allvarligaste fallen. Ett avskiljande ska avse studeranden som genom sitt tidigare beteende tydligt har manifesterat sin ovilja att följa de regler som gäller i högskolan. Det kan därför vara av betydelse hur lång tid som har förflutit mellan de tidigare besluten om disciplinära åtgärder och om den studeranden däremellan kan visa upp längre perioder av skötsamhet.

Övervägandena finns i avsnitt 13.14–13.15.

Behandling av personuppgifter

19 b § *Bestämmelserna i 19 d och 19 e §§ tillämpas vid behandling av personuppgifter i verksamhet inom yrkeshögskolan som bedrivs med stöd av denna lag, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen, bestämmelser för utbildningen som finns i annan författning eller beslut som meddelats med stöd av någon av dessa författningar.*

Paragrafen motsvarar nuvarande 19 a §. Ändringarna är endast redaktionella.

19 c § *Bestämmelserna i 19 e och 19 f §§ kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning), här benämnd EU:s dataskyddsförordning.*

Termer och uttryck i 19 e och 19 f §§ har samma betydelse som i EU:s dataskyddsförordning

Paragrafen motsvarar nuvarande 19 b §. Ändringarna är endast redaktionella.

19 d § *Bestämmelser om behandling av personuppgifter finns även i lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, här benämnd dataskyddslagen, och i föreskrifter som har meddelats i anslutning till den lagen.*

Paragrafen motsvarar nuvarande 19 c §.

19 e § *Personuppgifter som avses i artikel 9.1 i EU:s dataskyddsförordning (känsliga personuppgifter) får med stöd av artikel 9.2 g i samma förordning behandlas av en enskild utbildningsanordnare*

1. om behandlingen är nödvändig för en hantering som motsvarar handläggning av ett ärende hos en myndighet, eller

2. i annat fall, om behandlingen är nödvändig i verksamheten och inte innebär ett otillbörligt intrång i den registrerades personliga integritet.

Vid behandling som sker med stöd av första stycket är det förbjudet att utföra sökningar i syfte att få fram ett urval av personer grundat på känsliga personuppgifter.

För myndigheter finns det bestämmelser om behandling av känsliga personuppgifter och om sökbegränsningar i 3 kap. 3 § dataskyddslagen.

Paragrafen motsvarar nuvarande 19 d §.

19 f § *Personuppgifter som rör fällande domar i brottmål får behandlas av en enskild utbildningsanordnare om behandlingen är nödvändig för en hantering som motsvarar handläggning av ett ärende hos en myndighet om att avskilja en studerande från utbildning.*

För myndigheter finns det bestämmelser om behandling av personuppgifter som avses i artikel 10 i EU:s dataskyddsförordning i 3 kap. 8 § första stycket dataskyddslagen.

Paragrafen motsvarar nuvarande 19 e §.

Övriga bestämmelser

20 § Högskolans avskiljandenämnd ska pröva frågor om avskiljande.

Nämndens beslut i avskiljandefrågor får överklagas till allmän förvaltningsdomstol av den studerande och utbildningsanordnaren. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Ett beslut om avskiljande *enligt 19 §* ska, om den som har avskilts begär det, omprövas efter två år.

Genom ändringen i *tredje stycket* tydliggörs att möjligheten att begära omprövning av ett beslut om avskiljande endast gäller för beslut som gäller tills vidare och alltså inte beslut om avskiljande enligt 19 a §.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

2. Beslut enligt 19 a § får endast grunda sig på förhållanden som har inträffat efter ikraftträdandet.

I *första punkten* föreskrivs när lagen ska träda i kraft.

Andra punkten innebär att ett beslut om att avskilja uppenbart olämpliga studenter inte får grunda sig på förhållanden som inträffat före ikraftträdandet.

Övervägandena finns i avsnitt 13.14 och 13.15.

Uppdrag att utreda vissa möjligheter till kontroll av uppgifter i belastningsregistret och misstankeregistret

Bilaga 1

Sammanfattning

En utredare ges i uppdrag att biträda Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) med att lämna förslag om dels ökade möjligheter till kontroll av uppgifter i belastningsregistret vid nyanställning inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kap. skollagen (2010:800), dels om införande av belastningsregisterkontroll beträffande redan anställda inom samma områden. Utredaren ska också analysera dels om det finns behov för arbetsgivare inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet att inför eller under pågående anställning ta del av vissa uppgifter i misstankeregistret, dels om Statens skolinspektion och kommuner har motsvarande behov vid den ägar- och ledningsprövning som görs när enskilda ansöker om att godkännas som huvudman inom skolväsendet. Utredaren ska vidare lämna förslag som rör införande av belastningsregisterkontroll inför antagning till vissa högskoleutbildningar och förslag som innebär ökade möjligheter att avskilja studenter i högskolan och studerande i yrkeshögskolan.

Utredaren ska bl.a.

- lämna förslag som innebär att all verksamhet som ingår i skolväsendet ska omfattas av krav på belastningsregisterkontroll inför anställning, anlitande eller annat mottagande i verksamheten,
- föreslå vilka brott som ska inkluderas i ett sådant registerutdrag,
- analysera och ta ställning till om sådan registerkontroll bör ske genom att utdraget visas upp eller lämnas till den som ska kontrollera det,
- analysera för- och nackdelar med och lämna förslag som innebär att arbetsgivare inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet ska kunna ålägga redan anställda personer att med viss regelbundenhet visa upp ett utdrag ur belastningsregistret,
- analysera och ta ställning till om sådan registerkontroll bör ske genom att utdraget visas upp eller lämnas till den som ska kontrollera det,
- analysera om det finns behov för arbetsgivare inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet att inför eller under pågående anställning få ta del av vissa uppgifter i misstankeregistret och vid behov föreslå vilka uppgifter arbetsgivaren ska få ta del av,
- analysera om det finns behov för Skolinspektionen respektive kommunen att vid sin ägar- och ledningsprövning få ta del av vissa uppgifter i misstankeregistret, och vid behov föreslå vilka uppgifter som de ska få del av,
- komplettera de förslag som lämnats i betänkandet Belastningsregisterkontroll och avskiljande av studenter (SOU 2021:83), bl.a. genom att föreslå hur ett system med belastningsregisterkontroll vid antagning till vissa utbildningar som anordnas av enskilda utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda examen ska utformas, och

– lämna förslag som innebär ökade möjligheter att avskilja studenter i högskolan och studerande i yrkeshögskolan.

Skolväsendet ska vara fritt från brottslighet

Ett stort antal barn och elever deltar varje dag i skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kap. skollagen. Läsåret 2022/23 deltog ungefär 3 miljoner barn och elever i sådan verksamhet. Antalet anställda uppskattas samma läsår till drygt 200 000.

Sverige har allvarliga utmaningar med organiserad brottslighet och annan kriminalitet. Särskilt allvarlig är utvecklingen med att allt fler och yngre barn och unga involveras och utnyttjas i de kriminella nätverken. Regeringen genomför därför en historisk offensiv mot brottsligheten i Sverige. På en övergripande nivå handlar det om en omläggning av kriminalpolitiken från ett alltför ensidigt fokus på gärningspersonerna till att sätta brottsoffer och samhällsskydd i centrum.

Det är viktigt att barn och elever garanteras en trygg och säker skolgång där utbildningen anordnas och genomförs av personer som är lämpliga för sina respektive uppdrag.

Uppdraget att utreda hur regleringen om registerkontroll inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet ska utformas

I skollagen finns bestämmelser om belastningsregisterkontroll. Den som erbjuds en anställning inom förskolan, förskoleklassen, grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, fritidshemmet, gymnasieskolan, anpassade gymnasieskolan eller annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kap. skollagen ska visa upp ett utdrag ur belastningsregistret, ett så kallat registerutdrag. Det gäller även för personer som inte ska anställas, men som erbjuds eller tilldelas arbete inom verksamheten på i huvudsak samma villkor som vid en anställning. Belastningsregisterkontroll ska också göras av personer som under utbildning till en lärar- eller förskollärarexamen eller yrkesutbildning inom kommunal vuxenutbildning tilldelas plats för verksamhetsförlagd del av utbildningen inom en verksamhet som omfattas av obligatorisk registerkontroll. Detsamma gäller för deltagare i ett arbetsmarknadspolitiskt program som tilldelas plats för arbetspraktik eller annan programinsats inom sådan verksamhet. Utdraget ska vara högst ett år gammalt. Den som inte har visat upp ett registerutdrag får inte anställas, anlitas eller tas emot i verksamheten (2 kap. 31 §). En kontroll av ett registerutdrag ska dokumenteras genom en anteckning om att utdraget har visats upp. Anteckningen ska göras av den inom verksamheten som beslutar om att anställa, anlita eller ta emot någon. Någon annan dokumentation om kontrollen får inte göras (2 kap. 32 §). Den som inom ett år erbjuds en förnyad anställning hos samma arbetsgivare eller en förnyad möjlighet att på ett sådant sätt som avses i 31 § andra stycket delta

i verksamheten får anställas, anlitas eller tas emot utan att han eller hon har visat upp ett registerutdrag (2 kap. 33 §). En person som är 15 år eller äldre och är folkbokförd där pedagogisk verksamhet ska bedrivas ska också på begäran av kommunen visa upp ett belastningsregisterutdrag (25 kap. 2 a §). Uppgifter om vilka brott sådana utdrag ska innehålla regleras i 22 § tredje stycket förordningen (1999:1134) om belastningsregister.

När regleringen om belastningsregisterkontroll infördes begränsades de uppgifter som registerutdraget får innehålla till att avse sexualbrott, försök, förberedelse, medverkan eller stämpling till sådant brott, barnpornografibrott, mord, dråp, grov misshandel, grovt rån och människorov. I förarbetena angavs att andra brottstyper än de här nämnda inte bör omfattas av registerutdragen (prop. 1999/2000:123 s. 29). Dessa bedömningar gjordes för drygt 20 år sedan och efter det har samhällsutvecklingen och omvärldsläget medfört att många nya brott har införts i brottsbalken och i specialstraffrätten. Det är ett mycket allvarligt problem att kriminella rekryterar barn och ungdomar för att begå brott eller att vuxna aktivt verkar för att radikalisera barn och unga. Det finns därför ett behov av att se över vilka brott som numera bör inkluderas i belastningsregisterkontrollen.

Inom skolområdet görs belastningsregisterkontroller inte bara av personer som ska anställas i verksamhet enligt skollagen utan också av enskilda som ansöker om att bli godkända som huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, anpassad grundskola, gymnasieskola, anpassad gymnasieskola, fritidshem eller pedagogisk omsorg och, om den enskilde är en juridisk person, den s.k. ägar- och ledningskretsen (se 2 kap. 5 och 5 a §§ och 25 kap. 10 och 10 a §§ skollagen och 16 b § förordningen om belastningsregister). Det är Skolinspektionen och lägeskommunen som handlägger ärenden om godkännanden och som ett led i detta görs kontroller i belastningsregistret (2 kap. 7 § skollagen). Bestämmelsen om vilka uppgifter om brott som denna registerkontroll omfattar uppdaterades 2022 i samband med att regleringen av ägar- och ledningsprövningen sågs över (prop. 2021/22:157 s. 74). De uppgifter om brott som kan inhämtas i samband med ägar- och ledningsprövning kan utgöra en lämplig utgångspunkt för vilka brott som en utökad belastningsregisterkontroll avseende personer som söker anställning inom skolan eller som annars omfattas av 2 kap. 31 § skollagen ska omfatta.

Att belastningsregisterutdrag endast ska uppvisas innebär att det är svårt att kontrollera i efterhand att en kontroll verkligen har skett och att uppgifterna i registerutdraget varit korrekta. Det är därför viktigt att se över om belastningsregisterkontrollen bör ske genom att utdraget lämnas till den som ska kontrollera det i stället för att det ska visas upp. I bedömningen av vilket förfarande som är mest lämpligt ska hänsyn tas både till behovet av att registerkontrollen genomförs på ett säkert sätt och konsekvenserna för enskildas personliga integritet. Det bör vidare övervägas om tidsgränsen för hur gammalt utdraget från belastningsregistret får vara ska kortas.

Det är viktigt att belastningsregisterkontroll görs inför varje beslut att anställa eller på annat sätt ta emot en person inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet, även om det skulle vara fråga om en förnyad anställning hos samma arbetsgivare. Nuvarande reglering om undantag från huvudregeln om att den som inte har uppvisat registerutdrag inte heller får anställas eller på annat sätt mottas inom verksamheten behöver därför ses över. Något krav på att redan anställda ska visa upp ett nytt utdrag ur belastningsregistret finns inte. Det innebär att den som redan är anställd i någon av de verksamheter som anges i 2 kap. 31 § skollagen kan vara dömd för brott utan att arbetsgivaren känner till detta. Staten ska enligt regeringsformen (RF) verka för att barns rätt tas till vara (1 kap. 2 § RF). Med barn avses varje människa under 18 år. I all utbildning och annan verksamhet enligt skollagen som rör barn ska barnets bästa vara utgångspunkt (1 kap. 10 § skollagen). Enligt artikel 4 i barnkonventionen ska konventionsstaterna vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa åtgärder och andra åtgärder för att genomföra barns rättigheter enligt konventionen. Det är mot denna bakgrund viktigt att vidta åtgärder för att skydda barn från att fara illa. En skyddsåtgärd skulle kunna vara att ett registerutdrag ska visas upp med viss regelbundenhet, exempelvis årligen, av den som arbetar i en verksamhet där barn och ungdomar är i beroendeställning till rektor, lärare och annan personal. Det bör därför analyseras för- och nackdelar med att redan anställda omfattas av belastningsregisterkontroll. En sådan analys bör innefatta en analys av eventuella arbetsrättsliga aspekter av en sådan kontroll. Förutsättningarna för omplacering, avstängning och uppsägning av en anställd måste beaktas i analysen.

Nuvarande reglering omfattar inte alla verksamheter som omfattas av begreppet skolväsendet enligt 1 kap. 1 § skollagen. Den som ska anställas, anlitas eller på annat sätt tas emot inom kommunal vuxenutbildning behöver inte uppvisa ett utdrag ur belastningsregistret. Möjligheterna att kontrollera anställda och personer som erbjuds anställning eller uppdrag mot belastningsregistret och misstankeregistret inom andra kommunala verksamheter än skolväsendet ses över i annan ordning (Ju 2024:A). Mot denna bakgrund bör detta uppdrag även omfatta en översyn av om kommunal vuxenutbildning bör omfattas av belastningsregisterkontroll enligt skollagen.

I dag görs ingen kontroll av om en person som ska erbjudas anställning eller på annat sätt omfattas av 2 kap. 31 § skollagen förekommer i misstankeregistret. Det finns inte heller någon möjlighet att göra en sådan kontroll av den som redan är anställd eller för Skolinspektionen eller en kommun att ta del av uppgifter i misstankeregistret som ett led i ägar- och ledningsprövningen. Misstankeregistret förs av Polismyndigheten och regleras i lagen (1998:621) om misstankeregister och i förordningen (1999:1135) om misstankeregister. Registret förs huvudsakligen för att underlätta tillgången till uppgifter om skälig misstanke om brott, som behövs i verksamhet hos brottsbekämpande myndigheter. Vissa uppgifter i misstankeregistret är känsliga i förhållande till Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens brottsbekämpande uppdrag.

Det behöver analyseras om det finns behov för arbetsgivare inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet, Skolinspektionen och kommunerna att kunna kontrollera vissa uppgifter i misstankeregistret och i sådana fall vilka uppgifter. Bedömningen bör innefatta en analys av eventuella arbetsrättsliga aspekter av kontrollen och möjliga risker för polisens och åklagares brottsbekämpande verksamhet.

Utredarens förslag kan innefatta utökade möjligheter för olika aktörer att samla in, använda och lagra personuppgifter. Även om uppgifterna i belastnings- och misstankeregistret i delar kan finnas tillgängliga i allmänna handlingar som är offentliga anses en sammanställning av uppgifterna vara särskilt känslig. En arbetsgivares kontroll av om en person misstänks för eller har begått brott innebär ett intrång i den personliga integriteten. Uppgifterna i misstankeregistret är särskilt integritetskänsliga, eftersom det rör sig om misstankar om brott som ännu inte har prövats av domstol. Vid sina överväganden om tillgång till uppgifterna i registren ska utredaren därför göra en utförlig behovsanalys och i tillämpliga delar en analys om alternativa lösningar. En avvägning ska göras av skyddet av enskildas personliga integritet och det skyddsintresse som ska tillgodoses genom ökade möjligheter till belastningsregisterkontroll.

Det gäller absolut sekretess i verksamhet som avser förande av eller uttag ur belastningsregistret för uppgift i registret enligt 35 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400, OSL). Sekretessbestämmelsen är inte tillämplig när en aktör får en uppgift ur registret för att använda den i sin egen verksamhet. Då blir den sekretess som kan gälla i aktörens verksamhet i stället tillämplig. Enligt 35 kap. 1 § 6 OSL gäller sekretess för uppgift i misstankeregistret om en enskilds personliga och ekonomiska förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till honom eller henne lider skada eller men. Uppgifter om brottslighet är känsliga för den enskilde. Det behöver analyseras hur uppgifterna ur belastningsregistret och misstankeregistret ska kunna skyddas hos de aktörer som eventuellt ges rätt att ta del av dessa. Utredaren behöver ta ställning till om det behövs några ändringar vad gäller regelverken om sekretess och tystnadsplikt med anledning av lämnade förslag.

De förslag om registerkontroll som lämnas måste vara förenliga med dataskyddsregleringen. Bestämmelser som reglerar personuppgiftsbehandling finns bland annat i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (EU:s dataskyddsförordning) och lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning. Uppgifter i belastningsregistret och misstankeregistret utgör uppgifter om lagöverträdelser som enligt artikel 10 i EU:s dataskyddsförordning endast får behandlas under kontroll av myndighet eller då behandling är tillåten enligt unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt. I 26 a kap. 6 § skollagen anges i vilka situationer som personuppgifter som avses i artikel 10 i EU:s

dataskyddsförordning får behandlas i verksamhet hos en huvudman för en fristående skola. Det saknas dock stöd för enskilda aktörer inom skolväsendet att behandla sådana uppgifter inför eller under anställning. Om registerkontrollen ska ändras på sådant sätt att utdragen i stället för att uppvisas ska lämnas in till arbetsgivaren, krävs att det införs ett sådant stöd.

Utredaren ska därför

- lämna förslag som innebär att all verksamhet som ingår i skolväsendet ska omfattas av krav på belastningsregisterkontroll inför anställning, anlitande eller annat mottagande i verksamheten,
- föreslå vilka brott som ska inkluderas i ett sådant belastningsregisterutdrag,
- analysera och ta ställning till om registerkontroll bör ske genom att utdraget visas upp eller lämnas till den som ska kontrollera det,
- vid behov föreslå en kortare tidsgräns för hur gammalt registerutdraget får vara än vad som gäller enligt nuvarande reglering i skollagen om registerkontroll,
- lämna förslag som innebär att det inte längre ska finnas möjlighet för arbetsgivare att göra undantag från huvudregeln om att den som inte har uppvisat registerutdrag inte heller får anställas eller på annat sätt mottas inom verksamheten,
- analysera för- och nackdelar med och lämna förslag som innebär att arbetsgivare inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kap. skollagen ska kunna ålägga redan anställda personer att med viss regelbundenhet visa upp ett utdrag ur belastningsregistret,
- analysera om det finns behov för arbetsgivare inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kap. skollagen att inför eller under pågående anställning få ta del av vissa uppgifter i misstankeregistret och vid behov föreslå vilka uppgifter arbetsgivaren ska få ta del av,
- analysera om det finns behov för Skolinspektionen respektive kommunen att vid sin ägar- och ledningsprövning ta del av vissa uppgifter i misstankeregistret och vid behov föreslå vilka uppgifter som de ska få del av,
- bedöma om förslagen är proportionerliga och ändamålsenliga,
- vid behov lämna de förslag i fråga om dataskydd, sekretess och tystnadsplikt som kan behövas till följd av förslagen,
- säkerställa att de förslag som lämnas är förenliga med EU-rätten och Sveriges övriga internationella åtaganden i fråga om mänskliga rättigheter, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

I utredarens uppdrag ingår inte att lämna förslag på ändringar i den arbetsrättsliga lagstiftningen om anställningsskydd.

Belastningsregisterkontroll bör införas vid antagning till vissa utbildningar och möjligheterna att avskilja studenter från högskoleutbildning bör öka

Ett flertal högskoleutbildningar innebär att studenterna under utbildningen kommer i kontakt med personer i beroendeställning. För vissa av dessa utbildningar är det av särskild vikt att skydda barn, ungdomar och vissa patientgrupper. Ett lärosäte har i dag ingen möjlighet att få kännedom om huruvida en sökande till sådana utbildningar har en brottslig bakgrund. Det finns inte heller något rättsligt stöd för att neka en student att antas till en högskoleutbildning på grund av att han eller hon har dömts för brott.

Flera lärosäten och andra intressenter har vidare anfört att bestämmelserna om och möjligheterna för avskiljande av studenter behöver breddas så att även uppenbart olämpliga studenter kan avskiljas från högskoleutbildning. Det handlar t.ex. om möjligheten att kunna avskilja en student på grund av allvarlig brottslighet. När det gäller vissa högskoleutbildningar lyfts också behovet av att kunna skydda elever, patienter och klienter mot brott och övergrepp av studenter. Det handlar även om att öka tryggheten för studenter och lärare i högskolan som utsätts för trakasserier och hot av studenter i de fall där disciplinåtgärder inte bedöms kunna vidtas.

Mot denna bakgrund fick en särskild utredare hösten 2020 i uppdrag att bl.a. ta ställning till om belastningsregisterkontroll bör ligga till grund för antagning till vissa högskoleutbildningar, lämna förslag som innebär ökade möjligheter för statliga universitet och högskolor att avskilja en student från högskoleutbildning och lämna nödvändiga författningsförslag. Utredningen redovisade i oktober 2021 sitt uppdrag i betänkandet Belastningsregisterkontroll och avskiljande av studenter (SOU 2021:83), vari bl.a. förslag till kontroll av belastningsregistret och utökade möjligheter till avskiljande av studenter lämnas. Betänkandet har remitterats. Utredningens förslag bedöms angelägna, men mot bakgrund av synpunkter som inkommit från remissinstanserna finns behov att ytterligare analysera och vid behov komplettera utredningens förslag.

Uppdraget att komplettera urvalet av vilka brott som ska omfattas av belastningsregisterkontroll inför antagning till vissa utbildningar

I SOU 2021:83 föreslås att den belastningsregisterkontroll som ska ske inför antagning till vissa högskoleutbildningar på skolområdet respektive hälso- och sjukvårdsområdet ska omfatta samma brott som ingår i den registerkontroll som ska göras enligt 2 kap. 31 § skollagen. Eftersom utredaren har i uppdrag att se över vilka brott som ska omfattas av ett sådant utdrag, finns anledning att även överväga ändringar i den föreslagna regleringen gällande belastningsregisterkontroll inför antagning till högskoleutbildning.

Utredaren ska därför

– föreslå vilka brott som bör omfattas av den belastningskontroll som ska göras inför antagning till vissa utbildningar, samt
– lämna nödvändiga författningsförslag.

Bilaga 1

Uppdraget att utreda på vilket sätt enskilda utbildningsanordnare kan omfattas av ett system med belastningsregisterkontroll som en förutsättning för att bli antagen till vissa utbildningar

Uppdraget till Utredningen om belastningsregisterkontroll och avskiljande av studenter (U 2020:06) var begränsat till att avse statliga universitet och högskolor. Det ingick alltså inte i uppdraget att lämna förslag som berör enskilda utbildningsanordnare.

I remissvaren framförs synpunkter om att belastningsregisterkontroll bör vara en förutsättning för att bli antagen även för vissa utbildningar vid enskilda utbildningsanordnare som omfattas av lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina (examenstillståndslagen). Några remissinstanser påpekar att om en sökande kan nekas att antas till en utbildning vid ett statligt universitet eller högskola men antas till en liknande utbildning hos en enskild utbildningsanordnare kan det leda till att studenter med ett kriminellt förflutet söker sig till utbildningar som anordnas av enskilda utbildningsanordnare. I slutändan kan det uppstå parallella antagningsmodeller för likvärdiga utbildningar som alla leder till statligt reglerade examina. Det finns därmed starka skäl som talar för att belastningsregisterkontroll även bör införas vid antagning till vissa utbildningar som anordnas av enskilda utbildningsanordnare.

Enskilda utbildningsanordnare är dock inte myndigheter och omfattas inte av det offentligrättsliga regelverket på samma sätt som statliga universitet och högskolor. I examenstillståndslagen anges att utbildningen ska vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund och på beprövad erfarenhet samt bedrivas så att den i övrigt uppfyller de krav som uppställs på utbildning i 1 kap. högskolelagen (1992:1434). För varje examen som tillståndet avser, ska utbildningen också svara mot de särskilda krav som enligt förordningsbestämmelser gäller för denna examen vid de universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen. Lagen innehåller även vissa bestämmelser om dataskydd. Exempelvis anges att personuppgifter som rör fällande domar i brottmål får behandlas av en enskild utbildningsanordnare om behandlingen är nödvändig för en hantering som motsvarar handläggning av ett ärende hos en myndighet om att avskilja en student från utbildning.

Enskilda utbildningsanordnare har dock stor frihet att själva utforma sin antagningsprocess. Det finns därför behov av att föreslå hur ett system för att införa belastningsregisterkontroll som krav för antagning till vissa utbildningar som anordnas av enskilda utbildningsanordnare kan utformas. För statliga universitet och högskolor har utredningen bedömt att det inte finns skäl att införa en möjlighet att begära omprövning av beslut om att inte anta en sökande på grund av att denne förekommer i belastningsregistret avseende vissa brott. Anledningen är att utredningen anser att de befintliga bestämmelserna om rättelse och ändring av beslut i förvaltningslagen (2017:900) ger tillräckliga möjligheter att korrigera felaktiga beslut. En aspekt som behöver beaktas vid införande av belastningsregisterkontroll vid antagning till utbildningar vid enskilda

utbildningsanordnare är att de inte omfattas av förvaltningslagen. Det finns därför skäl att analysera förutsättningarna för sökande att få ett beslut om nekad antagning till utbildning hos enskild utbildningsanordnare på grund av förekomst i belastningsregistret rättat eller ändrat.

Utredaren ska därför, med utgångspunkt i förslagen i SOU 2021:83,

- föreslå hur ett system med belastningsregisterkontroll vid antagning till vissa utbildningar som anordnas av enskilda utbildningsanordnare som omfattas av examenstillståndslagen ska utformas,
- analysera förutsättningarna för sökande att få ett beslut om nekad antagning till utbildning hos enskild utbildningsanordnare på grund av förekomst i belastningsregistret rättat eller ändrat samt vid behov lämna förslag i denna del, och
- föreslå nödvändiga författningsförslag.

Förslag som nu avses behöver utformas med hänsynstagande till dataskydds- och sekretessaspekter, vilka behandlas i nästa avsnitt.

Vilka kompletteringar behövs i fråga om dataskydd och sekretess för Universitets- och högskolerådet, statliga universitet och högskolor och enskilda utbildningsanordnare?

Den personuppgiftsbehandling som krävs för registerkontroll i samband med antagning till högskoleutbildning behöver vara förenlig med EU:s dataskyddsförordning och kompletterande nationell lagstiftning. Behandling av personuppgifter som rör fällande domar i brottmål får enligt artikel 10 i dataskyddsförordningen endast utföras under kontroll av myndighet eller då behandling är tillåten enligt unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt. Som nämns ovan finns det för enskilda utbildningsanordnare redan vissa bestämmelser om behandling av personuppgifter, bl.a. uppgifter om lagöverträdelser, i examens-tillståndslagen. Det saknas dock stöd för enskilda utbildningsanordnare att behandla sådana uppgifter i samband med antagning till utbildningar. För att enskilda utbildningsanordnare ska kunna omfattas av belastnings-registerkontrollen krävs det att det införs ett sådant stöd.

I förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor (redovisningsförordningen) föreskrivs att Universitets- och högskolerådet (UHR) får föra ett antagningsregister, vilket myndigheten också gör. Ändamålet med registret är att vara till hjälp för högskolor vid antagning av studenter men uppgifterna får också användas för visst utlämnande, för viss officiell statistik och för forskning (4 kap. 1 §). Om en sökande nekats antagning på grund av att den förekommer i belastnings-registret kommer detta att dokumenteras i antagningsregistret. Det kan nämnas att redovisningsförordningen även innehåller bestämmelser om att varje högskola ska föra ett studieregister som bl.a. har till ändamål att säkra att uppgifter om sökande till utbildning bevaras (2 kap. 1 och 2 §§). I registret ska det för varje student dokumenteras ett flertal uppgifter, däribland om antagning (2 kap. 3 §). Det kan därför inte uteslutas att även

studieregistret någon gång kan komma att innehålla anteckningar om att sökande nekats antagning på grund av förekomst i belastningsregistret.

Det har vid flera tillfällen uppmärksammats att redovisningsförordningens bestämmelser i många fall inte motsvarar de verkliga förhållandena. Det gäller exempelvis möjligheten för statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare att få direktåtkomst till uppgifter i antagningsregistret. Dessa frågeställningar blir än mer aktuella vid införande av belastningsregisterkontroller inför antagning till högskoleutbildning och särskilt om även de enskilda utbildningsanordnarnas antagningsförfarande ska innefatta belastningsregisterkontroll. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har gjort en analys och lämnat förslag till ändringar i förordningen i sin delrapport ”En översyn av bestämmelserna om antagningsregister – delredovisning av ett regeringsuppdrag”. I rapporten föreslår UKÄ att högskolor och enskilda utbildningsanordnare som vid tillämpningen av OSL ska jämställas med myndigheter får medges direktåtkomst till uppgifter i antagningsregistret. Övriga enskilda utbildningsanordnare föreslås inte få sådan direktåtkomst, utan i stället få tillgång till uppgifterna i antagningsregistret genom elektroniskt utlämnande på annat sätt. Det är viktigt att samtliga lärosäten på ett enkelt sätt kan få tillgång till de uppgifter som de behöver för att kunna genomföra ett effektivt och rättssäkert antagningsförfarande. Det finns därför behov av att se över hur enskilda utbildningsanordnare genom direktåtkomst kan ges tillgång till sådana uppgifter i antagningsregistret som behövs för ett ändamålsenligt antagningssystem som innefattar belastningsregisterkontroll.

Vid belastningsregisterkontroll inför antagning till utbildning aktualiseras delvis andra frågor om sekretess än vid belastningsregisterkontroll inför anställning i t.ex. en skola. Regleringen i 2 kap. 31 § skollagen bygger på att den enskilde själv begär ut ett registerutdrag och visar upp det inom ramen för ett anställningsförfarande eller ett annat förfarande som omfattas av obligatorisk belastningsregisterkontroll. Om den enskilde vet med sig att han eller hon är dömd för ett brott som omfattas av ett belastningsregisterutdrag som ska visas upp i ett sådant förfarande kan personen välja att inte söka tjänsten eller platsen. På motsvarande sätt skulle en enskild som vet att han eller hon förekommer i belastningsregistret på ett sådant sätt att det skulle utgöra hinder för antagning till en viss utbildning kunna avstå från att söka utbildningen. Kontrollen av att en enskild sökande inte förekommer i belastningsregistret kommer dock inte, på motsvarande sätt som vid t.ex. ett anställningsförfarande, att ske vid ett personligt möte där den enskilde själv kan visa upp ett registerutdrag. I stället föreslås i betänkandet SOU 2021:83 att UHR ska få inhämta uppgifter från belastningsregistret elektroniskt från Polismyndigheten. Det föreslås att uppgifterna endast ska avse om den sökande förekommer eller inte förekommer i registret för något av de angivna brotten, utan att det preciseras vilket eller vilka av brotten som är aktuella i det enskilda fallet. Utredningen föreslår vidare att kontrollen i belastningsregistret bara ska göras avseende sökande som ska erbjudas utbildningsplats. Kontrollen föreslås alltså göras först efter att ett urval av de sökande gjorts, vilket innebär att antalet som ska kontrolleras kan minimeras. Samtidigt innebär

detta att kontrollen måste göras efter urvalet men innan antagningsbesluten fattas, dvs. tiden för att genomföra kontrollen är mycket begränsad, och det är därför uppgifterna måste inhämtas av UHR elektroniskt.

Det gäller absolut sekretess i verksamhet som avser förande av eller uttag ur belastningsregistret för uppgift i registret enligt 35 kap. 3 § OSL. Sekretessbestämmelsen är inte tillämplig när en aktör får en uppgift ur registret för att använda den i sin egen verksamhet. Då blir den sekretess som kan gälla i aktörens verksamhet i stället tillämplig. I SOU 2021:83 gjordes bedömningen att det inte finns någon sekretessbestämmelse som kan tillämpas på uppgifter om förekomst i belastningsregistret när de hanteras i lärosätenas eller UHR:s verksamheter. Utredningen bedömde att det inte heller bör införas några nya bestämmelser om sekretess som omfattar sådana uppgifter. Skälet för det var bland annat att detta ändå sannolikt kommer att framgå av ett beslut om nekad antagning, varför en sekretessbestämmelse skulle få begränsad effekt.

Flera remissinstanser motsätter sig utredningens bedömning att uppgifterna om förekomst i belastningsregistret är tillräckligt skyddade utan införande av ytterligare sekretessbestämmelser. Det har också framförts att uppgifter om förekomst i belastningsregistret sannolikt kommer behöva hanteras i antagningssystemet, som har många användare, och att det finns en stor risk att informationen kan behöva lämnas ut vid begäran från allmänheten.

Samtidigt är det viktigt att beslut om antagning är offentliga och det bör i antagningssystemet lämnas tydlig information om att viss brottslighet kommer att utgöra hinder för antagning till vissa utbildningar och att en belastningsregisterkontroll kommer att göras vid antagning till sådana utbildningar. Man kan utifrån sådana utgångspunkter hävda att det är upp till den enskilde att avgöra om denne vill söka den aktuella utbildningen trots att plats kommer att nekas och trots att uppgifterna blir offentliga.
Om belastningsregisterkontroll införs i samband med antagning till vissa utbildningar kan uppgifter om förekomst i belastningsregistret komma att hanteras av UHR och av universitet och högskolor. Uppgifter om brottslighet är känsliga för den enskilde. Det behöver analyseras om uppgifter om förekomst i belastningsregistret ska skyddas av sekretess hos offentliga aktörer. Det kan dock redan idag förekomma känsliga uppgifter om enskilda i antagningssystemet, t.ex. uppgifter om hälsotillstånd eller om s.k. skyddade personuppgifter. Detta är något som har uppmärksammats av UKÄ i delrapporten om en översyn av bestämmelserna om antagningsregistret.

Handlingsoffentligheten och OSL är tillämpliga hos UHR och hos universitet och högskolor med statlig huvudman. Detsamma gäller för den verksamhet vid enskilda utbildningsanordnare som anges i bilagan till OSL, dvs. all verksamhet hos Chalmers tekniska högskola AB, Stiftelsen Högskolan i Jönköping och dess dotterbolag samt i verksamhet som avser statligt stöd i form av utbildningsbidrag för doktorander hos Handelshögskolan i Stockholm (2 kap. 4 § OSL och bilagan till OSL).

Sekretess gäller hos statliga lärosäten, de lärosäten som anges i bilagan till OSL och hos UHR i verksamhet som avser biträde vid antagning av studenter för uppgift om en enskilds identitet, adress och andra liknande uppgifter om en enskilds personliga förhållanden, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs (23 kap. 5 § andra stycket OSL). Vissa uppgifter om hälsotillstånd kan i dag omfattas av det s.k. minimiskyddet i 21 kap. 1 § OSL som gäller hos alla myndigheter och i sådana verksamheter hos enskilda som anges i bilagan till OSL. Nuvarande sekretessreglering för s.k. skyddade personuppgifter hos UHR och lärosäten (23 kap. 5 § andra stycket OSL) har funnits under många år och bedöms fungera tillfredsställande. När det gäller uppgifter om hälsotillstånd som kan förekomma i antagningsregistret hos UHR, statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare som anges i bilagan till OSL behöver det dock analyseras om sådana uppgifter ska skyddas av sekretess i större utsträckning än vad som följer av det s.k. minimiskyddet. Som nämnts ovan behöver det vidare analyseras om även uppgifter om brottslighet som kan komma att registreras i samband med belastningsregisterkontroller bör omfattas av sekretess.

Hos enskilda utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda examen, men som inte omfattas av regleringen om handlingsoffentlighet och sekretess, finns det inget skydd för sådana uppgifter som omfattas av sekretess hos statliga lärosäten och sådana enskilda utbildningsanordnare som anges i bilagan till OSL. För att kunna skydda uppgifter hos enskilda som inte anges i bilaga till OSL krävs särskilda bestämmelser om tystnadsplikt, det vill säga förbud mot att röja en uppgift muntligen eller genom att en handling med uppgiften i lämnas ut. Föreskrifter om tystnadsplikt finns bland annat i 29 kap. 14 § skollagen och i 10 § lagen (2022:1011) om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet. Det behöver analyseras om det i examenstillståndslagen bör införas bestämmelser om tystnadsplikt för vissa känsliga uppgifter, exempelvis för s.k. skyddade personuppgifter och uppgifter om hälsotillstånd för enskilda utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda examina och som inte anges i bilagan till OSL. En reglerad tystnadsplikt för enskilda utbildningsanordnare skulle också underlätta för de utbildningsanordnare som inte anges i bilagan till OSL att beredas direktåtkomst till uppgifter i UHR:s antagningsregister. Det behöver även analyseras om uppgifter om förekomst i belastningsregistret bör omfattas av en sådan tystnadsplikt.

Utredaren ska därför, med utgångspunkt i förslagen i SOU 2021:83,

- lämna förslag som innebär att det är tillåtet för en enskild utbildningsanordnare att behandla uppgifter om förekomst i belastningsregistret i samband med antagning,
- lämna förslag på hur enskilda utbildningsanordnare genom direktåtkomst kan ges tillgång till sådana uppgifter i antagningsregistret som behövs för ett ändamålsenligt antagningssystem som innefattar belastningsregisterkontroll,
- analysera om det finns skäl att införa nya sekretessbestämmelser som i förfarandet avseende antagning till utbildning gäller till skydd för

exempelvis uppgifter om hälsotillstånd och förekomst i belastningsregistret hos UHR, statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare som anges i bilagan till OSL, och vid behov lämna sådana förslag,
- analysera om det finns skäl att införa bestämmelser om tystnadsplikt som i förfarandet avseende antagning till utbildning gäller till skydd för exempelvis uppgifter om s.k. skyddade personuppgifter, hälsotillstånd och förekomst i belastningsregistret hos enskilda utbildningsanordnare som har examenstillstånd och som inte anges i bilagan till OSL, och vid behov lämna sådana förslag, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att se över möjligheten att avskilja studenter i högskolan och studerande i yrkeshögskolan

I högskolelagen finns en upplysning om att regeringen med stöd av sin restkompetens kan meddela föreskrifter om att en student tills vidare ska avskiljas från utbildningen om studenten lider av psykisk störning, missbrukar alkohol eller narkotika, eller har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet. Som ytterligare förutsättning för ett avskiljande gäller att det, till följd av något sådant förhållande, bedöms föreligga en påtaglig risk att studenten kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen (4 kap. 6 §). Regeringen har meddelat föreskrifter i förordningen (2007:989) om avskiljande av studenter från högskoleutbildning.

I högskolelagen finns vidare en upplysning om att regeringen får meddela föreskrifter om tillfällig avstängning av studenter (4 kap. 5 §). Med stöd av detta har regeringen meddelat föreskrifter i 10 kap. högskoleförordningen (1993:100). Av bestämmelserna i högskoleförordningen framgår att disciplinära åtgärder i form av varning och avstängning får vidtas mot en student som med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid prov eller när en studieprestation annars ska bedömas. Disciplinära åtgärder får även vidtas mot en student som stör eller hindrar undervisning, prov eller annan verksamhet inom ramen för utbildningen vid högskolan, stör verksamheten vid högskolans bibliotek eller annan särskild inrättning inom högskolan, eller utsätter en annan student eller en arbetstagare vid högskolan för sådana trakasserier eller sexuella trakasserier som avses i 1 kap. 4 § diskrimineringslagen (2008:567). Ett beslut om avstängning innebär att studenten inte får delta i undervisning, prov eller annan verksamhet inom ramen för utbildningen vid högskolan. Beslutet skall avse en eller flera perioder, dock sammanlagt högst sex månader. Ett beslut om avstängning får också begränsas till att avse tillträde till vissa lokaler inom högskolan.

I betänkandet SOU 2021:83 föreslås att bestämmelserna om disciplinära åtgärder i högskoleförordningen ska ändras så att hänvisningen till 1 kap. 4 § diskrimineringslagen tas bort. Disciplinära åtgärder ska således enligt förslaget kunna vidtas mot en student som utsätter en annan student eller en arbetstagare vid högskolan för trakasserier eller sexuella trakasserier.

När det gäller regleringen om avskiljande gör utredningen bedömningen att det finns ett behov av att, i de allvarligaste fallen, kunna avskilja vissa studenter som uppträder mycket klandervärt. Utredningen föreslår därför att det ska införas en avskiljandegrund som är kopplad till studentens uppträdande och som ska gälla studenter på alla högskoleutbildningar. Motsvarande förslag lämnas även för yrkeshögskolan. Förslaget innebär att en student tills vidare ska kunna avskiljas från utbildningen om studenten genom särskilt klandervärt uppträdande, under eller i anslutning till utbildningen, visat sig uppenbart olämplig att fortsätta sina studier. För avskiljande enligt den nya grunden ska det inte krävas att det föreligger en påtaglig risk för att studenten kan komma att skada annan person eller egendom under utbildningen. Enligt utredningen syftar avskiljande-grunden till att möjliggöra avskiljande om studentens fortsatta deltagande i utbildningen annars skulle riskera att gå ut över andra personer, och då särskilt över andra studenter och deras rätt till en utbildning av hög kvalitet. Prövningen enligt den föreslagna avskiljandegrunden innefattar därmed en viss framåtsyftande bedömning.

Flera lärosäten framför i sina remissvar att de är positiva till och instämmer i utredningens förslag. Ett antal remissinstanser lyfter dock att det finns behov av att ytterligare förtydliga och definiera vad som avses med den nya avskiljanderunden. Det framförs även att det finns behov av att ytterligare analysera hur den nya avskiljandegrunden förhåller sig till befintliga avskiljandegrunder, t.ex. vad gäller skillnader i de krav som ställs för att en student ska kunna avskiljas.

Det kan konstateras att såväl den nya avskiljandegrund som föreslås av utredningen som befintliga avskiljandegrunder innehåller framåtsyftande bedömningar. Det finns en risk att det kan uppstå tillämpningssvårigheter om framåtsyftande bedömningar görs utifrån olika kriterier. Det finns därför skäl att överväga om det i vissa fall bör vara möjligt att fatta beslut om avskiljande av en student i fall där det bedöms finnas en påtaglig risk att studenten kan komma att skada annan person eller värdefull egendom under utbildningen, även i fall där studenten inte lider av psykisk störning, missbrukar alkohol eller narkotika eller har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet. Det kan t.ex. handla om studenter som uppträtt särskilt klandervärt genom att utsätta studenter och personal vid högskolan för oacceptabla beteenden i form av våld, hot eller trakasserier eller som på annat vis allvarligt stör eller förhindrar verksamheten vid lärosätet. Det kan även övervägas om det i vissa fall ska vara möjligt att avskilja studenter som betett sig särskilt klandervärt utan att det görs en framåtsyftande bedömning. I ett sådant fall skulle bedömningen av huruvida studenten ska avskiljas utgå från att studenten betett sig så pass klandervärt att den har förverkat rätten till sin studieplats, t.ex. om högskolan beslutat om disciplinära åtgärder mot en student vid flera tillfällen utan att studenten har korrigerat sitt beteende.

Vid utförande av uppdraget ska beaktas att yttrandefriheten är ett fundament för vårt samhälle som bör värnas. Det är genom det fria meningsutbytet som ett kritiskt tänkande främjas och ett demokratiskt samhälle byggs. I Sverige råder grundlagsskyddad åsikts- och

yttrandefrihet. Var och en är gentemot det allmänna tillförsäkrad en frihet att meddela upplysningar och uttrycka tankar, åsikter och känslor. Yttrandefriheten innebär en mycket långtgående rätt för enskilda att uttrycka tankar och idéer i vilket ämne som helst. Den innebär dock inte en frihet att alltid säga precis vad som helst. Det är till exempel inte tillåtet att förtala någon eller att begå en gärning som innefattar hot mot någon eller hets mot folkgrupp.

Utredaren ska därför

- lämna förslag som innebär ökade möjligheter att avskilja studerande i högskolan respektive yrkeshögskolan från studier, samt
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Om utredaren bedömer att det även bör lämnas förslag som omfattar disciplinära åtgärder i högskolan är utredaren oförhindrad att göra det.

Konsekvensbeskrivning

Utredaren ska redogöra för ekonomiska och praktiska konsekvenser av sina förslag inklusive vilka anpassningar av polisens IT-system som följer av förslagen samt beskriva konsekvenserna av dessa för övrig IT-utveckling på myndigheten. Bland annat ska förslagens offentligfinansiella och samhällsekonomiska konsekvenser på kort och lång sikt analyseras och redovisas. Om förslagen innebär kostnadsökningar för staten, kommuner eller regioner ska utredaren föreslå hur dessa ska finansieras. Utredaren ska också redogöra för konsekvenserna för enskilda och bedöma integritetsriskerna med förslagen.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska inhämta synpunkter och upplysningar från Integritetsskyddsmyndigheten, Högskolans avskiljandenämnd, Polismyndigheten, Statens skolinspektion och Universitets- och högskolerådet. Utredaren ska vidare inhämta synpunkter och upplysningar från Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Friskolornas riksförbund, arbetsmarknadens parter, statliga universitet och högskolor samt enskilda utbildningsanordnare med tillstånd att utfärda relevanta examina. Utredaren ska också inhämta upplysningar från andra aktörer som utredaren anser vara av betydelse för arbetet. Utredaren ska vidare hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet och kommittéväsendet, särskilt den utredning som har i uppdrag att förbättra bakgrundskontroller i kommunerna.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2025.

Bilaga 2

Ändring av uppdraget att utreda vissa möjligheter till kontroll av uppgifter i belastningsregistret och misstankeregistret

Regeringskansliet beslutade den 2 april 2024 att en utredare skulle ges i uppdrag att biträda Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) med att bland annat lämna förslag om dels ökade möjligheter till kontroll av uppgifter i belastningsregistret vid nyanställning inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kap. skollagen (2010:800), dels om införande av belastningsregisterkontroll beträffande redan anställda inom samma områden.

Regeringskansliet ändrar uppdragsbeskrivningen på så sätt att utredaren även

– ska lämna förslag som innebär att arbetsgivare inom skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet enligt 25 kap. skollagen ska få tillgång till vissa uppgifter i misstankeregistret inför att en person ska anställas, anlitas eller tas emot på annat sätt och föreslå vilka uppgifter som arbetsgivare på sådant sätt ska få tillgång till, och
– ska föreslå vilka ytterligare brott som ska omfattas av förordningen (2011:278) om underrättelse till Statens skolinspektion om domar i vissa brottmål.

Dessutom förlängs uppdraget. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 1 april 2025.

Skälet för uppdraget under den andra strecksatsen är att samhällsutvecklingen och omvärldsläget har medfört att nya brott har införts i brottsbalken och i specialstraffrätten sedan förordningen (2011:278) om underrättelse till Statens skolinspektion om domar i vissa brottmål beslutades. Det finns därför anledning att se över vilka brottstyper som ska omfattas av domstolarnas underrättelseskyldighet.

Alternativt författningsförslag

Bilaga 3

I denna bilaga finns ett utkast till en alternativ författningsändring i fråga om 2 kap. 33 § skollagen (2010:800) (se avsnitt 8.9).

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 kap.	
33 §[15]	
Den som inom *ett år* erbjuds en förnyad anställning hos samma arbetsgivare eller en förnyad möjlighet att på ett sådant sätt som avses i 31 § andra stycket delta i verksamheten får anställas, anlitas eller tas emot utan att han eller hon har visat upp ett registerutdrag.	Den som inom *sex månader* erbjuds en förnyad anställning hos samma arbetsgivare eller en förnyad möjlighet att på ett sådant sätt som avses i 31 § andra stycket delta i verksamheten får anställas, anlitas eller tas emot utan att han eller hon har visat upp ett registerutdrag.

[15] Senaste lydelse 2021:452

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

§ 76

Diarienr: IFN-2025/00161

Remiss - Utökad registerkontroll i Utbildningsväsendet och en ny grund för avskiljande av studenter U2025/01126

Förslag till beslut

Individ- och familjenämnden yttrar sig i enlighet med det reviderade yttrande 2025-05-26.

Avstår från att delta i beslutet
Andreas Sellstedt (V) avstår från att delta i arbetsutskottets beslut.

Ärendebeskrivning

Sverige står i dag inför allvarliga utmaningar med radikaliserade rörelser som våldsbejakande extremism och en allt grövre organiserad brottslighet där det grova våldet har krupit längre ner i åldrarna. Barn och elever behöver i dag inte bara skyddas mot våld och övergrepp utan också mot rekrytering till kriminella nätverk och radikalisering samt annan skadlig och otillbörlig påverkan. Förslaget från utbildningsdepartementet är att fler brott ska omfattas av det registerutdrag som ska visas upp inför anställning eller annat mottagande i skolväsendet eller annan pedagogisk verksamhet.

Föredragande HR-Strateg lägger vid arbetsutskottet sammanträde fram ett reviderad yttrande som går i linje med remissvar som Umeå kommun tidigare lämnat på liknande remisser.

Arbetsutskottets beslutsordning

Yrkande
Andreas Lundgren (S) och Igor Hell (M) yrkar bifall till det reviderade yttrandet och tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Arbetsutskottets beslutsgång

Andreas Sellstedt (V) avstår från att delta i beslutet.

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar att yttra sig i enlighet med den reviderade yttrandet och tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Beslutsunderlag

Yttrande 2025-05-26
Promemoria U2025/01126

Beredningsansvariga

HR-strateg Marie Eriksson
Utbildningsstrateg Gymnasie- och vuxennämnden Cathrin Backman Löfgren

Beslutet ska skickas till
Kommunstyrelsen

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-05-22

Individ- och familjenämndens arbetsutskott

Diarienr: IFN-2025/00168

Införande av planeringsverktyg Intraphone

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden beslutar att fullfölja införandet av planeringsverktyget IntraPhone.

Ärendebeskrivning
Äldreomsorgsförvaltningen har tillsammans med och Stöd- och omsorgsförvaltningen upphandlat planeringsverktyget IntraPhone för planering och kvalitetssäkring av insatser hos den enskilde som är i behov av stöd och hjälp. IntraPhone är upphandlad som en molntjänst och upphandlingsprojektet har följt Umeå kommuns riktlinjer och processer för upphandling samt informationssäkerhet.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse-Beslut om fortsatt införande planeringsverktyg Intraphone
Beslutsunderlag och beslutsprotokoll sekretessprövning IntraPhone 2025-05-23
Konsekvensbedömning IntraPhone, IFN, avseende dataskydd enligt artikel 35 dataskyddsförordningen

Beredningsansvarig
Digitaliseringschef Emil Forsberg

Beslutet ska skickas till
Digitaliseringschef Emil Forsberg

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Emil Forsberg
Digitaliseringschef

UMEÅ KOMMUN

Beslut gällande införande av planeringsverktyget Intraphone

Bakgrund

Stöd- och omsorgsförvaltningen har tillsammans med Äldreomsorgsförvaltningen upphandlat planeringsverktyget IntraPhone för planering och kvalitetssäkring av insatser hos den enskilde som är i behov av stöd och hjälp.

Idag är det endast den kommunala hemtjänsten som har ett planeringsverktyg (f.n. TES) men behovet finns i fler verksamheter inom båda förvaltningarna. Det flertal verksamheter som saknar planeringsverktyg hanterar sina behov utan anpassat systemstöd vilket innebär omfattande administration men även lagring och hantering av uppgifter som rör den enskilde på ej anpassade lagringsplatser, till exempel listor i Excel, Outlook samt SharePoint Online.

IntraPhone är upphandlad som en molntjänst och upphandlingsprojektet har följt Umeå kommuns riktlinjer och processer för upphandling samt informationssäkerhet. En uppdaterad konsekvensbedömning enligt GDPR och riskbedömning utifrån upphandlingens resultat samt KLASSA har genomförts och delgivits kommunens Dataskyddsombud.

Det arbete som genomförts har visat att vård-/omsorgstagare samt medarbetare med sekretesskydd kan omfattas av planering som görs i IntraPhone, för kvalitetssäkring av insatser enligt uppdrag som socialtjänsten har. Från och med första januari 2025 gäller en ny rutin avseende dispens från kommunövergripande riktlinjer för informationssäkerhet där berörd nämnd tar ställning till informationssäkerhetsrådets utlåtande, vilket tidigare har skett via stadsdirektör. Den kommunövergripande riktlinjen är under revidering och exakt hur processen ska se ut är inte fastställt.

Informationssäkerhetsrådets utlåtande

Informationssäkerhetsrådets bedömning är att IntraPhone uppfyller samtliga krav på adekvat informationsskydd med ett undantag; information lagras inte krypterat hos leverantören. Informationssäkerhetsrådet menar därmed att uppgifterna inte har tillräckligt skydd mot obehörig åtkomst. 2 av 2

Tekniska krav och det förändrade världsläget

Vid tidpunkt för upphandlingen ställdes de krav som motsvarade den vetskap om informationssäkerhet som fanns då. På kort tid har världsläget förändrats och behovet av skydd för den information som hanteras digitalt har ökat.

Krypterad lagring, som informationssäkerhetsrådet förespråkar, är idag ovanligt på marknaden och stora leverantörer som exempelvis Microsoft erbjuder ännu inte fullt ut funktionalitet för detta. Krypterad lagring är även en betydligt mer komplex teknisk lösning som ställer högre krav både på leverantören och användaren. Det är framför allt vid de tillfällen den krypterade informationen innehåller fel av något slag och behöver rättas till som dekrypteringen kan dels ta tid, vilket kan innebära att informationen inte är tillgänglig, men kan också innebära att data förloras i processen och inte kan återställas. Den tekniska struktur och säkerhet som IntraPhone erbjuder i sin molntjänst motsvarar de krav som ställdes i upphandlingen och är representativ för hur marknaden ser ut i den här typen av system. IntraPhone är en etablerad leverantör och cirka ett hundra kommuner i landet använder deras planeringsverktyg så som det tillhandahålls utan krypterad lagring.

Risken för obehörig åtkomst på grund av att kryptering saknas för lagrad data bedöms i konsekvensbedömningen GDPR som låg.

Data är krypterad när den skickas mellan IntraPhone och applikation, men inte i lagring. Däremot är lagringen både tekniskt, organisatoriskt och fysikaliskt kravställd att ha det skydd som krävs för att vara säker. Det bedöms osannolikt att obehörig får tillgång till personuppgifter i samband med överföring av data, då uppgifter som överförs är krypterade från leverantören. Det skulle krävas flera förändringar av inställningar hos leverantören för att detta ska inträffa.

Leverantören ansvarar för att meddela om något har förändrats som kan påverka behandlingen, detta regleras i PUB-avtalet.

Konsekvenser om införande av Intraphone inte fullföljs

Förberedelserna för införandet av nytt planeringsverktyg är långt framskridna och behovet av att byta eller införa systemet är stort bland annat för att komma bort från manuell hantering och utskrift på papper samt annan lagring av information som utifrån ett informationssäkerhetsperspektiv är riskfylld. Vidare bidrar IntraPhone till att kvalitetssäkra att rätt insats utförs vid rätt tidpunkt vilket är avgörande för att möta den enskildes behov av vård och omsorg. Utöver detta bidrar IntraPhones funktionalitet till en effektivare verksamhets vilket blir allt viktigare utifrån den tilltagande kompetensförsörjningsutmaningen. Som kund har vi en skyldighet att fullfölja det ingångna avtalet vilket annars riskerar att leda till avtalsbrott med påföljande omfattande juridiska och ekonomiska konsekvenser. Då krypterad lagring ännu inte är en etablerad teknik är det även högst sannolikt att verksamheternas behov inte kan tillgodoses utan hänvisas därmed till manuella arbetssätt med tillhörande informationssäkerhetsrisker, kvalitetsbrister och ineffektivitet i planering och utförande av insatser.

Förslag till beslut

Individ- och familjenämnden beslutar att fullfölja införandet av planeringsverktyget IntraPhone.

Beslutsunderlag och beslutsprotokoll sekretessprövning IntraPhone

Datum:	Beslutsunderlag sammanställt av:
2025-05-22	Ida Ryttander, verksamhetsutvecklare digitalisering SoO **Sakkunniga som tillfrågats:** Maria Sydlén, verksamhetsjurist Lennart Nilsson, kommunjurist Sabina Frenander, systemförvaltare Sofia Henriksson, verksamhetsutvecklare stöd och utveckling, projektledare införandeprojektet för Planeringsverktyget Intraphone.

Bakgrund

IntraPhone är en molntjänst som har upphandlats av Individ- och familjenämnden för planering och kvalitetssäkring av beviljade insatser gällande socialtjänst och hälso- och sjukvård. Tjänsten kommer även att hantera personuppgifter för statistik, tillsyn, kvalitet och verksamhetsuppföljning. Information om vård- och omsorgstagare och beslutade insatser överförs från processtödet för att planeras ut på de utförarverksamheter som använder sig av tjänsten. Information om medarbetare som arbetar inom de olika utförarverksamheterna förs också över till IntraPhone för att fungera som resurser för planeringen av insatser.

I samband med konsekvensanalys har det framkommit att det bör genomföras en sekretessprövning av den information som Individ- och familjenämnden planerar att lämna över till IntraPhone för behandling.

Sammanfattning

Samtal med sakkunnig jurist inom verksamhetsområdet har gjorts för att få guidning i hur en sekretessprövning av det här slaget kan genomföras. Sakkunnig kommunjurist har även bistått med vilken sekretesshävandebestämmelse som kan vara tillämplig vid utkontraktering av it-drift i fråga om teknisk bearbetning eller teknisk lagringlagrum som bör vara applicerbara i det här fallet. Information om vilken typ av information som kommer att behandlas har inhämtats från införandeprojektets projektledare och systemförvaltare inom projektet.

Resultat

Den information som ska lämnas ut

De personuppgifter som planeras att behandlas av IntraPhone omfattas av följande lagstiftning:

- Känsliga personuppgifter (artikel 9 dataskyddsförordningen) samt särskilt skyddsvärda personuppgifter t. ex personnummer och samordningsnummer.
- Personuppgifter gällande den enskilde, närstående, god man/förvaltare, anhörigvårdare omfattas av sekretess enligt 26 kap. 1 § offentlighet- och sekretesslag (2009:400) då det gäller socialtjänst.

- Personuppgifter gällande patienter omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1 § offentlighet- och sekretesslag (2009:400).
- Personalens (anställd hos individ- och familjenämnden) personnummer omfattas av sekretess enligt 10 § offentlighets- och sekretessförordning (2009:641) (SoLPuLF).

I nedanstående tabell finns en översikt av den information som behandlas i IntraPhone och som kan komma att skickas från processtödet, personalsystem eller på annat sätt tillhandahållas från Individ- och familjenämnden, Umeå Kommun.

Typ av personuppgifter som ska behandlas	**Klient / brukare, patient (den enskilde)** • För- och efternamn • Personnummer / samordningsnummer • Bostads-/vistelseadress • Kontaktuppgifter t. ex telefon, e-postadress • Känsliga personuppgifter, t. ex hälsa (artikel 9 dataskyddsförordningen) • Rapportsammanställningar/statistik (kontinuitet, insatser som utförts, beslu • NFC-nummer **God man, förvaltare, särskilt förordnad vårdnadshavare, närstående** • För- och efternamn • Postadress • Kontaktuppgifter t. ex telefon, e-postadress **Resursperson/uppdragstagare (exempelvis kontaktperson, familjehem, ledsagare** • För- och efternamn • Postadress • Kontaktuppgifter t. ex telefon, e-postadress **Referensperson t. ex läkare, kurator et c** • För- och efternamn • Postadress i tjänsten • Kontaktuppgifter i tjänsten t. ex telefon, e-postadress **Personal, t. ex enhetschef, planerare, personal, systemförvaltning** • För- och efternamn • Personnummer • Användarnamn • Titel • Känsliga personuppgifter, t.ex. allergi (gäller endast personal) • Arbetsuppgifter, t.ex. typ, utförd, ej utförd • Position (ej i realtid, endast senast position utifrån registrerat besök) • Rapportsammanställningar/statistik (kontinuitet, insatser som utförts, beslu
Antal registrerade	**Klienter, brukare, patienter:** Cirka 3 423 **Personal** cirka 1463

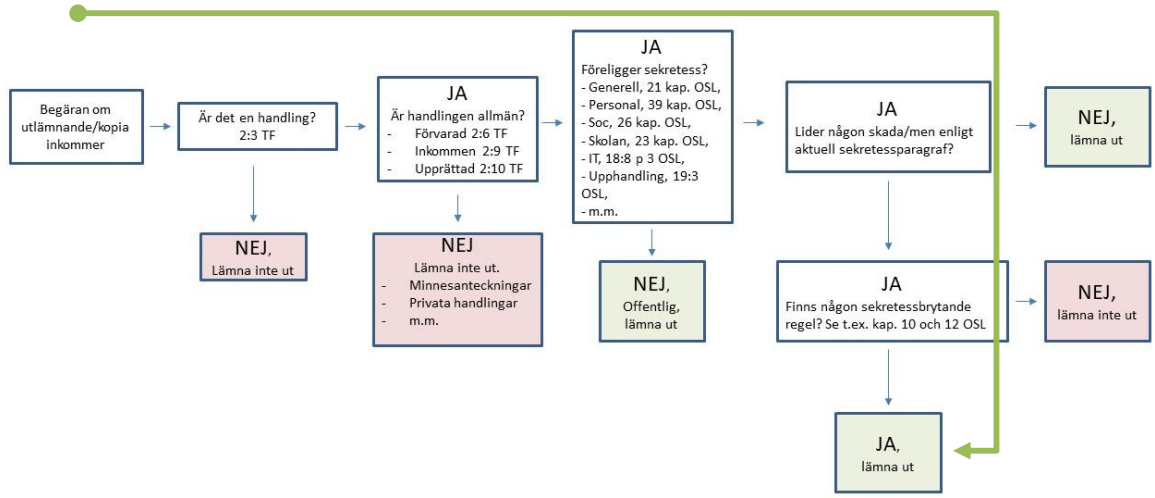

Bild 1: Visar prövningsordning för utlämning av handlingar. Grön pil visar det flöde som beskrivs utifrån olika perspektiv nedan.

Bedömning av sekretess

En myndighet som utkontrakterar eller samordnar sin it-drift kan av naturliga skäl inte granska varje sekretessreglerad uppgift som kan bli föremål för utlämnande. Myndigheten får i stället göra en övergripande analys av vilka uppgifter eller kategorier av uppgifter som kommer eller kan komma att lämnas ut. Med utgångspunkt i den analysen får myndigheten pröva om sekretess utgör ett hinder för utlämnande (Prop. 2022/23:97). De kategorier av uppgifter som kommer att lämnas ut är de som följer av ovanstående tabell.

Den information som kommer att lämnas ut till IntraPhone bedöms innehålla uppgifter som omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 26 kap. 1§, 25 kap. 1§, 39 kap. 3§. Det kan därför konstateras att det föreligger sekretess, samt att det för uppgifterna gäller ett omvänt skaderekvisit med innebörden att uppgifterna inte får lämnas ut om det inte står klart att detta kan ske utan risk för de intressen som sekretessen ska skydda. När omvänt skaderekvisit föreligger är utgångspunkten att sekretess gäller och att uppgifterna endast undantagsvis kan lämnas ut.

En menprövning måste således göras innan det kan bli fråga om ett tillåtet röjande av uppgifterna och det måste ske innan informationen kan överföras till leverantören vid utkontraktering av informationshantering (jämför med t.ex. JO dnr. 3032-2011).

Uppgifterna som lämnas ut till IntraPhone säkras genom en inloggning med hög säkerhetnivå enligt LoA3 och krypteras i vila, samt vid alla överföringar av information. Åtkomst till uppgifterna ges till personal hos Intraphone i det fall detta krävs för underhåll eller felsökning. Hur IntraPhones personal får hantera personuppgifterna regleras i avtal såväl som i ett upprättat personuppgiftsbiträdesavtal vilket beskrivs mer ingående under sekretessövervägande. Det går inte att helt utesluta att någon trots de säkerhetsåtgärder som vidtagits ändå kan lida men i det fall att uppgifterna utelämnas till IntraPhone. Bedömningen är därför att sekretess enligt aktuella paragrafer gäller gentemot IntraPhone.

Det är därför nödvändigt att undersöka och bedöma om det finns någon sekretessbrytande bestämmelse som tillåter att uppgifterna ändå kan lämnas ut.

Sekretessövervägande

En uppgift som omfattas av sekretess och som görs tillgänglig för en tjänsteleverantör betraktas som utlämnad eller röjd i offentlighets- och sekretesslagens mening. Ett röjande är endast tillåtet om sekretess inte hindrar att uppgiften lämnas ut. I det här fallet krävs en sekretessbrytande bestämmelse för att kunna lämna ut uppgifterna.

För att kunna uppdra en privat tjänsteleverantör att tillhandahålla en it-driftstjänst förutsätts att det finns ett rättsligt stöd för den uppdragsgivande myndigheten att lämna ut de uppgifter som kommer att hanteras i tjänsten. Att det finns laglig grund för behandling av personuppgifter framgår av konsekvensanalysen i bilaga 1. Det framgår av 10 kap 2a § offentlighets- och sekretesslag (2009:400) att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas till en enskild eller till en annan myndighet som för den utlämnande myndighetens räkning har i uppdrag att endast tekniskt bearbeta eller tekniskt lagra uppgiften, om det med hänsyn till omständigheterna inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut.

Den tekniska lösningen IntraPhone använder sig av innebär begränsad information om person och insatser som hämtas från processtödet Treserva, samt information om personal och arbetstider som hämtas från TimeCare. Informationen bearbetas sedan av myndighetens personal i IntraPhone för att ta fram en planering som förmedlas till personal som utför insatserna. Ingen journalföring sker i systemet. Det innebär att planeringssystemet IntraPhone bedöms endast utföra teknisk bearbetning och lagring och att 10 kap 2a § OSL (2009:400) är tillämplig.

Utgångspunkten vid utkontraktering av it-drift och it-baserade funktioner som i detta fall är att uppgifterna så långt som möjligt ska ha samma skydd oavsett om de hanteras av myndigheten själv eller av en tjänsteleverantör. Ett sekretesskydd för uppgifter som motsvarar det som gäller för det allmänna uppnås genom 4 § lagen om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter (2020:914) och av 44 kap 5§ 6p OSL (2009:400). Av den förra framgår att tystnadsplikt gäller för en privat tjänsteleverantör som har i uppdrag att tekniskt bearbeta eller tekniskt lagra uppgifter åt en myndighet och av den senare framgår även att meddelarfriheten för en privat tjänsteleverantör är inskränkt. Inskränkt meddelarfrihet vid teknisk bearbetning eller teknisk lagring av uppgifter innebär att det blir straffbart att lämna ut uppgifter till grundlagsskyddade medier för den som omfattas av lag 2020:914, om det sker i publiceringssyfte. Uppgifterna får därmed samma sekretesskydd hos företaget som de har hos en myndighet som levererar motsvarande tjänst.

Att tillgängliggöra uppgifter till följd av utkontraktering grundar sig i dettas fall utöver 10 kap 2a§ OSL på ett personuppgiftsbiträdesavtal (DNR: IFN-2024/00252-1) som bl.a. reglerar mottagarens hantering av de utlämnade uppgifterna. Uppgiftsmottagaren får enligt avtalet inte nyttja eller sprida de utlämnade uppgifterna för andra ändamål, varken direkt eller indirekt. I avtalet förtydligas att personuppgiftsbiträdet endast behandlar personuppgifter i samband med tekniskt underhåll, drift, support och lagring och då endast när beställning från personuppgiftsansvarig inkommer. I det fall teknisk support krävs utöver detta ska personuppgiftsbiträdet först informera personuppgiftsansvarig. Avtalet specificerar att i det fall avtalet sägs upp så ska uppgifterna återlämnas eller raderas, samt intygas att det är utfört. Myndigheten har i övrigt vidtagit åtgärder för att begränsa tjänsteleverantörens åtkomst till information genom avtalsreglerad behörighetsstyrning där åtkomst endast ges till dem som behöver åtkomsten för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.

I det PUB-avtal som tecknats mellan Individ- och familjenämnden, Umeå Kommun och IntraPhone framgår det i kapitel 8.1 att *”Personuppgiftsbiträdet och samtliga fysiska personer som arbetar under dess ledning ska vid Behandlingen iaktta såväl sekretess som tystnadsplikt. Personuppgifterna får inte nyttjas eller spridas för andra ändamål, varken direkt eller indirekt, såvida inte annat avtalats.”*

Detta innebär att anställda hos IntraPhone på ett likvärdigt sätt som anställda inom Individ- och familjenämnden hos Umeå Kommun kan hållas till svars om det visar sig att personuppgifter har nyttjats eller spridits.

För personer med en sekretessmarkering från Skatteverket ska noggrann skadeprövning göras för information som lämnas ut beroende på hur uppgiften ska användas. Eftersom uppgifterna som bearbetas och lagras hos IntraPhone endast kommer att användas av personal hos Individ- och familjenämnden och att all övrig användning av uppgifterna är begränsad till *teknisk bearbetning och lagring* görs bedömningen att risknivån inte bör öka i och med att anställda hos IntraPhone inte får nyttja eller sprida uppgifterna.

Bedömningen är att uppgifterna har samma skydd hos leverantören som hos Individ- och familjenämnden. Med hänsyn till 4§ i Lag 2020:914 och de avtalsbegränsningar som är gjorda så bedöms uppgifterna kunna lämnas ut utan risk för de intressen som sekretessen ska skydda. Bedömningen är också att det finns en sekretessbrytande bestämmelse som tillåter att uppgifterna lämnas ut i och med 4 § lagen om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter (2020:914) samt av 44 kap 5§ 6p OSL (2009:400).

Olämplighetsrekvisit

En myndighet ska innan en uppgift lämnas ut pröva om det finns skäl som talar emot att uppgiften lämnas ut. Omständigheter som ska beaktas är sådana som har koppling till den utlämnande myndigheten och till uppgiftsmottagaren samt de uppgifter som är eller kan bli föremål för utlämnande.

I 10 kap 2a§ OSL (2009:400) framgår det att sekretessbrytande bestämmelse angående uppgift som lämnas till enskild eller till en annan myndighet för den utlämnande myndighetens räkning för att endast teknisk bearbeta eller teknisk lagra, om det med hänsyn till omständigheterna inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut. Det blir därför nödvändigt att ta ställning till om det är olämpligt att lämna ut uppgifterna.

Av Prop. 2022/23:97 s 17 följer att

Det bör också beaktas vilka åtgärder som uppgiftsmottagaren vidtar för att skydda uppgifterna och om denne omfattas av en lag- eller avtalsreglerad tystnadsplikt. Även avtalsförhållandet mellan parterna ska beaktas och då i synnerhet sådana avtalsvillkor som riskerar att frånta den utlämnande myndigheten kontrollen över uppgifterna. Var uppgifterna kommer att hanteras geografiskt kan ha betydelse liksom om det förekommer underleverantörer som potentiellt kan få tillgång till uppgifterna. Vidare ska den utlämnande myndigheten ta hänsyn till om de uppgifter som lämnas ut kommer att samlokaliseras med uppgiftsmängder som tillhör andra kunder och bedöma om detta innebär några särskilda risker. Det kan vara lämpligt att den uppgiftsutlämnande myndigheten dokumenterar de avvägningar och bedömningar som görs vid ett utlämnande som omfattar en större uppgiftsmängd eller uppgifter som är av känslig karaktär. Om det rör sig om säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter gäller härutöver särskilda bestämmelser enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585).

I konsekvensbedömningen lyfts att det finns rättslig grund som följer att behandlingen är nödvändig för att utföra uppgifter av allmänt intresse (artikel 6.1e dataskyddsförordningen), utföra beviljade insatser (4 kap. 1§ socialtjänstlagen 2001:453), insatser som är av god kvalitet (3 kap. 3§ 1st.

socialtjänstlagen 2001:453), för att säkra kvalitet i verksamheten systematiskt samt för att kunna lämna statistiska uppgifter om insatser (HSL-FS 2016:86).

Det framgår i konsekvensbedömningen (Bilaga 1) att det finns ett stort behov av effektiv planering och nödvändig information om de enskilda som personal ska utföra insatser hos. För att kommunen ska leva upp till lagstiftning och säkerhetsställa att beslutade insatser utförs krävs att informationen kan behandlas av rätt personal och kan kopplas till rätt kund varför säker identifiering krävs.

Bedömningen är att åtkomsten till ovanstående information via planeringssystemet IntraPhone innebär en avsevärt lägre risk än nuvarande arbetssätt som delvis genomförs på papper som i högre grad kan komma obehöriga till handa. Informationen i IntraPhone säkras genom en inloggning med hög säkerhetnivå enligt LoA3 och krypteras i vila, samt vid alla överföringar av information. Den information som överförs till IntraPhone är endast information som krävs för att planera effektivt. Ingen journalföring förekommer i systemet varför ingen ny allmän handling upprättas i systemet. De handlingar som förts över från Processtödet sparas i 5 eller 10 år beroende på lagrum och gallras sedan med hjälp av systemets gallringsfunktion.

Informationen säkras från tredjelandsöverföringar genom överenskommelse i PUB-avtalet där det framgår att överföring till tredjeland inte får ske om inte parterna kommer överens om något annat, samt endast efter skriftligt godkännande från den personuppgiftsansvarige och då endast om det är förenligt med Dataskyddslagstiftningen. Leverantören har sitt säte i Sverige och följer svensk lagstiftning. Inget underbiträde finns i nuläget och PUB-avtalet specificerar att om sådana anlitas ska detta meddelas skriftligen, samt att dessa åläggs samma skyldigheter som personuppgiftsbiträdet.

Leverantören använder sig av privacy by design och ser regelbundet över vilka användare som har åtkomst. Leverantören utbildar regelbundet sina anställda i best practice kring datasäkerhet, phishing, misstänkt aktivitet och säkra lösenord.

Ett personuppgiftsbiträdesavtal finns upprättat och innehåller tydliga instruktioner angående hur biträdet får ta del av och behandla personuppgifter där det också framgår att dessa inte får utnyttjas eller spridas.

När det gäller samlokalisering och lagring av uppgifterna framgår att uppgifterna lagras segmenterat från andra kunders uppgifter. Risker associerat med lagring hos leverantören behandlas i den konsekvensanalys som har gjorts (Bilaga 1).

Sammantaget konstateras att uppgifterna som lämnas ut till IntraPhone får ett likvärdigt skydd hos leverantören som hos Individ- och familjenämnden, samt att IntraPhones personal omfattas av ett straffrättsligt ansvar på samma vis som Individ- och familjenämndens personal.

Med hänsyn till de kategorier av uppgifter som är i fråga för utelämnande och 10kap. 2a § OSL, samt 4§ Lag 2020:914 och de avtalsbegränsningar som är gjorda så bedöms uppgifterna kunna lämnas ut utan risk för de intressen som sekretessen ska skydda. Bedömningen är därför att det inte är olämpligt att lämna ut uppgifterna med hänsyn till ovanstående omständigheter.

Risker och osäkerheter

Av OSL 44 kap. 5§ 6. framgår att
”rätten enligt 1 kap. 1 och 7§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks av den tystnadsplikt som följer 6. av 4§ lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller

lagring av uppgifter."
Detta har förtydligats i Lag 2023:335, Lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Detta innebär att meddelandefriheten enligt lag är inskränkt när det gäller den information som Individ- och familjenämnden delar med IntraPhone och därmed bör det inte vara en risk att information utelämnas utifrån yttrandefrihetsgrundlagen.

Uppgifterna samlokaliseras visserligen med andra kunder hos leverantören, men förvaras segmenterat och risken bedöms vara låg utifrån leverantörens beskrivning (se konsekvensbedömning – Bilaga 1).

Uppgifterna är krypterade i vila, samt vid alla överföringar av information. Uppgifterna som förvaras hos leverantören sparas inte krypterat, varken i fillagring, databaser eller backuper vilket innebär att de anses utlämnade (prop. 2022/23:97 kap. 4.2). Den komplexitet som det skulle innebära att lagra krypterat skulle innebära en risk att förlora data. Leverantören uppger att de har ett säkert skydd mot intrång (skalskydd) och otillbörlig tillgång (behörighetskontroll). Den förvaring som beskrivs liknar det sätt som Umeå Kommun använder sig av i system som förvaltas lokalt.

Slutsats sekretessprövning

Sekretess för uppgifterna listade ovan enligt bl.a. 26 kap. 1§, 25 kap. 1§ och 39 kap. 3§ OSL bedöms föreligger gentemot IntraPhone.

Dock bedöms undantaget i 10 kap. 2a § OSL (sekretessbrytande bestämmelse) vara tillämpligt då utlämnandet endast sker för teknisk bearbetning och lagring och det med hänsyn till omständigheterna inte är olämpligt att uppgifterna lämnas ut.

Vid en sammantagen bedömning, utifrån de grunder som anförs i avsnitten ovan, bedöms det därför som förenligt med reglerna i OSL att lämnas ut uppgifterna till IntraPhone, trots att sekretess föreligger.

Förslag till beslut

Att konstatera att den information som specificerats i ovanstående tabell omfattas av sekretess, samt att det för uppgifterna gäller ett omvänt skaderekvisit där det inte helt går att utesluta att någon kan lida med av ett utlämnande.

Att konstatera att det finns en tillämplig sekretessbrytande bestämmelse som medger att uppgifterna lämnas ut.

Att konstatera att det inte är olämpligt att lämna ut uppgifterna.

Att därför fastställa att den information som specificerats i ovanstående tabell får lämnas ut till IntraPhone för teknisk bearbetning och teknisk lagring.

Beslutsprotokoll

Datum för beslut:	*2025-05-23*
Beslut fattat av: Karolina Lundqvist Socialdirektör	*Namn och yrkesroll*

UMEÅ KOMMUN

SignPort

Elektroniska underskrifter

Det här dokumentet har skrivits under elektroniskt av de personer som listas i signaturpanelen.

Underskrifterna uppfyller kraven för avancerad elektronisk underskrift enligt definitionen i eIDAS (EU:s förordning 910/2014).

Äktheten kan valideras enligt internationella standarder i en valideringstjänst som uppfyller förordningen. Validering kan exempelvis göras här: https://validate.signport.se/

Där finns även information om hur validering kan göras i Adobe Acrobat Reader.

Notera, om dokumentet skrivs ut på papper, eller ’skrivs ut’ till ett nytt PDF-dokument, följer de elektroniska underskrifterna inte med. Endast det elektroniskt underskrivna originaldokumentet kan valideras.

UMEÅ KOMMUN

Konsekvensbedömning **IntraPhone**, IFN, avseende dataskydd enligt artikel 35 dataskyddsförordningen

Version t o m 2025-05-

Dokumentationsstöd Konsekvensbedömning enligt artikel 35 GDPR
Dokumentansvarig: Dataskyddsombud
Revideringsdatum: 2024-12-06

Observera! Vissa risker, planerade och genomförda åtgärder kan omfattas av sekretess enligt 18 kap. 8 § p1 och p3 offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Uppgift om dessa åtgärder kan återfinnas under avsnitt Beskrivning av behandlingen, Särskilt om planerade tekniska och organisatoriska säkerhetsåtgärder, Sammantagen bedömning av behovet av och proportionaliteten hos behandlingen, i förhållande till ändamålet, Synpunkter från dataskyddsombudet, Riskbedömning i bilaga 1 samt Systemskiss i bilaga 2, Processbeskrivning i bilaga 3 och Intraphone system diagram i bilaga 4, sekretessbedömning i bilaga 5.

Markera den/de situationer som stämmer på den planerade personuppgiftsbehandlingen.

I följande fall är en konsekvensbedömning obligatorisk	
A. Det är frågan om en systematisk och omfattande bedömning av fysiska personers personliga aspekter som grundar sig på automatisk behandling, inbegripet profilering, och på vilken beslut grundar sig som har rättsliga följder för fysiska personer eller på liknande sätt i betydande grad påverkar fysiska personer.	
B. En behandling i **stor omfattning** av särskilda kategorier av uppgifter, som avses i **artikel 9.1 (känsliga personuppgifter)**, eller av personuppgifter som rör fällande domar i brottmål och överträdelser som avses i artikel 10.	x
C. Systematisk övervakning av en allmän plats i stor omfattning	

Om någon av situationerna i A-C är aktuell för behandlingen föreligger hög risk och en konsekvensbedömning ska genomföras. Vidare prövning enligt punkterna 1-9 behöver då inte göras.

Utöver ovan angivna situationer ska en konsekvensbedömning avseende dataskydd också göras om den planerade behandlingen uppfyller minst två av följande kriterier:	
1.utvärderar eller poängsätter människor, till exempel ett företag som erbjuder genetiska tester till konsumenter för att bedöma och förutse risker för sjukdomar, ett kreditupplysningsföretag eller ett företag som profilerar internetanvändare.	
2.behandlar personuppgifter i syfte att fatta automatiserade beslut som har rättsliga följder eller liknande betydande följder för den registrerade	
3.systematiskt övervakar människor, till exempel genom kameraövervakning av en allmän plats eller genom att samla in personuppgifter från internetanvändning i offentliga miljöer	
4.behandlar **känsliga personuppgifter enligt artikel 9 eller uppgifter som är av mycket personlig karaktär**, till exempel ett sjukhus som lagrar patientjournaler, ett företag som samlar in lokaliseringsuppgifter eller en bank som hanterar finansiella uppgifter (Med känsliga uppgifter avses enligt artikel 9 bland annat biometriska uppgifter som behandlas för att entydigt identifiera en fysisk person.)	x

5.behandlar personuppgifter i **stor omfattning**	x
6.kombinerar personuppgifter från två eller flera behandlingar på ett sätt som avviker från vad de registrerade rimligen kunnat förvänta sig, till exempel när man samkör register.	
7.behandlar personuppgifter om personer som av något skäl befinner sig i ett **underläge eller i beroendeställning och därför är sårbara**, till exempel barn, anställda, asylsökande, äldre och patienter.	x
8.använder ny teknik eller nya organisatoriska lösningar, till exempel en sakernas internet-applikation (Internet of things, IoT).	
9.behandlar personuppgifter i syfte att hindra registrerade från att få tillgång till en tjänst eller ingå ett avtal, till exempel när en bank granskar sina kunder mot en databas för kreditupplysning för att besluta om de ska erbjudas lån.	

Om två eller flera av punkterna 1 - 9 stämmer in på den planerade behandlingen föreligger hög risk och en konsekvensbedömning ska genomföras. Kontrollera också IMY hemsida[1] för exempel och för att säkerställa att inte ytterligare punkter lagts till.

[1] Dataskyddsförordningen om konsekvensbedömning och förhandssamråd | IMY

Konsekvensbedömning enligt artikel 35 GDPR

Personuppgiftsansvarig	Individ- och familjenämnden (IFN)
Dataskyddsombud	Eric Lindström
Verksamhet	Ordinärt boende, (boendestöd) Funktionshinderomsorg Särskilt boende, (gruppbostad och servicebostad) Funktionshinderomsorg Personlig assistans, Funktionshinderomsorg Stödboende, Individ- och familjeomsorg Hälso- och sjukvård, Funktionshinderomsorg
Förvaltningschef	Karolina Lundqvist, socialdirektör
Personuppgiftskoordinator	Kerstin Bergsten
Datum	2025-
Medverkande	Ida Ryttander, verksamhetsutvecklare, SoO Sofia Henriksson, PoP, projektledare planeringsverktyg, ÄO Helena Lewandowska, koordinator, Socialtjänstens systemförvaltning Sabina Frenander, systemförvaltare Niklas Sävenstedt, infrastrukturspecialist, IT Peter Basun, PoP delprojektledare statistik / Koordinator systematiskt kvalitetsarbete SoO Genomläsning med kommentarer: Kerstin Bergsten, personuppgiftskoordinator, SoO och ÄO Eric Lindström, dataskyddsombud Charlotta Landström, SAS, SoO Petra Sehlstedt, MAS SoO Sandra Scherman, MAR SoO och ÄO **Riskbedömning 2025-04-07** Ida Ryttander, Sofia Henriksson, Sabina Frenander
Behandlingens namn/benämning	Konsekvensbedömning **IntraPhone**, IFN, avseende dataskydd enligt artikel 35 dataskyddsförordningen

Kategorier av registrerade	• Den enskilde (klient, brukare, patient) • Vårdnadshavare • Närstående • Särskilt förordnad vårdnadshavare • God man • Förvaltare • Resursperson (exempelvis kontaktperson, familjehem, ledsagare) • Referensperson (exempelvis lärare, läkare, kurator) • Personal, t. ex enhetschef, planerare, personal, systemförvaltning
Typ av personuppgifter som ska behandlas	**Klient / brukare, patient (den enskilde)** • För- och efternamn • Personnummer / samordningsnummer • Bostads-/vistelseadress • Kontaktuppgifter t. ex telefon, e-postadress • Känsliga personuppgifter, t. ex hälsa (artikel 9 dataskyddsförordningen) • Rapportsammanställningar/statistik (kontinuitet, insatser som utförts, beslutad tid, planerad tid, utförd tid) • NFC-nummer **God man, förvaltare, särskilt förordnad vårdnadshavare, närstående** • För- och efternamn • Postadress • Kontaktuppgifter t. ex telefon, e-postadress **Resursperson/uppdragstagare (exempelvis kontaktperson, familjehem, ledsagare)** • För- och efternamn • Postadress • Kontaktuppgifter t. ex telefon, e-postadress **Referensperson t. ex läkare, kurator et c** • För- och efternamn

	• Postadress i tjänsten • Kontaktuppgifter i tjänsten t. ex telefon, e-postadress **Personal, t. ex enhetschef, planerare, personal, systemförvaltning** • För- och efternamn • Personnummer • Användarnamn • Titel • Känsliga personuppgifter, t.ex. allergi (gäller endast personal) • Arbetsuppgifter, t.ex. typ, utförd, ej utförd • Position (ej i realtid, endast senast position utifrån registrerat besök) • Rapportsammanställningar/statistik (kontinuitet, insatser som utförts, beslutad tid, planerad tid, utförd tid)
Antal registrerade	**Klienter, brukare, patienter:** Cirka 3 423 **Personal** cirka 1463

Versionsbeskrivning

En konsekvensbedömning har genomförts i samband med förstudien för nytt processtöd och planeringsverktyg.

Uppföljning och justering av denna har skett i samband med införandet av nytt planeringsverktyg där planeringsverktyget IntraPhone nu är åtskilt från processtödet.

Bilagor till konsekvensbedömningen:

- Bilaga 1 – Riskbedömning
- Bilaga 2 – Systemets placering och funktion
- Bilaga 3 – Processer i systemet
- Bilaga 4 – Intraphone system diagram
- Bilaga 5 - Sekretessprövning

Avgränsning

Avsikten med denna konsekvensbedömning är att enbart beskriva och konsekvensbedöma behandlingen av personuppgifter i IntraPhone. Personuppgifter som behandlas i andra IT-system/tjänster, skrivare/scanner som har en integration till IntraPhone samt personuppgifter som inkommer analogt kommer således inte att behandlas eller riskbedömas i konsekvensbedömningen.

IntraPhone är en molntjänst

IntraPhone är en molnbaserad tjänst och omfattas därmed av särskilda krav enligt kommunens riktlinjer för molntjänster. För IntraPhone har vi identifierat att viss information kan komma att hanteras i tjänsten på ett sätt som avviker från nuvarande riktlinje. Tidigare har dispensansökningar vid avsteg från dessa riktlinjer hanterats av stadsdirektören, men enligt ny process ligger ansvaret nu hos respektive nämnd som är personuppgiftsansvarig för sin informationshantering.

Det är därmed nämndens beslut att bedöma om tjänsten uppfyller tillräckliga krav och om ett eventuellt avsteg från riktlinjen kan motiveras. Vissa steg i processen kan innebära att det är möjligt att använda molntjänsten trots att inte alla krav enligt riktlinjen är uppfyllda, under förutsättning att riskerna bedömts och hanterats.

En formell dispensansökan till informationssäkerhetsrådet görs inte, men beslut om sekretessprövning som tagits av socialdirektören bifogas och beslut tas av nämnden när konsekvensbedömning är genomförd.

Systematisk beskrivning av den planerade behandlingen

Beskrivning av behandlingen

Individ- och familjenämnden har upphandlat en ny IT-tjänst, IntraPhone, för planering och kvalitetssäkring av beviljade insatser gällande socialtjänst och hälso- och sjukvård. Planeringsverktyget används inte för journalföring. Tjänsten kommer även att hantera personuppgifter för statistik, tillsyn, kvalitet och verksamhetsuppföljning. Uppdrag och planeringar i IntraPhone är inte fristående handlingar utan genereras från redan befintliga källor i andra system. IntraPhone är därmed att betrakta som ett verktyg för att visualisera och fördela uppgifter, inte ett system där orginaldata uppstår.

Individ- och familjenämnden (IFN) är personuppgiftsansvarig för de personuppgifter som behandlas i IntraPhone, från och med att de registreras i IntraPhone till dess att de gallras ur IntraPhone.

Personuppgiftsbehandlingen omfattar känsliga personuppgifter (artikel 9 dataskyddsförordningen) samt särskilt skyddsvärda personuppgifter t. ex personnummer och samordningsnummer.

Den enskilde samt personal kan ha skyddade personuppgifter hämtade från Skatteverket eller lokalt skyddade personuppgifter som kommer hanteras enligt fastställd rutin om skyddade personuppgifter som finns att tillgå i nämndens rutinbibliotek. Dessa typer av skydd kräver särskild/begränsad behörighet. I IntraPhone hanteras skyddade personuppgifter manuellt för att säkerhetsställa att de skyddas på rätt sätt. För en skyddad person i IntraPhone visas inte någon personlig information för de som inte har full åtkomst utan en alternativ text ”Sekretess” eller användarnamn för personal.

Personuppgifter gällande vård- och omsorgstagare/patienter, närstående, god man/förvaltare, anhörigvårdare omfattas av sekretess enligt 26 kap. 1 § offentlighet- och sekretesslag (2009:400) då det gäller socialtjänst.

Personuppgifter gällande patienter omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1 § offentlighet- och sekretesslag (2009:400).

Personalens (anställd hos Individ- och Familjenämnden) personnummer omfattas av sekretess enligt 10 § offentlighets- och sekretessförordningen.

Personalens hälsouppgifter skyddas av 39:2 OSL.

Resursperson/uppdragstagare (exempelvis kontaktperson, familjehem, ledsagare) bostadsadress, kontaktuppgifter omfattas av sekretess enligt 39 kap. 3 § OSL.

Utelämnande av uppgifter till IntraPhone har sekretessprövats (bilaga 5).

Systemskiss se bilaga 2 samt Processbeskrivningen se bilaga 3, är komplettering till nedanstående beskrivning.

Ett planeringsverktyg kan beskrivas som ett system där den enskildes behov av insatser planeras på tillgänglig personal. Systemet möjliggör kvalitetssäkring, att den enskildes behov säkerställs och personal får en tydlighet i vem som gör vad och en jämn spridning av arbetsuppgifter. Genom att planera den enskildes behov i ett planeringsverktyg möjliggörs även förutsättningar att effektivt kunna planera och samnyttja resurser.

Planeringsverktyget IntraPhone består av tre delar:

- Webbapplikation
- Mobil app
- NFC-tagg

Kommenterad [IR1]: Hanteras manuellt: som att det läggs till manuellt, beslutas om. Fingerade uppgifter. Vad är viktigt att det itne kommer med, bedömns.

Kommenterad [IR2R1]: Kan begränsas till behörig personal; särskilda kontaktteam, går att styra. Eller vissa uppgifter skyddas men går att komma åt för alla.

Kommenterad [IR3R1]: I riskbedömningen, separera sekretessmarkering från skyddade personuppgifter/folbokföring.

Kommenterad [IR4R1]: Fingerade personuppgifter. Absolut lägst: Lokalt skydd. Kolla med Åsa och Mia om lokalt skydd, definition om det.

Vid skyddad folkbokfärog får ingen veta var jag bor - får itne dokumenteras - hur hantera det?

Hur hantera sekretessmarkering på ett bra sätt i hela verksamheten.

Kommenterad [IR5R1]: Sekretssmarkering - hemlighetsstämling av dokument

Webbapplikationen tar emot brukaruppgifter och uppdrag via integration från processtödet Treserva. Den enskilde är kopplad till en organisatorisk enhet som kan motsvara ett boende eller geografiskt område. Webbapplikationen tar emot personaluppgifter via integration från schemasystemet TimeCare och kopplas mot en organisatorisk enhet som kan motsvara ett boende eller geografiskt område.

Utsedd person (planerare, chef) med behörighet för den organisatoriska enheten skapar grundplaner i webbapplikationen som styr när och med vad den enskilde behöver stöd och hjälp. Om det krävs en särskild medicinsk delegering, språklig kunskap, särskild utbildning eller annat attribut markeras detta manuellt i den enskildes personkort i IntraPhone.

Varje personal som förs över till den organisatoriska enheten till webbapplikationen markeras manuellt med motsvarande attribut tex medicinsk delegering, språklig kunskap eller särskild utbildning, som görs för varje insats som ska utföras hos vård- och omsorgstagaren. Detta matchas sedan i planeringen vilket kvalitetssäkrar att endast den som har rätt attribut utför insatser hos den enskilde.

För så effektiv planering som möjligt använder webbapplikationen en positioneringsfunktion för att beräkna restid mellan vård- och omsorgstagare i den organisatoriska enheten.

Utsedda personer (planerare, chefer) planerar regelbundet de insatser som ska utföras på tillgänglig personal. Justeringar i planeringen görs vid behov av utsedda personer (planerare, stödplanerare). När planeringen är klar eller har justerats publiceras den från webbapplikationen och blir då tillgänglig för respektive personal i den mobila appen.

Mobil app används av den personal som ska utföra insatser hos vård- och omsorgstagare. Där kan de se vilka vård- och omsorgstagare som de ska hjälpa under dagen, vilken tid, hur länge det är planerat att hjälpen ska ta, vad som ska utföras och om det är något särskilt som är viktigt för den enskilde att personalen ska känna till. Personalen kan även se den beräknade restiden mellan varje besök. Den enskildes kontaktuppgifter visas i appen tillsammans med det planerade besöket. Där kan även personalen via mobiltelefonens navigationsapp som finns på respektive mobiltelefon se hur hen lättast hittar till den enskilde. Om det i webbapplikationen finns uppgifter om anhöriga kommer även dessa att visas i appen samt den enskildes kontaktpersoner i personalgruppen.

NFC-taggen placeras på insidan av den enskildes dörr/dörrkarm efter information och godkännande av den enskilde. Varje NFC-tagg har ett unikt nummer som kopplas mot den enskilde i webbapplikationen. En NFC-tagg har i sig ingen information lagrad. När personal kommer till den enskilde lägger de mobiltelefonen mot en NFC-tagg som med NFC-teknik närvaromarkerar personalen hos den enskilde. Detta kvalitetssäkrar att den enskilde har fått sin hjälp vilket är en trygghet för anhöriga samt för verksamheten som kan säkerställa att den enskildes beviljade insatser blivit utförda. När personalen utfört insatserna hos den enskilde placerar de mobiltelefonen mot NFC-taggen och checkar ut från besöket.

Behandlingen påbörjas när en enskild erbjudits och lämnat samtycke till insatsen i samband med planering av det stöd och hjälp som den enskilde har behov av och som ska tillgodoses.

När en enskild har behov och samtycker till att insatsen enligt SoL och LSS utförs av utförarorganisationen som använder planeringsverktyget kommer det att journalföras i den enskildes akt i ärendet i Treserva. Detta görs av handläggare inom myndighetsutövning enligt rutin.

När en enskild som inte har insats enligt SoL eller LSS har behov och samtycker till insats enligt HSL journalför legitimerad personal samtycke i samtyckesmodulen i processtödet Treserva enligt rutin.

Uppgifter om personal i form av namn och personnummer inhämtas från schemasystemet TimeCare. IntraPhone registrerar även var personal befinner sig under ett arbetspass dock ej i realtid, utan endast senast position utifrån registrerat besök. Positionering sker när personal är närvaromarkerad med NFC-tagg hos en vård- och omsorgstagare. Vid händelse av att personal behöver tillkalla hjälp av kollegor så kan senaste registreringen visa vem som är närmast geografiskt och möjliggöra kontakt med denne. Endast inloggad personal inom den organisatoriska enheten kan se senaste registrerade tagg-position på inloggade kollegor.

Särskilt om planerade tekniska och organisatoriska säkerhetsåtgärder

Vid upphandling av planeringsverktyg har särskilda krav ställts för att säkerställa att personuppgifter hanteras på ett lämpligt sätt och utan risk för obehörig åtkomst. Krav gällande lämplig säkerhet utgår från den informationsklassning som genomfördes innan upphandling med Dnr: IFN-2023/00063-2 där konfidentialitet, riktighet och tillgänglighet alla bedöms till nivå 3 (allvarlig skada).

För att skydda informationen i systemet kommer inloggningsmetod enligt Tillitsnivå 3 att användas (exempelvis Bank-ID eller SITHS eID). I det systemdiagram som leverantören tillhandahållit (bilaga 4) framgår att all kommunikation mellan webbapplikation och app sker via krypterad förbindelse, https med TLS (transport layer security). All känsliga data på enheten som tillhör appen är krypterad i vila, och separerad via sandboxfunktionen i Android. Kryptonyckel finns inte på den mobila enheten i vila utan förvaras i databasen, och laddas ner till klienten vid inloggning.

Information som förvaras hos leverantören sparas inte krypterat, varken i fillagring, databaser eller backuper. Den komplexitet som det skulle innebära att lagra krypterat skulle innebära en risk att förlora data och leverantören uppger att de har ett säkert skydd mot intrång (skalskydd) och otillbörlig tillgång (behörighetskontroll). Den förvaring som beskrivs liknar det sätt som Umeå Kommun använder sig av i system som förvaltas lokalt. Leverantören gör daglig backup som förvaras på en separat plats, även offline backup görs varje vecka och förvaras inlåst och säkrat för brand, endast personer med driftansvar har access. Varje kunds data separeras genom logisk segmentering i databasen.

Leverantören använder sig av privacy by design och ser regelbundet över vilka användare som har åtkomst. Leverantören utbildar regelbundet sina anställda i best practice kring datasäkerhet, phishing, misstänkt aktivitet och säkra lösenord.

Kommenterad [IR6]: HS kan vara helt fristående från andra insatser. När legitimerad personal, måste samtycket tas in på ett annat sätt. Planera stödet i systemstödet.

Kommenterad [IR7R6]: Kan samtycka till insats men inte till behandling av personuppgifter elelr tvärtom.

Kommenterad [IR8R6]: den enskildes akt i Hälso- och sjukvårdsmodul i processtödet Treserva. Detta görs av handläggare inom myndighetsutövning enligt rutin: Detta behöver ses över. Vart det ska journalföras, av vem. Särskilja ett om HSL och ett om övrigt

Kommenterad [IR9]: Rutin behöver skapas för detta.

Kommenterad [IR10R9]: SAS, MAS, MAR

Kommenterad [IR11R9]: Kolla i phoniro - eller med Mairon eller Gustav

Kommenterad [IR12]: Vid skyddad folkbokföring?

Kommenterad [IR13R12]: Valfritt om man vill ha positionering.

Den data som lästs till mobil enhet kräver inte konstant internetanslutning, det är möjligt att arbeta offline med redan inläst information vid tillfälliga avbrott / regigerati internetanslutningen.

En användare som är inaktiv i två timmar kommer att loggas ut automatiskt och ny inloggning krävs.

Systemet har **loggningsfunktion** som möjliggör för systemförvaltning att regelbundet kontrollera och förmedla loggar enligt rutin som kommer upprättas i samband med införandet. Alla loggar sparas i leverantörens molntjänst och gallras enligt överenskommelse med Umeå Kommun utifrån vardera lagrum (LSS, SoL samt HSL). Uppgifter sparas i enlighet med dokumenthanteringsplanen för Socialnämnden Umeå kommun med Dnr: SN002009/2000.

Kommenterad [IR14]: Vad loggas?

Loggning kan ske vid behov eller systematiskt där loggning slumpas utifrån roll. I loggningen framgår vad användaren visat och gjort / redigerat i systemet, i både webb och app. Loggarna kan bara tas ut av systemförvaltare. Loggar utgör inte allmän handling.

Endast personal som har ett relevant ansvar utifrån sin arbetsroll kommer ha **behörighet** att se personuppgifter om den enskilde i systemet. Vem behörighet ska ges, vad behörigheten omfattar och när behörigheten ska avslutas ingår i rutin för behörighetshantering, som återfinns i rutinbiblioteket på Umeå kommuns intranät. All personal som har tillgång till uppgifterna har tystnadsplikt. Uppgifter om inloggningar, närvaromarkering, utförda/ej utförda insatser sparas i rapporter så att chef kan följa och upptäcka eventuella brister i kvalitet. En tydlig rutin tas fram för att reglera hur informationen som kan sökas i rapporter får användas. Sökningar som görs i rapporter loggas och sparas i systemet.

Behörighetsstyrning i systemet kommer styra var i organisationen (planeringsområden) användaren får åtkomster samt rollbaserade rättigheter som styr vad användaren får se och göra i systemet.

Mobiler

Alla mobiltelefoner som köps in via kommunens avtalade tjänsteleverantör ska IMEI-nr skickas till kommunens IT-avdelning. De lägger därefter in IMEI-numret i manageringsverktyget InTune. När mobiltelefonen startas upp kommer den få ett antal grundinställningar via InTune. Det kan skilja sig mellan delade och personliga mobiltelefoner men exempel på gemensamma inställningar är krav på 6-siffrig PIN-kod och kryptering av telefonens hårddisk.

Delade och personliga tjänstemobiler ska så långt det är möjligt ha samma grundläggande säkerhetsnivå när mobiltelefonen tas i bruk. Varken delade eller personliga mobiler bedöms kunna uppnå fullständig säkerhet med enbart genom tekniska säkerhetsåtgärder. Det är därför viktigt att komplettera med rutiner och anpassade arbetssätt i samband med införandet.

Varje mobil som ska kunna logga in i IntraPhone app behöver först få ett certifikat installerat. Certifikatet läggs upp i IntraPhone webb av en användare med behörighet och läggs upp i mobilen genom att scanna en QR-kod. Det är möjligt att stänga ute en mobil som tappats bort från inloggning genom att ta bort åtkomsten till certifikatet.

Rutiner

Individ- och familjenämnden har ett **rutinbibliotek** som är tillgängligt för samtliga medarbetare. I rutinbiblioteket finns / kommer finns upprättade rutiner som gäller behörighetskontroller, loggkontroller. Av rutinerna framgår / kommer framgå vem (roll / funktion) som ska göra vad, när och hur samt vem (roll / funktion) som är ansvarig för vad. Gallring och bevarande finns i nämndens dokumenthanteringsplan.

Det är närmaste chef som är ansvarig för att aktuella rutiner är förankrade och följs av aktuella tjänstepersoner.

Resurser som är nödvändiga för hanteringen av personuppgifterna

IntraPhone Webbapplikation för planering, uppföljning, hantering av attribut och mobila enheter. Enhetschef och planerare ansvarar för att dokumentera attribut (exempelvis allergier och önskemål) som kan sparas på vårdtagare såväl som på personal i IntraPhone.

IntraPhone Mobilapplikation för att ta emot planerat schema och information om insatser och för att checka in via tagg hos vård-/omsorgstagare för att rapportera utförda insatser.

Treserva IT-tjänst för handläggning och dokumentation i Stöd och Omsorg. Den enskildes personuppgifter, insatsbeslut och planerade insatser läses från detta system till IntraPhone. Kräver särskild behörighet.

TimeCare Kommungemensamt IT-system, verktyg för planering, bemanning samt schema- och vikariehantering. Verktyget används bland annat vid skiftande behov av bemanning. Personalens personuppgifter och planerade arbetspass läsas från detta system till IntraPhone. Kräver särskild behörighet.

Åtgärder som bidrar till proportionaliteten och nödvändigheten av behandlingen

Beskrivning av behandlingens ändamål

Ändamålet med att behandla personuppgifter om **brukare, klienter, patient, närstående, god man och förvaltare** är för säker identifiering, att ta kontakt, att planera, genomföra och följa upp beslutade insatser och vårdåtaganden.

Ändamålet med att behandla personuppgifter om **vård- och omsorgstagare, brukare, klienter och patienter** är även för att hitta till vård- och omsorgstagares och patienters bostadsadresser, för att beräkna restid vid planering av insatser.

Kommenterad [IR15]: Ändra formulering

Ändamålet med att behandla personuppgifter om **vård- och omsorgstagare samt brukare, klienter och patienter** är även för tillsyn, uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och administration av verksamheten samt att uppfylla socialtjänstens skyldighet till uppgiftsutlämnande enligt lag och förordning.

Ändamålet med att behandla personuppgifter om **resursperson** är för säker identifiering, att ta kontakt, att planera och genomföra och följa upp utförandet.

Ändamålet med att behandla personuppgifter om **referensperson** är för att kunna ta kontakt.

Ändamålet med att behandla personuppgifter om **personal** hos Individ- och familjenämnden är för säker identifiering, säker autentisering, kvitteringar, att se vem som gjort aktuell utskrift av ett dokument, behörighetskontroll, loggning och kontroll av loggar, positionering för att avgöra vilken personal som utifrån sin position är bäst att kontakta för ändring i planerat utförande och akuta oplanerade situationer. Ändamålet är även att kunna anmäla behov av support och ge support till tjänstepersonerna.

Beskrivning av behandlingens rättsliga grund/er och varför grunden är tillämplig samt ev. undantag för behandling av känsliga personuppgifter och personnummer

Rättslig grund - Socialtjänst

Behandlingen av personuppgifter i verksamheten är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse enligt artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen samt 2 kap. 2 § punkt 1 i lag (2018:218) om kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning. Behandlingen är även nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige enligt artikel 6.1 c i dataskyddsförordningen och 2 kap. 1 § samma lag.

Behandlingen krävs för att individ- och familjenämnden ska kunna:

- Utföra beviljade insatser enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453)
- Göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen och medverka i samhällsplaneringen enligt 3 kap. 1 § SoL
- Främja goda levnadsförhållanden enligt samma bestämmelse
- Säkerställa att insatser håller god kvalitet enligt 3 kap. 3 § 1 st. SoL
- Utveckla och följa upp kvalitet i verksamheten enligt 3 kap. 3 § 2 st. SoL och 3 kap. 2 § HSLF-FS 2011:9 om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete
- Handlägga ärenden enligt 11 kap. SoL
- Lämna statistiska uppgifter till Socialstyrelsen enligt 12 kap. 5 § SoL samt 2 § 2 p. förordning (1981:1370)

Behandling av personuppgifter sker även i enlighet med:

- 6 § lag (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten (SoLPuL)
- 10 § och 12 § 1 p. förordning (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten (SoLPuF)

Behandlingen av känsliga personuppgifter, såsom uppgifter om hälsa eller socialt bistånd, sker med stöd av artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen och 3 kap. 3 § lag (2018:218) om kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning. Den är nödvändig av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse på områdena folkhälsa och social trygghet.

Den rättsliga grunden återfinns även i socialtjänstlagen (2001:453), särskilt 11 kap. om handläggning av ärenden, samt i Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2016:81) om skyldighet att lämna statistiska uppgifter. Detaljerad reglering om vilka uppgifter som ska lämnas till Socialstyrelsen återfinns i bilagor 1 och 2 i HSLF-FS 2016:81 samt i 2 § 2 p. förordning (1981:1370).

Behandling sker också med stöd av:

- Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet enligt SoL, LVU, LVM och LSS
- Lag (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten (SoLPuL), särskilt 6 § och 7 §
- Förordning (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten
- Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2016:81) – 2 och 3 §§ samt bilagor

Behandling av känsliga personuppgifter om personal i IntraPhone sker med stöd av artikel 6.1 b, c och e i dataskyddsförordningen, beroende på syftet med behandlingen. För att behandlingen ska vara tillåten krävs även stöd i artikel 9.2 h, då den är nödvändig för ändamål som rör social omsorg och hantering av insatser enligt socialtjänstlagen. Behandlingen stöds därmed även av 3 kap. 5 § lag (2018:218) samt 7 § SoLPuL.

~~Behandlingens rättsliga grund följer av att behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av **allmänt intresse** enligt artikel 6.1e dataskyddsförordningen, och enligt 2 kap. 2 § punkt 1 (allmänt intresse) lag (2018:218) om kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.~~

~~Personuppgiftsbehandlingen är nödvändig för att kunna **utföra beviljade insatser** enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), **göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen, medverka i samhällsplaneringen, främja förutsättningar för goda levnadsförhållanden** enligt 3 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), att ha **insatser som är av god kvalitet** enligt 3 kap. 3 § 1 st. socialtjänstlagen (2001:453) och att **kvalitet** i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras enligt 3 kap. 3 § 2 st. vilket även framgår av 3 kap. 2 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.~~

Kommenterad [IR16]: Eric, kolla gärna om dessa lagar stämmer, jag har korrigerat i texten.

Kommenterad [-17R16]: Eric: oj, det kan jag inte göra, dels för att jag då skulle granska mig själv och dels för att jag helt enkelt inte vet. Be Maria Sydlen om stöd, hon är klockren på denna. Om jag ser uppenbara fel så brukar jag så klart påtala det men att kontrollera ifall allt stämmer kan jag inte göra, jag har fokuset på GDPR i denna roll.

Kommenterad [-18R16]: Eric: men det är välskrivet och bra upplagt det som står.

Kommenterad [IR19R16]: •Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2016:81) – 2 och 3 §§ samt bilagor
Kolla upp denna föreskrift. Stämmer ej?

~~Rättslig grund för behandling av personuppgifterna följer även av 6 § lag (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten **(SoLPuL),**~~ 12 § 1 p. ~~och 10 p. förordning (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten samt **(SoLPuF).** Personuppgifterna behandlas även enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd **(SOSFS 2014:5)** om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS.~~

~~Behandlingen av personuppgifter är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige i enlighet med **artikel 6.1 c i dataskyddsförordningen** samt **2 kap. 1 § lag (2018:218)** om kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning. Denna skyldighet regleras vidare i **2 och 3 §§ Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2016:81)** om socialnämndernas skyldighet att lämna statistiska uppgifter om individuellt behovsprövade insatser inom socialtjänsten för barn, unga och vuxna, enligt vad som framgår av bilaga 1 och bilaga 2 i förordningen.~~

~~Behandlingen av känsliga personuppgifter, såsom uppgifter om hälsa och socialt bistånd, är nödvändig av hänsyn till ett viktigt allmänt intresse på området folkhälsa och social trygghet, med stöd av **artikel 9.2 g i dataskyddsförordningen** och **3 kap. 3 § lag (2018:218).** Den rättsliga grunden återfinns även i **socialtjänstlagen (2001:453),** särskilt **11 kap. om handläggning av ärenden,** samt i Socialstyrelsens föreskrifter (HSLF-FS 2016:81).~~

Nödvändigheten föreligger även enligt 12 kap. 5 § **socialtjänstlagen** (2001:453) som anger att nämnden ska lämna uppgifter till Socialstyrelsen för angelägna statistiska ändamål. Vilka personuppgifter som Socialstyrelsen får begära och som då ska lämnas ut följer av 2 § 2 p. förordning (1981:1370) om skyldighet för socialnämnderna att lämna statistiska uppgifter.

Av 6 § lag (2001:454) (**SoLPuL**) anges att personuppgifter får behandlas för uppgiftsutlämnande som föreskrivs i lag eller förordning. Detta framgår av förordning (1981:1370) om skyldighet för socialnämnderna att lämna statistiska uppgifter.

Personnummer /samordningsnummer
Personnummer och samordningsnummer behandlas utan samtycke då det är klart motiverat med hänsyn till ändamålet med behandlingen och vikten av en säker identifiering enligt 3 kap. 10 § lag (2018:218) om kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

Tystnadsplikt
Förutsättningar enligt de villkor och skyddsåtgärder som avses i artikel 9.3 dataskyddsförordningen är uppfyllda då personuppgiftsbehandling sker av yrkesutövare som omfattas av tystnadsplikt, offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Rättslig grund - Hälso- och sjukvård

Behandlingen är nödvändig för att utföra en uppgift av **allmänt intresse** enligt artikel 6.1e dataskyddsförordningen, 2 kap. 2 § punkt 1 (allmänt intresse) lag (2018:218) om kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

Behandlingen är nödvändig även för att fullgöra **rättslig förpliktelse** som åvilar den personuppgiftsansvarige i enlighet med artikel 6.1c dataskyddsförordningen samt 2 kap. 1 § lag (2018:218) om kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

Enligt 5 § **förordning** (2006:94) **om register hos Socialstyrelsen om insatser i den kommunala hälso- och sjukvården** ska kommunen, för de ändamål som anges i 3 § **lagen** (1998:543) om **hälsodataregister**, lämna de uppgifter som avses i 4.1 § till register över insatser inom den kommunala hälso- och sjukvården. Enligt 2 och 3 §§ **Socialstyrelsens föreskrifter** (HSLF-FS 2017:67) om uppgiftsskyldighet till register över insatser inom den kommunala hälso- och sjukvården ska uppgifter lämnas i enlighet med bilaga 1 och 2 i föreskriften.

Rättslig grund för behandling av personuppgifterna följer även av 2 kap. 4 § 1 – 6 p. samt 5 § **patientdatalagen** (2008:355).

Känsliga personuppgifter om den enskilde inom hälso- och sjukvård i Stöd och Omsorg
Behandling av känsliga personuppgifter inom ramen för hälso- och sjukvård i socialtjänsten sker med stöd av artikel 6.1 c och e i dataskyddsförordningen. Behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse och för att utföra en uppgift av allmänt intresse enligt socialtjänstlagen (SoL) och hälso- och sjukvårdslagen (HSL).

Eftersom uppgifterna är känsliga krävs även undantag enligt artikel 9.2 h i dataskyddsförordningen. Behandlingen är nödvändig för att tillhandahålla social omsorg, inklusive hälso- och sjukvård, enligt SoL och HSL.

Den rättsliga grunden för behandlingen förstärks genom 3 kap. 3 och 5 §§ lag (2018:218) om kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, samt 6 § lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten (SoLPuL). Behandlingen regleras även av Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2014:5 och HSLF-FS 2016:81) samt 3 kap. 2 § HSLF-FS 2011:9 om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.

Känsliga personuppgifter om personal
Behandling av känsliga personuppgifter om personal i planeringsverktyg som IntraPhone sker med stöd av artikel 6.1 b, c och e i dataskyddsförordningen, beroende på syftet med behandlingen – t.ex. för att fullgöra ett anställningsavtal, uppfylla en rättslig förpliktelse eller utföra en uppgift av allmänt intresse.

Eftersom det rör sig om känsliga uppgifter krävs dessutom stöd i artikel 9.2 h i dataskyddsförordningen, då behandlingen är nödvändig för ändamål som rör social omsorg och hantering av insatser enligt socialtjänstlagen.

Den rättsliga grunden för denna behandling finns i 3 kap. 5 § lag (2018:218) om kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, samt i 6 och 7 §§ lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten (SoLPuL).

Kommenterad [IR20]: Kolla upp om det stämmer

Kommenterad [IR21]: Kolla upp om det finns i fler

Kommenterad [IR22R21]: Finns det grund för att lägga in hälsouppgifter, kollas upp och återkopplas

Kommenterad [IR23R21]: Bolla med Kerstin

Kommenterad [IR24R21]: HSL - det mesta räknas som känsliga personuppgifter.

Kommenterad [IR25]: Ida: säkerställ dessa uppgifter

Behandlingen av känsliga personuppgifter får ske med undantaget i artikel **9.2h** dataskyddsförordningen och 3 kap. 5 § lag (2018:218) om kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, då behandlingen är nödvändig av skäl som hör samman med **förebyggande hälso- och sjukvård, medicinska diagnoser, tillhandahållande av hälso- och sjukvård samt behandling**.

Känsliga personuppgifter får behandlas enligt 7a § Patientdatalag (2008:355).

Personnummer / samordningsnummer
Personnummer och samordningsnummer behandlas utan samtycke då det är klart motiverat med hänsyn till ändamålet med behandlingen och vikten av en säker identifiering enligt 3 kap. 10 § lag (2018:218) om kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

Tystnadsplikt, offentlighets- och sekretesslagen
Förutsättningar enligt de villkor och skyddsåtgärder som avses i artikel 9.3 GDPR är uppfyllda då personuppgiftsbehandlingen sker under ansvar av yrkesutövare som omfattas av tystnadsplikt enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Åtgärder för att säkerställa uppgiftsminimering och att personuppgifterna är/hålls korrekta

Åtkomst till systemet delas upp i olika roller och planeringsområden där riskanalys görs för att besluta kring de olika rollernas behörigheter i systemet. Vid behov av förändring uppdateras riskanalysen. I analysen framgår även behov av åtgärder för att säkra eventuella återstående risker när beslut har tagits om en behörighet. Chef ansvarar för att beställa rätt behörighet för vardera medarbetare utifrån behov. Ett ställningstagande kring vilken roll och vilka områden en medarbetare behöver åtkomst till görs i samband med beställning av behörigheten. Det är vardera chefs ansvar att regelbundet enligt rutin se över de behörigheter som finns inom det område som chefen ansvarar för.

Eftersom IntraPhone till stor del är beroende av information som hämtas från processtöd och personalsystem är det av stor vikt att information i dessa system underhålls och hålls korrekta.

Att hantera uppgiftsminimering, hålla adekvata och relevanta uppgifter uppdaterade ingår i personalens (exempelvis enhetschef, personal, planerare) arbetsuppgifter och ansvar, de har vana av personuppgiftsbehandling även i andra situationer än de som anges i föreskrifterna.

Personal som utför vård- och omsorg inom Stöd och Omsorg för dokumentation enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:5) om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS. Hälso- och sjukvårdspersonal för journal enligt Patientdatalag (2008:355) och enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om journalföring och behandling av personuppgifter i hälso- och sjukvården (HSLF-FS 2016:40).

Kommenterad [IR26]: Här börjar vi nästa träff.

Kommenterad [KB27]: Det här handlar om behörighetskontroll. Behörighetskontroll är en säkerhetsåtgärd, som en del i skyddet av personuppgifter så inte ”vem som helst” kommer åt dem. Ska det vara kvar så lägg det därför under rubriken Särskilt om planerade tekniska och organisatoriska säkerhetsåtgärder.

Jag tycker dock att stycket inte tillför information om hur och vem som ansvarar för behörighetskontroll, det verkar vara oklarheter så som att det är upp till var och en kring som kan beställa/registrera behörigheter att göra ett ställningstagande inför varje medarbetare…

Kommenterad [KB28]: …och om det fallerar i dessa processtöd/system, hur säkerställer man att uppgifterna är aktuella/korrekta i IntraPhone?

Till stöd att säkerställa uppgiftsminimering och att personuppgifterna är/hålls korrekta finns även nämndens riktlinjer och rutiner, i förekommande fall kommer de att justeras och/eller upprättas. Riktlinjer och rutiner återfinns i nämndens rutinbibliotek (DOK, dokument och kvalitetsstyrning).

I samband med att ny personal påbörjar tjänst (visstid- och tillsvidareanställning) genomförs inskolning i de aktuella arbetsuppgifterna med tillhörande regler, stöd, råd och rutiner för behandling av personuppgifterna.

Behandlingsperiod

Bevarande och gallring av uppgifter ska ske i enlighet med dataskyddsförordningens princip om lagringsminimering (artikel 5.1 e) samt enligt gällande lagstiftning, kommunens dokumenthanteringsplan och fastställda gallringsbeslut. Eftersom IntraPhone inte utgör ett dokumentationssystem, ska det inte användas för långtidsbevarande av personuppgifter eller historik.

Den enskilde (brukare, klient, patient), närstående, god man/förvaltare, resursperson, referensperson; under tid som aktuell verksamhet/utförare har ansvar för planering och genomförande av insatsen, samt fram till lagstadgad gallringstid infaller. För SoL gäller 5 år efter avslutat ärende, för HSL 10 år efter avslutat ärende. Informationen gallras i enlighet med lagstiftning och nämndens dokumenthanteringsplan som revideras för att inkludera Intraphone.

Enligt vägledningar från Socialstyrelsen och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), inklusive Gallringsråd nr 5, ska information om utförd tid (t.ex. rapporter) rensas efter två år.

Personal; under tid den arbetar inom aktuellt verksamhetsområde sparas den information som krävs för planering. När en personal avslutar sin tjänst sparas endast den information (namn och personnummer) som krävs för att spårbarhet och information om utförda insatser ska kunna uttydas fram till dess att lagstadgad gallringstid infaller. För SoL gäller 5 år efter avslutat ärende (i 12 kap. 1-2 §§ SoL), för HSL 10 år efter avslutat ärende.

Kommenterad [IR29]: Kolla upp lagrum

Loggar i IntraPhone används för att upprätthålla informationssäkerhet och spårbarhet, samt kan vara relevanta vid incidentutredningar, misstanke om felaktig hantering eller brott. IntraPhone används i nuläget inte inom hälso- och sjukvårdsverksamhet, vilket innebär att patientdatalagens krav på loggbehandling inte är tillämpliga i dagsläget. Loggarna omfattas inte heller av reglering i exempelvis socialtjänstlagen (SoL) eller arkivlagen, och de utgör inte allmän handling.

Utifrån nuvarande bedömning bedöms det finnas behov av att spara loggar i upp till två år (kolla upp lagrum) för att möjliggöra spårbarhet och utredning av misstänkta fel eller otillbörlig åtkomst. En längre lagringstid kan komma att tillämpas vid särskilda behov (t.ex. pågående utredning eller rättslig förpliktelse), men detta ska då dokumenteras och motiveras särskilt.

Om IntraPhone i framtiden tas i bruk även inom hälso- och sjukvårdsverksamhet, där särskilda krav enligt patientdatalagen gäller (t.ex. 3 kap. 13 § om loggkontroller), kommer IFN att revidera lagringstid och gallringsrutin för loggar i enlighet med dessa krav.

Kontrollåtgärder för att skydda den registrerades rättigheter

På Umeå kommuns hemsida finns information om hur personuppgifter behandlas av individ- och familjenämnden. På hemsidan finns även information om att den registrerade kan vända sig till kommunens dataskyddsombud vid frågor och för att begära sina rättigheter.

Umeå kommun har en kommunövergripande rutin gällande begäran från registrerad om rättigheter enligt artikel 15 (tillgång), artikel 16 (rättelse), artikel 17 (radering), artikel 18 (begränsning), artikel 20 (dataportabilitet) samt artikel 21 (invändning).

I samband med att ny personal (visstid- och tillsvidareanställning) tillträder genomförs inskolning med information om dataskyddsförordningen samt rutinen om de registrerades rättigheter. Ansvar för detta har verksamhetschef då det gäller ny enhetschef. Ansvar för inskolning av personal har enhetschef.

Information om dataskyddsförordningen finns för chefer och medarbetare även på kommunens intranät. Cheferna har också möjlighet att vända sig till någon av nämndens personuppgiftskoordinatorer för råd och stöd gällande den enskildes rättigheter samt övriga frågor/råd om dataskyddsförordningen.

För personal som använder sig av IntraPhone bör det tydliggöras att det vid scanning av NFC-tagg sparas platsinformation, samt tidpunkt för när personal befann sig vid NFC-taggen. Informationen ska ingå i den utbildning som personal får innan användandet av IntraPhone. Som en del av informationen ska det även framgå att information om platsinformation och tidpunkt sparas i syfte att säkerhetsställa att vård- och omsorgstagare får den tid som beslutats för insatser, samt för att förbättra den planering som görs.

Personuppgiftsbiträden

IntraPhone Solutions AB, inkl. webbapplikation, mobilapplikation, NFC. Personuppgiftsbiträdesavtal.

Tekniska nämnden i Umeå kommun, mobiltelefoner och managering.

Gemensamt personuppgiftsansvar

Ej aktuellt.

Överföring av personuppgifter till tredje land (land utanför EU/EES)

Ej aktuellt.

Sammantagen bedömning av behovet av och proportionaliteten hos behandlingen, i förhållande till ändamålet.

Behov av information kopplat till ändamål och proportionalitet

Det finns ett stort behov av effektiv planering, samtidigt som det är viktigt att medarbetare på ett säkert sätt kan ta del av sitt schema och nödvändig information om de vård- och omsorgstagare de ska utföra insatser hos under sin arbetstid. För att kommunen ska leva upp till lagstiftning och säkerhetsställa att beslutade insatser utförs krävs att informationen kan behandlas av rätt personal och kan kopplas till rätt kund varför säker identifiering krävs. Personal har ett behov av att under dagen kunna ta kontakt och kunna genomföra insatser på det sätt som är överenskommet. För att detta ska vara möjligt krävs information om den enskildes och patienters bostadsadresser, kontaktinformation, insatsinformation och när så krävs även uppgifter till kontaktpersoner.

Planerare behöver information om vård- och omsorgstagares och patienters bostadsadresser för att beräkna restid vid planering av insatser, samt information om personalens förmågor och egenskaper för att planera in rätt personal samt för personalens trygghet. Chef ansvarar för uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring och administration för att kunna säkerhetsställa socialtjänstens skyldigheter och behöver således åtkomst till den information om kvitteringar, utskrifter, statistik och loggning som finns i systemet.

Bedömningen är att åtkomsten till ovanstående information via planeringssystemet IntraPhone innebär en avsevärt lägre risk än nuvarande arbetssätt som delvis genomförs på papper som i högre grad kan komma obehöriga till handa. Informationen i IntraPhone säkras genom en inloggning med hög säkerhetsnivå enligt LoA3 och krypteras i vila, samt vid alla överföringar av information. Den information som överförs till IntraPhone är endast information som krävs för att planera effektivt. Ingen journalföring förekommer i systemet.

Bedömningen är att det finns rättslig grund för att behandla informationen (se *Beskrivning av behandlingens rättsliga grund* ovan).

När det gäller motverkan av ändamålsglidning finns en viss risk att den information som sparas angående insatsernas start och slut kan komma att användas på fel sätt för att bedöma medarbetares prestation. Informationen sparas i systemet för att förbättra planering i systemet och det tas fram tydliga rutin kring hur informationen får användas, ej för bevakning av anställda.

Uppgiftsminimering säkerhetsställs genom att endast information som krävs för planering och rapportering förs över till IntraPhone. I detta fall information om vård- och omsorgstagare såsom kontaktinformation, attribut som kan påverka vilken personal som är aktuell för insatsen, insatsbeslut och kontaktpersoner. Information om medarbetare som ska planeras för utförandet, såsom kontaktinformation, användarnamn, attribut för medarbetaren och rapporterade insatser. Rapporterad insats innebär endast tidsregistrering. Ingen journalföring sker i systemet, detta görs istället i processtödet Treserva. Det är möjligt för medarbetare att läsa och lämna meddelande i systemet, men dessa meddelanden får ej behandla sådant som bör journalföras.

Informationen säkras från tredjelandsöverföringar genom överenskommelse i PUB-avtalet där det framgår att överföring till tredjeland inte får ske om inte parterna kommer överens om något annat, samt endast efter skriftligt godkännande från den personuppgiftsansvarige och då endast om det är förenligt med Dataskyddslagstiftningen.

Bedömning av risker för registrerades rättigheter och friheter samt planerade åtgärder för att säkerställa skyddet av personuppgifterna

Genomgång av risker identifierade under förstudien har gjorts. Flera av de risker som fanns under förstudien har hanterats i upphandlingen genom kravställning och tas därför inte med i denna riskbedömning. Risker som ej är relevanta för bedömning utifrån dataskyddsförordningen tas heller ej med här. Riskbedömning, se bilaga 1

Synpunkter från de registrerade

Individ- och familjenämnden inhämtar inte synpunkter från de registrerade. Personuppgiftsbehandlingen omfattar personuppgifter som den registrerade kan förvänta sig att en socialtjänst registrerar i samband med uppdraget att utföra insatser. Skyddet av det allmänna intresset, att med stöd av planeringsverktyget på ett kvalitativt och effektivt sätt kunna driva socialtjänstverksamhet, väger tyngre än lämpligheten att inhämta de registrerades synpunkter.

Synpunkter från medarbetare som kommer att finnas i systemet har endast inhämtats från ett fåtal som deltagit i tester av systemet. Dessa har endast uttryckt en förhoppning om att systemet ska underlätta i deras arbete och minska risken för att information som idag förekommer på papper kommer obehöriga till handa. Samverkan med fackförbund har gjorts angående att medarbetares senaste registrerade position förekommer i systemet.

Synpunkter från dataskyddsombudet

Samråd har skett med dataskyddsombudet 2025-05-14.

Enligt uppgift är bifogad sekretessprövning (bilaga 5) vid tidpunkten för samrådet fastställts av ÄN men inte IFN. Jag vill därför påtala att för det fall sekretessprövningen inte fastställs eller beslutsfattaren bedömer att utlämnande inte kan ske enligt offentlighets- och sekretesslagen avråder jag personuppgiftsansvarig att genomföra aktuell personuppgiftsbehandling då sekretessprövningen är nödvändig för OSL efterlevnad se t.ex. JO dnr. 3032-2011 vilket i sin tur är ett krav för att kunna följa GDPR.

Det förefaller också råda oklarheter kring behandlingsperioder som det rekommenderas att personuppgiftsansvarig klargör/förtydligar. Om inte direkt behandlingsperiod kan anges (t.ex. X antal månader) så bör det framgår hur behandlingsperioden bestäms t.ex. genom hänvisning till gallringsbeslut eller lag.

Den kvarstående risk som personuppgiftsansvarig rekommenderas åtgärda gäller att data inte hanteras krypterat i tjänsten (beskrivningen st 3 s. 11 ovan och risk 3 nedan). Där delar inte dataskyddsombudet den bedömning som gjorts, särskilt med beaktande av typen av personuppgifter och kategorier av registrerade. Jag rekommenderar istället att uppgifterna hanteras krypterat både vid lagring och när det skickas/tas emot (”at rest” och ”in transit”). I dagsläget finns i praktiken t.ex. inget skydd för uppgifterna ifall det blir ett intrång hos biträdet med vidare risk för spridning av då helt oskyddade uppgifter.

Kommenterad [-30]: Eric: jag lägger till denna eftersom det är en okänd faktor när jag skriver detta (helst vill man ju att prövningen är ”klar” innan konsekvensbedömningen eftersom ett brott mot OSL automatiskt gör att man inte kan genomföra behandlingen enligt GDPR)

Kommenterad [-31]: Eric: om ni justerar enligt rekommendation i kommentarer kan jag sannolikt ta bort dessa innan ni fastställer dokumentet.

Kommenterad [-32]: Eric: utifrån ÄN dokumentet misstänker jag att denna kommer kvarstå.

Sammanfattande bedömning, konsekvensbedömningen fastställs

Kort motivering varför konsekvensbedömningen (och behandlingen) fastställs.

Kommenterad [IR33]: Från ÄN: Sekretessbedömningen och dess slutsatser har fastställts i enlighet med förslag till beslut som konstaterar att uppgifterna får lämnas ut till IntraPhone för teknisk bearbetning och teknisk lagring. Dataskyddsombudet har rekommenderat att uppgifterna bör vara krypterade även vid lagring hos leverantören för att ytterligare säkra uppgifterna vid ett eventuellt intrång. Det bedöms dock att uppgifterna har en säkerhet hos leverantören som är likvärdig den förvaring som uppgifterna har lokalt hos Individ- och familjenämnden vilket gör att nämnden trots detta är trygga med att fastställa konsekvensbedömningen.

Se även bilaga 5 – Sekretessbedömning som också fastställs som en del av denna bedömning.

Socialdirektör Karolina Lundqvist har för Individ- och familjenämndens räkning **20** fastställt konsekvensbedömning avseende **IntraPhone planeringsverktyg**.

Signatur

Uppföljning

Tidpunkt för uppföljning av konsekvensbedömning: Vid större förändringar som påverkar personuppgiftsbehandlingen.
Ansvarig för att uppföljning sker: Enhetschef systemförvaltningen

Bilaga 1

Riskbedömning

För vald lösning: Identifiera möjliga konsekvenser för de registrerades rättigheter och friheter vid olika händelser (skäl 75), däribland obehörig åtkomst, oönskad ändring och förlust av uppgifter. Identifiera hot som kan leda till obehörig åtkomst, oönskad ändring och förlust av uppgifter.

1. Risk för obehörig åtkomst p g a **dataintrång**, obehörig tar sig in i IT-tjänsten och får tillgång till sekretesskyddade och känsliga personuppgifter.
2. Risk för oavsiktlig **förlust av personuppgifter**, IT-tjänst/system ger inte åtkomst till personuppgifterna p g a tekniska problem.
3. Risk för obehörig åtkomst, **kryptering saknas för lagrad data eller** i samband med att personuppgifterna förs över **till och från IntraPhone.**
4. Risk för obehörig åtkomst, personal tilldelas/har kvar **behörighet** som denne inte behöver för att utföra sina arbetsuppgifter.
5. Risk för obehörig åtkomst, personal/tjänsteperson ger obehörig möjlighet till tillgång till personuppgifter genom att **otillåtet delge obehörig personlig- eller gruppinloggningskod.**
6. Risk för obehörig åtkomst, personal / tjänsteperson **fotar med sin privata mobiltelefon skärmen** på tjänstetelefonen som visar vård- och omsorgstagare/patients personuppgifter alternativt tar **skärmklipp** som sedan sprids till obehöriga.
7. Risk för obehörig åtkomst, **enhet lämnas olåst** och ger obehörig möjlighet till att ta del av sekretesskyddade och känsliga personuppgifter.
8. Risk för obehörig åtkomst, användare **läser på skärmen** så att även obehörig har möjlighet att ta del av sekretesskyddade och känsliga personuppgifter, ex. **på buss eller annan allmän plats.**
9. Risk för oavsiktlig ändring, **personuppgifter ändras** som ett resultat av mänskliga faktorn
10. Risk för obehörig åtkomst, personuppgifter **gallras inte** enligt lag och/eller individ- och familjenämndens dokumenthanteringsplan
11. Risk för obehörig åtkomst p g a **dataintrång**, **delad miljö**
12. Risk för obehörig åtkomst, vid **byte av hårdvara**
13. **Risk för obehörig åtkomst, i samband med support i/av tjänsten**
14. Hantering av **sekretesskydd** i systemet
15. Risk för att viktig information inte dokumenteras på rätt sätt i **fritextfält** och **överlämningsfunktion** och därmed går förlorad eller **ej journalförs**.
16. **GPS-koordinater som sparas** i samband med scanning av NFC-tagg hos vård- och omsorgstagare används för att spåra personal på ett otillbörligt sätt.

Risk 1

HOT	Risk för obehörig åtkomst p g a **dataintrång**, obehörig tar sig in i IT-tjänsten och får tillgång till sekretesskyddade och känsliga personuppgifter
Riskdrivande orsak	Någon som inte ska få tillgång till personuppgifter får det genom dataintrång.
Riskbedömning/ Riskscenario	Obehörig tar sig in i IT-tjänsten och får tillgång till sekretesskyddade och känsliga personuppgifter samt personuppgifter som är s.k. skyddade personuppgifter. IP är en molntjänst. Information om åtkomst till systemet är begränsad. Umeå använder sig av LoA3 för inloggning. Det finns en risk via ”social påverkan” att komma över någons SITHS/Bank-ID. Finns även en risk att på något sätt komma åt inloggning/bakdörr hos leverantören. Sannolikheten att risken inträffar bedöms som något som inträffar sällan.
Möjliga konsekvenser för den registrerades rättigheter och friheter (jfm skäl 75)	Den registrerade förlorar sin konfidentialitet, sekretessen bryts, och kontrollen över vem som gör vad med personuppgifterna. Den registrerade som har skyddade personuppgifter kan därtill riskera sin hälsa, sitt liv. Konsekvensen bedöms som allvarlig.

Bedöm risk före åtgärd

	Allvarlig		X		
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Åtgärdsplan	MSB-klassad serverhall, nivå 3. Leverantören har rutiner för att upptäcka och minimera överbelastningsattacker och använder Truesec för att upptäcka sårbarheter. Data som skickas/tas emot i IntraPhone är krypterad. Regelbunden loggning möjliggör att identifiera om medarbetare varit inloggade på ett sätt som avviker. Utbildning av medarbetare om riskerna med ett mer mobilt arbetssätt och som sociala faktorer. Det specificeras dessutom i PUB-avtalet att Personuppgiftsbiträdet systematiskt ska testa, undersöka och utvärdera de tekniska och organisatoriska åtgärderna. **Ansvarig för att åtgärd genomförs:** Enhetschef socialtjänstens systemförvaltning

Bedöm risk efter åtgärd

	Allvarlig	X			
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Kvarstående risk för de registrerades rättigheter och friheter	Risken reduceras och accepteras.

Risk 2

HOT	Risk för oavsiktlig förlust, **tekniska problem**, IT-tjänst/system ger inte åtkomst till personuppgifterna p g a tekniska problem
Riskdrivande orsak	Vilken brist hos er (eller ev. biträde) kan medföra att hotet möjliggörs? IT-tjänsten saknar redundans vid driftavbrott. Problem med inloggning. Problem i integrationen mellan IP och Treserva eller TimeCare. Kommunikation mellan IP webb och IP app. Problem med internetuppkoppling.
Riskbedömning/ Riskscenario	IT-tjänsten ger inte åtkomst till personuppgifterna p g a tekniska problem. Medborgaren får inte den insats som är beviljad utförd eller utförd på fel sätt eller tid om användaren inte kan komma åt informationen. Det är möjligt att jobba offline med redan inläst information. Vi bedömer att det är högre sannolikhet att det tekniska problemet endast varar under en kort tid vilket gör risken mindre. Vid längre avbrott ökar risken, samt vid avbrott vid inloggning när information inte har hunnit läsas in. Risken bedöms kunna inträffa årligen, då särskilt kortare avbrott.
Möjliga konsekvenser för den registrerades rättigheter och friheter (jfm skäl 75)	Den registrerade förlorar kontrollen över sina personuppgifter, de behandlas inte som förväntat och den registrerade riskerar att inte få sina behov, insats, tillgodosedd. I värsta fall fara för liv och hälsa.

Bedöm risk före åtgärd

	Allvarlig			X	
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Åtgärdsplan	Krav i upphandlingen där återställning från backup ska vara möjligt vilket leverantören svarat ja på. Verifiering av återställning av backup görs dagligen. Tar 2 timmar att återställa från backup. Det finns redundans i systemet hos leverantören. Driftavbrottsrutin behöver tas fram hos vardera verksamhet utifrån övergripande rutin. T.ex. backup av veckans planering. **Ansvarig för att åtgärd genomförs**: Verksamhetschef/enhetschef

Bedöm risk efter åtgärd					
	Allvarlig		X		
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Kvarstående risk för de registrerades rättigheter och friheter	Risken reduceras och accepteras.

Risk 3

HOT	Risk för obehörig åtkomst, kryptering saknas för lagrad data eller i samband med att personuppgifterna förs över till och från IntraPhone
Riskdrivande orsak	Vilken brist hos er (eller ev. biträde) kan medföra att hotet möjliggörs? Personuppgifterna upphör att vara krypterade. Personuppgifterna upphör att krypteras i samband med att de förs över till och från IntraPhone
Riskbedömning/ Riskscenario	I samband med överföring av personuppgifter till och från IntraPhone, kan obehörig få tillgång till personuppgifter som omfattas av sekretess, är känsliga personuppgifter (art. 9 dataskyddsförordningen) och gäller en registrerad som har skyddade personuppgifter. Bedömds osannolikt att detta inträffar då uppgifter som överförs är krypterade från leverantören. Det skulle krävas att flera förändringar av inställningar hos leverantören förändras för att detta ska inträffa.
Möjliga konsekvenser för den registrerades rättigheter och friheter (jfm skäl 75)	Den registrerade förlorar sin konfidentialitet, sekretess, och kontroll över vem som gör vad och när med personuppgifterna. Den registrerade riskerar även att utsättas för hot mot sitt liv och sin hälsa.

Bedöm risk före åtgärd					
	Allvarlig	X			
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Åtgärdsplan	Lagring på server - Tjänsten är skiktad, så att bara det som behöver exponeras till internet gör det, och tex databaser ligger i ett annat lager. Lagring på mobil - Appen har inbyggd root-detektering och lagrar sin data i ett krypterat avskilt område på telefonen. Följer Androids guidelines för privacy by design. All kommunikation mellan webbapplikation och app sker via krypterad förbindelse, https med TLS (transport layer security). Leverantören ansvarar för att meddela om något har förändrats som kan påverka Behandlingen, detta regleras i PUB-avtalet och efterlevnad bevakas av Enhetschef för socialtjänstens systemförvaltning. **Ansvarig för att åtgärd genomförs**: Leverantörens ansvar samt Enhetschef för socialtjänstens systemförvaltning

Bedöm risk efter åtgärd					
	Allvarlig	X			
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Kvarstående risk för de registrerades rättigheter och friheter	Risken reduceras och accepteras.

Risk 4

HOT	Risk för obehörig åtkomst, personal tilldelas/har kvar behörighet som denne inte behöver för att utföra sina arbetsuppgifter
Riskdrivande orsak	Behörighet för personal tilldelas / avslutas inte p g a bristande behörighetskontroll
Riskbedömning/ Riskscenario	Personal / tjänsteperson tilldelas / har kvar behörighet som denne inte behöver för att kunna utföra sina arbetsuppgifter och får / har därmed tillgång till sekretesskyddade och känsliga personuppgifter. Det kan också handla om skyddade personuppgifter. Exempelvis en EC, planerare eller personal som avslutar sin anställning eller byter arbetsplats. Personal som läses in från TC, men inte längre har något planerat arbetspass kan komma åt oplanerade insatser och söka fram vård och omsorgstagare inom de planeringsområden som behörigheten medger. Högre risk för användare som lagts in manuellt i systemet såsom EC och planerare då dessa också behöver tas bort manuellt.
Möjliga konsekvenser för den registrerades rättigheter och friheter (jfm skäl 75)	Den registrerade förlorar sin konfidentialitet, sekretessen bryts, och kontrollen över sina personuppgifter. Den registrerade riskerar att utsättas för hot mot sitt liv och sin hälsa.

Bedöm risk före åtgärd					
	Allvarlig				X
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Åtgärdsplan	Att hålla behörigheter adekvata och relevanta ingår i arbetsuppgifter för enhetschef/utsedd tjänsteperson. Rutin för att tilldela och avsluta / återta behörigheter kommer att upprättas. Verksamhetschef har ansvar för introduktion / utbildning av nya rutiner för enhetschef som kommer ansvara för behörighetskontroll. Utbildning av medarbetare om sekretesslagstiftning och loggning. Regelbunden loggning. Åtkomst till mobilapp kräver att ett särskilt certifikat finns på mobiltelefonen vilket begränsar användandet av appen på annan mobil än tjänstetelefoner.

	Inloggning i mobil app och webbapplikation förutsätter att ett aktivt AD-konto finns. Vid avslut av anställning inaktiveras AD-kontot. **Ansvarig för att åtgärd genomförs:** Verksamhetschef / enhetschef

Bedöm risk efter åtgärd

	Allvarlig		X		
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Kvarstående risk för de registrerades rättigheter och friheter	Risken reduceras och accepteras.

Risk 5

HOT	Risk för obehörig åtkomst, personal/tjänsteperson ger obehörig möjlighet till tillgång till personuppgifter genom att otillåtet delge obehörig personlig eller gruppinloggningskod till skärmlås.
Riskdrivande orsak	Otillåten delning av personlig/delad mobils skärmlås och därmed otillåten tillgång till personuppgifter.
Riskbedömning/ Riskscenario	Personal/tjänsteperson ger obehörig möjlighet till tillgång till personuppgifter genom att otillåtet delge den obehörige kod till skärmlås på personlig- eller delad mobil. Risken ökar om inloggning i IntraPhone med LoA3 ej automatiskt loggas ut efter en viss tid eller om tiden för utloggning med anledning av inaktivitet omfattar flera timmar. Den period där informationen endast är skyddad av pin-kod för skärmlås kan innebära att informationen om den lämnas tillgänglig för obehöriga inte har rätt nivå av skydd och ökar risken.
Möjliga konsekvenser för den registrerades rättigheter och friheter	Risk finns att den registrerade förlorar sin konfidentialitet, sekretess. Förlust av kontroll över vem som gör vad med personuppgifterna.

Bedöm risk före åtgärd					
	Allvarlig				X
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Åtgärdsplan	Mobila enheter kommer kräva godkänd inloggning i form av skärmkod och inloggning i appen enligt LoA3, tidsgräns för när användaren behöver logga in på nytt efter inaktivitet bestäms till en tid som minskar risken. Längden på pin-kod för skärmlås är bestämd till minst sex symboler. App får bara finnas på tjänstemobiler tillhörande Umeå kommun. Information om hur såväl personliga koder som gruppkoder för skärmlås ska hanteras och skyddas, samt hur en mobil enhet bör bevakas när inloggad i systemet, behöver medvetandegöras och förankras hos samtliga användare. Detta genom exempelvis informationsspridande insatser på APT, rutiner, vid inskolning osv. Samtliga följs upp regelbundet med alla medarbetare. Personal lyder under tystnadsplikt enligt offentlighets- och sekretesslag. **Ansvarig för att åtgärd genomförs:** Verksamhetschef/enhetschef

Bedöm risk efter åtgärd					
	Allvarlig		X		
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Kvarstående risk för de registrerades rättigheter och friheter	Risken reduceras och accepteras.

Risk 6

HOT	Risk för obehörig åtkomst, personal / tjänsteperson fotar tjänstetelefonens skärm med sin privata mobiltelefon som visar vård- och omsorgstagare / patients personuppgifter, alternativt tar skärmklipp.
Riskdrivande orsak	Personal / tjänsteperson saknar kunskap om att personuppgifter som denne behandlar omfattas av sekretesskydd och att känsliga personuppgifter ska behandlas enligt riktlinjer och rutiner som finns.
Riskbedömning/ Riskscenario	Personal / tjänsteperson fotar med sin privata mobiltelefon skärmen som visar vård- och omsorgstagare / patients personuppgifter alternativt tar skärmklipp och delger avsiktligt eller oavsiktligt obehörig. Foton som sparas på privata mobiler laddas också ofta upp i olika molntjänster för backup. En orsak till att personal fotar kan vara brist på tillgänglighet till det egna schemat och en upplevelse av högre tillgänglighet på den egna mobilen. Bedöms kunna förekomma, men bör inte vara lika vanligt då informationen tillgängliggörs i mobil-app och därför redan är mobil.
Möjliga konsekvenser för den registrerades rättigheter och friheter	Risk finns att den registrerade förlorar sin konfidentialitet, sekretess. Förlust av kontroll över vem som gör vad med personuppgifterna.

Bedöm risk före åtgärd					
	Allvarlig			X	
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Åtgärdsplan	Genom utbildning och information medvetandegöra personal om informationssäkerhet och offentlighets- och sekretesslag och vilka regler som finns bland annat förbud mot att fota av skärm där personuppgifter förekommer. Ansvarig chef informerar regelbundet personalen rutin för användning av privat mobil i tjänsten och sprider förståelse för säkerhetsåtgärder och egen roll i att skydda känslig information. Personal lyder under tystnadsplikt enligt offentlighets- och sekretesslag. **Ansvarig för att åtgärd genomförs:** Verksamhetschef/enhetschef

Bedöm risk efter åtgärd					
	Allvarlig		X		
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år
Kvarstående risk för de registrerades rättigheter och friheter		Risken reduceras och accepteras.			

Risk 7

HOT		Risk för obehörig åtkomst, enhet lämnas olåst och ger obehörig möjlighet till att ta del av sekretesskyddade och känsliga personuppgifter			
Riskdrivande orsak		Enheten saknar skärmlås			
Riskbedömning/ Riskscenario		Användaren har inte uppsikt över enheten som saknar skärmlås vilket medför risk att obehörig kan ta del av sekretesskyddade och känsliga personuppgifter. Högre risk när det gäller användare som arbetar på en dator än när det gäller arbeta via en mobiltelefon. Mobiltelefoner som tillhandahålls tvingas till skärmlås.			
Möjliga konsekvenser för den registrerades rättigheter och friheter		Risk finns att den registrerade förlorar sin konfidentialitet, sekretess. Förlust av kontroll över vem som gör vad med personuppgifterna.			
Bedöm risk före åtgärd					
	Allvarlig			X	
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				

		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Åtgärdsplan	Mobil enhet kommer att ha automatiskt lås efter två timmars inaktivitet och måste öppnas med skärmkod. Krav på skärmkod är standard konfiguration på mobiler som manageras av IT. Rutin för att låsa sin dator och för hur mobila enheter ska hanteras kommer att upprättas och/ eller revideras samt medvetandegöras. Ansvarig chef sprider förståelse för säkerhetsåtgärder och egen roll i att skydda känslig information. Samtliga rutiner följs upp regelbundet med alla medarbetare. **Ansvarig för att åtgärd genomförs**: Verksamhetschef / IT verksamhetschef

Bedöm risk efter åtgärd

	Allvarlig		X		
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Kvarstående risk för de registrerades rättigheter och friheter	Risken reduceras och accepteras.

Risk 8

HOT	Risk för obehörig åtkomst, läser/dokumenterar på t. ex buss eller annan allmän/offentlig plats
Riskdrivande orsak	Personal/tjänsteperson har inte blivit introducerad i hur och när de ska läsa/föra dokumentation.

Riskbedömning/ Riskscenario	Personal / tjänsteperson läser / dokumenterar i sådan situation t. ex. på buss eller annan allmän / offentlig plats, så att även obehörig har möjlighet att ta del av sekretesskyddade och känsliga personuppgifter som visas på skärmen. En anledning till att detta görs kan också vara tidsbrist.
Möjliga konsekvenser för den registrerades rättigheter och friheter	Risk finns att den registrerade förlorar sin konfidentialitet, sekretess. Förlust av kontroll över vem som gör vad med personuppgifterna.

Bedöm risk före åtgärd

	Allvarlig				x
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Åtgärdsplan	Personal lyder under offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Rutin kommer att upprätts och introduceras hos personalen om hur och när de får läsa och kommunicera i de bärbara enheterna. Rutinen följs upp regelbundet. Ansvarig chef sprider förståelse för säkerhetsåtgärder och egen roll i att skydda känslig information. Utredning kommer göras om användning av s.k. sekretesskydd (skärmskydd) kommer krävas på de bärbara enheterna. **Ansvarig för att åtgärd genomförs:** Verksamhetschef / enhetschef

Bedöm risk efter åtgärd

	Allvarlig		x		
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Kvarstående risk för de registrerades rättigheter och friheter	Risken reduceras och accepteras.

Risk 9

HOT	Risk för oavsiktlig ändring, personuppgifter ändras som ett resultat av mänskliga faktorn
Riskdrivande orsak	IT-tjänsten ger utrymme för fritext och riktlinjer rutiner saknas / ger inte stöd till personal / tjänsteperson om vilka personuppgifter som exempelvis ska dokumenteras
Riskbedömning/ Riskscenario	Risk för oavsiktlig ändring, personuppgifter ändras som ett resultat av mänskliga faktorn. Risken för oavsiktlig förändring förekommer endast i webbapplikationen där användare med åtkomst kan förändra exempelvis attribut för planering såsom allergier. Det är viktigt att den som ändrar sådana attribut har god kännedom för att inte oavsiktligt förändra information på fel person. Information om insatser eller beslut kan inte ändras i detta system.
Möjliga konsekvenser för den registrerades rättigheter och friheter	Den registrerade förlorar kontroll över sina personuppgifter och kan gå miste om rättigheter

Bedöm risk före åtgärd

	Allvarlig				
	Betydande			X	
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Åtgärdsplan	Teknisk säkerhet i form av varning innan radering / ändring verkställs. Det ska genom behörighetsstyrning säkerställas att endast ett fåtal personer, med utbildning i systemet, har behörighet att ändra / radera uppgifter i systemet. Händelser som rör ändring / radering ska loggas och följas upp av enhetschef eller annan tjänsteperson. Att hantera uppgiftsminimering, hålla adekvata och relevanta uppgifter ingår i personalens (bl. a enhetschef, planerare, personal) arbetsuppgifter och ansvar, de har vana av personuppgiftsbehandling även i andra situationer än de som anges i föreskrifterna.

	Till stöd att säkerställa uppgiftsminimering och att personuppgifterna är / hålls korrekta finns även nämndens riktlinjer och rutiner, i förekommande fall kommer de att justeras och / eller upprättas. Riktlinjer och rutiner återfinns i nämndens rutinbibliotek (DOK, dokument och kvalitetsstyrning). I samband med att ny personal påbörjar tjänst (visstid- och tillsvidareanställning) genomförs inskolning i de aktuella arbetsuppgifterna med tillhörande regler, stöd, råd och rutiner för behandling av personuppgifterna. Samtliga rutiner följs upp regelbundet med alla medarbetare. **Ansvarig för att åtgärd genomförs:** Verksamhetschef / enhetschef

Bedöm risk efter åtgärd

	Allvarlig				
	Betydande				
	Måttlig		X		
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Kvarstående risk för de registrerades rättigheter och friheter	Risken reduceras och accepteras.

Risk 10

HOT	Risk för obehörig åtkomst, personuppgifter gallras inte enligt lag och/eller individ- och familjenämndens dokumenthanteringsplan
Riskdrivande orsak	Personuppgifter gallras inte ur IT-tjänsten
Riskbedömning/ Riskscenario	Personuppgifter gallras inte ur IT-tjänsten enligt lag eller nämndens dokumenthanteringsplan p g a att IT-tjänsten saknar automatisk gallringsfunktion. Därmed är personuppgifterna tillgängliga trots att de inte längre ska delges personal / tjänstepersoner hos individ- och familjenämnden eller personuppgiftsbiträdet. Det är ett begränsat antal personer som har möjlighet att ta del av information som inte har gallrats.

Kommenterad [IR34]: Sofia och Sabina pratar med Lovisa om gallring 10/4

Möjliga konsekvenser för den registrerades rättigheter och friheter	De registrerade förlorar kontroll över sina personuppgifter, vet inte vem som kan göra vad med dem, då behandlingen av personuppgifterna inte följer ändamålen. Konfidentialiteten, sekretessen, bryts då personal/tjänsteperson tillträder tjänst och kan ta del av personuppgifterna trots att de vid tillträdet inte ska finnas kvar utan vara gallrade.

Bedöm risk före åtgärd

Allvarlig				
Betydande			X	
Måttlig				
Försumbar				
	Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
	11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Åtgärdsplan	Rutin för gallring kommer upprättas och följer riktlinjer enligt Dokumenthanteringsplan för Individ- och familjenämnden som revideras för att hantera IntraPhone. I IntraPhone ställs gallringstider in utifrån lagstiftning för vardera lagrum i samråd med Umeå Kommun. Uppgifter som inte behöver sparas utifrån lagrum kan gallras tidigare. För att en uppgift ska gallras krävs att den enskilde inte längre har några pågående insatser, samt att en behörig användare markerat personen för gallring. **Ansvarig för att åtgärd genomförs**: Enhetschef socialtjänsten systemförvaltning

Bedöm risk efter åtgärd

Allvarlig				
Betydande		X		
Måttlig				
Försumbar				
	Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
	11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Kvarstående risk för de registrerades rättigheter och friheter	Risken är reducerad och accepteras.

Risk 11

HOT	Risk för obehörig åtkomst på grund av dataintrång, delad miljö.
Riskdrivande orsak	Delad miljö med andra kunder hos leverantören kan medföra överförda hot.
Riskbedömning/ Riskscenario	Om annan kund hos leverantören drabbas av dataintrång finns risk att även våra uppgifter kan utsättas för obehörig åtkomst. Om Umeås data blandas med en annan kunds data/får åtkomst till varandras data.
Möjliga konsekvenser för den registrerades rättigheter och friheter	De registrerade förlorar kontroll över sina personuppgifter, vet inte vem som kan göra vad med dem, då behandlingen av personuppgifterna inte följer ändamålen. Konfidentialiteten, sekretessen bryts då.

Bedöm risk före åtgärd

	Allvarlig		X		
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Åtgärdsplan	Personuppgifterna separeras med en logisk separering i databasen i leverantörens IT-miljö där vardera del kräver separat inloggning. Leverantören uppger att de regelbundet utbildar sin personal för att förebygga dataintrång. Leverantören gör daglig backup av systemet, samt att det varje vecka görs en backup av systemet som förvaras på separat plats skyddat för brand. Leverantören bör vidta åtgärder samt meddela om något inträffar som kan påverka säkerheten av den data som förvaras. Detta regleras i PUB-avtalet. **Ansvarig för att åtgärd genomförs:** Enhetschef socialtjänstens systemförvaltning.

Bedöm risk efter åtgärd					
	Allvarlig	X			
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Kvarstående risk för de registrerades rättigheter och friheter	Risken är reducerad och accepteras.

Risk 12

HOT	Risk för obehörig åtkomst, vid byte av hårdvara
Riskdrivande orsak	Leverantören missar att förstöra personuppgifterna, vid byte av hårdvara
Riskbedömning/ Riskscenario	Leverantören byter hårdvara men personuppgifterna destrueras inte ur den gamla hårdvaran.
Möjliga konsekvenser för den registrerades rättigheter och friheter	De registrerade förlorar kontroll över sina personuppgifter, vet inte vem som kan göra vad med dem, då behandlingen av personuppgifterna inte följer ändamålen. Konfidentialiteten, sekretessen, bryts då.

Bedöm risk före åtgärd					
	Allvarlig		X		
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Åtgärdsplan	Leverantören har en rutin som säkerställer att personuppgifterna i den förbrukade hårdvaran destrueras. PUB-avtalet ger möjlighet för personuppgiftsansvarig att kontrollera detta. **Ansvarig för att åtgärd genomförs**: Enhetschef socialtjänstens systemförvaltning.

Bedöm risk efter åtgärd

	Allvarlig	X			
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Kvarstående risk för de registrerades rättigheter och friheter	Risken reduceras och accepteras.

Risk 13

HOT	Risk för obehörig åtkomst, i samband med personuppgiftsbiträdets / leverantörens support / Kommunens egen support i/av tjänsten
Riskdrivande orsak	Obehöriga hos leverantören tar del av information i systemet. Systemförvaltare och supportpersonal har stora behörigheter för att kunna bistå när problem uppstår i systemet samt för att kunna göra vissa inställningar.
Riskbedömning/ Riskscenario	Obehörig personal hos personuppgiftsbiträdet t.ex. IT-support, systemförvaltning (drift) eller IP-support tar del av personuppgifterna på ett felaktigt sätt vid supportärende (felsökning). IT-support kan i vissa fall vilja ta över styrning på en dator för att bistå med support och tar då del av det som användaren ser på sin skärm. Systemförvaltning kan gå in på fel person av misstag vid supportärenden, detsamma gäller IntraPhones support.
Möjliga konsekvenser för den registrerades rättigheter och friheter	Förlust av konfidentialitet, sekretessen bryts. Förlust av kontroll av personuppgifter, registrerad vet vem och till vad uppgifterna används.

Bedöm risk före åtgärd					
	Allvarlig			X	
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Åtgärdsplan	Tekniska nämnden (TN) är personuppgiftsbiträde till övriga nämnder. Personal vid TN, IT-avdelningen, lyder under offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Enligt 11 kap 4a § offentlighets- och sekretesslagen får en myndighet i verksamhet för enbart teknisk bearbetning eller teknisk lagring för en annan myndighets räkning en uppgift som hos den senare myndigheten är sekretessreglerad av hänsyn till ett allmänt intresse, blir sekretessbestämmelsen tillämplig även hos den mottagande myndigheten. Behörighetsstyrning för personal hos personuppgiftsbiträdet. Aktivitet på server och i system loggas på användarnivå. IFN tecknar PUB-avtal (Umeå kommuns mall) med leverantören/(under)biträde. I PUB-avtalet krävs att leverantören och samtliga fysiska personer som arbetar under dess ledning ska vid behandlingen av personuppgifterna iaktta såväl sekretess som tystnadsplikt. Personuppgifterna får inte spridas eller nyttjas för andra ändamål, varken direkt eller indirekt, såvida inte annat avtalats. Leverantören/(under)biträde lyder under tystnadsplikt enligt lag (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter. I PUB-avtalet framgår också att leverantörens support eller tekniker endast går in på efterfrågan eller vid akuta incidenter som kräver detta. Det finns rutin hos Socialtjänstens systemförvaltning som begränsar hur och när en systemförvaltare får ta del av information i samband med support och underhåll/inställningar av systemet. Personal vid systemförvaltningen lyder under offentlighets- och sekretesslagstiftningen (2009:400) **Ansvarig för att åtgärd genomförs**: - Objektägare gällande PUB-avtalet - Personuppgiftsansvarig ålägger tekniska nämnden

Bedöm risk efter åtgärd					
	Allvarlig		X		
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Kvarstående risk för de registrerades rättigheter och friheter	Risken kvarstår och accepteras.

Risk 14

HOT	Hantering av sekretesskydd i systemet
Riskdrivande orsak	Medarbetare förekommer utan sekretesskydd aktiverat i systemet. Vård-/omsorgstagare förekommer utan sekretesskydd aktiverat i systemet.
Riskbedömning/ Riskscenario	Om medarbetare eller vård-/omsorgstagare med skydd läses in automatiskt i systemet finns en risk för att de förekommer oskyddade i systemet tills dess att skyddet lagts på manuellt av en systemförvaltare. En vård-/omsorgstagare markerad med skydd i Treserva kommer ej att läsas in automatiskt. Om medarbetare eller vård-/omsorgstagare redan lästs in i systemet och senare får ett sekretesskydd finns en risk för att de förekommer oskyddade i systemet. Om vårdtagare med skydd läggs in manuellt finns en liten risk att de förekommer oskyddade i systemet.
Möjliga konsekvenser för den registrerades rättigheter och friheter	Det finns risk för att personuppgifter såsom t.ex. adress, telefonnummer till en skyddad person blir synlig för obehörig i systemet.

Bedöm risk före åtgärd					
	Allvarlig			X	
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Åtgärdsplan	Vård-/omsorgstagare med ett markerat sekretesskydd i processtödet Treserva kommer inte att automatiskt läsas över till IntraPhone via integration. Vård-/omsorgstagare som efter överenskommelse ska finnas i IntraPhone för planering läggs istället in manuellt av systemförvaltare och markeras då med sekretess. Sekretessmarkeringen innebär i IntraPhone att endast vissa roller kan ta del av informationen, övriga roller inom området ser endast "sekretess" alternativt "användarnamn / kod". Medarbetare med ett sekretesskydd kan läsas in automatiskt i systemet vilket innebär att det är av stor vikt att medarbetare och chef enligt rutin tillsammans bestämmer hur medarbetaren vill bli skyddad i systemet innan medarbetaren schemaläggs. Ansvarig för att åtgärd genomförs: Ansvarig Enhetschef

Bedöm risk efter åtgärd					
	Allvarlig		X		
	Betydande				
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Kvarstående risk för de registrerades rättigheter och friheter	Risken kvarstår om än reducerad och accepteras.

Risk 15

HOT	Risk för att viktig information inte dokumenteras på rätt sätt i **fritextfält** och **överlämningsfunktion** och därmed går förlorad eller ej journalförs.

Riskdrivande orsak	Planeringsverktyget innehåller flera olika möjligheter att förmedla viktig information. • Insatsbeskrivning: I vardera insats finns en möjlighet att kort skriva med viktig information till den personal som ska utföra insatsen. Informationen kan skrivas in så att den återkommer. • Besöksbeskrivning: Möjlighet att skriva med en kort beskrivning som gäller det specifika besöket. • Anteckningar: Syns för personal vid varje besök oavsett insatstyp. Är knutet till vardera vård- och omsorgstagare. • Stafettpinne-meddelande: Kort meddelande som kan skrivas in av personal i mobilapplikationen knutet till besöket. Kan läsas av nästa person som utför besök hos samma vård- och omsorgstagare.
Riskbedömning/ Riskscenario	De olika två olika typerna av beskrivningar och anteckningarna är fritextfält som planerare och/eller chef kan skriva i. Det är inte information som hämtas automatiskt från Processtödet Treserva och har i sig ingen spårbarhet. Fälten kan vara till stor nytta för utförarpersonal, men det är av stor vikt att det är rätt information som förmedlas. Informationen får aldrig ersätta t.ex. en genomförandeplan eller dokumentation i processtödet. Om användarna i systemet ej dokumenterar i rätt system finns risk att information och dess spårbarhet går förlorad. Om fel typ av beskrivning eller anteckningsfält används finns risk för att information inte når fram till personal som behöver den. Ett begränsat antal användare kan skriva in denna information och bedömningen är att det är en användargrupp med relativt hög kunskap om systemet. Stafettpinne-meddelandet för överlämning har viss risk att tolkas som en regelrätt överlämning eller journalföring. Bedömningen är att detta är en funktion som har högre risk för att användas på fel sätt för att spara information till sig själv eller till nästa person som ska utföra insatsen och att det finns risk för att glömma bort att dokumentera i journalsystemet.
Möjliga konsekvenser för den registrerades rättigheter och friheter	Risk för att utförandet av insatser påverkas och att den enskilde inte får den beviljade insatsen utförd på rätt sätt. Risk för att riktigheten i den information som sparas påverkas.

Bedöm risk före åtgärd

	Allvarlig				
	Betydande				X
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Åtgärdsplan	En tydlig riktlinje tas fram för att göra det tydligt för alla medarbetare hur de olika möjligheterna att förmedla information i IntraPhone får användas. Informationen om hur dessa funktioner får användas tas också upp under utbildning. Chef ansvarar för att regelbundet bevaka att riktlinjerna efterföljs. Ansvarig för att åtgärd genomförs: Ansvarig Enhetschef				
Bedöm risk efter åtgärd					
	Allvarlig				
	Betydande		X		
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år
Kvarstående risk för de registrerades rättigheter och friheter	Risken reduceras och accepteras.				

Risk 16

HOT	GPS-koordinater som sparas i samband med scanning av NFC-tagg hos vård- och omsorgstagare används för att spåra personal på ett otillbörligt sätt.
Riskdrivande orsak	I samband med att en medarbetare scannar den NFC-tagg som finns hos den enskilde sparas GPS-koordinater och tid för när medarbetaren befann sig på platsen. Informationen sparas för att bekräfta att insatsen har utförts, men också för att kunna ta fram statistik där det framgår att vård- och omsorgstagare får den tid som de har beviljats och att schemaläggningen som gjorts fungerar.
Riskbedömning/ Riskscenario	Det finns en viss risk för att informationen om var en medarbetare befann sig en viss tid används som ett sätt att bevaka medarbetare och för att bedöma medarbetarens prestation. Det är som regel inte tillåtet att använda ett IT-system för att i realtid eller på annat sätt regelmässigt övervaka hur de anställda utför sina arbetsuppgifter eller när de tar raster. I IntraPhone finns rapportverktyg som sammanställer när insatser har utförts, vem som utfört den, hur lång tid det tagit och hos vilken vård- och omsorgstagare. Dock visas inte adress eller GPS-koordinator i samma vy, men informationen finns i andra vyer.

Möjliga konsekvenser för den registrerades rättigheter och friheter	Anställda upplever sig stå under mer eller mindre konstant bevakning. Anställda känner inte till att informationen sparas och syftet med den information som sparas.

Bedöm risk före åtgärd

	Allvarlig				
	Betydande			X	
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Åtgärdsplan	Information om när och var en medarbetare befunnit sig får användas av enhetschefer och planerare i kvalitetsarbetet. Information lyfts i samband med utbildning. Hur väl detta efterföljs kontrolleras regelbundet med hjälp av regelbunden loggning. Anställda får tydlig information om att position och tidpunkt sparas i samband med att de scannar NFC-taggen hos en vård- och omsorgstagare och att den informationen används för att säkerhetsställa att vård- och omsorgstagare får den tid de har rätt till samt som ett underlag för att ta fram fungerande planering. Ansvarig för att åtgärd genomförs: Ansvarig Verksamhetschef

Bedöm risk efter åtgärd

	Allvarlig				
	Betydande		X		
	Måttlig				
	Försumbar				
		Mycket sällan	Sällan	Regelbundet	Ofta
		11-50år	2-10 år	Årligen	Mer än 1ggr/år

Kvarstående risk för de registrerades rättigheter och friheter	Risken reduceras och accepteras.

Bilaga 2 – systemets placering och funktion

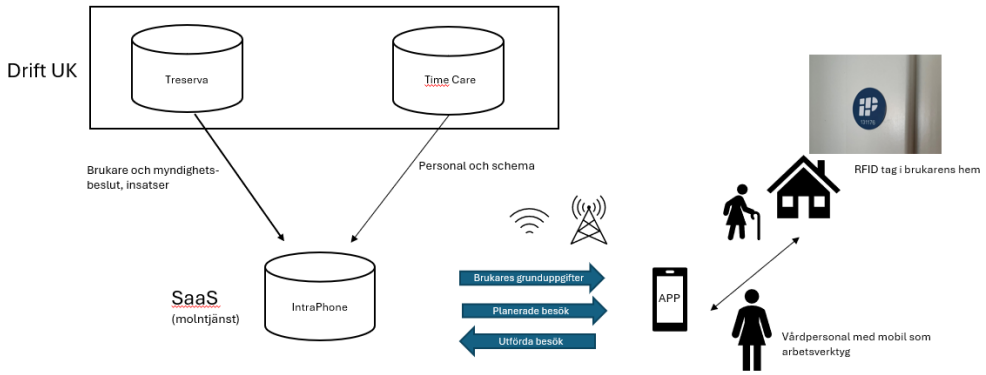

UMEÅ KOMMUN

Bilaga 3 – processer i systemet

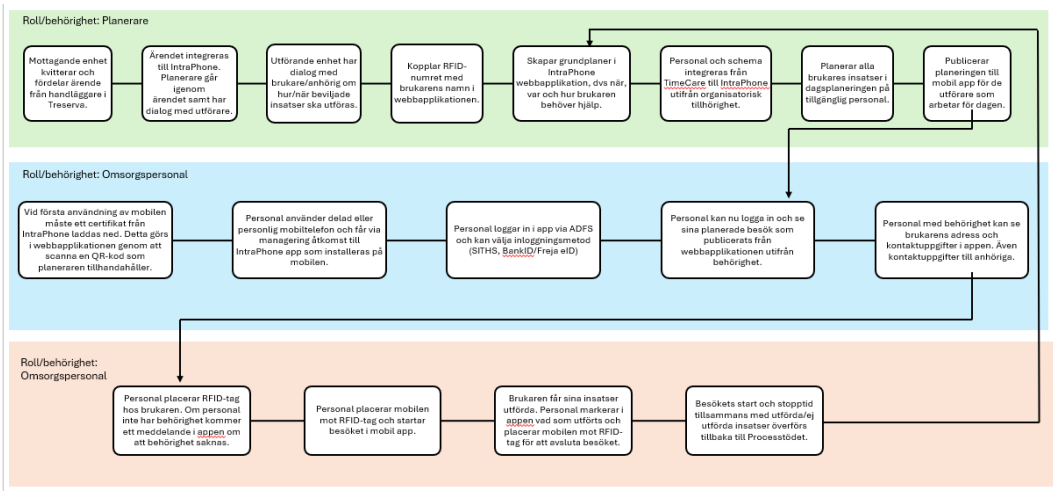

Bilaga 4 – Intraphone system diagram

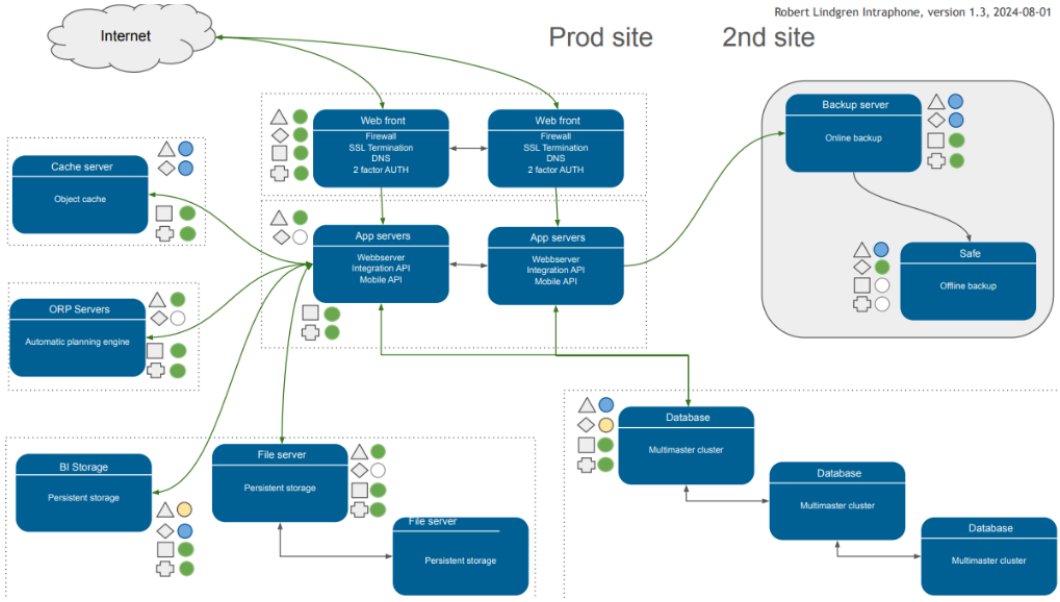

Robert Lindgren Intraphone, version 1.3, 2024-08-01

Personal data collected and stored:

- Social security number
- Name
- Address
- Notes from external systems or entered manually
- Notes in descriptions of decided aid
- Notes in care plan
- Documentation done by users

Social security numbers are used to identify people between systems. All other info is used in the daily work by users of the system to give proper care.
Social security numbers, names and addresses are sent to/retrieved by external systems when

- Reporting back to origin (performed visits, documentation)
- Planned visits are to be performed with other tools than IPs
- Exports of data for statistical analysis

Storage

- Primarily stored in database (All data)
- In-memory cache (All except documentation)
- Database backups (All data)
- File exports on customer specific file shares (SSN, Name)
- Logs
  - Integration data logs (All data)
  - Application logs (Name, Address, (SSN))
    - Social security numbers are seldom stored in application log files. Internal identifiers should be used instead.
- Backups of logs
- Backups off-site (All data)
- Backups offline off-site (All data) (Encrypted)

No personal or sensitive data is used in ORP Servers and Web frontends

Storage lifetime

- Database - until explicitly removed
- Cache - No persistent storage
- Database backups - 7 months
- File exports - Removed by customer
- Logs - 12 months
- Backups of logs - 6 years
- Backups off-site - 2 months

Lifecycle

Personal data is either supplied by and external system or imported/added manually.
The data is deleted upon request by customers (gallring) or when agreements end and all customer data is removed. Data for legislation SOL is stored for 5 years. HSL 10 years. Persons born on the 5,15,25 are stored indefinitely as long as there is a contract. Data older than 5 or 10 years is pruned. Data that is not mandatory to store (like personal information) is pruned sooner, 1-2 years depending ion customer agreements.

Segmentation

Segmentation between customers (and subcontractors) is done by a logical segmentation in the database. Network segmentation is done by utilizing VLAN, see picture above for the different segments.

Securing data:

Encryption
- We encrypt data at rest on devices and storage systems where possible, and in motion while being transferred across networks. Strong encryption algorithms and key management procedures are used.

Access Controls
- We use strong access controls to restrict access to sensitive data. This includes using least privilege principles, granting access only to authorized users, and regularly reviewing access permissions.

Network Security
- We secure our network with firewalls, intrusion detection/prevention systems (IDS/IPS, Crowdstrike Falcon), and other security measures to monitor for suspicious activity and prevent unauthorized access (also Crowdstrike Falcon).

Security Awareness Training:
- We train employees on data security best practices, including phishing awareness, password hygiene, and how to identify and report suspicious activity.

Regular Backups

We de daily backups, that are shipped offsite from the productions site. There are offline backups that are changed weekly in a fireproof safe.

Strong Passwords
- We enforce strong password policies and implement multi-factor authentication (MFA) for added security.

Physical Security
- We have secure physical access to our data centers and devices that store sensitive data. In the office the access is segmented with individual access control to different departments.

Bilaga 5 – Sekretessprövning

UMEÅ KOMMUN

Beslutsunderlag och beslutsprotokoll sekretessprövning IntraPhone

Datum:	Beslutsunderlag sammanställt av:
2024-12-06	Helena Lewandowska, projektledare inom införandeprojektet Processtöd och Planeringsverktyg **Sakkunniga som tillfrågats:** Maria Sellin, verksamhetsjurist Lennart Nilsson, kommunjurist Sabina Ennevåter, systemförvaltare Sofia Henriksson, verksamhetsutvecklare stöd och utveckling, projektledare införandeprojektet för Planeringsverktyget Intraphone.

Bilagor
Bilaga 1 - Konsekvensbedömning IntraPhone enligt artikel 35 dataskyddsförordningen

Bakgrund

IntraPhone är en molntjänst som har upphandlats av Äldrenämnden för planering och kvalitetssäkring av beviljade insatser gällande socialtjänst och hälso- och sjukvård. Tjänsten kommer även att hantera personuppgifter för statistik, tillsyn, kvalitet och verksamhetsuppföljning. Information om vård- och omsorgstagare och beslutade insatser överförs från processtödet för att planeras ut på de utförarverksamheter som använder sig av tjänsten. Information om medarbetare som arbetar inom de olika utförarverksamheterna förs också över till IntraPhone för att fungera som resurser för planeringen av insatser.

I samband med konsekvensanalys har det framkommit att det bör genomföras en sekretessprövning av den information som Äldrenämnden planerar att lämna över till IntraPhone för behandling.

Sammanfattning

Samtal med sakkunnig jurist inom verksamhetsområdet har gjorts för att få guidning i hur en sekretessprövning av det här slaget kan genomföras. Sakkunnig kommunjurist har även bistått med vilken sekretesshävandebestämmelse som kan vara tillämplig vid utkontraktering av it-drift i fråga om teknisk bearbetning eller teknisk lagringlagrum som bör vara applicerbara i det här fallet. Information om vilken typ av information som kommer att behandlas har inhämtats från införandeprojektets projektledare och systemförvaltare inom projektet.

Resultat

Den information som ska lämnas ut
De personuppgifter som planeras att behandlas av IntraPhone omfattas av följande lagstiftning:

- Känsliga personuppgifter (artikel 9 dataskyddsförordningen) samt särskilt skyddsvärda personuppgifter t. ex personnummer och samordningsnummer.

UMEÅ KOMMUN

- Personuppgifter gällande vård- och omsorgstagare/patienter, närstående, god man/förvaltare, anhörigvårdare omfattas av sekretess enligt 26 kap. 1 § offentlighet- och sekretesslag (2009:400) då det gäller socialtjänst.
- Personuppgifter gällande patienter omfattas av sekretess enligt 25 kap. 1 § offentlighet- och sekretesslag (2009:400).
- Personalens (anställd hos äldrenämnden) personnummer omfattas av sekretess enligt 10 § offentlighets- och sekretessförordning (2009:641) (SoLPulF).

I nedanstående tabell finns en översikt av den information som behandlas i IntraPhone och som kan komma att skickas från processtödet, personalsystem eller på annat sätt tillhandahållas från Äldrenämnden, Umeå Kommun.

Kategorier av registrerade	• Vård- och omsorgstagare/Patient • Närstående • God man / Förvaltare • Resursperson/uppdragstagare t. ex anhörigvårdare • Referensperson t. ex läkare, kurator • Personal, t. ex enhetschef, planerare, omsorgspersonal, systemförvaltning
Typ av personuppgifter som ska behandlas	**Vård- och omsorgstagare/den enskilde, patient** • För- och efternamn • Personnummer / samordningsnummer • Bostads-/vistelseadress • Kontaktuppgifter t. ex telefon, e-postadress • Känsliga personuppgifter, t. ex hälsa (artikel 9 dataskyddsförordningen) • Rapportsammanställningar/statistik (kontinuitet, insatser som utförts, beslutad tid, planerad tid, utförd tid) • RFID-nummer **Närstående** • För- och efternamn • Postadress • Kontaktuppgifter t. ex telefon, e-postadress **God man / Förvaltare** • För- och efternamn • Postadress • Kontaktuppgifter t. ex telefon, e-postadress **Resursperson/uppdragstagare t. ex anhörigvårdare** • För- och efternamn • Postadress • Kontaktuppgifter t. ex telefon, e-postadress

UMEÅ KOMMUN

	Referensperson t. ex läkare, kurator et c • För- och efternamn • Postadress i tjänsten • Kontaktuppgifter i tjänsten t. ex telefon, e-postadress **Personal, t. ex enhetschef, planerare, omsorgspersonal, systemförvaltning** • För- och efternamn • Personnummer • Användarnamn • Titel • Känsliga personuppgifter, t.ex. allergi (gäller endast omsorgspersonal) • Arbetsuppgifter, t.ex. typ, utförd, ej utförd • Position (ej i realtid, endast senast position utifrån registrerat besök) • Rapportsammanställningar/statistik (kontinuitet, insatser som utförts, beslutad tid, planerad tid, utförd tid)

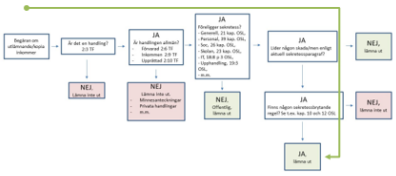

Bild 1: Visar prövningsordning för utlämning av handlingar. Grön pil visar det flöde som beskrivs utifrån olika perspektiv nedan.

Bedömning av sekretess

En myndighet som utkontrakterar eller samordnar sin it-drift kan av naturliga skäl inte granska varje sekretessreglerad uppgift som kan bli föremål för utlämnande. Myndigheten får i stället göra en övergripande analys av vilka uppgifter eller kategorier av uppgifter som kommer eller kan komma att lämnas ut. Med utgångspunkt i den analysen får myndigheten pröva om sekretess utgör ett hinder för utlämnande (Prop. 2022/23:97). De kategorier av uppgifter som kommer att lämnas ut är de som följer av ovanstående tabell.

UMEÅ KOMMUN

Den information som kommer att lämnas ut till IntraPhone bedöms innehålla uppgifter som omfattas av sekretess enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) 26 kap. 1§, 25 kap. 1§, 39 kap. 3§. Det kan därför konstateras att det föreligger sekretess, samt att det för uppgifterna gäller ett omvänt skaderekvisit med innebörden att uppgifterna inte får lämnas ut om det inte står klart att detta kan ske utan risk för de intressen som sekretessen ska skydda. När omvänt skaderekvisit föreligger är utgångspunkten att sekretess gäller och att uppgifterna endast undantagsvis kan lämnas ut.

En menprövning måste således göras innan det kan bli fråga om ett tillåtet röjande av uppgifterna och det måste ske innan informationen kan överföras till leverantören vid utkontraktering av informationshantering (jämför med t.ex. JO dnr. 3032-2011).

Uppgifterna som lämnas ut till IntraPhone säkras genom en inloggning med hög säkerhetsnivå enligt LOA3 och krypteras i vila, samt vid alla överföringar av information. Åtkomst till uppgifterna ges till personal hos IntraPhone i det fall detta krävs för underhåll eller felsökning. Hur IntraPhones personal får hantera personuppgifterna regleras i avtal såväl som i ett upprättat personuppgiftsbiträdesavtal vilket beskrivs mer ingående under sekretessövervägande. Det går inte att helt utesluta att någon trots de säkerhetsåtgärder som vidtagits ändå kan lida men i det fall att uppgifterna utelämnas till IntraPhone. Bedömningen är därför att sekretess enligt aktuella paragrafer gäller gentemot IntraPhone.

Det är därför nödvändigt att undersöka och bedöma om det finns någon sekretessbrytande bestämmelse som tillåter att uppgifterna ändå kan lämnas ut.

Sekretessöverväganden

En uppgift som omfattas av sekretess och som görs tillgänglig för en tjänsteleverantör betraktas som utlämnad eller röjd i offentlighets- och sekretesslagens mening. Ett röjande är endast tillåtet om sekretess inte hindrar att uppgiften lämnas ut. I det här fallet krävs en sekretessbrytande bestämmelse för att kunna lämna ut uppgifterna.

För att kunna uppdra en privat tjänsteleverantör att tillhandahålla en it-driftstjänst förutsätts att det finns ett rättsligt stöd för den uppdragsgivande myndigheten att lämna ut de uppgifter som kommer att hanteras i tjänsten. Att det finns laglig grund för behandling av personuppgifter framgår av konsekvensanalysen i bilaga 1. Det framgår av 10 kap 2a § offentlighets- och sekretesslag (2009:400) att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas till en enskild eller till en annan myndighet som för den utlämnande myndighetens räkning har i uppdrag att endast tekniskt bearbeta eller tekniskt lagra uppgiften, om det med hänsyn till omständigheterna inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut.

Den tekniska lösningen IntraPhone använder sig av begränsad information om person och insatser som hämtas från processtödet Treserva, samt information om personal och arbetstider som hämtas från TimeCare. Informationen bearbetas sedan av myndighetens personal i IntraPhone för att ta fram en planering som förmedlas till personal som utför insatserna. Ingen journalföring sker i systemet. Det innebär att planeringssystemet IntraPhone bedöms endast utföra teknisk bearbetning och lagring och att 10 kap 2a § OSL (2009:400) är tillämplig.

Utgångspunkten vid utkontraktering av it-drift och it-baserade funktioner som i detta fall är att uppgifterna så långt som möjligt ska ha samma skydd oavsett om de hanteras av myndigheten själv eller av en tjänsteleverantör. Ett sekretesskydd för uppgifter som motsvarar det som gäller för det allmänna uppnås genom 4 § lagen om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter (2020:914) och av 44 kap 5§ 6p OSL (2009:400). Av den förra framgår att tystnadsplikt gäller för en privat tjänsteleverantör som har i uppdrag att tekniskt bearbeta eller

UMEÅ KOMMUN

tekniskt lagra uppgifter åt en myndighet och av den senare framgår även att meddelarfriheten för en privat tjänsteleverantör är inskränkt. Inskränkt meddelarfrihet vid teknisk bearbetning eller teknisk lagring av uppgifter innebär att det blir straffbart att lämna ut uppgifter till grundlagsskyddade medier för den som omfattas av lag 2020:914, om det sker i publiceringssyfte. Uppgifterna får därmed samma sekretesskydd hos företaget som de har hos en myndighet som levererar motsvarande tjänst.

Att tillgängliggöra uppgifter till följd av utkontraktering grundar sig i dettas fall utöver 10 kap 2a§ OSL på ett personuppgiftsbiträdesavtal (DNR: ÄN-2024/00389-1) som bl.a. reglerar mottagarens hantering av de utlämnade uppgifterna. Uppgiftsmottagaren får enligt avtalet inte nyttja eller sprida de utlämnade uppgifterna för andra ändamål, varken direkt eller indirekt. I avtalet förtydligas att personuppgiftsbiträdet endast behandlar personuppgifter i samband med tekniskt underhåll, drift, support och lagring och då endast när beställning från personuppgiftsansvarig inkommer. I det fall teknisk support krävs utöver detta ska personuppgiftsbiträdet först informera personuppgiftsansvarig. Avtalet specificerar att i det fall avtalet sägs upp så ska uppgifterna återlämnas eller raderas, samt intygas att det är utfört. Myndigheten har i övrigt vidtagit åtgärder för att begränsa tjänsteleverantörens åtkomst till information genom avtalsreglerad behörighetsstyrning där åtkomst endast ges till dem som behöver åtkomsten för att kunna utföra sina arbetsuppgifter.

I det PUB-avtal som tecknats mellan Äldrenämnden, Umeå Kommun och IntraPhone framgår det i kapitel 8.1 att *"Personuppgiftsbiträdet och samtliga fysiska personer som arbetar under dess ledning ska vid Behandlingen iaktta såväl sekretess som tystnadsplikt. Personuppgifterna får inte nyttjas eller spridas för andra ändamål, varken direkt eller indirekt, såvida inte annat avtalats."*

Detta innebär att anställda hos IntraPhone på ett likvärdigt sätt som anställda inom Äldrenämnden hos Umeå Kommun kan hållas till svars om det visar sig att personuppgifter har nyttjats eller spridits.

För personer med en sekretessmarkering från Skatteverket ska noggrann skadeprövning göras för information som lämnas ut beroende på hur uppgiften ska användas. Eftersom uppgifterna som bearbetas och lagras hos IntraPhone endast kommer att användas av personal hos Äldrenämnden och att all övrig användning av uppgifterna är begränsad till *teknisk bearbetning och lagring* görs bedömningen att risknivån inte bör öka i och med att anställda hos IntraPhone inte får nyttja eller sprida uppgifterna.

Bedömningen är att uppgifterna har samma skydd hos leverantören som hos Äldrenämnden. Med hänsyn till 4§ i Lag 2020:914 och de avtalsbegränsningar som är gjorda så bedöms uppgifterna kunna lämnas ut utan risk för de intressen som sekretessen ska skydda. Bedömningen är också att det finns en sekretessbrytande bestämmelse som tillåter att uppgifterna lämnas ut i och med 4 § lagen om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter (2020:914) samt av 44 kap 5§ 6p OSL (2009:400).

Olämplighetsrekvisit

En myndighet ska innan en uppgift lämnas ut pröva om det finns skäl som talar emot att uppgiften lämnas ut. Omständigheter som ska beaktas är sådana som har koppling till den utlämnande myndigheten och till uppgiftsmottagaren samt de uppgifter som är eller kan bli föremål för utlämnande.

I 10 kap 2a§ OSL (2009:400) framgår det att sekretessbrytande bestämmelse angående uppgift som lämnas till enskild eller till en annan myndighet för den utlämnande myndighetens räkning för att endast teknisk bearbeta eller teknisk lagra, om det med hänsyn till omständigheterna inte är

UMEÅ KOMMUN

olämpligt att uppgiften lämnas ut. Det blir därför nödvändigt att ta ställning till om det är olämpligt att lämna ut uppgifterna.

Av Prop. 2022/23:97 s 17 följer att

Det bör också beaktas vilka åtgärder som uppgiftsmottagaren vidtar för att skydda uppgifterna och om denne omfattas av en lag- eller avtalsreglerad tystnadsplikt. Även avtalsförhållandet mellan parterna ska beaktas och då i synnerhet sådana avtalsvillkor som riskerar att fränta den utlämnande myndigheten kontrollen över uppgifterna. Var uppgifterna kommer att hanteras geografiskt kan ha betydelse liksom om det förekommer underleverantörer som potentiellt kan få tillgång till uppgifterna. Vidare ska den utlämnande myndigheten ta hänsyn till om de uppgifter som lämnas ut kommer att samlokaliseras med uppgiftsmängder som tillhör andra kunder och bedöma om detta innebär några särskilda risker. Det kan vara lämpligt att den uppgiftsutlämnande myndigheten dokumenterar de avvägningar och bedömningar som görs vid ett utlämnande som omfattar en större uppgiftsmängd eller uppgifter som är av känslig karaktär. Om det rör sig om säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter gäller härutöver särskilda bestämmelser enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585).

I konsekvensbedömningen lyfts att det finns rättslig grund som följer att behandlingen är nödvändig för att utföra uppgifter av allmänt intresse (artikel 6.1e dataskyddsförordningen), utföra beviljade insatser (4 kap. 1§ socialtjänstlagen 2001:453), insatser som är av god kvalitet (3 kap. 3§ 1st. socialtjänstlagen 2001:453), för att säkra kvalitet i verksamheten systematiskt samt för att kunna lämna statistiska uppgifter om insatser (HSL-FS 2016:86).

Det framgår i konsekvensbedömningen (Bilaga 1) att det finns ett stort behov av effektiv planering och nödvändig information om de vård- och omsorgstagare som personal ska utföra insatser hos. För att kommunen ska leva upp till lagstiftning och säkerhetsställa att beslutade insatser utförs krävs att informationen kan behandlas av rätt personal och kan kopplas till rätt kund varför säker identifiering krävs.

Bedömningen är att åtkomsten till ovanstående information via planeringssystemet IntraPhone innebär en avsevärt lägre risk än nuvarande arbetssätt som delvis genomförs på papper som i högre grad kan komma obehöriga till handa. Informationen i IntraPhone säkras genom en inloggning med hög säkerhetsnivå enligt LoA3 och krypteras i vila, samt vid alla överföringar av information. Den information som överförs till IntraPhone är endast information som krävs för att planera effektivt. Ingen journalföring förekommer i systemet varför ingen ny allmän handling upprättas i systemet. De handlingar som förts över från Processtödet sparas i 5 eller 10 år beroende på lagrum och gallras sedan med hjälp av systemets gallringsfunktion.

Informationen säkras från tredjelandsöverföringar genom överenskommelse i PUB-avtalet där det framgår att överföring till tredjeland inte får ske om inte parterna kommer överens om något annat, samt endast efter skriftligt godkännande från den personuppgiftsansvarige och då endast om det är förenligt med Dataskyddslagstiftningen. Leverantören har sitt säte i Sverige och följer svensk lagstiftning. Inget underbiträde finns i nuläget och PUB-avtalet specificerar att om sådana anlitas ska detta meddelas skriftligen, samt att dessa åläggs samma skyldigheter som personuppgiftsbiträdet.

Leverantören använder sig av privacy by design och ser regelbundet över vilka användare som har åtkomst. Leverantören utbildar regelbundet sina anställda i best practice kring datasäkerhet, phishing, misstänkt aktivitet och säkra lösenord.

UMEÅ KOMMUN

Ett personuppgiftsbiträdesavtal finns upprättat och innehåller tydliga instruktioner angående hur biträdet får ta del av och behandla personuppgifter där det också framgår att dessa inte får utnyttjas eller spridas.

När det gäller samlokalisering och lagring av uppgifterna framgår att uppgifterna lagras segmenterat från andra kunders uppgifter. Risker associerat med lagring hos leverantören behandlas i den konsekvensanalys som har gjorts (Bilaga 1).

Sammantaget konstateras att uppgifterna som lämnas ut till IntraPhone får ett likvärdigt skydd hos leverantören som hos Äldrenämnden, samt att IntraPhones personal omfattas av ett straffrättsligt ansvar på samma vis som Äldrenämndens personal.

Med hänsyn till de kategorier av uppgifter som är i fråga för utelämnande och 10kap. 2a § OSL, samt 4§ Lag 2020:914 och de avtalsbegränsningar som är gjorda så bedöms uppgifterna kunna lämnas ut utan risk för de intressen som sekretessen ska skydda. Bedömningen är därför att det inte är olämpligt att lämna ut uppgifterna med hänsyn till ovanstående omständigheter.

Risker och osäkerheter

Av OSL 44 kap. 5§ 6. framgår att
"rätten enligt 1 kap. 1 och 7§ tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 10 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter inskränks av den tystnadsplikt som följer 6. av 4§ lagen (2020:914) om tystnadsplikt vid utkontraktering av teknisk bearbetning eller lagring av uppgifter."
Detta har förtydligats i Lag 2023:335, Lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Detta innebär att meddelandefriheten enligt lag är inskränkt när det gäller den information som Äldrenämnden delar med IntraPhone och därmed bör det inte vara en risk att information utelämnas utifrån yttrandefrihetsgrundlagen.

Uppgifterna samlokaliseras visserligen med andra kunder hos leverantören, men förvaras segmenterat och risken bedöms vara låg utifrån leverantörens beskrivning (se konsekvensbedömning – Bilaga 1).

Uppgifterna är krypterade i vila, samt vid alla överföringar av information. Uppgifterna som förvaras hos leverantören sparas inte krypterat, varken i fillagring, databaser eller backuper vilket innebär att de anses utlämnade (prop. 2022/23:97 kap. 4.2). Den komplexitet som det skulle innebära att lagra krypterat skulle innebära en risk att förlora data. Leverantören uppger att de har ett säkert skydd mot intrång (skalskydd) och otillbörlig tillgång (behörighetskontroll). Den förvaring som beskrivs liknar det sätt som Umeå Kommun använder sig av i system som förvaltas lokalt.

Slutsats sekretessprövning

Sekretess för uppgifterna listade ovan enligt bl a. 26 kap. 1§, 25 kap. 1§ och 39 kap. 3§ OSL bedöms föreligger gentemot IntraPhone.

Dock bedöms undantaget i 10 kap. 2a § OSL (sekretessbrytande bestämmelse) vara tillämpligt då utlämnandet endast sker för teknisk bearbetning och lagring och det med hänsyn till omständigheterna inte är olämpligt att uppgifterna lämnas ut.

UMEÅ KOMMUN

Vid en sammantagen bedömning, utifrån de grunder som anförs i avsnitten ovan, bedöms det därför som förenligt med reglerna i OSL att lämnas ut uppgifterna till IntraPhone, trots att sekretess föreligger.

Förslag till beslut

Att konstatera att den information som specificerats i ovanstående tabell omfattas av sekretess, samt att det för uppgifterna gäller ett omvänt skaderekvisit där det inte helt går att utesluta att någon kan lida med av ett utlämnande.

Att konstatera att det finns en tillämplig sekretessbrytande bestämmelse som medger att uppgifterna lämnas ut.

Att konstatera att det inte är olämpligt att lämna ut uppgifterna.

Att därför fastställa att den information som specificerats i ovanstående tabell får lämnas ut till IntraPhone för teknisk bearbetning och teknisk lagring.

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

§ 72
Diarienr: IFN-2025/00168

Införande av planeringsverktyg IntraPhone

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden beslutar att fullfölja införandet av planeringsverktyget IntraPhone.

Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar att revidera underlaget med att mer omfattande lyfta risker med att data är okrypterat vid lagring och bemöta dessa risker.

Ärendebeskrivning
Äldreomsorgsförvaltningen har tillsammans med och Stöd- och omsorgsförvaltningen upphandlat planeringsverktyget IntraPhone för planering och kvalitetssäkring av insatser hos den enskilde som är i behov av stöd och hjälp. IntraPhone är upphandlad som en molntjänst och upphandlingsprojektet har följt Umeå kommuns riktlinjer och processer för upphandling samt informationssäkerhet.

Arbetsutskottets beslutsordning
Yrkande
Gisela Lindmark-Eriksson (S) yrkar bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Arbetsutskottets beslutsgång
Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag till beslut samt att revidera underlaget med att mer omfattande lyfta risker med att data är okrypterat vid lagring och bemöta dessa risker.

Beslutsunderlag
Tjänsteskrivelse-Beslut om fortsatt införande planeringsverktyg IntraPhone
Beslutsunderlag och beslutsprotokoll sekretessprövning IntraPhone 2025-05-23

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

Konsekvensbedömning IntraPhone, IFN, avseende dataskydd enligt artikel 35 dataskyddsförordningen.

Beredningsansvarig

Verksamhetschef Emil Forsberg

Beslutet ska skickas till

Verksamhetschef chef Emil Forsberg

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-05-21

Individ- och familjenämndens arbetsutskott

Diarienr: IFN-2025/00016

Individ- och familjenämndens delegationsordning 2025

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden godkänner förvaltningens förslag till ny delegationsordning för individ- och familjenämnden. Den reviderade delegationsordningen gäller från och med 2025-07-01.

Ärendebeskrivning
Ny Socialtjänstlag träder i kraft 1 juli 2025. Den nya författningen har ny struktur som innebär att alla lagparagrafer är ersatta med nya och därav är en revidering av delegationsordning nödvändig. I revideringsarbetet har det genomförts en översyn av nuvarande delegationsordning där nuvarande lagparagrafer ersatts med nya lagparagrafer enligt nya Socialtjänstlagen. Verksamhetsjurist har i sin översyn identifierat behov av tillägg av beslut både utifrån nya bestämmelserna och utifrån att det i vissa delar saknas beslut. Verksamheten samt nämndssekreterare har även inkommit med förslag på förändringar som granskats av socialt ansvarig samordnare och jurist. Revideringen innefattar även språkliga förändringar och omformuleringar som inte gör skillnad i sak som inte redovisas särskilt. Förslagen redovisas i kronologisk ordning i bilagt underlag.

Beslutsunderlag
Individ- och familjenämndens delegationsordning 2025-07--01

Beredningsansvariga
Charlotta Landström, Socialt ansvarig samordnare

Beslutet ska skickas till
Ledningsgrupp stöd och omsorg
Enhetschefer myndighet
Systemförvaltningen Treserva

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Charlotta Landström
Socialt ansvarig samordnare

UMEÅ KOMMUN

Delegationsordning Individ- och familjenämnden

Beslutad av:
Individ- och familjenämnden

Dokumenttyp:
Organiserande

Diarienummer:
IFN/2025-00016

Giltighetstid:
Från 2025-07-01
tills vidare

Datum, paragraf för beslut:
[2025-06-18, § XX]

Dokumentansvarig:
Ulrika Gustavsson, Kvalitetschef

Dokumentet styr:
Individ- och familjenämnden

Innehåll

Delegationsordning Individ- och familjenämnden 1
1 Delegation av nämndsbeslut 5
1.1 Allmänt om delegation 5
1.2 Rätt att fatta beslut 6
1.3 Delegationsförbud och delegationsbegränsningar 6
1.3.1 Kommunallagens regler om delegering av ärenden inom en nämnd 6
1.3.2 Socialtjänstlagens regler om delegering av ärenden 8
1.4 Anmälan om delegationsärenden 8
2 Allmänt om ärenden inom nämndens område 9
2.1 Brådskande beslut 9
2.2 Handläggning av ärenden 9
2.2.1 Beslut angående utredning 9
2.2.2 Överflyttning av ärende 10
2.2.3 Överklagan och delgivning 10
2.3 Ombud och offentligt biträde 11
2.4 Offentlighet och sekretess 11
2.4.1 Utlämnande av allmän handling 11
2.4.2 Uppgifter till andra myndigheter, t.ex. Polismyndighet 12
2.4.3 Anmälan till överförmyndare 13
2.4.4 Anmälan till smittskyddsläkare 13
2.5 Yttranden 14
2.6 Lex Sarah 15
2.7 Lex Maria m.m. 15
2.8 Dödsboanmälan 16
3 Ärenden gällande barn, unga och familj 16
3.1 Beslut med stöd av SoL 16
3.1.1 Öppenvårdsinsatser (barn/unga) 16
3.1.2 Placeringar (barn/unga) 17
3.1.3 Bistånd enligt SoL riktat till barn/unga med funktionsnedsättningar 19
3.2 Beslut med stöd av lag om placering av barn i skyddat boende 20
3.3 Beslut med stöd av LVU 22
3.3.1 3.4 Beslut med stöd av LSS (barn/unga) 27
3.4 Beslut gällande Familjerätt med stöd av FB och SoL 29
3.4.1 3.5.1 Faderskap och föräldraskap 29

3.4.2 Medgivande och adoption ... 29
3.4.3 Vårdnad, boende, umgänge ... 30
4 Ärenden gällande vuxna ... 30
4.1 Beslut med stöd av SoL ... 30
4.1.1 Öppenvårdsinsatser och vissa bistånd gällande bostad (vuxna) ... 30
4.1.2 Placering (vuxna) ... 31
4.1.3 Bistånd enligt SoL till vuxna upp till 65 år med funktionsnedsättningar ... 32
4.2 Beslut med stöd av LVM ... 33
4.3 Beslut med stöd av LSS (vuxna) ... 35
4.4 Beslut om ekonomiskt bistånd och dagersättning ... 36
4.4.1 Försörjningsstöd ... 36
4.4.2 Dagersättning med stöd av LMA ... 38
5 5. Ärenden gällande ekonomi, inköp m.m ... 38
5.1 Beslut om inköp ... 38
5.2 Teckna och säga upp/häva avtal ... 38
5.3 Övriga beslut ... 38
6 Övrigt ... 39

Lagar, föreskrifter och förkortningar

	Bidragsbrottslag (2007:612)
BrB	Brottsbalk (1962:700)
	Delgivningslag (2010:1932)
SFS 2017:193	Förordning (2017:193) om statlig ersättning för asylsökande m.fl
SFS 2010:1122	Förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar
FB	Föräldrabalk (1949:381)
FL	Förvaltningslag (2017:900)
FPL	Förvaltningsprocesslag (1971:291)
GDPR	Dataskyddsförordningen
IAL	Lag om arv i internationella situationer (2015:417)
IDL	Lag om internationella rättsförhållanden rörande dödsbo (1937:81)
KL	Kommunallag (2017:725)
KkF	Körkortsförordning (1998:980)
LPSB[1]	Lag om placering av barn i skyddat boende (2024:79)
LUL	Lag med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (1964:167)
LVU	Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52)
	Lag om offentligt biträde (1996:1620)
LSS	Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387)
LVM	Lag om vård av missbrukare i vissa fall (1988:870)
	Lex Maria (HSLF 2017:41)
	Lex Sarah (SOSFS 2011:5)
LMA	Lag (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.
	Lag (2016:1013) om personnamn
	Lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen
OSL	Offentlighet- och sekretesslag (2009:400)
	Passförordning (1979:664)
RF	Regeringsformen Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform (RF)
PSL	Patientsäkerhetslag (2010:659)
SmittskL	Smittskyddslag (2004:168)
SFB	Socialförsäkringsbalk (2010:110)
SoF	Socialtjänstförordning (2001:937)
SoL	Socialtjänstlag (SFS 2025:400)
	Studiestödsförordning (2000:655)

[1] Det finns ännu ingen publicerad förkortning så den kan komma att ändras

TF	Tryckfrihetsförordning (1949:105)
ÄB	Ärvdabalk (1958:637)
ÄktB	Äktenskapsbalk (1987:230)

1 Delegation av nämndsbeslut

1.1 Allmänt om delegation

En nämnd måste inte alltid fatta beslut själv, den kan med vissa begränsningar delegera rätten att besluta i ett specifikt ärende eller en grupp av ärenden till presidiet, ett utskott, en ledamot, en ersättare (suppleant) eller en anställd i kommunen. Regler avseende nämndens möjlighet till delegation finns i kommunallagens (KL) bestämmelser.

Den person som fått viss beslutanderätt genom delegation, fattar självständigt beslut inom det område som delegationen omfattar. Delegaten bär således det fulla juridiska ansvaret för sitt beslut, även om beslutet är fattat på nämndens vägnar. Vanliga överklagandemöjligheter gäller för de beslut som fattats efter delegation.

Nämnden kan när som helst återkalla en delegation. Det kan göras generellt eller i ett särskilt ärende. Nämnden kan också överta beslutanderätten i ett ärende, antingen genom att efter eget handlande föregripa ett beslut i ett enskilt ärende av den som fått delegeringen, eller genom överlåtande från delegaten. Vad som sagts om nämndens möjlighet att återkalla en delegering och genom eget handlande föregripa ett beslut gäller också för en förvaltningschef så vitt avser förvaltningschefens vidaredelegering av beslutanderätt.

Kommunallagen skiljer mellan beslut som måste delegeras om annan än nämnden skall fatta beslut, och beslut som är mer av verkställande karaktär. Beslut i kommunalrättslig mening som måste delegeras kännetecknas av att de är självständiga beslut, där det finns fler alternativ och där bedömningar måste göras. Beslut av verkställighetskaraktär är bundna till ett annat beslut där själva saken avgörs och kan överprövas. Åtgärder som är rent verkställande behöver inte delegeras särskilt.

1.2 Rätt att fatta beslut

Denna delegationsordning innehåller en förteckning över ärenden i vilka Individ- och familjenämnden har delegerat beslutanderätten åt utskott, enskild ledamot eller anställd hos kommunen.

Om en ärendetyp inte finns med i förteckningen så är det individ- och familjenämnden som är behörig beslutsfattare. Om ett beslut skulle fattats utan given delegation för ärendet, då är beslutet en sk. nullitet, dvs. beslutet existerar inte.

För tjänstemän som delegerats beslutsrätt, så gäller rätten endast för tjänsteman som arbetar i den enhet som ansvarar för ärendet. Om delegaten anser att ärendet är svårbedömt eller av annan orsak inte anser sig kunna fatta beslut i ärendet kan det överlämnas till utskott eller till nämnden. Om en ärendetyp inte finns med i delegationsordningen innebär det att beslut ska fattas i nämnden.

Delegat har full beslutanderätt i tilldelat ärende om inte något annat särskilt framgår av delegationsordningen.

Delegation som följer av denna delegationsordning anges på lägsta nivå, det betyder att överordnad tjänsteman vid underordnad delegats förhinder, tex sjukdom eller semester kan fatta beslut i alla de ärenden som underordnad delegat kan fatta beslut om. Rätten att fatta beslut på delegation av nämnd, omfattar även vikarie eller tillförordnad tjänsteman när denne tjänstgör i ordinarie delegats ställe. Ledamöter som är ersättare, tex vice ordförande, träder in som delegat först då ordinarie ledamot legalt är förhindrad att fatta beslut, tex vid sjukdom och semester.

Delegaten socialsekreterare innefattar socialsekreterare i myndighetsutövning om inte annat anges.

I delegationsordningen finns även med de ärenden där nämnden beslutat om särskilda fullmakter till handläggare.

1.3 Delegationsförbud och delegationsbegränsningar

1.3.1 Kommunallagens regler om delegering av ärenden inom en nämnd

Möjligheter till delegation av ärenden inom en kommunal nämnds ansvarsområden framgår av 6 kap. 37–40 §§, 7 kap. 5–8 §§ kommunallagen (2017:725), (KL).

6 kap. Styrelsen och andra nämnder

37 § En nämnd får uppdra åt presidiet, ett utskott, en ledamot eller ersättare att besluta på nämndens vägnar i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden. En nämnd får även uppdra åt en anställd att besluta enligt 7 kap. 5-8 §§ KL

38 § Beslutanderätten får inte delegeras när det gäller

1. ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet,
2. framställningar eller yttranden till fullmäktige liksom yttranden med anledning av att beslut av nämnden i dess helhet eller av fullmäktige har överklagats,
3. ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda, om de är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt,
4. ärenden som väckts genom medborgarförslag och som lämnats över till nämnden, eller
5. ärenden som enligt lag eller annan författning inte får delegeras.

Beslutanderätten får inte heller delegeras till en automatiserad besluts-funktion när det gäller

1. ärenden där beslut överklagas enligt bestämmelserna i 13 kap.,
2. ärenden där beslut enligt lag eller annan författning inte får överklagas,
3. ärenden om upphandling, eller
4. ärenden om auktorisations- eller valfrihetssystem.

39 § En nämnd får uppdra åt ordföranden, eller en annan ledamot som nämnden har utsett, att besluta på nämndens vägnar i ärenden som är så brådskande att nämndens avgörande inte kan avvaktas.

40 § Nämnden ska besluta i vilken utsträckning beslut som har fattats med stöd av uppdrag enligt 37 § ska anmälas till den. Beslut som inte anmäls ska protokollföras särskilt, om beslutet får överklagas enligt bestämmelserna i 13 kap.

41 § En nämnds beslutanderätt får enligt 37§ delegeras till ett utskott. Ett utskott kan också ha till uppgift att bereda nämnden ärenden.

Sådana beslut som avses i 39 § ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde.

7 kap Anställda

5 § En nämnd får uppdra åt en anställd hos kommunen eller regionen att besluta på nämndens vägnar i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden, dock inte i de fall som avses i 6 kap. 38 §.

6 § Om en nämnd med stöd av 5 § uppdrar åt en förvaltningschef inom nämndens verksamhetsområde att fatta beslut, får nämnden överlåta åt förvaltningschefen att i sin tur uppdra åt en annan anställd inom kommunen eller regionen att fatta beslutet.

7 § Om en nämnd med stöd av 5 § uppdrar åt en anställd att besluta på nämndens vägnar, får nämnden ställa upp villkor som innebär att brukarna av nämndens tjänster ska ges tillfälle att lägga fram förslag eller att yttra sig, innan beslutet fattas. Nämnden får också bestämma att en anställd får fatta beslut endast om företrädare för brukarna har tillstyrkt beslutet.

8 § Nämnden ska besluta om i vilken utsträckning beslut som har fattats med stöd av uppdrag enligt 5 och 6 §§ ska anmälas till den. Beslut som inte anmäls ska protokollföras särskilt, om beslutet får överklagas enligt bestämmelserna i 13 kap.

Respektive nämnds ansvar och behörighet framgår av Reglementet för Umeå kommuns styrelser och nämnder.

1.3.2 Socialtjänstlagens regler om delegering av ärenden

I 30 kap. SoL finns bestämmelser gällande socialnämndens möjligheter att delegera ärenden.

Beslutanderätt i ärenden enligt 30 kap. 6-9 §§ SoL kan bara delegeras av nämnden till ett utskott. I de fallen som anges i 30 kap. 6-9§§ får beslutanderätten inte delegeras till en anställd eller förtroendevald. För några av de ärenden som anges i 30 kap. 6-9§§ finns en så kallad kompletterande beslutsrätt för nämndens ordförande eller annan ordinarie ledamot som nämnden har förordnat. Den kompletterande beslutsrätten framgår alltid av speciallag. Nämnden kan även i vissa fall ge delegation till en särskild utsedd tjänsteman.

30 kap. 10 § SoL innehåller en uppräkning i vilka fall socialnämnden får delegera uppgifter som nämnden har ansvar för enl. Föräldrabalken. Andra uppgifter än de som är uppräknade får inte delegeras, utan kräver att nämnden som helhet fattar beslut.

Uppdrag att besluta på socialnämndens vägnar får inte omfatta befogenhet att meddela beslut i frågor som avses i 18 kap. 11 § SoL eller att fullgöra nämndens uppgifter enligt 16 kap. 18 § eller 18 kap. 19 § socialförsäkringsbalken.

1.4 Anmälan om delegationsärenden

Nämnden ska besluta om i vilken utsträckning beslut som har fattats med stöd av uppdrag enligt 6 kap. 37 § KL ska anmälas. Beslut som inte anmäls ska protokollföras särskilt, om

beslutet får överklagas enligt bestämmelserna i kap. 13 KL. Sådana beslut som avses i 6 kap. 39 § KL ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde. (6 kap. 40 § KL)

Alla beslut fattade med stöd av, delegerad beslutsrätt, förordnande och kompletterande beslutsrätt gäller som nämndens beslut. Alla dessa beslut ska anmälas till individ- och familjenämnden på nästkommande sammanträde. Besluten anmäls genom att listor med delegationsbeslut som fattats under den gångna månaden sammanställs ur verksamhetssystemet. Listorna hålls tillgänglig digitalt för ledamöterna vid nämndes sammanträde, och kan vid förfrågan från ledamot förevisas digitalt av nämndsekreterare.

Beslut fattade av arbetsutskottet, ordförande samt Socialdirektör anmäls på särskild lista på nästkommande nämnd.

2 Allmänt om ärenden inom nämndens område

2.1 Brådskande beslut

Ärende	Lagrum	Delegat
Beslut i ärenden som är så brådskande att nämndens avgörande inte kan avvaktas	6 kap. 39 § KL	Ordförande Dessa beslut ska anmälas vid nämndens nästa sammanträde

2.2 Handläggning av ärenden

Ärende	Lagrum	Delegat
Beslut avseende jäv gällande tjänsteman	7 kap. 4 § KL	Socialdirektör Verksamhetschef
Beslut att inte dokumentera uppgifter som kan röja den enskildes identitet vid genomförande av en insats enligt 11 kap 5§ SoL	14 kap 5§ SoL	Individ-och familjenämnden

2.2.1 Beslut angående utredning

Ärende	Lagrum	Delegat
Beslut att inleda utredning	14 kap 2 § SoL	Socialsekreterare LSS-/biståndshandläggare

Beslut att utredning inte ska inledas	14 kap 2 § SoL	Socialsekreterare LSS-/biståndshandläggare
Beslut att förlänga tid för förhandsbedömning vid synnerliga skäl	20 kap 2§ SoL	Enhetschef
Beslut att förlänga utredning gällande barns behov av skydd eller stöd för viss tid	20 kap 3 § SoL	Enhetschef
Beslut att utredning inte ska föranleda någon insats	14 kap 2 § SoL	Socialsekreterare LSS-/ biståndshandläggare Gruppledare Enhetschef
Beslut att avskriva ärendet från vidare handläggning	14 kap 2 § SoL	Socialsekreterare LSS-/biståndshandläggare
Begäran om brottsutredning avs. ungdom under 15 år	31 § 2 st LUL	Enhetschef

2.2.2 Överflyttning av ärende

Ärende	**Lagrum**	**Delegat**
Begäran om överflyttning av ärende till annan kommun	29 kap 10 § SoL	Socialsekreterare LSS-/biståndshandläggare
Besluta att ta emot/inte ta emot ärende från annan kommun	29 kap 10 § SoL	IFO-utskottet
Ansöka hos Inspektionen för vård och omsorg (IVO) om överflyttning av ärende till annan kommun	29 kap 11 § SoL	IFO-utskottet

2.2.3 Överklagan och delgivning

Ärende	**Lagrum**	**Delegat**
Ändra beslut	37–39 §§ FL	Delegaten i ursprungsbeslutet
Ändra ett beslut om en insats som gäller tills vidare till den enskildes nackdel om förhållandena för den enskilde har förändrats väsentligt.	14 kap 9§ SoL	Enhetschef Gruppledare
Avvisa för sent inkommen överklagan	45 § FL	Delegaten i ursprungsbeslutet
Beslut att överklaga domstols dom/beslut i SoL-, LVM-, LVU- och LSS-ärenden, samt begära prövningstillstånd och inhibition	40, 42 §§ FL 4, 28 §§ FPL	IFO-utskott (Ordf./ vice ordf. om utskottets beslut inte kan avvaktas)

Mottaga domar, beslut, kallelser etcetera från domstolar och andra myndigheter.	2 § Delgivningslag	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera
Beslut att överklaga Migrationsverkets beslut i ärenden om statlig ersättning	23 § LMA SFS 2017:193 SFS 2010:1122 40, 42§§ FL 4§ FPL	Enhetschef Bitr. verksamhetschef Verksamhetschef

2.3 Ombud och offentligt biträde

Ärende	Lagrum	Delegat
Anmäla behov av offentligt biträde samt yttra sig i ärende om offentligt biträde	39 § LVU 42 § LVM	Socialsekreterare
Framställan eller ansökan till domstol om målsägandebiträde för ett barn.	5 kap. 2 § SoF	Socialsekreterare
Ge fullmakt till juridiskt ombud att föra nämndens talan i förvaltningsdomstol (i ärende om vård eller placering)	30 kap 2 § SoL	IFO-utskottet
Ge fullmakt till socialsekreterare/handläggare att företräda nämnden i förvaltningsdomstol	30 kap 2 § SoL	Bitr. Verksamhetschef Verksamhetschef
Ge fullmakt till socialsekreterare/handläggare att företräda nämnden i allmän domstol när det gäller faderskaps- och vårdnadsärenden	30 kap 2 § SoL	Bitr. Verksamhetschef Verksamhetschef

2.4 Offentlighet och sekretess

2.4.1 Utlämnande av allmän handling

Ärende	Lagrum	Delegat
Beslut att lämna ut handling fattas av den som har handlingen i sin vård om inte en viss befattningshavare ska göra detta	6 kap. 3 § OSL	
Avslag på begäran att ta del av allmänna handlingar (Får överklagas till kammarrätten)	2 kap. 17 § TF, 6kap 2, 3 §§ OSL	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera
Uppställa förbehåll i samband med att handling utlämnas (Får överklagas till kammarrätten)	10 kap. 4 § och 13-14 §§ OSL	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera

Besluta om anonymitetsskydd för anmälare	26 kap. 5 § OSL	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera
Beslut om utlämnande av uppgift ur allmän handling på begäran av enskild	6 kap 4 § OSL	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera
Beslut att lämna ut uppgift som myndigheten förfogar över på begäran av annan myndighet	6 kap 5 § OSL	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera
Avslag på myndighets begäran att ta del av uppgift som socialtjänsten förfogar över (Får överklagas till kammarrätten)	6 kap 7 § OSL	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera

2.4.2 Uppgifter till andra myndigheter, t.ex. Polismyndighet

Ärende	**Lagrum**	**Delegat**
Beslut angående polisanmälan av brott mot den egna verksamheten	10 kap. 2 § OSL	Enhetschef Bitr. verksamhetschef Verksamhetschef Socialdirektör
Beslut om att till Polismyndighet eller Säkerhetspolisen lämna uppgifter i syfte att förebygga brott	10 kap. 18 a.b§§ OSL	Gruppledare Enhetschef Socialdirektör
Beslut om att till Polismyndighet eller annan myndighet som ska ingripa mot brott lämna uppgifter för att förhindra eller avbryta vissa brott	10 kap. 19§ OSL	Gruppledare Enhetschef Socialdirektör
Beslut om att till Polismyndighet lämna uppgifter som behövs för ett omedelbart polisiärt ingripande mot unga	10 kap. 20§ OSL	Gruppledare Enhetschef Socialdirektör
Beslut om att till Polismyndighet eller kontrollmyndighet för djurskydd lämna uppgifter som är nödvändiga för ingripande av djurskyddsskäl	10 kap 20a§ OSL	Gruppledare Enhetschef Socialdirektör
Besluta att polisanmäla vissa brott mot minderårig a. gällande brott som avses i 3, 4 eller 6 kap. brottsbalken eller lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning b. gällande brott som innefattar överlåtelse eller anskaffning av narkotika, dopningsmedel eller alkoholdrycker till någon som inte har fyllt 18 år	 10 kap. 21 § OSL 10 kap. 22§ OSL	 a. Gruppledare Enhetschef Socialdirektör b. Gruppledare Enhetschef Socialdirektör

Beslut om att till Polismyndighet eller Säkerhetspolisen lämna uppgifter om misstankar om begången terroristbrottslighet	10 kap. 22a§ OSL	Socialdirektör
Beslut om att till åklagarmyndighet, Polismyndighet eller säkerhetspolisen lämna uppgift om misstanke om ett begånget brott	10 kap. 23 § OSL	Gruppledare enhetschef socialdirektör
Beslut angående polisanmälan vid misstanke om bidragsbrott.	10 kap. 28 § OSL 6§ Bidragsbrottslag	Enhetschef Bitr. verksamhetschef Verksamhetschef Socialdirektör
Anmäla till IVO om det finns misstanke om att en enskild bedriver yrkesmässig verksamhet med personlig assistans utan tillstånd enligt 23 § LSS eller att en tillståndshavares lämplighet för att bedriva sådan verksamhet kan ifrågasättas	15 § 11 p. LSS 110 kap. 42 a § SFB	Enhetschef
Underrätta Skatteverket om det kan antas att en uppgift i folkbokföringen om en person som är eller har varit folkbokförd är oriktig eller ofullständig	32 c Folkbokföringslagen	Socialsekreterare LSS/Biståndshandläggare
Underrätta annan myndighet om felaktig utbetalning från välfärdssystemen	3 § lag om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen	Socialsekreterare LSS/Biståndshandläggare

2.4.3 Anmälan till överförmyndare

Ärende	**Lagrum**	**Delegat**
Anmälan till överförmyndare om behov av god man/förvaltare samt att behov inte längre föreligger	5 kap. 3 § 1-2p SoF	Socialsekreterare LSS-/Biståndshandläggare Enhetschef
Anmäla till överförmyndaren om att förhållandena talar för att en förälder inte kommer att förvalta en underårigs egendom på ett betryggande sätt	5 kap. 3 § 3 p SoF	Socialsekreterare LSS-/Biståndshandläggare
Anmälan till överförmyndare om behov av förmyndare, förvaltare eller god man samt att behov inte längre föreligger	15 § 6 p LSS	LSS-/Biståndshandläggare Enhetschef

2.4.4 Anmälan till smittskyddsläkare

Ärende	**Lagrum**	**Delegat**

Anmälan till smittskyddsläkare att någon inte följer givna förhållningsregler.	6 kap. 12 § Smittskyddslagen	Socialsekreterare LSS-/Biståndshandläggare Enhetschef

2.5 Yttranden

Ärende	**Lagrum**	**Delegat**
Yttrande till Inspektionen för vård och omsorg (IVO)/Förvaltningsdomstol i samband med fråga om särskild avgift	28 a § LSS 34 kap 5, 6 §§ SoL	IFO-utskottet
Yttrande till tillsynsmyndighet (IVO och JO) i samband med tillsyn i individärenden	28 kap 5 § SoL 26c § LSS 13 kap 6§ RF	IFO-utskottet
Yttrande över ansökan om bostadsbidrag till familj där barn vistas i familjehem, stödboende eller hem för vård eller boende	96 kap 8 § SFB	Socialsekreterare LSS-/Biståndshandläggare
Yttrande till Transportstyrelsen i körkortsärende.	3 kap 8§ KkF	Socialsekreterare
Yttrande till Transportstyrelsen i samband med körkortsingripande	5 kap 2§KkF	Socialsekreterare
Yttrande till förvaltningsdomstol i ärende om statlig ersättning till kommuner för mottagande av ensamkommande flyktingbarn och insatser för asylsökande och andra nyanlända.	23 § LMA SFS 2017:193 SFS 2010:1122 25§ FL, 18§ FPL	Enhetschef Bitr. verksamhetschef Verksamhetschef
Yttrande till åklagare/ undersökningsledare rörande fråga om åtal	11 § LuL	Socialsekreterare
Yttrande till domstol rörande fråga om påföljd	28§ LuL	Socialsekreterare
Yttrande till passmyndighet om att utfärda pass utan vårdnadshavarens medgivande	3 § Pass-förordningen	Gruppledare Enhetschef
Yttrande till domstol över handlingar i målet i samband med överklagan, a. När delegats beslut blivit överklagat b. När domstol ändrat delegats beslut	25§ FL, 13§ 18§ FPL	a. Delegaten i ursprungsbeslutet b. IFO-utskottet Om det överklagade beslutet är av principiell beskaffenhet, KL 6kap 38§ och har fattats på delegation

		med stöd av KL 6 kap. § 39 av ordförande, eller särskilt förordnad ledamot – i de fallen är det nämnden som ska yttra sig.
Yttrande till åklagare rörande fråga om åtalsprövning	46 § LVM	Enhetschef
Yttrande till allmän domstol då den som begått brottslig gärning kan bli föremål för LVM-vård	31 kap. 2 § BrB	Enhetschef
Yttrande till domstol med anledning av namnfråga	44 §, 45 § Lag (2016:1013) om personnamn	Socialsekreterare

2.6 Lex Sarah

Ärende	**Lagrum**	**Delegat**
Utreda missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande	27 kap 5 § SoL 24 e § LSS	Socialt ansvarig samordnare (SAS)
Besluta att anmäla allvarliga missförhållanden eller påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande enligt Lex Sarah till Inspektionen för vård och omsorg	27 kap 6 § SoL 24 f § LSS	Socialt ansvarig samordnare (SAS)

2.7 Lex Maria m.m.

Ärende	**Lagrum**	**Delegat**
Beslut angående skyldighet att utreda händelser i verksamheten som har medfört eller hade kunnat medföra en vårdskada	3 kap. 3 § PSL	Medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS) Medicinskt ansvarig för rehabilitering (MAR)
Anmälan till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) av händelser som har medfört eller hade kunnat medföra en allvarlig vårdskada	3 kap. 5 § PSL	Medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS) Medicinskt ansvarig för rehabilitering (MAR)
Anmälan till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) ang. legitimerad vårdpersonal som befaras utgör en fara för patientsäkerheten.	3 kap. 7 § PSL	Medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS) Medicinskt ansvarig för rehabilitering (MAR)

Anmälan till läkemedelsverket av allvarliga tillbud/negativa händelser med medicintekniska produkter	5 kap. 2,3 §§ HSLF-FS 2021:52	Medicinskt ansvarig för rehabilitering (MAR)

2.8 Dödsboanmälan

Ärende	Lagrum	Delegat
Upprätta anmälan och lämna den till Skatteverket	20 kap. 8 a § ÄB	Särskilt utsedd socialsekreterare
Företräda socialnämnden i de ärenden där det åligger nämnden att vårda egendom i dödsbo	18 kap. 2§ ÄB	Enligt särskild fullmakt
Föranstalta om bouppteckning	20 kap 2§ ÄB	Särskilt utsedd socialsekreterare

3 Ärenden gällande barn, unga och familj

3.1 Beslut med stöd av SoL

3.1.1 Öppenvårdsinsatser (barn/unga)

Ärende	Lagrum	Delegat
Beslut om öppenvård/stödinsatser a. Internt b. Externt	11 kap. 1 § SoL	a. Socialsekreterare b. Enhetschef
Beslut om samtalskontakt med socialsekreterare	11 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare
Beslut om kontaktperson/kontaktfamilj/särskild kvalificerad kontaktperson	11 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare
Beslut att tillåta stödinsatser till ett barn trots att bara en vårdnadshavare gett samtycke	6 kap. 13 a § FB (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 10 § 6p. SoL)	IFO-utskottet
Beslut om uppföljning av ett barns situation när en utredning avslutats utan beslut om insats	23 kap. 1 § SoL	Socialsekreterare
Beslut om förordnande och entledigande av kontaktperson/kontaktfamilj/ särskild kvalificerad kontaktperson	11 kap. 1 § SoL 13 kap. 7 § SoL	Socialsekreterare
Beslut om arvode och omkostnadsersättning till kontaktperson/kontaktfamilj		

a. Enligt SKR:s riktlinjer b. Utöver SKR:s riktlinjer		a. Socialsekreterare b. Gruppledare, Enhetschef

3.1.2 Placeringar (barn/unga)

Ärende	Lagrum	Delegat
Beslut om vård för stadigvarande vård och fostran i enskilt hem	22 kap. 2 § SoL (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 6 § 1p. SoL)	IFO-utskottet
Medgivande att ta emot ett barn för stadigvarande vård och omsorg, och uppfostran i annat enskilt hem (privatplacering, utredning och medgivande)	22 kap. 2 § SoL (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 6 § 1p. SoL)	IFO-utskottet
Godkännande av jourfamiljehem	22 kap 4§ nya SoL (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 6 § 1p. SoL)	IFO-utskott
Beslut om tillfällig placering a. I egna jourhem /familjehem b. I konsulentstödda jourhem/familjehem inom ramavtal c. I konsulentstödda jourhem/familjehem utanför ramavtal	11 kap. 1 § SoL	a. Gruppledare Enhetschef Socialsekreterare i jour b. Gruppledare, Enhetschef, Socialsekreterare i jour c. Biträdande verksamhetschef, Verksamhetschef, Socialsekreterare i jour
Beslut om placering i stödboende / HVB a. Internt b. Externt Inom ramavtal c. Externt Utanför ramavtal (delegation för att teckna avtal se 5.2)	11 kap. 1 § SoL	a. Gruppledare Enhetschef Socialsekreterare i jour b. Enhetschef Bitr. verksamhetschef Verksamhetschef Socialsekreterare i jour c. Bitr. verksamhetschef Verksamhetschef Socialsekreterare i jour

Övervägande om vården fortfarande behövs när ett barn vårdas i ett annat hem än det egna	22 kap. 13 § SoL (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 6 § 2p. SoL)	IFO-utskottet
Besluta att vård i familjehem ska upphöra		Gruppledare Enhetschef
Beslut att avsluta placering i stödboende/HVB		Gruppledare Enhetschef
Besluta om placering i skyddat boende tillsammans med vårdnadshavare med samtycke från båda vårdnadshavarna a) Internt b) Externt Inom ramavtal c) Externt Utanför ramavtal (delegation för att teckna avtal se 5.2)	11 kap. 1 § SoL 22 kap 5 § SoL	a. Gruppledare Enhetschef Socialsekreterare i jour b. Enhetschef Bitr. verksamhetschef Verksamhetschef Socialsekreterare i jour c. Bitr. verksamhetschef, Verksamhetschef Socialsekreterare i jour
Beslut att avsluta placering med samtycke av barn i skyddat boende		Gruppledare Enhetschef
Beslut gällande ersättning från föräldrar (vars barn är under 18 år) när ett barn vårdas i ett annat hem än det egna (gäller ej skyddat boende)	32 kap. 3 § SoL 6 kap. 2 § SoF (Handlar om avgiftsstorleken)	Socialsekreterare
Ändring av avgift	32 kap 10§ SoL	Socialsekreterare
Vid prövning om vården ska upphöra överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud enligt 24 § LVU	22 kap. 16 § SoL (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 6 § 3p. SoL)	IFO-utskott
Överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enl. 6 kap. 8 § FB (när den unge varit placerad i samma familjehem under två år, därefter prövas frågan årligen)	22 kap. 14 § SoL 30 kap 2§ SoL	IFO-utskott
Beslut att helt eller delvis avstå ersättningsskyldighet upp till ett belopp av 25 000 kr enligt 32 kap. 3 § 1st SoL	33 kap. 6 § SoL	Enhetschef
Helt eller delvis efterge ersättningsskyldighet över 25 000 kr enligt 32 kap. 3 § 1 st SoL	33 kap. 6 § SoL	IFO-utskottet

Föra talan hos förvaltningsrätten om återkrav av ersättningsskyldighet enligt 32 kap. 3 § 1st SoL	33 kap. 4 SoL 30 kap 6§ 6 SoL	IFO-utskottet
Framställan till Försäkringskassan om ändring av betalningsmottagare för allmänt barnbidrag i samband med placering av barn och ungdom i enskilt hem, HVB eller stödboende	106 kap. 6-7 §§ SFB	Socialsekreterare
Anmäla till CSN att studiestödet pga särskilda skäl ska betalas till annan än vårdnadshavare	2 kap. 33 § Studiestöds-förordningen	Socialsekreterare
Beslut om uppföljning efter en placering i familjehem eller HVB har upphört	23 kap. 2 § SoL	Socialsekreterare
Beslut att ingå avtal om fortsatt ersättning till särskilt förordnade vårdnadshavare som tidigare varit familjehem a. Enligt SKR:s riktlinjer b. Utöver SKR:s riktlinjer	22 kap. 15 § SoL	a. Socialsekreterare b. Gruppledare, Enhetschef
Beslut om övriga kostnader under placering a. Under 2000 kronor b. Över 2000 kronor	11 kap. 1 § SoL	a. Socialsekreterare b. Gruppledare
Beslut att ingå avtal med familjehemsföräldrar inkluderat arvode och omkostnadsersättning till familjehem a. Enligt SKR:s riktlinjer b. Utöver SKR:s riktlinjer	22 kap. 3 § SoL	a. Socialsekreterare b. Gruppledare, Enhetschef

3.1.3 Bistånd enligt SoL riktat till barn/unga med funktionsnedsättningar

Ärende	**Lagrum**	**Delegat**
Beslut om avlösarservice	11 kap. 1 § SoL	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om ledsagning	11 kap. 1 § SoL	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om bistånd i form av hemtjänst, boendestöd, telefonservice, trygghetslarm samt andra insatser för den enskildes livsföring i övrigt som inte faller under föräldraansvar	11 kap. 1 § SoL	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om bistånd i form av kontaktperson	11 kap. 1 § SoL	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om arvode och omkostnadsersättning till kontaktperson		LSS-/Biståndshandläggare

Ekonomisk ersättning för elevhemsboende på annan ort a) Bifall b) Avslag	11 kap. 1 § SoL	a) enhetschef b) LSS/biståndshandläggare

3.2 Beslut med stöd av lag om placering av barn i skyddat boende

Ärende	**Lagrum**	**Delegat**
Ansöka till FR om att barnet ska placeras i skyddat boende tillsammans med vårdnadshavare utan samtycke från den andra vårdnadshavaren	3 kap. 3 § LPSB[2] (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 8 § p.1 SoL)	IFO-utskottet
Omedelbar placering av barn i skyddat boende	4kap. 1§ LPSB (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 8 § p.2 SoL)	IFO-utskottet Om utskottets beslut inte kan avvaktas finns en kompletterande beslutsrätt för ordförande och särskilt förordnad ledamot enligt beslut i individ- och familjenämnden (2024-03-20 § 74). Se tjänstgöringsschema.
Beslut om var barnet ska placeras och hur insatsen i övrigt ska genomföras	5 kap. 1 § LPSB (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 8 § p.3 SoL)	IFO-utskottet Om utskottets beslut inte kan avvaktas finns en kompletterande beslutsrätt för ordförande och särskilt förordnad ledamot enligt beslut i individ- och familjenämnden (2024-03-20 § 74). Se tjänstgöringsschema.
Ansökan om förlängd tid för ansökan	4 kap. 6 § 2 st. LPSB	Enhetschef, gruppledare
Beslut om att omedelbar insats i form av skyddat boende ska upphöra	4 kap. 8 § LPSB	IFO-utskottet

[2] Det finns ännu ingen publicerad förkortning så den kan komma att ändras

Övervägande av om insatsen ska fortsätta	5 kap. 3 § LPSB (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 8 § p.4 SoL)	IFO-utskottet
Hemlighållande av vistelseort	5 kap. 4 § p. 1 LPSB (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 8 § p.5 SoL)	IFO-utskottet Om nämndens beslut inte kan avvaktas: Ordförande och särskilt förordnade ledamöter
Begränsning av umgänge	5 kap. 4 § p. 2 LPSB (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 8 § p.5 SoL)	IFO-utskottet Om nämndens beslut inte kan avvaktas: Ordförande och särskilt förordnade ledamöter
Övervägande om beslut enl. 4 § fortfarande behövs (hemlighållande av vistelseort och begränsning av umgänge)	5 kap 6 § LPSB (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 8 § p.5 SoL)	IFO-utskottet
Avvisande av framställning från vårdnadshavare om att beslut om hemlighållande av vistelseort eller umgängesbegränsning ska upphöra inom sex månader från det att ett beslut enligt 4 § har fått laga kraft	5 kap. 7 § LPSB	Enhetschef, gruppledare
Besluta om handräckning av polismyndighet	8 kap. 7 § LPSB (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 8 § p.7 SoL)	IFO-utskottet Om utskottets beslut inte kan avvaktas beslutar särskilt förordnad ledamot, enl. beslut i individ- och familjenämnden (2024-03-20 § 74). Se tjänstgöringsschema.
Beslut att insatsen ska upphöra	7 kap. 1 § LPSB (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 8 § p.6 SoL)	IFO-utskott Ordförande (Brådskande beslut enligt 6 kap 39 § KL)
Avvisande av framställning från vårdnadshavare om att insats enligt 3 kap. ska upphöra inom sex månader från det att ett beslut enligt 4 § har fått laga kraft	7 kap. 2 § LPSB	Enhetschef, gruppledare

3.3 Beslut med stöd av LVU

Ärende	Lagrum	Delegat
Ansöka hos förvaltningsrätten om vård	4 § LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.1 SoL)	IFO-utskottet
Beslut om omedelbart omhändertagande	6 § LVU 6a § LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § 2p. SoL)	IFO-utskottet Om utskottets beslut inte kan avvaktas finns en kompletterande beslutsrätt för ordförande och särskilt förordnad ledamot enligt beslut i individ- och familjenämnden (2024-03-20 § 74). Se tjänstgöringsschema.
Beslut om upphörande av omedelbart omhändertagande	9 § LVU	Enhetschef, gruppledare
Ansökan om fortsatt omhändertagande, när svensk domstol inte är behörig att besluta om beredande av vård enl. LVU	9a§ LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap 7§ 3p SoL	IFO-utskott
Upphörande av omedelbart omhändertagande enl. 6a LVU	9b§	Enhetschef, gruppledare
Ansökan till förvaltningsrätten om förlängd utredningstid	8 § LVU	Enhetschef
Beslut om hur vården skall ordnas och var den unge ska vistas under vårdtiden	11 § 1, 3 st. LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.4 SoL)	IFO-utskottet Om utskottets beslut inte kan avvaktas finns en kompletterande beslutsrätt för ordförande och särskilt förordnad ledamot enligt beslut i individ- och familjenämnden (2024-03-20 § 74). Se tjänstgöringsschema.
Beslut att medge att den unge får vistas i eget hem under vårdtiden	11 § 2, 3 st. LVU	IFO-utskottet Om utskottets beslut inte kan avvaktas finns en

	(Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.4 SoL	kompletterande beslutsrätt för ordförande och särskilt förordnad ledamot enligt beslut i individ- och familjenämnden (2024-03-20 § 74). Se tjänstgöringsschema.
Beslut rörande den ungas personliga förhållanden i den mån beslutet inte är att hänföra till 11 § 1 och 2 st. LVU (ex. en kortare vistelse utom familjehemmet eller HVB)	11 § 4 st. LVU	Socialsekreterare
Övervägande om vård med stöd av 2 § LVU fortfarande behövs	13 § 1 st. LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.5 SoL)	IFO-utskottet
Prövning om vård enl LVU 3 § skall upphöra enl. 21§ LVU (inom 6 mån från det att placeringsbeslutet verkställdes)	13 § 2 st. LVU (Delegationsbegränsning enl.30 kap. 7 § p.5 SoL)	IFO-utskottet
Vid prövning om LVU-vård ska upphöra överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud enligt 24 § LVU	13 b § LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.6 SoL)	IFO-utskottet
Överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enl. 6 kap. 8 § FB (när den unge varit placerad i samma familjehem under två år, därefter prövas frågan årligen)	13 c § LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.7 SoL)	IFO-utskottet
Besluta om hur den unges umgänge med föräldrarna eller vårdnadshavarna ska utövas	14 § 2 st. 1 p. LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.8 SoL) 6 kap. 39 § KL	IFO-utskottet Om nämndens beslut inte kan avvaktas och beslut oundgängligen måste fattas, får ordförande och särskilt förordnad ledamot besluta på nämndens vägnar, enl. beslut i individ- och familjenämnden (2024-03-20 § 74). Se tjänstgöringsschema.
Besluta att den unges vistelseort inte ska röjas för föräldern eller vårdnadshavarna	14 § 2 st. 2 p. LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.8	~~Individ- och familjenämnden~~ IFO-utskottet

	SoL) 6 kap. 39 § KL	Om nämndens beslut inte kan avvaktas och beslut oundgängligen måste fattas, får ordförande och särskilt förordnad ledamot besluta på nämndens vägnar, enl. beslut i individ- och familjenämnden (2024-03-20 § 74). Se tjänstgöringsschema.
Beslut att upphäva umgängesbegränsning	14§ 2 st 1p LVU (Delegationsbegränsning enl. 30kap 7§ 8p SoL	IFO- utskott
Beslut att upphäva beslut om hemlighållande av vistelseort	14§ 2st 2p (Delegationsbegränsning enl. 30 kap 7§ 8p SoL	IFO-utskott
Övervägande om beslut att inte röja vistelseort och att begränsa umgänget fortfarande behövs (var 3:e månad)	14 § 3 st. LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.8 SoL)	IFO-utskott
Besluta att vården ska upphöra	21 § LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.9 SoL)	IFO-utskottet
Beslut om uppföljning vid återförening med vårdnadshavare	21 b § LVU	Socialsekreterare
Beslut om att avsluta uppföljning efter återförening (senast sex månader efter den inleddes)	21 b § LVU 21 c § LVU	Socialsekreterare
Besluta om förebyggande insatser i form av kontaktperson eller deltagande i behandling i öppenvård	22 § 1 st. 1,2 p LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.10 SoL)	IFO-utskottet
Prövning om beslut om förebyggande insatser skall upphöra	22 § 3 st. LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.10 SoL)	IFO-utskottet
Besluta att förebyggande insatser ska upphöra	22 § LVU	IFO-utskottet

	(Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.10 SoL)	
Ansökan hos förvaltningsrätten om flyttningsförbud	24 § LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.11 SoL)	IFO-utskottet
Övervägande om flyttningsförbud fortfarande behövs	26 § 1st LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.12 SoL)	IFO-utskottet
Beslut om att flyttningsförbud ska upphöra	26 § 2 st. LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.12 SoL)	IFO-utskottet
Beslut om tillfälligt flyttningsförbud om rättens beslut inte kan avvaktas	27 § LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.11 SoL)	IFO-utskottet Om utskottets beslut inte kan avvaktas finns en kompletterande beslutsrätt för ordförande och särskilt förordnad ledamot enligt beslut i individ- och familjenämnden (2024-03-20 §74). Se tjänstgöringsschema.
Besluta att tillfälligt flyttningsförbud ska upphöra	30 § 2 st LVU	IFO-utskottet Om utskottets beslut inte kan avvaktas beslutar ordförande eller annan ledamot, enl. beslut i Individ- och familjenämnden (2024-03-20 § 74). Se tjänstgörings-schema.
Beslut om hur den unges umgänge med föräldrar eller andra ska utövas efter beslut om flyttningsförbud	31 § LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.13 SoL)	IFO-utskottet Om nämndens beslut inte kan avvaktas och beslut oundgängligen måste fattas, får ordförande och särskilt förordnad ledamot besluta på nämndens vägnar, enl. beslut i individ- och

		familjenämnden (2024-03-20 § 74). Se tjänstgöringsschema.
Ansöka hos förvaltningsrätten om utreseförbud	31b § LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.14 SoL)	IFO-utskottet
Prövning om beslut om utreseförbud ska upphöra	31c § 1st LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.14 SoL)	IFO-utskottet
Beslut om att utreseförbudet ska upphöra	31c § 2st LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.14 SoL)	IFO-utskottet
Beslut om tillfälligt utreseförbud	31d § LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.14 SoL)	IFO-utskottet Om utskottets beslut inte kan avvaktas finns en kompletterande beslutsrätt för ordförande och särskilt förordnad ledamot enligt beslut i individ- och familjenämnden (2024-03-20 § 74). Se tjänstgöringsschema.
Beslut om att ett tillfälligt utreseförbud ska upphöra	31g 2st § LVU	IFO-utskottet Om utskottets beslut inte kan avvaktas beslutar ordförande eller annan ledamot, enl. beslut i Individ- och familjenämnden (2024-03-20 § 74). Se tjänstgörings-schema.
Beslut om ett tillfälligt undantag från ett utreseförbud	31i § LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.14 SoL)	IFO-utskottet
Beslut om läkarundersökning, utse läkare samt plats för läkarundersökning	32 § LVU	Socialsekreterare

Beslut att uppmana till ~~om~~ provtagning av vårdnadshavare/förälder inför umgänge (vid vård enligt § 2 LVU)	32 a § LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.15 SoL)	IFO-utskottet
Beslu~~t om~~ att uppmana till provtagning av vårdnadshavare/förälder inför upphörande av vård enligt 2 § LVU	32 b § LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.15 SoL)	IFO-utskottet
Begäran om handräckning av polismyndighet för att bereda läkare tillträde till den unges hem eller att föra den unge till läkarundersökning	43 § 1st 1 p. LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.16 SoL)	IFO-utskottet Ordförande
Begäran om handräckning av polismyndighet för genomförande av beslut om vård eller omhändertagande	43 § 1st 2 p. LVU (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 7 § p.16 SoL)	IFO-utskottet Om utskottets beslut inte kan avvaktas beslutar särskilt förordnad ledamot, enl. beslut i individ- och familjenämnden (2024-03-20 § 74). Se tjänstgöringsschema.
Ansökan till Skatteverket om skyddad folkbokföring	30 § tredje stycket folkbokföringslagen (för barn som vårdas enligt 2 § LVU, se 14 § 4st LVU)	IFO-utskottet
Anmälan till Skatteverket om upphörande av skyddad folkbokföring	17 § andra stycket 3p. folkbokföringslagen	IFO-utskottet

3.3.1 3.4 Beslut med stöd av LSS (barn/unga)

Ärende	**Lagrum**	**Delegat**
Besluta om personkretstillhörighet (del av eventuellt beslut om insats enligt 9 §)	1, 7 §§ LSS	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans, till den del behovet inte täcks av beviljade assistanstimmar enl. 51 kap SFB	9 § 2 p. LSS	LSS-/Biståndshandläggare

Beslut om ledsagarservice	9 § 3 p. LSS	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om biträde av kontaktperson	9 § 4 p. LSS	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om avlösarservice i hemmet	9 § 5 p. LSS	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om korttidsvistelse (korttids eller stödfamilj) utanför det egna hemmet	9 § 6 p. LSS	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om korttidstillsyn för skolungdom över 12 år	9 § 7 p. LSS	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om bostad med särskild service (boende eller familjehem) för barn/unga	9 § 8 p. LSS	Enhetschef /Bitr. verksamhetschef/ Verksamhetschef
Beslut om verkställighet	9 § 6,7,8 p. LSS	LSS/biståndshandläggare
Beslut att utbetala ekonomiskt stöd enligt 9 § första stycket 2 punkten till annan än den berättigade	11 § LSS	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om återbetalning av ekonomiskt stöd enligt 9 § första stycket 2 LSS punkten som lämnats felaktig eller med för högt belopp a) Belopp t.o.m. 15000 kr b) Belopp över 15000 kr	12 § LSS	a) Enhetschef b) IFO-utskottet
Beslut om förhandsbesked om rätten till insatser	16 § LSS	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om arvode och omkostnadsersättning till kontaktperson/stödfamilj a) Enligt SKR:s riktlinjer b) Utöver SKR:s riktlinjer		a) LSS-/Biståndshandläggare b) Enhetschef Biträdande verksamhetschef
Beslut om arvode och omkostnadsersättning till familjehem a. Enligt SKR:s riktlinjer b. Utöver SKR:s riktlinjer		a. Socialsekreterare b. Enhetschef Biträdande verksamhetschef
Beslut om ersättning från föräldrar när barn beviljas boende enligt 9 § p. 8 LSS	20 § LSS	Enhetschef

3.4 Beslut gällande Familjerätt med stöd av FB och SoL

3.4.1 3.5.1 Faderskap och föräldraskap

Ärende	Lagrum	Delegat
Godkännande faderskaps-/föräldraskapsbekräftelser där parterna är överens och ingen tvekan råder om faderskapet a. När parterna är sammanboende b. När parterna ej är sammanboende	1 kap. 4 § 1, 2 st FB 1 kap 9 § FB	a. Administratör Socialsekreterare b. Socialsekreterare
Godkännande av faderskaps/föräldraskapsbekräftelse då tvekan råder	1 kap. 2 § FB 1 kap 4 § 1, 2 st FB 1 kap. 9 § FB	Socialsekreterare
Besluta att inleda utredning om fastställande om faderskap/föräldraskap	2 kap 1 § FB	Socialsekreterare
Begära biträde från annan kommun	2 kap 4 § 2 st FB	Socialsekreterare
Verka för att rättsgenetisk undersökning äger rum	2 kap. 6 § FB	Socialsekreterare
Besluta om att inleda utredning om hävande av faderskaps-/föräldraskapspresumtion	2 kap 9 § 1 st FB	Socialsekreterare
Väcka och föra talan för barn i mål om faderskap/föräldraskap	3 kap. 5,6 §§ FB	Socialsekreterare

3.4.2 Medgivande och adoption

Ärende	Lagrum	Delegat
Beslut att utse någon att genomföra en adoptionsutredning	4 kap 14 § FB	Enhetschef
Medgivande att ta emot barn med hemvist utomlands för adoption	24 kap. 1 § SoL (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 6 § p.5 SoL)	IFO-utskottet
Återkallande av medgivande	24 kap. 4 § 2 st SoL (Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 6 § p.5 SoL)	IFO-utskottet
Samtycke till fortsatt adoptionsförfarande	24 kap. 5 § SoL	Socialsekreterare
Vägra samtycke till fortsatt adoptionsförfarande	24 kap. 5 § SoL	IFO-utskottet

	(Delegationsbegränsning enl. 30 kap. 6 § 5p. SoL)	

3.4.3 Vårdnad, boende, umgänge

Ärende	Lagrum	Delegat
Godkänna/ej godkänna avtal om vårdnad, boende, umgänge	6 kap. 6 §, 14 a 2 st §, 15a 3 st §, 17 a § FB	Socialsekreterare
Beslut om att utse utredare i mål och ärenden om vårdnad, boende, umgänge	6 kap. 19 § 3 st och 20 § FB	Enhetschef
Avge yttrande till rätten när nämnd bereds tillfälle att yttra sig i mål i ärende om vårdnad, boende och umgänge	6 kap. 19 § 2 st. FB	Socialsekreterare
Beslut att ej avge yttrande i mål om vårdnad eller umgänge då nämnden enbart har beretts tillfälle att yttra sig	6 kap. 19 § 2 st. FB	Enhetschef
Lämna upplysningar till rätten i mål eller ärende om interimistisk vårdnad, boende eller umgänge	6 kap. 20 § FB	Socialsekreterare Enhetschef
Godkänna avtal om underhållsbidrag för framtiden om betalningsperioderna överstiger 3 månader	7 kap. 7 § FB	IFO-utskott
Beslut om att avge yttrande till domstol innan beslut om umgängesstöd i familjerättsärenden	6 kap 15 c § 2st FB	Socialsekreterare Enhetschef
Besluta att verkställa skyddade umgängen på uppdrag av domstol med umgängesstödjare i lokal eller genom särskild förordnad kp	6 kap. 15 c § FB	Socialsekreterare
Utse person att medverka vid umgänge, efter rättens beslut om umgängesstöd	6 kap. 15 c 3st § FB	Socialsekreterare

4 Ärenden gällande vuxna

4.1 Beslut med stöd av SoL

4.1.1 Öppenvårdsinsatser och vissa bistånd gällande bostad (vuxna)

Ärende	Lagrum	Delegat

Beslut om öppenvård (ej sociala kontrakt) a) Internt b) Externt inom ramavtal c) Externt utanför ramavtal	11 kap. 1 § SoL	a) Socialsekreterare b) Enhetschef c) Biträdande verksamhetschef/ Verksamhetschef
Beslut om socialt boende a) Internt b) Extern utförare inom ramavtal, upp till en månad c) Extern utförare inom ramavtal, längre än en månad d) Extern utförare utanför ramavtal	11 kap 1 § SoL	a) Socialsekreterare b) Socialsekreterare c) Gruppledare, Enhetschef d) Biträdande verksamhetschef/ verksamhetschef, Socialsekreterare i jour
Beslut om bostad (socialt kontrakt eller förstahandskontrakt för våldsutsatta) a) Bifall b) Avslag	11 kap 1, 4 §§ SoL	a) Enhetschef b) Socialsekreterare
Beslut om bostad (socialt kontrakt, förstahandskontrakt för våldsutsatta, ”Bostad först”) a) Bifall b) Avslag	11 kap 1, 4 §§ SoL	a) Enhetschef b) Socialsekreterare
Beslut om tillfälligt akutboende	11 kap 1 § SoL	Socialsekreterare
Beslut om kontaktperson/kontaktfamilj/ särskilt kvalificerad kontaktperson	11 kap 1 § SoL	Socialsekreterare
Beslut om förordnande och entledigande av kontaktperson/kontaktfamilj/ särskilt kvalificerad kontaktperson	11 kap 1 § SoL	Socialsekreterare
Beslut om arvode och omkostnadsersättning till kontaktperson/kontaktfamilj a) Enligt SKR:s riktlinjer b) Utöver SKR:s riktlinjer		a) Socialsekreterare b) Enhetschef

4.1.2 Placering (vuxna)

Ärende	Lagrum	Delegat
Beslut om placering i familjehem a) I egna familjehem	11 kap 1 § SoL	a) Gruppledare

b) I konsulentstödda familjehem inom ramavtal c) I konsulentstödda familjehem utanför ramavtal		Enhetschef b) Enhetschef c) Bitr. verksamhetschef verksamhetschef
Beslut om placering i Stödboende (16-20år) / HVB a) internt b) Inom ramavtal c) utanför ramavtal (delegation för att teckna avtal se 5.2)	11 kap 1 § SoL	a) Gruppledare Enhetschef b) Enhetschef Socialsekreterare i jour c) Bitr. verksamhetschef Verksamhetschef socialsekreterare i jour
Beslut om placering i skyddat boende (från 1/4 2024) a) internt b) Inom ramavtal c) utanför ramavtal (delegation för att teckna avtal se 5.2)	11 kap 1 § SoL	a) Gruppledare Enhetschef b) Enhetschef Socialsekreterare i jour c) Bitr. verksamhetschef Verksamhetschef socialsekreterare i jour
Ansvarsförbindelse för kontraktsvård	11 kap 1 § SoL	Enhetschef
Ersättning till familjehem a) Enligt SKR:s riktlinjer b) Utöver SKR:s riktlinjer		a) Socialsekreterare b) Enhetschef
Ersättning för uppehälle vid vård av vuxna i HBV/familjehem pga av skadligt bruk eller beroende samt andra insatser	32 kap 2§ SoL	Socialsekreterare
Beslut om att inte ta ut egenavgift vid placering	32 kap 2 § SoL	Enhetschef
Ändring av avgift	32 kap 10 § SoL	Socialsekreterare
Beslut att helt eller delvis efterge ersättningsskyldighet upp till ett belopp av 25 000 kr enligt 32 kap 2§ SoL	33 kap 6 § SoL	Enhetschef
Helt eller delvis efterge ersättningsskyldighet över 25 000 kr enligt 32 kap 2§ SoL	33 kap 6 § SoL	IFO-utskottet
Föra talan hos förvaltningsrätten om återkrav av ersättningsskyldighet enligt 32 kap 2 § SoL	33 kap 4 § SoL	IFO-utskottet

4.1.3 Bistånd enligt SoL till vuxna upp till 65 år med funktionsnedsättningar

Ärende	**Lagrum**	**Delegat**
Beslut om särskild boendeform och korttidsvistelse	11 kap 1 § SoL	a) LSS-/Biståndshandläggare

a) Internt b) Externt		(efter samråd med enhetschef) b) Biträdande verksamhetschef/ verksamhetschef
Beslut om hemtjänst, boendestöd, ledsagarservice, telefonservice, dagverksamhet, matdistribution/matabonnemang, trygghetslarm samt andra insatser för den enskildes livsföring i övrigt	11 kap 1 § SoL	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om bostad (socialt kontrakt eller förstahandskontrakt för våldsutsatta) a) Bifall b) Avslag	11 kap. 1,4 §§ SoL	a) Enhetschef b) LSS-/ Biståndshandläggare
Beslut om kontaktperson	11 kap 1 § SoL	LSS-/Biståndshandläggare
Fastställa avgifter (från personer över 20 år) i särskilt boende och för hemtjänst och övrig hjälp i hemmet	32 kap 1 § SoL	Assistent
Ändring av avgifter enligt gällande regler	32 kap 10 § SoL	Assistent
Ändring avgifter utöver gällande regler	32 kap 10 § SoL	Enhetschef
Beslut om arvode och omkostnadsersättning till kontaktperson a) Enligt SKR:s riktlinjer b) Utöver SKR:s riktlinjer		a) LSS-/Biståndshandläggare b) Enhetschef / Biträdande verksamhetschef

4.2 Beslut med stöd av LVM

Ärende	**Lagrum**	**Delegat**
Besluta att inleda utredning	7 § LVM	Socialsekreterare
Besluta att utredning inte ska inledas eller att inledd utredning ska läggas ned	7 § LVM	Gruppledare Enhetschef
Besluta att inte ansöka om vård	9 § LVM	Gruppledare

Besluta om läkarundersökning samt utse läkare för undersökningen	9 § LVM	Socialsekreterare
Ansöka hos förvaltningsrätten om vård	11 § LVM (Delegationsbegränsning enl. 30 kap 9 § 1p. SoL)	IFO-utskottet
Beslut om omedelbart omhändertagande	13 § LVM (Delegationsbegränsning enl. 30 kap 9 § 2p. SoL)	IFO-utskottet Om utskottets beslut inte kan avvaktas finns en kompletterande beslutsrätt för ordförande och särskilt förordnad ledamot enligt beslut i individ- och familjenämnden (2024-03-20 § 74). Se tjänstgöringsschema.
Beslut om att ett omedelbart omhändertagande ska upphöra	18 b § LVM	IFO-utskottet Om utskottets beslut inte kan avvaktas beslutar ordförande eller annan ledamot, enl. beslut i individ- och familjenämnden (2024-03-20 §74). Se tjänstgöringsschema.
Beslut om vård i annan form (utanför ett LVM-hem) a) Internt b) Inom ramavtal c) Utanför ramavtal (delegation för att teckna avtal se 5.2)	27 § LVM	a) Gruppledare Enhetschef b) Enhetschef c) Bitr. verksamhetschef Verksamhetschef
Beslut om att begära polishandräckning för att föra missbrukare till läkarundersökning eller genomföra vård eller omhändertagande	45 § 1,2 p. LVM	Gruppledare Socialsekreterare i jour
Beslut om egenavgift vid placering	32 kap 2 § SoL	Socialsekreterare
Beslut om att inte ta ut egenavgift vid placering	32 kap 2 § SoL	Enhetschef

4.3 Beslut med stöd av LSS (vuxna)

Ärende	Lagrum	Delegat
Besluta om personkretstillhörighet (del av eventuellt beslut om insats enligt 9 §)	1, 7 §§ LSS	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans, till den del behovet inte täcks av beviljade assistanstimmar enl. 51 kap SFB	9 § 2 p. LSS	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om ledsagarservice	9 § 3 p. LSS	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om biträde av kontaktperson	9 § 4 p. LSS	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om avlösarservice i hemmet	9 § 5 p. LSS	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om korttidsvistelse utanför det egna hemmet	9 § 6 p. LSS	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om korttidstillsyn för skolungdom över 12 år	9 § 7 p. LSS	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om bostad med särskild service för vuxna eller annan särskild anpassad bostad a) Bifall b) Avslag	9 § 9 p. LSS	a) Enhetschef Bitr. verksamhetschef Verksamhetschef b) LSS-/Biståndshandläggare Enhetschef
Beslut om bostad med särskild service för vuxna eller annan särskild anpassad bostad	9 § 9 p. LSS	Enhetschef Bitr. verksamhetschef Verksamhetschef
Beslut om daglig verksamhet	9 § 10 p. LSS	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om verkställighet	9 § 9, 10 p. LSS	LSS/Biståndshandläggare
Beslut att utbetala ekonomiskt stöd enligt 9 § första stycket 2 punkten till annan än den berättigade	11 § LSS	LSS-/Biståndshandläggare
Beslut om återbetalning av ekonomiskt stöd enligt 9 § första stycket 2 punkten som lämnats felaktig eller med för högt belopp a) Belopp t.o.m. 15000 kr ~~b)~~ Belopp över 15000 kr	12 § LSS	a) Enhetschef b) IFO-utskottet
Beslut om förhandsbesked om rätten till insatser	16 § LSS	LSS-/Biståndshandläggare

Beslut om arvode och omkostnadsersättning till kontaktperson a) Enligt SKR:s riktlinjer b) Utöver SKR:s riktlinjer		a) LSS-/Biståndshandläggare b) Enhetschef Biträdande verksamhetschef

4.4 Beslut om ekonomiskt bistånd och dagersättning

4.4.1 Försörjningsstöd

Ärende	Lagrum	Delegat
Beslut om ekonomiskt bistånd för försörjning och levnadskostnader i övrigt enligt gällande rutiner och riktlinjer	12 kap 1 § SoL	Socialsekreterare
Beslut om ekonomiskt bistånd för försörjning och levnadskostnader i övrigt utöver gällande rutiner och riktlinjer	12 kap 1 § SoL	Socialsekreterare i samråd med enhetschef
Beslut om ekonomiskt bistånd för försörjning och levnadskostnader i övrigt, vid akuta behov (beslut av personal under beredskapstjänstgöring/socialjour)	12 kap 1 § SoL	Socialsekreterare i beredskap/jour
Begära att den enskilde ska delta i anvisad praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet	12 kap 4 § SoL	Socialsekreterare
Neka eller sätta ned fortsatt försörjningsstöd när den enskilde avböjer att delta eller uteblir från anvisad praktik eller kompetenshöjande verksamhet	12 kap 5 § SoL	Socialsekreterare
Beslut om begravningskostnader	12 kap 1 § SoL	Socialsekreterare Särskilt utsedd socialsekreterare
Beslut om hyresskulder mer än 2 månader	12 kap 1 § SoL	Enhetschef
Beslut om elskulder över 4000 kr	12 kap 1 § SoL	Enhetschef
Beslut om flyttkostnader utom kommunen	12 kap 1 § SoL	Enhetschef
Beslut att bevilja ekonomiskt bistånd utöver 12 kap. 1 § SoL	12 kap. 2 § SoL	Enhetschef
Beslut om avslag på ekonomiskt bistånd utöver 12 kap. 1 § SoL	12 kap 2 § SoL	Socialsekreterare
Beslut om bistånd som förskott på förmån	12 kap 1 § SoL	Socialsekreterare

Kommenterad [AS1]: Kolla med Camilla om det ska finnas

Beslut om bistånd enligt 12 kap. 2 § vid undantagande av ersättningar beträffande ideellt skadestånd, liksom ideella delar av brottsskadeersättning eller försäkringsersättning, för kränkning, sveda och värk, lyte och men samt brottsskadeersättning till barn som bevittnat våld	12 kap 2 § SoL	Enhetschef
Beslut om bistånd med överenskommelse om återbetalning	12 kap 2 § SoL	Enhetschef
Beslut om bistånd i form av förmedling	11 kap 1 § SoL	Enhetschef
Helt eller delvis efterge ersättningsskyldighet (avser återkrav enligt 33 kap. 2 § SoL) a) upp till ett belopp av 25 000 kr b) över 25 000 kr	33 kap 6 § SoL	a) Enhetschef b) IFO-utskottet
Eftergift av ersättningsskyldighet som avses i 33 kap. 1 § SoL.	33 kap 6 § SoL	IFO-utskottet
Beslut om återkrav av ekonomiskt bistånd som utgått pga. att den sökande lämna oriktiga uppgifter eller genom underlåtenhet att lämna uppgifter mm a) Belopp t.o.m. 15000 kr b) Belopp över 15000 kr	33 kap 1 § SoL	a) Enhetschef b) IFO-utskottet
Beslut om återkrav av ekonomiskt bistånd i form av förskott på förmån eller ersättning m.m.	33 kap 2 § SoL	Socialsekreterare
Återkrav av ekonomiskt bistånd enligt 12 kap. 2 § SoL	33 kap. 3 § SoL	Socialsekreterare
Föra talan hos förvaltningsrätten om återkrav enligt 33 kap. 1 § SoL (om någon fått bistånd genom att lämna oriktiga uppgifter eller genom underlåtenhet att lämna uppgifter mm.)	33 kap 4 § SoL (Delegationsbegränsning enl. 30 kap 6 § 6p. SoL)	IFO-utskottet
Föra talan hos förvaltningsrätten om återkrav enligt 33 kap. 2 § SoL	33 kap 4 § SoL	Enligt särskild fullmakt
Beslut att ordna gravsättning	5 kap. 2 § Begravningslagen	Enhetschef
Beslut i fråga om dödsboanmälan	20 kap. 8 a § ÄB	Socialsekreterare
Beslut i fråga om dödsboförvaltning	18 kap. 2 § ÄB	Socialsekreterare
Beslut om anmälan om dödsboavveckling	18 kap. 2 § ÄB	Socialsekreterare
Handhavande i fråga om bodelning och arvsskifte	2 kap. 3 § IDL 2 kap. 5 § IAL	Socialsekreterare

4.4.2 Dagersättning med stöd av LMA

Ärende	Lagrum	Delegat
Beslut om dagersättning och särskilt bidrag enl. LMA, 1§ 1st 3 punkten, 3a § 2 stycket	LMA 17, 18 §§	Socialsekreterare

5 5. Ärenden gällande ekonomi, inköp m.m

5.1 Beslut om inköp

Ärende	Delegat
Beställa varor och tjänster	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera
Utse beställare och attestanter inklusive ersättare	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera

5.2 Teckna och säga upp/häva avtal

Ärende	Delegat
Hyresavtal enligt fastställd boendeplan	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera
Hyresavtal utöver fastställd boendeplan	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera
Övriga avtal med ekonomiskt innehåll	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera
Avtal med LOV-utförare	Upphandlingschef Bitr. upphandlingschef
Personuppgiftsbiträdesavtal	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera

5.3 Övriga beslut

Ärende	Delegat

Bokföringsmässig avskrivning av fordringar	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera
Besluta om bidrag ur fondmedel	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera
Beslut att beställa utredning hos Fastighet, service	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera
Omfattande forskningsprojekt och andra projekt som kräver särskilda resurser	Socialdirektör
Lämna yttrande i samhällsplaneringsärenden där nämndens beslut ej krävs	Socialdirektör
Beslut angående skadeståndsanspråk och avtal om förlikning avseende skadeståndsanspråk a) upp till ½ prisbasbelopp b) över ½ prisbasbelopp upp till 2 prisbasbelopp c) över 2 prisbasbelopp	 a) Enhetschef b) Verksamhetschef c) Socialdirektör

6 Övrigt

Ärende	**Delegat**
Besluta om deltagande i kurser och konferenser och studiebesök inom Sverige och Europa för förtroendevalda	Arbetsutskottet
Beslut att avslå begäran enligt artiklarna 12.5 samt 15-21 i dataskyddsförordningen (GDPR)	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera
Beslut att fastställa konsekvensbedömningar enligt artikel 35 i EU:s dataskyddsförordning (EU 2016/679). Delegationen innebär även rätt att samråda med tillsynsmyndighet enligt artikel 36 i EU:s dataskyddsförordning.	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera
Beslut att teckna datadelningssavtal för fastställande av ansvar vid gemensamma personuppgiftsbehandlingar enligt art. 26 i dataskyddsförordning (EU 2016/679)	Socialdirektör med rätt att vidaredelegera

Fastställa krisledningsplan för stöd- och omsorgsförvaltningen	Socialdirektör

UMEÅ KOMMUN

IFN-2025/00016

Underlag tillägg och förändringar i delegationsordningen

Lagar, föreskrifter och förkortningar

- SoL, Socialtjänstlag (2001:453)
  Förslag: Att SFS-numret byts ut till giltigt nummer när nya Socialtjänstlagen träder i kraft.

1.4 Anmälan om delegationsärenden

- Beslut fattade av arbetsutskottet, ordförande samt verksamhetsområdeschef anmäls på särskild lista på nästkommande nämnd
  Förslag: Att verksamhetsområdeschef byts ut till socialdirektör.

2.2 Handläggning av ärenden

- *Beslut att inte dokumentera uppgifter som kan röja den enskildes identitet vid genomförande av en insats enligt 11 kap. 5 § nya SoL*, enligt 14 kap. 5 § nya SoL. Delegat Individ- och familjenämnden.
  Förslag: Att beslutet läggs till i delegationsordningen.

2.2.1 Beslut angående utredning

- *Beslut att förlänga tid för förhandsbedömning vid synnerliga skäl*, enligt 20 kap. 2 § nya SoL. Delegat enhetschef.
  Förslag: Att beslutet läggs till i delegationsordningen.

2.2.3 Överklagan och delgivning

- *Ändra ett beslut om en insats som gäller tills vidare till den enskildes nackdel om förhållandena för den enskilde har förändrats väsentligt*, enligt 14 kap. 9 § nya SoL. Delegat gruppledare, enhetschef.
  Förslag: Att beslutet läggs till i delegationsordningen.

2.4.2 Uppgifter till andra myndigheter

- *Underrätta Skatteverket om det kan antas att en uppgift i folkbokföringen om en person som är eller har varit folkbokförd är oriktig eller ofullständig (32 c Folkbokföringslagen)*. Delegat enhetschef.
  Förslag: Delegat socialsekreterare, LSS/Biståndshandläggare i stället för enhetschef.

3.1.1 Öppenvårdsinsatser (barn och unga)

- *Beslut om förebyggande ekonomiskt bistånd,* enligt 4 kap. 1 § SoL.
  Förslag: Att beslutet tas bort från delegationsordningen.

- *Beslut om arvode och omkostnadsersättning till kontaktperson/kontaktfamilj, utöver SKR:s riktlinjer.* Delegat enhetschef.
  Förslag: Att gruppledare lägg till som delegat.

3.1.2 Placering (Barn/unga)

- *Godkännande av jourhem* enligt 22 kap. 4 § nya SoL (delegationsbegränsning i 30 kap. 6 § p.1 nya SoL). Delegat IFO-utskottet.
  Förslag: Att beslutet läggs till i delegationsordningen.

- *Beslut gällande ersättning från föräldrar (vars barn är under 18 år) när ett barn vårdas i ett annat hem än det egna (gäller ej skyddat boende)* enligt 32 kap. 3 § nya SoL. Delegat enhetschef.
  Förslag: Delegat socialsekreterare i stället för enhetschef.

- *Ändring av avgift* enligt 32 kap. 10 § nya SoL. Delegat socialsekreterare.
  Förslag: Att beslutet läggs till i delegationsordningen.

- *Helt eller delvis efterge ersättningsskyldighet över 25 000 kr* enligt 32 kap. 3 § 1 st. nya SoL. Delegat Arbetsutskott.
  Förslag: Delegat IFO-utskott i stället för Arbetsutskott.

- *Föra talan hos förvaltningsrätten om återkrav av ersättningsskyldighet enligt 32 kap. 3 § 1 st. nya SoL*. Delegat Arbetsutskott.
  Förslag: Delegat IFO-utskott i stället för Arbetsutskott.

- *Beslut om ersättning till särskilt förordnad vårdnadshavare som tidigare varit familjehemsförälder*.
  Förslag: Att beslutet även omfattar delegation att ingå avtal enligt 22 kap. 15 § nya SoL, oförändrad delegat.

- *Beslut om arvode och omkostnadsersättning till familjehem*.
  Förslag: Att beslutet även omfattar delegation att ingå avtal enligt 22 kap. 3 § nya SoL, oförändrad delegat.

3.2 Beslut med stöd av lag om placering av barn i skyddat boende

- *Hemlighållande av vistelseort* enligt 5 kap. 4 § p.1 LPSB. Delegat Individ- och familjenämnden samt kompletterande beslutsrätt för ordförande eller annan ledamot om beslutet inte kan avvaktas.
  Förslag: Delegat IFO-utskottet i stället för Individ- och familjenämnden enligt delegationsbegränsning 30 kap. 8 § p.5 nya SoL. Delegat vid beslut som inte kan avvaktas kvarstår.

- *Begränsning av umgänge* enligt 5 kap. 4 § p.2 LPSB. Delegat Individ- och familjenämnden samt kompletterande beslutsrätt för ordförande eller annan ledamot om beslutet inte kan avvaktas.
  Förslag: Delegat IFO-utskottet i stället för Individ- och familjenämnden enligt delegationsbegränsning 30 kap. 8 § p.5 nya SoL. Delegat vid beslut som inte kan avvaktas kvarstår.

3.3 Beslut med stöd av LVU

- *Beslut om omedelbart omhändertagande* enl 6 § LVU. Delegat IFO-utskott samt kompletterande beslutsrätt för ordförande eller annan ledamot om beslutet inte kan avvaktas enligt delegationsbegränsning 30 kap. 7 § p.2 nya SoL.
  Förslag: Tillägg med 6a§ LVU, samma delegat.

- *Beslut om upphörande av omedelbart omhändertagande* enl 9 § LVU.
  Förslag: Delegat gruppledare, enhetschef i stället för IFO-utskott och ordförande eller annan ledamot.

- *Ansökan om fortsatt omhändertagande, när svensk domstol inte är behörig att besluta om beredande av vård enl. LVU*, enligt 9a § LVU. Delegat IFO-utskott enligt delegationsbegränsning 30 kap 7 § p.3 nya SoL.
  Förslag: Att beslutet läggs till i delegationsordningen.

- *Upphörande av omedelbart omhändertagande enl. 6a § LVU*, enligt 9b § LVU. Delegat Enhetschef, gruppledare.
  Förslag: Att beslutet läggs till i delegationsordningen.

- *Besluta om hur den unges umgänge med föräldrarna eller vårdnadshavarna ska utövas* enligt 14 § 2 st. p.1 LVU. Delegat IFO-utskott samt kompletterande beslutsrätt för ordförande eller annan ledamot om beslutet inte kan avvaktas enligt delegationsbegränsning.
  Förslag: Delegat IFO-utskottet i stället för Individ- och familjenämnden enligt delegationsbegränsning 30 kap. 7 § p.8 nya SoL. Delegat vid beslut som inte kan avvaktas kvarstår.

- *Hemlighållande av vistelseort* enligt 14 § 2 st. p.2 LVU. Delegat Individ- och familjenämnden samt kompletterande beslutsrätt för ordförande eller annan ledamot om beslutet inte kan avvaktas.
  Förslag: Delegat IFO-utskottet i stället för Individ- och familjenämnden enligt delegationsbegränsning 30 kap. 7 § p.8 nya SoL. Delegat vid beslut som inte kan avvaktas kvarstår.

- *Beslut att upphäva umgängesbegränsning,* enligt 14 § 2 st p.1 LVU. Delegat IFO-utskott enligt delegationsbegränsning 30 kap 7 § p.8 nya SoL.
  Förslag: Att beslutet läggs till i delegationsordningen.

- *Beslut att upphäva beslut om hemlighållande av vistelseort,* enligt 14 § 2 st p.2 LVU. Delegat IFO-utskott enligt delegationsbegränsning 30 kap 7 § p.8 nya SoL.
  Förslag: Att beslutet läggs till i delegationsordningen.

- *Anmälan till Skatteverket om upphörande av skyddad folkbokföring,* enligt 17 § andra stycket p.3 folkbokföringslagen. Delegat IFO-utskottet.
  Förslag: Att beslutet läggs till i delegationsordningen.

3.4 Beslut med stöd av LSS (barn/unga)

- *Beslut om ersättning från föräldrar när barn beviljas boende enligt 9 § p.8 LSS*, enligt 20 § LSS. Delegat enhetschef.
  Förslag: Att beslutet läggs till i delegationsordningen.

- *Beslut om återbetalning av ekonomiskt stöd enligt 9 § 1 st. p.2 LSS som lämnats felaktig eller med för högt belopp,* enligt 12 § LSS. Delegat Arbetsutskott.
  Förslag: Att beslut som avser belopp t.o.m. 15000 kr delegeras till enhetschef. Att beslut som avser belopp över 15000 kr delegeras till IFO-utskott.

4.1.1 Öppenvårdsinsatser och vissa bistånd gällande bostad (vuxna)

- *Beslut om förebyggande ekonomiskt bistånd,* enligt 4 kap. 1 § SoL.
  Förslag: Att beslutet tas bort från delegationsordningen.

4.1.2 Placering (vuxna)

- *Besluta att vård i familjehem ska upphöra*. Delegat Socialsekreterare.
  Förslag: Att beslutet tas bort från delegationsordningen.

- *Beslut att avsluta placering i stödboende/HVB*. Delegat gruppledare, enhetschef.
  Förslag: Att beslutet tas bort från delegationsordningen.

- *Besluta att placering i skyddat boende ska upphöra*. Delegat gruppledare, enhetschef.
  Förslag: Att beslutet tas bort från delegationsordningen.

- *Ändring av avgift* enligt 32 kap. 10 § nya SoL. Delegat socialsekreterare.
  Förslag: Att beslutet läggs till i delegationsordningen.

- *Helt eller delvis efterge ersättningsskyldighet över 25 000 kr enligt 32 kap. 2 § nya SoL*, enligt 33 kap. 6 § nya SoL. Delegat Arbetsutskott.
  Förslag: Delegat IFO-utskott i stället för Arbetsutskott.

- *Föra talan hos förvaltningsrätten om återkrav av ersättningsskyldighet enligt 32 kap. 2 § nya SoL,* enligt 33 kap. 4 § nya SoL. Delegat Arbetsutskott.
  Förslag: Delegat IFO-utskott i stället för Arbetsutskott.

4.3 Beslut med stöd av LSS (vuxna)

- *Beslut om återbetalning av ekonomiskt stöd enligt 9 § 1 st. p.2 LSS som lämnats felaktig eller med för högt belopp*, enligt 12 § LSS. Delegat Arbetsutskott.
  Förslag: Att beslut som avser belopp t.o.m. 15000 kr delegeras till enhetschef. Att beslut som avser belopp över 15000 kr delegeras till IFO-utskott.

4.4 Beslut om ekonomiskt bistånd och dagersättning

- *Beslut att bevilja ekonomiskt bistånd utöver 12 kap. 1 § nya SoL,* enligt 12 kap. 2 § nya SoL. Delegat enhetschef.
  Förslag: Att beslutet läggs till i delegationsordningen.

- *Helt eller delvis efterge ersättningsskyldighet över 25 000 kr (avser återkrav enligt 33 kap. 2 § ny SoL),* enligt 33 kap. 6 § nya SoL. Delegat Arbetsutskott.
  Förslag: Delegat IFO-utskott i stället för Arbetsutskott.

- Eftergift av ersättningsskyldighet som avses i 33 kap. 1 § nya SoL, enligt 33 kap. 6 § nya SoL. Delegat Arbetsutskott.
  Förslag: Delegat till IFO-utskott i stället för Arbetsutskott.

- *Beslut om återkrav av ekonomiskt bistånd som utgått pga att den sökande lämna oriktiga uppgifter eller genom underlåtenhet att lämna uppgifter mm*, enligt 33 kap. 1 § nya SoL.
  Förslag: Att beslut som avser belopp t.o.m. 15000 kr delegeras till enhetschef. Att beslut som avser belopp över 15000 kr delegeras till IFO-utskott.

- *Föra talan hos förvaltningsrätten om återkrav enligt 33 kap. 1 § nya SoL (om någon fått bistånd genom att lämna oriktiga uppgifter eller genom underlåtenhet att lämna uppgifter mm.)*, enligt 33 kap. 4 § nya SoL.
  Förslag: Delegat IFO-utskott i stället för Arbetsutskott.

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

§ 81
Diarienr: IFN-2025/00016

Individ- och familjenämndens delegationsordning 2025

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden godkänner förvaltningens förslag till ny delegationsordning för individ- och familjenämnden. Den reviderade delegationsordningen gäller från och med 2025-07-01.

Ärendebeskrivning
Ny Socialtjänstlag träder i kraft 1 juli 2025. Den nya författningen har ny struktur som innebär att alla lagparagrafer är ersatta med nya och därav är en revidering av delegationsordning nödvändig. I revideringsarbetet har det genomförts en översyn av nuvarande delegationsordning där nuvarande lagparagrafer ersatts med nya lagparagrafer enligt nya Socialtjänstlagen. Verksamhetsjurist har i sin översyn identifierat behov av tillägg av beslut både utifrån nya bestämmelserna och utifrån att det i vissa delar saknas beslut. Verksamheten samt nämndssekreterare har även inkommit med förslag på förändringar som granskats av socialt ansvarig samordnare och jurist. Revideringen innefattar även språkliga förändringar och omformuleringar som inte gör skillnad i sak som inte redovisas särskilt. Förslagen redovisas i kronologisk ordning i bilagt underlag.

Arbetsutskottets beslutsordning
Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar i enlighet med tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Beslutsunderlag
Individ- och familjenämndens delegationsordning 2025-07-01

Beredningsansvarig
Socialt ansvarig samordnare Charlotta Landström

Beslutet ska skickas till
Ledningsgrupp stöd och omsorg
Enhetschefer myndighet
Systemförvaltningen Treserva

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-05-21

Individ- och familjenämndens arbetsutskott

Diarienr: IFN-2025/00136

Insatser utan behovsprövning i enlighet med ny socialtjänstlag

Förslag till beslut

Individ- och familjenämnden beslutar att de insatser som framgår av underlaget Insatser utan behovsprövning från 2025-07-01 tillhandahålls utan behovsprövning enligt 11 kap. 5 § ny Socialtjänstlag.

Individ- och familjenämnden beslutar att de villkor som framgår av underlaget Insatser utan behovsprövning ska vara gällande för respektive insats.

Individ- och familjenämnden beslutar om undantag från dokumentationskrav gällande enskilds identitet i enlighet med underlaget Insatser utan behovsprövning.

Ärendebeskrivning

2025-07-01 träder nya socialtjänstlagen i kraft. I 11 kap. 5 § i förslaget till ny socialtjänstlag föreslås att socialnämnden ska få tillhandahålla insatser för personliga behov utan individuell behovsprövning. En förutsättning för att socialnämnden efter 1 juli 2025 ska kunna tillhandahålla insatser utan utredning och individbeslut är att nämnden beslutar särskilt om att dessa insatser ska gå att tillhandahålla utan individuell behovsprövning. I beslut om insatser utan behovsprövning behöver nämnden även ta ställning till om insatsen ska vara öppen för alla eller om den enskilde måste uppfylla vissa villkor för att kunna ta del av insatsen.

I 14 kap. 3 § i förslaget till ny socialtjänstlag föreslås att skyldigheten att dokumentera även omfattar genomförandet av insatser utan behovsprövning vilket innebär att dokumentationsskyldigheten utvidgas. Förslaget innefattar reglering om att insatser i form av rådgivning inte har skyldighet att dokumentera uppgifter om enskildas personliga förhållanden (14 kap. 4 § nya SoL). Förslaget innefattar även en möjlighet för nämnden att om det finns särskilda skäl besluta att uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av en insats enligt 11 kap. 5 § nya socialtjänstlagen.

I beslutsunderlag *Insatser utan behovsprövning* framgår vilka insatser som ska ges utan behovsprövning, vilka villkor som gäller för dessa, samt om insatsen ska undantas från dokumentationskrav.

Tjänsteskrivelse

Dnr: IFN-2025/00136

Beslutsunderlag

Insatser utan behovsprövning

Beredningsansvariga

Charlotta Landström, Socialt ansvarig samordnare
Erica Bålfors Birgersson, Enhetschef, enheten för systematiskt kvalitetsarbete

Beslutet ska skickas till

Charlotta Landström
Erica Bålfors Birgersson
Ledningsgrupp stöd och omsorg

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Charlotta Landström
Socialt ansvarig samordnare

Umeå kommun

Insatser utan behovsprövning

2025-06-18

UMEÅ KOMMUN

Innehåll

Bakgrund 3
Insatser utan behovsprövning 3
Villkor 3
Dokumentationskrav samt undantag från dokumentationskrav 3
Sammanställning 4
Första Linjen 8
Aktivt föräldraskap - föräldrastödsprogram 8
Aktivt ledarskap för bonusfamiljer 8
COPE föräldrastödsprogram 9
EFST - föräldrastödsprogram 10
Ersboda tjejgrupp 11
Funka tillsammans - föräldragrupp 12
Föräldragrupp Skolfrånvaro 13
FÖS – föräldraskap i Sverige 14
Föräldrasupporten - individuellt föräldrastöd 15
Lilla ABC - föräldrastödsprogram 16
Mina trygga föräldrar – enskilda stödsamtal 17
Nätverksmöten (ex föräldra- eller /familjerådslag) 18
Stjärnan föräldrastödsprogram 19
Trygga Barn Cirkeln – föräldrastödssamtal i grupp 20
Öppen förskola 21
Öppen förskolas Minigrupp 22
Enheten för prevention 23
COPE – föräldrastödsprogram tonår 23
Fältgruppen 24
Ingången alkohol- och drogrådgivning – individuella samtal ungdom 25

Ingången alkohol- och drogrådgivning– Individuella samtal anhörig 27
Ingången alkohol- och drogrådgivning – Provtagning 28
MBU – människan bakom uniformen 28
Operativa teamet på Ersängsskolan – individuell handlingsplan 29
Operativa teamet på Ersängsskolan – uppsökande arbete 30
SSPF – individuell åtagandeplan ungdom 32
SSPF – åtagandeplan övergripande och gruppnivå 32
Centrum mot våld 34
Individuella stödsamtal till personer utsatta för våld i nära relation 34
Individuella stödsamtal till personer utsatta för hedersrelaterat våld 34
Individuella stödsamtal till personer som utövar hedersrelaterat våld och förtryck 35
KAST-mottagningen 36
Mansmottagning – stödgrupp för kvinnor 37
Mansmottagning – stödgrupp för män 38
MIKA mottagning – individuella stödsamtal 39
Stödgrupp för våldsutsatta 39
Familjerätten 40
Ballongen 40
BIFF – stödsamtal i grupp 41
Frivilliga samarbetssamtal 42
Alkohol- och drogmottagning 42
Individuella stödsamtal 42
Individuella stödsamtal - anhörigstöd 43
Stödgrupp för anhöriga 43
Stödgrupp för personer som vuxit upp med förälder med beroende 44
Stödgrupp för återfallsprevention 44
Beroendeenheten 45
CRAFT grupp 45
Anpassad MI 45

Familjebehandling 46
Barnkraft 46
Daglig verksamhet 47
Öppen insats via Aros dagliga verksamhet 47

Bakgrund

Insatser utan behovsprövning

I 11 kap. 5 § i förslaget till ny socialtjänstlag föreslås att socialnämnden ska få tillhandahålla insatser för personliga behov utan individuell behovsprövning. Möjligheten att tillhandahålla insatser utan individuell behovsprövning syftar bland annat till att ge socialtjänsten ytterligare ett verktyg eller arbetssätt för att komma i kontakt med enskilda som i dag är svåra att nå, till exempel barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet, personer med ett skadligt bruk eller beroende, personer med psykisk funktionsnedsättning, personer i prostitution och de som utsätts för våld.

En förutsättning för att socialnämnden efter 1 juli 2025 ska kunna tillhandahålla insatser utan utredning och individbeslut är att kommunen beslutar särskilt om att dessa insatser ska gå att tillhandahålla utan individuell behovsprövning. Det gäller både insatser som tidigare tillhandahållits på detta sätt, som till exempel rådgivning, träffpunkter och enklare former av stöd- och samarbetssamtal, samt eventuellt nya tillkommande insatser.

Villkor

Om kommunen beslutar att erbjuda en insats utan individuell behovsprövning behöver kommunen också ta ställning till vilka villkor som ska gälla för insatsen. Kommunen behöver ta ställning till om insatsen ska vara öppen för alla eller om den enskilde måste uppfylla vissa villkor för att kunna ta del av den. Uppsatta villkor för insatserna bygger på att insatserna är riktade till personer med problem inom kända riskområden. Skäl till villkoren är att insatser utan behovsprövning har förebyggande karaktär och de syftar till att minska risken för att personer utvecklar större problem därav har målgrupperna särskilt behov av insatserna.

Dokumentationskrav samt undantag från dokumentationskrav

Skyldigheten att dokumentera regleras i 14 kap. 3 § i förslaget till ny socialtjänstlag. Av den bestämmelsen följer att handläggning av ärenden ska dokumenteras. Dokumentationen ska

avse beslut och åtgärder i ärendet. Vidare följer av bestämmelsen att genomförandet av insatser ska dokumenteras (som huvudregel). Detta innebär att dokumentationsskyldigheten utvidgas till att gälla genomförandet av alla insatser, även de som inte föregås av någon handläggning (ansökan, utredning och beslut).

I förslaget till nya socialtjänstlagen föreslås undantag från huvudregeln om dokumentation. I 14 kap. 5 § i förslaget nya socialtjänstlagen föreslås en regel som innebär att uppgifter om enskildas personliga förhållanden inte behöver dokumenteras vid genomförande av rådgivning. I 14 kap. 5 § i förslaget till ny socialtjänstlag föreslås att socialnämnden ska få, om det finns särskilda skäl, besluta att uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av en insats utan individuell behovsprövning enligt 11 kap. 5 §. Vad som utgör särskilda skäl måste bedömas utifrån insatsens syfte och karaktär. Undantag kan exempelvis vara motiverat om det bedöms vara svårt att nå utsatta grupper utan en möjlighet för enskilda att delta anonymt. Skälen för att göra undantag från dokumentationskravet måste vägas mot behovet av att kunna följa upp insatsen på individnivå.

I de erbjudandeinsatser som nämnden idag tillhandahåller dokumenteras inte uppgifter om enskilds identitet. Fördelen med att erbjuda enskilda anonymitet och låg tröskel för att söka stöd bedöms väga över den risk som kan uppkomma med att inte dokumentera uppgifter om enskilds identitet. Den nya regleringen om utökad dokumentation ingår i förvaltningens arbete med omställning till nya SoL. Förvaltningen inväntar föreskrifter och allmänna råd samt kunskapsvägledning från Socialstyrelsen för att löpande ta ställning och bedöma behovet av dokumentationen i insatser utan behovsprövning. Beslut om att undanta insatser från dokumentation kommer att följas upp och kommer sannolikt behöva revideras allt eftersom omställningsarbetet fortlöper.

Sammanställning

Här ges en sammanställning av de insatser som individ- och familjenämnden efter den 1 juli 2025 beslutat ska kunna ges utan behovsprövning, samt vilka som undantas från dokumentationskrav.

I efterföljande avsnitt ges en tydligare beskrivning av varje insats, vilka villkor som ska gälla, samt skäl för eventuella undantag från dokumentationskrav.

Verksamhet	Insats	Undantag från dokumentations-krav enl. 14 kap. 5 § nya SoL	Ej Dokumentations-krav enl. 14 kap. 4 § nya SoL.	Dokumentations-krav
Första Linjen	Aktivt föräldraskap, Föräldrastödsprogram i grupp	X		
	Aktivt ledarskap för Bonusfamiljer, stödsamtal i grupp	X		
	Cope föräldrastödsprogram	X		
	EFST - föräldrastödsprogram	X		
	Ersboda tjejgrupp	X		
	Funka tillsammans - föräldragrupp	X		
	Föräldragrupp Skolfrånvaro	X		
	FÖS - Föräldraskap i Sverige, samhällsorienterade föräldraträffar i grupp	X		
	Föräldrasupporten - Individuellt föräldrastöd	X		
	Lilla ABC-Föräldrastödsprogram	X		
	Mina trygga föräldrar, enskilda stödsamtal	X		
	Nätverksmöten tex familjerådslag eller föräldrarådslag	X		
	Stjärnan föräldrastödsprogram	X		
	Trygga Barn Cirkeln - Föräldrastödssamtal i grupp	X		
	Öppen förskola	X		
	Öppen förskolas “Minigrupp”	X		
Enheten för prevention	COPE föräldrastödsprogram riktat mot tonårsföräldrar	X		
	Fältgruppen – uppsökande arbete	X		
	Ingången alkohol och drogrådgivning, individuella samtal ungdom	X		

	Ingången alkohol och drogrådgivning, Individuella stödsamtal till anhörig	X		
	Ingången alkohol och drogrådgivning, provtagning			X
	MBU – människan bakom uniformen	X		
	Operativa teamet på Ersängskolan, individuell handlingsplan	X		
	Operativa teamet på Ersängskolan, uppsökande arbete	X		
	SSPF, individuell åtagandeplan ungdom			X
	SSPF, åtagandeplan övergripande och gruppnivå	X		
Centrum mot våld	Individuella stödsamtal till personer utsatta för våld i nära relation	X		
	Individuella stödsamtal till personer utsatta för hedersrelaterat våld	X		
	Individuella stödsamtal till personer som utövar hedersrelaterat våld och förtryck.	X		
	KAST - mottagningen	X		
	Mansmottagningen, stödgrupp för kvinnor	X		
	Mansmottagningen, stödgrupp för män	X		
	MIKA-mottagningen, individuella samtal	X		
	Stödgrupp för våldsutsatta	X		
Familjerätten	Ballongen – barngrupp till barn med skilda föräldrar	X		
	BIFF	X		
	Samarbetssamtal		X	
Alkohol- och drogmottagningen	Individuella stödsamtal		X	
	Individuella stödsamtal, anhörigstöd		X	
	Stödgrupp för anhöriga		X	

	Stödgrupp för personer som vuxit upp med förälder med beroende		X	
	Stödgrupp för återfallsprevention		X	
Beroendeenheten	CRAFT grupp, stödsamtal i grupp	X		
	MI- anpassad			X
Familjebehandlingen	Barnkraft	X		
Daglig verksamheten	Aros	X		

Första Linjen

Aktivt föräldraskap - föräldrastödsprogram

Beskrivning av insats

Föräldrastödsprogram i grupp. Programmet består av 15 kurstimmar och ges vid 5 tillfällen under två och en halv timmar per tillfälle. Kursen varvar teori, filmklipp, dialog, färdighetsträning, erfarenhetsutbyte och övningar.

Villkor

Programmet riktas till den som är förälder eller bonusförälder, familjehem eller i annan form lever med barn 1-6 år.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet.

Skäl för undantag

Frivillig kurs att söka, är lika för alla och följer ett givet program.

Insatsen följs upp på gruppnivå. Det bedöms finnas skäl för att deltagarna ska kunna vara anonyma, för att sänka tröskeln för föräldrar att söka kursen och på så sätt underlätta för föräldrarna att få stöd och tillgång till insatsen. Det finns därför ett behov att undanta insatsen från dokumentation.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Aktivt ledarskap för bonusfamiljer

Beskrivning av insats

Föräldragrupp/stödsamtal i grupp, tre tillfällen där varje träff är två timmar.

Insatsen riktar sig till föräldrar och bonusföräldrar till barn i åldrarna 0 – 18 år. Syftet med föräldrastödet är att stötta genom att erbjuda föräldrar/bonusföräldrar information, färdigheter och stöd så att deras barn kan växa och utveckla samarbetsförmåga, mod, ansvar, självkänsla och respekt.

Villkor

Alla föräldrar/bonusföräldrar till barn i åldrarna 0 – 18 år i syfte att förbättra samspelet och minska konflikter i familjer och därigenom minskas risk att barnen utvecklar allvarligare beteendeproblem på längre sikt.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Öppen gruppverksamhet som är öppen för alla föräldrar/bonusföräldrar i Umeå kommun. Gruppverksamheten är lika för alla och följer ett givet program.

Syftet med gruppen är att ge föräldrar/bonusföräldrar en mötesplats för att dela och utbyta erfarenheter, tips och idéer med varandra. Att deltagarna i gruppen får bevara sin anonymitet gör att fler vågar söka detta stöd och prata öppet om de svårigheter de möter i sin vardag, en situation som många beskriver är förknippad med mycket känslor, skam och skuld.

Det bedöms inte finnas behov av att dokumentera eller följa upp på individnivå. Insatsen följs upp på gruppnivå.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

COPE föräldrastödsprogram

Beskrivning av insats

Generellt föräldrastödsprogram, föräldrastödsprogram i grupp, 9 träffar samt en uppföljningsträff. Manualbaserad.

Villkor

Föräldrar till barn 3-12 år som upplever att de har behov av stöd i sitt föräldraskap. Syftet är att ge föräldrar verktyg för att förstå och hantera sitt barns beteende. Genom att förbättra deras förmåga att hantera typiska vardagsproblem och konfliktsituationer vill man förbättra samspelet och minska konflikterna samt risken att barnen utvecklar allvarligare beteendeproblem på längre sikt. Programmet syftar också till att utveckla stödjande nätverk bland föräldrar och att informera om samhällets stödinsatser.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Frivillig kurs att söka lika för alla och följer ett givet program.

Insatsen följs upp på gruppnivå. Det bedöms finnas skäl för att deltagarna ska kunna vara anonyma, för att sänka tröskeln för föräldrar att söka kursen och på så sätt underlätta för föräldrarna att få stöd och tillgång till utbildningen.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

EFST - föräldrastödsprogram

Beskrivning av insats

Emotionsfokuserad färdighetsträning för föräldrar (EFST), föräldrastödsprogram för att stötta föräldrar och bonusföräldrar att förstå och hjälpa barn 0-18 år med utmanande beteenden. Föräldrastödsprogram i grupp två tillfällen, heldagar.

Villkor

Öppen kurs tillgänglig för föräldrar i Umeå kommun som syftar till att ge föräldrar verktyg för att förstå och hantera sitt barns beteende. Genom att förbättra deras förmåga att hantera konfliktsituationer vill man förbättra samspelet, minska konflikter och reparera relation mellan barn och förälder vilket minskar risken att barnen utvecklar allvarligare beteendeproblem på längre sikt.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Frivillig öppen kurs med fasta nyckelteman/färdigheter. Följer ett givet program. Insatsen följs upp på gruppnivå. Det bedöms finnas skäl för att deltagarna ska kunna vara anonyma, för att sänka tröskeln för föräldrar att söka kursen och på så sätt underlätta för föräldrarna att få stöd och tillgång till insatsen. Det finns därför ett behov att undanta insatsen från dokumentation.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Ersboda tjejgrupp

Beskrivning av insats

Gruppverksamhet. En träff i veckan mellan kl 15-16.30 under en termin eller längre, om villkoret för insatsen fortfarande uppfylls. Samtycke inhämtas från vårdnadshavare om barnet är under 15 år.

Villkor

Riktar sig till tjejer mellan 13-16 år som känner ett utanförskap. Syftet med tjejgruppen är att skapa en trygg plats för dem som upplever ensamhet får möjlighet att möta andra i liknande situationer och minska känslan av ensamhet. För dem som saknar sociala sammanhang, med

målet att främja gemenskap och stärka självförtroendet. Det ska vara en plats där deltagarna känner sig sedda, hörda och accepterade

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet.

Skäl för undantag

Öppen gruppverksamhet/ träffpunkt dit vem som helst som uppfyller kriterierna kan komma. Inte alltid de har ett pågående ärende på socialtjänsten. Det bedöms finnas skäl för att deltagarna ska kunna vara anonyma, för att de ska våga komma till gruppen. Det blir ett sätt att "sänka tröskeln" för dessa tjejer. Att deltagarna i gruppen får bevara sin anonymitet gör att fler vågar söka detta stöd och prata öppet om de svårigheter de har, vilka för många är förknippade med mycket känslor, skam och skuld. Det finns därför ett behov att undanta insatsen från dokumentation.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Funka tillsammans - föräldragrupp

Beskrivning av insats

Stödgrupp för föräldrar/bonusföräldrar till barn med npf (neuropsykiatrisk funktionsvariation, t ex adhd/autism/språkstörning) eller föräldrar/bonusföräldrar som tror att barnet har npf. Gruppen träffas vid fem tillfällen och leds av två gruppledare. Det är olika teman på varje träff.

Villkor

Insatsen riktar sig till föräldrar och/eller bonusföräldrar till barn 0-18 år med npf-diagnos eller förälder/bonusförälder till barn som de tror har en npf-diagnos.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Syftet med gruppen är att ge föräldrar till barn med npf en mötesplats för att dela och utbyta erfarenheter, tips och idéer med varandra. Föräldrarna ges också olika verktyg i att få vardagen att fungera på ett bättre sätt. Att deltagarna i gruppen får bevara sin anonymitet gör troligen att fler vågar söka detta stöd och prata öppet om de svårigheter de möter i sin vardag. Det bedöms inte finnas behov av att dokumentera eller följa upp på individnivå. Följs upp på gruppnivå.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Föräldragrupp Skolfrånvaro

Beskrivning av insats

Föräldrastödsgrupp där det erbjuds stödsamtal i grupp för föräldrar eller anhöriga med barn i åldern 10–16 år med skolfrånvaro. Syftet med gruppen är främst att dela erfarenheter med andra i liknande situationer samt få rådgivning.

Materialet vi utgår i från är framtaget via riksförbundet attention och innehållet i träffarna är fördelade utifrån förbestämda teman

Villkor

Alla föräldrar och anhöriga som har barn med en skolfrånvaro, oavsett omfattning på frånvaro är välkomma. Gruppen riktar sig till de med barn i ålder 10-16 år.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Syftet med gruppen är att ge föräldrar/anhöriga, till barn som kämpar med skolfrånvaro, en mötesplats för att dela och utbyta erfarenheter, tips och idéer med varandra. Att deltagarna i gruppen får bevara sin anonymitet gör troligen att fler vågar söka detta stöd och prata öppet om de svårigheter de möter i sin vardag, många berättar att deras situation är förknippat med mycket skam och skuld. Det bedöms inte finnas behov av att dokumentera eller följa upp på individnivå. Insatsen följs upp på gruppnivå

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

FÖS – föräldraskap i Sverige

Beskrivning av insats

Samhällsorienterande föräldraträffar i grupp för utrikesfödda föräldrar.

Syftet med föräldraträffarna är att föräldrarna ska få mer information om områden som är viktiga för familjelivet i Sverige, vilket förväntas komma barnen till gagn.

Målet är att deltagarna ska känna sig tryggare i sitt föräldraskap, samt att de ska våga fråga om och diskutera sådant som de undrar över. Vidare att de ska veta vart de kan vända sig för mer stöd om de behöver det.

Villkor

Målgrupp är utrikesfödda föräldrar med barn i åldern 0– 18 år i syfte att öka kunskapen, förtroendet och tillit till samhällets instanser vilket kan leda till en ökad möjligheten för målgruppen att söka stöd i ett tidigt skede för barn och unga. Detta leder till minskad risk för utanförskap och ogynnsam utveckling för barn och unga.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Insatsen följs upp på gruppnivå. Det bedöms finnas skäl för att deltagarna ska kunna vara anonyma, för att sänka tröskeln för föräldrar att söka kursen och på så sätt underlätta för föräldrarna att få stöd och tillgång till utbildningen. Det finns därför ett behov att undanta insatsen från dokumentation.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Föräldrasupporten - individuellt föräldrastöd

Beskrivning av insats

Föräldrasupportens individuella föräldrastöd består av rådgivning i föräldrarollen. Det kan till exempel handla om rådgivning kring lugnt föräldraskap, kring att stärka relationen till barnet, kring barn med skolfrånvaro. Stödet utgår från den enskildes behov och kan därför se väldigt olika ut men med utgångspunkt på individens behov väljs program eller metod ut som matchar behovet. Gemensamt är att det syftar till att förebygga att problem växer sig stora.

Villkor

Föräldrasupportens individuella föräldrastöd erbjuds till föräldrar eller närstående till barn 0-18 år, och den enskilde tar själv kontakt med Föräldrasupporten via e-tjänst, telefon eller funktionsbrevlåda.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Föräldrasupportens enskilda föräldrastöd bör undantas från dokumentationskrav gällande uppgifter om den enskildes identitet. Detta eftersom det inte finns behov av att följa upp insatsen på individnivå då insatsen ges på universell nivå och i förebyggande syfte. Det

bedöms finnas skäl för att deltagarna ska kunna vara anonyma i kontakten med Föräldrasupporten för att därmed sänka tröskeln till att söka stöd. Vid behov av ytterligare och mer omfattande stöd behöver dokumentation ske genom att öppna ett ärende i socialtjänstens verksamhetssystem, antingen genom ansökan från förälder eller ungdomen, eller genom orosanmälan från Föräldrasupporten.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Lilla ABC - föräldrastödsprogram

Beskrivning av insats

Generellt föräldrastödsprogram för föräldrar med barn yngre än 3 år totalt fyra träffar.

Träffarna leds av två utbildade gruppledare. Manual och bilder används under träffarna som stöd för diskussionerna.

Villkor

Föräldrar med barn under 3 år. Syftet med programmet är att stärka föräldraförmågor samt främja barnets hälsa och utveckling. Grunden för Lilla ABC utgår från kunskap och forskning, är lika för alla och följer ett givet program.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Generellt föräldrastöd att söka (förebyggande). Det bedöms finnas skäl för att deltagarna ska kunna vara anonyma, för att sänka tröskeln in till att söka kursen och på så sätt underlätta för föräldrarna att få stöd och tillgång till utbildningen. Det finns därför ett behov att undanta insatsen från dokumentation. Insatsen följs upp på gruppnivå.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Mina trygga föräldrar – enskilda stödsamtal

Beskrivning av insats

Stödsamtal som riktar sig till föräldrar som är på väg att separera eller har separerat och där det finns konflikter mellan föräldrarna. Stödet ges enskilt och följer ett givet program på totalt fyra träffar. Fokus ligger på att stötta föräldern att hantera situationen på ett sätt som blir bra för barnet/barnen. Huvudfokus på att föräldern arbetar med sig själv och sina känslor, fokusera på vad den själv kan förändra och ta ansvar för sig själv oavsett hur den andra föräldern agerar eller säger. Det är även rådgivning, samtalsstöd kopplat till separationen, samarbete och föräldraskapet.

Villkor

Föräldrar som är separerade eller är på väg att separera.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Ges inom ramen för föräldrasupporten och är öppen för föräldrar i Umeå kommun.

Det finns en stor rädsla av föräldrar i separation att uppgifter ska dokumenteras och bedömas och som skulle kunna användas av den andre föräldern i en eventuell vårdnadstvist i domstol. Att de får bevara sin anonymitet gör att fler vågar söka detta stöd och prata öppet om de svårigheter de upplever. Det finns därför ett behov att undanta insatsen från dokumentation.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera

uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Nätverksmöten (ex föräldra- eller /familjerådslag)

Beskrivning av insats

Nätverksmöte med barns/ungas privata och/eller professionella nätverk. I dialog med föräldrar och den unga bjuds personer som kan vara ett stöd in till en träff. Syftet är att för barnet viktiga vuxna tillsammans ska göra en planering med aktiviteter och åtgärder för att möta upp de behov som finns.

Villkor

Målgruppen är föräldrar och barn/ungas privata och/eller professionella nätverk för de barn och unga som har eller är i risk för ett socialt nedbrytande beteende/normbrytande beteende. Även barn/ungdom som befinner sig i riskmiljöer och i riskumgängen men ännu inte själv har ett etablerat negativt beteende.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Insatsen kan vara genomförbar i olika typer av situationer som familjer befinner sig i, där det finns personer som inte är barnets föräldrar som kan och vill vara ett stöd för familjen. Utgångspunkten är att de som deltar gör det frivilligt. Vi ser att det skulle vara lättare att motivera deltagare till nätverksmöten om det inte dokumenterades personuppgifter. Detta för att det generellt finns ett motstånd till socialtjänsten och att det vore ett steg mot att sänka tröskeln ytterligare till att få tillgång till insatser från socialtjänsten som direkt och indirekt får en positiv påverkan på barn.

Att tidigt fånga upp och bemöta den oro som inkommer för ett barn eller en ungdom i risk att t ex rekryteras in i kriminella nätverk eller annan ogynnsam utveckling. Genom att tidigt upprätta samverkan och samarbete utifrån den oro som finns ökar möjligheten till att samtliga närstående och professionella aktörer har en samsyn kring oro och behov. Genom

att flera verksamheter tidigt involveras ökar möjligheten till att stärka skyddsfaktorer kring barnet/ungdomen och på så sätt förhindra en fortsatt negativ utveckling hos den enskilde.

Att föräldrar barn och unga samt privata nätverket får bevara sin anonymitet gör att fler vågar söka detta stöd och prata öppet om de svårigheter de har som många beskriver är förknippad med mycket känslor, skam och skuld. Det bedöms inte finnas behov av att dokumentera eller följa upp på individnivå.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Stjärnan föräldrastödsprogram

Beskrivning av insats

Föräldrastödsgrupp som följer ett givet program för föräldrar och barn 0 – 6 månader. Föräldern får genom Stjärnan stöd att tro mer på sig själv och sin föräldraförmåga samt lära känna andra föräldrar och får dela sina erfarenheter. En gång i veckan i 12 veckor träffas föräldrar och barn i grupp ledd av förskollärare och socionom. Varje träff har ett tema såsom rutiner, omsorg i vardagen och barnets behov och utveckling. Vid behov erbjuds parallellt med gruppen även individuella samtal med barnpsykolog en gång per vecka. Stjärnan är ett samarbete mellan Umeå Kommun och Region Västerbotten.

Villkor

Gravida och nyblivna föräldrar i Umeå kommun i behov av särskilt stöd med barn 0 - 6 månader.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Stjärnan är ett frivilligt föräldrastöd i gruppform utan bistånd. Syftet med gruppen är att ge föräldrar till barn 0 – 6 månader som kämpar med sin tro på sin egen föräldraförmåga, en mötesplats för att dela och utbyta erfarenheter. Att föräldrarna i gruppen får bevara sin anonymitet gör troligen att fler vågar söka detta stöd och prata öppet om de svårigheter de möter i sin vardag, något som många berättar är förknippat med mycket skam och skuld.

Stjärnan kan vid behov erbjudas som behovsprövad insats. I detta fall sker dokumentation enligt rutin. När parallella individuella samtal med barnpsykolog pågår, dokumenterar Regionen detta. Insatsen följs upp på gruppnivå.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Trygga Barn Cirkeln – föräldrastödssamtal i grupp

Beskrivning av insats

Föräldrastödsgrupp för föräldrar till barn 0 –18 år. Materialet till kursen Trygga Barn Cirkeln är hämtat från Tryggare Barn, men till skillnad från Tryggare Barn som ges som behovsprövad enskild insats, erbjuder vi här stöd i form av grupp med 4 – 6 föräldrar. Trygga Barn Cirkeln innehåller fem centrala teman för lugnt föräldraskap. Fokus ligger på att stärka relationen och att förebygga risksituationer mellan barn och föräldrar. Det görs genom övningar, filmer, bild-stöd samt gemensamma reflektioner. Gruppen träffas vid fem tillfällen. Innehållet i Tryggare Barn bygger på kunskapen om risk- och skydd och är en utveckling av Komet för föräldrar. Temana syftar till att stärka skyddande faktorer och minska riskfaktorer i en familj. Föräldraskap innebär en utmaning för alla. För föräldrar med NPF innebär upprätthållandet av en fungerande familjevardag en särskilt stor utmaning. Svårighet med bristande uppmärksamhet och exekutiv funktion hos föräldern ökar risken för bristande tillsyn och uppmärksammande av barnets behov.

Villkor

Riktar sig till föräldrar med NPF som har barn i åldern 0 – 18 år.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Här erbjuds föräldrarna en mötesplats för att dela och utbyta erfarenheter. Genom att erbjuda föräldrar stöd i grupp istället för individuellt, minskar stigmatisering och ökar mottagligheten och viljan till att ta emot stöd. Att föräldrarna i gruppen får bevara sin anonymitet gör troligen att fler vågar söka detta stöd och prata öppet om de svårigheter de möter i sin vardag, något som många berättar är förknippat med mycket skam och skuld. Det finns därför ett behov att undanta insatsen från dokumentation.

Kursen är lika för alla och följer ett givet program.

Insatsen följs upp på gruppnivå.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Öppen förskola

Beskrivning av insats

Gruppverksamhet för barn 0-6 år och deras föräldrar eller anhöriga. Öppen träffpunkt och mötesplats med förskolepedagogiskt samt föräldrastödjande innehåll. Föräldrar och barnen kommer och går under öppettider.

Villkor

Generell gruppverksamhet och mötesplats för barn 0-6 år och deras föräldrar eller anhöriga.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Öppen frivillig verksamhet. Det bedöms inte finnas behov av att dokumentera eller följa upp på individnivå. Verksamheten följs upp på gruppnivå via familjecentralers brukarenkät. Det bedöms finnas skäl för att deltagarna ska kunna vara anonyma, för att sänka tröskeln in till verksamheten. Vi vet också att det finns föräldrar med skyddad identitet och vi värnar om att denna verksamhet ska vara trygg för alla. Det finns därför ett behov att undanta insatsen från dokumentation.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Öppen förskolas Minigrupp

Beskrivning av insats

Mötesplats för föräldrar till barn ca 0-2 år som vill träffas i en mindre fast grupp, ca 5 –10 tillfällen. Det är en öppen träffpunkt. Föräldrar erbjuds plats utifrån behov genom kontakt på familjecentral. Samtal om föräldraskap och barnsutveckling och hälsa. Diskussionsfrågor (kunskapsbaserade från regionens rikshandbok)

Villkor

Generell verksamhet. Åldersspann på barnen vanligen 0-2 år

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Liten generell föräldragrupp att söka (> 6 barn, med föräldrar). Förebyggande och tidig insats. Rådgivande.

Det bedöms finnas skäl för att deltagarna ska kunna vara anonyma, för att för att sänka tröskeln in till att delta i gruppen och på så sätt underlätta för föräldrarna att ta del av

gemenskapen och stödet. Det finns därför ett behov att undanta insatsen från dokumentation.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Enheten för prevention

COPE – föräldrastödsprogram tonår

Beskrivning av insats

I COPE- programmet arbetar man utifrån en storgruppsmodell med grupper som består av 25-30 föräldrar. Gruppen träffas en gång/vecka i nio veckor och varje träff följer en struktur som avhandlar en strategi. Insatsen bygger på social inlärningsteori, beteendeterapeutiska principer samt familjesystemteori. Syftet med kursen är att ge föräldrar verktyg för att förstå och hantera sitt barns beteende, förbättra förmågan att hantera typiska vardagsproblem och konflikter, förbättra samspelet och minska konfliktsituationer samt risken för att barnet utvecklar allvarligare beteendeproblem på sikt.

Villkor

COPE föräldrastödsprogram tonår riktar sig till föräldrar som har barn i åldrarna 13-17 år.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Dokumentation ska undantas eftersom föräldrastödsgruppen är en allmänt främjande och förebyggande insats, öppen för alla föräldrar till ungdomar 13-17 år. Deltagandet sker utan individuell prövning och insatsen är av frivillig karaktär och ges i kursformat i grupp.

Syftet och genomförbarheten av insatsen kräver inte detaljerade personuppgifter. Variabler för statistik och uppföljning av verksamheten kräver heller inga personuppgifter.

Denna bedömning är i linje med intentionerna i nya socialtjänstlagen, att främja tillitsfulla, lätt tillgängliga och tidiga insatser utan att skapa trösklar i form av myndighetskontakt eller registrering.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Fältgruppen

Beskrivning av insats

Uppsökande arbete. Fältgruppen arbetar uppsökande och relationsskapande med ungdomar i deras miljöer och riktat mot deras föräldrar. Uppdraget är att i ett tidigt skede upptäcka och identifiera ungdomar som befinner sig i risk för att utveckla ett normbrytande beteende, samt ge stöd till ungdomar och föräldrar och vid behov förmedla vidare till andra insatser. Genom att befinna sig ute på fältet fungerar Fältgruppen som ett stöd för ungdomar i deras miljöer och arbetet syftar till att bidra till en tryggare miljö för ungdomar.

Fältgruppen samverkar förutom med föräldrar även med andra aktörer som polis, fritid, skola, region och övrig socialtjänst och erbjuder råd och stöd och genomför orossamtal både individuellt och i grupp.

Villkor

Fältgruppen riktar sig till Umeå kommuns ungdomar i åldern 12-20 år med fokus på ungdomar under 18 år.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav utifrån att verksamheten är av generell och frivillig karaktär, där insatsen ofta genomförs på gemensamma mötesplatser och träffpunkter. Arbetet är allmänt, förebyggande och syftet och genomförbarheten av insatsen kräver inte detaljerade personuppgifter.

Det uppsökande arbetet syftar till att nå individer eller grupper som annars inte söker stöd själva, i syfte att informera om socialtjänstens verksamhet, ge generell rådgivning eller skapa relationer som kan ligga till grund för framtida kontakt. Kontakten sker frivilligt, ibland anonymt och utan att individen lämnar uppgifter som kan knytas till en utredning, insats eller myndighetsutövning. För att möjliggöra smidig samverkan och gemensam problemlösning bedöms att den initiala uppsökande och rådgivande insatsen ska undantas från formella dokumentationskrav.

Det saknas behov av dokumentation för rättssäkerhet, kontinuitet eller uppföljning på individnivå.

Denna bedömning är i linje med intentionerna i nya socialtjänstlagen att främja tillitsfulla, lätt tillgängliga och tidiga insatser utan att skapa trösklar i form av myndighetskontakt eller registrering.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Ingången alkohol- och drogrådgivning – individuella samtal ungdom

Beskrivning av insats

Ingången erbjuder individuellt samtalsstöd och rådgivning gällande tobak, alkohol och andra droger, samt motivation, råd och stöd till förändring. Ungdomen kan även erbjudas provtagning under tiden som ungdomen går på råd- och stödsamtal. Ingången erbjuder vid behov hjälp att ta kontakt med övrig socialtjänst eller andra verksamheter.

Villkor

Målgruppen är ungdomar 12–22 år i Umeå kommun med tankar och funderingar, eller oro för sig själv eller andra, när det gäller tobak, alkohol eller andra droger. För ungdomar upp till 15 år ges insatsen med vårdnadshavarnas samtycke.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Skadligt bruk och beroende är fortsatt förknippat med stigma och skam i vårt samhälle och forskning har visat att det kan vara svårt att nå denna målgrupp och att få dessa individer att söka stöd och hjälp. Ingången alkohol och drogrådgivning har som målsättning att minska tröskeln för enskilda att söka hjälp i ett så tidigt skede som möjligt, enskilda har därmed möjlighet att vara anonyma vid kontakt med Ingången. Syftet och genomförbarheten av insatsen kräver inte detaljerade personuppgifter. Variabler för statistik och uppföljning av verksamheten kräver heller inga personuppgifter. Personer ska kunna få fortsätta vara anonyma av dessa skäl.

Rådgivning utgör en lågtröskelinsats med fokus på att erbjuda stöd utan att individen behöver bli ett ärende inom socialtjänsten, dokumentation i detta sammanhang skulle riskera att minska tillgänglighet och tillit, vilket strider mot lagens intentioner om tidigt stöd.

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav för att sänka tröskeln för unga att söka hjälp från socialtjänsten och kunna ge insatser i ett tidigt skede. Möjlighet till anonymitet är av betydelse för att nå målgruppen med tidiga insatser. Insatsen faller under rådgivning enl 14 kap 4 § SoL.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Ingången alkohol- och drogrådgivning– Individuella samtal anhörig

Beskrivning av insats

Ingången erbjuder individuellt samtalsstöd och rådgivning gällande tobak, alkohol och andra droger, samt motivation, råd och stöd till förändring. Insatsen sker genom personliga möten, telefonsamtal eller digitala samtal. Ingången erbjuder vid behov hjälp att ta kontakt med övrig socialtjänst eller andra verksamheter.

Villkor

Anhöriga till ungdomar 12-22 år i Umeå kommun, med tankar och funderingar, eller oro när det gäller tobak, alkohol eller andra droger.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Skadligt bruk och beroende är fortsatt förknippat med stigma och skam i vårt samhälle och forskning har visat att det kan vara svårt att nå denna målgrupp och att få dessa individer att söka stöd och hjälp. Ingången alkohol och drogrådgivning har som målsättning att minska tröskeln för enskilda att söka hjälp i ett så tidigt skede som möjligt, enskilda har därmed möjlighet att vara anonyma vid kontakt med Ingången. Syftet och genomförbarheten av insatsen kräver inte detaljerade personuppgifter. Variabler för statistik och uppföljning av verksamheten kräver heller inga personuppgifter. Personer ska kunna få fortsätta vara anonyma av dessa skäl.

Rådgivning utgör en lågtröskelinsats med fokus på att erbjuda stöd utan att individen behöver bli ett ärende inom socialtjänsten, dokumentation i detta sammanhang skulle riskera att minska tillgänglighet och tillit, vilket strider mot lagens intentioner om tidigt stöd.

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav för att sänka tröskeln för unga att söka hjälp från socialtjänsten och kunna ge insatser i ett tidigt skede. Möjlighet till anonymitet är av betydelse för att nå målgruppen med tidiga insatser. Insatsen faller under rådgivning enl 14 kap 4 § SoL.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga.

Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Ingången alkohol- och drogrådgivning – Provtagning

Beskrivning av insats

Ungdom som får individuella stödsamtal på Ingången kan i kombination med samtalen erbjudas möjlighet att lämna prover för att påvisa intag av narkotika och andra missbruksmedel. Syftet med insatsen är att fånga upp enskilda med problematik i ett tidigt skede. Insatsen föregås inte av något biståndsbeslut, är frivillig och ges med vårdnadshavares samtycke då ungdomen är under 15 år.

Villkor

Ungdomar 12-22 år i Umeå kommun, villkoret är att ungdomen har pågående individuella stödsamtal på Ingången. Om den unge är under 15 år ges insatsen med samtycke från vårdnadshavare.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska **inte** undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om den enskildes identitet

MBU – människan bakom uniformen

Beskrivning av insats

Människan bakom uniformen (MBU) är en insats i kursform där ungdomar i grupp får möjligheten att lära känna personer som arbetar inom till exempel polis, räddningstjänst och fältgrupp. Det är ett samarbete mellan Umeå kommun, polis, räddningstjänst och ambulanssjukvård. Tillsammans med personal från de olika yrkena får ungdomar en kväll per vecka, under tio veckor, chans att prova delar av deras arbetsuppgifter och ta del av deras vardagliga arbete. Syftet med insatsen är att öka ungdomars delaktighet och minska kriminalitet. Efter utbildningen får ungdomarna möjlighet att bli ambassadörer för MBU.

Gruppledare samt ambassadörsansvarig för insatsen är samordnare för SSPF samt fältpedagog från fältgruppen.

Villkor

MBU riktar sig till ungdomar mellan 15 och 20 år och som är bosatta i Umeå kommun.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Det saknas behov av dokumentation för rättssäkerhet, kontinuitet eller uppföljning på individnivå.

Syftet med insatsen är tidigt fånga upp behov och förebygga mer allvarlig problematik. Insatsen bidrar till att sänka trösklarna för att söka stöd hos socialtjänsten och bidrar till en mer tillitsbaserad socialtjänst.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Operativa teamet på Ersängsskolan – individuell handlingsplan

Beskrivning av insats

Insatsen individuell handlingsplan riktar sig till elever på Ersängsskolan som uppvisar riskfaktorer som begynnande normbrytande beteende och/eller problematisk skolfrånvaro. När eleven uppmärksammas av skolans personal /personal i Operativa teamet (aktualisering/inskrivning) sker dialog med elev och vårdnadshavare och där inhämtas samtycke att information delas mellan skola och socialtjänst. Operativa teamet utforskar elevens behov (kartläggning) och en handlingsplan upprättas mellan teamet, eleven, vårdnadshavare, skola och elevhälsa, där elevhälsan ansvara för dokumentationen. Om det visar sig att familjen behöver ett mer omfattande stöd görs en ansökan/anmälan till socialtjänstens mottagningsenhet.

När en insats genomförs kan vårdnadshavaren erbjudas föräldrastöd, motiverande och stödjande samtal. Insatsen följs upp kontinuerligt med elev och vårdnadshavare. Utifrån elevens behov kan insatsens tid variera från några månader upp till ett år.

Om insatsen avslutas med positivt resultat kommer några uppföljande träffar med elev och vårdnadshavare erbjudas för att vidmakthålla den positiva förändring som skett.

Villkor

Elever i åldern 10-12 år på Ersängsskolan som uppvisar riskfaktorer, begynnande normbrytande beteende och/eller problematisk skolfrånvaro samt deras föräldrar

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Den nya socialtjänstlagen syftar till att göra socialtjänsten mer tillgänglig, förebyggande och kunskapsbaserad. Ett centralt inslag är att främja samverkan och tidiga insatser, till exempel genom skolsociala team. Insatserna ska vara förebyggande, lätt tillgängliga och bidra till att socialtjänsten ses som en stödjande snarare än en kontrollerande part. För att möjliggöra smidig samverkan och gemensam problemlösning bedöms att den initiala uppsökande och rådgivande insatsen ska undantas från formella dokumentationskrav.

En viktig del i samverkan är att insatserna är flexibla och behovsanpassade utifrån den enskilde elevens behov. Vid upprättande av individuell handlingsplan, som behöver ske i samverkan med skola och elevhälsa, ansvarar elevhälsan för dokumentationen.

Risker vid undantag

Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Operativa teamet på Ersängsskolan – uppsökande arbete

Beskrivning av insats

Uppsökande arbete. Operativa teamet är en verksamhet i samverkan mellan skola och socialtjänst. Teamet ska både nå ut tidigt och förebygga behov av mer genomgripande insatser för elever och vårdnadshavare genom att finnas på Ersängsskolan. I uppdraget ingår att samverka för trygghet och studiero samt bidrar till att öka elevers närvaro på skolan. I

uppdraget ingår att arbeta uppsökande mot elever, skapa relation med elever i syfte att upptäcka, förebygga, skapa trygghet och trivsel.

Operativa teamet samverkar förutom med föräldrar även med andra aktörer som polis, fritid, skola, region och övrig socialtjänst och erbjuder råd och stöd både individuellt och i grupp.

Villkor

Elever i årskurs 4-6 på Ersängsskolan samt deras föräldrar.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Den nya socialtjänstlagen syftar till att göra socialtjänsten mer tillgänglig, förebyggande och kunskapsbaserad. Ett centralt inslag är att främja samverkan och tidiga insatser, till exempel genom skolsociala team. Insatserna ska vara förebyggande, lätt tillgängliga och bidra till att socialtjänsten ses som en stödjande snarare än en kontrollerande part. För att möjliggöra smidig samverkan och gemensam problemlösning bedöms att den initiala uppsökande och rådgivande insatsen ska undantas från formella dokumentationskrav.

Syftet och genomförbarheten av insatsen kräver inte detaljerade personuppgifter. Variabler för statistik och uppföljning av verksamheten kräver heller inga personuppgifter.

Undantaget främjar tillgänglighet, trygghet och bygger tillit, i enlighet med intentionerna i nya socialtjänstlagen. Undantaget från dokumentationskrav bidrar till att minska tröskeln för kontakt med socialtjänsten och öka den enskildes benägenhet att ta emot information eller stöd.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

SSPF – individuell åtagandeplan ungdom

Beskrivning av insats

SSPF är en tvärsektoriell samverkansgrupp (skola, socialtjänst, polis och fritid). Tidiga insatser och förebyggande arbete är primärt och i SSPF arbetar man på tre olika nivåer, övergripande, grupp och individ. Syftet är att snabbt upptäcka eller identifiera ungdomar med tidiga tecken på normbrytande beteende, förhindra och förebygga att ungdomar hamnar i kriminalitet, rekryteras till kriminella gäng och/eller inleder missbruk. Målet är att barn och unga ska ha en fungerande skolgång och ett liv fritt från kriminalitet och droger. Detta gör man genom nulägesbeskrivningar, kartläggning, risk- och skyddsbedömningar och genom inhämtande av samtycke vid vidare arbete med individer och insatser kring dessa.

Arbetet bygger på en fast struktur och dagordning, återkommande möten och gemensamma åtagandeplaner på individnivå. I åtagandeplanen beskrivs vad respektive aktör inom SSPF ska ge för stöd till ungdomen. Syftet med åtagandeplanen är att främja en positiv utveckling för ungdomen, exempelvis en fungerande skolgång och meningsfull fritid. Efter upprättandet av åtagandeplanen arbetar var och en utifrån vad som bestämts i åtagandeplanen. I planen framgår vem som ska göra vad och när insatserna ska följas upp.

Inom ramen för samverkan i de olika verksamheterna ansvarar respektive part för sin egen dokumentation utifrån de dokumentationskrav som finns. När en individuell åtagandeplan upprättas inom SSPF ska den dokumenteras enligt gällande dokumentationskrav.

Villkor

SSPF individuell åtagandeplan ungdom riktas till Umeå kommuns elever 13 – 19 år på högstadie- och gymnasieskolor som befinner sig i riskzon/med tidigt normbrytande beteende.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska **inte** undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

SSPF – åtagandeplan övergripande och gruppnivå

Beskrivning av insats

SSPF är en tvärsektoriell samverkansgrupp (skola, socialtjänst, polis och fritid). Tidiga insatser och förebyggande arbete är primärt och i SSPF arbetar man på tre olika nivåer, övergripande, grupp och individ. Syftet är att snabbt upptäcka eller identifiera ungdomar med tidiga tecken på normbrytande beteende, förhindra och förebygga att ungdomar

hamnar i kriminalitet, rekryteras till kriminella gäng och/eller inleder missbruk. Målet är att barn och unga ska ha en fungerande skolgång och ett liv fritt från kriminalitet och droger. På gruppnivå göra detta genom nulägesbeskrivningar, kartläggning, risk- och skyddsbedömningar.

Arbetet bygger på en fast struktur och dagordning, återkommande möten och gemensamma åtagandeplaner på gruppnivå. Syftet med åtagandeplanen är att främja en positiv utveckling för gruppen, exempelvis en meningsfull fritid. Efter upprättandet av åtagandeplanen arbetar var och en utifrån vad som bestämts i åtagandeplanen. I planen framgår vem som ska göra vad.

Inom ramen för samverkan i de olika verksamheterna ansvarar respektive part för sin egen dokumentation utifrån de dokumentationskrav som finns.

Villkor

SSPF åtagandeplan på gruppnivå riktas till Umeå kommuns elever 13 – 19 år på högstadie- och gymnasieskolor som befinner sig i riskzon/med tidigt normbrytande beteende.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet Den nya socialtjänstlagen syftar till att göra socialtjänsten mer tillgänglig, förebyggande och kunskapsbaserad. Ett centralt inslag är att främja samverkan och tidiga insatser. Insatserna ska vara förebyggande, lätt tillgängliga och bidra till att socialtjänsten ses som en stödjande snarare än en kontrollerande part. För att möjliggöra smidig samverkan och gemensam problemlösning bedöms att insatsen ska undantas från formella dokumentationskrav.

I åtagandeplanen beskrivs vad respektive aktör inom SSPF ska ge för stöd på gruppnivå, i planen dokumenteras inga personuppgifter kring enskilda individer och det saknas behov av dokumentation för rättssäkerhet, kontinuitet eller uppföljning på individnivå.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Centrum mot våld

Individuella stödsamtal till personer utsatta för våld i nära relation

Beskrivning av insats

Stödsamtalen riktar sig till personer som lever i en relation av våld samt de som lämnat relationen. Samtalen utgår från psykoedukation och kan vara information, rådgivande, motiverande och/eller av bearbetande karaktär.

Villkor

Personer över 18 år oavsett kön och sexuell identitet, folkbokförda i Umeå och som söker stöd och hjälp för våldsutsatthet i en nära relation.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Insatsen undantas från dokumentation då enskildas behov av anonymitet vägs mot insatsens syfte och genomförbarhet, bedömning görs att dokumentation kan medföra risk att våldsutsatta inte söker stöd och hjälp på mottagningen.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Individuella stödsamtal till personer utsatta för hedersrelaterat våld

Beskrivning av insats

Stödsamtalen riktar sig både till personer som lever i en hederskontext, som vuxit upp i en hederkontext samt de som lämnat. Samtalen kan vara information, rådgivande, motiverande och/eller av bearbetande karaktär.

Villkor

Personer över 18 år oavsett kön och könsidentitet, folkbokförda i Umeå, som söker stöd och hjälp vid utsatthet för hedersrelaterat våld, kontroll och begränsningar.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Enskildas behov av anonymitet vägs mot insatsens syfte och genomförbarhet, bedömning görs att dokumentation kan medföra risk att utsatta personer inte söker stöd och hjälp på mottagningen.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Individuella stödsamtal till personer som utövar hedersrelaterat våld och förtryck

Beskrivning av insats

Stödsamtal av både kartläggande samt informativ karaktär i syfte att upprätta en behandlingsplan för att åstadkomma en påverkan och förändring i riktning mot behandlingsmålen.

Villkor

Personer, oavsett könstillhörighet, över 18 år som är folkbokförda i Umeå och som söker stöd och hjälp för problematik med olika former av hedersvåldsutövande.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Insatsen undantas från dokumentation då enskildas behov av anonymitet vägs mot insatsens syfte och genomförbarhet, bedömning görs att dokumentation kan medföra risk att personer som omfattas av problematiken inte söker stöd och hjälp.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

KAST-mottagningen

Beskrivning av insats

Behandlande samtal. Samtalen har fokus på förändring med målet att klienten ska sluta köpa sex eller förändra sitt problematiska beteende.

De samtal som bedrivs vid KAST baseras på generell samtalsmetodik vilket innebär att klientarbetet utgår från ett icke-dömande och alliansbyggande förhållningssätt. KAST-klienter är ofta i kris varför många samtal har fokus på krishantering. Samtalen har vidare grund i klienten där de första samtalen är av kartläggande karaktär varpå en form av behandlingsplan upprättas och sedan muntligt överlämnas till klienten för att försäkra sig om att behandlare och klient är ense om behandlingsmål.

Villkor

Riktas till personer 18 år och uppåt, oavsett könstillhörighet samt boende i Umeå kommun, vilka behöver stöd i att bryta destruktiva sexuella beteenden som riskerar att påverka dem själva och andra negativt. Även anhöriga är välkomna att höra av sig för råd och stöd.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Enskildas behov av anonymitet vägs mot insatsens syfte och genomförbarhet, ej behov av att följa upp på individnivå.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Mansmottagning – stödgrupp för kvinnor

Beskrivning av insats

Gruppbehandlingen för kvinnor som utgår från teman ur ATV/Icke-våldsgrupp för män samt Predov men då anpassat till kvinnor.

Villkor

Riktas till kvinnor 18 år och uppåt samt boende i Umeå kommun, som har problematik av olika former av våldsutövande eller rädsla för att man kommer att använda någon form av våld.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Enskildas behov av anonymitet vägs mot insatsens syfte och genomförbarhet, ej behov av att följa upp på individnivå. Målgruppens problem är starkt förknippat med stigma och skam i vårt samhälle och forskning har visat att det kan vara svårt att nå denna målgrupp och att få dessa individer att söka stöd och hjälp. Det bedöms finnas skäl för att deltagarna ska kunna vara anonyma i syfte att sänka tröskeln för den enskilde att söka hjälp.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga.

Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Mansmottagning – stödgrupp för män

Beskrivning av insats

Gruppbehandlingen för män utgår ifrån Per Isdals ATV/Icke-våldsgrupp för män vilken är en metod som bygger på en teori om att de som använder våld mot närstående gör det för att bemästra en känsla av vanmakt.

Villkor

Riktas till män 18 år och uppåt, samt boende i Umeå kommun, som har problematik av olika former av våldsutövande eller rädsla för att man kommer att använda någon form av våld.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Enskildas behov av anonymitet vägs mot insatsens syfte och genomförbarhet, ej behov av att följa upp på individnivå. Målgruppens problem är starkt förknippat med stigma och skam i vårt samhälle och forskning har visat att det kan vara svårt att nå denna målgrupp och att få dessa individer att söka stöd och hjälp.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga.
Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

MIKA mottagning – individuella stödsamtal

Beskrivning av insats

Individuella stödsamtal som riktar sig till personer med erfarenhet av sex mot ersättning, att skada sig med sex och/eller varit utsatt för människohandel för sexuella ändamål. Samtalen kan vara information, rådgivande, motiverande och/eller av bearbetande karaktär.

Villkor

Personer över 18 år oavsett kön och sexuell identitet, folkbokförda i Umeå, som söker stöd och hjälp och vill bryta destruktiva livsmönster och sluta sälja sex, har frågor om sex som självskada samt annan utsatthet kopplat till sexuell exploatering.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Insatsen undantas från dokumentation då enskildas behov av anonymitet vägs mot insatsens syfte och genomförbarhet, bedömning görs att dokumentation kan medföra risk att utsatta personer inte söker stöd och hjälp på mottagningen.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Stödgrupp för våldsutsatta

Beskrivning av insats

Stödgrupp består av 20 tillfällen i halvöppen grupp med rullande intag och utgår från Utväg Skaraborgs manual med olika teman. Stödgruppen syftar till att stärka kvinnor i sitt motstånd mot våldet och bidra till återhämtning genom ökad självkännedom, bättre

självförtroende, ökad förståelse för barnens situation samt att få träffa andra som har upplevt våld i en nära relation.

Villkor

Stödgruppen riktar sig till personer över 18 år som identifierar sig som kvinnor, folkbokförda i Umeå och som varit utsatta för våld i en parrelation/kärleksrelation.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Insatsen undantas från dokumentation då enskildas behov av anonymitet vägs mot insatsens syfte och genomförbarhet, bedömning görs att dokumentation kan medföra risk att våldsutsatta inte söker stöd och hjälp på mottagningen.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Familjerätten

Ballongen

Beskrivning av insats

Stödgrupp för barn till separerade föräldrar.

Villkor

Barn i åldern 7-12 år som har separerade föräldrar. Vårdnadshavare samtycker till insatsen.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Ej behov av att följa upp på individnivå

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

BIFF – stödsamtal i grupp

Beskrivning av insats

BiFF (Barn i föräldrars fokus) består av gruppträffar som äger rum vid tre till fyra tillfällen om 2–2,5 timmar, där vårdnadshavare i liknande situation får möjlighet att samtala om och ta del av kunskap om hur barn reagerar vid en separation samt hur konflikter mellan vårdnadshavare påverkar barn. Träffarna utgår från ett färdigt material. Syftet är att föräldrar ska få hjälp att synliggöra sitt barns behov och situation genom att ställa dig frågan "Vad kan jag som förälder göra för att underlätta för mitt barn?". Metodens innehåll bygger på anknytnings- och kommunikationsteorier samt FN:s barnkonvention och arbetssättet Barns behov i Centrum (BBIC). Metoden har utvärderats men inte i en randomiserad kontrollerad studie (RCT).

Villkor

Föräldrar som är separerade, befinner sig i konflikt och har sina barn boende hos sig eller som har umgänge med dem.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Ej behov av att följa upp på individnivå

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera

uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Frivilliga samarbetssamtal

Beskrivning av insats

Strukturerade samtal under ledning av familjerättssocionom med föräldrar med syfte att nå enighet kring frågor som rör vårdnad, boende och eller umgänge, samt frågor om barnets försörjning.

Villkor och objektiva skäl för villkoren

Föräldrar som har gemensamma barn men inte bor tillsammans.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ges i form av rådgivning och har ingen skyldighet att dokumentera uppgifter om enskildas personliga förhållanden enligt 14 kap. 4 § nya SoL.

Alkohol- och drogmottagning

Individuella stödsamtal

Beskrivning av insats

1-5 enskilda samtal till personer som upplever negativa konsekvenser relaterat till alkohol, droger eller spel om pengar. Samtalen kan vara av rådgivande-, motiverande eller behandlande karaktär. Insatsen har erbjudits på Alkohol-och drogmottagningen sedan september 2008 i samverkan med Region Västerbotten på primärvårdsnivå.

Villkor

Personer över 18 år, folkbokförda i Umeå kommun eller i en kranskommun som har avtal med mottagningen, som upplever negativa konsekvenser relaterat till alkohol, droger eller spel om pengar.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ges i form av rådgivning och har ingen skyldighet att dokumentera uppgifter om enskildas personliga förhållanden enligt 14 kap. 4 § nya SoL.

Individuella stödsamtal - anhörigstöd

Beskrivning av insats

1-5 enskilda samtal till anhöriga till personer och som har negativa konsekvenser relaterat till alkohol, droger eller spel om pengar. Samtalen kan vara av rådgivande-, motiverande eller behandlande karaktär. Insatsen har erbjudits på Alkohol-och drogmottagningen sedan september 2008 i samverkan med Region Västerbotten på primärvårdsnivå.

Villkor

Personer över 18 år, folkbokförda i Umeå kommun eller i en kranskommun som har avtal med mottagningen, som upplever negativa konsekvenser relaterat till alkohol, droger eller spel om pengar utifrån ett anhörigperspektiv.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ges i form av rådgivning och har ingen skyldighet att dokumentera uppgifter om enskildas personliga förhållanden enligt 14 kap. 4 § nya SoL.

Stödgrupp för anhöriga

Beskrivning av insats

Stödgrupp som erbjuds en omgång/termin 6 träffar á 2 timmar om det finns tillräckligt många deltagare anmälda, max 6 personer/grupp pga lokalens storlek.

Insatsen har erbjudits på Alkohol-och drogmottagningen sedan september 2008 i samverkan med Region Västerbotten på primärvårdsnivå

Villkor

Personer över 18 år, folkbokförda i Umeå kommun eller i en kranskommun som har avtal med mottagningen, som upplever negativa konsekvenser relaterat till alkohol, droger eller spel om pengar utifrån ett anhörigperspektiv.

För att ta del av gruppinsatserna behöver personen ha genomfört 1-5 enskilda samtal som mottagningen erbjuder.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ges i form av rådgivning och har ingen skyldighet att dokumentera uppgifter om enskildas personliga förhållanden enligt 14 kap. 4 § nya SoL.

Stödgrupp för personer som vuxit upp med förälder med beroende

Beskrivning av insats

Stödgrupp som erbjuds en gång/termin, 6 träffar á 2 timmar om det finns tillräckligt många deltagare anmälda, max 6 personer/grupp pga lokalens storlek.

Insatsen har erbjudits på Alkohol-och drogmottagningen sedan september 2008 i samverkan med Region Västerbotten på primärvårdsnivå.

Villkor

Personer över 18 år, folkbokförda i Umeå kommun eller i en kranskommun som har avtal med mottagningen, som upplever negativa konsekvenser relaterat till alkohol, droger eller spel om pengar utifrån att ha vuxit upp med en förälder med beroende.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ges i form av rådgivning och har ingen skyldighet att dokumentera uppgifter om enskildas personliga förhållanden enligt 14 kap. 4 § nya SoL.

Stödgrupp för återfallsprevention

Beskrivning av insats

Grupp som erbjuds en omgång/termin, 10 sessioner á 2,5 timme om det finns tillräckligt många deltagare anmälda, max 6 personer/grupp pga lokalens storlek.

Insatsen har erbjudits på Alkohol-och drogmottagningen sedan september 2008 i samverkan med Region Västerbotten på primärvårdsnivå.

Villkor

Personer över 18 år, folkbokförda i Umeå kommun eller i en kranskommun som har avtal med mottagningen, som upplever negativa konsekvenser relaterat till alkohol, droger eller spel om pengar.

För att ta del av gruppinsatserna behöver personen ha genomfört 1-5 enskilda samtal som mottagningen erbjuder.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ges i form av rådgivning och har ingen skyldighet att dokumentera uppgifter om enskildas personliga förhållanden enligt 14 kap. 4 § nya SoL.

Beroendeenheten

CRAFT grupp

Beskrivning av insats

Stödgrupp för anhöriga till personer över 18 år med problem med riskbruk, skadligt bruk eller beroende

Villkor

Anhöriga till personer över 18 år med problem med riskbruk, skadligt bruk eller beroende

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Enskildas behov av anonymitet vägs mot insatsens syfte och genomförbarhet. Ej behov av att följa upp insatsen på individnivå. Enskildas behov av att kunna ta del av insatsen anonymt är viktig för att underlätta för målgruppen att ta del av insatsen.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Anpassad MI

Beskrivning av insats

MI samtal som anpassats för att motsvara behov för brukare med samsjuklighet. De aktuella personerna har riskbruk, skadligt bruk eller beroende och någon form av funktionsnedsättning som gör att de har svårigheter att tillgodogöra sig annan behandling som ges på Beroendeenheten.

Stöd och omsorg har uppmärksammat att det finns personer som har beslut om bostad med särskild service enligt Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) som har stora behov av insats för sitt riskbruk, skadliga bruk eller beroende, men som inte ansöker om insatsen via Vuxenenheten. Detta kan bero på att personen redan har en handläggare för sin LSS-insats och att steget att utredas ytterligare upplevs otydligt och stort att ta. Genom att öppna upp för personer med beslut om bostad med särskild service att få insatsen utan behovsprövning möjliggörs en smidig och trygg ingång till insatsen för personer som har behov av stöd för riskbruk, skadligt bruk eller beroende.

Villkor

Personer som bor i en bostad med särskild service (LSS 9 § p.9) som samtycker till insats och där boendepersonal identifierat behov utifrån riskbruk, skadligt bruk eller beroende.

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska **inte** undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet.

Familjebehandling

Barnkraft

Beskrivning av insats

-Stödgrupp för barn till föräldrar med psykisk ohälsa (BIP)

-Stödgrupp för barn som lever i familjer med skadligt bruk eller beroende (BIM)

Villkor

För barn 7 - 12 år tillsammans med en vuxen som bor med barnet (vårdnadshavare, familjehemsförälder etcetera).

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet

Skäl för undantag

Barnkraft är en förebyggande insats som syftar till att erbjuda stöd till barn i utsatta livssituationer på ett tillgängligt och ”lågtröskligt” sätt. För att möjliggöra deltagande utan oro för registrering och för att värna barns rätt till anonymitet, undantas insatsen från dokumentationskrav. Det finns inte heller ett uttryckligt behov av uppföljning på individnivå för denna typ av insats.

Risker vid undantag

När enskilda väljer att vara anonyma och det uppstår en oro för ett barn försvåras möjligheten att fullgöra anmälningsplikten vilket medför en risk. Att inte dokumentera uppgifter om enskilda innebär att information som framkommit kring ett barns situation inte följs vilket medför en risk. Verksamheten kommer inte ha tillgång till dokumentation som kan vara av vikt vid eventuell rättsprocess som syftar till att skydda barn och unga. Begränsade möjligheter till insyn, kontroll och uppföljning kan även påverka bedömning vid kännedom om våld i nära relation, kännedom om husdjur som far illa samt hälsotillstånd som omfattas av tvångslagstiftning.

Dock bedöms fördelen med att enskilda söker stöd i ett tidigare skede överväga denna risk.

Daglig verksamhet

Öppen insats via Aros dagliga verksamhet

Beskrivning av insats

Vid två tillfällen (eftermiddag) i veckan kan medborgare komma till AROS på Glimmervägen för att fika, prata och pyssla.

Villkor och objektiva skäl för villkoren.

Alla som vill och som är intresserade är välkomna

Undantag från dokumentationskrav

Insatsen ska undantas från dokumentationskrav vad gäller uppgifter om enskilds identitet.

Skäl för undantag

Det finns inget behov av att följa upp på individnivå eftersom verksamheten är öppen och syftar till att sänka tröskeln för att komma ut under dagtid. Deltagarna kan vara anonyma och därför bör insatsen undantas från dokumentationskravet.

Risker vid undantag

Utifrån hur insatsen utförs i dagsläget bedöms det inte vara en risk.

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

§ 82

Diarienr: IFN-2025/00136

Insatser utan behovsprövning i enlighet med ny socialtjänstlag

Förslag till beslut

Individ- och familjenämnden beslutar att de insatser som framgår av underlaget Insatser utan behovsprövning från 2025-07-01 tillhandahålls utan behovsprövning enligt 11 kap. 5 § ny Socialtjänstlag.

Individ- och familjenämnden beslutar att de villkor som framgår av underlaget Insatser utan behovsprövning ska vara gällande för respektive insats.

Individ- och familjenämnden beslutar om undantag från dokumentationskrav gällande enskilds identitet i enlighet med underlaget Insatser utan behovsprövning.

Ärendebeskrivning

2025-07-01 träder nya socialtjänstlagen i kraft. I 11 kap. 5 § i förslaget till ny socialtjänstlag föreslås att socialnämnden ska få tillhandahålla insatser för personliga behov utan individuell behovsprövning. En förutsättning för att socialnämnden efter 1 juli 2025 ska kunna tillhandahålla insatser utan utredning och individbeslut är att nämnden beslutar särskilt om att dessa insatser ska gå att tillhandahålla utan individuell behovsprövning. I beslut om insatser utan behovsprövning behöver nämnden även ta ställning till om insatsen ska vara öppen för alla eller om den enskilde måste uppfylla vissa villkor för att kunna ta del av insatsen.

I 14 kap. 3 § i förslaget till ny socialtjänstlag föreslås att skyldigheten att dokumentera även omfattar genomförandet av insatser utan behovsprövning vilket innebär att dokumentationsskyldigheten utvidgas. Förslaget innefattar reglering om att insatser i form av rådgivning inte har skyldighet att dokumentera uppgifter om enskildas personliga förhållanden (14 kap. 4 § nya SoL). Förslaget innefattar även en möjlighet för nämnden att om det finns särskilda skäl besluta att uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av en insats enligt 11 kap. 5 § nya socialtjänstlagen.

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

I beslutsunderlag *Insatser utan behovsprövning* framgår vilka insatser som ska ges utan behovsprövning, vilka villkor som gäller för dessa, samt om insatsen ska undantas från dokumentationskrav.

Arbetsutskottets beslutsordning

Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar i enlighet med tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Beslutsunderlag

Insatser utan behovsprövning

Beredningsansvariga

Socialt ansvarig samordnare Charlotta Landström
Enhetschef Erica Bålfors Birgersson

Beslutet ska skickas till
Socialt ansvarig samordnare Charlotta Landström
Enhetschef Erica Bålfors Birgersson
Ledningsgrupp stöd och omsorg

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-05-22

Individ- och familjenämndens arbetsutskott

Diarienr: IFN-2025/00175

Riktlinje för beslut gällande bostad och fördelning av lägenheter inom individ- och familjenämndens verksamhetsområden 2025

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden antar riktlinjen.

Ärendebeskrivning
Ny socialtjänstlag träder i kraft 1 juli 2025. Den nya författningen har ny struktur som innebär att alla lagparagrafer är ersatta med nya, och begreppet insatser har ersatt ett flertal tidigare begrepp (såsom stöd, hjälp mfl.) Därav är en revidering av vissa styrande dokument nödvändig.

I riktlinje för beslut gällande bostad och fördelning av lägenheter inom individ- och familjenämndens verksamhetsområden har lagparagrafer ändrats och begreppet insatser har ersatt de tidigare begreppen.

Revideringarna framgår av underlag *Revideringar i riktlinje för beslut gällande bostad och fördelning av lägenheter inom individ- och familjenämndens verksamhetsområden*

Beslutsunderlag
Riktlinje för beslut gällande bostad och fördelning av lägenheter inom individ- och familjenämndens verksamhetsområden
Revideringar i riktlinje för beslut gällande bostad och fördelning av lägenheter inom individ- och familjenämndens verksamhetsområden

Beredningsansvariga
Enhetschef systematiskt kvalitetsarbete Erica Bålfors Birgersson

Beslutet ska skickas till
Enhetschef Erica Bålfors Birgersson
Verksamhetschef Viviann Dannelöv Nilsson
Verksamhetschef Annette Forsberg
Verksamhetschef Malin Björkman

Tjänsteskrivelse

Dnr: IFN-2025/00175

Processledare Kristina Larsson

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Erica Birgersson
Enhetschef

UMEÅ KOMMUN

Revideringar i Riktlinje för beslut gällande bostad och fördelning av lägenheter

sida	Nuvarande skrivning	Reviderad skrivning
2	Socialtjänsten har inte någon allmän skyldighet att ordna bostad till bostadslösa, men i vissa fall kan det ändå föreligga en rätt till hjälp för att få hjälp med sin boendesituation utifrån SoL 4 kap 1§. Det finns vidare tre grupper för vilka kommuner har ett särskilt ansvar genom lag för att tillhandahålla boende och det är funktionshindrade och äldre som inte klarar eget boende, det följer av SoL 5 kap 5§, 5 kap 7§ och SoL 4 kap 1§.	Socialtjänsten har inte någon allmän skyldighet att ordna bostad till bostadslösa, men i vissa fall kan det ändå föreligga en rätt till hjälp för att få hjälp med sin boendesituation utifrån SoL 11 kap 1§. Det finns vidare tre grupper för vilka kommuner har ett särskilt ansvar genom lag för att tillhandahålla boende och det är funktionshindrade och äldre som inte klarar eget boende, det följer av SoL 8 kap 4§, 8 kap 11§ och SoL 11 kap 1§.
3	Kommunen har enlig Socialtjänstlagen det yttersta ansvaret för att de som bor och vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Det innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän, SoL 2 kap 1§ och 2a kap 1§.	Kommunen har enlig Socialtjänstlagen det yttersta ansvaret för att de som bor och vistas i kommunen får de insatser de behöver. Det innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän, SoL 4 kap 1§ och 29 kap 4§.
4	För samtliga utredningar, beslut och åtgärder som direkt eller i en förlängning kommer att beröra barn ska barnets bästa utifrån bestämmelserna i SoL 1 kap 2§ alltid beaktas liksom barnets rätt att komma till tals 10 kap 10§.	För samtliga utredningar, beslut och åtgärder som direkt eller i en förlängning kommer att beröra barn ska barnets bästa utifrån bestämmelserna i SoL 3 kap 1§ alltid beaktas liksom barnets rätt att komma till tals 3 kap. 2§.

5	**3.1 Grund för att bevilja bostad enligt 4 kap 1§ SoL**	**3.1 Grund för att bevilja bostad enligt 11 kap 1§ SoL**
5	**3.2 Grund för att bevilja bostad enligt 4 kap 2§ SoL** I vissa situationen kan det finnas behov av att bevilja enskilda bistånd till bostad även om ett sådant beviljande normalt sett vore att gå utöver de kriterier som följer av SoL 4 kap 1§. Genom bestämmelsen i SoL 4 kap 2§ så finns en möjlighet för kommuner att bevilja bistånd som går utöver vad som följer 1§, om det finns skäl för det och även i andra fall än de som omfattas av 4 kap 1§ (jfr Jfr HFD 2017 ref 33). På de grunder som anges nedan kan delegat fatta beslut om bostad i form av Bostad först, socialt kontrakt eller förstahandskontrakt för personer utsatta för våld i nära relation, prostitution, människohandel eller hedersrelaterat våld med stöd av SoL 4 kap 2§ om det finns skäl för det, och om bifall inte kan lämnas enligt 1§.	**3.2 Grund för att bevilja bostad enligt 11 kap 4§ SoL** I vissa situationer kan det finnas behov av att bevilja enskilda bistånd till bostad även om ett sådant beviljande normalt sett vore att gå utöver de kriterier som följer av SoL 11 kap 1§. Genom bestämmelsen i SoL 11 kap 4§ finns en möjlighet för kommuner att bevilja insatser som går utöver vad som följer 1§, om det finns skäl för det och även i andra fall än de som omfattas av 11 kap 1§ (jfr Jfr HFD 2017 ref 33). På de grunder som anges nedan kan delegat fatta beslut om bostad i form av Bostad först, socialt kontrakt eller förstahandskontrakt för personer utsatta för våld i nära relation, prostitution, människohandel eller hedersrelaterat våld med stöd av SoL 11 kap 4§ om det finns skäl för det, och om bifall inte kan lämnas enligt 1§.
6	I syfte att stödja en vårdkedja med den enskildes möjlighet till självständighet och samtidigt värna en kostnadseffektiv förvaltning avser nämnden att tillämpa 4 kap 2§ SoL för att pröva behovet av bostad genom Bostad först, socialt kontrakt eller förstahandskontrakt för våldsutsatta.	I syfte att stödja en vårdkedja med den enskildes möjlighet till självständighet och samtidigt värna en kostnadseffektiv förvaltning avser nämnden att tillämpa 11 kap 4§ SoL för att pröva behovet av bostad genom Bostad först, socialt kontrakt eller förstahandskontrakt för våldsutsatta.

	För att beviljas bostad genom Bostad först, socialt kontrakt eller förstahandskontrakt för våldsutsatta enligt 4 kap 2§ SoL utifrån vårdkedjeperspektiv och en kostnadseffektiv förvaltning ska den enskilde:	För att beviljas bostad genom Bostad först, socialt kontrakt eller förstahandskontrakt för våldsutsatta enligt 11 kap 4§ SoL utifrån vårdkedjeperspektiv och en kostnadseffektiv förvaltning ska den enskilde:
6	I syfte att undvika mer omfattande boendelösningar och för att kunna tillgodogöra sig andra insatser kan personer som riskerar att bli bostadslös eller har en oskälig boendelösning som inte fungerar över tid avser nämnden att tillämpa 4 kap 2§ SoL för att pröva behovet av bostad genom Bostad först, socialt kontrakt eller förstahandskontrakt för våldsutsatta.	I syfte att undvika mer omfattande boendelösningar och för att kunna tillgodogöra sig andra insatser kan personer som riskerar att bli bostadslös eller har en oskälig boendelösning som inte fungerar över tid avser nämnden att tillämpa 11 kap 4§ SoL för att pröva behovet av bostad genom Bostad först, socialt kontrakt eller förstahandskontrakt för våldsutsatta.
7	Individ- och familjenämnden avser därför att barnfamiljer där barn bedöms fara illa efter en längre tids bostadslöshet eller barnfamiljer som riskerar att bli bostadslösa utifrån föräldrarnas/den som har barnet i sin vårdnads hinder att skaffa bostad på ordinarie bostadsmarknaden kan beviljas hjälp till bostad genom 4 kap 2§ SoL.	Individ- och familjenämnden avser därför att barnfamiljer där barn bedöms fara illa efter en längre tids bostadslöshet eller barnfamiljer som riskerar att bli bostadslösa utifrån föräldrarnas/den som har barnet i sin vårdnads hinder att skaffa bostad på ordinarie bostadsmarknaden kan beviljas hjälp till bostad genom 11 kap 4§ SoL.
7	Då insats enligt 4 kap 1§ SoL ska verkställas skyndsamt och viten utgår när dröjsmålet anses oskäligt bör bifall enligt 4 kap 1§ SoL verkställas i första hand.	Då insats enligt 11 kap 1§ SoL ska verkställas skyndsamt och viten utgår när dröjsmålet anses oskäligt bör bifall enligt 11 kap 1§ SoL verkställas i första hand.

Riktlinjer för beslut gällande bostad och fördelning av lägenheter inom Individ- och familjenämndens verksamhetsområden

Dokumentnamn: Riktlinjer för beslut gällande bostad och fördelning av lägenheter inom Individ- och familjenämndens verksamhetsområden		
Dokumentansvarig: Viviann Dannelöv, verksamhetschef myndighet		**Dokumentdatum:** 2016-03-23
Godkänd av: Individ- och familjenämnden	**Version:**	**Reviderad:** 2025-05-22

1. Inledning

Umeå kommun har sedan länge ett aktivt arbete för att motverka hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden. Utifrån socialtjänstens ansvar i fråga om att tillhandahålla boende har Umeå tagit ett stort ansvar för de personer som befinner sig i hemlöshet och som inte kunnat ordna boende på egen hand samt för våldsutsatta som behövt ett eget tryggt boende med förstahandskontrakt (HSLF-FS 2022:39).

Socialtjänsten har inte någon allmän skyldighet att ordna bostad till bostadslösa, men i vissa fall kan det ändå föreligga en rätt till hjälp för att få hjälp med sin boendesituation utifrån SoL 11 kap 1§. Det finns vidare tre grupper för vilka kommuner har ett särskilt ansvar genom lag för att tillhandahålla boende och det är funktionshindrade och äldre som inte klarar eget boende, det följer av SoL 8 kap 4§, 8 kap 11§ och SoL 11 kap 1§. Här till finns även gruppen nyanlända som beviljats uppehållstillstånd och som av migrationsverket anvisats till en kommun. För dessa nyanlända har kommunen ett ansvar för att erbjuda boende, lag (2016:38) om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning. I Umeå kommun ansvarar gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden för den sistnämnda gruppen.

2. Omfattning och tillämpning

Dessa riktlinjer är gemensamma för individ- och familjenämndens verksamhetsområden oberoende av vilken enhet som utreder och beviljar bostad.

Bostad kan beviljas som bistånd enligt Socialtjänstlagen (SoL) för personer som av olika skäl inte blir eller har svårt att bli godkända på ordinarie bostadsmarknad samt personer som på grund av våldsutsatthet behöver ett eget boende.

Behovet av bostad kan tillgodoses genom Bostad först, Socialt kontrakt eller förstahandskontrakt för våldsutsatta. En förutsättning för att beviljas bistånd i form av socialt kontrakt eller förtur i bostadskö för våldsutsatta är att personen ska bedömas klara ett integrerat boende inom den ordinarie bostadsmarknaden, vid behov med stöd i boendet. Vid bistånd i form av Bostad först görs en bedömning om personen klarar ett integrerat boende med det stöd som Stadsmissionen kan erbjuda.

2.1 Bostad först

Bostad först är en modell som syftar till att nå och erbjuda en långsiktig boendelösning till hemlösa personer som ofta även har psykiska sjukdomar eller andra problem i form av skadligt bruk eller beroende. Bostad först kan beviljas utan krav på att individen först har

genomgått en psykiatrisk behandling eller uppvisat nykterhet eller drogfrihet. Som tillägg till det egna boendet erbjuds ett behovsanpassat integrerat stöd via Umeå Stadsmission i samverkan med Socialtjänsten. Personen som beviljas Bostad först ska önska samarbeta för att skapa förutsättningar för en stabil hyresbetalning, som t ex att ansöka försörjningsstöd, sjukersättning eller annan ersättning, alternativt ha en egen inkomst och har för avsikt att samarbeta för att hyresbetalning ska fungera.

2.2 Socialt kontrakt

Bistånd i form av socialt kontrakt är ett tidsbegränsat hyreskontrakt för en kommunalägd lägenhet eller ett tidsbegränsat andrahandsavtal där kommunen hyr av allmännyttan eller privat fastighetsägare. Det tidsbegränsade andrahandsavtalet ska individen ha möjlighet att ta över om krav enligt överenskommelse med fastighetsägaren är uppfyllda efter en period.

Biståndet är av långsiktig karaktär och förenat med villkor kopplat till hyresavtalet, dvs hyresvillkor enligt Jordabalken (JB). Målet är att stärka den enskildes förmåga att leva ett självständigt liv, beredas tillträde till den ordinarie bostadsmarknaden och få eget långsiktigt boende.

Förutsättningarna för att beviljas ett socialt kontrakt är genom rättstillämpningen högt ställda.

2.3 Förstahandskontrakt för våldsutsatta

Sedan 2008 har socialtjänsten ett samarbete med Bostaden AB för våldsutsatta kvinnor i Umeå kommun och som behöver få hjälp med ett nytt boende. Sedan 2020 är detta ett biståndsbeslut som beviljas efter utredning och omfattar personer som är utsatta för våld i nära relation, prostitution, människohandel eller hedersrelaterat våld. För att beviljas insatsen måste Bostaden godkänna personen som hyresgäst.

2.4 Socialtjänstens ansvar

Kommunen har enlig Socialtjänstlagen det yttersta ansvaret för att de som bor och vistas i kommunen får de insatser de behöver. Det innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän, SoL 4 kap 1§ och 29 kap 4§.

Vad gäller anskaffande av bostad så finns inte något stöd i SoL för att rätten till bistånd enligt lagen är avsedd att omfatta tillhandahållande av bostad åt bostadslösa i allmänhet (jfr prop. 1979/80:1 s. 200 och 356 samt prop. 2000/01:80 s. 92). Socialtjänsten har inte uppgiften att

vara en bostadsförmedling, utan detta sköts av bostadsförmedlingar i kommunal eller privat regi, samt kommunala och privata bostadsföretag/hyresvärdar.

Vuxna människor har i första hand ett eget ansvar att för sig och sin familj ordna med bostad. Det kan emellertid finnas situationer, där socialnämnden måste bistå den enskilde och tillhandahålla en bostad som bistånd, det framgår av mål som prövats av högsta förvaltningsdomstolen, (RÅ 1990 ref 119 och RÅ 2004 ref 130). Det gäller fall när den enskilde är helt bostadslös och har speciella svårigheter att på egen hand ordna bostad. Det ska vara fråga om sådana speciella svårigheter som följer av att man tillhör en socialt utsatt grupp som på grund av sin utsatta situation inte har förmåga att på egen hand införskaffa sig en bostad (prop. 1979/80:1 Del A, s 144).

Utifrån socialtjänstens övergripande ansvar för socialt utsatta grupper i samhället är det viktigt att ta dessa grupper i beaktande vid bedömning av bostad:

- barn och ungdomar med särskilda behov, t ex barn och ungdomar i behov av stöd och hjälp efter att placering i HVB, stödboende eller familjehem avslutats
- människor med fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar
- människor med psykosociala problem, till exempel skadligt bruk och beroende
- våldsutsatta och brottsoffer i övrigt
- äldre

2.5 Barnperspektivet

För samtliga utredningar, beslut och åtgärder som direkt eller i en förlängning kommer att beröra barn ska barnets bästa utifrån bestämmelserna i SoL 3 kap 1§ alltid beaktas liksom barnets rätt att komma till tals 3 kap. 2§. Nämndens arbete ska vidare bedrivas i enlighet med lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

3. Behov av bostad

Om den enskilde inte har tak över huvudet och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt har nämnden en skyldighet att bistå med hjälp i den situationen. I händelse av mer tillfälligt behov kan det t ex handla om att försäkra sig om att enskilde blir inhyst någonstans eller att bistå den enskilde med kostnaden för ett tillfälligt boende.

Beträffande skyldigheten att ordna mer permanenta boendelösningar så framgår det av praxis från Regeringsrätten (numera högsta förvaltningsdomstolen) RÅ 1990 ref 119 och RÅ 2004 ref 130 att två kriterier ska vara uppfyllda. Den första är att den enskilde ska vara helt bostadslös och det andra är att personen ska ha speciella svårigheter att på egen hand skaffa

bostad. Det ska handla om sådana speciella svårigheter som följer av att den enskilde tillhör en socialt utsatt grupp. Det är inte tillräckligt med allmängiltiga svårigheter att ordna eget boende.

3.1 Grund för att bevilja bostad enligt 11 kap 1§ SoL

3.1.1 Helt bostadslös

Personen har över tid saknat tak över huvudet.

3.1.2 Speciella svårigheter att skaffa bostad på egen hand

Utifrån rådande rättspraxis ska det vara fråga om sådana speciella svårigheter som följer av att man tillhör en socialt utsatt grupp som på grund av sin utsatta situation saknar tillräcklig initiativkraft för att kunna skaffa sig bostad på egen hand, jfr (prop. 1979/80:1 Del A, s 144 jfr HFD 1990 ref119). Omständigheter som typiskt sett har ansetts medföra svårigheter att på egen hand skaffa bostad är t ex vissa fall av psykisk sjukdom, missbruk, fysisk funktionsnedsättning, våldsutsatthet, vräkningshistorik eller betydande skulder.

Personen ska vara berättigad till bistånd i form av hjälp att skaffa en bostad för att uppnå en skälig levnadsnivå.

3.2 Grund för att bevilja bostad enligt 11 kap 4§ SoL

I vissa situationer kan det finnas behov av att bevilja enskilda bistånd till bostad även om ett sådant beviljande normalt sett vore att gå utöver de kriterier som följer av SoL 11 kap 1§. Genom bestämmelsen i SoL 11 kap 4§ finns en möjlighet för kommuner att bevilja insatser som går utöver vad som följer 1§, om det finns skäl för det och även i andra fall än de som omfattas av 11 kap 1§ (jfr Jfr HFD 2017 ref 33).

På de grunder som anges nedan kan delegat fatta beslut om bostad i form av Bostad först, socialt kontrakt eller förstahandskontrakt för personer utsatta för våld i nära relation, prostitution, människohandel eller hedersrelaterat våld med stöd av SoL 11 kap 4§ om det finns skäl för det, och om bifall inte kan lämnas enligt 1§.

3.2.1 Hjälp till bostad som en del i en vårdkedja för självständighet och en kostnadseffektiv verksamhet

I syfte att stödja en vårdkedja med den enskildes möjlighet till självständighet och samtidigt värna en kostnadseffektiv förvaltning avser nämnden att tillämpa 11 kap 4§ SoL för att pröva behovet av bostad genom Bostad först, socialt kontrakt eller förstahandskontrakt för våldsutsatta.

För att beviljas bostad genom Bostad först, socialt kontrakt eller förstahandskontrakt för våldsutsatta enligt 11 kap 4§ SoL utifrån vårdkedjeperspektiv och en kostnadseffektiv förvaltning ska den enskilde:

1) i dagsläget ha beslut om boende enligt LSS och inte längre vara i behov av LSS-insatsen. Då personen har ett bostadskontrakt med besittningsrätt i LSS-boendet möjliggör ett socialt kontrakt att den enskilde kan tillgodoses boende inom den ordinarie bostadsmarknaden för att nå målet om självständighet.

eller

2) ha beslut om särskild boendeform och korttidsvistelse, stödboende, socialt boende, HVB, institutionsvistelse eller familjehem och sakna bostad efter avslutad insats. För personer som är utsatta för våld i nära relation, prostitution, människohandel eller hedersrelaterat våld och som vid ansökan bor på Kvinnojour eller har annan akut lösning så ska den våldsutsatta ha beviljats en insats som innefattar tillfällig boende på grund av våldsutsatthet.

Den enskilde ska på egen hand ha försökt att skaffa bostad utifrån sina förutsättningar och vad situationen tillåter.

3.2.2 Hjälp till bostad för personer med speciella svårigheter att skaffa bostad på egen hand för att undvika omfattande boendelösningar och kunna tillgodogöra sig andra insatser

I syfte att undvika mer omfattande boendelösningar och för att kunna tillgodogöra sig andra insatser kan personer som riskerar att bli bostadslös eller har en oskälig boendelösning som inte fungerar över tid avser nämnden att tillämpa 11 kap 4§ SoL för att pröva behovet av bostad genom Bostad först, socialt kontrakt eller förstahandskontrakt för våldsutsatta.

Personen ska förutom ovanstående ha speciella svårigheter att på egen hand skaffa bostad. Det ska handla om sådana speciella svårigheter som följer av att den enskilde tillhör en socialt utsatt grupp. Det är inte tillräckligt med allmängiltiga svårigheter att ordna eget boende.

Utifrån rådande rättspraxis ska det vara fråga om sådana speciella svårigheter som följer av att man tillhör en socialt utsatt grupp som på grund av sin utsatta situation saknar tillräcklig initiativkraft för att kunna skaffa sig bostad på egen hand, jfr (prop. 1979/80:1 Del A, s 144 jfr HFD 1990 ref119). Omständigheter som typiskt sett har ansetts medföra svårigheter att på överskådlig tid på egen hand skaffa bostad är t ex vissa fall av omfattande psykisk sjukdom, missbruk, fysisk funktionsnedsättning, våldsutsatthet, vräkningshistorik eller betydande skulder.

Personen ska vara berättigad till bistånd i form av hjälp att skaffa en bostad för att uppnå en skälig levnadsnivå.

3.2.3 Hjälp till bostad för barnfamiljer i särskilda fall

Vårdnadshavare har som utgångspunkt ansvar för att ens barn ska ha ett boende som tillgodoser barnets/barnens behov. I Umeå kommun finns ett brett arbete för att motverka barnfattigdom och effekterna av detta. Samtidigt finns också Barnkonventionen som ger tydliga ramar för kommunen att beakta barnets rättigheter. Individ- och familjenämnden avser därför att barnfamiljer där barn bedöms fara illa efter en längre tids bostadslöshet eller barnfamiljer som riskerar att bli bostadslösa utifrån föräldrarnas/den som har barnet i sin vårdnads hinder att skaffa bostad på ordinarie bostadsmarknaden kan beviljas hjälp till bostad genom 11 kap 4§ SoL. Det handlar då inte om generella svårigheter att anförskaffa bostad i en stad med bostadsbrist, utan fall där det bedöms att föräldrarna saknar möjlighet att på överskådlig tid på egen hand skaffa en skälig boendelösning oavsett vilken stad de skulle söka i. Exempelvis kan familjen vara helt utestängda från bostadsmarknaden på grund av betydande skulder. Bedömningen utgår från ett barnperspektiv och där det bedöms att föräldrarna är oförmögna att på egen hand lösa bostadssituationen.

Familjen ska vara bosatt och ha sitt sammanhang i Umeå.

4. Prioriteringsordning vid fördelning av lägenheter

Verksamheten ansvarar för att ta fram en prioritetsordning som ska vara vägledande i de fall flera bifallsbeslut matchas mot samma tillgängliga lägenheter och kö uppstår.

Då insats enligt 11 kap 1§ SoL ska verkställas skyndsamt och viten utgår när dröjsmålet anses oskäligt bör bifall enligt 11 kap 1§ SoL verkställas i första hand.

Umeå stadsmission står som förstahandshyresgäst och ansvarar för matchning och fördelning av lägenheter gällande Bostad först. Dessa lägenheter ingår därför inte i prioritetsordning av lägenheter fördelade av Stöd och omsorgsförvaltningen enligt ovan.

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

§ 83

Diarienr: IFN-2025/00175

Riktlinje för beslut gällande bostad och fördelning av lägenheter inom individ- och familjenämndens verksamhetsområden 2025

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden antar riktlinjen.

Ärendebeskrivning
Ny socialtjänstlag träder i kraft 1 juli 2025. Den nya författningen har ny struktur som innebär att alla lagparagrafer är ersatta med nya, och begreppet insatser har ersatt ett flertal tidigare begrepp (såsom stöd, hjälp mfl.) Därav är en revidering av vissa styrande dokument nödvändig.

I riktlinje för beslut gällande bostad och fördelning av lägenheter inom individ- och familjenämndens verksamhetsområden har lagparagrafer ändrats och begreppet insatser har ersatt de tidigare begreppen.

Revideringarna framgår av underlag *Revideringar i riktlinje för beslut gällande bostad och fördelning av lägenheter inom individ- och familjenämndens verksamhetsområden.*

Arbetsutskottets beslutsordning
Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar i enlighet med tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Beslutsunderlag
Riktlinje för beslut gällande bostad och fördelning av lägenheter inom individ- och familjenämndens verksamhetsområden
Revideringar i riktlinje för beslut gällande bostad och fördelning av lägenheter inom individ- och familjenämndens verksamhetsområden

Beredningsansvarig

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

Enhetschef Erica Bålfors Birgersson

Beslutet ska skickas till

Enhetschef Erica Bålfors Birgersson
Verksamhetschef Viviann Dannelöv Nilsson
Verksamhetschef Annette Forsberg
Verksamhetschef Malin Björkman
Processledare Kristina Larsson

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-05-22

Individ- och
familjenämndens
arbetsutskott

Diarienr: IFN-2025/00176

Riktlinje för Individ- och familjenämndens arbete med våld i nära relationer och hedersrelaterat våld 2025

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden antar riktlinjen.

Ärendebeskrivning
Ny socialtjänstlag träder i kraft 1 juli 2025. Den nya författningen har ny struktur som innebär att alla lagparagrafer är ersatta med nya, och begreppet *insatser* har ersatt ett flertal tidigare begrepp (såsom stöd, hjälp mfl.) Därav är en revidering av vissa styrande dokument nödvändig.

I Riktlinje för Individ- och familjenämndens arbete med våld i nära relation och hedersrelaterat våld har lagparagrafer ändrats och begreppet *insatser* har ersatt de tidigare begreppen. Innehållet har till viss del ändrats i ett par lagparagrafer i den nya lagen och nya har kommit till, vilket föranlett en reviderad skrivning i riktlinjen under avsnittet Socialtjänstens ansvar. Innehållet i riktlinjen är dock i stort oförändrat.

Revideringarna framgår av underlag Revideringar i riktlinje för Individ- och familjenämndens arbete med våld i nära relation och hedersrelaterat våld.

Beslutsunderlag
Riktlinje för Individ- och familjenämndens arbete med våld i nära relation och hedersrelaterat våld
Revideringar i riktlinje för Individ- och familjenämndens arbete med våld i nära relation och hedersrelaterat våld

Beredningsansvariga
Enhetschef systematiskt kvalitetsarbete Erica Bålfors Birgersson

Beslutet ska skickas till
Enhetschef Erica Bålfors Birgersson
Verksamhetschef Viviann Dannelöv Nilsson

Tjänsteskrivelse

Dnr: IFN-2025/00176

Verksamhetschef Annette Forsberg
Verksamhetschef Malin Björkman
Processledare Kristina Larsson

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Erica Birgersson
Enhetschef

UMEÅ KOMMUN

Revideringar i riktlinje Individ- och familjenämndens arbete med våld i nära relationer och hedersrelaterat våld

sida	Nuvarande skrivning	Reviderad skrivning
3	I socialtjänstens arbete med våld i nära relation är socialtjänstlagen grunden för arbetet. Socialtjänsten har ansvar för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta regleras i lag, 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL. Socialtjänstens arbete styrs också bland annat av föreskrifter och allmänna råd som Socialstyrelsen har tagit fram. Socialtjänstens ansvar för personer utsatta för våld i nära relation regleras i 5 kap. 11 §, SoL. Bestämmelsen lyfter särskilt fram brottsoffer, våldsutsatta kvinnor och barn som utsatts för brott samt våldsutövare. Bestämmelsen klargör även att barn, som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående, är brottsoffer. Ansvaret gäller enligt 3 kap. 1 § SoL bl.a. ansvar för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd såsom exempelvis tillfälligt boende och skydd. Dessutom finns ett ansvar att främja goda levnadsförhållanden genom exempelvis uppsökande verksamhet. Alla som utsätts för våld eller kränkningar av olika slag, har efter individuell prövning, rätt att få det stöd och den hjälp som de kan behöva i den mån de inte själva kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt enligt 4 kap. 1 § SoL.	I socialtjänstens arbete med våld i nära relation är socialtjänstlagen grunden för arbetet. Socialtjänsten har ansvar för att enskilda får de insatser som de behöver. Detta regleras i lag, 4 kap. 1 § socialtjänstlagen, SoL. Socialtjänstens arbete styrs också bland annat av föreskrifter och allmänna råd som Socialstyrelsen har tagit fram. Socialtjänstens ansvar för personer utsatta för våld i nära relation regleras i 13 kap. 1 §, SoL. Bestämmelsen lyfter särskilt fram brottsoffer, våldsutsatta kvinnor, andra personer utsatta för våld i nära relation samt personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. I 18 kap. 7 § SoL framgår socialtjänstens ansvar för barn som utsatts för brott, samt att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är brottsoffer. Ansvaret gäller enligt 10 kap. 1 § SoL bl.a. ansvar för rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp såsom exempelvis tillfälligt boende och skydd. Dessutom finns ett ansvar att främja goda levnadsförhållanden genom exempelvis uppsökande verksamhet. Alla som utsätts för våld eller kränkningar av olika slag, har efter individuell prövning, rätt att få det stöd och den hjälp som de kan behöva i den mån de inte själva kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt enligt 11 kap 1 § SoL samt 12 kap. 1 § SoL.

4	Socialtjänsten har en skyldighet att uppmärksamma att den som söker stöd hos socialtjänsten eller har biståndsinsatser av något slag kan vara utsatt för brott.	Socialtjänsten har en skyldighet att uppmärksamma att den som söker stöd hos socialtjänsten eller har insatser av något slag kan vara utsatt för brott
6	Skyldigheten att samverka gäller med beaktande av bestämmelserna om sekretess i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och tystnadsplikt i socialtjänstlagen (2001:453) samt patientsäkerhetslagen (2010:659).	Skyldigheten att samverka gäller med beaktande av bestämmelserna om sekretess i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och tystnadsplikt i socialtjänstlagen samt patientsäkerhetslagen (2010:659).
7-8	Den personal som arbetar med handläggning och uppföljning av alla slags ärenden som gäller enskilda enligt socialtjänstlagen (2001:453) bör ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående samt ha förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet. Den personal som genomför insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) bör ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående för att kunna uppmärksamma om en person är våldsutsatt och se till att denne får stöd och hjälp för sin våldsutsatthet.	Den personal som arbetar med handläggning och uppföljning av alla slags ärenden som gäller enskilda enligt socialtjänstlagen bör ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående samt ha förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet. Den personal som genomför insatser enligt socialtjänstlagen bör ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående för att kunna uppmärksamma om en person är våldsutsatt och se till att denne får stöd och hjälp för sin våldsutsatthet.

UMEÅ KOMMUN

Riktlinje

Dokumentansvarig: Kristina Larsson, processledare Stöd och omsorg	**Dokumentdatum:** 2023-02-22
Godkänd av: Individ- och familjenämnden februari 2023	**Reviderad:** **2025-05-22**
Individ- och familjenämndens arbete med våld i nära relationer och hedersrelaterat våld	

Riktlinje för Individ- och familje-nämndens arbete med våld i nära relationer och hedersrelaterat våld

Definition av våld i nära relation och mäns våld mot kvinnor

Socialstyrelsens definition av våld och utsatthet i nära relationer
Våld är ett mångtydigt begrepp som i både forskning och praktik kan definieras på olika sätt. Det kan handla om brottsliga gärningar som fysiskt våld och sexuella övergrepp. Våld kan också vara handlingar som enligt rådande lagstiftning inte definieras som brott, men som sammantaget kan skapa ett mönster av utsatthet. Exempel på det är nedsättande kommentarer, ekonomiskt utnyttjande, försummelse och isolering från vänner och familj. Våldshandlingarna kan alltså ha olika karaktär och består ofta av en kombination av olika handlingar.

- Psykiskt våld kan handla om nedsättande kommentarer, förlöjliganden, glåpord, hot, tvång och trakasserier. Den våldsutsatta kan också utsättas för kontroll och social isolering.
- Fysiskt våld kan bestå av örfilar, knytnävsslag, slag med tillhyggen, knivstick, sparkar och stryptag.
- Sexuellt våld kan innebära olika former av sexuellt påtvingade handlingar. Det kan till exempel vara att tvinga den utsatta att se på pornografi, samlag utan samtycke, sexuella trakasserier och användning av ett sexuellt kränkande språk.

Utöver detta kan våldet även ta sig uttryck på andra sätt:

- Försummelse, till exempel genom att den utsatta inte får den hjälp med mat, medicin eller hygien som hen behöver.
- Digitalt våld som till exempel kan bestå av hotfulla eller kränkande sms eller kontroll av hur någon förflyttar sig via GPS.
- Materiellt våld som kan innebära förstörelse eller stöld av den utsattas personliga tillhörigheter, bohag, värdesaker med mera.
- Ekonomiskt våld som kan uttryckas genom ekonomiska hot, begränsningar av gemensamma ekonomiska tillgångar eller genom att tvinga någon att utföra ekonomiska olagligheter

Socialstyrelsens hemsida *2023-01-23*

I nära relationer är kvinnor i högre grad än män utsatta för våld och begreppet mäns våld mot kvinnor används i olika sammanhang för att tydliggöra kvinnors särskilda utsatthet.
Våld mot kvinnor kan även beskrivas som ett jämställdhetsproblem. Enligt FN:s deklaration om avskaffandet av våld mot kvinnor förhindrar våldet kvinnors och flickors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna och våldet ses också som ett medel att upprätthålla en ojämställd maktstruktur mellan kvinnor och män. I begreppet mäns våld mot kvinnor ingår våld som utövas på olika arenor och av olika utövare, exempelvis partnervåld, sexuella övergrepp, hedersrelaterat våld och köp av sexuella tjänster.[1]

Hedersrelaterat våld

Hedersrelaterat våld och förtryck innefattas av regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.
Det som framför allt skiljer hedersrelaterat våld och förtryck från annat våld i relation är att det utförs och/eller sanktioneras av flera personer, såsom familjemedlemmar och släktingar. Individens intressen är underordnade kollektivets och stort fokus läggs på att kontrollera flickors och kvinnors beteende och sexualitet. Gärningar som begås i syfte att upprätthålla kontrollen av individer kan ta många former, varav en del är kriminaliserade.[2]

Individ- och familjenämndens ansvar och mål

Socialtjänstens ansvar

I socialtjänstens arbete med våld i nära relation är socialtjänstlagen grunden för arbetet.
Socialtjänsten har ansvar för att enskilda får de insatser som de behöver. Detta regleras i lag, 4 kap. 1 § socialtjänstlagen, SoL. Socialtjänstens arbete styrs också bland annat av föreskrifter och allmänna råd som Socialstyrelsen har tagit fram.
Socialtjänstens ansvar för personer utsatta för våld i nära relation regleras i 13 kap. 1 §, SoL. Bestämmelsen lyfter särskilt fram brottsoffer, våldsutsatta kvinnor, andra personer utsatta för våld i nära relation samt personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. I 18 kap. 7 § SoL framgår socialtjänstens ansvar för barn som utsatts för brott, samt att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är brottsoffer. Ansvaret gäller enligt 10 kap. 1 § SoL bl.a. ansvar för rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp såsom exempelvis tillfälligt boende och skydd. Dessutom finns ett ansvar att främja goda levnadsförhållanden genom exempelvis uppsökande verksamhet. Alla som utsätts för våld eller kränkningar av olika slag, har efter individuell prövning, rätt att få det stöd och den hjälp som de kan behöva i den mån de inte själva kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt enligt 11 kap 1 § SoL samt 12 kap. 1 § SoL. Hur utredning av våldsutsatta vuxna samt våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld ska gå till regleras i Socialstyrelsens förskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (HSL-FS 2022:39). Socialtjänsten ska även verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. I detta arbete ska socialtjänsten särskilt beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och dennes närstående.

[1] ”Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld. Ett utbildningsmaterial för dig som arbetar inom socialtjänsten”, Socialstyrelsen 2021
[2] ”Myndighetsgemensam vägledning vid hedersrelaterad brottslighet. Att agera och ge stöd och skydd när barn och vuxna riskerar att bli eller har blivit bortförda till utlandet i syfte att utsättas för hedersrelaterad brottslighet”, Länsstyrelsen Östergötland, 2022, s. 13.

Socialtjänsten har en skyldighet att uppmärksamma att den som söker stöd hos socialtjänsten eller har insatser av något slag kan vara utsatt för brott. Åtgärder och insatser till skydd och stöd kan se olika ut beroende på den utsattes specifika behov och situation i stort.
För att socialnämnden ska kunna ta sitt ansvar och ha beredskap för att bemöta, utreda och erbjuda rätt stöd och hjälp vid rätt tidpunkt är det viktigt att det i verksamheterna finns kunskap om frågor om våld i nära relation. Personalens kunskap är avgörande för att man i socialtjänsten ska kunna upptäcka och förstå våldsproblematik samt på ett respektfullt sätt ta upp frågor om våld med den som är utsatt.

Hedersrelaterad brottslighet

I och med att nya bestämmelser för att bekämpa hedersrelaterad brottslighet i form av ett barnäktenskapsbrott, en särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv samt en möjlighet att besluta om utreseförbud för barn trädde i kraft den 1 juli 2020 fick Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck vid Länsstyrelsen Östergötland i uppdrag att samordna ett myndighetsgemensamt uppdrag om information och vägledning i arbetet mot hedersrelaterad brottslighet. I arbetet med att förhindra och förebygga att barn lämnar landet för att giftas bort, könsstympas eller utsättas för olika former av hedersrelaterat våld eller tvång har en vägledning tagits fram; ”Vägledning vid hedersrelaterad brottslighet”[3]. Den omfattar bland annat Socialtjänstens ansvar när barn och vuxna av sådana skäl blir utsatta såväl i Sverige som utomlands och är ett stöd i arbetet med att bekämpa hedersrelaterad brottslighet, i synnerhet i de ärenden som gäller bortförande av personer som befinner sig i en hederskontext.

Hälso- och sjukvårdens ansvar

Nämnden ansvarar för hälso- och sjukvård för barn, ungdomar och vuxna i bostad med särskild service och under vistelsetid daglig verksamhet. Nämndens verksamhet som bedriver hälso- och sjukvård berörs därför av föreskriftens sjunde kapitel gällande hälso- och sjukvårdens ansvar för våldsutsatta. Ett nytt krav på vårdgivare att fastställa rutiner för när och hur personalen i dess verksamheter ska ställa frågor om våld för att kunna upptäcka våldsutsatta och barn som bevittnat våld som behöver vård. Syftet med ändringen är att stärka kraven på vårdgivare att arbeta för att upptäcka våldsutsatthet.

Umeå kommuns mål

Fullmäktige i Umeå kommun har antagit ett kommunövergripande mål som omfattar arbetet mot våld. Kommunstyrelsen ansvarar för att samordna målet.

> Mål 3: *Umeå Kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället såväl som sina egna liv.*

För att ytterligare stärka det kommunövergripande arbetet mot våld antog fullmäktige en kommunövergripande handlingsplan för perioden 2020-2022. Handlingsplanen tydliggör nämndernas gemensamma och specifika ansvar kopplat till våld, där våld i nära relation och hedersrelaterat våld är en viktig del, samt anger aktiviteter för att utveckla och förstärka arbetet mot våld i kommunen. Arbetet samordnas av UmeBrå.

[3] ”Myndighetsgemensam vägledning vid hedersrelaterad brottslighet. Att agera och ge stöd och skydd när barn och vuxna riskerar att bli eller har blivit bortförda till utlandet i syfte att utsättas för hedersrelaterad brottslighet”, Länsstyrelsen Östergötland, 2022

Nämndens mål

Individ- och familjenämndens verksamheter ska med tidig upptäckt och rätt insatser ge personer som är våldsutsatta, barn som upplevt våld och personer som utövar våld det stöd och den hjälp de behöver. Socialtjänsten har ett särskilt ansvar för de som utsatts för våld i nära relation.
Stöd ges till personer som befinner sig i prostitution, har sex mot ersättning eller är offer för människohandel. Att arbeta med åtgärder för att motverka prostitution och motverka människohandel med sexuella ändamål är en del i medborgarlöftet som polisen och Umeå kommun tagit fram. Fortsatt arbete inom det området görs för att öka trygghet och minska brottslighet.

Målsättningar för samverkan via Centrum mot våld

I samverkan med Region Västerbotten drivs Centrum mot våld. De övergripande målen med Centrum mot våld är att göra våld pratbart på alla nivåer, enskilt, organisatoriskt i kommunen och landstinget samt i samhället genom:

- stöd till förändring för de enskilda som tillhör någon av målgrupperna
- samordnad utredningsplanering för våldsutsatta barn
- att verka som kompetenscentrum för våldsfrågor
- att göra verksamheten välkänd för allmänheten

Kartläggning och analys

Socialnämnden ska analysera om utbudet av insatser och andra sociala tjänster som erbjuds våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare svarar mot behoven i kommunen.
För att kunna göra denna analys bör socialnämnden fortlöpande kartlägga förekomsten av våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare i kommunen genom att:

- gå igenom dokumentationen i pågående ärenden. Detta görs genom att årligen följa upp 20% av avslutade ärenden rörande våld i nära relation.
- hämta in uppgifter från lokal eller officiell statistik. Detta sker genom utdrag från verksamhetssystem samt manuell sammanställning av statistik från samverkansforum.
- hämta in uppgifter om förekomsten av våldsutsatta och barn som bevittnat våld från hälso- och sjukvården, myndigheter och organisationer.

Information om socialtjänsten

Socialnämnden bör planera för hur grupper och enskilda, såväl vuxna som barn, ska nås med information om nämndens verksamhet för våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare. Umeå kommun ingår i förvaltningsområde för samiska, finska och meänkieli. Genom lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk har kommunen ett särskilt ansvar att erbjuda information samt äldreomsorg på samiska, finska och meänkieli.

Utöver det särskilda ansvar Umeå kommun har gällande minoritetsspråken finns behov av att information finns tillgänglig på de språk som många i Umeå har som sitt modersmål samt att tolkar används i möten där det behövs för att fullt förstå varandra.

Samverkan

Intern samverkan

Verksamheter inom Individ- och familjenämnden ska samverka för att samordna sina åtgärder så att de inte motverkar varandra. Om åtgärder riktar sig till flera personer i en familj, ska samtliga åtgärder samordnas. Vid samordningen ska behovet av trygghet och säkerhet hos de våldsutsatta och de barn som bevittnat våld beaktas. Skyldigheten att samverka gäller med beaktande av bestämmelserna om sekretess i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och tystnadsplikt i socialtjänstlagen samt patientsäkerhetslagen (2010:659).

Extern samverkan

Samverkan med Region Västerbotten, Polis, Länsstyrelsen, andra kommuner och ideella organisationer har länge varit en grundläggande del i arbetet mot våld i nära relation.
Länsstyrelsen i Västerbotten samordnar ett nätverk på regionnivå där Umeå kommun ingår. Länsstyrelsen är en myndighet med ansvar för kunskapsspridning för våld i nära relation samt heders relaterat våld.
Samordningsförbundet i Umeåregionen, där Umeå kommun är en part, har lokalt samordnat det myndighetsgemensamma uppdraget om förbättrad upptäckt av våld 2019–2021. Uppdraget innebär att ett systematiskt arbete för att upptäcka våld utvecklas med stöd av samordningsförbunden som är en etablerad organisation för samverkan mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen i enskilda ärenden på lokal nivå. I uppdraget har Centrum mot våld agerat kunskapscentrum och bland annat utbildat anställda inom samverkande myndigheter.
Centrum mot våld drivs i samverkan med Region Västerbotten. Barnahus är en del av Centrum mot våld där även Polismyndigheten region Nord, Åklagarkammaren i Umeå samt Rättsmedicinalverkets rättsmedicinska enhet i Umeå ingår i samverkan. Syftet med Centrum mot våld är att synliggöra och motverka våld i nära relationer i Umeå. Samverkan regleras genom ett samverkansavtal med berörda parter. Centrum mot våld består av fyra delar där samverkan mellan parterna sker i olika former: Barnahus, Mottagning för våldsutsatta, Mottagning för våldsutövare samt Kompetenscentrum.
Både Kvinno- och tjejjouren i Umeå och Stadsmissionens kvinnojour samverkar med Umeå kommun genom Idéburet offentligt partnerskap, kallat IOP. I samverkansavtalen beskrivs vad respektive part ansvarar för och hur länge avtalet gäller.
Umeå kommun samverkar med andra kommuner i individärenden i syfte att möjliggöra för våldsutsatta i behov av att byta bostadsort att göra detta på ett ordnat sätt.

Samverkansforum

Individ- och familjenämnden ansvarar för två förvaltningsövergripande samverkansforum dit anställda inom vissa förvaltningar kan vända sig för råd och stöd: Konsultationsforum för hedersrelaterat våld samt dialogforum. Konsultationen sker avidentifierat.

Konsultationsforum hedersrelaterat våld

Till Konsultationsforum hedersrelaterat våld kan alla som i sitt yrke kommer i kontakt med hedersrelaterat våld vända sig för att få råd och stöd i hur de ska agera. Konsultationsforumet består av representanter från för- och grundskola, gymnasie- och vuxenutbildningen, socialtjänsten samt polis, som har stor kompetens och erfarenhet av frågor som rör hedersrelaterat våld.

Dialogforum – våld i nära relationer

Personal inom Stöd och omsorg och Äldreomsorg kan vända sig till Dialogforum för råd och stöd i handläggningen för ärenden som rör våld i nära relation. Den fasta dialoggruppen består av deltagare från utredningsenheten 0-17 år, Vuxenenheten, Kvinnofridsmottagningen samt bostadskonsulent.

Verksamheternas arbete med våld i nära relation

Rutiner

Socialtjänst

Individ- och familjenämndens verksamheter ska med denna riktlinje som grund upprätta rutiner för att upptäcka våldsutsatta som behöver stöd och hjälp, barn som bevittnat våld som behöver stöd och hjälp samt våldsutövare som behöver insatser för att ändra sitt beteende. Individ- och familjenämndens verksamheter ska fastställa rutiner för när och hur personalen i verksamheterna ska ställa frågor om våld.
Berörda verksamheter ska också ha rutiner för hur information om att ett barn kan vara våldsutsatt eller kan ha bevittnat våld ska föras vidare till den del av verksamheten som har ansvaret för att utreda barnets behov; för hur barn ska tas om hand och stödjas av personal med adekvat kompetens om en förälder har avlidit till följd av våld samt för hur skyddade personuppgifter ska hanteras.

Hälso- och sjukvård

Vårdgivaren ska med denna riktlinje som grund fastställa de rutiner som behövs för att utveckla och säkra kvaliteten i arbetet med våldsutsatta och barn som bevittnat våld samt för när och hur personalen i dess verksamheter ska ställa frågor om våld. Vårdgivaren ska också fastställa rutiner för hur anmälningsskyldigheten ska fullgöras vad gäller ett våldsutsatt barn eller ett barn som bevittnat våld samt för hur barns behov av information, råd och stöd ska beaktas. Vårdgivaren ska säkerställa att det är möjligt att föra patientjournal om en patient har skyddade personuppgifter.

Kompetens

Den personal som arbetar med handläggning och uppföljning av alla slags ärenden som gäller enskilda enligt socialtjänstlagen bör ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående samt ha förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet.

Den personal som genomför insatser enligt socialtjänstlagen bör ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående för att kunna uppmärksamma om en person är våldsutsatt och se till att denne får stöd och hjälp för sin våldsutsatthet.
Hälso- och sjukvårdspersonal bör ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående för att kunna ge god vård samt har förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet.
Introduktionsutbildningarna för nyanställda inom Stöd och omsorg innehåller en basutbildning kring våld i nära relation. För personal inom Myndighetsutövningen finns också fördjupad utbildning kring våld i nära relation och hedersrelaterat våld.
Centrum mot våld är ett kompetenscentrum dit personal inom Stöd och omsorg kan vända sig. Centrum mot våld kan både arrangera riktade utbildningar för personalgrupper och vara rådgivande genom konsultationssamtal.

Källor

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer; HSL-FS 2022:39
Meddelandeblad nr 3/2022
Socialstyrelsens hemsida kring Våld i nära relationer
Våld i nära relationer och hedersrelaterat våld - ett utbildningsmaterial för socialtjänsten (socialstyrelsen.se)
Mäns våld mot kvinnor | Länsstyrelsen Östergötland (lansstyrelsen.se)
Myndighetsgemensam vägledning vid hedersrelaterad brottslighet. Att agera och ge stöd och skydd när barn och vuxna riskerar att bli eller har blivit bortförda till utlandet i syfte att utsättas för hedersrelaterad brottslighet, Länsstyrelsen Östergötland, 2022

Handlingar i kommunens diarium

IFN-2016/00291 Kommunövergripande handlingsplan mot våld
IFN-2018/00172 Överenskommelse mellan individ- och familjenämnden och Centrum mot våld
IFN-2021/00075 Överenskommelse Umeå stadsmission
IFN-2021/00113 Idéburet offentligt partnerskap mellan Umeå kommun och Kvinno- och tjejjouren 2021

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

§ 84

Diarienr: IFN-2025/00176

Riktlinje för Individ- och familjenämndens arbete med våld i nära relationer 2025

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden antar riktlinjen.

Ärendebeskrivning
Ny socialtjänstlag träder i kraft 1 juli 2025. Den nya författningen har ny struktur som innebär att alla lagparagrafer är ersatta med nya, och begreppet *insatser* har ersatt ett flertal tidigare begrepp (såsom stöd, hjälp mfl.) Därav är en revidering av vissa styrande dokument nödvändig.

I Riktlinje för Individ- och familjenämndens arbete med våld i nära relation och hedersrelaterat våld har lagparagrafer ändrats och begreppet *insatser* har ersatt de tidigare begreppen. Innehållet har till viss del ändrats i ett par lagparagrafer i den nya lagen och nya har kommit till, vilket föranlett en reviderad skrivning i riktlinjen under avsnittet Socialtjänstens ansvar. Innehållet i riktlinjen är dock i stort oförändrat.

Revideringarna framgår av underlag Revideringar i riktlinje för Individ- och familjenämndens arbete med våld i nära relation och hedersrelaterat våld.

Arbetsutskottets beslutsordning
Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar i enlighet med tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Beslutsunderlag
Riktlinje för Individ- och familjenämndens arbete med våld i nära relation och hedersrelaterat våld
Revideringar i riktlinje för Individ- och familjenämndens arbete med våld i nära relation och hedersrelaterat våld

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

Beredningsansvarig

Enhetschef Erica Bålfors Birgersson

Beslutet ska skickas till

Enhetschef Erica Bålfors Birgersson
Verksamhetschef Viviann Dannelöv Nilsson
Verksamhetschef Annette Forsberg
Verksamhetschef Malin Björkman
Processledare Kristina Larsson

Denna behandling '152/25 Information om ny verksamhet utan behovsprövning' har inget tjänsteutlåtande.

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-05-22

Individ- och familjenämndens arbetsutskott

Diarienr: IFN-2025/00158

Initiativärende – Förvaltningens beredning, beskrivning av arbetssätt för kommunala riktlinjer för LSS-insatser

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden anser initiativärendet som besvarat i och med förvaltningens beskrivning av arbetssätt nedan.

Ärendebeskrivning
Bakgrund
I nämndinitiativet hänvisas till en nyligen publicerad rapport (Segnestam Larsson & Tideman (2024) *Kommunala riktlinjer för LSS-insatser* – konstateras att det i nästan alla kommunala riktlinjer för LSS-insatser finns bestämmelser eller rekommendationer som är begränsande för de personer som har rätt till insatserna. Umeå kommun valde att inte delta i studien och ingår därför inte i resultatet. Forskarna som har skrivit rapporten har bland annat undersökt om kommunernas riktlinjer innehåller bestämmelser om att en insats endast kan beviljas i en viss omfattning, bara får ges inom ett visst geografiskt område, ska tidsbegränsas, om vissa insatser utesluter rätt till andra insatser och om det finns begränsningar som har med personernas egenskaper att göra. Vissa begränsningar som finns i de kommunala riktlinjerna kan vara kopplade till rättspraxis, men i andra fall är det kommunens egna begränsningar. Författarna menar att ”interna kommunala dokument som tolkar lagstiftningen och innehåller begränsningar i rättigheter jämfört med lagstiftningen och rättspraxis är problematiska och dessutom inte lagliga. Detta för att de strider mot grundprincipen att bedömningen ska vara individuell.”

Mot bakgrund av detta yrkar Vänsterpartiet att förvaltningen ska ges i uppdrag att se över vilka kommunala riktlinjer för LSS-insatser som finns i Umeå, och analysera hur dessa riktlinjer förhåller sig till lagstiftning och rättspraxis.

Förvaltningens beredning, beskrivning av arbetssätt
Enligt de rutiner och arbetssätt som används inom myndighetsutövning LSS, så används ej interna kommunala riktlinjer. Däremot så följer man rättspraxis och gör individuella bedömningar. Det finns inga begränsningar

Tjänsteskrivelse

Dnr: IFN-2025/00158

kring omfattning, visst geografiskt område, tidsbegränsning eller att vissa insatser utesluter andra.
Så enligt myndighetsutövning LSS så finns ej egna kommunala riktlinjer. Det finns däremot rutiner för varje insats, som finns i rutinbiblioteket för att kvalitetssäkra och underlätta handläggning av LSS.
Det finns riktlinjer inom LSS som ej har med bedömningar och beslut att göra. Ex beslut gällande bostad och fördelning av lägenheter och riktlinjer för samboskap i LSS boende.

Beredningsansvariga

Verksamhetschef Viviann Dannelöv Nilsson
Enhetschef Cecilia Staflund

Beslutet ska skickas till
Kvalitetschef Ulrika Gustafsson

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Viviann Dannelöv Nilsson
Verksamhetschef Myndig-
hetsutövning

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

§ 79

Diarienr: IFN-2025/00158

Initiativärende – Förvaltningens beredning, beskrivning av arbetssätt för kommunala riktlinjer för LSS-insatser

Förslag till beslut

Individ- och familjenämnden anser initiativärendet som besvarat i och med förvaltningens beskrivning av arbetssätt nedan.

Ärendebeskrivning

Bakgrund

I nämndinitiativet hänvisas till en nyligen publicerad rapport (Segnestam Larsson & Tideman (2024) *Kommunala riktlinjer för LSS-insatser* – konstateras att det i nästan alla kommunala riktlinjer för LSS-insatser finns bestämmelser eller rekommendationer som är begränsande för de personer som har rätt till insatserna. Umeå kommun valde att inte delta i studien och ingår därför inte i resultatet. Forskarna som har skrivit rapporten har bland annat undersökt om kommunernas riktlinjer innehåller bestämmelser om att en insats endast kan beviljas i en viss omfattning, bara får ges inom ett visst geografiskt område, ska tidsbegränsas, om vissa insatser utesluter rätt till andra insatser och om det finns begränsningar som har med personernas egenskaper att göra. Vissa begränsningar som finns i de kommunala riktlinjerna kan vara kopplade till rättspraxis, men i andra fall är det kommunens egna begränsningar. Författarna menar att ”interna kommunala dokument som tolkar lagstiftningen och innehåller begränsningar i rättigheter jämfört med lagstiftningen och rättspraxis är problematiska och dessutom inte lagliga. Detta för att de strider mot grundprincipen att bedömningen ska vara individuell.”

Mot bakgrund av detta yrkar Vänsterpartiet att förvaltningen ska ges i uppdrag att se över vilka kommunala riktlinjer för LSS-insatser som finns i

Umeå, och analysera hur dessa riktlinjer förhåller sig till lagstiftning och rättspraxis.

Förvaltningens beredning, beskrivning av arbetssätt
Enligt de rutiner och arbetssätt som används inom myndighetsutövning LSS, så används ej interna kommunala riktlinjer. Däremot så följer man rättspraxis och gör individuella bedömningar. Det finns inga begränsningar kring omfattning, visst geografiskt område, tidsbegränsning eller att vissa insatser utesluter andra.
Så enligt myndighetsutövning LSS så finns ej egna kommunala riktlinjer. Det finns däremot rutiner för varje insats, som finns i rutinbiblioteket för att kvalitetssäkra och underlätta handläggning av LSS.
Det finns riktlinjer inom LSS som ej har med bedömningar och beslut att göra. Ex beslut gällande bostad och fördelning av lägenheter och riktlinjer för samboskap i LSS boende.

Arbetsutskottets beslutsordning
Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar i enlighet med tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Beredningsansvariga
Verksamhetschef Viviann Dannelöv Nilsson
Enhetschef Cecilia Staflund

Beslutet ska skickas till
Kvalitetschef Ulrika Gustafsson

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-05-20
Individ- och familjenämnden

Diarienr: IFN-2025/00030

Statistikrapporter ej verkställda beslut SoL individ- och familjenämnden 2025

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden godkänner statistikrapporten över ej verkställda beslut enligt SoL.

Individ- och familjenämnden överlämnar statistikrapporten till kommunfullmäktige och kommunens revisorer.

Ärendebeskrivning
Från och med 2006-07-01 gäller, enligt 16 kap 6h § socialtjänstlagen, följande beträffande ej verkställda gynnande beslut:
”Socialnämnden skall till fullmäktige lämna en statistikrapport över hur många av nämndens gynnande beslut enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen som inte har verkställts inom tre månader från dagen för respektive beslut. Nämnden skall vidare ange vilka typer av bistånd dessa beslut gäller samt hur lång tid som har förflutit från dagen för respektive beslut.
Nämnden skall till fullmäktige även lämna en statistikrapport över hur många av nämndens gynnande beslut enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen som inte har verkställts på nytt inom tre månader från den dag då verkställigheten avbröts. Nämnden skall vidare ange vilka typer av bistånd dessa beslut gäller samt hur lång tid som har förflutit från dagen för respektive beslut. Rapportering enligt denna paragraf skall ske en gång per kvartal.”

Beslutsunderlag
Statistikrapport SoL 2025-03-31

Beredningsansvariga
Nämndsekreterare Rose-Marie Lång Bäckström
Koordinator Anna-Karin Sjögren Näs

Beslutet ska skickas till
Kommunstyrelsen
Kommunrevisionen

Tjänsteskrivelse

Dnr: IFN-2025/00030

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Viviann Dannelöv Nilsson
Verksamhetschef

Ej verkställda beslut

Sammanställning av rapportering kvartal 1 2025

Individ- och familjeomsorg (SoL)

Funktionshinderomsorg (SoL)

UMEÅ KOMMUN

SoL

Område

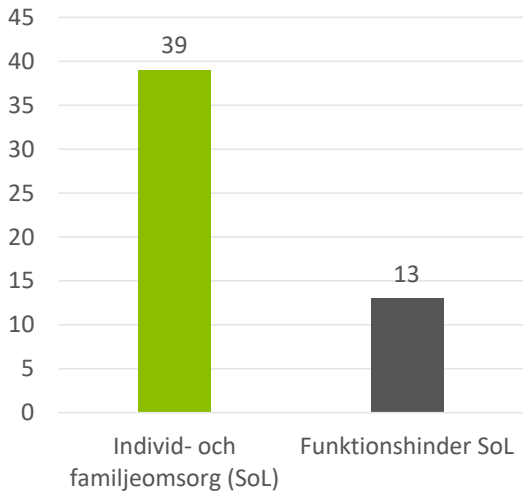

Typ av rapport

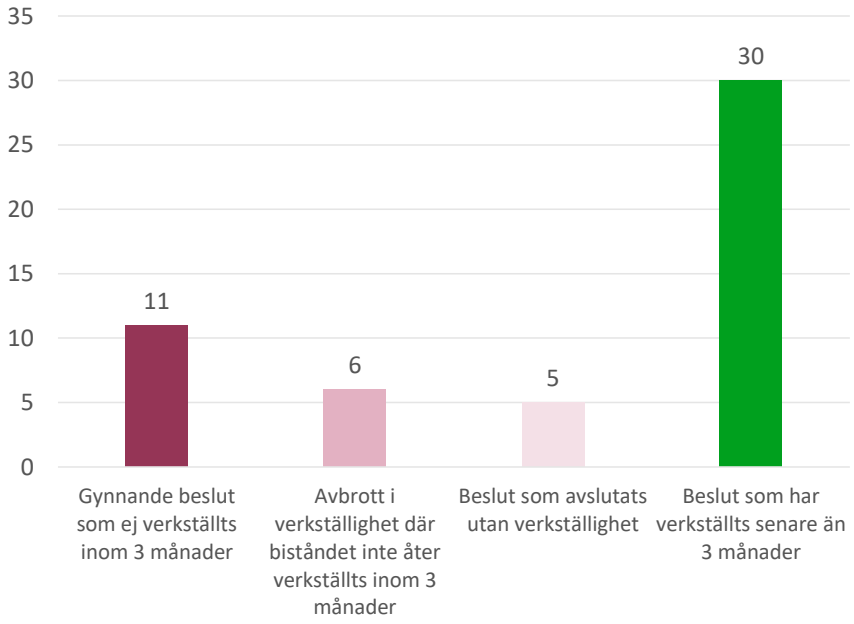

SoL

Fördelning barn/vuxna

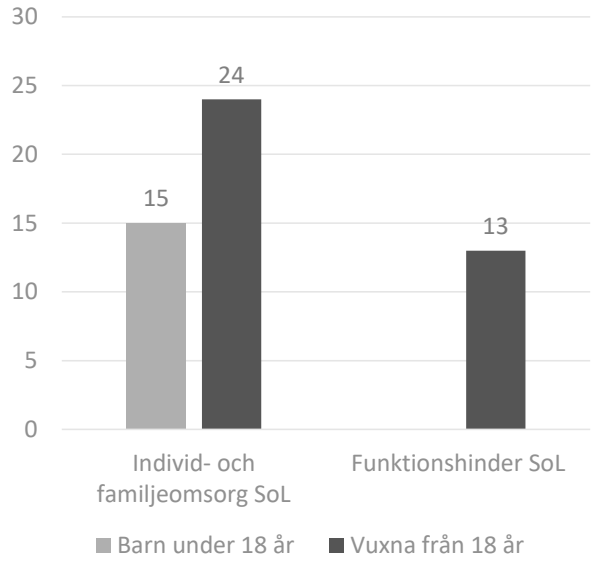

Fördelning kön

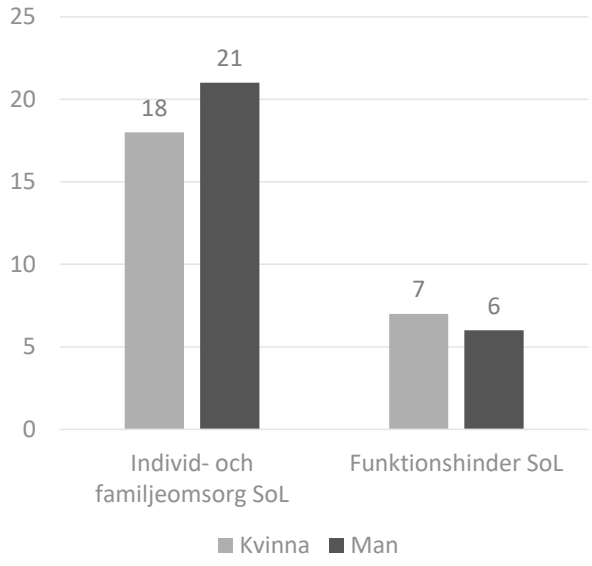

Individ- och familjeomsorg

SoL

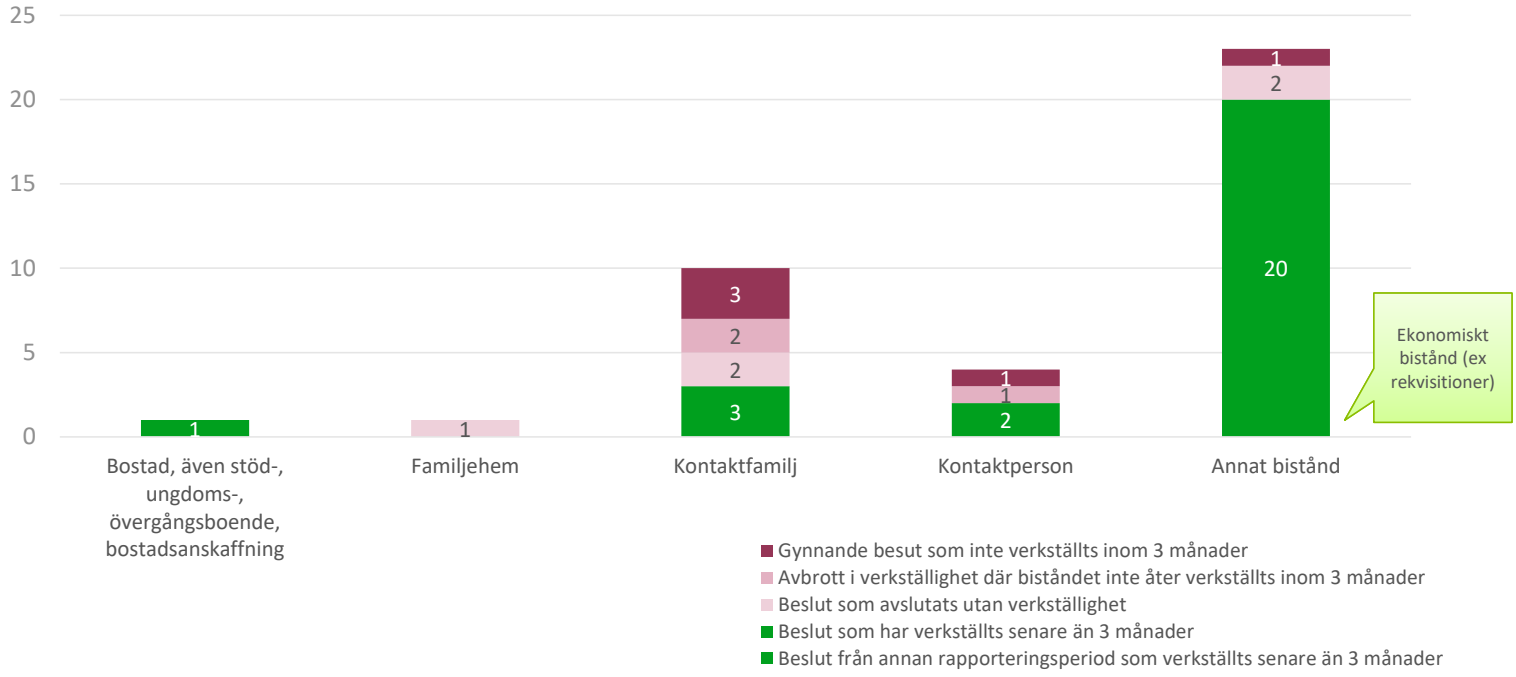

Funktionshinder SoL

SoL

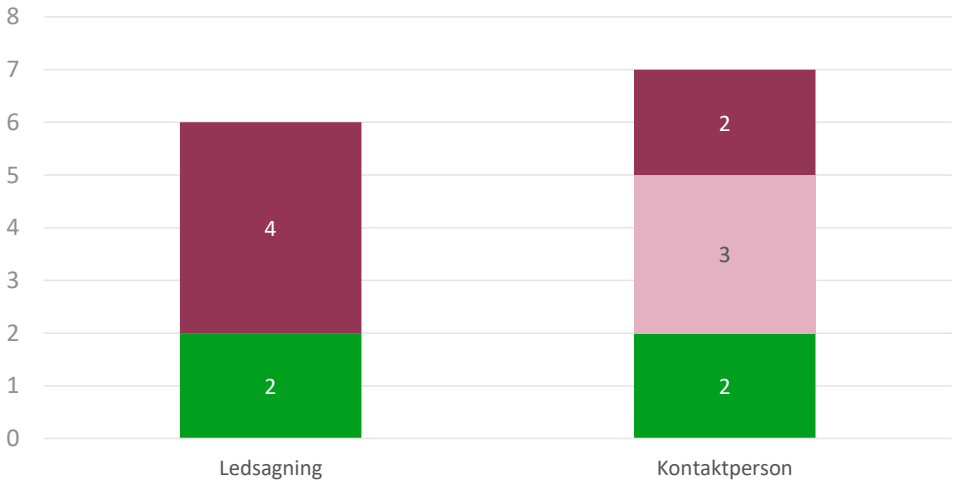

- Gynnande besut som inte verkställts inom 3 månader
- Avbrott i verkställighet där biståndet inte åter verkställts inom 3 månader
- Beslut som avslutats utan verkställighet
- Beslut som har verkställts senare än 3 månader
- Beslut från annan rapporteringsperiod som verkställts senare än 3 månader

Väntetid ej verkställda beslut (2025-04-30)

SoL

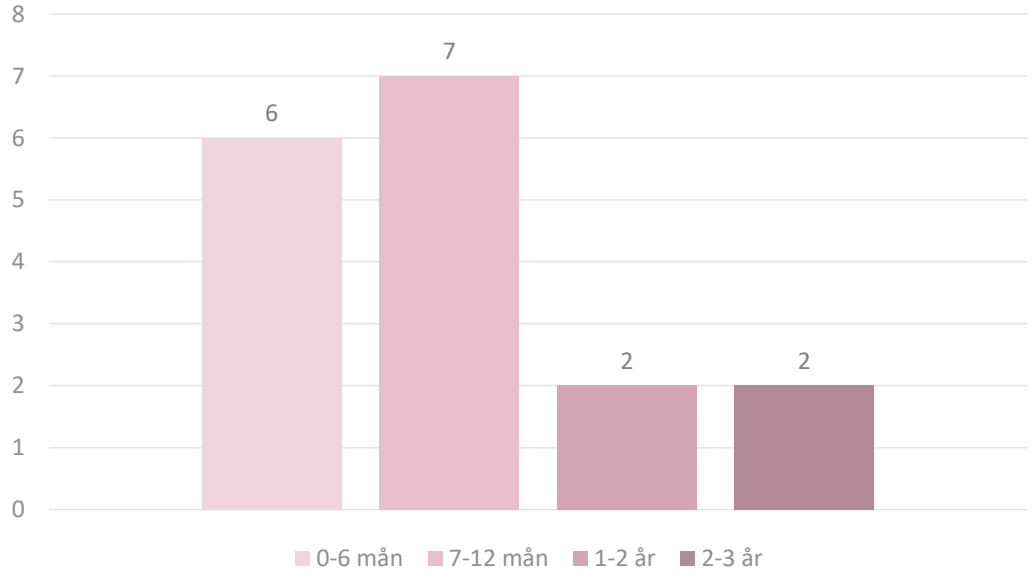

Orsaker

SoL

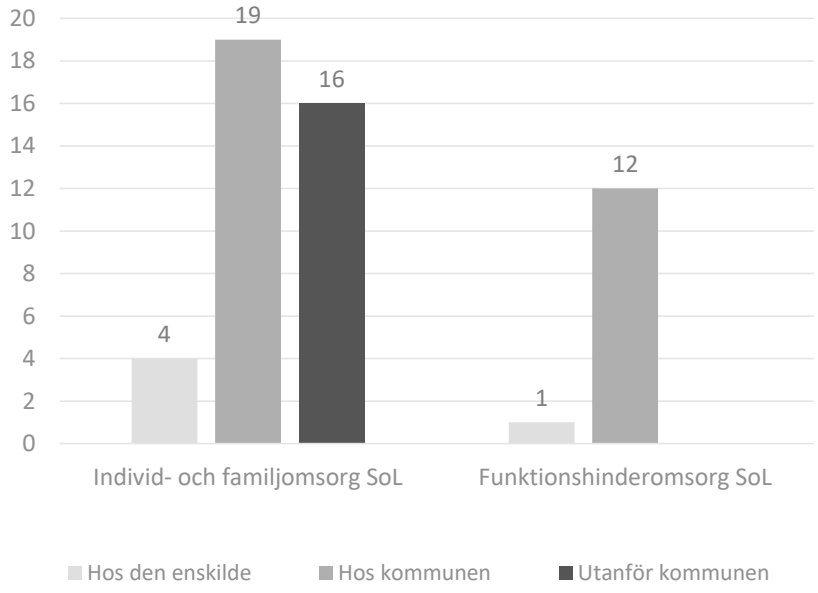
20
18
16
14
12
10
8
6
4
2
0
19
16
12
4
1
Individ- och familjomsorg SoL
Funktionshinderomsorg SoL
Hos den enskilde
Hos kommunen
Utanför kommunen

Orsaker hos kommunen

SoL

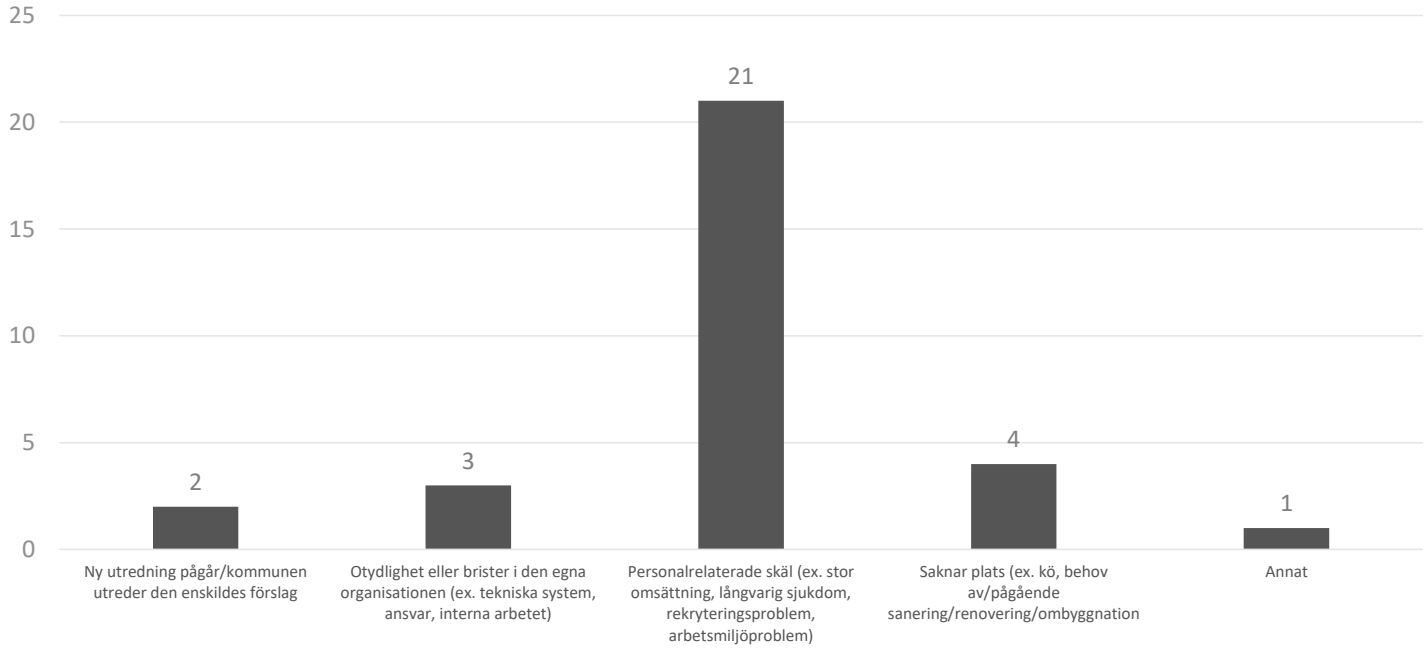

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-05-20
Individ- och familjenämnden

Diarienr: IFN-2025/00031

Statistikrapporter ej verkställda beslut LSS individ- och familjenämnden 2025

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden godkänner statistikrapporten över ej verkställda beslut enligt LSS.

Individ- och familjenämnden överlämnar statistikrapporten till kommunfullmäktige och kommunens revisorer.

Ärendebeskrivning
Från och med 2008-07-01 gäller, enligt 28 h § lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), följande beträffande ej verkställda gynnande beslut.
”Socialnämnden ska till fullmäktige lämna en statistikrapport över hur många av nämndens gynnande beslut enligt 9 § som inte har verkställts inom tre månader från dagen för respektive beslut. Nämnden ska vidare ange vilka typer av insatser dessa beslut gäller samt hur lång tid som har förflutit från dagen för respektive beslut.
Nämnden ska till fullmäktige även lämna en statistikrapport över hur många av nämndens gynnande beslut enligt 9 § som inte har verkställts på nytt inom tre månader från den dag då verkställigheten avbröts. Nämnden ska vidare ange vilka typer av insatser dessa beslut gäller samt hur lång tid som har förflutit från dagen för respektive beslut. Rapportering enligt denna paragraf ska ske en gång per kvartal.”

Beslutsunderlag
Statistikrapport LSS 2025-03-31

Beredningsansvariga
Nämndsekreterare Rose-Marie Lång Bäckström
Koordinator Anna-Karin Sjögren Näs

Beslutet ska skickas till
Kommunstyrelsen
Kommunrevisionen

Tjänsteskrivelse

Dnr: IFN-2025/00031

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Viviann Dannelöv Nilsson
Verksamhetschef

Ej verkställda beslut

Sammanställning av rapportering kvartal 1 2025

Funktionshindersomsorg (LSS)

UMEÅ KOMMUN

LSS

Område

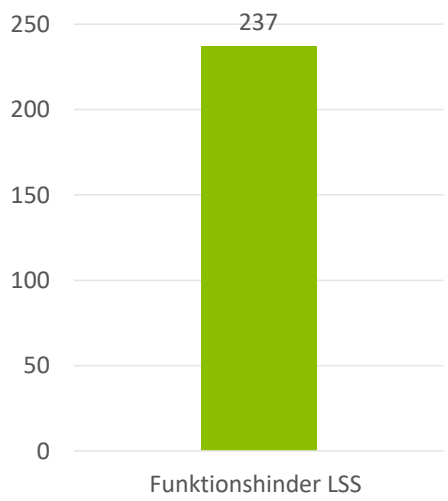

Typ av rapport

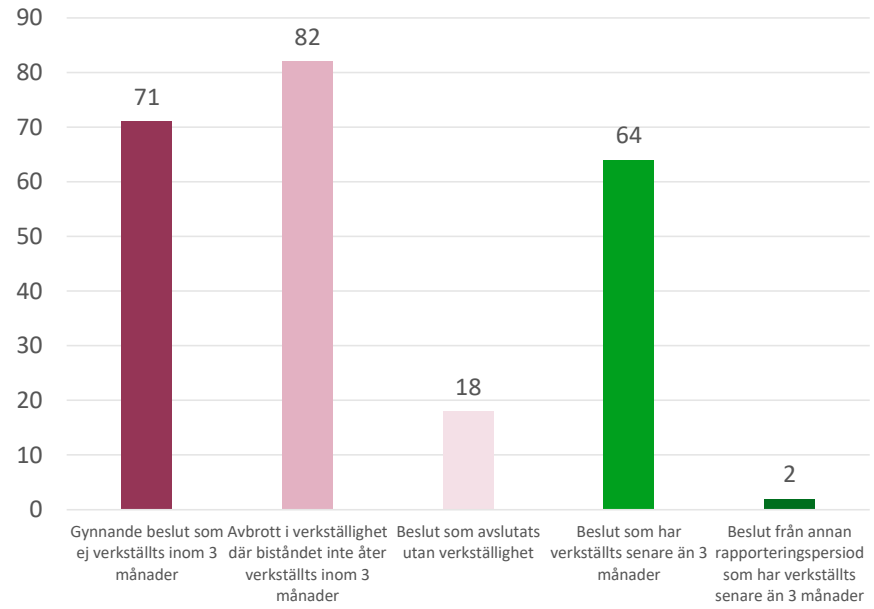

LSS

Fördelning barn/vuxna

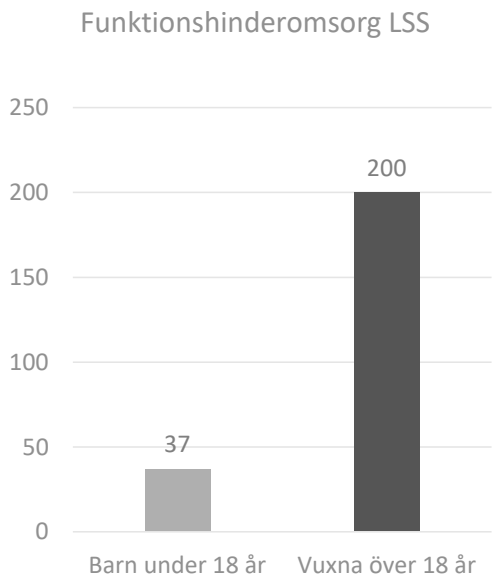

Fördelning kön

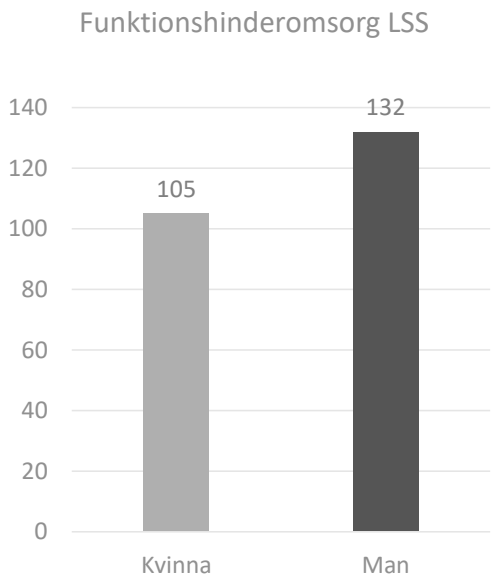

Funktionshinder LSS

LSS

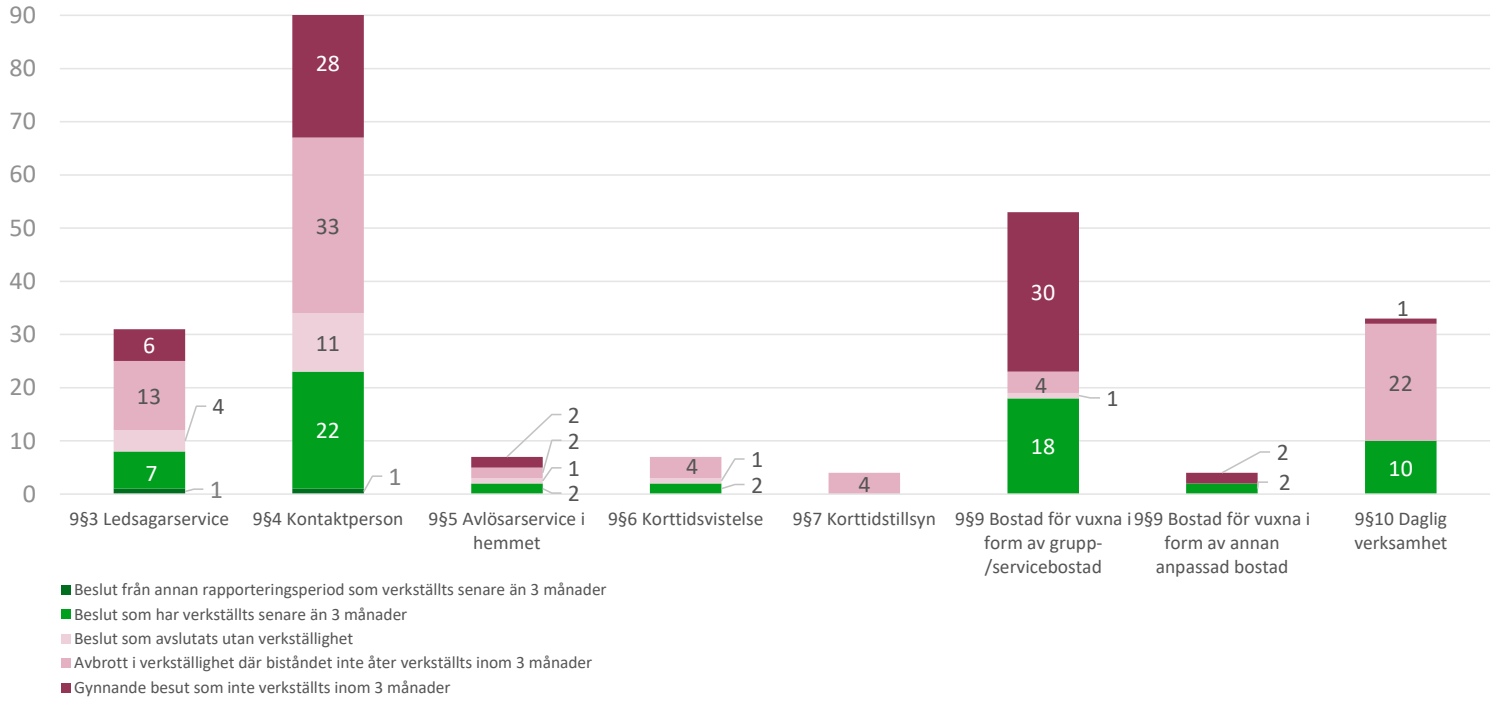

Väntetid ej verkställda beslut (2025-04-30)

LSS

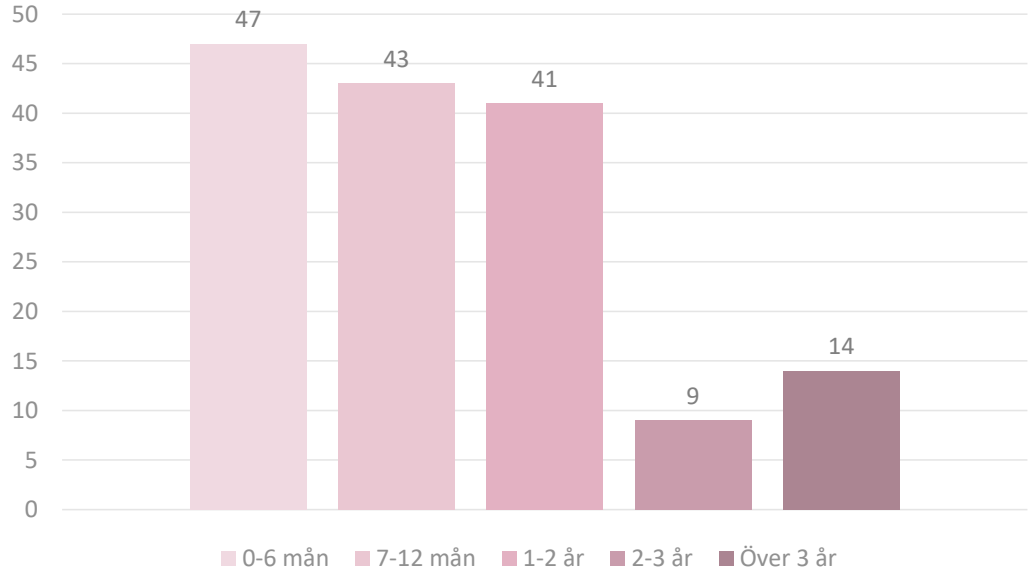

Orsaker

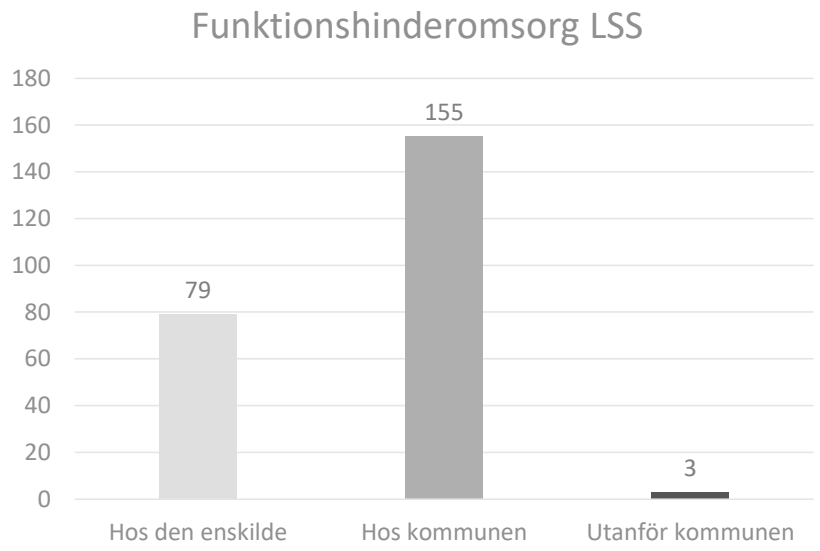
Funktionshinderomsorg LSS
180
160
140
120
100
80
60
40
20
0
79
155
3
Hos den enskilde
Hos kommunen
Utanför kommunen

Orsaker hos kommunen

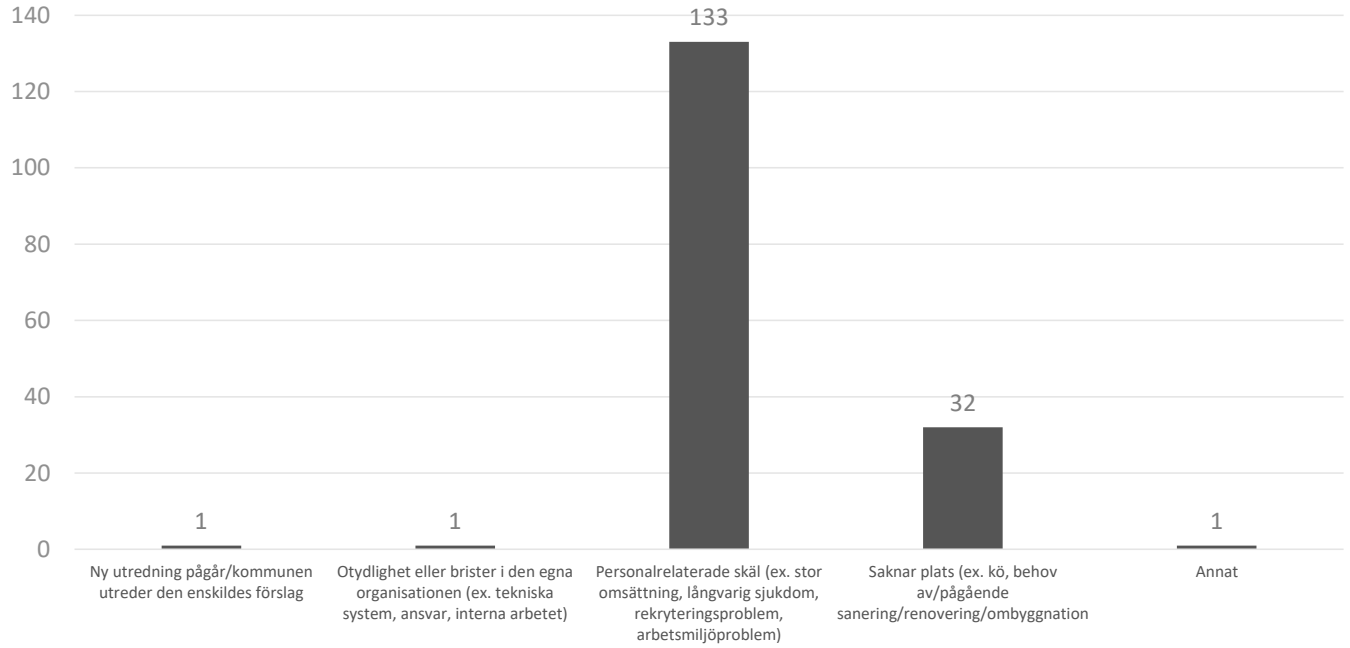

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse

2025-05-22

Individ- och familjenämndens arbetsutskott

Diarienr: IFN-2022/00076

Riskbedömning och handlingsplan myndighetsutövning

Förslag till beslut

Individ- och familjenämndens arbetsutskott godkänner informationen

Ärendebeskrivning

Vid individ- och familjenämndens sammanträde 2022-06-22 antogs en handlingsplan inklusive bilagor gällande nämndens arbetsmiljöarbete. Vid sammanträdet beslutades även att planen ska följas upp vid samtliga kommande sammanträden med arbetsutskottet samt var sjätte månad i nämnden

Beslutsunderlag

Bilaga 6. Stöd vid uppföljning

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Viviann Dannelöv Nilsson
Verksamhetschef

UMEÅ KOMMUN

Stöd vid uppföljning av kompletterande arbetsformer Individ och familjenämnden

Stödet är baserad på den handlingsplan och kompletterande arbetsordning som nämnden och förvaltningsledningen gemensamt tagit fram. Syftet med uppföljningen är att möjliggöra en öppen dialog som leder till ett tryggt, samspelt och lärande arbetssätt i nämnden och mellan nämnd och förvaltningsledning.

Rättssäkerhet

1. Vi hanterar enskilda ärenden i fastslagna forum. Detta för att säkerställa en rättssäker handläggning och att sekretessregler följs.

2. Vi som ledamöter i nämnden är trygga med klagomålsrutinen och föreslaget förfaringssätt vid kontakter gällande enskilda individer och familjer. Detta för att kunna åtgärda brister, minimera risk för otillbörlig påverkan och öka rättssäkerheten.

3. Ordförande och förvaltningschef upprätthåller den rollfördelning som beslutats mellan tjänstepersoner och politik. Vi hjälps alla åt för att möjliggöra detta.

4. Ordförande håller ihop möten och säkerställer att möten utgår från ett rättssäkert arbetssätt. Vi hjälps alla åt för att möjliggöra detta.

Arbetsmiljö

1. Vi ger chefer förutsättningar att fullgöra sina delegerade uppgifter i arbetsmiljöarbetet

2. Vi hanterar personal- och arbetsmiljöärenden i enlighet med delegationsordning

3. Vi som ledamöter i nämnden upprätthåller vårt arbetsgivaransvar i relation till media

Tillit

1. Vi agerar i enlighet med Umeå kommuns värdegrund MÖTS

2. Vi pratar med varandra och frågar om råd när det blir svårt och kring gråskalorna

3. När vi får kritik eller något skapar rubriker visar vi varandra tillit genom att skapa förutsättningar för delegat att lösa situationen. Vi håller oss till fastslagen arbetsordning

4. Vi hjälps åt att ge en saklig bild av socialtjänstens myndighetsutövning i media till gagn för de vi är till för och våra medarbetare

Umeå kommun
Individ- och familjenämndens arbetsutskott

Protokollsutdrag
2025-06-04

§ 85

Diarienr: IFN-2022/00076

Riskbedömning och handlingsplan myndighetsutövning

Beslut

Individ- och familjenämndens arbetsutskott godkänner informationen

Ärendebeskrivning

Vid individ- och familjenämndens sammanträde 2022-06-22 antogs en handlingsplan inklusive bilagor gällande nämndens arbetsmiljöarbete. Vid sammanträdet beslutades även att planen ska följas upp vid samtliga kommande sammanträden med arbetsutskottet samt var sjätte månad i nämnden.

Arbetsutskottets beslutsordning

Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar i enlighet med tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Beslutsunderlag

Bilaga 6. Stöd vid uppföljning

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-05-23

Individ- och familjenämndens arbetsutskott

Diarienr: IFN-2024/00267

Granskning av Umeå kommuns arbete om handläggning av umgängesbegränsning enligt Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden yttrar sig i enlighet med yttrande 2025-05-23.

Individ- och familjenämnden beslutar att vidtagna åtgärder följs upp i mars 2026.

Ärendebeskrivning
KPMG har av Umeå kommuns revisorer fått i uppdrag att översiktligt granska kommunens arbete gällande handläggning av umgängesbegränsning enligt Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Granskningen har syftat till att bedöma om individ- och familjenämnden, i sin roll som socialnämnd, har en tillfredställande styrning och uppföljning av handläggning av umgängesfrågor enligt LVU, med särskilt fokus på att barnets bästa beaktas.

Granskningen grundar sig på dokumentstudier av styrande och stödjande dokument, intervjuer med individ- och familjenämndens ordförande, vice ordförande och enhetschefer samt gruppledare inom ansvariga verksamheter. Därutöver har en fördjupad aktgranskning genomförts.

KPMG:s samlade bedömning av granskningen är att individ- och familjenämnden inte har en tillfredsställande styrning och uppföljning av handläggning av umgängesfrågor enligt LVU.

Nämnden rekommenderas att:
- Tillse att organiseringen av handläggningsprocessens olika delar är tydligt dokumenterad.
- Säkerställa att utredningar om behov av umgängesbegränsning genomförs enligt gällande lagstiftning.
- Säkerställa att beslut om umgängesbegräsningar fattas, utformas och kommuniceras i enlighet med gällande lagstiftning.

Tjänsteskrivelse

Dnr: IFN-2024/00267

- Säkerställa att överväganden av umgängesbegränsning sker inom av lagen angivna tidsintervall.
- Tillse att det finns ett systematiskt arbete med egenkontroller av arbetet med umgängesfrågor som dokumenteras och vid behov omsätts till förbättringsåtgärder.
- Tillse att handläggning av umgängesfrågor enligt LVU, ingår som särskilt område i såväl introduktionsmaterial som i arbetet med den löpande kompetensutvecklingen.

Nämnden yttrar sig över KPMG:s rekommendationer.

Beslutsunderlag

Yttrande 2025-05-23
Rapport från KPMG- Granskning av Umeå kommuns arbete om handläggning av umgängesbegränsning enligt LVU

Beredningsansvariga

Enhetschef systematiskt kvalitetsarbete Erica Bålfors Birgersson
Socialt ansvarig samordnare Charlotta Landström

Beslutet ska skickas till
Kommunrevisionen
Kvalitetschef Ulrika Gustafsson
Enhetschef systematiskt kvalitetsarbete Erica Bålfors Birgersson
Socialt ansvarig samordnare Charlotta Landström
Verksamhetschef Viviann Dannelöv Nilsson

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Erica Bålfors Birgersson
Enhetschef

UMEÅ KOMMUN

Kommunrevisionen

Yttrande - Granskning av Umeå kommuns arbete om handläggning av umgängesbegränsning enligt Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU

Ärendebeskrivning

KPMG har av Umeå kommuns revisorer fått i uppdrag att översiktligt granska kommunens arbete gällande handläggning av umgängesbegränsning enligt Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Granskningen har syftat till att bedöma om individ- och familjenämnden, i sin roll som socialnämnd, har en tillfredställande styrning och uppföljning av handläggning av umgängesfrågor enligt LVU, med särskilt fokus på att barnets bästa beaktas.

Granskningen grundar sig på dokumentstudier av styrande och stödjande dokument, intervjuer med individ- och familjenämndens ordförande, vice ordförande och enhetschefer samt gruppledare inom ansvariga verksamheter. Därutöver har en fördjupad aktgranskning genomförts.

KPMG:s samlade bedömning av granskningen är att individ- och familjenämnden inte har en tillfredsställande styrning och uppföljning av handläggning av umgängesfrågor enligt LVU. Nämnden rekommenderas att:

- Tillse att organiseringen av handläggningsprocessens olika delar är tydligt dokumenterad.
- Säkerställa att utredningar om behov av umgängesbegränsning genomförs
  enligt gällande lagstiftning.

Umeå Kommun

Postadress 901 84 Umeå
Besöksadress Skolgatan 31A
Tel växel 090-16 10 00 (växel)

Ledning och stab IFN

Erica Birgersson

erica.birgersson@umea.se

- Säkerställa att beslut om umgängesbegräsningar fattas, utformas och kommuniceras i enlighet med gällande lagstiftning.
- Säkerställa att överväganden av umgängesbegränsning sker inom av lagen angivna tidsintervall.
- Tillse att det finns ett systematiskt arbete med egenkontroller av arbetet med umgängesfrågor som dokumenteras och vid behov omsätts till förbättringsåtgärder.
- Tillse att handläggning av umgängesfrågor enligt LVU, ingår som särskilt område i såväl introduktionsmaterial som i arbetet med den löpande kompetensutvecklingen.

Individ- och familjenämndens synpunkter

Nämnden har sedan tidigare kännedom om att det funnits brister gällande detta område. Under 2023 gjordes en intern utredning där tio slumpvisa ärenden granskades. Ett antal brister uppmärksammades, varpå ett förbättringsarbete startade som ledde till att förbättringsåtgärder kunde börja implementeras under maj-juni 2024. Utöver dessa har ytterligare åtgärder vidtagits, i form av kompetenssatsningar.

Nämndens uppfattning är att rekommendationerna från KPMG till stor del avser brister som uppmärksammats i den fördjupade aktgranskningen. Dessa brister stämmer i stort överens med det som nämnden själva identifierade i den interna utredningen. KPMG:s aktgranskning avser ärenden som var aktuella från oktober 2023, fram till oktober 2024. Övervägande del av denna period avser alltså tiden innan nämnden implementerat de förbättringsåtgärder som den interna utredningen resulterade i (maj-juni 2024). Att brister skulle kunna uppmärksammas i den fördjupade aktgranskningen var därmed något nämnden var medvetna om. Det förekommer dock inget resonemang kring detta i KPMG:s rapport och bedömning, varför nämnden särskilt vill lyfta det.

Nämnden har tagit till sig rekommendationerna från KPMG, och finner sammantaget att redan vidtagna åtgärder är i enlighet med flertalet av

dessa. För att ytterligare säkerställa att ärenden enligt LVU handläggs enligt gällande lagstiftning avser nämnden;

- se över befintliga rutiner och vid behov tydliggöra handläggningsprocessens olika ansvarsdelar.
- utföra riktade insatser för att säkerställa följsamhet till rutiner
- revidera rutin gällande besvärshänvisning
- förtydliga mall för beslutsprotokoll gällande beslutsmotivering vid brådskande beslut
- göra en särskild plan för egenkontroll gällande handläggning av ärenden enligt LVU där utredning, beslut och övervägande om umgängesbegränsning ingår och därefter systematiskt följa upp arbetet.
- föreslå att detta område finns med i nämndens internkontrollplan för 2026
- använda resultatet från egenkontroller för att identifiera behov av ytterligare kompetensutveckling samt som underlag för dialog och kollegialt lärande i berörda verksamheter.

Nedan, under respektive rekommendation, finns tydligare beskrivning av nämndens synpunkter.

Nämnden planerar följa upp arbetet med åtgärderna, både de redan vidtagna och de som planeras vidtas, senast i mars 2026.

Omständigheter gällande aktgranskningen

Nämnden vill uppmärksamma att det framkommit att det saknats handlingar i aktgranskningen. Nämnden hade inte möjlighet att upptäcka detta vid faktakontrollen på grund av den korta svarstiden.

En trolig bidragande orsak till att det saknats handlingar är att det under delar av aktuell aktgranskningsperiod pågick implementering av nytt verksamhetssystem i förvaltningen. Verksamhetssystemet visade sig inte vara funktionellt och implementeringen avbröts efter ca tre månader vilket

innebar återgång till det gamla systemet. För verksamheten innebar detta att handläggningsarbetet utfördes i två verksamhetssystem. Under samma period pågick även förbättringsarbetet gällande umgängesbegränsningar. Arbetet som inleddes i det nya verksamhetssystemet fick flyttas över till det gamla systemet. Omständigheterna vid införandet av det nya verksamhetssystemet och återgång till det gamla systemet samtidigt med införandet av nya arbetssätt kan till viss del påverkat implementeringen av de nya arbetssätten. Denna omständighet kan också vara en förklaring till att KPMG olyckligtvis ej fått till sig alla handlingar.

Nämndens kommentarer och synpunkter på rekommendationerna i granskningen

- ***Tillse att organiseringen av handläggningsprocessens olika delar är tydligt dokumenterad***

Revisionen bedömer att det finns en fastställd organisation för myndighetsutövningen och en delegationsordning som följer gällande lagstiftning. Ansvaret för handläggningsprocessens olika delar beskrivs vara tydligt – men revisionen har inte tagit del av dokument som tydligt beskriver ansvarsfördelningen.

Nämnden avser därför;

- se över befintliga rutiner och vid behov tydliggöra handläggningsprocessens olika ansvarsdelar.

Detta planeras genomföras under hösten 2025.

- ***Säkerställa att utredningar om behov av umgängesbegränsning genomförs enligt gällande lagstiftning***

Rekommendationen grundar sig i att KPMG vid aktgranskning noterat att nämnden har ett flertal brister i arbetet med utredning om behov av umgängesbegränsning.

KPMG bedömer att det finns styrande dokument som tydligt beskriver handläggningsprocessen av umgängesfrågor, och har noterat att flertal av dokumenten har reviderats under 2024 med syftet att förtydliga processen.

Precis som KPMG noterat så har förbättringsåtgärder vidtagits gällande utredningar om behov av umgängesbegränsning, vilket gjordes efter den interna utredningen. Bland annat så har en särskild utredningsmall upprättats och implementerats.

Sammantaget anser nämnden att redan vidtagna åtgärder är i enlighet med rekommendationen, men avser även;

- Utföra riktade insatser för att säkerställa följsamhet till rutiner

Detta planeras starta omgående och fortsätta under hösten 2025, i de verksamheter som berörs.

- Systematiskt följa upp arbetet gällande utredningar i alla dess delar (se rekommendation om egenkontroll)

Nedan följer tydligare beskrivning om det som gäller rekommendation om utredningar:

<u>Beslutsunderlag</u>

KPMG beskriver att aktgranskningen har visat att beslut om umgängesbegränsning och beslut om förändringar av umgängesbegräsning fattats i flertal ärenden utan en föregående utredning.

Av de ärenden som ingått i aktgranskningen har nämnden själva identifierat fem beslut om umgängesbegränsning som fattats efter implementering av förbättringsåtgärderna. I samtliga av dessa beslut finns det upprättade beslutsunderlag, vilket är att likställa med en utredning. Dessa innehåller enligt nämnden adekvata och relevanta uppgifter för vad ett beslut i umgängesfrågan bör innehålla.

I Socialtjänstens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS, SOSFS 2014:5

definieras begreppet beslutsunderlag som skriftlig sammanställning av de uppgifter som bedöms ha betydelse för ett beslut. Ett beslutsunderlag är därmed benämningen på sammanställningen av uppgifter som framkommit i utredningen.

Nämnden menar därmed att det finns erforderligt underlag för de beslut om umgängesbegränsning som fattats efter implementering av förbättringsåtgärder.

Ett riktat arbete behöver dock göras för att säkerställa följsamhet till rutin, att utredning alltid ska inledas vid behov av umgängesbegränsning, samt att den särskilda utredningsmallen/beslutsunderlaget ska användas.

Barnets delaktighet

Av KPMG:s granskning framkommer att två barn inte kommit till tals.

I den interna utredning nämnden gjort tidigare uppmärksammades brister gällande barnets delaktighet, och åtgärder har vidtagits. Den särskilda utredningsmall som tagits fram tydliggör att barnets uppfattning och inställning ska framgå. Om barnets inställning inte inhämtats ska det framgå varför.

Nämndens uppfattning är att i de utredningar som genomförts efter implementering av förbättringsåtgärder finns ett barn som inte kommit till tals med anledning av låg ålder, vilket framkommer i utredningen.

Nämnden anser att redan vidtagna åtgärder är i enlighet med rekommendationen.

Kommunicering

Av KPMG:s granskning framkommer att det inte i någon utredning framgår hur kommunicering genomförts.

Det finns rutiner som beskriver att det ska framgå av beslutsunderlaget/utredningen hur kommunicering genomförts. Nämnden har uppmärksammat att uppgifter om kommunicering i vissa ärenden framgår av separat kommuniceringsblankett eller i journalanteckning,

vilket innebär att kommuniceringen är genomförd men ej dokumenterad enligt rutin.

Följsamhet till rutin behöver därmed säkerställas, där ett första steg är att berörda verksamheter säkerställer att rutinen är känd och implementerad.

- ***Säkerställa att beslut om umgängesbegränsningar fattas, utformas och kommuniceras i enlighet med gällande lagstiftning***

Rekommendationen grundar sig i att KPMG vid aktgranskning noterat att nämnden har vissa brister i arbetet med beslut om umgängesbegränsning.

Sammantaget anser nämnden att redan vidtagna åtgärder är i enlighet med rekommendationen, men avser även;

- Revidera rutin gällande besvärshänvisning
- Revidera beslutsprotokoll gällande beslutsmotivering vid brådskande beslut

Båda ovanstående punkter kommer att genomföras under maj-juni 2025

- Systematiskt följa upp arbetet gällande beslut (se rekommendation om egenkontroll)

Nedan följer tydligare beskrivning om det som gäller rekommendation om beslut:

<u>Obehörig delegat</u>

I granskningen framkommer att ett beslut fattats av obehörig delegat. Nämnden har uppmärksammat att det saknats ett dokument vid granskningen och att revisionen därmed inte tagit del av alla handlingar i ett utav ärendena. Det revisionen tagit del av är IFO-utskottets sammanträdesprotokoll och inte beslutet från Individ- och familjenämndens sammanträde. Beslutet är därmed fattat av rätt delegat och nämnden beklagar att dokumentet har missats när handlingar inför granskningen hämtats från verksamhetssystemet.

Nämnden anser att det finns tydliga rutiner för att beslut fattas av behörig beslutsfattare och att inga ytterligare åtgärder behöver vidtas.

Besvärshänvisning

I granskningen framgår att det i akterna saknas dokumentation om att part fått information om möjligheterna till att överklaga.

Nämndens rutin är att nämndsadministrationen expedierar beslut från IFO-utskott och nämndssammanträde där besvärshänvisning biläggs i utskick till vårdnadshavare. Kopia av besvärshänvisning biläggs inte expedierat beslut som handläggande socialsekreterare tillhandahåller och som skannas in i verksamhetssystemet. Av beslutet framgår att besvärshänvisning bilagts till vårdnadshavare.

Nämnden avser ändra sina rutiner så att besvärshänvisningen biläggs i kopia på beslut som skickas till socialsekreterare för att det därefter ska kunna skannas in i verksamhetssystemet.

Beslutsmotivering och beskrivning av hur umgänge ska ske

KPMG har noterat att det i ett ärende saknas en tydlig beslutsmotivering i beslutet. I ett ärende saknas en tydlig beskrivning av hur umgänget ska vara begränsat.

Detta var något som nämnden själv uppmärksammade i den interna granskningen och därmed har den delen inkluderats i de förbättringsåtgärder som genomförts.

Nämndens uppfattning är att det i samtliga beslut som fattats efter implementerade förbättringsåtgärder framgår beslutsmotivering i beslutsunderlaget och hur umgänget ska vara begränsat, och avser inte vidta ytterligare åtgärder gällande detta.

Brådskande beslut

Revisionen har noterat att det i ett ärende saknas motivering om varför beslutet inte kan vänta till nämnd.

Nämnden avser förtydliga att motivering om varför beslutet är brådskande ska framgå i beslutsprotokoll för ordförandebeslut.

- ***Säkerställa att överväganden av umgängesbegränsning sker inom av lagen angivna tidsintervall***

Rekommendationen grundar sig i att KPMG vid aktgranskning noterat att nämnden har omfattande brister i arbetet med övervägande om umgängesbegränsning. KPMG har identifierat att det funnits avvikelser i samtliga ärenden, vid enstaka tillfällen under granskad period. Övervägande om umgängesbegränsning har alltså vid enstaka tillfällen inte gjorts inom av lagen angivna tidsramar under granskad period.

Nämnden har identifierat att samtliga överväganden som gjorts efter implementering av tidigare nämnda förbättringsåtgärder är gjorda inom lagstadgad tid och att vidtagna åtgärder är i enlighet med rekommendationerna.

För att säkerställa att överväganden fortsatt görs inom lagstadgad tid avser nämnden;

- Systematiskt följa upp arbetet gällande överväganden (se rekommendation om egenkontroll)

- ***Tillse att det finns ett systematiskt arbete med egenkontroller av arbetet med umgängesfrågor som dokumenteras och vid behov omsätts till förbättringsåtgärder***

Rekommendationen grundar sig i KPMG:s bedömning att det saknas dokumenterade och systematiska kontroller av arbetet med utredning, beslut samt övervägande av umgängesbegränsning.

Nämnden anser att det delvis finns systematiska arbetssätt som gör att arbetet med umgängesbegränsningar kontrolleras och kvalitetssäkras genom att alla handlingar som ska behandlas i IFO-utskott och i nämndssammanträde går via gruppledare, samt att händelser som avviker från rutin rapporteras som en avvikelse, och hanteras i den processen enligt rutin.

För att ytterligare stärka det systematiska kvalitetsarbetet avser nämnden;

- göra en särskild plan för egenkontroll gällande handläggning av ärenden enligt LVU där utredning, beslut och övervägande om umgängesbegränsning ingår.

Planen kommer att tas fram under hösten 2025, av berörda verksamheter tillsammans med socialt ansvarig samordnare. Planen ska beskriva vad som ska följas upp, hur ofta och av vem.

- föreslå att detta område finns med i nämndens internkontrollplan för 2026.

Planen fastställs i november 2025. Att lyfta in detta i interkontrollplanen skulle innebära att nämnden löpande får rapportering och uppföljning under 2026.

- ***Tillse att handläggning av umgängesfrågor enligt LVU ingår som särskilt område i såväl introduktionsmaterial som i arbetet med den löpande kompetensutvecklingen***

Rekommendationen grundar sig på att det saknas en tydlig planering för hur kompetensutveckling ska ske specifikt på området umgängesfrågor, och att KPMG vid deras aktgranskning bedömde att det fanns brister trots nya rutiner och arbetssätt. De noterar även att det saknas systematiserade egenkontroller i verksamheten där resultatet av egenkontrollerna används i kompetensutvecklingsarbetet.

Här vill nämnden åter framföra att aktgranskningen, som denna rekommendation delvis hänvisar till, avsåg en period som till stor del omfattas av tiden innan nya arbetssätt och rutiner implementerats.

I rapporten nämns Yrkesresan, som alla socialsekreterare deltar i. Den ges i olika spår – *ny, van*, samt *erfaren*, vilket grundar sig i hur många år man jobbat. I spåren *van* och *erfaren* ingår handläggning enligt LVU som ett område, vilket inkluderar umgängesfrågor. Upplägget är så att man går vidare till nästa spår allteftersom. På så vis blir det en form av löpande kompetensutveckling.

Utöver det har det under december 2024 till februari 2025 genomförts en särskild utbildningssatsning gällande handläggning enligt LVU. Den har getts till samtliga, oavsett nivå. Planen är att utbildningen ska vara återkommande.

Gruppledare ger introduktion till nyanställda, inklusive handläggning enligt LVU, vilket då inkluderar umgängesbegränsningar. I gruppledares ansvar ligger också att ge löpande och återkommande stöd, särskilt kopplat till de ärenden som finns i gruppen.

Nämndens uppfattning är att handläggning enligt LVU (inklusive umgängesbegränsningar) ingår i den introduktion som ges till nyanställda och att det sker löpande kompetensutveckling. För att ytterliga stärka kompetensområdet avser nämnden att;

- Använda resultatet från egenkontroller (se rekommendation om egenkontroll) för att identifiera behov av ytterligare kompetensutveckling
- Använda resultatet från egenkontroller som underlag för dialog och kollegialt lärande i berörda verksamheter.

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Erica Birgersson
Enhetschef

Charlotta Landström
Socialt ansvarig samordnare

Granskning av handläggning i ärenden rörande umgänges-begränsning för placerade barn

Rapport

Umeå kommun

KPMG AB

2025-04-02

Antal sidor 22

© 2025 KPMG AB, a Swedish limited liability company and a member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative (“KPMG International”), a Swiss entity. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

Umeå kommun
Granskning av handläggning i ärenden rörande umgänges-begränsning för placerade barn

2025-04-02

Innehållsförteckning

1 Sammanfattning 2

2 Bakgrund 4
2.1 Syfte, revisionsfrågor och avgränsning 4
2.2 Revisionskriterier 5
2.3 Metod 5

3 Lagstiftning och praxis 7
3.1 Övergripande 7
3.2 Handläggning av umgängesbegränsning 7

4 Resultat av granskningen 9
4.1 Organisation och ansvarsfördelning 9
4.2 Styrande dokument avseende handläggning av umgängesfrågor 10
4.3 Systematiskt arbete 12
4.4 Rekrytering och kompetens 17
4.5 Bedömning 19

5 Samlad bedömning och rekommendationer 21

Bilaga A, Granskade dokument 23

Bilaga B, Kontrollpunkter aktgranskning 25

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification KPMG Public

Umeå kommun
Granskning av handläggning i ärenden rörande umgänges-begränsning för placerade barn

2025-04-02

1 Sammanfattning

KPMG har av Umeå kommuns revisorer fått i uppdrag att översiktligt granska kommunens arbete gällande handläggning av umgängesbegränsning enligt Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU.

Syftet med granskningen har varit att bedöma om individ- och familjenämnden, i sin roll som socialnämnd, har en tillfredställande styrning och uppföljning av handläggning av umgängesfrågor enligt LVU, med särskilt fokus på att barnets bästa beaktas.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att individ- och familjenämnden inte har en tillfredsställande styrning och uppföljning av handläggning av umgängesfrågor enligt LVU.

Vi vill framhålla att granskningen avser formen för arbetet med handläggningen och inte myndighetsutövningen i sig.

I det följande redovisas våra samlade bedömningar av respektive revisionsfråga.

Revisionsfråga	Bedömning
Finns det en tydlig organisering och ansvarsfördelning av handläggningsprocessens olika delar gällande barn och unga som placerats enligt LVU?	I allt väsentligt
Finns det styrande dokument avseende handläggning av umgängesfrågor enligt LVU?	Ja
Har nämnden ett systematiskt arbetssätt för att säkerställa att utredningar om behov av umgängesbegränsning genomförts och dokumenterats i enlighet med lagar och föreskrifter på området?	Nej
Har nämnden ett systematiskt arbetssätt för att säkerställa att beslut om umgänge enligt LVU är tydligt och fattas av behörig beslutsfattare?	Nej
Har nämnden ett systematiskt arbetssätt för att säkerställa att överväganden av om umgängesbegränsning fortsatt behövs sker i enlighet med lagar och föreskrifter på området?	Nej
Säkerställer nämnden att socialsekreterare besitter tillräcklig kompetens för att fullgöra sina uppgifter avseende handläggning av umgängesfrågor enligt LVU?	Delvis

För närmare beskrivning av bakgrunden till våra bedömningar hänvisar vi till respektive avsnitt i revisionsrapporten.

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

Umeå kommun
Granskning av handläggning i ärenden rörande umgänges-begränsning för placerade barn

2025-04-02

Utifrån våra iakttagelser och bedömningar rekommenderar vi individ- och familjenämnden att:

- Tillse att organiseringen av handläggningsprocessens olika delar är tydligt dokumenterad.
- Säkerställa att utredningar om behov av umgängesbegränsning genomförs enligt gällande lagstiftning.
- Säkerställa att beslut om umgängesbegräsningar fattas, utformas och kommuniceras i enlighet med gällande lagstiftning.
- Säkerställa att överväganden av umgängesbegränsning sker inom av lagen angivna tidsintervall.
- Tillse att det finns ett systematiskt arbete med egenkontroller av arbetet med umgängesfrågor som dokumenteras och vid behov omsätts till förbättringsåtgärder.
- Tillse att handläggning av umgängesfrågor enligt LVU, ingår som särskilt område i såväl introduktionsmaterial som i arbetet med den löpande kompetensutvecklingen.

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

2 Bakgrund

Socialnämnden (I Umeå, Individ- och familjenämnden) har enligt Socialtjänstlagen (SoL) ansvar för att säkerställa att barn och ungdomar som risker att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd de behöver. Enligt SoL ska socialnämnden verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Detta inkluderar att erbjuda stöd och hjälp till både barn och föräldrar.

När det föreligger en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas på grund av ett missförhållande med anknytning till barnets hemmiljö och/eller barnets eget beteende samtidigt som det kan antas att behövlig vård inte kan ges med samtycke kan LVU bli tillämpligt.

Vid vård enligt LVU bestämmer nämnden hur vården av den unge ska ordnas och var den unge ska vistas under vårdtiden. Nämnden har under vårdtiden samma ansvar som vårdnadshavare för den unges rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran.

Nämnden har även ett ansvar för att den unges behov av umgänge med föräldrar och vårdnadshavare så långt möjligt tillgodoses. Nämnden kan dock om det bedöms nödvändigt besluta om den unges umgänge i form av så kallad umgängesbegränsning. Vid beslut om umgängesbegräsning framgår av LVU att nämnden minst var tredje månad ska överväga om ett sådant beslut fortfarande behövs.

Av SoL framgår att socialnämnden ska använda socialsekreterare som har socionomexamen eller annan relevant examen för att utföra uppgifter inom myndighetsutövningen gällande barn och unga. Dessa uppgifter innefattar bedömning av om en utredning ska inledas, utredning och bedömning av behovet av insatser eller andra åtgärder eller uppföljning av beslutade insatser. Det är socialnämnden som ansvarar för att den handläggare som självständigt utför en arbetsuppgift har tillräcklig erfarenhet för uppgiften, det vill säga utredning och bedömning av behovet av insatser.

Justitieombudsmannen (JO) har 2022 genomfört en undersökning av hur socialtjänsten handlägger ärenden om umgängesbegränsning enligt LVU. JO konstaterade brister i handläggning vid samtliga sex socialnämnder som inspekterats.

De förtroendevalda har i sin riskanalys identifierat en risk för att handläggning av ärenden avseende barn och unga inte sker på ett ändamålsenligt sätt, det vill säga i enlighet med lagar och föreskrifter. Mot bakgrund av det samt utifrån vad som anges ovan har revisorerna beslutat att genomföra en granskning inom området.

2.1 Syfte, revisionsfrågor och avgränsning

Syftet med granskningen har varit att bedöma om individ- och familjenämnden, i sin roll som socialnämnd, har en tillfredställande styrning och uppföljning av handläggning av umgängesfrågor enligt LVU, med särskilt fokus på att barnets bästa beaktas.

Granskningen har omfattat följande revisionsfrågor:

- Finns det en tydlig organisering och ansvarsfördelning av handläggningsprocessens olika delar gällande barn och unga som placerats enligt LVU?

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

- Finns det styrande dokument avseende handläggning av umgängesfrågor enligt LVU?
- Har nämnden ett systematiskt arbetssätt för att säkerställa att utredningar om behov av umgängesbegränsning genomförts och dokumenterats i enlighet med lagar och föreskrifter på området?
- Har nämnden ett systematiskt arbetssätt för att säkerställa att beslut om umgänge enligt LVU är tydligt och fattas av behörig beslutsfattare?
- Har nämnden ett systematiskt arbetssätt för att säkerställa att överväganden av om umgängesbegränsning fortsatt behövs sker i enlighet med lagar och föreskrifter på området?
- Säkerställer nämnden att socialsekreterare besitter tillräcklig kompetens för att fullgöra sina uppgifter avseende handläggning av umgängesfrågor enligt LVU?

Granskningen har avgränsats till individ- och familjenämndens arbete med handläggning av barn och unga i sin roll som socialnämnd. Granskningen avser formen för arbetet med handläggningen och inte myndighetsutövningen i sig.

2.2 Revisionskriterier

I granskningen har revisionskriterierna utgjorts av:

- Kommunallagen (2017:725) 6 kap. 6 och 38 §§
- Förvaltningslagen (2017:900), 23, 25 och 32–34 §§
- Socialtjänstlagen (2001:453) 3 kap 3 §, 6 kap 6 §, 11 kap 1–2, 5 och 10 §§
- Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, 1, 11, 13 och 14 §§
- Barnkonventionen, artikel 3, 9 och 12
- Socialstyrelsen föreskrifter och allmänna råd om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS, SOSFS 2014:5
- Socialstyrelsen föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete, SOSFS 2011:9

2.3 Metod

Granskningen har genomförts genom:

- Dokumentstudier av styrande och stödjande dokument av relevans för granskningen. Se fullständig förteckning som bilaga A.
- Intervjuer har genomförts med individ- och familjenämndens ordförande och vice ordförande, enhetschef myndighetsutövning, enhetschef placeringsgruppen, gruppledare myndighetsutövning och gruppledare placeringsgruppen.
- Särskild fördjupad aktgranskning av samtliga aktuella barn- och ungdomsärenden rörande utredning och övervägande av

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

umgängesbegränsning enligt LVU 14 §. Granskning har skett av genomförda utredningar, beslut samt överväganden under de senaste 12 månaderna. Kontrollpunkter har tagits fram mot bakgrund av gällande lagstiftning (se avsnitt 3). Samtliga kontrollpunkter och resultat av aktgranskning finns som bilaga B.

De bedömningar som avlämnas i granskningen har utgått ifrån följande bedömningsnivåer.

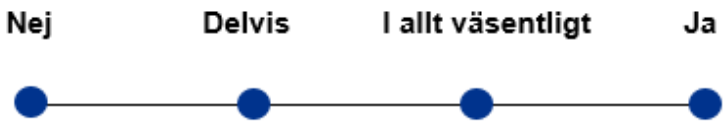

Rapporten är faktakontrollerad av de intervjuade i nämnden samt de intervjuade enhetscheferna.

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

Umeå kommun
Granskning av handläggning i ärenden rörande umgänges-begränsning för placerade barn

2025-04-02

3 Lagstiftning och praxis

3.1 Övergripande

3.1.1 Systematiskt arbete

De insatser som erbjuds inom socialtjänsten ska enligt 3 kap 3 § SoL vara av god kvalitet. Kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras. Socialnämnden ska enligt 3 kap 3a § i lagen tillse att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom socialtjänstens verksamhet rörande barn och unga (se avsnitt 4.3).

3.1.2 Kompetens

Det framgår av 3 kap 3a § SoL att socialnämnden ska använda handläggare som avlagt svensk socionomexamen eller annan relevant examen för utförande av vissa uppgifter som rör barn och unga. Uppgifter som avser bedömning av om utredning ska inledas, utredning och bedömning av behovet av insatser eller andra åtgärder samt uppföljning av beslutade insatser. Vidare framgår att nämnden ansvarar för att handläggare som utför dessa uppgifter har tillräcklig erfarenhet för uppgifterna.

I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om behörighet att utföra vissa arbetsuppgifter i socialtjänstens barn- och ungdomsvård (HSLF-FS 2017:79) förtydligas vad en annan examen än svensk socionomexamen ska omfatta för att anses vara relevant (se avsnitt 4.4).

3.2 Handläggning av umgängesbegränsning

När den unge vårdas enligt LVU är det enligt 14 § 1 st. LVU, socialnämnden som ansvarar för att den unges behov av umgänge med sina föräldrar och vårdnadshavare så långt som möjligt tillgodoses.

3.2.1 Utredning

Enligt 11 kap 1 § SoL ska nämnden utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden. Vidare ska nämnden enligt 23 § förvaltningslagen se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver (se bilaga B, kontrollpunkt 1 och 2).

Enligt 1 kap 2 § SoL samt 1 § LVU ska barnets bästa särskilt beaktas vid åtgärder som rör barnet. Vidare framgår av artikel 9 i Barnkonventionen att barnet inte ska skiljas från sina föräldrar, utom när det är nödvändigt för barnets bästa. Därmed behöver barnets bästa särskilt bedömas i utredningarna (se bilaga B, kontrollpunkt 3).

Vidare framgår av barnkonventionens artikel 12 samt 11 kap 10 § SoL, att barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Därmed behöver nämnden säkerställa att barnet får möjlighet att komma till tals och i det fall barnet inte kommit till tals behöver detta dokumenteras (se bilaga B, kontrollpunkt 4).

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

Enligt förvaltningslagen § 25 ska en myndighet kommunicera relevant underlag till part innan beslut fattas (se bilaga B, kontrollpunkt 5).

3.2.2 Beslut

Enligt §14 LVU ska socialnämnden besluta i frågor om umgängesbegränsning. Det framgår av flertal domar från kammarrätter samt JO-beslut att det kan anses klart att delegationsförbud enligt 6 kap 38 § KL råder gällande fråga om beslut om umgängesbegräsning (se bilaga B, kontrollpunkt 6).

Enligt förvaltningslagen 32 § ska ett beslut innehålla en klargörande motivering, om det inte är uppenbart obehövligt (se bilaga B, kontrollpunkt 7).

Enligt §14 LVU och JO2018/19 och JO 2014/15 ska det framgå på vilket sätt umgänget har begränsats (se bilaga B, kontrollpunkt 8).

Enligt förvaltningslagen 33 § ska myndighet som meddelar ett beslut underrätta den som är part om det fullständiga innehållet i beslutet och underrätta om hur en överklagan går till (se bilaga B, kontrollpunkt 9).

Enligt 6 kap 39 § KL får en nämnd uppdra åt ordföranden att besluta på nämndens vägnar som är så brådskande att nämndens avgörande inte kan avvaktas (se bilaga B, kontrollpunkt 10).

3.2.3 Överväganden

Enligt 14 § LVU ska beslut om umgängesbegränsning övervägas minst en gång var tredje månad (se bilaga B, kontrollpunkt 11).

Av Socialstyrelsens kunskapsstöd till socialtjänsten *Barn i familjehem – umgänge med föräldrar och andra närstående* framgår hur socialtjänsten kan upprätta övervägande. Här framgår att bakgrund och nuvarande situation bör beskrivas. Vidare framgår att barnet och vårdnadshavares inställning till umgänget samt redogörelse från familjehem bör framgå (se bilaga B, kontrollpunkt 12–13).

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

Umeå kommun
Granskning av handläggning i ärenden rörande umgänges-begränsning för placerade barn

2025-04-02

4 Resultat av granskningen

4.1 Organisation och ansvarsfördelning

Individ- och familjenämndens reglemente[1] gör gällande att nämndens grunduppdrag är att tillgodose behov av stöd och omsorg inom socialtjänstens lagstadgade ansvarsområde för att stärka och trygga den enskilde att leva ett självständigt liv. Grunduppdraget omfattar bland annat att ge stöd, omsorg och skydd till barn och unga.

Stöd- och omsorgsförvaltningen, som svarar till individ- och familjenämnden, är den förvaltning som handlägger placerade barn och unga.

Av organisationsskiss framgår att det finns ett verksamhetsområde för myndighetsutövning. Inom verksamhetsområdet finns flertal enheter, bland andra enheten *Utredning*, enheten *Placeringsgruppen* och enheten *Första linjen.* Dessa tre enheter arbetar med barn och unga och ansvarar för olika delar av arbetet med placerade barn och unga.

Det beskrivs vid intervju att det inom enheten *Utredning* finns tre utredningsgrupper som ansvarar för utredning av nya ärenden som inkommit där behov av placering finns. När en placering i familjehem bedöms vara mer varaktig överförs ärendet till *Placeringsgruppen*. Då behovet av umgängesbegränsningar kan ske såväl initialt som under pågående placering handlägger samtliga grupper frågan utefter behovet. Det lyfts vid intervju att fråga om umgängesbegränsning i undantagsfall också kan handläggas på enheten *Första linjen* (de har som målgrupp förebyggande arbete och ansökningar). Detta då enheten ibland stöttar upp och handlägger placeringsärenden.

Det finns tre utredningsgrupper med en gruppledare som ansvarar för respektive grupp. Utredningsgrupperna har ett rullande schema där de veckovis ansvarar för nyinkomna ärenden. När ett ärende överförs till placeringsgruppen görs en värdering av gruppledaren på Placeringsgruppen för vem som är lämplig utifrån svårighetsgrad att vara närmst ansvarig för att genomföra utredningen av det enskilda ärendet. Det finns enligt de intervjuade forum mellan gruppledare för denna typ av överföringar. Lämpligheten baseras bland annat utifrån en kompetenstrappa[2] (se avsnitt 4.4).

Utöver ovan nämnda grupper finns även *Socialjouren* som ansvarar för hantering av ärenden i akuta situationer under kvällar, nätter och helger.

Vad gäller beslut om umgängesbegränsning framgår av *Delegationsordning för individ- och familjenämnden*[3] att delegat för beslut om hur den unges umgänge med föräldrarna eller vårdnadshavare ska utövas enligt 14 § 2st. 1 p. LVU är individ- och familjenämnden. Om nämndens beslut inte kan avvaktas och beslut oundgängligen måste fattas, får ordförande och särskilt förordnad ledamot besluta på nämndens vägnar enligt 6 kap 39 § KL. Vad gäller fråga om övervägande om att begränsning av umgänget fortfarande är aktuellt, framgår att IFO-utskott är delegat.

[1] Reglemente för Umeå kommuns styrelse och nämnder, KF 2024-06-17 § 89
[2] För närmare beskrivning av kompetenstrappan, se avsnitt 4.4.
[3] IFN 2023-10-18 § 194

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

4.1.1 Bedömning

Vår bedömning är att det i allt väsentligt finns en tydlig organisering och ansvarsfördelning gällande handläggningsprocessen.

Bedömningen baseras på att det finns en fastställd organisation för myndighetsutövningen. Vidare finns en delegationsordning som gör gällande vem som får besluta om och överväga fortsatt behov av umgängesbegränsningar enligt LVU. Vi bedömer att delegationspunkterna följer gällande lagstiftning på området. Ansvaret för handläggningsprocessens olika delar beskrivs vid intervjuer och upplevs av de intervjuade vara tydlig där det finns utbyggda forum för överföringar mellan grupperna. Vi har dock inte erhållit dokument som tydligt beskriver ansvarsfördelningen i handläggningsprocessen.

4.2 Styrande dokument avseende handläggning av umgängesfrågor

Rutindokumentet *Utredning barn och unga*[4] syftar till att beskriva hur en utredning enligt Socialtjänstlagen av barn och unga upp till 18 år ska bedrivas i verksamheten. Rutinen gör gällande hur en utredning ska inledas, genomföras och avslutas.

Rutindokumentet *Familjehemsplacering enligt SoL*[5] är ett komplement till Socialstyrelsens handbok *Barn och unga i familjehem* och är till för socialsekreterare och familjehemssekreterare som handlägger placeringar. Rutinen beskriver stegvis hur en placering i familjehem ska utredas och handläggas. Rutindokumentet understryker även vikten av hur umgänget med föräldrar och andra närstående fungerar, vad barnet vill ska hända den närmaste tiden och vad som behöver förändras. När barn och unga placeras i ett nytt hem är det viktigt att de ges möjlighet till delaktighet och inflytande över sin situation. Bland annat beskrivs att innan planeringsmöte tillsammans med förälder och socialtjänsten ska socialtjänsten träffa barnet enskilt.

Rutindokumentet *LVU – Ansökan om vård samt omedelbart omhändertagande*[6] beskriver att om behov av umgängesbegränsning uppstår ska en utredning inledas och socialnämnden måste fatta ett särskilt beslut om detta. En särskild utredningsmall ska användas där det tydligt framgår på vilka grunder beslutet är fattat, och där barnets uppfattning och inställning tas i beaktande. Rutinen gör även gällande att beslutet om umgängesbegränsning behöver vara tydligt och precist utformat. Det framgår även av rutinen vilka delar som behöver ingå i beslutet.

Om behov av att begränsa vårdnadshavarnas umgänge med barnet bedöms akut ska gruppledare involveras för samråd och om det står klart att beslutet inte kan avvakta kontaktas nämndens ordförande, vice ordförande eller annan ledamot för beslut via e-signering. Ett särskilt beslutsprotokoll ska användas för detta och om båda vårdnadshavarnas umgänge ska begränsas behöver ett särskilt beslutsprotokoll till vardera vårdnadshavare upprättas. Utöver beslutsprotokollet ska den särskilda

[4] Beslutad av biträdande verksamhetschef 2014-11-07, reviderad 2024-04-25
[5] Framgår ej beslutsinstans, dokumentet är daterat 2020-10-28
[6] Godkänd av biträdande verksamhetschef 2021-09-15, reviderad 2024-04-09

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

utredningsmallen användas. Så skyndsamt som möjligt ska beslutsunderlaget avseende umgängesbegränsning vara sammanställt och kommuniceras med parterna.

Det framgår även exempel på när det kan vara motiverat att begränsa umgänget, till exempel vid de fall barnet visar rädsla för vårdnadshavaren/vårdnadshavarna eller om vårdnadshavaren/vårdnadshavarna inte samtycker till den umgängesplan som gjorts av socialsekreteraren.

Rutindokumentet *LVU – omprövning, övervägande med mera*[7] syftar till att underlätta handläggningen av vård enligt LVU samt att säkerställa rättssäkerheten för de barn och unga som socialtjänsten arbetar för samt att handläggningen bedrivs på ett enhetligt sätt. Rutinen beskriver de steg i handläggningen enligt LVU som förekommer då placering har verkställts.

Av rutinen framgår att ett beslut om umgängesbegränsning enligt 14 § LVU ska övervägas var tredje månad. Vid övervägandet används en särskild mall som finns i verksamhetssystemet. Då övervägandet inte anses som formellt beslut finns inte något krav på kommunicering och delgivning till parter, däremot lyfts att det är av största vikt inför övervägandet att barnets och vårdnadshavarnas uppfattning och inställning har inhämtats. Information om att beslutet övervägts ska lämnas till barnet och vårdnadshavarna. Om part begär ändring av umgänge eller att begränsningen ska upphöra behöver en ny utredning inledas. Likaså om socialsekreterare bedömer att det kan finnas förutsättningar för att beslutet ska upphöra. Vid dessa fall ska den särskilda utredningsmallen användas.

Utöver rutindokumenten finns även *Vägledning i arbetet med umgänge mellan placerade barn och deras föräldrar*[8] som omfattar vägledning i handläggningens olika delar, till exempel vad som ska beaktas i planeringen av umgänget. I vägledningen framgår även en beskrivning av hur uppföljning av umgängestillfällena ska ske.

Inom ramen för granskningen har vi även tagit del av utredningsmallar för umgängesbegränsning och upphörande av umgängesbegränsning. Utredningsmallarna omfattar rubriker och beskrivningar till rubrikerna för att utgöra en vägledning i arbetet med utredningen. Enligt intervjuuppgifter tillkom skapades mallarna i början av 2024 och implementerades våren 2024.

Vid intervjuer beskrivs även att utredningsarbetet kopplat till umgängesbegränsningar inte varit tydligt. Det var i samband med att JO granskade området i andra kommuner som de uppmärksammades att det fanns områden som behövde tydliggöras. Däribland frågan om hur tydligt beslut om umgängesbegränsningen är gällande omfattning. Vidare uppges att det därefter pågått ett utvecklingsarbete på alla nivåer och att de styrande dokumenten nu är välkända (se avsnitt 4.3.1).

[7] Godkänd av biträdande verksamhetschef 2022-06-08, reviderad 2024-04-09
[8] Framgår ej beslutandes författning, dokumentet är daterat 2023-12-13

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

4.2.1 Bedömning

Vår bedömning är att det finns styrande dokument avseende handläggning av umgängesfrågor enligt LVU.

Vi grundar vår bedömning på att det finns styrande dokument som tydligt beskriver handläggningsprocessen av umgängesfrågor. Vi noterar att flertal av dokumenten har reviderats under 2024 med syftet att förtydliga processen. Bland annat regleras vilka delar som behöver omfattas av beslutet om umgängesbegränsning och vad som behöver beaktas i handläggningen. I de styrande dokumenten finns även reglerat vad som gäller vid akut omhändertagande.

Bedömningen grundas även på att det finns framtagna mallar med vägledande text som ska användas i utredningsarbetet

4.3 Systematiskt arbete

4.3.1 Särskild utredning på området

Med anledning av JO:s utredning genomfördes en intern utredning av tio slumpvisa ärenden under perioden 1 januari 2022 till 30 maj 2023. Vid undersökningen har ingen bedömning gjorts av om beslutet om umgängesbegränsning varit korrekt i den rådande situationen, endast handläggningen har undersökts. Utredningen presenterades för nämnden i december 2023[9].

De brister som identifierades i utredningen var bristfällig information i beslutsprotokoll, bristfälliga beslutsunderlag, barnets syn på umgängesbegränsningen framgick inte alltid och det framgick inte tydligt hur barnets bästa beaktats.

Som åtgärd har nya mallar för utredning tagits fram, beslutsprotokollen har reviderats, rutiner och checklistor LVU har reviderats. Under våren 2024 kunde detta föras ut i de enheter som arbetar med denna ärendetyp och börja implementeras.

I den interna utredningen har utredare undersökt om utredningarna var adekvata i förhållande till omständigheterna i de enskilda fallen, samt om utredningarna/besluten uppfyllde formella krav. Vidare har även undersökts om utredningarna säkerställer att barnets bästa tillgodoses.

Utifrån resultatet av utredningen har förslag för att förbättra den framtida handläggningen presenterats. Förslagen omfattar egeninitierat förändringsarbete i verksamheten, kartläggning av processen vid beslut om umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort, samt att fortsätta arbetet med nämndens handlingsplan för implementering av Barnkonventionen.

Nämnden har även gjort ytterligare uppföljning av utredningen under 2024[10]. I samband med uppföljningen beslutade nämnden även att följa upp de ärenden där det fattats beslut om umgängesbegränsning 1 maj – 31 december för att se om det

[9] IFN 2023-12-20 § 263
[10] IFN 2024-06-19 § 145

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

genomförda förbättringsarbetet haft önskad effekt. Nämnden beslutade även att denna uppföljning ska redovisas i kommande kvalitetsberättelse.

I kvalitetsberättelsen för verksamhetsår 2024[11] framgår ett avsnitt avseende uppföljning av förbättringsarbetet gällande umgängesbegränsningar enligt 14 § 2 st. § 1 p. LVU. Den sammantagna bedömningen i kvalitetsberättelsen är att de genomförda förbättringsåtgärderna haft positiv effekt på arbetet med umgängesbegränsningar och att förbättringsarbetet bör fortsätta. Inga ytterligare åtgärder beslutades av nämnden i samband med rapporteringen.

4.3.2 Uppföljning av nämnd

Inom ramen för granskningen har vi genomfört en protokollsgranskning av nämndens protokoll under 2024 i syfte att identifiera ärenden där uppföljning av området placerade barn och unga sker. Utifrån nämndens protokoll har vi identifierat följande uppföljning med bäring på området:

- 2024-02-21 § 31 Årsbokslut och delårsrapporter 2023
- 2024-02-21 § 36 Kvalitetsberättelse 2023
- 2024-03-20 § 72 Rutiner för att förhindra att barn far illa
- 2024-05-22 § 116 Årsbokslut och delårsrapporter 2024 (januari – april)
- 2024-05-22 § 125 Handlingsplan för implementering av barnkonventionen 2021–2023 Slutredovisning
- 2024-06-19 § 145 Utredning om socialtjänstens handläggning avseende umgängesbegränsning
- 2024-06-19 § 147 Statistikrapporter ej verkställda beslut SoL
- 2024-09-25 § 200 Årsbokslut och delårsrapporter 2024 januari-augusti 2024
- 2024-10-23 § 227 Statistikrapporter ej verkställda beslut SoL
- 2024-11-20 § 253 Fortsatt implementering och efterlevnad av barnkonventionen, Handlingsplan för implementering av barnkonventionen 2024–2026
- 2024-12-18 § 278 Statistikrapporter ej verkställda beslut SoL

Nämndens internkontrollplan för 2023 omfattade en risk med viss bäring på granskningsområdet: *Risk att anmälningar inom barn och unga inte kan hanteras inom stipulerad tid.* I uppföljningen av kontrollmomentet bedömdes att arbetet med kontrollmomentet löpt på enligt plan. Det beskrivs att högre bemanning i kombination med nya arbetssätt har lett till att situationen under stora delar av året varit hanterbar, trots ökat inflöde.

Internkontrollplanen för 2024 innehöll inga risker med specifik bäring på granskningsområdet.

[11] IFN 2025-02-19 § 27

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

Umeå kommun
Granskning av handläggning i ärenden rörande umgänges-begränsning för placerade barn

2025-04-02

I nämndens kvalitetsberättelse för 2023[12] beskrivs det kvalitetsarbete som bedrivits på övergripande nivå inom individ- och familjenämndens verksamhetsområde. Den omfattar också en redovisning av tillsynsbeslut och resultat av egna uppföljningar. I kvalitetsberättelsen redovisas en uppföljning av *Handlingsplan för implementering av barnkonventionen inom IFN,* samt *Utredning av arbetet med umgängesbegränsningar enligt LVU.* Det framgår ingen övrig uppföljning gällande handläggning av placerade barn och unga.

I kvalitetsberättelsen följs avvikelser upp och det kan konstateras att antalet inrapporterade avvikelser minskat sedan 2022. Den vanligaste typen av avvikelser är inom ”Handläggning Myndighet” (43%) samt ”Säkerhet/Trygghet” (18%). Socialt ansvarig samordnare (SAS) har med anledning av detta granskat tio avvikelser inom respektive område i syfte att ta reda på vilka typer av händelser som rapporterats och hur dessa sedan hanterats. De granskade avvikelserna kopplat till ”Handläggning Myndighet” omfattar bland annat försenade skyddsbedömningar i inkomna orosanmälningar samt att en inledd utredning angående ett barn missades och fördelades först efter 111 dagar. Samtliga avvikelser uppges vara utredda och åtgärdade.

I nämndens kvalitetsberättelse för verksamhetsår 2024[13] beskrivs likt tidigare års berättelse vilket kvalitetsarbete som bedrivits på övergripande nivå inom individ- och familjenämndens verksamhetsområde. Det framgår även en redovisning av tillsynsbeslut och resultat av egna uppföljningar. I berättelsen presenteras även en uppföljning av den interna utredningen avseende umgängesbegränsningar.

Likt föregående år återfinns störst andel av inrapporterade avvikelser inom området ”Handläggning Myndighet” (40%). Det totala antalet avvikelser uppgår till 148, vilket är samma nivå som 2023. Likt föregående år har SAS med anledning av inrapporterade avvikelser granskat tio ärenden inom ”Handläggning myndighet” för att identifiera vilka händelser som rapporterats och hur dessa hanterats. Avvikelserna omfattar bland annat att utredningstid (barnutredning) överskridits med 11 dagar i väntan på kommunicering, att inkommen anmälan registrerats i fel personakt på grund av samma namn och att en ungdom varit placerad under tio dygn utan vårdplan.

I nämndens delårsrapport och verksamhetsberättelse för 2024[14] framgår hur barn och unga upplever att de varit delaktiga och blivit lyssnade på. Nyckeltalen visar enligt verksamheten på bra resultat och närapå alla barn och unga som svarat upplever delaktighet. I övrigt saknas uppföljning med direkt bäring på området placerade barn och unga.

Vid intervju beskriver nämndens presidium att de upplever att arbetet har förbättrats efter nämndens egen översyn som gjorts med anledning av JO:s utredning. Presidiet beskriver att nämnden tidigare haft synpunkter över att barnets åsikter inte framgått i utredningarna. Nämnden kan vid behov skicka tillbaka ärenden där underlaget anses bristfälligt, och har möjlighet att ställa frågor i de olika ärendena för att kunna fatta korrekta beslut.

[12] IFN 2024-02-21 § 36
[13] 2025-02-19 § 27
[14] 2025-02-19 § 21

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

Vidare lyfts vid intervju att nämndens IFO-utskott varje termin beslutar om ett särskilt kontrollområde i ärenden. Detta beskrivs tidigare ha skett mer via slumpmässigt urval men de senaste 1–1,5 åren har det varit regelbundet. Exempel på kontrollområde som senast varit upp avsåg bedömning av barnets bästa i beslut. Utskottet föredras utredningarnas hantering och följer upp besluten genom dialog med handläggare. Senast föredrog tjänstepersoner fem ärenden utifrån valt område.

Vid intervju beskrivs även att nämndens grunduppdrag har brutits ned i delprocesser. I processarbetet arbetar samtliga verksamheter som berörs av respektive delprocess mot samma mål, och utvecklar tillsammans processen för att målet ska nås. Arbetet gällande placerade barn ingår i delprocessen *Ge stöd, skydd och omsorg (enl SoL och LVU) till barn, unga och familj.* Arbetet drivs och leds av processägare och processledare, samt ett processteam med representanter från berörda verksamheter. Målet i denna process är; *Fler barn och unga ska få möjlighet att växa upp under goda och trygga förhållanden i sitt befintliga nätverk, med sina föräldrar och/eller andra viktiga vuxna som finns kvar för barnet/den unge under hela uppväxten*. Målet har brutits ned ytterligare i ett antal olika delmål, bland annat *Vi har arbetssätt som säkrar kvalitet och barns och ungas rättigheter.* I processteamet och för ändamålet olika utsedda arbetsgrupper pågår det ett löpande arbete med aktiviteter, uppföljning och förbättringsåtgärder för att nå målen. Delar av denna uppföljning ingår i uppföljning av grunduppdragets genomförande och rapporteras till nämnd och kommunstyrelsen i delårsrapportering och årsbokslut. Andra delar kan redovisas som exempel på kvalitetsarbete i kvalitetsberättelsen.

4.3.3 Annan uppföljning

Enhetschef på Placeringsgruppen inhämtar information från varje socialsekreterare om huruvida övervägande av vården skett eller ej samt om aktuell vård- och genomförandeplan finns och antal uppföljningar av vården vid varje tertial. Gruppledarna på både Placeringsgruppen och Utredningsenheten har tillsammans med socialsekreterarna regelbundna ärendegenomgångar där varje ärende ses över och förs dialog kring vad gäller beslutsunderlag, överväganden, omprövningar etc.

Vidare beskrivs vid intervjuer att handläggare inom förvaltningen har veckovisa gruppträffar där umgängesfrågor är en stående punkt på agendan.

Det beskrivs också vid intervju att alla handlingar som går till nämnd eller utskott ska kvalitetsgranskas av gruppledare. När det avser umgängesbegränsning ska även chef läsa handlingarna för att säkerställa att det är korrekt och att rätt mallar har använts. Till stöd för detta arbete finns en *Rutin för handlingar till utskottet.*

Vidare noteras vid intervjuer att avvikelser ska upprättas i de fall personalen upptäcker att något missats, exempelvis att upprätta en vårdplan i tid eller att genomföra ett övervägande i tid. I intervju framhålls att personalen är duktiga på att upprätta avvikelser vid behov. Det beskrivs även att enhetschef går igenom avvikelserna för att se om det finns behov av process/metodutveckling i gruppen på grund av bristfällig handläggning.

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

4.3.4 Aktgranskning

Vi har inom ramen för granskningen genomfört en fördjupad aktgranskning av samtliga ärenden rörande umgängesbegränsning enligt LVU. Granskning avser perioden oktober 2023 – oktober 2024.

Granskningen syftar enbart till att ge en översiktlig bild och bedömningar har gjorts på en systemnivå baserat på dokumentation vi tagit del av. Iakttagelser och bedömningar avser således formen för handläggning baserat på tillgänglig dokumentation och inte myndighetsutövningen i sig.

Se samtliga kontrollpunkter och bedömda anmärkningar i bilaga B. Nedan sammanställs iakttagna brister per granskat område.

Utredningar

Aktgranskningen har visat att beslut om umgängesbegränsning och beslut om förändringar av umgängesbegräsning fattats i flertal ärenden utan en föregående utredning.

Vidare visar aktgranskningen att det i ett par ärenden inte framgår att barnet fått komma till tals då information enbart inhämtats från tidigare utredning.

Av de utredningar som genomförts har det framgått hur barnets bästa beaktats i samtliga granskade utredningar, även om det inte varit fullt ut tydligt kopplat till just barnets bästa i fråga om umgänge specifikt. Det framgår inte av någon utredning om hur kommunicering genomförts.

Beslut

I ett ärende har beslut inte fattats av behörig delegat, i ett annat ärende har det saknats en tydlig beslutsmotivering i beslutet och en tydlig beskrivning av hur umgänget ska vara begränsat.

Vi kan inte av granskad dokumentation se att det i något ärende tydligt framgår hur part kan överklaga besluten.

Det framhålls dock vid faktakontroll att nämndsadministrationen expedierar beslut från IFO-utskott och nämndssammanträde där besvärshänvisning biläggs i utskick till vårdnadshavare. Kopia av besvärshänvisning biläggs inte expedierat beslut som handläggande socialsekreterare tillhandahåller och som skannas in i verksamhetssystemet. Det framhålls att det av beslut ska framgå att besvärshänvisning bilagts till vårdnadshavare.

Överväganden

Inget av de granskade ärendena har övervägts minst var tredje månad. Vi identifierar således avvikelser i samtliga ärenden vid enstaka tillfällen under granskad period.

Vad gäller utformningen av de överväganden som upprättats har det i enstaka övervägande inte tydligt framkommit uppgifter om bakgrund och nuvarande situation. I ett flertal överväganden har inte barnet och vårdnadshavarens inställning samt redogörelse från familjehem framgått fullt ut.

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

4.3.5 Bedömning

Vår bedömning är att nämnden inte har ett systematiskt arbetssätt för att säkra att utredningar om behov av umgängesbegränsning genomförts och dokumenterats i enlighet med lagar och föreskrifter på området.

Bedömningen baseras på att det saknas dokumenterade och systematiska kontroller av arbetet med utredning om behov av umgängesbegränsning. Även om viss kontroll skett i verksamheten under 2024 noterar vi att det saknas en planering för hur kontroller ska ske systematiskt, dokumenteras och omsättas i konkreta förbättringsåtgärder. Vi noterar vid vår aktgranskning att nämnden har ett flertal brister i arbetet med utredning om behov av umgängesbegränsning.

Vår bedömning är att nämnden inte har ett systematiskt arbetssätt för att säkerställa att beslut om umgänge enligt LVU är tydligt och fattas av behörig beslutsfattare.

Bedömningen baseras på att det saknas systematiska kontroller av arbetet med beslut om umgängesbegränsning. Vi noterar vid vår aktgranskning att nämnden har vissa brister i arbetet med beslut om umgängesbegränsning.

Vår bedömning är att nämnden inte har ett systematiskt arbetssätt för att säkerställa att överväganden av om umgängesbegränsning fortsatt behövs sker i enlighet med lagar och föreskrifter på området.

Bedömningen baseras på att det saknas systematiska kontroller av arbetet med överväganden. Även om viss kontroll sker av ansvarig chef vid varje tertial så noterar vi att det saknas dokumentation av dessa kontroller. Vi vill påpeka att då överväganden sker med högre intensitet än per tertial behöver kontrollerna utökas. Vi menar att systematiska kontroller ska vara inbyggda och en del av det dagliga arbetet.

Vi noterar vid vår aktgranskning att nämnden har omfattande brister i arbetet med övervägande om umgängesbegränsning, då inget av de granskade ärendena har övervägts enligt av lagen angivna tidsramar under granskad period.

4.4 Rekrytering och kompetens

4.4.1.1 Rekrytering

Inom ramen för granskningen har vi tagit del av *Rutin för rekrytering under/över 14 dagar för Myndighetsutövning och IFO*[15]. Rutinens syfte är att säkra att enhetschef, personalplanerare och rekryterare inom förvaltningen har ett tydliggjort arbetssätt för rekrytering av medarbetare.

Vidare framgår av rutindokumentet *Registerkontroll av personal inför anställning*[16] vilka verksamheter inom kommunen där obligatorisk registerkontroll gäller. En av dessa verksamheter är personal inom HVB-hem.

[15] 2023-10-25
[16] 2024-08-14

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

Vidare har vi tagit del av grupp-/enhetschefs checklistor för introduktion av nya medarbetare för såväl utredningsgrupperna som placeringsgruppen. I checklistorna framgår bland annat vem som är ansvarig för introduktionen, vilka steg som ska genomföras. Det framgår även information till medarbetaren om till exempel styrande och stödjande dokument för arbetet men också om arbetsmiljö, juridisk rådgivning och administrativa rutiner. Vi har också tagit del av checklista för fadder som ansvarar för att introducera den nya medarbetaren till ett antal delar. Checklistan tydliggör att fadder ska lyfta delar så som rutinbibliotek och vardagsrutiner.

Efter nyanställning ska medarbetaren genomgå ett generellt introduktionsprogram inom enheten för stöd och omsorg. Detta syftar till att ge samtliga medarbetare inom verksamheterna individ- och familjeomsorg och myndighetsutövning kännedom om de olika enheterna, kunskap om vart de kan vända sig vid frågor samt en möjlighet att bygga ett nätverk. Introduktionsprogrammet är fördelat på fyra halvdagar med olika teman: övergripande, barn, unga och vuxna.

4.4.1.2 Kompetensutveckling

Vi har för granskningen tagit del av en modellbeskrivning för en kompetenstrappa[17]. Syftet med kompetenstrappan är att underlätta arbetet med att bemanna, behålla och utveckla medarbetarna i deras yrkesroll och därigenom minska felmarginalen i beslut kring barn och unga. Kompetenstrappan har tre nivåer:

- **Nivå 1**

  Oavsett om medarbetaren har erfarenhet som socialsekreterare eller är nyexaminerad blir denne inplacerad i nivå 1 vid nyanställning. Syftet med detta är att medarbetaren ska bli introducerad på arbetsplatsen samt att denne ska få de utbildningar som bedöms nödvändiga för att kunna genomföra uppdraget som socialsekreterare på utredningsenheten.

- **Nivå 2**

  När det är dags att gå upp till nivå 2 görs en bedömning av gruppledare och enhetschef, vilket sker i dialog med socialsekreteraren. Det sker en bedömning av om samtliga nödvändiga delar är genomförda för att gå upp i nivå 2. Graden av självständighet vägs också in. På nivå 2 ska arbete bedrivas självständigt men med nära arbetshandledning från gruppledare.

  Medarbetare på nivå 2 erbjuds att delta i ett ettårigt mentorsprogram.

- **Nivå 3**

  Efter fem års yrkeserfarenhet som socionom, oavsett om arbetet varit förlagt hos kommunen eller hos annan arbetsgivare, sker en bedömning om medarbetaren är redo att lämna nivå 2. Denna bedömning görs gemensamt av enhetschef och gruppledare. På nivå tre förväntas socialsekreteraren arbeta mer självständigt med minskad arbetshandledning från enhetschef.

[17] 2015

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

På samtliga nivåer i kompetenstrappan har medarbetaren ärendeansvar som huvud- och/eller medhandläggare. Den stora skillnaden är omfattningen av stödet, som minskar i takt med att man växer i yrket.

Beskrivningen av kompetenstrappan togs fram i verksamheten under 2015. Vid kontakt med företrädare från förvaltningen beskrivs att det pågår ett arbete med att se över kompetenstrappan.

Vidare nämns vid intervjuer att de även erbjuder utbildningar inom Yrkesresan[18], vilket är ett koncept för introduktion och kompetensutveckling för socialtjänstens medarbetare. Därtill anges att samtliga medarbetare ska ha en egen utvecklingsplan som utformas, följs upp och utvärderas inom ramen för medarbetarsamtalen.

Vid intervju nämns även att gruppledarna har en särskild introduktion kopplat till LVU för alla nya socialsekreterare.

4.4.1.3 Handledning

Utöver tidigare nämnd arbetshandledning sker det, enligt intervju, en daglig handledning utefter behov där gruppledare finns som stöd för handläggare. Vidare har gruppledare en planerad och regelbunden individuell ärendegenomgång som sker minst var tredje månad beroende på handläggarens erfarenhet och behov.

Utöver individuell ärendehandledning genomförs veckovisa gruppträffar där handläggare har möjlighet att lyfta ärenden.

Därtill beskrivs att samtliga handläggare har processhandledning i grupp med extern handledare var tredje vecka och gruppledare har juridisk handledning av extern handledare.

4.5 Bedömning

Vår bedömning är att nämnden delvis säkerställer att socialsekreterarna besitter tillräcklig kompetens för att fullgöra sina uppgifter avseende handläggning av umgängesfrågor enligt LVU.

Bedömningen baseras på att det finns utformade arbetssätt som tydliggör ansvar och roller i rekryteringsfasen. Vidare grundar vi bedömningen på att det finns ett framtaget introduktionsmaterial för nya medarbetare som ger information till den nye medarbetaren om väsentliga delar av verksamheten.

Därtill bedömer vi att det finns dokumenterade arbetssätt, i form av kompetenstrappa, som syftar till att skapa en följsamhet mellan handläggarnas erfarenhet och uppgifternas art. Vidare finns ett antal utbildningar som erbjuds handläggarna, dels obligatoriska introduktionsutbildningar, dels möjlighet till fortbildning och kompetensutveckling.

Däremot bedöms det saknas en tydlig planering för hur kompetensutveckling ska ske på specifikt området umgängesfrågor. Trots nya rutiner och arbetssätt bedömer vi vid vår aktgranskning att brister fortsatt föreligger. Vi noterar även att det, som tidigare

[18] Yrkesresan | SKR

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

nämnt, saknas systematiserade egenkontroller i verksamheten där resultatet av egenkontrollerna används i kompetensutvecklingsarbetet.

Med anledning av detta bedömer vi att nämnden inte fullt ut säkerställt att socialsekreterare besitter tillräcklig kompetens om just handläggning av umgängesfrågor enligt LVU.

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

5 Samlad bedömning och rekommendationer

KPMG har av Umeå kommuns revisorer fått i uppdrag att översiktligt granska kommunens arbete gällande handläggning av umgängesbegränsning enligt Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU.

Syftet med granskningen har varit att bedöma om individ- och familjenämnden, i sin roll som socialnämnd, har en tillfredställande styrning och uppföljning av handläggning av umgängesfrågor enligt LVU.

Vår samlade bedömning utifrån granskningens syfte är att individ- och familjenämnden inte har en tillfredsställande styrning och uppföljning av handläggning av umgängesfrågor enligt LVU.

Se inledning samt respektive rapportkapitel för en mer detaljerad beskrivning.

Utifrån resultatet av vår granskning rekommenderar vi individ- och familjenämnden att:

- Tillse att organiseringen av handläggningsprocessens olika delar är tydligt dokumenterad.
- Säkerställa att utredningar om behov av umgängesbegränsning genomförs enligt gällande lagstiftning.
- Säkerställa att beslut om umgängesbegräsningar fattas, utformas och kommuniceras i enlighet med gällande lagstiftning.
- Säkerställa att överväganden av umgängesbegränsning sker inom av lagen angivna tidsintervall.
- Tillse att det finns ett systematiskt arbete med egenkontroller av arbetet med umgängesfrågor som dokumenteras och vid behov omsätts till förbättringsåtgärder.
- Tillse att handläggning av umgängesfrågor enligt LVU, ingår som särskilt område i såväl introduktionsmaterial som i arbetet med den löpande kompetensutvecklingen.

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

Umeå kommun
Granskning av handläggning i ärenden rörande umgänges-begränsning för placerade barn

2025-04-02

Datum som ovan
KPMG AB

Elina Lundberg
Verksamhetsrevisor

Joakim Hackström Larsson
Specialist socialtjänst/
Verksamhetsrevisor

Liz Gard
Certifierad kommunal yrkesrevisor/
kundansvarig

Detta dokument har upprättats enbart för i dokumentet angiven uppdragsgivare och är baserat på det särskilda uppdrag som är avtalat mellan KPMG AB och uppdragsgivaren. KPMG AB tar inte ansvar för om andra än uppdragsgivaren använder dokumentet och informationen i dokumentet. Informationen i dokumentet kan bara garanteras vara aktuell vid tidpunkten för publicerandet av detta dokument. Huruvida detta dokument ska anses vara allmän handling hos mottagaren regleras i offentlighets- och sekretesslagen samt i tryckfrihetsförordningen.

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

Umeå kommun
Granskning av handläggning i ärenden rörande umgänges-begränsning för placerade barn

2025-04-02

Bilaga A, Granskade dokument

Uppföljning och kontroll

Internkontrollplan 2024 Individ- och familjenämnden

Individ- och familjenämnden – fördjupad rapport för perioden januari – augusti 2023

Individ- och familjenämnden – fördjupad rapport för perioden januari – augusti 2024

Internkontrollrapport 2023

Internkontrollrapport delår 2 2024

Verksamhetsberättelse 2024

Kvalitetsberättelse för individ och familjenämnden 2023

Kvalitetsberättelse för individ- och familjenämnden 2024

Utredning om socialtjänstens handläggning avseende umgängesbegränsning 1

Utredning om socialtjänstens handläggning avseende umgängesbegränsning 2

Riktlinjer, rutiner och checklistor

Delegationsordning

LVU – Ansökan om vård samt omedelbart omhändertagande

LVU – Checklista omedelbart omhändertagande

LVU – Omprövning övervägande m.m.

Placering av barn i skyddat boende

Placering i familjehem enligt SoL

Placering i HVB och stödboende enligt LVU och SoL

Rutin för rekrytering Myndighetsutövning och IFO

Rutin Registerkontroll vid anställning

Utredning barn och unga

Vägledning i arbetet med umgänge mellan placerade barn och deras föräldrar

Kvalitetsberättelse för Individ och familjenämnden 2023

Checklista för introduktion, chef och gruppledare

Checklista för introduktion, fadders uppdrag

Instruktioner för tertialrapportering

Kompetenstrappan

Ny introduktion

T3 mall för tertialrapportering sep-dec

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

Umeå kommun
Granskning av handläggning i ärenden rörande umgänges-begränsning för placerade barn

2025-04-02

Umgängesbegränsning och hemlighållande, bakgrund och nya rutiner (PPT)

Utredningsmall hemlighållande av vistelseort

Utredningsmall umgängesbegränsning

Utredningsmall upphörande av hemlighållande av vistelseort

Utredningsmall upphörande av umgängesbegränsning

Övervägande hemlighållande av vistelseort

Övervägande umgängesbegränsning

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

Umeå kommun
Granskning av handläggning i ärenden rörande umgänges-begränsning för placerade barn

2025-04-02

Bilaga B, Kontrollpunkter aktgranskning

I nedanstående tabeller framgår kontrollpunkter följt av antal ärenden med anmärkningar/ brister samt totalt ärenden där kontrollpunkt varit tillämpbar.

Utredningar	Anm	Tot	Notering
1. Har utredning enligt 11 kap 1 § SoL genomförts innan samtliga beslut om umgängesbegränsning?	5	8	
2. Har utredning enligt 11 kap 1 § SoL även genomförts vid förändringar eller inför nytt beslut?	4	7	I samtliga ärenden finns beslutsunderlag men utredning har inte genomförts enligt gällande lagstiftning.
3. Framgår hur barnets bästa beaktats?	0	6	Bedömning av barnets bästa finns, men inte explicit i fråga om barnets bästa i umgängesfrågan.
4. Har barnet fått komma till tals eller finns godtagbara och dokumenterade skäl till att barnet inte fått komma till tals?	2	6	I de två ärendena med anmärkning har information enbart inhämtats från tidigare utredning.
5. Framgår hur kommunicering genomförts av dokumentationen?	6	6	Det framgår ej av utredningen hur denna kommunicerats.

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

Umeå kommun
Granskning av handläggning i ärenden rörande umgänges-begränsning för placerade barn

2025-04-02

Beslut	Anm	Tot	Notering
6. Har beslut fattats av behörig delegat under granskad period?	1	7	
7. Framgår en tydlig beslutsmotivering i samtliga beslut under granskad period?	1	8	I ett fall hänvisas enbart till bilaga där det saknas tydlig motivering.
8. Framgår hur umgänget ska vara begränsat i samtliga fall under granskad period?	1	6	
9. Framgår hur part kan överklaga beslut under granskad period?	6	6	Det framgår inte av granskade akter. Dock framgår att besvärshänvisning ska skickas separat (se avsnitt 4.3.4).
10. Framgår tydligt varför brådskande beslut av ordförande inte kan vänta till nämnd i samtliga brådskande beslut?	1	4	

Överväganden	Anm	Tot	Notering
11. Har överväganden genomförts av utskott minst var tredje månad under granskad period?	8	8	
12. Framgår bakgrund och nuvarande situation av överväganden?	1	8	
13. Framgår barnets, vårdnadshavares inställning samt redogörelse från familjehem?	4	8	I tre av ärendena med anmärkning bedöms detta delvis finnas.

© 2025 KPMG AB. All rights reserved.

Document classification: KPMG Public

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

§ 80

Diarienr: IFN-2024/00267

Granskning av Umeå kommuns arbete om handläggning av umgängesbegränsning enligt Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU

Förslag till beslut

Individ- och familjenämnden yttrar sig i enlighet med yttrande 2025-05-23.

Individ- och familjenämnden beslutar att vidtagna åtgärder följs upp i mars 2026.

Ärendebeskrivning

KPMG har av Umeå kommuns revisorer fått i uppdrag att översiktligt granska kommunens arbete gällande handläggning av umgängesbegränsning enligt Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Granskningen har syftat till att bedöma om individ- och familjenämnden, i sin roll som socialnämnd, har en tillfredställande styrning och uppföljning av handläggning av umgängesfrågor enligt LVU, med särskilt fokus på att barnets bästa beaktas.

Granskningen grundar sig på dokumentstudier av styrande och stödjande dokument, intervjuer med individ- och familjenämndens ordförande, vice ordförande och enhetschefer samt gruppledare inom ansvariga verksamheter. Därutöver har en fördjupad aktgranskning genomförts.

KPMG:s samlade bedömning av granskningen är att individ- och familjenämnden inte har en tillfredsställande styrning och uppföljning av handläggning av umgängesfrågor enligt LVU.

Nämnden rekommenderas att:

- Tillse att organiseringen av handläggningsprocessens olika delar är tydligt dokumenterad.
- Säkerställa att utredningar om behov av umgängesbegränsning genomförs enligt gällande lagstiftning.
- Säkerställa att beslut om umgängesbegräsningar fattas, utformas och kommuniceras i enlighet med gällande lagstiftning.
- Säkerställa att överväganden av umgängesbegränsning sker inom av lagen angivna tidsintervall.
- Tillse att det finns ett systematiskt arbete med egenkontroller av arbetet med umgängesfrågor som dokumenteras och vid behov omsätts till förbättringsåtgärder.
- Tillse att handläggning av umgängesfrågor enligt LVU, ingår som särskilt område i såväl introduktionsmaterial som i arbetet med den löpande kompetensutvecklingen.

Nämnden yttrar sig över KPMG:s rekommendationer.

Vid arbetsutskottets sammanträde lägger enhetschef Erica Bålfors Birgersson fram en reviderad tjänsteskrivelse med tillägget att vidtagna åtgärder föreslås följas upp i mars 2026.

Arbetsutskottets beslutsordning

Yrkande

Andreas Lundgren (S), Igor Hell (M) yrkar bifall till tjänsteskrivelsens förslag till beslut samt till tillägget i tjänsteskrivelsen att vidtagna åtgärder följs upp i mars 2026.

Arbetsutskottets beslutsgång

Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar i enlighet med tjänsteskrivelsens förslag till beslut samt att vidtagna åtgärder följs upp i mars 2026.

Beslutsunderlag

Yttrande 2025-05-23
Rapport från KPMG- Granskning av Umeå kommuns arbete om handläggning av umgängesbegränsning enligt LVU

Beredningsansvariga

Erica Bålfors Birgersson, enhetschef systematiskt kvalitetsarbete
Charlotta Landström, socialt ansvarig samordnare

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

Beslutet ska skickas till

Kommunrevisionen

Kvalitetschef Ulrika Gustafsson

Erica Bålfors Birgersson

Charlotta Landström

Viviann Dannelöv Nilsson

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-06-03
Individ- och familjenämnden

Diarienr: IFN-2024/00267

KPMG informerar om genomförd granskning på uppdrag av kommunrevisionen avseende - Granskning av Umeå kommuns arbete om handläggning av umgängesbegränsning enligt Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden godkänner informationen.

Ärendebeskrivning
Joakim Hackström Larsson från KPMG informerar individ- och familjenämnden om genomförd granskning på uppdrag av kommunrevisionen.

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse

2025-06-03

Individ- och familjenämnden

Diarienr: IFN-2025/00197

Dialog - Hantering av misstänkta missförhållanden

Förslag till beslut

Individ- och familjenämnden godkänner informationen.

Ärendebeskrivning

HR-chef Annika Lundin informerade vid individ- och familjenämndens sammanträde 2025-05-23 om hur förvaltningen hanterar misstänkta missförhållanden inom förvaltningen, både utifrån arbetsrättsligt perspektiv och från verksamhetsperspektiv. Verksamhetschef Malin Björkman och HR-chef Annica Lundin har ett pågående arbete inom verksamheterna med att säkerställa att kännedom och följsamhet finns till beslutade rutiner.

Individ- och familjenämnden beslutade 2025-05-23 att förvaltningen skulle återkomma till individ-och familjenämnden i juni och återberättar om hur förvaltningens arbete har fortskridit och om förvaltningen har uppmärksammat behov av förtydligande om hur misstänka missförhållanden ska hanteras.

Vid individ- och familjenämndens sammanträde 2025-06-18 återkommer förvaltningen med information till nämnden.

Beredningsansvariga

HR-chef Annica Lundin
Verksamhetschef Malin Björkman

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Annica Lundin
HR-chef

Denna behandling '160/25 Återkoppling från kurser och konferenser' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '161/25 Övriga frågor' har inget tjänsteutlåtande.

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-05-22

Individ- och familjenämndens arbetsutskott

Diarienr: IFN-2025/00182

Rapport fördjupad avtalsuppföljning 2024

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden godkänner rapporten.

Ärendebeskrivning
I november 2020 så tog Kommunfullmäktige beslut om att Upphandlingsbyrån ska lägga ett större fokus på avtalsuppföljning gällande socialtjänstens avtal. Därför har Upphandlingsbyrån initierat en fördjupad avtalsuppföljning. Under 2021 så genomfördes 10 uppföljningar, 2022 genomfördes 8 uppföljningar, 2023 gjordes 11 uppföljningar. Under 2024 har 8 fördjupade avtalsuppföljningar genomförts.

Trots vissa små förbättringsområden har uppföljningarna visat att Umeå kommuns ramavtalsleverantörer inom socialtjänsten i huvudsak efterlever de ingångna avtalen väl och levererar den kvalitet som avtalats.

Arbetet med de fördjupade avtalsuppföljningarna fortgår under 2025.

Beslutsunderlag
Uppföljningar Stöd- och omsorg ramavtal 2024
Bilaga 1: Uppföljningsmall HVB
Bilaga 2: Uppföljningsmall HVB, personal
Bilaga 3: Uppföljningsmall familjehem
Bilaga 4: Uppföljningsmall familjehem, personal
Bilaga 5: Uppföljningsmall omsorgsboende
Bilaga 6: Uppföljningsmall omsorgsboende, personal

Beredningsansvariga
Upphandlare Lina Henriksson

Beslutet ska skickas till
Upphandlare Lina Henriksson
Enhetschef Erica Bålfors Birgersson

Tjänsteskrivelse

Dnr: IFN-2025/00182

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Lina Henriksson
Upphandlare

Uppföljningar Stöd och omsorg ramavtal 2024

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning 2
Inledning och bakgrund 3
Syfte 3
Metod och genomförande 3
Resultat och slutsatser 4
Bilagor 5

UMEÅ KOMMUN

Inledning och bakgrund

Under 2024 fastställdes en plan för fördjupad avtalsuppföljning av externa utförare inom vård- och omsorgstjänster. Efter ett beslut om att avtalsuppföljningen i första hand ska genomföras via fysiska besök, och i andra hand digitalt om fysiska möten inte är möjliga, gjordes en revidering av årets uppföljningsplan. Detta resulterade i ett urval av totalt åtta verksamheter som följdes upp: fyra HVB-hem för vuxna, ett HVB-hem för barn och unga, två konsulentstödda familjehemsverksamheter samt ett omsorgsboende. Av dessa verksamheter följdes tre avtal upp genom fysiskt besök: två avtal inom HVB vuxna samt ett avtal för omsorgsboende.

Syfte

Syftet med den fördjupade avtalsuppföljningen är att säkerställa att ramavtalsleverantörerna efterlever avtalens villkor samt att Umeå kommun får den överenskomna kvaliteten i de tjänster som levereras.

Metod och genomförande

Vid avtalsuppföljningar medverkar en grupp bestående av en upphandlare, en HVB-samordnare och en socialt ansvarig sekreterare (SAS). Uppföljningarna har skett via Teams eller på plats fysiskt. Till hjälp vid uppföljningarna så har gruppen tillsammans tagit fram ett frågeformulär att använda sig av. Dessa frågeformulär är anpassade utefter kategori och är även bifogade med rapporten. För att få olika perspektiv på verksamheten är varje uppföljning uppdelad i två delar. Först genomförds en intervju med verksamhetens ledning (verksamhetschef, enhetschef, föreståndare eller liknande) och därefter genomförds en intervju med en eller två ur personalen. Förutom att få olika perspektiv är syftet med detta även att se om ledningens och personalens uppgifter överensstämmer.

Då socialtjänsten har väldigt många ramavtal så avgränsas uppföljningen genom att vi följer upp några avtal inom respektive område per år. Undantag görs om vi redan följt upp samtliga leverantörer som vi använt inom aktuellt ramavtalsområde, eller om avtalet börjat gälla för mindre än 1 år sedan.

UMEÅ KOMMUN

De leverantörer som följts upp under året var följande: Hemnovia och Svea Boende (familjehem), K-Rehab, Vision Omsorg (HVB, vuxna), Måviken (HVB, kvinnor/HVB, män), Skogsro (HVB, barn och unga) samt Måviken (omsorgsboende).

Uppdraget att välja ut leverantörer för uppföljning har legat hos HVB-samordnarna. Urvalet har i första hand fokuserat på verksamheter där det under året identifierats någon form av brist eller avvikelse. Inom avtalsområden där inga sådana indikationer funnits har urvalet i stället baserats på vilka leverantörer kommunen haft flest placeringar hos.

Efter varje uppföljning så har en rapport skrivits av ansvarig upphandlare.

Resultat och slutsatser

Reaktionerna från de intervjuade leverantörerna har i stort sett varit mycket positiva och de har framhållit sin uppskattning för denna typ av fördjupad uppföljning. Flera av leverantörerna har tidigare inte varit delaktiga i någon form av fördjupad uppföljning i samarbete med andra avtalsparter. Deltagarna från Umeå kommun har också tyckt att det varit en bra metod för att säkerställa kvaliteten hos leverantörerna och få en djupare insikt i deras verksamheter.

Bedömningen av de genomförda uppföljningarna visar att verksamheterna i huvudsak fungerar väl. I flertalet intervjuer framkom en enhetlig bild av verksamheterna från både ledning och personal. Vid två verksamheter identifierades dock behov av förbättringar, specifikt gällande viss osäkerhet bland personalen kring rutiner för lex Sarah. För att åtgärda detta har leverantörerna fått i uppdrag att säkerställa att rutinen implementeras fullt ut inom personalgruppen samt att regelbundet informera och utbilda inom ämnet.

Trots vissa små förbättringsområden har uppföljningarna visat att Umeå kommuns ramavtalsleverantörer inom socialtjänsten i huvudsak efterlever de ingångna avtalen väl och levererar den kvalitet som avtalats.

Bilagor

Bilaga 1: Uppföljningsmall HVB

Bilaga 2: Uppföljningsmall HVB, personal

Bilaga 3: Uppföljningsmall familjehem

Bilaga 4: Uppföljningsmall familjehem, konsulent

Bilaga 5: Uppföljningsmall omsorgsboende

Bilaga 6: Uppföljningsmall omsorgsboende, personal

Kontaktuppgifter:

Lina Henriksson, lina.henriksson@umea.se

UMEÅ KOMMUN

Leverantören:

Representanter från leverantören:

Uppföljning HVB med ledningen

Representanter från kommunen:

Datum:

Övergripande *Martin*

Beskriv er organisation och verksamhet.
Har ni någon specifik målgrupp som ni arbetar emot?
Hur många vårdplatser har ni i dagsläget? Ökat/minskat? Beläggningsgrad?
Antal placeringar från Umeå kommun under avtalsperioden? Några sammanbrott/avvikelser för dessa?
Har ni ett tecknat kollektivavtal och i så fall med vem?
Hur har det ekonomiska utfallet varit senaste året?

Verksamhetsansvarig *Martin*

Vem är verksamhetsansvarig/föreståndare? **Vad har den verksamhetsansvarige för uppdrag/ansvar?**
I vilken omfattning jobbar denne i uppdraget?

Personal *Eva/Tony*

Görs registerkontroll vid anställning av personal? Görs uppföljande kontroller?
Beskriv hur introduktion av ny personal går till. Har ni en skriftlig rutin för introduktionen?
Hur ofta har ni APT och vem håller i dem?
Beskriv er nattbemanning. Sovande/vaken?
Hur sker informationsöverföring mellan arbetspassen?
Tycker du att ni har tillräckliga resurser på er arbetsplats? **Finns det saker/insatser ni ibland inte hinner med tex vid sjukdom? Hur gör ni då?**
Hur gör ni för att uppnå personalkontinuitet?

Ledningssystem för kvalitet *Christina*

Beskriv er rutin för avvikelser:
Beskriv er rutin för missförhållanden enligt lex Sarah:
Har ni en skriftlig rutin för hur synpunkter och klagomål ska hanteras? **På vilket sätt kan klienters närstående m.fl. komma med synpunkter/klagomål på er verksamhet?** **På vilket sätt informerar ni om det?** **På vilket sätt använder ni er av inkomna synpunkter/klagomål?**
Hur får personalen kännedom om rutinerna?

Upphandlingens utvärderingskriterier *Martin*

Beskriv er verksamhetsidé **Metoder?** **Har ni några mål för verksamheten?** **Hur följs målen upp?**
Beskriv er tillgång till specialistkompetens, som exempelvis läkare, psykiatriker, psykolog
På vilket sätt fångar och tillgodoser ni personalens behov av kompetensutveckling? Kompetensutvecklingsplaner? **Handledning?**
Hur arbetar ni för att förebygga sammanbrott? Vilka arbetssätt/resurser har ni vid eventuella sammanbrott?
Hur arbetar ni med planerade avslut av placeringen?

Kvalitet i vardagen *Eva/Tony*

Sysselsättning utöver behandlingsarbete (studier, praktikplatser, möjlighet till jobb)
Fysiska aktiviteter för klienterna?
Beskriv kosten
Vad har ni för rutin gällande fickpengar?

Senaste tillsynsrapporten *Christina*

Kritik/synpunkter från IVO:

Åtgärder:

Genomförandeplan & dokumentation *Christina*

Beskriv hur ni arbetar med genomförandeplanen (upprättande/ansvar, egen mall, uppföljning) **Var dokumenteras genomförandeplanen och vem har tillgång till den?** **Hur används upprättade genomförandeplaner?** **Vem ansvarar för dokumentation?** **När och var dokumenterar man?** **Hur förvaras dokumentationen och vem har tillgång till den?** **Finns en skriftlig rutin för dokumentationen?**

Samarbeten *Eva/Tony*

Hur fungerar samarbetet med socialtjänsten? Hur upplevs uppföljningsträffarna med handläggaren?
Samarbetet med kranskommunerna?
Samarbetet med regionen?
Samarbetet med skolan? **Hur ser ert samarbete med anhöriga ut? Finns framtagna rutiner?**

Övrigt *Martin*

Vad är ni speciellt bra på?

Vad kan ni förbättra?
Förbättringsförslag på avtal/upphandling?

Leverantören:

Representanter från leverantören:

Uppföljning HVB med personal

Representanter från kommunen:

Datum:

Övergripande *Martin*

Vad har du för befattning? Hur länge har du jobbat på arbetsplatsen?
Vem är ansvarig för den dagliga driften? **Vilken omfattning jobbar denne på plats? Lätt att komma i kontakt?**
Har er arbetsgivare ett tecknat kollektivavtal, i så fall med vem?

Personal *Eva/Tony*

Har du medarbetarsamtal, hur ofta, med vem?
På vilket sätt får ni ert behov av kompetensutveckling tillgodosett? Har du en egen kompetensutvecklingsplan? **Handledning?**
Beskriv hur introduktion av ny personal går till. Har ni en skriftlig rutin för det?
Tycker du att ni har tillräckliga resurser på er arbetsplats? **Finns det saker/insatser ni ibland inte hinner med? Hur gör ni då?**
Hur sker informationsöverföring mellan arbetspassen? Var sker den?

Hur ofta har ni APT? **Vem håller i arbetsplatsträffarna?**

Ledningssystem för kvalitet *Christina*

Beskriv er rutin för avvikelser:
Beskriv er rutin för missförhållanden enligt lex Sarah:
Har ni en skriftlig rutin för hur synpunkter och klagomål ska hanteras? **På vilket sätt kan klienters närstående m.fl. komma med synpunkter/klagomål på er verksamhet?** **På vilket sätt informerar ni om det?** **På vilket sätt använder ni er av inkomna synpunkter/klagomål?**
Hur får ni som personal kännedom om rutinerna?

Kvalitet *Eva/Tony*

På vilket sätt arbetar ni med att få klienten delaktig i vården? **På vilket sätt tar ni hänsyn till klientens intressen och önskemål?**
Hur ser ert samarbete med anhöriga ut? Finns framtagna rutiner?
Samarbetet med skolan? **Samarbetet med regionen?** **Hur fungerar samarbetet med socialtjänsten? Hur upplevs uppföljningsträffarna med handläggaren?**

Dokumentation *Christina*

Beskriv hur ni arbetar med genomförandeplanen (upprättande/ansvar, egen mall, uppföljning)

Var dokumenteras genomförandeplanen och vem har tillgång till den?

Hur används upprättade genomförandeplaner?

Vem ansvarar för dokumentation?

När och var dokumenterar man?

Hur förvaras dokumentationen och vem har tillgång till den?

Finns en skriftlig rutin för dokumentationen?

Övrigt *Martin*

Vad är ni speciellt bra på?

Vad kan ni förbättra?

Företagets namn:

Representanter från leverantören:

Uppföljning familjehem med ledningen

Representanter från kommunen:

Datum:

Övergripande *Martin*

Beskriv er organisation och verksamhet.
Har ni någon specifik målgrupp som ni arbetar emot?
Hur många familjehem har ni i dagsläget? Var ligger dom geografiskt?
Antal placeringar från Umeå kommun under avtalsperioden? Några sammanbrott/avvikelser för dessa?
Har ni ett tecknat kollektivavtal och i så fall med vem?
Hur har det ekonomiska utfallet varit senaste året?

Verksamhetsansvarig *Martin*

Vem är verksamhetsansvarig/föreståndare? **Vad har den verksamhetsansvarige för uppdrag/ansvar?**
I vilken omfattning jobbar denne i uppdraget?
Beskriv er upplevelse av dom olika nivåerna av vård.

Personal *Eva*

Görs registerkontroll vid anställning av personal? Av familjehemmen? Görs uppföljande kontroller?
Beskriv hur introduktion av ny personal (konsulent) går till. Har ni en skriftlig rutin för introduktionen?
Hur ofta har ni APT och vem håller i dem?
Finns rutin vid byte av konsulent gentemot familjehemmen?
Tycker du att ni har tillräckliga resurser på er arbetsplats? **Finns det saker/insatser ni ibland inte hinner med tex vid sjukdom? Hur gör ni då?**
Hur gör ni för att uppnå personalkontinuitet?

Ledningssystem för kvalitet *Christina*

Beskriv er rutin för avvikelser:
Beskriv er rutin för missförhållanden enligt lex Sarah:
Har ni en skriftlig rutin för hur synpunkter och klagomål ska hanteras? **På vilket sätt kan klienters närstående m.fl. komma med synpunkter/klagomål på er verksamhet?** **På vilket sätt informerar ni om det?** **På vilket sätt använder ni er av inkomna synpunkter/klagomål?**
Hur får personalen kännedom om rutinerna?

Upphandlingens utvärderingskriterier *Martin*

Beskriv er verksamhetsidé **Metoder?** **Har ni några mål för verksamheten?** **Hur följs målen upp?**
Hur tänker ni kring konsulenternas kompetens? **Beskriv er tillgång till specialistkompetens, som exempelvis läkare, psykiatriker, psykolog**
På vilket sätt fångar och tillgodoser ni personalens behov av kompetensutveckling? Kompetensutvecklingsplaner? **Handledning?**
Hur arbetar ni för att förebygga sammanbrott? Vilka arbetssätt/resurser har ni vid eventuella sammanbrott?
Hur arbetar ni med planerade avslut av placeringen?

Senaste tillsynsrapporten *Christina*

Kritik/synpunkter från IVO:
Åtgärder:

Genomförandeplan & dokumentation *Christina*

Beskriv hur ni arbetar med genomförandeplanen (upprättande/ansvar, egen mall, uppföljning) **Var dokumenteras genomförandeplanen och vem har tillgång till den?**

Hur används upprättade genomförandeplaner? **Vem ansvarar för dokumentation?** **När och var dokumenterar man?** **Hur förvaras dokumentationen och vem har tillgång till den?** **Finns en skriftlig rutin för dokumentationen?**

Eva

Hur fungerar samarbetet med socialtjänsten? Hur upplevs uppföljningsträffarna med handläggaren?
Samarbetet med kranskommunerna?
Samarbetet med regionen?
Samarbetet med skolan? **Hur ser ert samarbete med anhöriga ut? Finns framtagna rutiner?**
Vad har ni för rutin gällande fickpengar? Är det tydligt vad som ska ingå i dygnskostnaden?

Övrigt *Martin*

Vad är ni speciellt bra på?
Vad kan ni förbättra?
Förbättringsförslag på avtal/upphandling?

Företagets namn:

Representanter från leverantören:

Uppföljning familjehem med konsulent

Representanter från kommunen:

Datum:

Övergripande *Martin*

Vad har du för befattning? Hur länge har du jobbat på arbetsplatsen?
Vem är ansvarig för den dagliga driften? **Vilken omfattning jobbar denne på plats? Lätt att komma i kontakt?**
Har er arbetsgivare ett tecknat kollektivavtal, i så fall med vem?

Personal *Eva*

Har du medarbetarsamtal, hur ofta, med vem?
På vilket sätt får ni ert behov av kompetensutveckling tillgodosett? Har du en egen kompetensutvecklingsplan? **Handledning?**
Beskriv hur introduktion av ny personal (konsulent) går till. Har ni en skriftlig rutin för det?
Tycker du att ni har tillräckliga resurser på er arbetsplats? **Finns det saker/insatser ni ibland inte hinner med? Hur gör ni då?**
Hur ofta har ni APT?

Vem håller i arbetsplatsträffarna?

Ledningssystem för kvalitet *Christina*

Beskriv er rutin för avvikelser:
Beskriv er rutin för missförhållanden enligt lex Sarah:
Har ni en skriftlig rutin för hur synpunkter och klagomål ska hanteras? **På vilket sätt kan klienters närstående m.fl. komma med synpunkter/klagomål på er verksamhet?** **På vilket sätt informerar ni om det?** **På vilket sätt använder ni er av inkomna synpunkter/klagomål?**
Hur får ni som personal kännedom om rutinerna?

Kvalitet *Eva*

På vilket sätt arbetar ni med att få familjehemmet delaktig i vården? **På vilket sätt tar ni hänsyn till familjehemmets intressen och önskemål?**
Hur ser ert samarbete med anhöriga ut? Finns framtagna rutiner?
Samarbetet med skolan? **Samarbetet med regionen?** **Hur fungerar samarbetet med socialtjänsten? Hur upplevs uppföljningsträffarna med handläggaren?**

Dokumentation *Christina*

Beskriv hur ni arbetar med genomförandeplanen (upprättande/ansvar, egen mall, uppföljning) **Var dokumenteras genomförandeplanen och vem har tillgång till den?** **Hur används upprättade genomförandeplaner?** **Vem ansvarar för dokumentation?** **När och var dokumenterar man?** **Hur förvaras dokumentationen och vem har tillgång till den?** **Finns en skriftlig rutin för dokumentationen?**

Övrigt *Martin*

Vad är ni speciellt bra på?
Vad kan ni förbättra?

Leverantören:

Representanter från leverantören:

Uppföljning omsorgsboende med ledningen

Representanter från kommunen:

Datum:

Övergripande *Martin*

Beskriv er organisation och verksamhet. Några förändringar?
Har ni någon specifik målgrupp som ni arbetar emot?
Hur många vårdplatser har ni i dagsläget? Ökat/minskat? Beläggningsgrad?
Antal placeringar från Umeå kommun under avtalsperioden? Några sammanbrott/avvikelser för dessa?
Har ni ett tecknat kollektivavtal och i så fall med vem?
Hur har det ekonomiska utfallet varit senaste året?

Verksamhetsansvarig *Martin*

Vem är verksamhetsansvarig/föreståndare? **Vad har den verksamhetsansvarige för uppdrag/ansvar?**
I vilken omfattning jobbar denne i uppdraget?

Personal *Tony*

Görs registerkontroll vid anställning av personal? Görs uppföljande kontroller?
Beskriv hur introduktion av ny personal går till. Har ni en skriftlig rutin för introduktionen?
Hur ofta har ni APT och vem håller i dem?
Beskriv er nattbemanning. Sovande/vaken?
Hur sker informationsöverföring mellan arbetspassen?
Har ni personal med kunskap om andra språk och kulturer?
Tycker du att ni har tillräckliga resurser på er arbetsplats? **Finns det saker/insatser ni ibland inte hinner med tex vid sjukdom? Hur gör ni då?**
Hur gör ni för att uppnå personalkontinuitet?

Ledningssystem för kvalitet *Christina*

Beskriv er rutin för avvikelser:
Beskriv er rutin för missförhållanden enligt lex Sarah:
Har ni en skriftlig rutin för hur synpunkter och klagomål ska hanteras? **På vilket sätt kan klienters närstående m.fl. komma med synpunkter/klagomål på er verksamhet?** **På vilket sätt informerar ni om det?** **På vilket sätt använder ni er av inkomna synpunkter/klagomål?**

Hur får personalen kännedom om rutinerna?

Upphandlingens utvärderingskriterier *Martin*

Beskriv er verksamhetsidé **Metoder?** **Har ni några mål för verksamheten?** **Hur följs målen upp?**
Beskriv personalens utbildning och erfarenhet. Grundnivå?
På vilket sätt fångar och tillgodoser ni personalens behov av kompetensutveckling? Kompetensutvecklingsplaner? **Handledning?**
Hur arbetar ni för att förebygga sammanbrott? Vilka arbetssätt/resurser har ni vid eventuella sammanbrott?
Hur arbetar ni med planerade avslut av placeringen?

Kvalitet i vardagen *Tony*

Sysselsättning utöver behandlingsarbete (studier, praktikplatser, möjlighet till jobb)
Fysiska aktiviteter för klienterna?
Beskriv kosten

Senaste tillsynsrapporten *Christina*

Kritik/synpunkter från IVO:

Åtgärder:

Genomförandeplan & dokumentation *Christina*

Beskriv hur ni arbetar med genomförandeplanen (upprättande/ansvar, egen mall, uppföljning) **Var dokumenteras genomförandeplanen och vem har tillgång till den?** **Hur används upprättade genomförandeplaner?** **Vem ansvarar för dokumentation?** **När och var dokumenterar man?** **Hur förvaras dokumentationen och vem har tillgång till den?** **Finns en skriftlig rutin för dokumentationen?**

Samarbeten *Tony*

Hur fungerar samarbetet med socialtjänsten? Hur upplevs uppföljningsträffarna med handläggaren?
Samarbetet med kranskommunerna?
Samarbetet med regionen?
Hur ser ert samarbete med anhöriga ut? Finns framtagna rutiner?

Övrigt *Martin*

Vad är ni speciellt bra på?

Vad kan ni förbättra?
Förbättringsförslag på avtal/upphandling?

Leverantören:

Representanter från leverantören:

Uppföljning omsorgsboende med personal

Representanter från kommunen:

Datum:

Övergripande *Martin*

Vad har du för befattning? Hur länge har du jobbat på arbetsplatsen?
Vem är ansvarig för den dagliga driften? **Vilken omfattning jobbar denne på plats? Lätt att komma i kontakt?**
Har er arbetsgivare ett tecknat kollektivavtal, i så fall med vem?

Personal *Tony*

Har du medarbetarsamtal, hur ofta, med vem?
På vilket sätt får ni ert behov av kompetensutveckling tillgodosett? Har du en egen kompetensutvecklingsplan? **Handledning?**
Beskriv hur introduktion av ny personal går till. Har ni en skriftlig rutin för det?
Tycker du att ni har tillräckliga resurser på er arbetsplats? **Finns det saker/insatser ni ibland inte hinner med? Hur gör ni då?**
Hur sker informationsöverföring mellan arbetspassen? Var sker den?

Hur ofta har ni APT? **Vem håller i arbetsplatsträffarna?**

Ledningssystem för kvalitet *Christina*

Beskriv er rutin för avvikelser:
Beskriv er rutin för missförhållanden enligt lex Sarah:
Har ni en skriftlig rutin för hur synpunkter och klagomål ska hanteras? **På vilket sätt kan klienters närstående m.fl. komma med synpunkter/klagomål på er verksamhet?** **På vilket sätt informerar ni om det?** **På vilket sätt använder ni er av inkomna synpunkter/klagomål?**
Hur får ni som personal kännedom om rutinerna?

Kvalitet *Tony*

På vilket sätt arbetar ni med att få klienten delaktig i vården? **På vilket sätt tar ni hänsyn till klientens intressen och önskemål?**
Hur ser ert samarbete med anhöriga ut? Finns framtagna rutiner?
Samarbetet med skolan? **Samarbetet med regionen?** **Hur fungerar samarbetet med socialtjänsten? Hur upplevs uppföljningsträffarna med handläggaren?**

Dokumentation *Christina*

Beskriv hur ni arbetar med genomförandeplanen (upprättande/ansvar, egen mall, uppföljning) **Var dokumenteras genomförandeplanen och vem har tillgång till den?** **Hur används upprättade genomförandeplaner?** **Vem ansvarar för dokumentation?** **När och var dokumenterar man?** **Hur förvaras dokumentationen och vem har tillgång till den?** **Finns en skriftlig rutin för dokumentationen?**

Övrigt *Martin*

Vad är ni speciellt bra på?
Vad kan ni förbättra?

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

§ 73

Diarienr: IFN-2025/00182

Rapport fördjupad avtalsuppföljning 2024

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden godkänner rapporten.

Ärendebeskrivning
I november 2020 så tog Kommunfullmäktige beslut om att Upphandlingsbyrån ska lägga ett större fokus på avtalsuppföljning gällande socialtjänstens avtal. Därför har Upphandlingsbyrån initierat en fördjupad avtalsuppföljning. Under 2021 så genomfördes 10 uppföljningar, 2022 genomfördes 8 uppföljningar, 2023 gjordes 11 uppföljningar. Under 2024 har 8 fördjupade avtalsuppföljningar genomförts.

Trots vissa små förbättringsområden har uppföljningarna visat att Umeå kommuns ramavtalsleverantörer inom socialtjänsten i huvudsak efterlever de ingångna avtalen väl och levererar den kvalitet som avtalats.

Arbetet med de fördjupade avtalsuppföljningarna fortgår under 2025.

Arbetsutskottets beslutsordning
Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar i enlighet med tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Beslutsunderlag
Uppföljningar Stöd- och omsorg ramavtal 2024
Bilaga 1: Uppföljningsmall HVB
Bilaga 2: Uppföljningsmall HVB, personal
Bilaga 3: Uppföljningsmall familjehem
Bilaga 4: Uppföljningsmall familjehem, personal
Bilaga 5: Uppföljningsmall omsorgsboende
Bilaga 6: Uppföljningsmall omsorgsboende, personal

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Individ- och familjenämndens arbetsutskott 2025-06-04

Beredningsansvarig

Upphandlare Lina Henriksson

Beslutet ska skickas till

Upphandlare Lina Henriksson

Enhetschef Erica Bålfors Birgersson

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse
2025-06-03
Individ- och familjenämnden

Diarienr: IFN-2025/00013

Anmälan av delegerade beslut/anmälningsärenden individ- och familjenämnden 2025

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden godkänner redovisningen av delegationsbeslut och anmälningsärenden.

Ärendebeskrivning
Redovisning av ärenden beslutade med stöd av nämndens fastställda delegationsordning samt redovisning av anmälningsärenden.

Övriga beslut
Delegerade beslut för perioden 2025-05-01 t o m 2025-05-31 inom lagområdena SoL, LSS, LVU, LVM och övrig lagstiftning anmäls i enlighet med nämndens beslut 2024-01-24.

Anmälningsärenden

IFN-2025/00002	Protokollsutdrag kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott § 142
IFN-2025/00019	Grundläggande granskning Individ- och familjenämnden 2024
FN-2025/00200	Verksamhetsberättelse Föräldraföreningen mot narkotika Umeå 2024 Verksamhetsplan Föräldraföreningen mot narkotika Umeå 2025
IFN-2022/00150	Slutrapport: Provrum för teambaserat arbetssätt
FN-2025/00203	Arkivbeskrivning individ- och familjenämnden 2025
IFN-2025/00042	20250523 Protokoll Samråd hälsa vård och omsorg
IFN-2025/00001	Protokollsutdrag kommunstyrelsen § 108 Bilaga 1. Anvisning för nämnder och bolags verksamhetsplanering för 2026

Tjänsteskrivelse

Dnr: IFN-2025/00013

Sekretessärenden

IFN-2025/00155 Tillsyn LSS-boende -Beslut avslut från Inspektionen för vård och omsorg 3.2.2-11600/2025 -15

Beredningsansvarig

Nämndsekreterare Rose-Marie Lång Bäckström

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Rose-Marie Bäckström
Nämndsekreterare

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2025-05-06

§ 142

Diarienr: KS-2025/00181

Ekonomisk rapport januari-februari 2025 – Dialog med individ- och familjenämnden och fritidsnämnden om ekonomisk prognos

Beslut

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar

att till protokollet notera att dialog ägt rum med individ- och familjenämndens presidium och fritidsnämndens presidium med syfte att tillgodose kommunstyrelsens uppsiktsplikt över kommunens nämnder.

Ärendebeskrivning

Vid sammanträdet 2025-04-08 redovisar ekonomidirektör Lena Höök Gustafsson ekonomisk uppföljning avseende perioden januari-februari 2025. Uppföljningen avser kommunen i stort, dess nämnder och kommunstyrelsen och är en del i kommunstyrelsens uppsiktsplikt. Individ- och familjenämnden och fritidsnämnden prognosticerar underskott som är större än 1 procent. Dessa nämnder bjuds in till näringslivs- och arbetsutskottets sammanträde 2025-05-06 för att redogöra för ekonomin.

Vid sammanträdet 2025-05-06 informerar individ- och familjenämndens presidium (socialdirektör Karolina Lundqvist) och fritidsnämndens presidium (fritidsdirektör Stefan Hildingsson) om ekonomin och åtgärder för komma till rätta med underskottet.

Beslutet ska skickas till
Individ- och familjenämnden
Fritidsnämnden

Umeå kommun **Protokollsutdrag**

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott 2025-05-06

Kommunrevisorerna granskar

UMEÅ KOMMUN
INDIVID- OCH FAMILJENÄMNDEN

Grundläggande granskning 2024

1. Inledning och bakgrund

Revisorerna är kommunfullmäktiges organ för kontroll och ansvarsprövning av styrelser och nämnder. Revisionens arbete ska även ses som ett stöd till nämnderna och styrelsen. Revisorerna ska enligt kommunallagen årligen granska verksamheten inom nämndernas verksamhetsområden i den omfattning som följer av god revisionssed.

Revisorerna har till uppgift att pröva om:

- Verksamheten sköts på ett ändamålsenligt, och från ekonomisk synvinkel, tillfredsställande sätt
- Räkenskaperna är rättvisande
- Den interna kontrollen är tillräcklig

Den grundläggande granskningen utgör en viktig del av revisionens årliga granskning och omfattar en översiktlig granskning av måluppfyllelse samt styrning och intern kontroll.

Den grundläggande granskningen baseras på revisorernas riskanalys och omfattar samtliga nämnder och styrelser. Den grundläggande granskningen ger också underlag att under året uppdatera riskanalysen. Enligt god revisionssed i kommunal verksamhet ska den grundläggande granskningen ha en sådan omfattning att den ger en grund för bedömningar i revisionsberättelsen.

1.1 Syfte och revisionsfrågor

Granskningens översiktliga syfte är att bedöma om nämnden har en tillräcklig struktur för styrning, uppföljning och kontroll av verksamheten. De bedömningar som avlämnas ska utgöra en grund för säkerställande att nämnden lever upp till de mål och beslut som fullmäktige fastställt.

Granskningen ska besvara följande revisionsfrågor:

- Har nämnden säkerställt att verksamheten bedrivs i enlighet med det grunduppdrag, mål och eventuella tilläggsuppdrag som fullmäktige bestämt?
- Har nämnden säkerställt att verksamheten bedrivs på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt?
- Arbetar nämnden strukturerat för att säkerställa en tillräcklig intern kontroll?

1.2 Avgränsning

Granskningen avser individ- och familjenämnden och är avgränsad till verksamhetsåret 2024. Granskning och bedömning utgår ifrån väsentliga styr- och uppföljningsdokument som upprättas under året. Granskningen färdigställs och avslutas efter att nämnden behandlat sina årsbokslut och verksamhetsuppföljningar för 2024.

1.3 Revisionskriterier

Med revisionskriterier avses de bedömningsgrunder som bildar underlag för revisionens slutsatser och bedömningar. I denna granskning utgörs revisionskriterierna av:

- Kommunallagen (2017:725) 6 kap. 6 §
- Strategisk plan 2016–2028
- Riktlinjer för aktiverade styrning (2021-03-09)
- Planeringsdirektiv, budget och investeringar 2024 (2023-06-19)
- Riktlinjer för intern styrning och kontroll (2011-09-26)
- Reglemente för nämnden

1.3.1 Reglemente för individ- och familjenämnden

Enligt individ- och familjenämndens reglemente består nämndens grunduppdrag av att tillgodose behov av stöd och omsorg inom socialtjänstens lagstadgade krav. Nämnden ska därtill:

- Ge stöd och omsorg och skydd till barn, unga och vuxna
- Ge stöd och service till barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning
- Ge stöd till självförsörjning och tillgodose behov av försörjningsstöd
- Tillgodose behov av råd, stöd samt handläggning av familjerättsliga frågor
- Tillhandahålla familjerådgivning
- Erbjuda hälso- och sjukvård till personer i bostad med särskild service och under vistelsetid på daglig verksamhet
- Erbjuda hälso- och sjukvård till personer i ordinärt boende (hemsjukvård under 65 år)

1.3.2 Kommunspecifik styrmodell

Umeå kommun specificerar sin styrmodell i Riktlinjer för aktiverande styrning i Umeå kommun, antaget av kommunfullmäktige 2021-03-09. Riktlinjen ska tillämpas av Umeå kommuns nämnder och helägda bolag.

Riktlinjerna fastslår att verksamheten i nämnder/styrelser ska utgå från tilldelat grunduppdrag. Inom ramen för tilldelat grunduppdrag har nämnder/styrelser möjlighet att utifrån sina specifika förutsättningar och behov fastställa hur verksamhetsstyrning och uppföljning ska utformas. Detta innebär att varje nämnd och styrelse inom grunduppdragets ramar, lagstiftning, övriga direktiv och riktlinjer från kommunfullmäktige har mandat att besluta om mål, uppdrag och aktiviteter för sina egna verksamheter.

Uppföljning av grunduppdraget sker årligen genom att nämnd och styrelse bedömer i vilken omfattning nämnden eller styrelsen verkställt grunduppdraget och rapporterar sagda bedömning till kommunstyrelsen som sammanställer inför hantering i kommunfullmäktige.

Utöver grunduppdraget har nämnder och styrelser att förhålla sig till kommunfullmäktiges inriktningsmål. Inriktningsmål kan destineras till namngivna nämnder och bolag som:

- särskilt ska prioritera arbete med just detta inriktningsmål
- bedöms ha de reella förutsättningar som krävs för att inriktningsmålet ska uppnås

Nämnder och styrelser har även att förhålla sig till specifika tilläggsuppdrag som kan tilldelas av kommunfullmäktige i samband med fastställande av planeringsdirektiv och budget.

1.3.3 Planeringsprocess och uppföljning

Efter kommunfullmäktiges beslut om samtliga nämnders och inriktning under juni månad ska nämnder/styrelser anta verksamhetsplaner och en internbudget inför kommande verksamhetsår. Verksamhetsplaner och nämndsbudget ska beskriva hur nämnder avser verkställa:

- Nämndens grunduppdrag och övriga åtaganden enligt kommunfullmäktiges reglemente
- Mål och tilläggsuppdrag ställda till nämnd i beslutade planeringsdirektiv och budget

Nämnden genomför därefter verksamheten i enlighet med upprättad och fastställd verksamhetsplan och nämndsbudget.

Nämnder och styrelsers verksamhets ska kontinuerligt följas upp. Detta i syfte för att följa måluppfyllelse av verksamheternas kvalitet och utveckling. Uppföljningen ska bland annat ske genom:

- Verksamhetsuppföljning genom månads-, tertial- och årsbokslut
- Uppföljning av internkontroll

1.3.4 Riktlinjer för internkontroll

Kommunens dokument för riktlinjer för intern kontroll som antogs i september 2011, specificerar att kommunens samtliga verksamhetsområden ska tillämpa dessa riktlinjer. I dokumentet framgår att följande moment ska tillämpas av verksamheterna:

Riskanalys
En riskanalys ska göras i syfte att identifiera omständigheter som utgör risk att verksamheterna inte bedrivs enligt lagar och regler samt verksamhetens krav.

Kontrollåtgärder
Vid behov ska åtgärder tas utifrån resultatet av riskanalysen som förhindrar att verksamhetens krav inte uppfylls.

Uppföljning
Verksamheterna ska systematiskt och regelbundet följa upp, bedöma och avrapportera den interna kontrollen.

Dokumentation
Riskanalysen, kontrollåtgärder samt uppföljningen och bedömningen ska dokumenteras.

Rapportering
I samband med inrapportering av bokslut ska nämnderna/styrelserna rapportera till kommunfullmäktige huruvida deras internkontroll har varit tillräcklig.

1.3.5 Inriktningsmål, tilläggsuppdrag och personalpolitiska mål från fullmäktige

Följande inriktningsmål är destinerade till individ- och familjenämnden 2024:

- Mål 2. Umeå ska växa hållbart utan några utsatta områden
- Mål 3. Umeå kommun ska skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt att forma samhället såväl som sina egna liv

Följande tilläggsuppdrag är tilldelade individ- och familjenämnden för 2024:

- Tilläggsuppdrag: 2023:1 Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen och nämnderna i uppdrag att öka omställningen av nämndernas verksamheter för att klara grunduppdraget i takt med att personalbristen ökar.
- Tilläggsuppdrag: 2023:2 Kommunfullmäktige ger kommunstyrelsen och nämnderna i uppdrag att öka samarbetet och ansvarstagandet över förvaltnings- och nämndgränser.

Följande personalpolitiska mål för 2024 är tilldelade samtliga nämnder, därmed även individ- och familjenämnden:

- Mål 5: Umeå kommun ska klara kompetensförsörjningen genom att vara en attraktiv arbetsgivare och spegla mångfalden i samhället.
- Mål 6: Umeå kommun ska ha ledarskap som ges och ger förutsättningar för goda resultat, där riktvärdet för antalet medarbetare per chef inte är fler än 30.

- Mål 7: Umeå kommuns sjukfrånvaro ska minska genom fokus på friskfaktorer och jämställda arbetsförhållanden.

1.4 Genomförande

Den grundläggande granskningen har genomförts av de förtroendevalda revisorerna tillsammans med sakkunnigt stöd från EY. Granskningen har genomförts genom dialogmöten, bedömning av styr- och uppföljande dokument samt protokollsgranskning.

Protokollsgranskning

De förtroendevalda revisorerna följer styrelse och nämnder löpande, utifrån sina bevakningsansvar för nämnder, genom bland annat protokollsgranskning. Bevakningen rapporteras löpande på revisorernas sammanträden. Protokollsgranskningen dokumenteras på ett av revisorerna överenskommet sätt.

Dokumentstudier

För att få en helhetsbild av styrelsens/nämndens arbete, kompletteras dialogen (enligt nedan) med insamling, genomgång och analys av relevanta styr- och uppföljningsdokument (budget, reglemente, uppdragsplan, verksamhetsuppföljning per T1, T2 och årsbokslut, riskanalys, internkontrollplan etc.).

Dialogmöten

Revisorerna genomför under året dialogmöten med styrelse och nämnders presidier respektive hela styrelsen och nämnder. Frågeställningarna vid dialogerna utgår från de områden som identifierats i revisorernas risk- och väsentlighetsanalys.

Analys, bedömning och rapportering

När verksamhetsåret är slut, sammanställs resultatet och en sammanfattande analys och bedömning görs. Detta sammanställs i en rapport per nämnd. Den slutliga rapporten sammanställs först efter att respektive styrelse/nämnd behandlat sina årsbokslut/verksamhetsuppföljningar för 2024. Detta för att säkerställa att granskningen omfattar hela granskningsåret.

Rapporten utgör ett underlag för revisorernas årliga bedömning av måluppfyllelse samt intern kontroll.

2. Resultat av granskningen

2.1 Styrning och uppföljning av verksamhet

Nedan redogörs för iakttagelser och bedömningar avseende nämndens verksamhetsstyrning och uppföljning under 2024.

Kontrollpunkt	Iakttagelse	Kommentar/hänvisning till protokoll
Beslutat om verksamhetsplan där det framgår hur nämnden planerar att verkställa: - Grunduppdrag - Inriktningsmål - Personalpolitiska mål - Ev. tilläggsuppdrag	✓	2023-11-15 § 210 Verksamhetsplanen anger: • Plan för att uppfylla sitt grunduppdrag i form av huvudprocesser och delprocesser • Nämndens inriktningsmål • Nämndens tilläggsuppdrag • Personalpolitiska mål
Följt upp verksamhet och måluppfyllelse i tertialrapporter	–	2024-05-22 § 116, tertial 1 Rapporten innehåller i enlighet med styrmodellen en förenklad ekonomi- och personalrapport med uppföljning av personalpolitiska mål men inte av grund-uppdrag, inriktningsmål eller tilläggsuppdrag. 2024-09-25 § 200, tertial 2 Nämnden bedömer enligt tertialrapport 2 att i hög grad ha uppfyllt grunduppdraget, då sex av åtta uppdrag som grunduppdrag-et omfattar är uppfyllt i hög grad, två uppdrag är uppfyllda i viss grad. Rapporten redovisar inte prognos för helåret. Båda tilläggsuppdragen är delvis genom-förda och förväntas genomföras under året. Nämnden bedömer att arbetet med ett av de personalpolitiska målen sker enligt plan och övriga två mål kräver mer arbete. Rapporten ger en övergripande beskrivning av pågående arbete och resultat. Inriktningsmålen som fullmäktige destinerat till nämnden följs inte upp i tertialrapport 2.
Följt upp verksamhet och måluppfyllelse i en årsrapport	✓	2025-02-19 § 21
Uppnår/uppfyller: - Grunduppdrag - Inriktningsmål - Personalpolitiska mål - Ev. tilläggsuppdrag	–	Nämnden bedömer att *i hög grad* ha uppfyllt sitt grunduppdrag, då sex delområden bedöms i hög grad vara uppfyllda, och två områden i viss grad uppfyllda. Arbetet med ett personal-

		politiskt mål sker *enligt plan*, för två mål *krävs mer arbete*. Båda tilläggsuppdragen är genomförda. Inriktningsmålen följs inte upp.
Bedömning av grunduppdrag, inriktningsmål, personalpolitiska mål och ev. tilläggsuppdrag kan styrkas med relevanta underlag	▬	Nämnden motiverar grunduppdragets uppfyllnad och arbetet med de personal-politiska målen och tilläggsuppdragen genom en övergripande beskrivning av verksamheten under året.
Vidtagit åtgärder vid indikationer på avvikelse från grunduppdrag, inriktningsmål, personalpolitiska mål och ev. tilläggsuppdrag	ET	Nämnden har inte rapporterat några väsentliga avvikelser.

✓ = ingen eller oväsentlig avvikelse, ▬ = viss avvikelse, ✗ = väsentlig avvikelse, ET = Ej tillämplig

2.1.1 Övriga iakttagelser

Av nämndens verksamhetsplan framgår att grunduppdraget är uppdelat i åtta delar. För respektive delområde framgår nämndens planerade arbete och de nyckeltal nämnden avser att följa. I nämndens årsrapportering till kommunstyrelsen redogör nämnden för arbetet under året inom grunduppdragets delområden. I nämndens egen rapportering framgår även en djupare beskrivning av arbetet utifrån respektive delområde för grunduppdraget. Uppföljning av inriktningsmål sker, i enlighet med kommunens styrmodell, inte av nämnd utan av respektive programstyrgrupp. Nämnden ska enligt uppgift erbjudas information om uppföljningen av inriktningsmål som är destinerade till nämnden. Enligt uppgift planerar nämnden att behandla uppföljningen för 2024 under våren 2025.

Vi noterar att protokoll anger att nämnden uppmärksammat utmaningarna kopplat till uppföljning av nämndens grunduppdrag och mål. I delårsrapport och årsbokslut för 2025 bedömer nämnden kunna ha ett tydligare underlag och motivering till bedömning av grunduppdrag.

2.1.2 Bedömning

Vi bedömer att nämnden *delvis* har säkerställt att verksamheten bedrivs i enlighet med det grunduppdrag, mål och tilläggsuppdrag som fullmäktige bestämt. Bedömningen baseras på att nämnden har antagit en verksamhetsplan och följt upp den. I uppföljningen bedömer nämnden att den i hög grad har uppfyllt sitt grunduppdrag då sex delområden i hög grad är uppfyllda, och två områden i viss grad är uppfyllda. Nämnden bedömer att båda tilläggsuppdragen är genomförda. Enligt vår bedömning är det i verksamhetsplanen inte fullt tydligt vilka aktiviteter och vilka nivåer på nyckeltal som krävs för god uppfyllnad av grunduppdraget. Detta blir också tydligt i nämndens uppföljning där det inte är fullt tydligt vilka underlag nämnden använder för sin bedömning av grunduppdragets uppfyllnad för respektive delområde.

Nämnden följer inte upp eller bedömer måluppfyllelse för de inriktningsmål som kommunfullmäktige destinerat till nämnden. Uppföljning av inriktningsmål sker, i enlighet med kommunens styrmodell, inte till nämnd utan av respektive programstyrgrupp. Nämnden ska enligt uppgift erbjudas information om uppföljningen av inriktningsmål som är destinerade till nämnden. Vi noterar att nämnden behandlar sådan uppföljning.

Vi noterar att nämnden har uppgett att en tydligare uppföljning ska implementeras.

2.2 Styrning och uppföljning av ekonomi

Nedan redogörs för iakttagelser och bedömningar avseende nämndens ekonomistyrning och uppföljning under 2024.

Kontrollpunkt	Iakttagelse	Kommentar/hänvisning till protokoll
Upprättat en budget för innevarande år inom tilldelad ram	✓	2023-11-15 § 210
Följt upp ekonomin i tertialrapporter	✓	2024-05-22 § 116, tertial 1 2024-09-25 § 200, tertial 2 Nämnden prognostiserar enligt tertialrapport 2 ett underskott med -65 mnkr mot budget för helåret. Nämnden har även följt upp ekonomin i månadsrapporter: 2024-02-21 § 33, januari 2024-03-20 § 62, februari 2024-04-24 § 90, mars 2024-06-19 § 140, maj 2024-08-28 § 168, juli 2024-10-23 § 219, september 2024-11-20 § 247, oktober 2024-12-18 § 269, november
Följt upp ekonomin i en årsrapport	✓	2025-02-19 § 21
Når måluppfyllelse avseende ekonomi (inkl. budget)	✗	Nämnden redovisar ett underskott med -48,1 mnkr för 2024 mot budget, motsvarande 3 % av budget.
Vidtagit åtgärder vid indikationer på bristande måluppfyllelse avseende ekonomi	✓	Beslut om åtgärder för att nå budget i balans: 2024-01-24 § 3 2024-05-22 § 115 2024-05-22 § 124 2024-09-25 § 201 2024-09-25 § 202 2024-09-25 § 203 2024-10-23 § 221

✓ = ingen eller oväsentlig avvikelse, – = viss avvikelse, ✗ = väsentlig avvikelse, ET = Ej tillämplig

2.2.1 Övriga iakttagelser

Individ- och familjenämndens underskott förklaras enligt årsredovisningen till stor del av höga kostnader för placeringar. Individ- och familjeomsorgen redovisar ett underskott om 29,4 mnkr. Nämnden har erhållit vitesföreläggande för ej tillhandahållna boendeplatser inom LSS om 6 mnkr.

Årsredovisningen anger att nämnden har svårt att ordna dessa boendeplatser när lokaler inte finns att tillgå och ser risk för fler viten en tid framöver då det fortfarande är kö till platserna.

Årsredovisningen anger att nämnden under året har arbetat med de höga kostnader för placeringar som uppkom under slutet av 2022 och ser en minskning under 2024. Personalplaneringsåtgärder pågår också för minskade kostnader vilket börjat visa effekt under hösten 2024.

2.2.2 Bedömning

Vi bedömer att nämnden delvis har säkerställt att verksamheten bedrivs på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt. Bedömningen baseras på att nämnden har antagit en budget och följt upp ekonomin i enlighet med fullmäktiges styrprinciper. Nämnden redovisar ett underskott mot budget men har under året varit aktiv genom att besluta om åtgärder för en ekonomi i balans.

2.3 Intern kontroll

Nedan redogörs för iakttagelser och bedömningar avseende nämndens internkontroll under 2024.

Kontrollpunkt	Iakttagelse	Kommentar/hänvisning till protokoll
Beslutat om internkontrollplan	✓	2023-11-15 § 211
Värderat identifierade risker	✓	Internkontrollplanen innehåller en riskanalys.
Internkontrollplanen tydliggör - vilka risker som ska kontrolleras - kontrollmetod - vem som är ansvarig för kontroll - när i tid kontroll sker	✓	Samtliga punkter framgår i internkontrollplanen.
Följt upp internkontrollplanen	✓	2024-05-22 § 116, tertial 1 2024-09-25 § 200, tertial 2 2025-02-19 § 21, tertial 3
Vidtagit åtgärder vid identifierade brister	✓	Uppföljning av internkontrollplanen visar att åtgärder har vidtagits vid behov. Vi noterar att eventuella behov av ytterligare åtgärder inte tydligt framgår.

✓ = ingen eller oväsentlig avvikelse, ▬ = viss avvikelse, ✗ = väsentlig avvikelse, ET = Ej tillämplig

2.3.1 Bedömning

Vi bedömer att nämnden arbetar strukturerat för att säkerställa en tillräcklig intern kontroll. Bedömningen baseras på att nämnden har antagit en internkontrollplan med riskanalys och följt upp den, samt att åtgärder har vidtagits utifrån avvikelser.

3. Sammanfattade bedömning

Vår sammanfattande bedömning utifrån vår översiktliga granskning av individ- och familjenämnden är att nämnden *delvis* har säkerställt en tillräcklig styrning av sin verksamhet och ekonomi. Nämndens uppföljning och interna kontroll bedömer vi som tillräcklig.

Vi grundar vår bedömning på följande:

Revisionsfråga	Bedömning	Motivering
Har nämnden säkerställt att verksamheten bedrivs i enlighet med det grunduppdrag, mål och eventuella tilläggsuppdrag som fullmäktige bestämt?	Delvis	Bedömningen baseras på att nämnden har antagit en verksamhetsplan och följt upp den. I uppföljningen bedömer nämnden att den i hög grad har uppfyllt sitt grunduppdrag. Nämnden bedömer att båda tilläggsuppdragen är genomförda. Enligt vår bedömning är det otydligt på vilka grunder nämnden bedömer om grunduppdragen och målen är uppfyllda eller inte. Nämnden följer inte upp de inriktningsmål som kommunfullmäktige destinerat till nämnden. Vi noterar att nämnden har uppgett att en tydligare uppföljning ska implementeras.
Har nämnden säkerställt att verksamheten bedrivs på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt?	Delvis	Bedömningen baseras på att nämnden har antagit en budget och följt upp ekonomin i enlighet med fullmäktiges styrprinciper. Nämnden redovisar ett underskott mot budget men har under året varit aktiv genom att besluta om åtgärder för en ekonomi i balans.
Arbetar nämnden strukturerat för att säkerställa en tillräcklig intern kontroll?	Ja	Bedömningen baseras på att nämnden har antagit en internkontrollplan med riskanalys och följt upp den, samt att åtgärder har vidtagits utifrån avvikelser.

Utifrån granskningsresultatet rekommenderar vi individ- och familjenämnden att:

- Tydliggöra på vilka grunder nämnden bedömer om grunduppdraget uppfylls eller inte
- Säkerställa en tydlig uppföljning och återrapportering kopplat till inriktningsmål och program, i enlighet med vad som anges i Riktlinjer för aktiverande styrning
- Säkerställa ändamålsenliga åtgärder för ekonomi i balans

Umeå mars 2025

Lydia Andersson
Certifierad kommunal yrkesrevisor, EY

Per Stålberg
Certifierad kommunal yrkesrevisor, EY

FMN Umeå
Verksamhetsberättelse 2024

Styrelsen för Föräldraföreningen Mot Narkotika i Umeå, FMN Umeå, avger härmed följande verksamhetsberättelse för det gångna verksamhetsåret.

FMN är:

- en organisation för familjer med missbruksproblem och alla engagerade som stöder FMN:s verksamhet och mål enligt stadgarna
- en partipolitiskt och religiöst obunden frivilligorganisation (NGO).

FMN:s vision är:

att alla människor ska ha ett så bra liv som möjligt, efter sina förutsättningar och kunna leva i en drogfri miljö.

FMN ska:

- i förebyggande arbete informera om drogernas konsekvenser till medborgarna,
- påverka samhällsfunktionerna till ett bättre närståendestöd,
- arbeta för att samhället ska ha en mänsklig syn på den som hamnat i missbruk och
- kontinuerligt utvecklas parallellt med samhällsutveckling, vård och behandling samt forskning kring missbruk och de som lever i dess närhet.

FMN:s syfte med sin verksamhet är:

- att samla familjer och andra engagerade för att ge insikt, kunskap och gemenskap,
- att påverka opinionen i samhället och beslutande organ i syfte att nå ett drogfritt samhälle,
- att medverka till att hindra missbrukets spridning i vår kultur genom praktiskt förebyggande arbete, informationsinsatser och opinionsbildning.

FMN:s grundprinciper i arbetet är:

- att ge hjälp till självhjälp för familjer med missbruksproblem,
- att alla frivilliga i vår verksamhet undertecknar ett tystnadslöfte.

FMN Umeå är:

en organisation som fungerar i en tid då samhällets institutioner på olika sätt visar sig alltmer beroende av kompletterande frivilliginsatser inom anhörig- och drogområdet. Här utgör FMN Umeå en viktig organisation som ett komplement till samhällets insatser för att möta anhöriga.

Vi ska vara en organisation som människor upplever är lätt att ta kontakt med. Till oss företrädare kan anhöriga och närstående vända sig för att få stöd, råd och viss utbildning. Tillsammans vill vi finna lösningar och bearbeta problem och svårigheter, något som ofta uppstår i familjer där någon missbrukar narkotika eller andra droger.

Vi vill att allmänheten ska kunna kontakta oss i alla relevanta frågor som rör droger. Detta kan exempelvis ske i samband med kurser, föräldra- och informationsmöten, men också andra sammankomster där vi kan dela med oss av våra kunskaper och erfarenheter, för att bidra till att i ett tidigt skede upptäcka missbruk av droger. Vår roll som opinionsbildare i drogfrågor känns självklar och naturlig, med hänsyn till föreningens mål och syfte. Vi vill också utgöra en naturlig remissinstans i viktiga drogfrågor och arbetar målmedvetet

mot användningen av droger i samhället.

Vår lokal på Skolgatan 46 används flitigt av våra medlemmar för möten av olika slag och nyttjas också av andra föreningar som verkar inom liknande områden (psykisk ohälsa, missbruk etc), då vi inte har behov av den. I dagsläget är det två andra föreningar som håller till i vår lokal.

Vi har även en hemsida, www.fmn-umea.se som vi uppdaterar med aktuell information och länkar till andra organisationer och myndigheter som arbetar inom området droger- och drogmissbruk. Här finns också information om oss och hur man kan komma i kontakt med oss. Hemsidan går även att nå från många sökmotorer på internet och det har gjort att anhöriga hittar oss lättare.

FMN Umeå har också ett Facebook- och Instagram-konto. Vi försöker hålla kontona levande med aktuella inslag, artiklar och information om vår egen verksamhet, men även annat som kan vara av intresse för vår målgrupp.

Aktiviteter under det gångna året

Här nedan presenterar vi vad vårt arbete i föreningen bestått av under 2024.

Styrelsearbete

Styrelsen har haft fem protokollförda sammanträden under 2024, årsmöte inkluderat. Mötena har präglats av en positiv och utvecklande anda, där åsikter och attityder öppet kunnat tas upp. Vi har i styrelsen stöttat varandra och därmed har också arbetet och resultatet blivit framåtsyftande och visat på måluppfyllelse. Antalet vanliga styrelsemöten har medvetet minskats till fyra i stället för tidigare sex möten per år. Anledningen till förändringen är att i lägre grad belasta styrelseledamöterna med administrativa sysslor som följer av styrelsemöten och i stället frigöra tid och kraft för projektarbeten, såsom arrangemang av kurser och evenemang, men också att hålla stödsamtal och medverka i och leda självhjälpsgrupper. Det är vår upplevelse att förändringen har varit positiv för verksamheten.

Anhörigtelefon och mejl

En första kontakt för många anhöriga är att ringa till vår anhörigtelefon där det alltid finns någon av våra aktiva medlemmar att tillgå för stödsamtal, erfarenhetsutbyte m.m. Vårt telefonnummer är: 070-302 03 15. Under året har det varit en medlem som ansvarat för att svara i telefonen. Många samtal leder till att vi bokar in individuella och fysiska stödsamtal. En del hjälpsökande skickar också mejl till oss och även dessa leder ofta till att anhöriga kommer på fysiska stödsamtal.

Stödsamtal

Vi har under året sett en ökning av antalet stödsamtal för anhöriga, vilket vi tror beror på våra ökade antal aktiviteter för att synas i media (VK), på sociala medier och via nyhetsbrev som lagts ut på vår hemsida. Vi upplever också att våra möten med Umeå kommun, Svenska kyrkan och Stadsmissionen har bidragit till att fler anhöriga hör av sig till oss.

Stödsamtalen för anhöriga har pågått i ca 1,5–2 timmar vardera. Vi är oftast två samtalsledare, för att ge bästa möjliga stöd och vi upplever att det stärker och skapar tillit hos de anhöriga. Stödsamtal har också skett via telefon. Efter ett antal stödsamtal kan den anhörige känna sig redo för att delta i en självhjälpsgrupp.

Under året har två personer från styrelsen deltagit i en 2-dagars rådgivarutbildning som arrangerades av FMN Riks. Utbildningen syftade till att ge de som håller stödsamtal en bra grund och ett lämpligt perspektiv när man som anhörig ger råd/stöd till en annan anhörig.

Självhjälpsgrupper

Det har under året funnits nya anhöriga som velat delta i självhjälpsgrupper och därför har vi fyllt på i de befintliga grupperna. Under 2024 har två självhjälpsgrupper träffats regelbundet varannan vecka. I självhjälpsgrupperna ger vi varandra stöd och peppning samt råd om så önskas. Alla har skrivit på ett tysthetslöfte för att samtalen ska kunna bygga på förtroende och trygghet. Under semestertider pausar vi grupperna, men det hindrar inte heller att grupperna kan träffas om/när det finns behov.

Samverkan

Tillsammans med Umeå Kommun och Socialtjänsten tecknade vi under 2023 ett förnyat samverkansavtal, IOP som gäller t.o.m. 2025. Som ett led i vår strävan att samverka och nå ut med att vi finns har vi deltagit i samverkansmöten bland annat med Ingången, Alkohol- och drogmottagningen, Beroendeenheten, Stadsmissionen och Svenska Kyrkan. Vi har blivit intervjuade av universitetsstudenter som skriver uppsats samt vidarebefordrat dem till personer som varit i missbruk för vidare intervjuer. Vi har regelbundet deltagit i möten med vår riksorganisation för FMN.

Föreläsningar och informationspass

Två cafékvällar har hållits dit medlemmar har bjudits in, varav en i februari och en i september. Till den i februari kom musikern och föreläsaren Patrik From och pratade med temat 'Från psykisk ohälsa till psykisk hälsa' och spelade och sjöng. Till den i september kom Gabriella Sjöström Green och introducerade oss till motiverande samtal (MI – Motivational Interviewing). Uppslutningen var god vid båda tillfällena.

Under 2024 kom vi inte i kontakt med någon som tappade sin närstående på grund av narkotika och därför blev det heller ingen manifestation för narkotikans offer den 1 november.

CRAFT-kurs

Enligt IOP-avtalet med Umeå kommun förbinder sig FMN Umeå att hålla minst en CRAFT-kurs per år. CRAFT är en förkortning av "Community Reinforcement and Family Training" och riktar sig till anhöriga till någon som är i substansmissbruk eller riskerar att bli det. Syftet med metoden är att vara ett stöd till anhöriga som vill förbättra sin situation och samtidigt hjälpa sin närstående som är i missbruk att söka hjälp och behandling. Forskning har visat att metoden är god i arbetet med att hjälpa sin närståendes situation och bygger på samma grundmetod som behandlingen för personer i missbruk, CRA "Community Reinforcement Approach". CRAFT rekommenderas av Socialstyrelsen i sina nationella riktlinjer, som stöd till anhöriga.

Under hösten 2024 höll vi en CRAFT-kurs med tio sammankomster för sju kursdeltagare under 2,5 timme per tillfälle och enligt den nya uppdaterade CRAFT-manualen.

Kommunikation och information

Under året har vi fortsatt med att renodla och uppdatera vår hemsida, så att den ska kännas lättillgänglig och användbar samt visa på att vi är en aktiv förening. Åtgärder som är gjorda är exempelvis att vi lagt in flera nyhetsbrev, förnyat länkar och information om kontaktytor utanför FMN, förenklat möjligheten för inbetalning samt i övrigt förtydligat vad vi erbjuder för stöd mm.

Framtiden och kommande verksamhetsår

Det är med sorg vi inser att så många människor lever i ett missbruk av droger och att så många anhöriga och andra närstående drabbas av det. Vi upplever att behovet av stöd är stort bland anhöriga och det är just det som inspirerar och motiverar oss frivilliga att fortsätta verksamheten vid FMN Umeå.

Eftersom alla som är engagerade i FMN Umeå också i perioder kan ha det tufft, så ser vi att det finns ett behov av att fortsätta arbeta långsiktigt och skapa marginaler för att lyckas hålla i gång vår tillströmning av gruppledare, kursledare och styrelseledamöter. Vår strävan är därför att erbjuda utbildning till fler i föreningen för att så många som möjligt ska kunna hålla individuella stödsamtal, leda självhjälpsgrupper och utbilda.

Under kommande verksamhetsår ligger FMN Umeås fokus på stödet till anhöriga, både individuellt och i grupp. Vi hoppas på att fortsätta vår samverkan med Umeå kommun för att utveckla anhörigstödet i regionen.

Slutord

Sammanfattningsvis vill styrelsen poängtera att den erfarenhet vi samlat på oss alltsedan 1982 då föreningen startade i Umeå, är en viktig grundbult i verksamheten. FMN grundades första gången i Sverige 1968. Den

erfarenheten utgör en god grund för ett fortsatt framgångsrikt arbete.

Styrelsen vill uttrycka sin tacksamhet över det rådande arbetsklimatet. Vi tackar för alla goda insatser och vår förhoppning är att vi ska vara en levande förening. Vi måste också uppskatta vårt eget styrelsearbete och engagemang i föreningen. En styrelse blir inte mer framgångsrik, än att medlemmar finns som stöder oss.

Umeå den 2025-03-11
FMN Umeås styrelse

Maria Enoksson
Ordförande

Gunilla
Kassör

Anna
Sekreterare

Annica
Ordinarie ledamot

Veronica
Ordinarie ledamot

Gudrun
Suppleant

Linda
Suppleant

Ann-Sofie
Suppleant

Bo-Gunnar
Suppleant

Föräldraföreningen mot narkotika i Umeå, FMN Umeå
Verksamhetsplan 2025

Planerade aktiviteter under 2025

- **Styrelsearbete**
  Styrelsen ska ha minst fyra protokollförda styrelsemöten eller arbetsmöten, årsmöte inkluderat.

- **Digital mötesplats**
  Ha kvar möjligheten till en digital mötesplats, så vi kan bedriva vår verksamhet och ha träffar, möten och utbildning digitalt om fysiska träffar inte är möjliga.

- **Förfrågningar och stödsamtal via anhörigtelefon och mejl**
  Finnas tillgängliga via anhörigtelefonen: 070–302 03 15 och mejl: info@fmn-umea.se

- **Individuella stödsamtal**
  Vid behov erbjuda föräldrar och anhöriga individuella stödsamtal.

- **Självhjälpsgrupper**
  Fortsätta med de två självhjälpsgrupperna som redan är etablerade. Träffarna sker varannan vecka eller vid behov.

- **Cafékvällar**
  Beroende på resurstillgång ordna cafékvällar för våra medlemmar där vi bjuder in olika personer som föreläser/informerar på olika teman.

- **Samverkan**
  Tillsammans med Umeå Kommun och Socialtjänsten har vi en överenskommelse för samverkan kring anhörig-stödet i Umeå. Vi kommer därigenom att ha kontinuerlig samverkan med bland annat Beroendeenheten, Ingången samt Alkohol- och drogmottagningen.

  Samverka när tillfälle bjuds med andra föreningar och verksamheter inom vårt område för att sprida information.

  Samarbeta med andra föreningar och organisationer med likartade mål kring narkotika/droger och förebyggande aktiviteter. I samverkan med andra föreningar t.ex. medverka i ljusmanifestationen ”1:a november till minne av narkotikans offer” alternativt ha en minnesstund och särskilt bjuda in de medlemmar som förlorat en nära anhörig i substansmissbruk, när/om sådant har inträffat.

- **Vidareutbildning och förkovran av våra aktiva medlemmar**
  Fortsätta verka för att skapa möjlighet till förkovring och vidareutbildning bland våra resurser av aktiva medlemmar och avser därför att sträva efter att låta utbilda fler medlemmar i exempelvis ”CRAFT för yrkesverksamma”, och motiverande samtal samt gå FMN Riks Rådgivarkurs eller annat likvärdigt - för att därefter kunna leda självhjälpsgrupper, utbilda i CRAFT (Community Reinforcement and Family Training) och hålla stödsamtal för anhöriga.

- **Utbildningar**
  Sträva efter att anordna minst en kurs i CRAFT (Community Reinforcement and Family Training), under verksamhetsåret hösten 2025 - våren 2026.

- **Information och marknadsföring**
  Sprida information om vår verksamhet genom att skicka ut affischer via våra kontaktkanaler.

  Vara aktiva på sociala medier och kontinuerligt uppdatera och dela information som kan vara till nytta för våra medlemmar och andra intressenter t.ex. via Facebook “FMN Umeå”, Instagram “fmn_umea” och vår hemsida https://fmn-umea.se

- **Föreläsningar**
  Vid förfrågningar delta vid föreläsningar där vi kan ge information och bemanna bokbord/informationsbord i syfte att informera allmänhet, organisationer och föreningar om vilket stöd vi kan vara för anhöriga.

- **Stöd till inlandskommuner i Västerbottens län**
  Fortsätta finnas tillgänglig för anhöriga personer i Västerbottens län som behöver stöd eller vägledning.

- **Övrigt**
  Jobba för att FMN Umeå ska vara ett naturligt val för en anhörig och en kompetent förening när det gäller anhörigstöd, droginformation och drogförebyggande arbete.

Samordnad myndighetsutövning

Slutrapport: Provrum för teambaserat arbetssätt

UMEÅ KOMMUN

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning....2
Inledning....4
Bakgrund....4
Grundtanke med projektet....6
Syfte och mål med projektet....7
Sammanfattning delrapport....7
Metod....7
Disposition slutrapport....8
Projektets utformning....8
Projektorganisationen....8
Projektets grundläggande förutsättningar....9
Resultat av utvärderingen....12
Teambaserat arbetssätt och samordning på Samordningsenheten....12
Specialistkompetens i team med flera kompetenser....16
Stöd från enhetschef på enhet med flera kompetenser....20
Kvalitet för individen....21
Helhetsperspektiv och stöd utifrån behov....21
Färre kontakter för individen....22
Rätt stöd i rätt tid....23
Projektets förutsättningar....26
Förutsättningar att arbeta i team....26
Olika förutsättningar för olika ärendetyper....29
Ärendefördelningen till Samordningsenheten....31
Svårigheter med att rekrytera....32
Arbetsmiljö i teamet....33
Projektet som helhet....35
En bra idé som inte fungerat fullt ut....35
Otydliga roller i relation till projektet....35
Otydlig information och kommunikation....37

Samordning i projektet kontra samordning på övriga mynd 38
Delaktighet 39
”Omtaget” 40
Negativ inställning till projektet 40
Samordningsenhetens upplevelse av information, kommunikation och delaktighet 41
Reflektion – hur ska vi samordna myndighetsutövningen? 43
Styrgruppens reflektion kring projektet 45
Sammanfattande diskussion 47
1. Struktur för samordning som bygger på teambaserat arbetssätt 47
2. Teamarbetet ska leda till god kvalitet för individen 48
3. Ta fram en fungerande samordnad myndighetsutövning 49
4. Förutsättningar och omständigheter som påverkar projektresultatet 49
Slutsatser av projektet 50
Referenser 52
Bilagor 53
Bilaga 1 53
Bilaga 2 54

Inledning

I september 2023 startade projektet ”provrum för teambaserat arbetssätt”. Projektet har pågått fram till och med 31 december 2024. Projektet är en del i stöd och omsorgs utvecklingsarbete ”samordnad myndighetsutövning”. Projektet har haft tre faser: förstudie, planeringsfas och genomförandefas.

I förstudien finns det beskrivet bakgrunden och de grundläggande tankarna kring projektet. [1] Under planeringsfasen gjordes förberedelser inför uppstart av projektet. Bland annat rekrytering av enhetschef och medarbetare, samt förberedelse av praktiska frågor gällande exempelvis arbetsplatser och hur ärenden ska fördelas till projektet. Utöver detta genomfördes även olika risk- och konsekvensanalyser, samt en planering för hur projektet skulle följas upp och utvärderas.

Under genomförandefasen har en enhet med medarbetare satts samman. Enheten fick namnet ”Samordningsenheten”. Under projekttiden har medarbetare med olika kompetenser arbetat som ett team. Arbetet i projektet har löpande följts upp av projektledare. I maj 2024 genomfördes en delrapport av projektet, som redovisade hur långt projektet kommit i förhållande till projektmålen.

Detta dokument är en slutrapport som har utvärderat hela projekttiden, där syftet har varit att samla lärdomar och erfarenheter som kan vara vägledande i myndighetsutövningens fortsatta utvecklingsarbete.

Bakgrund

Stöd och omsorgs myndighetsutövning i Umeå kommun är indelad i enheter med specifik kompetens. Exempelvis att barnärenden handläggs på en enhet och vuxenärenden på en annan enhet.

Forskning visar att denna typ av specialisering kan ha negativa konsekvenser för klienten. Detta kan vara att det är svårt för klienten att orientera sig i organisationen och att klienten behöver ha kontakt med flera olika socialsekreterare. Utöver detta kan specialiseringen leda till att ansvarsfördelningen mellan olika medarbetare och enheter blir otydlig och att det saknas förutsättningar för att skapa en helhetsbild kring den enskildes behov och att organisationen tar ett bristande ansvar för klientens hela situation. Det kan också vara svårt för klienten att etablera en nära relation till någon

[1] Förstudie: Provrum för teambaserat arbetssätt (rapport, 2023-06-01)

socialsekreterare. Specialiseringen kan även bidra till att klientens behov inte passar ihop med organisationens ramar, vilket leder till att klienten får anpassa sig efter organisationen. [2]

Sammantaget kan detta leda till utmaningar i att säkerställa en handläggningsprocess som utgår ifrån medborgarens behov, samt att det kan försvåra möjligheterna för klienten att vara delaktig, vilket i sin tur kan öka känslan av utsatthet.[3] Specialiserade organisationer behöver arbeta samordnat för att kunna ha ett helhetsperspektiv, oavsett om det sker informellt eller formellt.[4]

Det har sedan en tid tillbaka identifierats att det finns ett behov av att arbeta mer samordnat inom stöd och omsorgs myndighetsutövning. Under 2018 enades dåvarande enheter om en avsiktsförklaring, som skulle leda till en ökad samverkan mellan enheterna. I avsiktsförklaringen framgick att verksamheterna ska präglas av helhetssyn kring den enskilde medborgarens behov. Till avsiktsförklaringen upprättades även rutiner för samverkan.

Under åren 2020-2021 genomfördes en översyn av socialtjänstens mottagningsenhet[5] som visade att det saknas en tydlig struktur kring samordning och förutsättningar för samordning mellan enheter på myndighetsutövningen. Det innebär att ansvaret läggs på enskilda medarbetare att hitta vägar för samordning. Översynen konstaterar att det finns behov av att hitta former för tidig samordning där olika kompetenser ”krokar arm” initialt i arbetet kring den enskilde, för att skapa en helhetsbild kring individens behov, samt att skapa förutsättningar för att möta akuta och komplexa behov. Översynen visade även att det finns behov av att skapa en mer enhetlig ärendefördelning och förenkla arbetsflödet. Även om resultatet av översynen visar på att det finns ett *utökat* behov av samordning inom stöd och omsorgs myndighetsutövning, så är det viktigt att betona att det inte betyder att det finns en avsaknad av samordning idag.

Under våren 2022 beslutade myndighetsutövningens ledningsgrupp om att påbörja ett övergripande arbete med att samordna myndighetsutövningen. Det grundläggande syftet med arbetet är att hitta en struktur och arbetssätt för samordning inom myndighetsutövningen. Där samordning blir en naturlig del i det vardagliga arbetet och där vi samordnar oss kring individen och har individens behov som utgångspunkt.

Arbetet med en samordnad myndighetsutövning kommer att ske på flera olika sätt. Myndighetsutövningens ledningsgrupp tog under 2022 beslut om att en del i det arbetet var att inrätta ett provrum, där teambaserat arbetssätt skulle testas. Det var kvaliteten för individen och vad som är värdeskapande för individen i kontakten med socialtjänsten som skulle vara vägledande i

[2] Grell, 2016; Socialstyrelsen 2018
[3] Ibid.
[4] Socialstyrelsen 2018
[5] Slutrapport: Översynen av mottagningsenheten. 2022.Umeå kommun

arbetet med provrummet. Bilden nedan är en sammanställning av de värdeskapande områden som redovisades i förstudien [6] där SKR:s arbete kring ”Värde för vem” är den främsta referensen. [7]

Figur 1

Provrummet har drivits som ett projekt och kommer i denna rapport benämnas som ”projektet”, men ”provrummet” används fortfarande i organisationen, vilket gör att det kan förekomma i exempelvis citat.

Grundtanke med projektet

Projektet vilar på idén om att ett team med olika kompetens sätts samman för att tillsammans identifiera samordningsbehov och att ärenden hanteras tillsammans. Detta förväntas leda till att teamet får en samsyn och en helhetsbild kring individens behov, att viktig information kommer fram tidigt och att teamet tar samordnade beslut. Vilket i sin tur ska bidra till ökad kvalitet för individen med färre antal kontakter och helhetssyn kring klientens behov, samt att rätt stöd ges i rätt tid.

[6] Förstudie: Provrum för teambaserat arbetssätt (rapport, 2023-06-01)
[7] Värde för vem? Ett tjänsteologiskt perspektiv på invånares värdeskapande i hälso-, sjukvård och socialtjänst. SKR

Syfte och mål med projektet

Syftet med projektet var att ta fram och testa arbetssätt som ska bidra till att myndighetsutövningen jobbar tillsammans kring individen. Projektets målsättning har varit att:

- Ta fram en fungerande samordnad myndighetsutövning som bygger på ett teambaserat arbetssätt med olika kompetenser.
- Samordna myndighetsutövningen för individer som får rätt stöd i rätt tid; utgår från individens behov; innebär få kontakter för individen, samt ger en helhetssyn på individens behov.

Sammanfattning delrapport

Nedan ges en kort sammanfattning av resultat från delrapporten som redovisades i maj 2024.[8] I delrapporten beskrivs att projektet var på god väg att uppnå flera av sina uppsatta mål. Utvärderingen visade att gruppen snabbt kunde få råd och stöd av varandra, att de tog hjälp av varandras kompetens och använde den i ärenden och samordnade arbetet kring individen. Detta bedömdes vara ett resultat av närheten till varandra och varandras kompetens, gemensamma möten och ärendedragningar och medhandläggarskapet. En annan viktig förutsättning för detta har varit genomgångarna av varje kompetensområdes ärendegång vilket ökat medarbetarnas kunskap om varandras områden och kompetens. Sammantaget har det resulterat i att arbetsgruppen lättare kunde ta hjälp av varandra och genomföra snabbare handläggning i gemensamma ärenden. Arbetssätten som testats på Samordningsenheten bedömdes även bidra till att det blev lättare att få en överblick över individens bakgrund, tidigare insatser och aktuella insatser. Vilket i sin tur lett till att bedömningar kring klienten kunnat göras utifrån ett helhetsperspektiv.

Slutligen visar flera exempel som lyfts i delrapporten på att klienten blivit sedd utifrån ett helhetsperspektiv, att de haft färre antal besök och att olika processer gått snabbare. Vilket i sin tur antas bidra till att individen fått rätt stöd i rätt tid. Resultatet i delrapporten visar även på att medarbetarna genom deltagandet i arbetsgruppen börjat tänka mer kring samordning direkt från början.

Metod

Slutrapporten bygger dels på resultatet från delrapporten, samt kompletterande uppföljningar som genomförts under perioden september 2024 till och med januari 2025. En sammanställning av den utvärdering som genomförts under projektet finns i bilaga 1.

[8] Delrapport pilotprojekt samordnad myndighetsutövning (2024-05-15)

I september 2024 har medarbetarna på Samordningsenheten fått besvara en enkät med frågor rörande deras upplevelse av hur samordningen inom arbetsgruppen fungerat utifrån klientens behov. Medarbetarna har besvarat samma enkät i november 2023 och i februari 2024.

Under perioden november 2024 till och med januari 2025 har enskilda intervjuer genomförts med: 14 medarbetare och enhetschef på Samordningsenheten, samt gruppintervjuer med referensgrupp, gruppledare, enhetschefer inom myndighetsutövningen och styrgruppen för samordnad myndighetsutövning.

Två av intervjuerna med medarbetarna har genomförts via teams, och resterande har skett fysiskt. Även intervjuerna med enhetschef på Samordningsenheten, referensgrupp, gruppledare och styrgrupp har skett fysiskt. Myndighetsutövningens enhetschefer har delats in i 4 grupper och alla intervjuer genomfördes via teams. Samtliga intervjuer har varit semi-strukturerade, vilket innebär att intervjuerna utgått ifrån förberedda frågeställningar, men att intervjuaren under intervjuns gång kunnat lägga till frågor. Samtliga intervjuer har spelats in och transkriberats.

Viktigt att poängtera är att brukarperspektivet inte har kunnat utvärderas i den utsträckning som var tänkt från början. Med undantag för de intervjuer med klienter och brukarundersökningar som genomfördes i samband med delrapporten, har inga ytterliga intervjuer eller brukarundersökningar genomförts under projektets sista del. Detta medför att denna slutrapport till största delen endast kan ge en bild av hur Samordningsenhetens medarbetare upplever att arbetssättet påverkat individen.

Disposition slutrapport

Resultatet från projektet kommer sammanställas utifrån följande delar:

1. Projektets utformning
2. Resultat av utvärderingen
3. Projektet som helhet
4. Sammanfattande diskussion och slutsatser

Projektets utformning

I denna del presenteras projektorganisationen och projektets grundläggande förutsättningar.

Projektorganisationen

En enhet - Samordningsenheten

I projektet har en enhet satts samman där medarbetare utöver sitt ordinarie handläggningsarbete har haft i uppdrag att utveckla och testa nya arbetssätt för att stärka samordningen kring individen.

Enheten har haft namnet ”Samordningsenheten”. Samordningsenheten har fungerat som en egen enhet där medarbetarna stöttat varandra vid frånvaro. Samtidigt har medarbetarna haft en koppling till ursprungsenheten, för att hålla sig uppdaterade kring sina respektive områden.

Ledarskap

Samordningsenheten har under projekttiden haft en chef med ansvaret att fördela och leda arbetet. På grund av brist på chefer hade chefen för Samordningsenheten ansvar över två andra arbetsgrupper under första delen av projektet (september – december 2023). Detta begränsade chefens tid att vara helt närvarande på Samordningsenheten.

Projektledare

Under perioden mars 2023 till och med augusti 2024 har projektet haft tillgång till en projektledare. Projektledaren rekryterades externt och arbetade heltid med projektet. Projektledarens uppgift var att tillsammans med enhetschef och medarbetare starta upp projektet, samt utvärdera projektet löpande och ta fram en delrapport. Projektledaren har suttit tillsammans med medarbetarna på enheten i kontorslandskapet och har varit med på deras möten och ärendedragningar. Projektledaren var även ansvarig att tillsammans med enhetschef rapportera om projektets utveckling till styrgrupp.

Referensgrupp

Innan uppstart för projektet har en referensgrupp satts samman. Referensgruppen bestod av medarbetare från samtliga enheter inom myndighetsutövningen. De har fungerat som en länk mellan ordinarie verksamhet och projektet. Deras uppdrag var att, utifrån sin roll, ge synpunkter på projektet, dess arbetssätt och flagga för eventuella risker och behov av åtgärder. Referensgruppen har kopplats in löpande under projekttiden för att ha dialog kring specifika frågor som varit angelägna för projektet. Bland annat har referensgruppen tagit del av uppföljningsresultat och diskuterat dessa.

Styrgrupp

Projektets styrgrupp bestod av verksamhetschef och biträdande verksamhetschef på myndighet, samt två enhetschefer. En av dessa enhetschefer var även chef för Samordningsenheten. Utöver detta har styrgruppen även haft stöd av projektledare, processledare och kommunikatör.

Projektets grundläggande förutsättningar

Projekttiden

Till en början var ambitionen att projektet skulle starta under våren 2023. Men på grund av svårigheterna med rekryteringen, så flyttades projektstarten fram till hösten 2023. Projektet startade trots att det saknades medarbetare inom alla kompetensområden. Tanken var att projektet skulle

pågå ett år. Men detta visade sig vara en för kort tid och projektet förlängdes därför till december 2024. Under de första månaderna efter att projektet startade gick mycket tid till att gruppen skulle lära känna varandra och att ta fram rutiner och arbetssätt. Vilket gjort att gruppen upplever att projekttiden varit för kort för att prova de nya arbetssätten.

Arbetsgruppens uppsättning

Grundtanken med projektet har varit att arbetsgruppen ska bestå av medarbetare inom följande kompetensområden: försörjningsstöd, vuxen, barn och unga, LSS och bistånd SoL under 65 (kommer benämnas som bistånd framöver).

Gruppens sammansättning har varierat under projekttiden. Målsättningen har varit att ha totalt 15 medarbetare på enheten, vilket aldrig uppnåtts under projektet. Totalt är det 18 medarbetare som i olika omfattning medverkat i projektet (se bilaga 2).

Inledningsvis gick ansökan om att medverka i projektet ut internt inom myndighetsutövningen. Förhoppningen var att det skulle finnas medarbetare som var intresserade av att delta i projektet, men intresset visade sig vara lågt. Detta ledde till att medarbetare rekryterats externt till projektet. Av de 18 personer som i olika omfattning medverkat i projektet har hälften av dem rekryterades internt och andra hälften externt. Trots extern rekrytering har det saknats kompetens inom bistånd. Detta har till viss del kompenserats med att handläggare från enheten (bistånd) har varit med på Samordningsenhetens ärendedragningar, för att gruppen på så sätt ska få tillgång till kompetensen. Det har varit viktigt för projektets styrgrupp att försöka få ihop en enhet där alla kompetenser är representerade för att fullt ut kunna testa det teambaserade arbetssättet. Efter flertalet försök att få medarbetare från bistånd att frivilligt gå med i projektet, beslutade styrgruppen att två medarbetare tillfälligt skulle förflyttas till Samordningsenheten. De arbetade på enheten under perioden oktober till december 2024.

I december 2024 bestod arbetsgruppen av 13 medarbetare med följande kompetens: 1,5 LSS, 2 bistånd, 3 barn och unga, 3 försörjningsstöd, samt 3,5 vuxen. En av medarbetarna har dubbelkompetens och har arbetat både med ärenden inom LSS och vuxen. Utöver detta har gruppen ytterligare en medarbetare inom försörjningsstöd, som kombinerat sina studier med att arbeta på Samordningsenheten.

6 av medarbetarna har varit med sedan projektet startade hösten 2023, 4 medarbetare har börjat under våren 2024 och 3 har arbetat i projektet under hösten 2024.

Sittplatser

Ambitionen från styrgruppen har varit att gruppen ska sitta samlat, för att på så sätt underlätta samordningen och teamarbetet. Till en början satt medarbetarna på Samordningsenheten utspridda på socialtjänstens hus. Detta på grund av platsbrist. Efter omkring fem månader kunde gruppen flytta ihop till samma korridor, därefter har medarbetarna suttit tillsammans men i blandade moduler.

Lägre ärendemängd

Varje handläggare på enheten har haft 15 procent lägre ärendemängd under projekttiden. Anledningen till detta var att medarbetarna skulle få tid att arbeta med metodutveckling, planering kring struktur, framtagning av nya rutiner och samverka i ärenden.

Ärendefördelningen

Till en början var tanken att ärendeuppsättningen för varje handläggare på Samordningsenheten skulle spegla verkligheten. Det vill säga att inget särskilt fokus skulle göras kring samordningsärenden. Med bakgrund av detta har medarbetarna på enheten haft samma ärendefördelning som ursprungsenheterna.

Under projektets gång har Samordningsenheten dock uppmärksammat ledningen på att de haft få ärenden att samverka kring och med bakgrund av detta tog styrgruppen ett inriktningsbeslut i maj 2024, om att Samordningsenheten skulle fokusera på att ha samordningsärenden. Detta medförde även att urspungsenheterna flyttade över samordningsärenden till enheten. Detta har dock inte kunnat testas fullt ut på grund av sjukskrivningar på Samordningsenheten.

Arbetssätt

Arbetsgruppen har haft en del ramar att förhålla sig till, exempelvis kring ärendefördelning och utredningstider. Utöver dessa ramar har gruppen haft tillit från ledning att testa och utveckla arbetssätt. Enheten har därmed i vissa fall tagit fram egna rutiner som varit anpassade till teamarbetet. Bland annat har gruppen tagit fram rutiner för ärendedragningar och medhandläggarskap, samt för hantering av dagjour.

Mötesstruktur

Mötesstrukturen har sett lite olika ut under projekttiden. Inledningsvis hade enheten fyra morgonmöten per vecka, där medarbetarna bland annat kunde efterfråga hjälp i ett ärende, exempelvis att följa med på hembesök. Utöver detta var syftet med dessa möten att sammansvetsa gruppen och lära känna varandra, eftersom de då var en ny enhet. När gruppen hade jobbat ihop en tid och lärt känna varandra kändes dessa möten överflödiga, och succesivt blev de färre.

Under hösten 2024 har gruppen haft måndagsmöten, där gruppen kort stämt av hur veckan ser ut, om det är någon som behöver hjälp och om någon kompetens behöver kopplas på i något ärende. Under dessa möte stämde gruppen även av föregående vecka och analyserade om de hade gjort något annorlunda. Utöver detta har enheten även haft gruppmöten på tisdagar (halvdag), där en timmes ärendedragning var inkluderad.

Sekretess

Arbetsgruppen har fungerat som en egen enhet och har på samma sätt som övriga enheter kunnat arbeta tillsammans kring ärenden. Det arbetet har skett inom den inre sekretessen. Samtidigt ska

medarbetare inte prata öppet om klienter om det inte krävs för arbetet. När socialsekreterare sett behov av ytterligare kompetens i ett ärende har hen efterfrågat klientens samtycke till att information delas men en handläggare med annan kompetens.

Medhandläggarskap

På Samordningsenheten har medhandläggarskap i första hand skett inom enheten. I medhandläggarskapet eftersträvades att huvudhandläggare och medhandläggare har olika kompetenser. Syftet var att öka klientfokus genom att minska antalet kontakter, öka helhetsbilden och öka samordningen mellan kompetensområdena.

Förhandsbedömning/dagjour

Under november och december 2024 har enheten haft dagjour på rullande schema. Tanken var att mottagningsenheten skulle skicka en aktualisering per dag till Samordningsenheten. Det avsåg ärenden där det bedömdes finnas samordningsbehov. Enheten skulle göra förhandsbedömning och skyddsbedömning i dessa ärenden. Om utredning inleddes var tanken att ärendet skulle behållas i gruppen. Detta började testas innan sommaren, men då var det endast två aktualiseringar per vecka som skickades till enheten.

Resultat av utvärderingen

Projektet har utvärderas utifrån följande delar: teambaserat arbetssätt, kvalitet för individen och projektets förutsättningar.

Teambaserat arbetssätt och samordning på Samordningsenheten

Syftet med projektet var att ta fram och testa arbetssätt som ska bidra till att myndighetsutövningen jobbar tillsammans kring individen. Denna del beskriva hur Samordningsenheten har arbetat teambaserat och hur de upplever att det fungerat, samt om de haft förutsättningar att arbeta som ett team. I denna del beskrivs även hur specialistkompetensen påverkats under projektet, samt hur kontakten med ursprungsenheterna har sett ut.

”Knöligt i början”

De medarbetare som varit med från projektstarten beskriver det som ”knöligt” i början och att det var mycket som inte var färdigt inför att projektet startade upp. De visste inte vart de skulle sitta, deras enhetschef hade två olika grupper i början, samt att det saknades rutiner och fanns oklarheter kring ärendefördelningen. Det finns också en upplevelse av att projektbeskrivningen varit otydligt.

Medarbetarna beskriver även att det funnits en stress över att komma igång med de nya arbetssätten eftersom projektet endast skulle pågå under ett år.

Många beskriver att den första tiden användes till att lära känna varandra då de var en helt ny grupp och ny chef, samt att ta fram rutiner och spelregler. De första tre månaderna beskrivs som förvirrande och att det fanns mycket frustration i gruppen kring vad de skulle göra och vad det var som skulle göras ”annorlunda”.

”I början var det jätteknöligt, otroligt knöligt eftersom vi inte ens hade en inriktning, det var som en tom tavelram som vi skulle fylla med någonting och ingen visste vad det där någonting var”

Många av medarbetarna upplever dock att det blev en förändring vid årsskiftet 2023/2024. De beskriver att gruppen började lära känna varandra och få en struktur kring hur de skulle arbeta och vilket mål de hade med arbetet.

”Vi hade blivit gnuggade med att vi skulle våga göra annorlunda, våga tänka annorlunda och det började hända efter jul”

En av medarbetarna lyfter även att det är viktigt att vara medveten om att teamarbete kräver mycket tid av en grupp i början.

”Det teambaserade arbetet kräver ganska mycket av gruppen, tid att lära känna varandra, så vill man införa detta i hela kommunen så måste man räkna med grupprocesserna. Knackigt i början och man inte riktigt får till flytet, men när det är inarbetat så är det jättebra”

Struktur för samordning på Samordningsenheten

Sammantaget visar intervjuerna med medarbetarna på att Samordningsenheten byggt upp en struktur för samordning. Detta grundas på att det bland annat fanns ett tydligt fokus på samordning redan vid ärendefördelningen, där rätt kompetens kopplades till ärendet direkt från start. Därefter har medarbetarna lagt upp en plan för vilka delar som behövdes samordnas och vad vardera handläggare kunde arbeta med självständigt.

”Vilka delar kan du köra på ditt håll och vilka delar ska vi köra på tillsammans, man måste ju inte vara med på allt. Det blir lite som att man lägger ett pussel, de här bitarna är lite mer mina, de här är dina och de här är våra gemensamma, så kan man boka möten därefter. Mer lättöversdåligt på så vis”

Till detta hör även medhandläggarskapet som varit en del av strukturen kring samordningen, där tanken var att huvudhandläggare och medhandläggare hade olika kompetenser. En barnhandläggare lyfter att det varit en ganska stor skillnad att ha med en kollega med en annan kompetens, då det lyfts upp andra perspektiv som en barnhandläggare inte skulle tänka på. Några beskriver att

medhandläggaren fungerat som en stöttepelare, som kan hjälpa till att skriva anteckningar och bolla olika tankar.

I början hade gruppen inte hittat någon struktur för gemensamma möten med klienten, vilket gjorde att det kunde upplevas som svårt att exempelvis som vuxenhandläggare mjukt flika in med en fråga i ett barnärende. Men detta upplevs ha blivit bättre med tiden.

" Men det gick ju bara några träffar, så hade det ju blivit bättre, det handlar ju om att lära känna varandra. Nu tycker jag att alla möten jag har flyter på, vi försöker prata ihop oss innan, vad behöver du veta, vad behöver jag veta, så att man inte glömmer bort en grej"

Något som de flesta lyfter i intervjuerna är den möjlighet de haft på enheten att koppla in en annan kompetens vid behov. Medarbetarna lyfter att det gått både snabbt och lätt att koppla in en annan kompetens och att det gått att göra det när som helst i ett ärende. Detta är dels en följd av teamarbetet och en del i strukturen kring samordningen, men det beror också på att gruppen haft en positiv inställning till att arbeta samordnat.

"Vi har liksom samma grundtanke att vi ska hjälpas åt"

"Att man kan rådfråga de andra kompetenserna, de är alltid jätteöppna för att man vill hjälpa varandra, bara den delen att vi hjälper varandra, gör jätte jättemycket"

Av intervjuerna framgår även att närheten till varandra har varit en viktig faktor i teamarbetet och för att få till en bra samordning. Många beskriver att närheten till varandra gjort att det blivit lättare att samordna för att det blir ett mer naturligt inslag i arbetet, samt att det stärker teamkänslan.

"Något organiskt som händer när man sitter nära varandra och blandat. I de ärenden som man har gemensamt, att man pratar lite mer om dom med varandra naturligt, utan planering"

"Jättebra att alltid ha alla kompetenser nära, då kan man alltid fråga om frågor dyker upp, på det sättet märks det ju att vi är ett team med många kompetenser"

"Har gemensamma ärenden med andra på andra enheter, märker skillnad, lättare med spontana samtal"

Utöver att enheten suttit nära varandra så har de även träffats regelbundet genom gemensamma avstämningar och möten, vilket bidragit till en teamkänsla. En annan viktig faktor för teamarbetet har varit att få förståelse för varandras ärenden och kompetenser. Detta har de fått på flera olika sätt, dels genom att de suttit nära och hört varandra prata med klienter och att de haft gemensamma ärendedragningar. Utöver detta har de även turats om att hålla i informationstillfällen, där varje kompetensområde berättat om sitt område. Detta är något som har uppskattats väldigt mycket i gruppen och som de anser att hela myndighetsutövningen bör genomföra.

” Det har varit jättegivande, just i ett sånt här sammanhang, men även utanför Samordningsenheten. Det hade varit väldigt lärorikt, där alla enheter har träffar någon gång per år, att det kommer någon från andra enheter och presenterar, så här jobbar vi”

Utöver detta har även kunskapen om varandras kompetensområden vuxit över tid och dessa kunskaper har också kunnat bidra till en större förståelse för varandras arbetssituation, vilket bidragit till ökad teamkänsla och underlättat samordningen. Den ökade kunskapen har även bidragit till att förstå vikten av samordning och hur andra områden kan påverka det egna klientarbetet.

”Försörjningsstöd har haft en ganska undanskymd roll och har en oförskämt undanskymd roll hos oss handläggare på de andra enheterna, det är ingen som bryr sig om dom riktigt, de är definitivt navet i allt, om man inte har pengar så kan man inte bo någonstans, om man inte kan bo någonstans, vad gör man då, man kan ju inte bo med barnen på gatan, vi har lyft här i gruppen hur djävulskt mycket de gör, som jag faktiskt inte hade en aning om och jag har ändå jobbat länge i huset”

En annan viktig faktor som lyfts upp i intervjuerna är att teamet lärt känna varandra, vilket bedöms vara viktigt för att få till en bra samordning. Detta bidrar också till att våga visa varandra vad som är svårt, vilket i slutändan gynnar handläggningen.

”Blir mer naturligt inom Samordningsenheten, att samverka, man haffar tag, har du möjlighet på den här tiden och så hakar man på. Men jag tror att det handlar om det här att ha ett ansikte på varandra och vara liksom mer bekanta”

”Jag tänker att det är som människor är stort, alltså det är enklare att ta kontakt med någon man vet vem den är”

”Dom jag känner är det lättare att samarbeta med och säga både det man tycker är lite svårt och jobbigt, men även försöka tänka lite annorlunda, man vågar som utmana i ärendena”

En av utmaningarna i projektet har varit att rekrytera medarbetare till teamet. Detta har gjort att det kommit och gått medarbetare under projektets gång, vilket påverkat gruppdynamiken. Trots att det bytts ut medarbetare i gruppen är det en ”kärngrupp” av medarbetare som varit med från början, vilket upplevts ha gett stabilitet och trygghet i gruppen. Det finns också en upplevelse av att de som arbetat i mindre kommuner innan har haft lättare att anpassa sig till teamarbetet, då arbetssättet påminner om hur de arbetar i mindre kommuner.

”Blir lite hackigt när det kommer nya för oss som är i flowet, de måste ju få ha sin inlärningsperiod. Det har varit enklare för dem som kommit från små kommuner än för dem som kommit från vår egen organisation, som är jättestuprörig, det strider ju rätt mycket från det tänket. Vi som jobbat länge har kommit förbi det där och då märker man skillnad när det kommer nya”

Några av dem som deltgit i projektet och som var nya i kommunen beskriver att det varit svårt för dem att veta vad de gjort i projektet som varit annorlunda. Vilket också gjort att det varit svårt för dem att beskriva strukturen, samt att de inte kunnat jämföra teamets arbete med hur det ser ut på ursprungsenheterna.

Många av de medarbetare som arbetat på någon av urspungsenheterna innan beskriver att det varit lättare att få till samordningen på Samordningsenheten. En medarbetare beskriver att dialogen mellan handläggare blivit betydligt enklare. Upplevelsen är även att det tar mycket längre tid att samordna utanför Samordningsenheten, då kontaktvägarna är längre. Detta främst med dem som inte sitter på socialtjänstens hus.

”Det har varit smidigt att rycka tag i någon i vår grupp för ett möte. Tidigare innan det här projektet var ju sånt där jätteknöligt och besvärligt att få med någon annan kompetens, men det har inte varit något bekymmer nu”

Det framkommer även i flera av intervjuerna att gruppens inställning till samordning och deras sätt att tänka kring det har gjor att samordning är någonting självklart. En av medarbetarna beskriver detta i delrapporten:

”Tack vare projektet initierade jag gemensamma träffar med LSS handläggaren, det tankesättet och kulturen finns i vår grupp. Hade jag inte jag jobbat i projektet hade det inte varit lika självklart att jobba, träffa klient samtidigt med LSS handläggare. Den kulturen som finns här gör att vi tänker på samverkan i ett betydligt tidigare skede än tidigare, blir också aktiv samverkan. […] I just det här exemplet blev det bra, vi träffade klienten samtidigt, den insats som barnet behövde kom via LSS men behövde inte gå på parallella träffar utan samordnas, parallella utredningar ändå”

Specialistkompetens i team med flera kompetenser

Alla handläggare inom myndighetsutövningen har socionomexamen. Men myndighetsutövningens uppdelning i enheter med specifika kompetensområden, gör att handläggarna idag har olika ”specialistkompetenser” utifrån den enhet de arbetar på. Inom varje specialistkompetens finns det även handläggare som har ytterligare fördjupningar inom vissa specifika områden, exempelvis våldsfrågor. Styrgruppens intention har varit att specialistkompetensen ska bevaras och utvecklas, även om medarbetarna ingår i ett team med blandade kompetenser och har en chef som inte är specialist inom den egna kompetensen. Det har därför varit viktigt för styrgruppen att följa om och hur specialistkompetensen påverkats under projekttiden. För att medarbetarna skulle ha möjlighet att bevara och utveckla sin specialistkompetens har kontakten med ursprungsenheterna varit en viktig del i projektet.

Kontakt med ursprungsenheterna

Alla medarbetare på Samordningsenheten uppger att de på olika sätt har haft kontakt med sina respektive ursprungsenheter, men detta har sett olika ut beroende på område och individuella behov. Medarbetarna har fått tillgång till veckobrev eller information på annat sätt. Alla har haft möjlighet att gå på ursprungsenheternas ärendedragningar. Men upplevelsen är att det varit svårt att få tid till det, då det medfört dubbla mötestider.

”Alltid känt mig välkommen, men har inte tid”

”Man har inte tid att gå på hur mycket möten som helst. Vi har ju en halvdag med vår grupp, då hade det blivit en heldag per vecka, man måste ju hinna med sina ordinarie arbetsuppgifter också”

Medarbetarna upplever även att det sett olika ut, genom att vissa medarbetare blivit inbjudna på träffar medan andra inte blivit det. Det lyfts även att några av dem inte blivit inbjudna till vidareutbildningar, trots av behov funnits. För de medarbetare i teamet som också är nya i kommunen har det funnits behov av att ha kontakt med ursprungsenheterna för att lära sig sitt arbete inom sitt specifika kompetensområde. Detta har inneburit dubbla möten men också att de behövt lära känna två grupper samtidigt.

”Det blev två nya grupper för mig. Ny på barn och unga och ny grupp i projektet, separata grupper och nya människor i båda grupperna, tog mycket tid och energi”

Medarbetarna i projektet har även haft olika förutsättningar att hålla kontakten beroende på vart ursprungsenheten har sin arbetsplats. För dem som arbetar inom vuxen, försörjningsstöd, samt barn och unga har kollegor med samma kompetens funnits tillgängliga i samma hus. För dem som arbetar inom LSS och bistånd har kompetensen funnits i ett annat hus.

Både gruppledare och enhetschefer på myndighet uppger att kontakten med medarbetarna på Samordningsenheten sett olika ut beroende på vilka individuella behov de haft. Flera av dem upplever att det varit otydligt kring deras roll och ansvar, i relation till medarbetarna i projektet. För cheferna gäller detta bland annat gränsdragningar kring vilken chef som har ansvar för vad. Där chefer på ursprungsenheten upplevt att det varit svårt att veta när de ska koppla bort deras ansvar, exempelvis om de upptäckt brister i handläggningen. Enhetscheferna upplever dock att de haft en bra dialog med enhetschefen på Samordningsenheten och att de kunnat lösa saker som uppstått.

Några av enhetscheferna uppger också att det varit otydligt när medarbetarna på Samordningsenheten ska vara med på ursprungsenhetens träffar och när de inte ska vara med.

”De fick inte vara med på våra planeringsdagar, där vi gjorde ett omfattande arbete – det blir ju jättekonstigt, när 3 handläggare inte får ta del av det och ska jobba ikapp det i efterhand”

Enhetschefen på Samordningsenheten uppger att det inte funnits någon struktur kring hur kontakten skulle se ut mellan henne och ursprungsenheterna. Med undantag för gruppledarna som hon träffat återkommande.

Specialistkompetensens påverkan under projektet

Under intervjuerna fick medarbetarna på Samordningsenheten möjlighet att reflektera kring specialistkompetensen och om de upplever att den påverkats under projekttiden. Frågan kring specialistkompetensen har inte varit lika självklar för alla som arbetat i teamet. En del av dem upplever att de inte har någon särskild specialistkompetens. Det kan bero på att de är nya i kommunen eller är nya inom yrket. Frågan hur vi definierar specialistkompetens har också lyfts av en av medarbetarna. Behöver man arbeta 100 procent inom ett område för att ses som specialist, eller går det att ha två specialistkompetenser? En av handläggarna kallar sig inte specialist och har inte ambitionen att göra det:

” Som vuxenutredare ser jag mig inte som att jag är smal, att det bara är missbruk jag berör, det är också psykisk ohälsa, boende, att man ska ha ett sammanhang, att man tittar så pass brett, att man är någon typ av generalist och gör en helhetsbedömning, det är ju våld i nära också, det är unga och äldre, man berör så mycket. Det kanske är skillnad med en LSS handläggare, de kanske är mer specialister, det är mer juridik och praxis.”

Många av medarbetarna på Samordningsenheten upplever att det varit svårt för dem att hålla sig uppdaterade på sitt kompetensområde. De upplever även att de fått mindre information om vad som skett i den ordinarie verksamheten och att informationen har upplevts släpa efter lite.

” Det kan vara stort som smått, vuxengruppen kan få information om ett behandlingshem, som inte är bra och det kommer inte oss tillhanda”

Samtidigt som de upplever att de tappat information som berör deras eget område, så är upplevelsen att de fått ta del av information som inte berör dem.

”Det släpar efter lite och det kommer kanske lite senare om vilka processer som är pågång och allt som händer på vuxenenheten och samtidigt får vi höra saker som kanske är ganska orelevant för min egna handläggning”

I intervjuerna framkommer att flera av medarbetarna på Samordningsenheten upplever att projektet påverkat deras specialistkompetens negativt. Uppfattningen är att det krävs tid och engagemang för att kunna behålla och utveckla specialistkompetensen. Utöver tiden, så är det även några av handläggarna som uppger att närheten till kollegor med samma kompetens också bidrar till att specialistkompetensen utvecklas.

”Där jag behöver mest stöd, det är ju av mina egna kollegor och dom träffar jag ju aldrig och det innebär ju att min spetskompetens, blir ju inte så spetsig. För jag har inte tid att vara på ärendehandledningar och handläggarträffar, sånt som dom har gemensamt för att jag har jättemycket möten, jag har medhandläggarskap, jag går på andras möten, mitt schema tycker jag har varit mest möten”

” Jag blir inte matad, jag får inget till mig och jag har inte tid att leta den”

Några av handläggarna beskriver att de inte upplever att de förlorat någon kompetens kring de specifika delarna de arbetat med, eftersom de fortfarande hanterat dem varje dag. Utan att det är den specifika kompetensen kring vad som händer i organisationen, förändringar som påverkar handläggningen som de inte fått ta del av i lika stor utsträckning.

”Alltså jag skulle inte säga att jag tappat det jag hade när jag gick in, men jag skulle inte säga att jag har utvecklats heller”

Trots detta är det många i gruppen som lyfter att det varit lärorikt och utvecklande att arbeta tillsammans med kollegor som har annan kompetens.

”Har blivit en pensel som kan måla i regnbågens alla färger”

Är specialistkompetens viktigt?

Under intervjun fick medarbetarna på Samordningsenheten även reflektera kring om de anser att specialistkompetensen är viktig för dem. Många av medarbetare anger att specialistkompetensen är viktig i deras arbete. Dels för att handläggningen ska vara rättssäker och att det bidrar till likvärdiga bedömningar, men också för att komplexiteten i ärenden kan kräva det.

”I slutändan så är den ju viktig eftersom det är det som gör att jag på bästa sätt kan hjälpa klienterna inom försörjningsstödet. Så är det ju. Så att det blir rättssäkert tänker jag också”

Specialistkompetensen upplevs även ge ”fingertoppskänsla” och trygghet i arbetet.

”Det är viktigt för mig, det är fingertoppskänslan i mitt jobb, så ja jag tycker den är jätteviktigt […] definitivt har jag tappat min fingertoppskänsla, så är det, jag har inte koll på de små grejerna som gör att det är lätt att orientera sig”

”Jag upplever att jag blir tryggare i mitt arbete, mitt yrkesutövande om jag har den kompetensen och vet att jag har tillgång till den i en grupp också”

En av medarbetarna anser att specialistkompetensen är viktig, men att hen själv inte är intresserad av att bara kunna en sak. Samtidigt lyfter hen att det kan finnas behov av specialiserade medarbetare i en stor kommun.

”Det kanske behöver finnas sådana personer i en större kommun. Om inte annat för att, om man får ett sådant ärende som är svårt, så att det finns någon i gruppen som är skitduktig på det här, så att jag vet att jag kan fråga den. Det måste nog finnas ändå, men skulle tycka att det vore bra om det fanns fler som var åt generalist hållet”

En av handläggarna uppger att specialistkompetensen är viktigt, men att det samtidigt går att tumma på det, om det blir bättre för klienten:

”Om man bestämmer sig för att jobba teambaserat så tänker jag att ja, men då kanske vi får tumma lite på specialistkompetensen […] om det blir bättre för klienten så tycker jag absolut att man ska göra det. Men inte helt och hållet”

Stöd från enhetschef på enhet med flera kompetenser

Enhetschefen på Samordningsenheten har lång erfarenhet av att ha arbetat som chef inom socialtjänstens myndighetsutövning. Hon har bland annat arbetat på vuxenenheten, mottagningsenheten och socialjouren.

I samband med intervjuerna fick medarbetarna på Samordningsenheten reflektera över det stöd de fått från enhetschefen. Ingen av medarbetarna upplever något missnöje med stödet. Det framkommer i några av intervjuerna att enhetschefen inte kunnat ge ett ”100 procentigt” stöd till alla medarbetare inom alla frågor. Vilket har medfört att medarbetare vänt sig till enhetschef, gruppledare eller kollega på ursrpungsenheten. Utöver detta uppger medarbetarna att enhetschefen varit lyhörd och bidragit till att det varit ett öppet och tillåtande klimat i gruppen. Flera av medarbetarna lyfter att enhetschefen strävat efter att ha ett helhetsperspektiv kring klintens behov, vilket gjort att de kunnat bolla frågor med henne även om det inte varit inom hennes eget kompetensområde. Det finns också en uppfattning om att hon varit tydlig när hon inte kan svara på en fråga.

Enhetschefen själv uppger att hon upplever att det varit svårt att vara chef för en grupp med olika kompetenser. Främst för att medarbetarna inte kunnat vända sig till henne med alla frågor. Hon upplever att det är främst vuxenhandläggarna som vänt sig till henne. Hon uppger även att det är stora skillnader i delegationen i de olika ärendetyperna. På vuxen ligger mycket delegation på enhetschef och eftersom det är korta beslut leder det till mycket beslutsfattande. Barn och unga behöver dra sina ärenden i olika forum. Försörjningsstöd fattar de flesta besluten på egen delegation. LSS och bistånd har också hög egen delegation och dessutom längre beslut, vilket också skiljer dem från till exempel vuxen. Hon uppger även att det varit mest barn- och vuxenärenden som lyfts på ärendedragningarna. Vilket även lyfts i intervjuerna med medarbetarna, där några av dem uppger att de inte kan få det stöd de behöver på Samordningsenhetens ärendedragningar.

” Jag kan inte dra ett ärende […] det är ju ingen som kan ge mig ett svar. Eller alla kan ju tycka saker, men jag behöver kanske mer specifika så här, ja, men hur tänker man i lagstiftningen eller kring domar i det här? Är det någon som vet eller är det någon som har en liknande utredning?”

Kvalitet för individen

Utöver det teambaserade arbetssättet har en annan målsättning med projektet varit att arbetet i teamet ska leda till en helhetssyn kring individens behov, att stödet utgår ifrån individens behov, samt att det ska leda till få kontakter för individen och att individen ska få rätt stöd i rätt tid.

Som nämnts i metoddelen så har brukarperspektivet inte fullt ut kunnat utvärderas i denna rapport. I delrapporten genomfördes det en brukarundersökning och ett fåtal intervjuer med klienter. Det framgår dock i rapporten att det inte går att dra några generella slutsatser utifrån resultatet. Det har inte heller genomförts några kompletterande undersökningar med klienter under projektets senare del.

Detta medför att utvärderingen av denna del baseras på hur medarbetarna på Samordningsenheten upplever att teamarbetet påverkar kvaliten för individen. För att utvärdera detta har medarbetarna på Samordningsenheten vid tre olika tillfällen under projektettiden fått besvara en enkät med frågor rörande deras upplevelse kring hur samordningen inom arbetsgruppen fungerar utifrån ett klientperspektiv. Utöver detta har medarbetarna under intervjuerna fått reflektera kring om de upplever att det teambaserade arbetssättet bidragit till en ökad kvalitet för individen.

Många av medarbetarna lyfter att det är svårt att utvädera hur deras arbetssätt påverkat kvaliten för klienterna eftersom klineterna själva inte fått besvara frågor kring detta. Men de flesta av medarbetarna upplever att teamarbetet varit positivt utifrån ett klientperspektiv och att det gynnat klinenten.

”Det går inte att svära på, men min känsla är att det går snabbare att få samsyn på enheten, vi jobbar närmare, vi snabbare når samförstånd, samsyn, en samordnad myndighetsutövning, vi pratar lite mer gemensamt, vi är en röst eller vad man ska säga och jag tror vi snabbare kommer till beslut och vid behov kan vi nog agera snabbare, när det behövs fler handläggare”

Några av medarbetarna uppger även att de fått återkoppling från klienter som bland annat uppgett att de uppskattar att handläggarna pratar med varandra och att de själva inte behöver ”ringa runt”.

”Fått återkoppling från en, skönt att veta att ni pratar med varandra, för de antar de nog att vi gör, men det gör vi ju inte alltid, så mycket. Men det gör vi verkligen nu”

Helhetsperspektiv och stöd utifrån behov

I samband med de utvärderingar som genomförts under projektets gång har medarbetarna på Samordningsenheten lyft många goda exempel på hur teamarbetet på olika sätt bidragit till ökad helhetssyn kring klienters behov. I de enkäter som medarbetarna besvarat har de fått göra en uppskattning kring om de har ett helhetsperspektiv när de bedömer behov av insatser. I stort sett alla medarbetare har uppgett att det stämmer mycket bra eller bra. En likvärdig bild ges på frågan om medarbetarna anser att individens behov står i centrum på Samordningsenheten.

Det går även att se en ökning av andelen medarbetare som upplever att teamet har samsyn och delar helhetsbild av individen/klienten och hens behov (se figur 2). En bidragande orsak till detta kan vara att medarbetarna har lärt känna varandra och fått en struktur kring det teambaserade arbetssättet, vilket också ökar möjligheterna till samsyn.

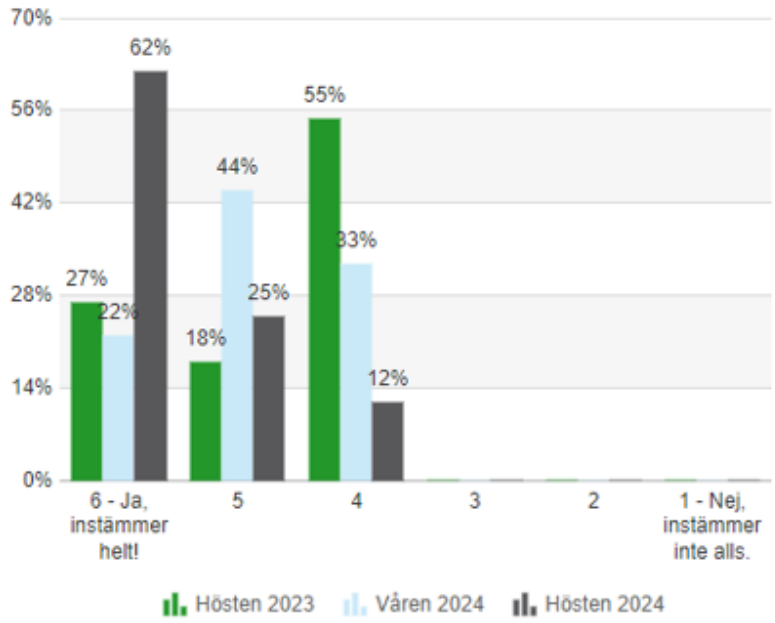

Figur 2

Möjligheten att förutsättningslöst koppla in andra kompetenser i ärendet upplevs skapa möjlighet till helhetssyn och att utgå från individens behov.

”Så att man kan hjälpa varandra från olika perspektiv, men jag kan se det utifrån ett försörjningsstödsperspektiv och sen kanske andra kan se det utifrån ett barnperspektiv eller vuxenperspektiv och sen kan man fylla på med information”

Färre kontakter för individen

De flesta av medarbetarna uppger att de inte upplever att teamarbetet lett till färre kontakter för klienterna. Detta beror främst på att antalet handläggare inte minskat genom de arbetssättet som testats på Samordningsenheten. Men däremot har antalet möten för klienten minskat eftersom handläggarna genomfört möten gemensamt. Detta har också lett till att klienten inte behövt säga samma sak flera gånger.

”Vinning för klienten att inte behöva berätta sin historia flera gånger. Det kanske även ger en ökad tillit till socialtjänsten som myndighet”

Eftersom rätt kompetens samlas kring individen från början, så hamnar klienten ”rätt” från start, vilket i sin tur kan minska antalet kontakter.

”Det har varit lättare att slussa rätt direkt, det kan ju vara ett sätt att minska kontakt. Framför allt att komma rätt direkt, lite snabbare, snabbare att du inte behöver vänta så länge”

En av medarbetarna på Samordningsenheten har dubbel kompetens vilket bidragit till helhetssyn och minskade kontakter för klienten. Medarbetaren uppger att hen har ärenden där hen varit både LSS och vuxenhandläggare för samma klient.

”Så var jag ju LSS handläggare, men kunde också ta emot hans ansökan om insats, så jag blev hans handläggare på vuxen också”

”Jag tycker att fler skulle våga testa på att jobba delat, inte vara så rädd för det. Om man nu behåller strukturen med stuprör, att man nästan på varje enhet hade 1-2 stycken som hade delade tjänster”

Även om antalet handläggare inte minskat för klienterna så har arbetssätten på Samordningsenheten bidragit till att en annan kompetens snabbt kunnats kopplas in i ärendet, så att klienterna snabbt fått svar på sina frågor.

”Jag kan tycka det är professionellt bemötande för klienten att snabbt och på ett effektivt sätt få svar på frågor som tillhör ett annat kompetensområde, och det genomsyrar tankesättet att jobba över de olika professionsgränserna”

Rätt stöd i rätt tid

Utifrån enkätsvaren är upplevelsen hos medarbetarna på Samordningsenheten att klienterna i relativt stor utsträckning fått insatser i rätt tid.

Det är många parametrar som påverkar om klienten får rätt stöd i rätt tid. Dels handlar det om klientens motivation och mottaglighet och att vi har rätt insatser att erbjuda utifrån klientens behov. Utöver detta påverkar även våra arbetssätt hur snabbt klienten kan få stöd. Utifrån det arbetssätt som Samordningsenheten har testat så är det många delar som hänger ihop. Medarbetarna beskriver att en tidig inkoppling av rätt kompetens gör att det är lättare att ha ett helhetsperspektiv kring klientens behov och att tidigt se om det finns behov av annat stöd, än det som i fösta hand varit anledningen till klientens kontakt med socialtjänsten. Kännedomen kring klientens behov leder till att det blir lättare att ha ett långsiktigt perspektiv på stödet. Allt detta sammantaget bedöms bidra till att klienter får rätt stöd i rätt tid. Detta upplevs som en skillnad i jämförelse med arbetet på ursprungsenheterna.

”Här tänker vi mer på att lägga pusslet tillsammans […] jag kan ändå känna att handläggningen går mycket snabbare framåt, vilket är en vinning både för mig själv och för den jag möter, medborgaren så att säga”

Många av medarbetarna på Samordningsenheten upplever att teamarbetet och deras arbetssätt gjort att handläggningen gått snabbare, vilket i slutändan upplevs gynna klienten.

”Jag tycker det går snabbare att arbeta och jag får också ett större perspektiv, jag ser ju mitt ärende, men det blir ännu större med de andra delarna, det blir mer kugghjulsprincipen. Det blir lättare att se längre framåt på något vis, hur man ska tänka, hur man ska bygga upp det och bygga in olika delar, så att det blir smidigt och sömlöst”

Samordningsenheten har lyft flera exempel under projekttiden som visar på att deras arbetssätt ökar möjligheten till helheltssyn och att detta medför flera positiva effekter. I delrapporten lyfts ett exempel där en LSS-handläggare blev medhandläggare i ett barnärende. Detta med bakgrund till att det eventuellt kunde finnas behov av LSS-insatser vilket resulterade i att helheten urskildes snabbare.

”Det var så pass allvarligt att jag trodde att han behövde placeras, oro för våldsamheter, oro för mammans föräldraförmåga. […] Tack vare att vi gjorde utredningen tillsammans kunde hon [kollega med LSS-kompetens] ge information om LSS insatser, berätta vad klienten kunde ansöka om, de kunde göra en ansökan under utredningstiden så hon kunde påbörja sin utredning. Hon har varit med på många besök och pratat med familjen. […] Det blev bra för att alla var med på tåget, vi kunde se helheten mycket snabbare. […]”

Många av medarbetarna återkommer till att det varit snabbt och enkelt att få med en kollega med en annan kompetens på möten med klienter, även om det inte funnits ett tydligt och uttryckt behov. En kollega med en annan kompetens har kunnat följa med utifrån att det eventuellt kommer behövas stöd inom ett annat område.

”Jag såg direkt att här behövs det en vuxenhandläggare också, vände mig, om fråga en kollega […] har du utrymme att följa med på ett besök, när kan du? Ja men jag kan imorgon. Så på snabbheten märker jag också skillnad. Att man bara kan haffa med sig första bästa och att det aldrig är liksom motfrågor […] jag kan ju inte säga där och då att det kommer bli en ansökan […] utan jag behöver dig på ett möte för att ge information. Det ser jag som kvalitet för klienten”

Ett gemensamt och delat ansvar är också något som lyfts och som upplevts gynna klinenten.

”Just att man fick känna sig som ett team var ju roligt, att nu jobbar vi tillsammans, jag är inte ensam i det här, men också att man känner ett ansvar för ärendet gentemot varandra, som jag också tror gynnar klienten. Det är det här, jag har en boll, nu måste jag göra klart den bollen för min kollega, när man tar ansvar för varandra som kollegor […] det tror jag gynnar klienten, det är processer som är pågående, som inte vilar till sig för mycket”

En av medarbetarna lyfter att teamarbetets positiva effekter blev än mer tydligt när de började få gemensamma ärenden inom enheten.

”Då märkte jag skillnad direkt, att man pratar ihop sig, att man går in gemensamt direkt, pratar ihop sig innan. Och att klienten märker att okey, de har olika kompetenser, men de är här gemensamt och kan svara på frågor. Så alla sådana möten som jag haft har blivit väldigt bra”

I samband med att enheten i slutet på projekttiden fått tillgång till fler samordningsärenden, har de även fått ärenden som varit komplexa och svåra att reda ut, där det blev tydligt att den strukturen de hade på enheten underlättade i arbetet.

”När vi får utplockade ärenden, som är specifikt riktat till det arbetssätt som vi skulle pröva, klienten sitter på ett möte och vi är båda handläggare där, vi har en arbetsordning hur vi ska göra, vi har plockat fram en sådan rutin”

En annan del som också lyfts är att medarbetarna på Samordningsenheten har utbildat varandra, genom att de har lärt sig om varandras kompetensområden, vilket lett till att det blivit mycket lättare för dem att informera klienten i olika frågor, även om det inte är inom sitt eget kompetensområde. Detta bedöms leda till en ökad kvalitet för klienten då de får hjälp snabbare och ”hamnar rätt från början”.

”För mig personligen har det varit lärorikt och utvecklande, även om jag jobbat jättemånga år. Fått en betydligt djupare insikt och kunskap i andra verksamhetsområden, som jag har med mig i mitt klientarbete. Ur ett klientperspektiv, innebär det ju att jag har lättare att kunna slussa klienten rätt”

”Den här ökade kompetensen om andras områden gör att jag i större utsträckning kan svara på frågor, för jag kan snabbt skapa en kontakt, rätt kontakt, en rättare kontakt”

”Utifrån de gemensamma ärendedragningarna som vi har haft, där jag fått inblick i andra verksamheter och vilka möjligheter som finns i andra verksamheter. Möjligheter som jag inte trodde fanns. Det öppnar ju upp möjlighet för mig att i klientarbetet se andra alternativ. Som jag sagt tidigare inte hade reflekterat över som möjliga, plus att tidigare var allt sånt här väldigt trögt och knöligt att få kontakt med personer inom andra verksamhetsområden. Ibland motstånd, det tog tid, dåligt med återkoppling, men allt sånt finns ju inte på våran enhet tycker jag. Vilket ökar möjligheterna för klienten att snabbt få det stödet den behöver”

Något som många av medarbetarna lyfter är att klienter inte behövts ”slussas” runt när ärendet handlagts på Samordningsenheten. De har snabbt kunnat koppla in varandra och anpassa kontakterna efter individens behov.

”Har ett ärende nu, både försörjningsstöd, barn och unga och vuxen. Då har vi tagit alla möten gemensamt och sen har som klienten känt extra förtroende för vuxenhandläggare och ställt frågor även gällande både barn och unga och försörjningsstöd. Och då har han kunnat svara på frågor eller tagit till sig frågor och gått och frågat oss och sen förmedlat tillbaka och klienten har sagt att, ja men det är så skönt att ha en att vända sig till och inte behöva ringa runt”

”Så är det ju i övrigt att vuxenhandläggaren till exempel, om det är någon som har frågor kring försörjningsstöd, ja men du får ringa och prata med din försörjningsstödshandläggare. Och där ser man skillnaden, ja men jag går faktiskt som vuxenhandläggare och frågar försörjningsstödshandläggaren i stället och förmedlar vidare information"

Även teamets vilja och positiva inställning till att arbeta samordnat upplevs ha bidragit till positiva effekter för klienten.

”Vi har försökt och har en vilja att samordna. Blivit väldigt bra för klienten, visat att det här sättet att jobba fungerar, snabbare och mer positiv bild av socialtjänsten, här händer det grejer istället för att ringa och jaga handläggare”

Teamarbetet har även bidragit till att medarbetarna har känt ett gemensamt ansvar för klienterna, vilket i sin tur upplevs gynna klienten.

”Jag tycker fortfarande att arbete som handläggare kan kännas lite väl ensamt, just att man fick känna sig som ett team var ju roligt, att nu jobbar vi tillsammans, jag är inte ensam i det här, men också att man känner ett ansvar för ärendet gentemot varandra, som jag också tror gynnar klienten”

Några av medarbetarna upplever att arbetssättet på Samordningsenheten har haft en negativ påverkan på deras arbete med ärenden som inte har samordningsbehov, där det finns en upplevelse av att de inte hunnit med sitt ordinarie arbete och att handläggningstiderna blivit längre för de ärenden som de har pågående. Detta bedöms dels bero på att de själva har få ärenden med samordningsbehov, vilket gör att en stor andel av deras ärendemängd är ärenden som de själva ska få tid att handlägga. Men också att de i kompination med detta även är medhandläggare i andras ärenden, vilket tagit tid från den egna handläggningen.

Projektets förutsättningar

Förutsättningar att arbeta i team

De flesta medarbetare på Samordningsenheten uppger att de anser att det har varit klart och tydligt att de ska arbeta som ett team och att den struktur de har haft på enheten har skapat förutsättningar för att arbeta som ett team. Det vill säga att de exempelvis suttit nära varandra och att de haft gemensamma möten med klienter, gemensamma ärendedragningar och att det varit enkelt att ta med sig en kollega vid behov, även om det varit med kort varsel. I detta ingår även att gruppen varit positivt inställda till projektet och att de genom hela projektet vetat om förutsättningarna, att de ska arbeta samordnat.

”Om det är någon som behöver hjälp i något ärende, så har man aldrig behövt fråga en extra gång, det är alltid någon som ställer upp”

Utöver detta lyfter medarbetare att de upplever att projekttiden varit för kort, vilket påverkat projektets förutsättningar. I detta ingår även att allt inte var på plats när projektet startade.

Många av medarbetarna lyfter även upp att ärendefördelningen också bidragit till att förutsättningarna att arbeta som ett team försvårats. Med detta menas att arbetsgruppen inte haft tillräckligt med samordningsärenden. En grundläggande viljeriktning för projektets styrgrupp var att ärendefördelningen för dem som deltog i projektet skulle ”spegla” hur ärendefördelningen ser ut i den ordinarie verksamheten. Det vill säga att andelen ärenden med eller utan samordningsbehov skulle vara densamma för handläggare inom och utanför projektet. Medarbetarna på Samordningsenheten har påtalat tidigt i projektet att de behöver få fler samordningsärenden i gruppen för att få förutsättningar att testa de nya arbetssätten.

”Redan efter jul 2023 började vi prata om att vi behöver få samordningsärenden i gruppen […] det var ett motstånd […] det är inte fören nu som vi har samordningsärenden 1,5 månader kvar av projektet…vi borde ha haft en kortare väg till ledningen och besluten för att kunna ge ett bättre resultat…det var ingen som var emot att vi skulle ha samordningsärenden på Samordningsenheten”

Några av medarbetarna beskriver att det teambaserade arbetet fick extra fart i september 2024, då arbetsgruppen fick samordningsärenden.

”Jag upplever att det under den korta tiden […] så kändes det som att vi jobbade väldigt aktivt […] att det blev ett väldigt aktivt arbete i dom ärendena, det kändes som att det inte var så mycket att vänta in varandra”

Ärendelättnaden på 15 procent är också något som lyfts upp som en förutsättning för att få tid till samverkan. Men det framkommer även att det varit svårt att räkna ut vad som är 15 procent.

”Det är jättefint med de här 15 procenten som sagt, men jag undrar ju hur mycket mindre jag har haft egentligen”

Några lyfter även att det skulle varit bättre om beräkningen utgick ifrån hur mycket tid som läggs på att exempelvis vara medhandläggare. Det skulle vara tydligare att det är den tiden som blir minskad ärendemängd, så att det på det sättet hade blivit mer jämnt.

Det finns medarbetare som upplever att deras arbetsbelastning blivit lättare för att de haft 15 procent lägre ärendemängd. Men för dem som varit medhandläggare i många ärenden så är upplevelsen att 15 procent fyllts på snabbt och att det kunnat bli stora skillnader mellan olika handläggare.

Några lyfter även att de upplevt att alla har haft så mycket ”egna” ärenden så att de inte haft tid att samordna. De medarbetare som rekryterats internt till projektet har även ”tagit med sig” befintliga ärenden in i projektet, vilket upplevs ha påverkat möjligheterna till att få tid att arbeta samordnat.

Eftersläpningen av samordningsärenden i kombination med oklarheter kring ärendelättnaden har bidragit till försämrade förutsättningar att arbeta samordnat. Vilket i sin tur upplevs ha lett till att vi gått miste om lärdomar. En längre tid med samordningsärenden hade bidragit till ökad kunskap och bredare kompetens hos medarbetarna, vilket i sin tur hade kunnat påverka resultatet av projektet.

Medhandläggarskapet har också varit en förutsättning för samordning och upplevs av många ha fungerat både bra och mindre bra. Samordningsenheten har tagit fram en egen rutin kring detta, där det står beskrivet vad det innebär att vara medhandläggare och förväntningarna på varandra. Enhetschefen upplever att det varit lite ”gnissel” kring det här med medhandläggare, för att det finns olika syn på det, samt att det påverkar handläggarna olika beroende på kompetens. Men hon upplever att det har blivit mindre och mindre gnissel ju längre de arbetat tillsammans.

Medhandläggare har nästan uteslutande använts i barn- och vuxenärenden. Vilket gjort att en del av medarbetarna med annan kompetens upplevt att det tagit mycket tid från ordinarie handläggning. Vilket i sin tur kunnat leda till stress.

”Kan skapa en stress när man känner att det här fyller ingen funktion, eller jag kanske fyller en funktion för den personen som har ärendet. En sitter där med en inre stress över att jag tappar tid av det jag egentligen hade velat lägga tid på”.

”Barnärenden kräver otroligt mycket tid så det har vi alla märkt att när man jobbar på försörjningsstöd eller vuxen eller LSS och går in i ett barnärende, så tar det väldigt mycket tid, som man egentligen inte har. För de ärendena räknas ju inte med i ens lista”

Utöver detta finns det även yttre omständigheter som påverkat projektets förutsättningar, exempelvis svårigheten med att rekrytera medarbetare till projektet och att det bytts ut medarbetare i gruppen. Enhetschefens upplevelse är att bristen på kompetens inom bistånd har påverkat förutsättningarna att fullt ut testa det som var grundtanken med projektet, att rätt kompetens samlas kring individen direkt från början. En annan aspekt som medarbetarna lyfter är upplevelsen av att projektet varit ifrågasatt i organisationen, vilket också påverkat arbetet.

För dem som rekryterades externt till projektet upplever några att de inte haft förutsättningarna att tänka nytt, dels för att de inte känner till organisationen och ”ordinarie” arbetssätt, samt att det tidsmässigt inte funnits utrymme att tänka nytt, då det tagit mycket tid att lära sig arbetet i en ny organisation. Bland dem som kommit in senare i projektet har även några av dem lyft att det hade varit önskvärt med mer tid för reflektion och att utarbeta nya arbetssätt mer löpande. Upplevelsen är att det stannat av under projektets gång och att det kanske var mer i början av projektet som gruppen arbetade med det. För dem som kommit in i projektet under hösten 2024, så upplever några att de inte haft förutsättningar att arbeta teambaserat för att de varit så kort tid i projektet, men att det ändå hunnit komma in i gruppen.

”Jag tycker att det finns en teamkänsla ändå på den här korta tiden och tycker att jag kommit in i gruppen”

Olika förutsättningar för olika ärendetyper

Enhetschefen på Samordningsenheten uppger att det under projektet blivit tydligt att det finns skillnader mellan de olika ärendetyperna och att detta även påverkat arbetet i teamet. I delrapporten framkommer att det kan finnas utmaningar i hur medarbetare med olika kompetens arbetar med motivationsarbetet med klient, samt att det även finns utmaningar kring om ärendet grundas i ansökan eller anmälan, frivillighet eller tvång. En av medarbetarna lyfte följande i delrapporten:

”Det speciella och svåra med LSS är att klient måste ansöka, det är inte lätt om man har diagnos att förstå att man måste ansöka. Under samtalet går det lättare om man ställer rätt frågor. Hon [kollega med LSS-kompetens] kompletterade mig under samtalet, det var lite speciellt. I början var det lite svårt då vi började i en anmälan och hon [kollega med LSS-kompetens] jobbar utifrån ansökan. I början kraschade det. Det här framkommer i frågeställningarna, jag är mer undersökande medan någon som jobbar med ansökan är mer nyfikna, de behöver inte göra en skyddsbedömning”

En annan skillnad som enhetschefen lyfter är att vuxenärenden många gånger har korta beslut, vilket kräver täta uppföljningar. Enhetschefen upplever att vuxenhandläggarna generellt arbetar mer här och nu, med mer kontakt med klineterna än övriga ärendetyper. Hon upplever även att vuxen generellt har fler möten och telefonsamtal än övriga handläggare.

Det finns även skillnader gällande avgränsningar, där upplevelsen är att vuxen i större utsträckning arbetare lite mer ”out of the box”. Hon upplever att detta skiljer sig i relation till LSS, försörjningsstöd, samt barn och unga som har mer tydligt vad som går att bevilja eller inte och vilka insatser som finns att tillgå. Hon upplever även att barn och unga, samt LSS lägger mer tid på dokumentation än inom exempelvis vuxenärenden.

Inom försörjningsstöd kan det förekomma akuta ärenden, men det är generellt inte så vanligt. De har ett tydligare flöde i deras handläggning än övriga verksamheter. De fattar nya beslut varje månad och har en tydlig topp i samband med varje månadsskifte, där de har en högre arbetsbelastning och behöver fokusera på att fatta beslut. Där emellan kan de arbeta lite mer långsiktigt i ärendena. Ingen annan ärendetyp har ett så tydligt flöde. En av försörjningsstödshandläggarna lyfter även detta och uppger att det påverkat teamarbetet.

”Två veckor på en månad sitter vi och handlägger och då är det ganska svårt, då behöver man få handlägga och göra klart det och betalar ut pengar och sen två veckor så ska man liksom koncentrera sig på att jobba med klienterna. Det ska som ske parallellt, men det är ungefär så uppdelningen ser ut. Och då tycker jag att det har varit svårt att jobba i team under handläggningens veckorna”

Skillnaderna i ärendetyperna och i handläggningsprocesserna har också kunnat leda till att den egna strukturen och handläggningen i ”egna ärenden” fått stå tillbaka.

”Det har varit lite utmanande. Ja, jag har aldrig haft så dålig koll på mina ärenden som som jag haft nu, känns som att det varit oreda i den egna strukturen, det är enklare när man sitter på en enhet där alla jobbar efter samma intervall. Då vet man att nu är dörren stängd när man handlägger på försörjningsstöd”

En annan del som påverkat medarbetare olika beroende på kompetens, är medhandäggarskapet. Ett exempel är att medarbetare inom LSS uppgett en upplevelse av att inte hinna med sina egna ärenden för att det tar mycket tid att följa med som medhandläggare. Detta beror till viss del på de skillnader som finns inom olika ärendetyper. Enhetschefen för LSS uppger att de inom LSS har få ärenden som kräver samordning, vilket har gjort att det varit svårt att ”hitta” samordningsärenden till LSS handläggarna på Samordningsenheten. LSS handläggarna har även betydligt fler pågående ärenden per handläggare, samt att utredningarna kräver en juridisk tyngd. Vilket även kräver att de fördjupar sig i olika frågeställningar och rättsfall. En av LSS handläggarna uppger att dessa skillnader kan leda till att LSS ärenden får lägre prioritet, när ärenden ställs mot varandra.

”Erfarenhet sedan tidigare när vi jobbade både med SoL och LSS, anledningen till att vi delade upp det var för att LSS alltid blev bortprioriterad. För att det inte är skyndsamt, utan det ska man handlägga så snart som möjligt. Och det ser man ju lite grann nu också, att LSS blir ju undanknuffad, även fast deras behov är likväl lika viktiga och lika omfattande som akuta insatser…ja men våra medborgare då om man ska tänka på dom som egentligen ska ta emot de här insatserna, de får ju ta konsekvenserna då, av att andra saker blir viktigare”

Det är även fler medarbetare som uppger i intervjuerna att barn och unga ärenden ”prioriterar sig själva”. Vilket bidrar till att fokus ofta hamnar på barnärendet och att det är inom dessa ärenden som samordning främst sker. Vilket i sin tur kan påverka handläggningen inom andra ärenden för att barnärendena kräver mycket resurser.

Gruppledarna lyfter också att projektet visar på att medhandläggarskapet kan vara svårt att få till i praktiken och att det perspektivet har glömts bort i projektet. Gruppledarna beskriver att de vid fördelning av ärenden på barn och unga gör noga avvägningarn när de fördelar ärenden. Vilket de har sett inte sker på samma sätt på Samordningsenheten. I samband med detta lyfter en av gruppledarna att begrepp behöver förtydligas för att vi ska kunna arbeta vidare med dem. Vad menas exempelvis med gemensamma möten kontra medhandläggare?

”Det uppfattar jag ju att folk har idag, sen kan man säkert öka det, det är jag helt övertygad om, men det är något annat att vara varandras medhandläggare, det kräver något annat, i alla fall på barnsidan”

Utöver detta har Enhetschefen på samordningsenheten även uppmärksammat att fokus på ”produktion” skiljer sig åt mellan olika ärendetyper. Inom vissa enheter är det mycket fokus på att få ut ärenden, se över om handläggarna har tillräckligt många ärenden och leverera utredningar snabbt. Enhetschefen på Samordningsenheten upplever att detta fokus på ”produktion” behöver tas i

beaktande när vi pratar om samordning. Samordning tar tid, vilket också leder till att handläggarna inte kan ”producera” i lika stor utsträckning.

”Det är ju en reflektion till oss i ledningen, vad är det vi vill ha?”

Hon lyfter även att alla skillnader inte går att ta bort helt. Oavsett hur vi ska arbeta framöver, så behöver vi ta hänsyn till olika ärendekaraktärer.

Ärendefördelningen till Samordningsenheten

Gällande fördelningen av ärenden till Samordningsenheten, så har det varit en fråga som varit svår att lösa. Redan innan projektet startade fick referensgruppen reflektera kring detta och styrgruppen tog beslut om att medarbetarna på Samordningsenheten skulle ha samma ärendefördelning som ursprungsenheterna. De vill säga att de skulle ”gå” till sina ursprungenheter och ”hämta” ärenden. Tanken var även att ärendeuppsättningen för varje handläggare skulle spegla verkligheten. Det vill säga att ingen särskild insats skulle göras för att ärenden med samordningsbehov skulle lämnas till Samordningsenheten. Detta ändrades i slutet av projektet efter att styrgruppen i maj 2024 tog beslut om att Samordningsenheten skulle fokusera på samordningsärenden.

I princip alla som blivit intervjuade i samband med den här slutrapporten lyfter att ärendefördelningen är något som inte fungerat under projekttiden. Det är många som lyfter att det varit oklart vad som gäller kring ärendefördelningen och om samordningsärenden skulle lämnas över till teamet eller inte. Upplevelsen är även att det varit skört med en sådan liten grupp som Samordningsenheten har varit. Detta har medfört att det har svängt en hel del kring antalet ärenden som ska till Samordningsenheten.

Gällande fördelningen av barn och unga ärenden på enheten, så har gruppledarna sett att fördelningen skiljts sig från den fördelning de strävar efter. Där det exempelvis lett till att handläggare med stor kunskap har fått handlägga ”för lätta ärenden” och handläggare med mindre erfarenhet har fått för svåra ärenden.

> *”När vi fördelar hos oss, så har vi en tanke om vem som ska få vilket ärende, för det kan bero på hur länge man har jobbat, beroende på ärendetyp, hur länge man varit aktuell tidigare. Vi vet hur handläggarna har det, man har gjort ärendetyngdsmätning. Så det är en stor skillnad”*

Enhetschefen på Samordningsenheten upplever inte heller att ärendefördelningen fungerat. För henne har det varit problematiskt att ärenden kommit från flera håll, samt att det varit flera som varit involverade i fördelningen. Det har även upplevts problematiskt att vissa enheter har datumindelning medan andra enheter har andra fördelningssystem. Hon upplever att det ibland har krockat gällande synsätt kring om det funnits utrymme för nya ärenden eller inte.

Beslutet om att enheten skulle fokusera på samordningsärenden innebar att ursprungsenheterna skulle lämna över samordningsärenden till Samordningsenheten. Detta medförde en rockad av ärenden och att alla enheter fick fördela om ärenden på sina handläggare. Flera av intervjupersonerna lyfter att de är kritiska till denna rockad.

”Kritisk till att vi skulle göra rockad och lämna ifrån oss ärenden där man såg samordningsbehov. Det blev inte bra framförallt för klienterna, vi har haft klienter i flera år, där man etablerat en väldigt bra relation, där hade man svårt att lämna ifrån sig ärenden, de var ett beslut som togs som inte förankrades jättebra. Om vi ska ha klienten i fokus”

Några lyfter att rockaden av ärenden ”rörde runt” och att beslutet kom plötsligt.

”Stabila ärenden skulle byta handläggare för att de skulle flyttas dit och där fick ju inte handläggarna riktigt motivering till rockaden och kände att de kanske inte var så bra att byta handläggare för att komma till en enhet där man inte skulle byta handläggare och den informationen kom så plötsligt”

Några av cheferna uppger även att de fått hantera besvikelsen som uppstod hos handläggare som fick lämna över samordningsärenden som de arbetat intensivt med och där det fanns en upparbetad och fungerande samordning. Efter omfördelning så blev några handläggare sjukskrivna på Samordningsenheten och en del av ärendena fick därför lämnas tillbaka.

”Det blir ganska ologiskt, först ska de ge ifrån sig samordningsärenden, men sen när Samordningsenheten inte kan hantera dom själva, så får våra handläggare tillbaka dom”

Både medarbetare och några av cheferna uppger dock att beslutet om samordningsärenden kom lite för sent.

Svårigheter med att rekrytera

Inledningsvis gick ansökan om att medverka i projektet ut internt inom myndighetsutövningen. Förhoppningen var att det skulle finnas medarbetare som var intresserade av att delta i projektet, men intresset visade sig vara svagt. Detta ledde till att medarbetare rekryterats externt. Trots extern rekrytering har det saknats kompetens inom bistånd. Detta har till viss del försökt kompenseras med att handläggare från bistånd har varit med på Samordningsenhetens ärendedragningar, för att gruppen på så sätt ska få tillgång till kompetensen. Det har varit viktigt för projektets styrgrupp att försöka få ihop en enhet där alla kompetenser är representerade för att fullt ut kunna testa det teambaserade arbetssättet. Efter flertalet försök att få medarbetare från bistånd att frivilligt gå med i projektet, beslutade styrgruppen att två medarbetare tillfälligt skulle förflyttas till Samordningsenheten.

Alla chefer, styrgrupp och referensgruppen har fått frågan varför de tror att det varit svårt att rekrytera till projektet. Det finns en samstämmig bild bland de intervjuade att intresset för att gå med

i projektet var lågt. Vissa beskriver det som att det var ett ”jättemotstånd”. Många lyfter otydligheten kring projektet som en faktor, att syftet med projektet var otydligt och att det var oklart vad de skulle göra i projektet. Det var också otydligt hur olika delar skulle fungera, exempelvis om handläggarna skulle ha sina ärenden kvar när de gick in i projektet. Det framkommer också i intervjuerna att själva grunden till projektet upplevdes som otydligt:

”Man trodde inte på idén”

”Det var ju inte riktigt någon som var positiv ute i grupperna om man säger så”

”Varför ska vi testa det här? Det där kan vi göra ändå, vi samverkar bra där vi behöver”

Flera av intervjupersonerna lyfter även att relationen och närheten till sina kollegor på den egna enheten troligtvis också varit en faktor. Många medarbetare trivs på sin egen enhet.

”Relationerna väger tungt, som man har i sin egna grupp, att välja bort den, det blir inte samma sak att gå till en ny grupp och börja om på nytt, knyta nya kontakter och relationer”

En annan faktor kan vara att många trivs med att ha en grupp med kollegor som arbetar med samma frågor och att inte behöva känna sig ensam. Byta fysisk arbetsplats till socialtjänstens hus kan också ha varit en bidragande faktor för dem som idag sitter på andra platser. Utöver den fysiska placeringen, så kan även projektets arbetssätt ha varit avskräckande för en del:

”Många med lång erfarenhet som inte vill jobba med barnärenden längre, det är något man måste ha med sig, man kan ju också ha valt att lämna en del av myndighetsutövningen för att jag vill inte det här längre, jag orkar inte med dom delarna av socialtjänstens myndighetsutövning, vi alla kan inte förväntas vara inne i allt, för då kommer vi också tappa folk.”

Några av cheferna lyfter att det varit otydligt för dem hur rekryteringen skulle gå till. Några lyfter även att det varit bättre om cheferna hade fått ha en dialog med medarbetarna från början, innan projektet startade och på det sättet försökt motivera medarbetare till att vara med i projektet.

Arbetsmiljö i teamet

De allra flesta upplever att de haft en bra arbetsmiljö under tiden de arbetat på Samordningsenheten. Många av medarbetarna lyfter att det varit en positiv stämning i gruppen som också haft en positiv inverkan på välmåendet. Detta upplevs dels bero på att de som varit med i projektet tyckt att det varit en rolig idé och vill utveckla den, samt att de blivit en sammansvetsad grupp för att de inte varit så många och för att de suttit nära varandra. En av medarbetarna sa följande:

”Sammanhållningen i gruppen har jag upplevt som bättre här på Samordningsenheten. Vet inte vad det beror på, kanske att vi alla gick in det här med samma ursprungstanke, att det här ska

bli något bra, men också att det är en lite mindre grupp, man lär känna varandra och se till att alla är delaktiga i det sociala"

Flera av medarbetarna lyfter även att det varit roligt att jobba tillsammans med andra i ärenden och att de inte känt sig ensam i beslutsfattande. Detta har även lett till att de känt sig mer trygga i beslutsfattandet. Känslan av att "ärenden inte bara är mina" har bidragit till ökad arbetsglädje.

Kompetensutveckling är också något som flera lyfter. Där de beskriver att de lärt sig mer än vad de visste innan och att utvecklingen har varit väldigt stor. 15 procent lägre ärendemängd är också något som lyfts, att det har underlättat och lett till mindre stress.

"Man hinner tänka och man hinner känna att man gör ett betydligt bättre arbete. Så det har inte med samordningen att göra, men det känns bra när man får ett flyt"

Det finns även delar som har varit mindre positiva. Där lyfts bland annat att det är en skör grupp, vilket har varit en utmaning när någon varit ledig eller sjuk. Vilket lett till ökad belastning.

Medhandläggarskapet har också bidragit till en stress för några i gruppen. Där det finns en upplevelse av att det är stressigt att vara medhandläggare i många ärenden. Där det egna arbetet får stå tillbaka för att exempelvis barn och unga ärenden prioriteras. Vilket kan bygga upp en inre stress. Några av medarbetarna har även lyft att det varit svårt för övriga i teamet att ge stöd i deras ärenden.

Motståndet till projektet, som funnits i den övriga organisationen, är något som påverkade gruppen i början. Men det upplevs successivt ha klingat av. Ovissheten om framtiden har även påverkat arbetsmiljön för några i gruppen.

"Finns en oro, kommer vi vara kvar som grupp eller kommer vi gå tillbaka?"

Utifrån intervjuerna går det att se att de handläggare som jobbar inom LSS och bistånd sticker ut gällande hur deras arbetsmiljö varit under projektet. Där de upplever att arbetsmiljön skiljer sig mycket från ursprungsenheten. Detta beror dels på den fysiska arbetsmiljön som upplevs blivit sämre. Anledningen till det är att de har egna eller delar kontor på ursprungsenheterna och att de i projektet sitter i kontorslandskap. Detta leder till att det blir svårare att koncentrera sig och få arbetsro när det är en stor ruljangs på människor i korridoren. Detta är något som även enhetschefen på Samordningsenheten lyft upp och som hon anser visar på att medarbetarna inom myndighetsutövningen idag har olika förutsättningar att sitta ostört.

Utöver detta har också de olika ärendetyperna bidragit till att arbetsmiljön påverkas olika. Där akuta ärenden kan upplevas bidra till stress för dem som vanligtvis inte arbetar med akuta ärenden. Detta gör att de upplevt att arbetssätten i projekten haft stor inverkan på deras ordinarie arbete. Vilket kan leda till en känsla av otillräcklighet och inre stress.

"Vi har lite mer lugn och ro i själen som LSS handläggare"

Projektet som helhet

I denna del ges en bild av hur intervjupersonerna upplever att styrning, ledning, kommunikationen och information kring projektet fungerat. Alla som blivit intervjuade har även fått möjlighet att reflektera kring vad de anser om projektet som helhet.

En bra idé som inte fungerat fullt ut

De flesta av alla de som blivit intervjuade uppger att de gillar idén med projektet och att det funnits en god intention om att undersöka hur myndighetsutövningen praktiskt kan arbeta samordnat. Men de allra flesta uppger också att många delar av projektet inte fungerat fullt ut. En av enhetscheferna säger:

> *”Tyckte om tanken inledningsvis när vi började prata om det, jag blev jättesåld, att vi ska ta hjälp av varandra och gå armkrok i vissa ärenden och våga vara medhandläggare från annan enhet, så har vi en bred kompetens som möter den enskilde, som leder till färre tillfällen att mötas. Drar inte ut lika mycket på tiden, jag kanske får träffa lika många personer men vid färre tillfällen, processen går snabbare. Tycker om tanken, men inte alla delar i hur det blev”*

Det finns en upplevelse hos flera av intervjupersonerna att det är någonting i kommunikationen kring projektet som inte fungerat. En annan enhetschef säger:

> *”Gillar verkligen tanken med det, att man jobbar lite bredare och att man verkligen samverkar och att det inte blir så stuprörslikt. Så jag gillar verkligen tanken. Sen är det något kring kommunicering som skaver men kan inte sätta ord på det”*

Flera av cheferna lyfter att det varit spännande att följa projektet och att de är positiva till att fortsätta utveckla samordningen på myndighetsutövningen och att det är ”rätt att tänka samordnad mynd”.

Otydliga roller i relation till projektet

Utöver styrgruppen och medarbetar på Samordningsenheten är det många andra funktioner som på olika sätt varit delaktig i projektet eller på olika sätt påverkats av projektet. Nedan ges en beskrivning av enhetscheferna på myndighet, referensgruppen och gruppledarnas bild av deras roll i relation till projektet.

Enhetscheferna på myndighet

Enhetschefernas roller har sett lite olika ut beroende på hur mycket deras enhet varit involverad i projektet och om de haft medarbetare som har arbetat i projektet. Gemensamt för alla enhetschefer är att deras uppgift har varit att förmedla information om projektet till sina medarbetare och lyfta frågor från sina medarbetare tillbaka till projektet. För dem som har haft medarbetare i projektet har deras roll även varit att samverka med Samordningsenhetens enhetschef. De har även varit en brygga

mellan Samordningsenheten och ursprungsenheten, vilket inneburit att informera om förändringar som sker på ursprungsenheten och involvera Samordningsenhetens medarbetare i detta. För de medarbetare som har rekryterats externt till Samordningsenheten har cheferna på ursprungsenheten bistått med stöd.

En del av cheferna har även varit involverade i rekryteringen till Samordningsenheten. För de enheter där det varit svårt att rekrytera kompetens till Samordningsenheten, främst bistånd, så har rekryteringen varit en stor del i arbetet.

Några av cheferna lyfter även att deras ledning och planering av arbetet har fått anpassas utifrån Samordningsenhetens arbetssätt.

> *”Vi har fått anpassa oss ganska mycket efter hur de har förändrat sitt arbete eller försökt hitta former, så vi har som inte haft så mycket att säga till om, utan det har varit som att det ska vi bara göra”*

Referensgruppen

Referensgruppen uppger att deras roll främst har varit att representera sin enhet. Utöver detta upplever de att det funnits en viss oklarhet kring vad deras roll som referensgrupp varit i relation till projektet. De upplever att rollen och syftet med referensgruppen var tydligare i början, när de träffades inför att projektet skulle starta. De träffarna användes till att reflektera kring olika ämnen, exempelvis ärendefördelningen och hur kontakten med ursprungsenheten skulle se ut för dem i projektet, samt vilka risker och farhågor de såg och hur dessa kunde undvikas. Upplevelsen av många i referensgruppen är att deras synpunkter inte tagits tillvara och att syftet med träffarna blivit mer och mer otydligt. Träffarna har även ställts in och glesats ut under projekttiden. Samtidigt finns det en förståelse för att projektet arbetat med att bygga upp sin enhet och att referensgruppen kanske inte behövts lika mycket under vissa perioder.

Samordningsenheten har besökt referensgruppen och berättat hur de arbetar. Referensgruppen har även fått ta del av den utvärdering som gjorts under projektet och delar av gruppen deltog även på den workshop som genomfördes i samband med delrapporten. Upplevelsen är att det största fokuset i informationen har varit att förmedla de positiva exemplen från projektet och att utmaningarna inte fått lika stort utrymme. Referensgruppen uppger även att deras roll som referensgrupp hade kunnat användas i att försöka reflektera kring och bena i de utmaningar som projektet haft.

Gruppledarna

Gruppledarna uppger att deras roll inte varit tydlig i relation till projektet. Samtidigt lyfter gruppledarna att de inte har förväntat sig att de ska vara mer delaktiga i själva projektet, vilket de tror

hade tagit för mycket tid. Men det har varit otydligt för dem vilken roll de har och att de fått mycket information i efterhand. Det finns en känsla av att deras roll har glömts bort i början av projektet.

Gällande ärendefördelningen till Samordningsenheten, så har gruppledarnas roll och ansvar inte varit helt tydligt. De uppger även att de inte haft insyn i vilken handläggare som fått vilket ärende, samt att det varit luddig och oklart hur Samordningsenheten jobbar i ärendena och vilken arbetsgång de har.

”Det dagliga, det är ett ganska stort maskineri här, med en stor mängd ärenden, allting ska flyta på, varje dag och det är ju vårt jobb, vi har ju uppdraget att på varje enhet se till att det dagliga jobbet funkar och där har man ju inte samrått, vilken roll vi får i relation till Samordningsenheten. Vad ska vi göra, vad ska vi inte göra, vad förväntas, så det blir ju som att i den här dagliga kolossen, maskineriet, där allting ska löpa på. För mig blir det som att dom blir en ö, där det blir väldigt oklart, vad man kan förvänta sig av dom, dom ingår inte heller som en självklar kugge i det här och det är ett stort maskineri som vi försöker få att rulla […] och nej jag upplever inte att vi varit delaktiga i det”

Otydlig information och kommunikation

Gällande information kring projektet finns det en bild bland dem som blivit intervjuade att det har gått ut mycket information kring projektet både muntligt och skriftligt. Exempelvis via digitala informationsträffar och nyheter på intranätet. Något som också sticker ut i underlaget är att nästan alla som blivit intervjuade uppger att informationen varit otydlig och att det funnits mycket frågetecken kring projektet, främst i början. I referensgruppen lyfts det att det näst intill varit för mycket information och att informationen inte bringat någon klarhet i hur det går i projektet.

Många av dem som blivit intervjuade lyfter att hela arbetet kring ”samordnad mynd” har varit otydligt för alla inom myndighet och att projektet har ”fått ta skott för det”. I intervjuer med enhetscheferna framgår att kopplingen mellan samordnad mynd och projektet varit otydligt och att detta skapade mycket oro hos medarbetarna i början. Det fanns en oro att det skulle ske en stor omorganisering och att grupper skulle splittras. Vilket gjorde att det blev ett motstånd. Många upplever även att det gick snabbt från att projektidén presenterades till att det var ett faktum. Upplevelsen är att ingen i organisationen hängde med. En enhetschef säger:

”Det kändes som att det redan var bestämt att det ska bli flera sådana här små enheter, vi ska bara testa om det funkar först ungefär. Det var väl det som medarbetarna också trodde”

Flera av enhetscheferna upplever att de i ledningsgruppen fick väldigt lite information i början och att de inte var med på tåget från start, vilket gjorde att det var svårt för dem att förmedla vidare information till sina medarbetare.

”Det blir också det här att man inte kan stå mot gruppen och säga att vi i ledningsgruppen, när det är andra som tagit beslut”

Även gruppledarna uppger att information kring projektet varit otydligt och att de hade varit önskvärt om strygruppen hade haft en dialog med gruppledarna inför beslut som rör deras arbete, exemplevis beslut kring förhandsbedömningar. De upplever även att information inte har nått ut till alla, vilket lett till att exempelvis gruppledarna inte kunnat ge svar till medarbetare som ställt frågor.

Det finns en även en upplevelse bland flera av dem som blivit intervjuade att otydligheten kring projektet har påverkat projektet och dess förutsättningar.

”Det var det otydliga i början som kanske gjorde att förutsättningarna inte blev de bästa och folk hann bilda sig olika uppfattningar om vad det här egentligen skulle vara. Ja, så det tror jag kan ha satt lite käppar i hjulet”

Projektet upplevs också har tagit mycket tid i anspråk från andra frågor, där det finns en upplevelse av att frågor har upprepats och att ”samma bildspel” visats flera gånger och att det hade varit önskvärt att styrgruppen varit mer tydlig med vilka frågor de vill ha hjälp med från ledningsgruppen och att det borde funnits ett tydligare fokus.

Samordning i projektet kontra samordning på övriga mynd

Några av enhetscheferna lyfter att informationen från projektet bidrgit till en snedvriden bild av samordningen på myndighetsutövningen. Dels är det några som upplever att projektet förmedlat det som gått bra, men inte vilka svårigheter och utmaningar som de haft. Detta är också något som lyfts av referensgruppen. En av cheferna lyfter att Samordningsenheten ligger i framkant på vissa delar, men att det är viktigt att även lyfta den samordning som pågår dagligen inom myndighetsutövningen.

”Det är många goda exempel som kommer därifrån och det är viktigt att lyfta. Men man får inte glömma bort den samverkan som sker på övriga enheter. Där samordning och samverkan fungerar, Att man jobbar på barn och unga och har ett jättebra samarbete med försörjningsstöd och familjehemscentrum och har länkat i boendestöd. Det är också viktigt att pinpointa. Att ha örat och lyssna och göra mer utav det som faktiskt pågår i moderenheterna”

Både chefer och referensgruppen lyfter att det här är något som ”bubblar” i organisationen, att bilden har blivit att det är Samordningsenheten som har ”sanningen” kring samordningen.

”Alltså att det blir som en svartvit bild, som om det inte försiggår någon samverkan överhuvudtaget, liksom titta här på samordningsenheten vad fantastiskt bra, det blir som inte riktigt trovärdigt, man skulle behöva nyansera den här bilden. Man känner sig inte hemma i den bilden, och det tror jag inte är riktigt bra. Det finns ärenden där det inte går bra alls med samverkan och det finns ärenden där vi har samverkat jättebra, bou, funktionshinder, öppenvård osv. Vi behöver lyfta den biten som är bra, sen behöver vi hela tiden göra mer och vi behöver implementera samverkansrutiner och prata om den hela tiden […] Det pågår massa grejjer, vi behöver lyfta upp det, det ger en annan kraft i våra enheter om vi lyfter upp det också, att vi synliggör dem. Det som de gör varje dag på jobbet, är jätteviktigt”

Referensgruppen lyfter också detta:

”Men det är klart att de gjort det bra […] ska inte ifrågasätta det, men om de frågar oss, så hade vi också kunnat berätta och lyfta fram goda exempel”

I intervjun med gruppledarna lyfts också att organisationen till viss del redan jobbar samordnat och att många handläggare upplever att det fungerar bra. En av gruppledarna uppger att projektet har varit en ”apparat” som krävt mycket tid och resurser från många och att detta inte är rimligt i förhållande till utfallet från projektet. Ökad samordning hade kanske kunnat nås på ett sätt som inte kräver lika mycket av organisationen.

Samtidigt finns det en medvetenhet om att det finns utvecklingsområden kring samordning och samverkan inom myndighetsutövningen och att vi behöver jobba strategiskt och strukturerat med frågan.

Några av cheferna lyfter även att projektet belyst sådant som varit känt sedan tidigare, men som genom projektet blivit ännu tydligare. Ett sådan exempel är att vi har många ärenden som inte kräver samordning. Men att det finns ärenden där vi behöver arbeta samordnat och att det är viktigt att vi får till samordningen i de ärenden som är komplexa och svåra.

I gruppledarnas intervju framkom att de upplever att projektet bidragit till att alla i organisationen tänker mer på samordning nu än vad de gjorde innan. Det har gett en skjuts på vägen och lyft upp samordningen på agendan.

Delaktighet

Gällande delaktighet i beslut uppger många av cheferna att de inte varit delaktiga i flera av de beslut som tagits kring projektet som exempelvis nedsättningen på 15 procent, ärendefördelningen och beslutet om samordningsärenden. Några av dem uppger även att de inte vet vilka som ingår i styrgruppen och att de inte vet vad som sker i styrgruppen, exempelvis hur deras dagordning ser ut eller vilka beslut som tas.

”Hände nog en massa saker i styrgruppen, där man processade det här och resonerade, och det kom inte till oss direkt och då hade ju de kommit väldigt långt i sina tankar, medans vi halkade efter”

Referensgruppen lyfter också att styrgruppen inte lyckats få med organisationen i det här projektet för att de inte skapat delaktighet från början. Av intervjun går att utläsa att bristen på delaktighet gjort att det funnits en känsla av att ledningen hade en dold agenda med projektet.

”De kör ju mycket metafor, och vi ställer frågor, men de lyckas inte få med oss och beskriva vart det är och så säger de nej men ingenting är bestämt, men lika fullt, känns det som att man vet vart man ska, men vill bara inte säga det”

Denna upplevelse har även förstärkts av att det funnits en upplevelse av att styrgruppen ville att projektet skulle genomföras ”till vilket pris som helst”. Vilket grundas på att projektet påbörjades trots att organisationen inte var med på iden, att intresset från medarbetarna var lågt och att förutsättningarna för projektet inte fanns i början.

”Trots att vi signalerade och hade farhågor så skulle det ändå köras igång, trots att alla inte var på plats, och man hade inte förutsättningarna att prova, men ändå så bestämde man, att vi måste bara igång till vilket pris som helst, trots att det blir inte alls som de hade tänkt sig”

I några av intervjuerna framgår att det finns en uppfattning om att styrgruppen haft en intention och avsikt att göra organisationen delaktig, men att det inte blivit så i praktiken.

Cheferna upplever att deras delaktighet har blivit bättre under resans gång, men att det handlar mer om samordnad mynd än om projektet. Projektet har även bidragit till att synliggöra vikten av att hela ledningen behöver stå bakom beslut som på olika sätt berör orgsanisationens dagliga arbete.

”Det kan vi ha med oss, att det är viktigt att när vi gör saker och ting att det är viktigt att vi i ledningen kan stå som ett ”VI”

”Omtaget”

Många av enhetscheferna lyfter att styrgruppen gjorde ett ”omtag” i början på 2024 och att det därefter blivit tydligare för dem.

”Det är ju väl känt att när man drog igång det här från första början. Så gjorde man ju ett bauta hopp där ingen hängde med. Tåget gick och alla stod kvar på perrongen, så inledningsvis var det inte bra alls. Men sen gjorde man ju ett omtag och då gjorde man det på ett sätt så att man hängde med”

Med omtaget menas att det blev tydligt att arbetet kring en samordnad myndighet innehåller flera olika aktiviteter och att projektet var en del av dem. Innan det var det många som trodde att samordnad myndighet var själva projektet. Det blev också tydligare för medarbetarna att samordnad myndighet även berör dem, även om de inte arbetar på samordningsenheten.

”Även om du inte ska jobba på Samordningsenheten så finns det andra saker du kan göra för att vi ska jobba med samordnad mynd och det var nog den största förändringen att polletten ramlade ner för oss alla”

Negativ inställning till projektet

Medarbetare på Samordningsenheten lyfter att det funnits en negativ inställning till projektet inom myndighetsutövningen som till viss del påverkat deras arbete och projektets förutsättningar negativt.

”Vi som jobbade blev ifrågasatta, vad är det ni håller på med, jaja det är inte någon skillnad, nä just det, det var ju det jag trodde. Det tog mycket energi”

Några av medarbetare lyfter även att det tog ett tag innan projektet blev accepterade av både ledningsgrupp och organisation.

”Det är många i organisationen som inte ville byta och som ser väldigt negativt på projektet […] det går inte att sticka under stolen med”

En i referensgruppen lyfter att det egentligen är arbetet med samordnad mynd som ofta blir ifrågasatt och att Samordningsenheten ses i ”samma bild”.

”Oschysst att Samordningsenheten blivit förknippad med samordnad mynd, de får ta skott för vår misstänksamhet”

Några av medarbetarna på Samordningsenheten uppger även att den negativa inställningen till projektet har gjort att de som grupp blivit mer sammansvetsade.

Samordningsenhetens upplevelse av information, kommunikation och delaktighet

Medarbetare på Samordningsenheten lyfter också att det funnits en del otydlighet kring projektet. Exempelvis att det inte funnits tydliga förväntningar på projektet.

”Jag menar en transparens i tydlighet, varför testar vi det här, vad ska det leda till? För testar man någonting i projektform, så måste det ju finnas en tanke att ja, men det här är någonting som vi vill implementera om det går bra och vi ser att det kan funka”

Det upplevs inte heller ha varit tydligt vad projektet ska leda till och att styrgruppen hela tiden hänvisat till att det är ett test.

”Inte fått svar på vad det ska leda till, mycket vi får se, ni ska testa och vi får se”

Utöver detta upplever medarbetarna på Samordningsenheten att styrgruppen har varit synlig och att de besökt enheten ett flertal gånger när gruppen velat lyfta någonting.

”Aldrig sett Camilla och Viviann så mycket […] de har kommit när vi bett om det”

Många på Samordningsenheten upplever att de har haft möjlighet att påverka innehållet i projektet. Gruppen har upplevt delaktighet, inflytande och lyhördhet från ledningen kring olika delar som de velat testa.

”Där kan jag tycka att vi haft stort inflytande att man lyssnat på våra tankar, ideer och förslag och har testat olika ideer. Och det har ju känts upplyftande, vilket har gjort att det blivit ännu roligare”

Men det finns en upplevelse av att vissa delar har tagit lång tid och att viss information kommit sent. Ett exempel som lyfts är att det tog lång tid att besluta om projektet skulle förlängas eller inte. Ett annat exempel är att beslutet om samordningsärenden skulle ha kommit tidigare. Gruppen lyfte tidigt att de ville ha fler samordningsärenden, för att kunna få ut så mycket som möjligt av projektet.

De flesta av intervjuerna med medarbetarna på Samordningsenheten inträffade under november och december 2024. Det som var beslutat då var att projektet skulle avslutas 31 december men att gruppen skulle arbeta kvar på enheten till och med 31 augusti 2025. Men det fanns ingen beskrivning av vad gruppen skulle arbeta med under perioden 1 januari till och med 31 augusti. De hade fått information om att de eventuellt skulle vara med och implementera delar av projektet.

Det som framkommer i nästan alla intervjuer med medarbetarna är att de ville ha mer information om vad som händer framåt och vad som händer med gruppen efter årsskiftet och vad de förväntas göra.

”Sen har det ju varit väldigt oklart hur det ska se ut nästa år, nu är det nästan nästa år”

”Ja det är klart att man är lite orolig för vad som ska hända sen […] och vad är det vi ska implementera”

I januari 2025 beslutade styrgruppen att Samordningsenheten skulle upplösas och att medarbetarna skulle återgå till sina ursprungsenheter redan 1 april. Två av intervjuerna med medarbetarna genomfördes dagen efter att gruppen fått information om beslutet.

”Men det jag tycker det känns väldigt, väldigt sorgligt. Det är att man liksom sagt att vi ska få vara kvar till sista augusti och nu bara rycker undan mattan för oss”

”Men nu blev det så himla tvärt och att det inte ska implementeras någonting och då känner man sig, men vad gjorde, vad har vi gjort för någonting? De har ju inte ens väntat på resultatet”

Enhetschefen på Samordningsenheten uppger att det funnits ett intresse i styrgruppen att följa projektet. Enhetschefen anser dock att projektet succesivt har fått lämna plats för andra aktiviteter som pågår inom samordnad mynd, där upplevelsen är att intresset för projektet svalnat med tiden. Detta kan även ha påverkats av att det inte längre fanns någon projektledare på plats under hösten 2024. Några av medarbetarna lyftar också upplevelsen av att intresset för projektet minskat.

”Ni pratar om ett tåg som ska framåt, alla ska med på tåget. Ja, vart ska det? Ja det är det vi får se och så där och det sa jag igår. Det här tåget har ju stannat i en öken så säger man typ avstigning och så vet vi inte vart vi är eller vad det blev. Det är så det känns. Jag tycker att det har varit ganska dåligt. Jag upplever att man inte haft fokus på det här projektet.”

Medarbetare uppger även att de i slutet av 2024 känt sig bortglömda på Samordningsenheten på grund av den omorganisering som sker på Mottagningsenheten. Det finns en ovisshet om ledningen gjort någon koppling mellan projektet och de förändringar som sker.

”Det blir som tvetydligt att från, ja men vi ska testa att samverka till att ja men vi skär ner på mottagningen och alla ursprungsenheter ska jobba ännu mer liksom i stuprör för att man ska ta allt eget. Och det är ju precis tvärtemot det vi har testat”

De flesta skulle tacka ja till projektet igen

Alla medarbetare som besvarat enkäten har uppgett att de skulle rekommendera en kollega att arbeta på Samordningsenheten. Under intervjuerna fick medarbetarna även frågan om de nu med facit i hand skulle tacka ja till projektet. 8 skulle ha tackat ja, 4 skulle tacka nej och 1 uppger att hon skulle tackat ja om hon fått frågan innan hon fick beskedet om att Samordningsenheten ska upphöra redan 1 april. Två av dem som skulle tackat nej uppger att det varit svårt att som ny i kommunen och samtidigt vara med i ett projekt där det finns förväntningar om att bidra med kunskap och kompetens inom ett område, som de själva inte lärt sig helt.

De som skulle tacka ja igen uppger bland annat att det har varit roligt, utvecklande och lärorikt, samt att de trivs i arbetsgruppen.

”Arbetsgruppen, den vill jag ju så gärna ta med mig, tror att det är den trevligaste arbetsgruppen jag har jobbat i. Jag tror att de flesta känner likadant”

”Roligt och enormt lärorikt, tror aldrig jag utvecklats så mycket som jag gjort det här året i min yrkesroll. Känner mig som en bättre socionom”

Även enhetschefen på Samordningsenheten uppger att hon skulle tacka ja igen. Hon upplever att det funnits en del utmaningar kring projektet. En utmaning för henne har varit att det funnits mycket farhågor och en del ifrågasättanden kring projektet. Men hon uppger att det med tiden har blivit en större acceptans kring projektet. Hon upplever även att arbetet i projektet varit ”otroligt lärorikt”.

Det finns en stolthet i gruppen kring projektet och vad de som medarbetare bidragit med. En av medarbetarna säger:

”Vi har slitit hårt och jag är stolt över det vi har gjort”

Reflektion – hur ska vi samordna myndighetsutövningen?

Medarbetarna på Samordningsenheten fick under intervjuerna möjlighet att reflektera kring hur de anser att myndighetsutövningen ska arbeta samordnat. Detta har även berörts i många av de andra intervjuerna, även om de inte fått en fråga kring detta. Många lyfter att de tycker att det är en stor

och svår fråga som inte har något enkelt svar. Några lyfter att de anser att det vore bra om socialtjänsten arbetar mer samordnat i team, så som de gör på Samordningsenheten.

”Det skulle inte vara fel att jobba i team som vi gör, men det är en stor apparat att få till”

”Jag skulle vela att vi jobbade så här, fast lite större grupper […] det är en stor rockad, men jag tror att man i längden skulle vinna på det och att klienten skulle vinna på det”

I många intervjuer framgår att det skulle vara svårt att göra om hela myndighetsutövningen till att bestå av flera Samordningsenheter. Det leder till många praktiska frågor, som vart alla ska sitta och hur det skulle fungera med ledarskapet. Utöver detta lyfts även att det skulle bli skört med små grupper och att det finns svårigheter kring specialistkompetensen och att olika team kan skapa ”egna sanningar” och kulturer som i sin tur påverkar kunskapen i organisationen och rättssäkerheten.

I många intervjuer framgår dock att det finns lärdomar från projektet som kan användas i det fortsatta utvecklingsarbetet. Många av medarbetarna lyfter åter igen de lärdomar de fått genom projektet, vilket de tror att alla medarbetare skulle ha nytta av att få, genom att på något sätt få arbeta tillsammans med andra inom andra kompetensområden.

”Jag skulle vilja jobba så här, att hela organisationen jobbade så här och att alla fick ta del av hur mycket man lär sig och hur mycket man växer som socialsekreterare. Visst man kan man sitta på vuxen och säga, men jag har jättebra samverkan med försörjningsstöd, men det blir något helt annat, om man är i samma arbetsgrupp”

Många av medarbetarna lyfter upp teamarbetet som något att sträva efter, även om ledningen inte väljer att göra om hela organisationen till Samordningsenheter, så bör det finnas en strävan att på något sätt arbeta i team med olika kompetenser.

Närheten till varandra är också något som lyfts upp, att samverkan underlättas om människor känner varandra personligen och blir en del av varandras arbete. Några lyfter att det bästa vore om alla kunde sitta i samma hus och gärna blandat med olika kompetenser. Generellt är uppfattningen att det behövs mer kontakt mellan enheterna, med bland annat gemensamma ärendedragningar och att få inblick, kunskap och vetskap kring varandras kompetensområde.

”Jag tror att det finns något i närheten till andra kompetenser, om målet är att man ska jobba teambaserat, så antingen behövs vissa individer tryckas ihop i någon samordningsroll eller att man sitter lite mer i team. Jag vet inte vad lösningen är, men om man ska få till det bättre än vad det är idag, för det är inte dåligt, men om man ska få till det bättre, så tror jag någonting sånt, åt det hållet”

Andra lyfter även att det måste finnas tid i tjänsterna för samordning och att det ska vara uttalat på ett tydligare sätt, samt att detta också hör ihop med kulturen inom organisationen.

”Behöver ske en förändring i kulturen för att få till samverkan, man ska inte behöva sitta nära varandra för att kunna samverka”

Några lyfter också vikten av att det måste finnas möjligheter och förutsättningar för samordning. Idag finns det praktiska barriärer som försvårar samordningen, exempelvis att handläggare sitter i olika hus och att alla inte kan ta del av varandras dokumentation.

Enhetschefen på Samordningsenheten uppger att hon tror på idén om att arbeta mer teambaserat. Men hon uppger att hon tidigt i projektet fick en bild av att det skulle vara svårt att bara ha en eller två samordningsenheter som tar alla svåra ärenden. Om vi ska arbeta teambaserat på det här sättet som projektet gjort, så är hennes uppfattning att vi i så fall behöver göra det inom hela myndighet.

Det kräver dock en del förändringar i organisationen. Om vi ska göra det fullt ut så anser enhetschefen att vi behöver skapa utrymme för att mötas med sin specialistkompetens och att vi behöver hitta andra sätt att mäta produktivitet och ärendemängd, som ser till helheten och inte bara den egna enheten/ärendetypen. Enligt henne blir detta ett helt nytt sätt att tänka kring vår tid.

”Men se på tiden på ett annat sätt, att det är vår gemensamma arbetstid och hur det riktigt ska gå till är en utmaning”

Avslutningsvis uppger enhetschefen att de har många goda exempel från Samordningsenheten, där de hållt i och hållt ut med olika kompetenser i ärenden för att de sett att det finns ett behov. Vilket i slutändan lett till att klienten har fått det stöd som den faktiskt har behov av. Det är ett resultat av att Samordningsenheten arbetar som en enhet och tänker på helheten.

”En helhet, vi jobbar inom myndighet, att du sedan är biståndshandläggare och jag är barn. Det är oväsentligt. Vi representerar socialtjänsten och vi är här för att träffa dig och du kan inte välja bort den ena. Att vi har ett sånt förhållningssätt. Jag kan finnas med och kvar utifrån de behov vi ser. Men då måste man också ha förutsättningar för det”

Styrgruppens reflektion kring projektet

Styrgruppen fick under intervjun relativt fritt reflektera kring projektet och projekttiden. Styrgruppen reflekterade kring att arbetet med samordnad mynd och projektet är en ganska stor satsning. Det är många personer som på olika sätt är involverade och har avsatt mycket tid för detta, både medarbetare och chefer, men även olika stödfunktioner. De anser att denna satsning är något positivt och ger en bra förutsättning för att arbetet ska fortsätta att drivas framåt. Samtidigt är det viktigt med en balansgång gällande hur mycket tid ett sånt här arbete tar av resurserna, då verksamheterna också har många andra frågor som de arbetar med samtidigt.

Styrgruppen uppger att arbetet med projektet varit en process där de lärt sig mycket under vägen. De har även försökt skruva och anpassa arbetet under vägens gång. En reflektion som kommer upp är att de kanske skulle ha satsat ännu mer tid i början för att lägga en stabilare grund. Det vill säga att få mer

på plats innan projektet drog igång. En viktig lärdom är även att de skulle ha involverat enhetscheferna och gruppledarna tidigare.

En annan reflektion som lyfts är att fler enhetschefer skulle ha medverkat i styrgruppen. Samtidigt är detta en balansgång då verksamheterna i perioder är tungt belastade. Det har även funnits en ambition från styrgruppen att inte belasta verksamheten mer än nödvändigt.

”Det är ju för och nackdelar med att sprida ut allt och belasta för mycket också”

Styrgruppen uppger även att de i början av projektet hade en ambition kring att samverka med FOU och att de skulle följa utvecklingen i projektet. Det har funnits ett intresse från forskare på FOU som också varit involverad och tycker att projektet är spännande. Men det har av olika anledningar inte funnits utrymme för dem att vara involverade i den omfattning som styrgruppen önskat.

Strygruppen uppger även att de insett i efterhand att de borde ha haft mer kommunikativt stöd. De uppger att de har haft med kommunikationen hela tiden och varit fullt medvetna om den och att ambitionen har varit att nå ut med information till alla. De har bland annat infört de digitala informationsträffarna, varit på turné ute på enheter för att försöka förtydliga, återkommande nyheter på intranätet och på flera sätt försökt nå ut. Men det finns ändå en upplevelse av att de fullt ut inte nått ut med budskapet.

”Vi känner att vi upprepar samma meningar, samma argument […] man måste hitta på andra kreativa pedagogiska sätt”

Utöver detta lyfter en i styrgruppen upp att de kanske skulle ha börjat från ett annat håll, genom att undersöka brukargruppen mer och använda någon metod för det, exempelvis tjänstedesign, för att på så sätt få en tydligare kommunikation från start kring varför det finns ett behov av att arbeta med detta.

Även om det finns delar i projektet och arbetet kring samordnad mynd som hade kunnat utföras på ett annat sätt och där styrgruppen tagit lärdom av detta. Så tror styrgruppen ändå att det här arbetet på lång sikt kan bidra till att öka kvalitén i verksamheterna. Med detta menas att arbetet har belyst vissa saker som blivit tydligare, exempelvis att det finns olika kulturer och strukturer i verksamheterna. Detta har i sin tur bidragit till att belysa komplexiteten som finns i att göra förändringar i organisationen.

Styrgruppen reflekterar även om svårigheterna med att rekrytera medarbetare till projektet. En bidragande faktor till detta bedöms vara den eftersläpning som varit för ledningsgruppen. Det vill säga att de inte var ”med på banan” från början. Det har även uppfattningen att projektet inte blivit helt accepterat i organisationen.

Tanken som funnits från början om att det inte skulle vara så styrt kring arbetssätten i projektet och att teamet själva skulle få ta fram arbetssättet, tror styrgruppen också påverkat rekryteringen negativt.

Utöver detta lyfter strygruppen att det krävts stort mod hos de medarbetare som trots motståndet valte att gå in i projektet.

”Mod att då våga stå upp och säga jo, men jag vill testa, det kräver en del mod utav medarbetarna”

Avslutningsvis anser styrgruppen att projektet bidragit till en utveckling av myndighetsutövningen på flera olika sätt.

”I stort så tycker jag att ja, men det som känns bra det är att vi hade och har modet att vi testade och att vi körde på. Vi har provat lite olika grepp. Jag tror på grundtanken och idén med att jobba ihop och där har vi fått ut vissa saker som vi kan konkret jobba vidare med”

” Och mycket lärdomar väldigt mycket lärdomar tar jag med mig”

Sammanfattande diskussion

Syftet med projektet har varit att ta fram och testa arbetssätt som ska bidra till att myndighetsutövningen arbetar tillsammans kring individen. Målet med projektet har varit att ta fram en fungerande samordnad myndighetsutövning som bygger på ett teambaserat arbetssätt med olika kompetenser. En annan målstättning har även varit att samordningen ska resultera i att vi har helhetssyn och utgår från individens behov, samt att individen har få kontakter och får rätt insats i rätt tid.

För att utvärdera projektresultatet i relation till projektets syfte och mål, har författaren valt att dela in utvärderingen i följande delar:

1. Struktur för samordning som bygger på ett teambaserat arbetssätt
2. Teamarbetet ska leda till god kvalitet för individen
3. Ta fram en fungerade samordnad myndighetsutövningen
4. Förutsättningar och omständigheter som påverkat projektresultatet

1. Struktur för samordning som bygger på teambaserat arbetssätt

Utvärderingen av projektet visar att Samordningsenheten har tagit fram och byggt upp en fungerande struktur för samordning som bygger på ett teambaserat arbetssätt bestående av olika kompetenser.

Samordningsenhetens struktur för samordning har varit följande:

- Att ”rätt” kompetens kopplas in i ärendet direkt vid ärendefördelningen
- Flexibiliet som gör att det snabbt går att koppla in en annan kompetens vid behov
- Medhandläggare med annan kompetens/ gemensamma möten med klienter
- Gemensamma gruppmöten och ärendedragningar
- Det varit klart och tydligt för alla i teamet att de ska samordna sig kring individen och att de ska hjälpas åt i ärenden.

Utvärderingen visar även på att det funnits en del omständigheter som underlättat samordningen och som på olika sätt ökat förutsättningarna för samordning:

- Närheten till varandra, att sitta nära och lära känna varandra, vilket stärkt trygghet och teamkänsla.
- Kunskap och förståelse för varandras kompetens och arbetssituation har visat sig förstärka teamkänslan och skapa förutsättningar för samomrdning. Detta har även vidgat medarbetarnas förståelse kring hur andra kompetensområden kan påverka det egna klientarbetet och därigenom ökat förståelsen för vikten av samordning.
- Positiv inställning och viljeriktning, där gruppen lyfter att deras inställning varit en förutsättning för att få till en teamkänsla och där samordning och samverkan varit i fokus.

2. Teamarbetet ska leda till god kvalitet för individen

Utvärderingen visar att Samordningsenhetens arbetssätt har ett tydligt individfokus, där de strävat efter helhetssyn och att samordna arbetet kring individen. Exempel på detta är att de har kunnat samordna kontakter, den information individen får och beslut om insatser.

Den utökade helhetssynen och samsynen går att härleda till att ”rätt” kompetens kopplats in i ärenden direkt från start och att det funnits en flexibilitet i strukturen som gjort att det varit enkelt att koppla in en kollega i ärendet. Närheten till andra kompetenser har även bidragit till att de kunnat hjälpa varandra genom att se på ärendet utifrån olika perspektiv, vilket i sin tur bidragit till ökad helhetssyn och att tidigt i ett ärende se individens behov av stöd. Upplevelsen är även att teamets arbetssätt leder till snabbare handläggning.

Det finns också en upplevelse om att individer inte behöver ”slussas” runt när ärendet handläggs på Samordningsenheten, eftersom de snabbt kan koppla in varandra och anpassa kontakter utifrån individens behov. Utvärderingen visar även på att allt detta sammantaget bidrar till en upplevlelse av att individen får rätt stöd i rätt tid.

Utvärderingen visar dock på att målet om att minska antalet kontakter för individen inte har uppfyllts. Detta beror på att antalet handläggare inte blivit färre för klienten, utan att det snarare handlar om att antalet möten och kontakttillfällen minskat då handläggarna arbetar samordnat och kan träffa klienten gemensamt.

I utvärderingen framgår även att vissa delar i strukturen lett till längre handläggningstider, främst i ärenden som inte har samordningsbehov och att detta i sin tur lett till sämre kvalitet för dessa klienter. De längre handläggningstiderna beror bland annat på skillnader i ärendetyper och att medhandläggarskapet tagit mycket tid från handläggningen. Det har även lyfts att ärenden med mer akut karaktär prioriteras före ärenden som inte är akuta. Vilket blivit extra synbart i ett team med blandade ärenden. Det framgår även att det ibland kan ta längre tid att fatta beslut i vissa ärenden, då specialistkompetensen inte funnits tillgänligt i teamet.

3. Ta fram en fungerande samordnad myndighetsutövning

En del av projektets målsättning har varit att de arbetssätt som testats i projektet även ska bidra till att ta fram en fungerande samordnad myndighetsutövning som bygger på ett teambaserat arbetssätt. För att kunna göra en bedömning om teamets arbetssätt kan fungera på hela myndighetsutövningen är det flera parametrar som behöver vägas in. För att kunna dra en sådan slutsats krävs det även att resultatet går att väga mot något annat. Det vill säga hur projektets arbetssätt skattas i förhållande till de arbetssätt som finns idag och väga det i relation till vad det skulle innebära att implementera det i hela organisationen. Projektet har också tydliggjort komplexiteten som finns kring att göra en omorganisering på myndighetsutövningen. Dels finns det olika förutsättningar och kulturella skillnader inom myndighetsutövningens olika kompetensområden som behöver tas i beaktande. I detta ingår även de skillnader som finns gällande ärendefördelningen och skillnader i olika ärendetyper. Projektet har visat att sådana delar behöver beslysas och till viss del förändras om myndighetsutövningen ska ha en organisering som bygger på team med blandade kompetenser.

Frågan kring specialistkompetensen är också något som projektet belyst. Där kan vi se att utvecklingen av specialistkompetensen för medarbetarna har fått stå tillbaka under projekttiden. Detta är också något som behöver problematiseras och analyseras vidare om hela myndighetsutövningen ska arbeta som Samordningsenheten.

De brister som finns kring uppföljningen försvårar detta ytterligare. Det handlar dels om att det inte tagits fram något utgångsläge som det går att jämföra resultatet med. Det vill säga att det inte finns en tydlig bild av den samordning som sker på och mellan ursprungsenheterna idag. Utöver detta finns det inte heller en samlad bild av hur stor andel av myndighetsutövningens ärenden som har samordningsbehov. Detta gör att det blir svårt att ställa fördelarna med teamarbetet i relation till någonting.

4. Förutsättningar och omständigheter som påverkar projektresultatet

Utvärderingen av projektet visar på att det funnits förutsättningar och omständigheter som på olika sätt påverkat projektresultatet:

- Svårigheterna med att rekrytera medarbetare till projektet.

- Avsaknaden av kompetens inom bistånd har påverkat projektets förutsättningar att testa det teambaserade arbetssättet fullt ut.
- Ärendefördelningen är något som på olika sätt påverkat projektet från start, i kombination med att teamet inte haft tillräckligt med samordningsärenden. Detta har gjort att arbetssätten inte kunnat testas i den utsträckning som det var tänkt.
- Tiden för projektet är också något som lyfts fram. Det vill säga att projekttiden varit för kort i kombination med att mycket inte var på plats när projektet startade.
- Det har varit skört med en liten arbetsgrupp. Detta har främst blivit synligt när någon i teamet blivit sjuk eller varit ledig.
- Nya medarbetare i projektet: Den externa rekryteringen har varit avgörande för att projektets genomförande. Utan dem hade inte teamet haft tillräckligt med medarbetare. Utvärderingen visar dock att dessa medarbetare har haft sämre förutsättningar att utföra sitt arbete i projektet. Detta beror på att de samtidigt som de medverkat i ett projekt har behövt lära sig hur organisationen fungerar och få introduktion i deras kompetensområde. Det har även varit svårt för dem att veta vad projektet gjort ”annorlunda”.
- Projektledarens roll och arbete har visat sig vara en viktig förutsättning för projektresultatet. Projektledaren har drivit projektet framåt genom att vara närvarande och löpande utvärderat projektet. Under projektets sista månader har det saknats projektledare, vilket bidragit till att projektet tappat fart, både i arbetsgruppen, men framförallt utvärdering och uppföljning.
- Utvärderingen visar även på att otydligheten kring projektet och inställningen till projektet som funnits i organiationen påverkat projektets förutsättningar.

Slutsatser av projektet

Sammantaget visar utvärderingen att projektet uppnått syftet med att ta fram och testa arbetssätt som bidrar till att medarbetare med olika kompetens arbetar tillsammans kring individen. Utvärderingen visar även att enheten haft en tydlig struktur kring att arbeta samordnat och att den strukturen hade ett tydligt individfokus. Utöver detta visar utvärderingen även att det finns en upplevelse av att Samordningnsenhetens arbetssätt bidrar god kvalitet för individen. Upplevelsen hos medarbetarna i teamet är att arbetssätten bidrar till helhetssyn av individen och dess behov, samt att handläggningen går snabbare. Detta sammantaget bidrar till ökade förutsättningarna för att individen ska få rätt stöd i rätt tid. Bristerna i uppföljningen gör dock att detta inte går att bekräfta, då det saknas tillräckligt underlag för hur klienterna själva upplever de stöd de fått från Samordningsenheten.

För att besvara om projektets arbetssät och struktur går att utvidga och applicera på hela myndighetsutövningen krävs det vidare analys och ställningstaganden. Projektet visar dock på att det genom olika strukturedade förändringar går att öka samordningen och att arbeta samordnat kring

individen. Projektet visar även på att det kan vara svårt att fullt ut kombinera specialistkompetensen och att vara organiserade i team med blandade kompetenser. Projektet visar även på att det finns behov av att skapa förutsättningar för att arbeta samordnat utan att vissa ärenden blir åsidosatta.

Projektet har visat på att följande delar kan bidra till att öka förutsättningarna för samordning:

- Samordning behöver vara prioriterat hos ledningen
- Samordning behöver vara en del av strukturen och arbetssätten - tydlighet i att samordning är en del av arbetet och att samordning efterfrågas och uppmärksammas av ledningen
- Lära känna dem man ska arbeta med - ”få ett ansikte på varandra”
- Närhet till olika kompetenser underlättar samordningen
- Kunskap och kännedom kring varandras kompetensområde – ökar förtsåelsen kring varför och vad som kan samordnas.
- Positiv inställning och samsyn kring vikten av att arbeta samordnat
- Samordning tar tid - det behöver finnas utrymme och tid för medarbetarna att arbeta samordnat

För att öka möjligheterna till samsyn och att arbeta samordnat inom hela myndighetsutövningen har följande utvecklingsområden lyfts i utvärderingen:

- Skapa ett tydligare nuläge, det vill säga att få en gemensam bild av hur mågna ärenden vi har med samordningsbehov och i vilken utsträckning vi arbetar samordnat med varandra mellan olika enheter.
- Se över ärendefördelningen för att underlätta samordning.
- Skapa en gemsam bild på myndighetsutövningen kring olika begrepp, exempelvis medhandläggare, gemensamma möten osv.
- Förankring av fortsatt utvecklingsarbete behöver ske på alla nivåer för att öka förutsättningarna för delaktighet och genomförande.

Referenser

Litteratur:

Pär Grell: Komplexa behov eller komplexa organisationer? Konsekvenser av specialiserad individ- och familjeomsorg ur ett klientperspektiv. Umeå universitet. 2016.

Rapporter kring projektet:

Delrapport pilotprojekt samordnad myndighetsutövning (2024-05-15)

Förstudie: Provrum för teambaserat arbetssätt (rapport, 2023-06-01)

Övriga rapporter:

SKR: Värde för vem? Ett tjänsteologiskt perspektiv på invånares värdeskapande i hälso-, sjukvård och socialtjänst.

Socialstyrelsen: Betydelsen av socialtjänstens organisation och ärendebelastning för kvaliteten i verksamheten – en kunskapssammanställning. Socialstyrelsen. 2018.

Umeå kommun: Slutrapport: Översynen av mottagningsenheten. 2022.Umeå kommun

Bilagor

Bilaga 1

Tabellen nedan visar vilka utvärderingar som genomförts under projektet.

Typ av uppföljning	Tidsperiod	Redovisning
Enkät medarbetare	November 2023, samt februari och september 2024.	Delrapport och slutrapport
Brukarundersökning	Januari- februari 2024	Delrapport
Enskilda intervjuer klienter	Februari- Mars 2024	Delrapport
Enskilda intervjuer medarbetare och chef på samordningsenheten	Mars, november och december 2024, samt januari 2025	Delrapport och slutrapport
Gruppintervjuer enhetschefer på myndighet	December 2024 och januari 2025	Slutrapport
Gruppintervjuer referensgrupp och gruppledare	November 2024	Slutrapport
Gruppintervju styrgrupp	Januari 2024	Slutrapport

Bilaga 2

Tabellen nedan visar antalet medarbetare som medverkat i projektet, samt om de rekryteras internt eller externt, vilket kompetensområde de haft och hur länge de arbetat i projektet.

Medarbetare	Extern/intern rekrytering	Tid i projektet	Kompetens	Slutat innan projektslut
1	Intern	September 2024	LSS	
2	Extern	Sedan start	LSS/vuxen	
3	Intern	Oktober 2024	Bistånd under 65	
4	Intern	Oktober 2024	Bistånd under 65	
5	Intern	Sedan start	Vuxen	
6	Intern	Sedan start	Vuxen	
7	Extern	April 2024	Vuxen	
8	Extern	Sedan start	Försörjning	
9	Extern	Sedan start	Försörjning	
10	Extern	Sedan start	Försörjning	
11	Intern	Februari 2024	Barn och unga	
12	Extern	April 2024	Barn och unga	
13	Extern	Maj 2024	Barn och unga	
14	Intern	Sedan start	Barn och unga	Juli 2024
15	Extern	Sedan start	LSS	Maj 2024
16	Intern	Sedan start	Barn och unga	Augusti 2024
17	Intern	Sedan start	Vuxen	Januari 2024
18	Extern	Oktober 2023	Bistånd under 65	November 2023

Slutrapport: Provrum för teambaserat arbetssätt

2025-05-13

Kontaktuppgifter:

Marie-Louise Daunfeldt

E-post: marielouise.daunfeldt@umea.se

Slutrapport: Provrum för teambaserat arbetssätt

Stöd och omsorg
Besöksadress: Skolgatan 31 A
Postadress: 901 84 Umeå
090-16 10 00
umea.kommun@umea.se
www.umea.se/kommun

Arkivbeskrivning
Individ- och familjenämnden

Dokumentnamn: Beskrivning av Umeå kommuns individ- och familjenämnds allmänna handlingar		
Dokumentansvarig: Socialtjänstens kansli		**Dokumentdatum:** 2018-06-29
Godkänd av: Individ- och familjenämnden	**Version:** [1.0]	**Reviderad:** 2024-12-02, 2025-06-04

Beskrivning av Umeå kommuns individ- och familjenämnds allmänna handlingar

Samlad beskrivning över Umeå kommuns individ- och familjenämnds allmänna handlingar enligt Offentlighets- och sekretesslagen (SFS 2009:400, 4 kap., 2 §) och Arkivlagen (SFS 1990:782, 6 §) upprättades första gången 2018-06-29.

1. Individ- och familjenämndens organisation

Individ- och familjenämnden bildades 2014-12-01 efter att kommunfullmäktige 2014-05-26 beslutat att socialnämnden skulle upphöra för att ersättas av dels en äldrenämnd med ansvar för äldreomsorg dels en individ- och familjenämnd med ansvar för handikapp (funktionshinderomsorg) och individ- och familjeomsorg.

Individ- och familjenämnden har 22 ledamöter valda av kommunfullmäktige.

Individ- och familjenämnden har **två utskott**:

- Arbetsutskottet och
- IFO-utskottet

Arbetsutskottet och IFO-utskottet lämnar förslag på beslut till nämnd. Båda utskotten fattar beslut i individärenden.

Följande **verksamheter** sorterar fr o m 2018-06-01 under individ- och familjenämnden:

Myndighetsutövning – Verksamheten ansvarar för all myndighetsutövning (anmälningar och ansökningar) inom nämndens verksamhetsområde, SoL, LSS, LVU, LVM

Funktionshinderomsorg – Verksamheten ansvarar för verkställighet av beslut om grupp -och servicebostad, daglig verksamhet och korttidsboende, hemtjänst upp till 65 år, boendestöd samt personlig assistans, hälso -och sjukvård till personer i bostad med särskild service samt hemsjukvård under 65 år för personer i ordinärt boende.

Individ- och familjeomsorg – Verksamheten ansvarar för verkställighet av insatser till barn, vuxna och familjer. Här finns även öppna insatser som inte kräver myndighetsbeslut som tex öppen förskola, familjerådgivning och alkohol- och drogmottagning.

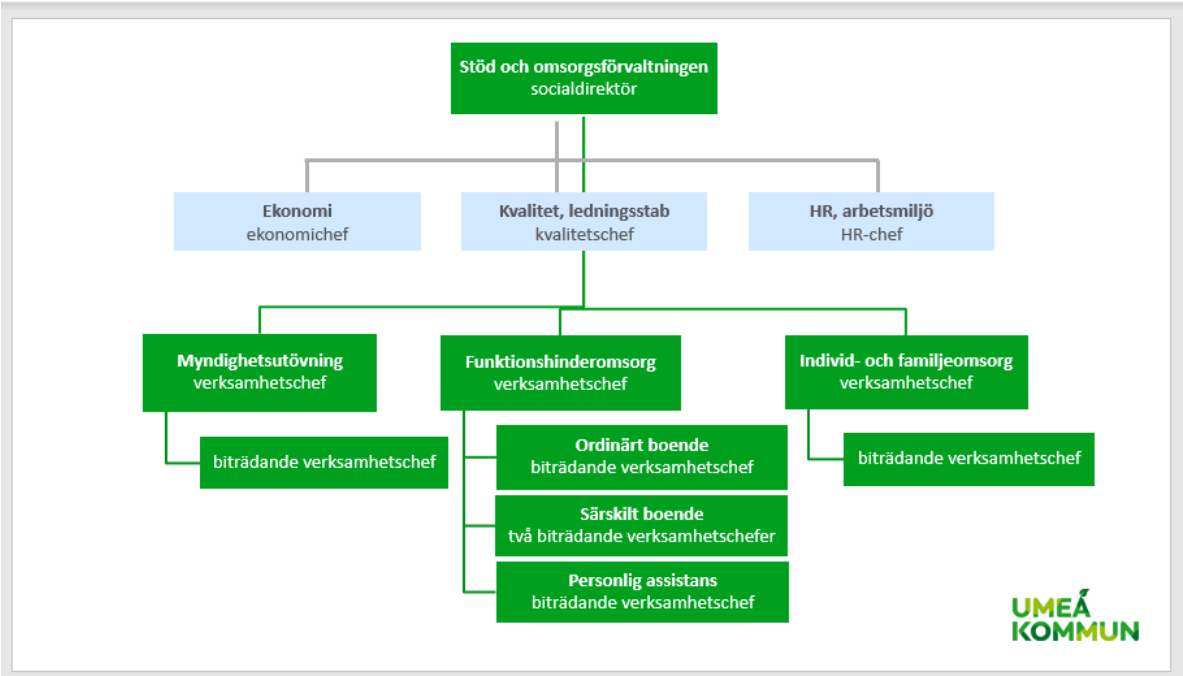

Förvaltningsledning, socialdirektör och verksamhetschefer håller till i Kuben, våning 4, Skolgatan 31, 901 84 Umeå.

Socialtjänstens kansli är gemensamt för individ- och familjenämnden och för äldrenämnden.

2. Register, förteckningar och andra sökmedel till individ- och familjenämndens allmänna handlingar

2.1 Diarier

Individ- och familjenämnden har alltsedan sin tillkomst 2014-12-01 diarieført sina allmänna handlingar i det IT-baserade dokument och ärendehanteringssystemet Public 360 (i en egen instans med prefixet IFN). I samband med individ- och familjenämndens tillkomst skulle den överta alla öppna ärenden som per 2014-11-28 ännu inte var avslutade från dels socialnämnden dels kommundelsnämnderna i Holmsund/Obbola, Hörnefors respektive Sävar. Detta övertagande av öppna ärenden (totalt 173 ärenden från socialnämnden, sex ärenden från Holmsund/Obbola kommundelsnämnd, ett ärende från Hörnefors kommundelsnämnd och två ärenden från Sävars kommundelsnämnd) gällde endast de ärenden som berörde den nya individ- och familjenämndens ansvarsområde.

Enligt beslut 2014-12-02 (dnr KS-2014/00447) skall fr o m 2014-12-01 elektroniskt bevaras dels diariedatabasen (med prefixet IFN) dels de diarieförda handlingarna (d v s de till respektive ärende och händelse bifogade filerna). Detta betyder att individ- och

familjenämnden inte genererar några pappersbaserade ärendeakter och att de diarieförda handlingarna endast är sökbara i sin elektroniska form i Public 360.

2.2 Övriga register, förteckningar och sökmedel

Under individ- och familjenämnden registreras och hanteras allmänna handlingar också i andra IT-baserade register än diariet. För sådana system som ”*…elektroniskt lagrar information och där informationen ägs av kommunal myndighet*” gäller sedan 2000 att dessa skall registreras i ett särskilt register för registrering och beskrivning av IT-system; Reg-IT

3. Tillämplig lagstiftning

Nämnden fullgör de uppgifter som en socialnämnd ansvarar för enligt följande lagar:

- Socialtjänstlagen (2001:453)
- Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade
- Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
- Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall
- Lagar och förordningar gällande mottagande av ensamkommande flyktingbarn
- Lag (2017:372) om stöd vid klagomål mot hälso- och sjukvården
- Ärvdabalkens (1958:637) bestämmelser om dödsboanmälan
- Anordna gravsättning enligt 5 kap 2§ begravningslag (1990:1144)
- Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)
- Lag (2009:47) om vissa kommunala befogenheter
- Lag (2024:79) om placering av barn i skyddat boende
- Föräldrabalk (1949:381)

Individ- och familjenämndens verksamheter omfattas helt av sekretessbestämmelserna i Offentlighets- och sekretesslagens (SFS 2009:400) 26 kapitel. Liksom för all offentlig verksamhet kan också andra mer generella lagrum vara tillämpliga, däribland:

- **adress, telefon och andra kontaktuppgifter** för personer med skyddade personuppgifter eller om, i övrigt, risk finns för hot, våld eller annat allvarligt men (21 kap., 3 §),

- **personuppgifter** för de fall utlämnande kan antas medföra att uppgiften behandlas i strid med Dataskyddsförordningen (21 kap., 7 §) och

- **personaladministrativ verksamhet** (39 kap.).

3.2 Dataskyddsförordningen (GDPR)

Förordningen fastställer bestämmelser om skydd för fysiska personer med avseende på behandlingen av personuppgifter och om det fria flödet av personuppgifter. Förordningen skyddar fysiska personers grundläggande rättigheter och friheter, särskilt deras rätt till skydd av personuppgifter.

4. Uppgifter som regelbundet och maskinellt hämtas från eller lämnas till kommunextern myndighet eller part

Treserva läser via integration med bl a Befolkning (eller ”*Navet*”), Försäkringskassans tjänst SSBTEK och LeFi-online maskinellt in folkbokföringsuppgifter för klienter, brukare och patienter som genom ansökan, begäran eller anmälan är aktuella hos Umeå socialtjänst för utredning eller bistånd/åtgärd.

Uppgifter lämnas ut maskinellt till Socialstyrelsen (nationell statistik) och till avtalad bank (transaktionsfiler).

Verksamhetssystemet Treserva skulle under 2024-2025 ersättas av ett nytt verksamhetssystem Cambio Viva. Cambio Viva driftsattes i februari 2024 och har sen dess haft problem med bl.a. inloggning och driftsstabilitet. Avtalet med Cambio Viva har avslutats och man återgår till Treserva i månadsskiftet maj/juni 2025 tills ett nytt verksamhetssystem har upphandlats.

5. Slutförvaring av individ- och familjenämndens allmänna handlingar

5.1 Regler om vilka handlingar som skall bevaras respektive gallras

För individ- och familjenämndens verksamheter finns viss **författningsreglering** (Socialtjänstlagen, 12 kap.) **rörande vilka handlingar som skall bevaras och vilka som skall gallras**. Med utgångspunkt i denna författningsreglering har Umeå kommun 2018-01-29 antagit en **särskild dokumenthanteringsplan** (dnr KS-2018/00019) för **Försörjningsstöd** (inklusive förmedlings- och dödsboärenden) med närmare anvisningar rörande bevarande och gallring. Umeå kommun har 2022-02-09 genom delegation fastställt en **särskild dokumenthanteringsplan** (KS-2022/00057) för **Funktionshinderomsorg.**

Arbete med att upprätta en dokumenthanteringsplan för nämndens återstående verksamhetsområden pågår.

5.2 Arkivleveranser till kommunens centrala arkiv

Individ- och familjenämndens verksamheter levererar sina allmänna handlingar i samråd med Stadsarkivet. Enbart handlingar som ska bevaras enligt nämndens dokumenthanteringsplaner ska levereras till Stadsarkivet.

5.3 Arkivförteckningar

Systematisk arkivförteckning enligt Arkivlagen (6 §) över individ- och familjenämndens allmänna handlingar upprättas av Stadsarkivet. Detta innebär att handlingarna förtecknas först efter det att de olika verksamheterna levererat handlingarna till Stadsarkivet. Samtliga arkivförteckningar förs med hjälp av IT-stöd (f n Visual Arkiv).

5.4 Digitalt bevarande av allmänna handlingar

Digitalt bevarande grundar sig i varje enskilt fall på särskilda beslut. Sådana beslut fattas normalt inom ramen för dokumenthanteringsplaner eller som särskilda gallringsbeslut för specifikt IT-stöd.

6. Webbpublicering av allmänna handlingar

Vissa uppgifter ur individ- och familjenämndens diarium (Public 360) publiceras momentant på kommunens externa webb. Publiceringen, som är en helt avgiftsfri tjänst riktad mot allmänheten, omfattar endast viss registerinformation (nämnd, ärendemening, diarienummer, registreringsdatum, handläggande enhet samt datum och beskrivning för de enskilda händelser som ingår i ärendet) och inte några enskilda diarieförda handlingar.

Föredragningslista och möteshandlingar till individ - och familjenämndens sammanträden publiceras offentligt på kommunens webbplats. Efter individ- och familjenämndens möte och justering av protokollet så publiceras även protokollet på samma sida.

Handlingar till individ- och familjenämnden går att nå på följande webbsida: Individ- och familjenämnden - Umeå kommun (umea.se)

7. Tekniska hjälpmedel hos individ- och familjenämndens verksamheter som får användas av enskilda i syfte att ta del av allmänna handlingar

För frågor rörande individ- och familjenämndens diarium hänvisas allmänheten i första hand till egna sökningar i det webbpublicerade diariet. På begäran tar registrator vid Socialtjänstens kansli därefter fram begärda handlingar.

9. Ytterligare upplysningar om myndighetens allmänna handlingar, deras användning och sökmöjligheter

Närmare upplysningar om individ- och familjenämndens nämndadministration, diarium och diarieföringsrutiner kan lämnas av nämndsekreterare och registrator. Dessa nås på ifnamnden@umea.se

Närmare upplysningar om dokumenthanteringsplaner, arkivförteckningar och individ- och familjenämndens till centralarkivet levererade handlingar kan erhållas av stadsarkivet som nås på stadsarkivet@umea.se

Protokoll Samråd hälsa, vård och omsorg

HSN 160:2–2025
Datum och tid: *20250523 kl.10.00-15.00*
Plats: *Teams*
Ärenden: *14–27*

Närvarande Samråd hälsa, vård och omsorg:
Anna-Lena Danielsson (s) Region Västerbotten, ordförande
Håkan Andersson (c) Region Västerbotten
Gerd Lindgren (s) Nordmalings kommun, ersättare
Gunilla Forsberg (kd) Bjurholms kommun
Magnus Eriksson (s) Norsjö kommun
Eva Arvidsson (v) Region Västerbotten
Eva Stuge (m) Lycksele kommun
Daniel Jaede (kd), Vindelns kommun
Annika Wibrell (s) Vilhelmina kommun
Matz Jonsson (s) Sorsele kommun
Henric Jakobsson (s) Vännäs kommun
Frånvarande:
Carin Nilsson (s) Umeå kommun, vice ordförande
Kerstin Sjöström (c) Nordmalings kommun
Roland Gustafsson (kd) Storuman kommun
Mona Andersson (s) Robertsfors kommun
Hanna Lundin Jernberg (l)
Fredrik Stenberg (s) Skellefteå kommun
Henric Jakobsson (s) Vännäs kommun
Iosif Karambotis (s) Skellefteå kommun
Göran Gunnarsson (l) Dorotea kommun
Ulla Norrman (s) Åsele kommun
Anna-Stina Bergström (v) Malå kommun
Pernilla Henriksson adjungerad från Länssamverkansgruppen
Tjänstepersoner:
Monica Wahlström FoU Socialtjänst
Gunilla Larsson, Region Västerbotten
Sofia Ögren, regional Hjälpmedelskoordinator

Comfact Signature Referensnummer: 226024SE

Maria Sterner, regional samverkanskoordinator
Sara Hjalmarsson, regional samverkanskoordinator

14. Val av justerare

Beslutsärende
Samråd hälsa, vård och omsorg beslutade att Matz Jonsson utses till justerare tillsammans med ordförande

15. Godkännande av föredragningslista

Beslutsärende
Samråd hälsa, vård och omsorg fastställde föredragningslistan

16. Föregående protokoll

Informationsärende
Föredragande: Anna-Lena Danielsson
Samråd hälsa, vård och omsorg godkände föregående protokoll och lade det till handlingarna

17. Presentation samverkanskoordinatörer

Informationsärende
Föredragande: Maria Sterner, Sara Hjalmarsson
Presentation av de nya samverkanskoordinatörerna Maria Sterner och Sara Hjalmarsson, som tillträdde sina tjänster i april respektive maj 2025.

Samråd hälsa, vård och omsorg godkände informationen

18. Samsjuklighetsutredningen- Uppdatering regionalt och nationellt

Föredragande: Lena Häggström
På mötet för Samråd hälsa, vård och omsorg den 21 mars 2025 presenterades information om Samsjuklighetsutredningen och den delegation vid socialdepartementet som har ett treårigt uppdrag att förbereda genomförandet av utredningens förslag. För att stödja länets omställning och utveckling, enligt delegationens uppdrag, har beredningen för vuxna och äldre fått i uppdrag att skapa en länsövergripande arbetsgrupp. Gruppen utgörs av 12 personer med representation från specialistnivå, primärvård, de tre närsjukvårdsområdena samt representanter från beredningen för vuxna och äldre. Ambitionen är att ett möte i länsarbetsgruppen kan hållas innan sommaren. En viktig aspekt som lyfts fram är att gruppen inte bara representerar olika verksamhetsområden, utan även sina respektive geografiska områden. Mellan mötena i länsarbetsgruppen behöver arbete ske inom den egna verksamheten.

Samråd hälsa, vård och omsorg godkände informationen

Comfact Signature Referensnummer: 226024SE

19. Lifecare SP

Föredragande: Anders Wink
Nulägesuppdatering
Lifecare SP, som ersätter Prator, driftsattes den 14 maj 2025 och befinner sig nu i en fem veckor lång provdriftperiod. Denna period innebär en garantitid samt en möjlighet att identifiera och åtgärda eventuella brister. Efter drygt en veckas användning har systemet fungerat över förväntan, med några incidenter och buggar som har lösts eller kommer att lösas inom kort.

Efter provdriftperioden kommer referensgruppen att kvarstå i minst tolv månader med regelbundna möten. Länsrutinen kommer att uppdateras och förvaltningen utvecklas i samarbete. Det finns både planerade och oplanerade restleveranser från införandet, och nya verksamheter och flöden kommer att införas i Lifecare SP på sikt.

Det finns behov av kompletteringar och förtydliganden av rutiner, och frågor och svar publiceras löpande på regionwebben.

Samråd hälsa, vård och omsorg godkände informationen

20. Vårdinformationssystem, Cosmic

Föredragande: Christer Wilhelmsson
Region Västerbotten genomförde den 23 april 2025 ett byte av vårdinformationssystem från NCS Cross till Cosmic.

Införandet av Cosmic har skett i samarbete med åtta andra regioner inom ramen för Sussa (strategisk utveckling av sjukvårdsstödjande applikationer). Förseningar har inträffat, bland annat på grund av världsläget, vilket har lett till att driftsättningsdatumet har behövt flyttas fram flera gånger.

Inledningsvis kommer det nya systemet med nya rutiner att påverka tillgängligheten och initialt att resultera i längre mottagningsbesök. Fördelarna med Cosmic inkluderar en gemensam journal per patient med samlad information, versionsuppgraderingar utan driftstopp, och hög driftsäkerhet. Systemet kommer kontinuerligt att utvecklas och få ökad funktionalitet

Samråd hälsa, vård och omsorg godkände informationen

21. Ärenden till Länssamverkansgruppen

Föredragande: Anna-Lena Danielsson
11-punktsprogrammet för barn och ungas psykiska hälsa.

Comfact Signature Referensnummer: 226024SE

11-punktsprogrammet för barn och ungas psykiska hälsa, som arbetats fram för några år sedan, har varit ute på remiss från Region Västerbotten till alla kommuner i länet och är antaget av Regionfullmäktige.

En nationell strategi för psykisk hälsa har tagits fram, med uppdrag att skapa en lokal handlingsplan och den nationella strategin har ett bredare perspektiv. Det finns nu en tanke att integrera 11-punktsprogrammet i den lokala handlingsplanen för psykisk hälsa, justera programmet och koppla ihop det med pågående arbete.

Beslut
Samråd hälsa, vård och omsorg beslutar att skicka ärendet till Länssamverkansgruppen för vidare hantering.

22. Information från Länssamverkansgruppen

Föredragande: Isabell Zemrén
Återkoppling från Länssamverkansgruppens möte den 11 april.
Cosmic och Lifecare SP återkopplas om separat i detta möte.

Andra ärenden som hanterades:
Årsuppföljning 2024 från Hälsa Lärande Trygghet i Västerbotten
Årssammanställning 2024 från Samverkansråd patientsäkerhet
Gemensam plan för primärvården
Medel för psykisk hälsa och suicidprevention (före detta UPH medel)
År 2025 sker ett skifte från breda insatser inom psykisk hälsa med förebyggande perspektiv till ett mer strategiskt upplägg inom psykisk hälsa och suicidprevention. Folkhälsoperspektivet ingår inte längre i kriterierna, och insatser riktade mot barn gäller endast för kommunernas egna medel, vilket resulterar i att flera ansökningar svårligen kommer att kunna godkännas
De länsgemensamma medlen har tre potter:
- Genomförande av den nationella strategin
- Insatser till personer med komplexa behov, särskilt inom samsjuklighet, heldygnsvård, tvångsvård och rättspsykiatri
- Stärkt suicidpreventivt arbete

Samråd hälsa, vård och omsorg godkände informationen

23. Genomgång och sammanfattning av beslut

24. Nästa möte

Ledningsseminarium den 10 oktober i Lycksele
Samråd hälsa, vård och omsorg fredagen den 5 december

Comfact Signature Referensnummer: 226024SE

25–27. Gemensam systemledning tillsammans med Länssamverkansgruppen

Information och diskussion om fortsatt beredning av förslag till gemensam plan för primärvården i länet.

Comfact Signature Referensnummer: 226024SE

UNDERSKRIFTSSIDA

Detta dokument har undertecknats med avancerade elektroniska underskrifter:

Umeå kommun
Kommunstyrelsen

Protokollsutdrag
2025-06-03

§ 108

Diarienr: KS-2025/00240

Anvisning för verksamhetsplanering 2026

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar

att fastställa anvisning för verksamhetsplanering i nämnder och bolag 2026 enligt bilaga 1.

Ärendebeskrivning

När kommunfullmäktige har fattat beslut om planeringsdirektivet fortsätter arbetet i nämnder och bolag med att ta fram en mer detaljerad verksamhetsplanering och budget för sin organisation. Kommunstyrelsen beslutar om anvisning/regler för verksamhetsplanering. Anvisningen utgår från de förhållningsätt och krav som framgår i kommunfullmäktiges riktlinjer för:

- Riktlinjer för planeringsprocess (KF 2023-04-24)
- Riktlinjer för aktiverande styrning (KF 2021-03-29)
- Riktlinjer för ägarstyrning (KF 2021-03-29)
- Riktlinjer för styrning och uppföljning av verksamhet som utförs av externa utförare (KF 2021-10-25)
- Riktlinjer för Intern styrning och kontroll (KF 2011-05-28)

Innehållet i anvisningen är i stort sett detsamma som föregående år. Kraven på egna nämnder har till viss del justerats för att lyfta fram nämndernas ansvar för inriktningsmål och program. Kommunstyrelsen har under året arbetat med ett tilläggsuppdrag med syfte att ta fram förslag på hur målstyrning och planering som tillkom före införandet av kommunens nuvarande styrmodell kan inordnas i fullmäktiges styrning genom inriktningsmål och program. I enlighet med framtaget förslag har följande tillägg gjorts under rubriken planering för inriktningsmål och program:

Umeå kommun **Protokollsutdrag**
Kommunstyrelsen 2025-06-03

Under förutsättning att fullmäktige avdelat medel för arbete med destinerade inriktningsmål ska fördelning av dessa medel och de medel nämnden själv avsätter framgå i budgeten.

Formuleringen påverkas av att anvisningen beslutas innan planeringsdirektiv och budget är fastställda i fullmäktige.

Beslutsunderlag

Bilaga 1. Anvisning för verksamhetsplanering

Beredningsansvariga

Sara Nordström

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Kommunstyrelsen beslutar enligt näringslivs- och arbetsutskottets förslag.

Beslutet med underlag ska skickas till
Nämnder, egna samt kommungemensamma
Umeå kommunföretag AB

UMEÅ KOMMUN

Anvisning för nämnder och bolags verksamhetsplanering 2026

Inledning och bakgrund 2
Syfte 2
Vilka styrs 2
Krav på planeringsprocess i kommunens egna nämnder 2
Tidplan 3
Anmälan till kommunfullmäktige/kommunstyrelse 3
Verksamhetsplanens innehåll för egna nämnder 3
Riskanalys och plan för internkontroll 5
Krav på planeringsprocess i gemensamma nämnder 5
Krav på planeringsprocess i kommunens helägda bolag 6
Krav på planeringsprocess i delägda bolag 6
Relaterade styrdokument 7

Beslutad av: Kommunstyrelsen	**Diarienummer:** KS-2025/00240	**Datum och paragraf för beslutet:** 2025-06-03	**Dokumentet styr** Nämnder/bolag
Dokumenttyp: Anvisning	**Giltighetstid:** Giltig för planering inför 2026	**Dokumentansvarig:** SLK avd för Ekonomi och styrning	

Inledning och bakgrund

Kommunfullmäktige beslutar varje år om planeringsdirektiv och budget. Det är ett politiskt beslutat dokument som lägger grunden för kommunens planering av verksamhet och ekonomi. Det beskriver bland annat hur kommunens pengar ska fördelas mellan olika nämnder och ger dem uppdrag att arbeta med.

Fullmäktiges beslutade planeringsdirektiv och budget utgör grunden för fortsatt planering i nämnder och bolag.

Syfte

Syftet med denna anvisning är att tydliggöra hur nämnder och bolag ska upprätta verksamhetsplan/affärsplan och budget för kommande verksamhetsår.

Vilka styrs

Denna anvisning gäller för kommunens nämnder och bolag. Observera att specifik anvisning för gemensamma nämnder och delägda bolag återfinns i slutet på dokumentet.

Krav på planeringsprocess i kommunens egna nämnder

I verksamhetsplan och budget konkretiserar och beskriver nämnden den styrning och planering som ska vara gällande för nämndens verksamheter under kommande verksamhetsår. Utgångspunkter för verksamhetsplanering är;

- det planeringsdirektiv och den budgetram kommunfullmäktige fastställt för kommande år
- nämndreglemente fastställt av kommunfullmäktige
- övriga styrdokument som är gällande för nämnden

Efter att kommunfullmäktige fastställt planeringsdirektiv och budget för kommande år ska varje nämnd upprätta/revidera verksamhetsplan och budget för nämnden. Nämnden beslutar om hur budgetram fördelas mellan nämndens verksamheter. Nämnd ansvarar för att det finns en aktuell nämndbudget som överensstämmer med kommunfullmäktiges beslutade ram, kompletterad med eventuella tilläggsanslag. Som stöd tillhandahåller stadsledningskontoret en mall på intranätet som är frivillig att använda.

Tidplan

Samtliga nämnder ska fatta beslut om verksamhetsplan och budget för kommande verksamhetsår **senast 26 november**.

För att möjliggöra hantering i enlighet med skollagens bidrag på lika villkor ska Tekniska nämnden fastställa budgetfördelning på verksamhetsnivå senast i september och skyndsamt expediera sin fastställda budgetfördelning till För- och grundskolenämnd samt Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnd.

Anmälan till kommunfullmäktige/kommunstyrelse

Nämndens fastställda verksamhetsplan och budget med eventuella bilagor expedieras till KS diarium via e-post och döps till *xxx-nämndens verksamhetsplan och budget för 2026*, vid expediering till KS diarium ska e-postmeddelandets ämnesrad inledas med diarienummer KS-2025/00240. Samtliga verksamhetsplaner anmäls sedan till Kommunfullmäktige i januari.

Verksamhetsplanens innehåll för egna nämnder

Nämnden har befogenhet att utifrån nämndens behov och förutsättningar avgöra utformning och detaljeringsnivå i nämndens verksamhetsplan. Nämndens verksamhetsplan ska däremot alltid innehålla följande delar.

- **Grunduppdrag samt nämndens planering för grunduppdragets genomförande.**

I verksamhetsplanen ska av kommunfullmäktige fastställt grunduppdrag för nämnden infogas. Nämnden har mandat att:

- fastställa utformning och detaljeringsnivå i den styrning och planering som krävs för att verkställa grunduppdraget.
- Bedöma behov av och fastställa nämndspecifika mål, tilläggsuppdrag, indikatorer/nyckeltal (process-, resurs, resultat och /eller effektmått)
- Bedöma och infoga den planering som behövs för att styra och följa att nämndens verksamheter utvecklas i önskad riktning.

Nämndens prioritering och fördelning av resurser för verkställande av nämndens grunduppdrag ska framgå av nämndens budget.

I verksamhetsplanen ska det framgå på vilket sätt nämnden avser att följa upp sitt grunduppdrag och vilka underlag som nämnden tänker nyttja för att bedöma grunduppdragets genomförande. Observera att om nämnd väljer att använda

nyckeltal/indikatorer i sin styrning och uppföljning bör nämnden prioritera sådana nyckeltal/indikatorer som kan följas över tid och som är möjliga att följa utan kostsam administration. Specifika nyckeltal/indikatorer och statistikuppgifter som nämnden kontinuerligt avser nyttja vid rapportering till Kommunstyrelse och Kommunfullmäktige bör synliggöras med kommentar, fotnot eller liknande.

Större verksamhetsutvecklingsinsatser eller andra åtgärder som syftar till att förbättra förutsättningarna att genomföra nämndens grunduppdrag kan med fördel beskrivas i nämndens verksamhetsplan och framgå i nämndens budget.

Om kommunfullmäktige fattat beslut som förändrar nämndens grunduppdrag, åtaganden eller ansvar ska nämndens verksamhetsplan särskilt belysa den omställning detta innebär samt översiktlig beskrivning av planeringen för denna omställning.

- **Planering avseende inriktningsmål och program**

I verksamhetsplan ska eventuella inriktningsmål som tilldelats nämnden, samt beskrivning av eventuella åtaganden/satsningar som nämnden tänker genomföra, framgå. Nämnden bör kortfattat beskriva hur den avser arbeta med dessa och hur återrapportering till nämnd ska ske. Under förutsättning att fullmäktige avdelat medel för arbete med destinerade inriktningsmål ska fördelning av dessa medel och de medel nämnden själv avsätter framgå i budgeten.

- **Planering avseende tilläggsuppdrag**

I verksamhetsplanen ska eventuella tilläggsuppdrag från kommunfullmäktige som tilldelats nämnden framgå. Nämnden bör kortfattat beskriva hur den tänker verkställa dessa.

- **Drift- och investeringsbudget**

Nämnden ska upprätta nämndbudget (ekonomisk plan) för kommande verksamhetsår. I nämndens budget ska fördelning mellan verksamheter framgå. När nämnden väljer att avdela medel för specifika satsningar och åtaganden ska det belysas för att klargöra fördelning och påvisa prioritering.

- **Arbete med personalpolitiska mål**

Nämnden ska i sin verksamhetsplan beskriva planering samt eventuell nämndspecifik styrning och konkretisering av de personalpolitiska mål kommunfullmäktige fastställt. Nämndens ska analysera nämndspecifika förutsättningar som utgångspunkt för nämndens planering. Om nämnd tilldelats specifika tilläggsuppdrag inom det personalpolitiska områden ska dessa framgå i verksamhetsplanen.

- **Nämndens kompetensförsörjningsplan**

Nämnden ska i sin verksamhetsplan beskriva sin planering för kompetensförsörjning. Om nämnden avdelar specifika medel för kompetensförsörjning bör dessa framgå i nämndens detaljbudget. Har nämnden utarbetat en separat kompetensförsörjningsplan kan den med fördel biläggas till verksamhetsplanen.

- **Styrning och uppföljning av externa utförare**

I de fall nämnden nyttjar externa utförare för att utföra verksamhet som den ansvarar för[1] ska det i verksamhetsplanen framgå hur nämnden avser styra och följa upp dessa externa utförare under kommande verksamhetsår. Om nämnden har utarbetat en separat plan för styrning och uppföljning av externa utförare ska den biläggas till verksamhetsplanen.

- **Utmaningar och möjligheter på 3-5 års sikt**

Nämnden ska med utgångspunkt i sitt grunduppdrag kortfattat beskriva arbetet med väsentliga utmaningar och möjligheter på medellång sikt (3-5 år). Beskrivningen ska uppgå till max 2 sidor A4 och biläggas verksamhetsplanen.

Riskanalys och plan för internkontroll

Nämnden ska i enlighet med kommunfullmäktiges riktlinjer för intern styrning och kontroll (KF 2011-05-26) samt i enlighet med kommunstyrelsens handledning (KS 2019-01-15) upprätta riskanalys och plan för intern kontroll för kommande verksamhetsår.

Tidplan och anmälan

Samtliga nämnder ska fastställa riskanalys och internkontrollplan för kommande verksamhetsår senast i november för anmälan till Kommunstyrelsen.

Av nämnd fastställd riskanalys och internkontrollplan expedieras till KS diarium via e-post och döps till *xxx-nämndens riskanalys och internkontrollplan för 2026*, vid expediering ska e-postmeddelandets ämnesrad inledas med diarienummer KS-2025/00240.

Krav på planeringsprocess i gemensamma nämnder

Kommungemensamma nämnder upprättar verksamhetsplan och budget i enlighet med ovanstående anvisning för nämnd med hänsyn tagen till de förhållanden nämnden verkar i

[1] I enlighet med den definition som framgår av kommunfullmäktiges riktlinjer för Styrning och uppföljning av verksamhet som utförs av externa utförare.

och de specifika reglementen och avtal som upprättats för att reglera styrning och uppföljning av den gemensamma nämndens verksamhet.

Samtliga gemensamma nämnder ska även upprätta och fastställa riskanalys och internkontrollplan för kommande verksamhetsår.

Gemensam nämnds fastställda verksamhetsplan och budget samt riskanalys och internkontrollplan överlämnas till de kommuner som ingår i den gemensamma nämnden när de fastställts, dock senast innan november månads utgång.

Anmälan

Av gemensam nämnd fastställd verksamhetsplan och budget samt riskanalys och internkontrollplan expedieras till KS diarium via e-post och döps till *xxx-nämndens verksamhetsplan och budget för 2026*, vid expediering ska e-postmeddelandets ämnesrad inledas med diarienummer KS-2025/00240.

Krav på planeringsprocess i kommunens helägda bolag

Arbetet med att genomföra översyn och eventuell revidering av ägardirektiv inleds direkt efter kommunfullmäktiges årliga beslut om Planeringsdirektiv och de inriktningsmål/program och eventuella tilläggsuppdrag kommunfullmäktige tilldelat specifika bolag.

Revidering av ägardirektiv sker om kommunfullmäktiges beslut bedöms föranleda väsentliga förändringar i bolagets inriktning och åtaganden. Revidering av ägardirektiv sker i enlighet med kommunfullmäktiges Riktlinje för Ägarstyrning (KF 2021-03-29 §57).

Arbetet med att upprätta/revidera verksamhetsplan/affärsplan i de kommunala bolagen inleds parallellt med arbetet att bedöma och vid behov revidera ägardirektiv.

Krav på planeringsprocess i delägda bolag

När det gäller delägda bolag upprättas verksamhetsplan/affärsplan i enlighet med de ägardirektiv och aktieägaravtal som gäller för respektive bolag. Observera att Umeå kommuns inflytande över delägt bolag påverkas av ägarförhållande och den rådighet över bolaget som följer av dessa ägarförhållanden.

Relaterade styrdokument

Överordnade styrdokument

Riktlinjer för planeringsprocess (KF 2023-04-24)

Riktlinjer för aktiverande styrning (KF 2021-03-29)

Riktlinjer för ägarstyrning (KF 2021-03-29)

Riktlinjer för styrning och uppföljning av verksamhet som utförs av externa utförare (KF 2021-10-25)

Riktlinjer för Intern styrning och kontroll (KF 2011-05-28)

Övriga styrdokument

Handledning för intern styrning och kontroll (KS 2019-01-15)

Denna fil är sekretess skyddad

Titel : Beslut Kuratorvägen från Inspektionen för vård och omsorg 3.2.2-11600/2025 -15
Skyddskod : Allmän handling - skyddad enligt sekretess
Paragraf : Sekretess

Denna behandling '164/25 Socialdirektören informerar' har inget tjänsteutlåtande.

UMEÅ KOMMUN

Tjänsteskrivelse

2025-05-22

Individ- och familjenämndens arbetsutskott

Diarienr: IFN-2025/00183

Upphandling HVB vuxna 25026

Förslag till beslut

Individ- och familjenämnden har tagit del av informationen.

Ärendebeskrivning

Nämnden får information om framtaget förfrågningsunderlag inför upphandling av HVB för vuxna.

Beslutsunderlag

Avtal 25026
Företagsinformation 25026
Skakrav 25026
Uppdragsbeskrivning 25026
Utvärderingsmodell 25026
Upphandlingsföreskrifter 25026

Beredningsansvariga

Upphandlare Lina Henriksson

Beslutet ska skickas till

Upphandlare Lina Henriksson

Karolina Lundqvist
Socialdirektör

Lina Henriksson
Upphandlare

Denna fil är sekretess skyddad

Titel : Avtal
Skyddskod : Allmän handling - skyddad enligt sekretess
Paragraf : Sekretess

Denna fil är sekretess skyddad

Titel : Företagsinformation
Skyddskod : Allmän handling - skyddad enligt sekretess
Paragraf : Sekretess

Denna fil är sekretess skyddad

Titel : Skakrav
Skyddskod : Allmän handling - skyddad enligt sekretess
Paragraf : Sekretess

Denna fil är sekretess skyddad

Titel : Uppdraget familjehem mall
Skyddskod : Allmän handling - skyddad enligt sekretess
Paragraf : Sekretess

Denna fil är sekretess skyddad

Titel : Uppdraget HVB mall
Skyddskod : Allmän handling - skyddad enligt sekretess
Paragraf : Sekretess

Denna fil är sekretess skyddad

Titel : Uppdragsbeskrivning
Skyddskod : Allmän handling - skyddad enligt sekretess
Paragraf : Sekretess

Denna fil är sekretess skyddad

Titel : Upphandlingsföreskrifter
Skyddskod : Allmän handling - skyddad enligt sekretess
Paragraf : Sekretess

Denna fil är sekretess skyddad

Titel : Utvärderingsmodell
Skyddskod : Allmän handling - skyddad enligt sekretess
Paragraf : Sekretess

Umeå kommun
Individ- och familjenämndens arbetsutskott

Protokollsutdrag
2025-06-04

§ 74

Diarienr: IFN-2025/00183

Upphandling HVB vuxna

Förslag till beslut
Individ- och familjenämnden har tagit del av informationen.

Ärendebeskrivning
Nämnden får information om framtaget förfrågningsunderlag inför upphandling av HVB för vuxna.

Arbetsutskottets beslutsordning
Individ- och familjenämndens arbetsutskott beslutar i enlighet med tjänsteskrivelsens förslag till beslut.

Beslutsunderlag
Avtal 25026
Företagsinformation 25026
Skakrav 25026
Uppdragsbeskrivning 25026
Utvärderingsmodell 25026
Upphandlingsföreskrifter 25026

Beredningsansvarig
Upphandlare Lina Henriksson

Beslutet ska skickas till
Upphandlare Lina Henriksson

Denna behandling '166/25 Anmälan av ordförandebeslut' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '167/25 Beslut enligt LVU' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '168/25 Beslut enligt LVU' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '169/25 Beslut enligt FB' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '170/25 Beslut enligt FB' har inget tjänsteutlåtande.